Fihrist’e ulaşmak icin tıkla

ABDULKADİR G E Y L Â N î

İLAHİ ARMAĞAN

(Fethu'r-Rabbanî)

TAKRİZ

Gavsü'l - azam Abdülkadir Geylâni

Yazan: Ali İhsan Yurd

Hicretin 5'inci, 6'ncı asırlarında İslâm Âlemini doğudan Cengiz ve Hülâgû fitnesi, batıdan Haçlı seferleri belâsı sarsmağa hazırlanırken, Bağdat'ta halkı Hakk'a, Kitab'a, Sünnete çağıran, feyzini Allah'tan ve Resulünden (s.a.v.) alan yüce bir zât zuhur etmişti. Evliyalar Sultanı, asfiyâlar burhanı Ğavsü'l-âzam Abdülkadir Geylâni hazretleri... Bu büyük,önderin öğütlerini okuyup öğrenmek, nurlu yolundan yürümek her Müslümanın yapması gereken işlerdendir. Çünkü Cenâb-ı Abdülkadir (k.s.) Allah'ın ve Resulünün talim ve emir buyurduğu yolların dışında başka bir yol göstermemiştir. Bir asra yaklaşan ömrü boyunca daima Hakk'ı halka öğretmeğe çalışmış; yetiştirdiği büyük zâtlar ile Alem-i İslâm'ın dört bucağında Kitabullah'ı ve Sünnet-i Nebeviyeyi yaymağa uğraşmış; dalâlet, felsefe ve hevesat-ı nefsaniye mümessillerinin dini tebdil ve tahriflerine karşı çıkmıştır. O bir Müslüman büyüğü olarak - dinî ölçüleri aşmamak şartıyla - hakkında söylenilen her medhe lâyık ve müstehaktır. Anadolu'muzun coşkun ruhlu ve güzel söyleyişli velîsi Yunus Emre'nin şu övgüsü gibi:

Hak yeri yaratıp, göğü düzeli
Hoş - nazar eylemiş ana ezelî
Evliyalar serçeşmesi, güzeli
Abdülkadir gibi Sultan bulunmaz.

Gidenler gazaya çalarlar satır
Daima yaparlar hoş gönül hatır
Bağdad'da türbesi nur olmuş yatır
Abdülkadir gibi Sultan bulunmaz.

Hayalidir karşımızda salınan
Ne mürüvvettir katarında bulunan
Gam yemesin andan kisve vurunan
Abdülkadir gibi Sultan bulunmaz.

Âşık Yunus çeker yüce gayreti
Üstümüze hazır ola himmeti
«Oğlum» demiş ona Resul Hazreti
Abdülkadir gibi Sultan bulunmaz.

KADİRİYYE KAPISI

— BİSMÎHÎ TEÂLÂ —

İslâm dünyasının çok buhranlı bir çağında yaşamaktayız. Bir yanda uyanış, kendine geliş sancıları; öbür yanda fikir ve aksiyon anarşisi.

Artık îmâmet-i Kübrâ müessesesi (sûrî bile olsa) mevcut değil. Müslüman cemaatler, kavimler, halklar şirâzesi çözülüp dağılmış bir kitabın yaprakları gibi tarihin fırtınaları içinde sürüklenip duruyorlar. İslâm'ın ilim, tasavvuf, idare, hiyerarşileri çökmüş; söz ayağa düşmüş, her kafadan bir ses çıkıyor.

Ortalık haşarat dolu. Paralı ağlayıcılar, ikbal avcıları, kiralık askerler, istismarcılar, Ibn Sebe' tevâbü tümen tümen...

Bu çağ Hülâgu istilâsından, Haçlı seferlerinden önceki İslâm dünyasını hatırlatıyor. Karışıklık çok, tefrika korkunç, fitne büyük, tehlike azim.

Kurtuluşun çaresi nedir?

Bu tufandan kurtuluş Allah'ın gemisine binmekle mümkündür. Peygamber vârisleri olan Rabbani âlimlerin, kâmil mürşidlerin kılavuzluğuyla necat bulur insan. Onlar yeryüzünde halifedirler. Allah'ın nuruyla görür, nübüvvet bayrağı altına çağırırlar.

Abdülkadir Geylânî hazretleri işte böyle bir önderdir.
O hayatı boyunca Şeriat'ten, Sünnet-i seniyeden kıl kadar ayrılmamıştır. Sağlığında insanlara hidâyet meş'alesi olmuştu; terbiye ve himmeti ölümünden sonra da devam etmektedir, İslâmî kurtuluş hareketinin çeşitli kapıları vardır. Bunlardan biri de Kadiriyye Kapısıdır ve inşaallah insanlar oradan fevc fevc geçerek gerçeğe ve mutluluğa kavuşacaktır.

Zamanımızda ehlisünnet düşmanı bazı râfızî meşrepliler tasavvufa, ehlullaha, turuk-ı âliyeye, zikre, evrada karşı çıkmakta; Mevlânâ Celâleddin gibi büyüklerimize edepsizce dil uzatmaktadırlar. İlhamlarını modern îbni Sebe'lerden, asrı Hasan Sabbah'lardan alan; mason Afganî'lerin ve Abduh'ların izinden giden böylelerine verilecek en iyi cevap ehlullahın eteklerine bir kat daha sıkı yapışmaktır. Onlar Allah'ın yeryüzünde halifeleri, Resûlullah'ın (s.a.) vârisleri ve müslümanların velinimetleridir. Onlara düşmanlık edenler (bilerek veya bilmeyerek) Tâğut'a ve Şeytan'a yardım etmiş olurlar.

Hak Teâlâ, cümlemizi dostlarına dost olanlar zümresinden eylesin.

ABDULLAH HANEFÎ

ABDÜLKADİR GEYLÂNÎ HAZRETLERİNİN KISACA TERCÜME-İ HÂLİ

Geylânî Hazretleri Hicri 470 - 561 yılları arasında, tam 91 yıl yaşamıştır.
Bir şair onun doğduğu sene ve yaşadığı 91 yıl için meâlen şöyle bir tarih düşmüştür:

Aşk ile geldi; kemâl ile gitti...

Burada Aşk kelimesi doğduğu 470 yılını gösteriyor... Kemâl ise yaşadığı 91 yılı...
Milâdî tarihe göre yaşadığı yıllar 1077 -1165 arasıdır.

***

Nesebi, hem ana ve hem de baba tarafından Hz. Peygamber (S.A.) Efendimize ulaşmaktadır.

Babası Hz. Hasan (R.A.), anası Hz. Hüseyin (R.A.) neslinden...
Ayrıca Hz. Ebubekir (R.A.), Hz. Ömer (R.A.), Hz. Osman (R.A.) ile de akrabalığı var...

***

Geylânî Hazretlerinde, tâ çocukluk devresinden son nefesine kadar, Peygamber (S.A.) Efendimizin ve ashabının tuttuğu yola aykırı tek hareket görülmemiştir.

Birkaç kere evlenmiştir. 12 erkek, 2 de kız çocuğu olmuştur. Kızların ismi pek bilinmemekte ise de, oğullarının ismi tesbit edilmiştir. Onlar sırası ile: Abdürrezzak, Abdülvehhab, Abdülâziz, Abdülcebbar, Abdülgaffar, Abdülgani, Muhammed, Salih, Musa, İbrahim, İsa ve Yahya'dır.

Hazretin himmetine en çok nail olan ve birçok eserlerinin zamanımıza kadar ulaşmasına sebep olan, daha ziyade Abdürrezzak'tır...

Allah, hepsinden razı olsun... Ve gani gani rahmet eylesin.

"Ölmeden önce ölünüz!" buyruğundaki sırra mazhar olanlar var yâ, işte asıl diriler, gerçek zindeler onlardır. Onları sevmekte, onları anmakta, onların kabirlerini ziyaret etmekte insanlar için ibretler, hikmetler, yararlar vardır. Bu işlerde hayat süren ölüler için dirilik vardır. Onların terbiye ve irşâdları - Allah'ın izin ve yaratmasıyle - vefatlarından sonra da kabir âleminde devam eder. Eserleriyle, tarikleriyle, rûhâni-yetleriyle, vekilleri ve manevî evlâtlarıyla irşada devam ederler; nice insanı adam ederler. Allah'ın selâm, rahmet ve bereketi onların üzerine olsun!

***

O N U N   İ Ç İ N

Her iki âlemin sultanı Şah Abdülkadir
Evlâdı Âdem'in hakanı Şah Abdülkadir
Arşın, Kürsinin, Kalemin ayı hem güneşi
En büyük nurdan bir kalb nuru Şah Abdülkadir.

Bu okuduğumuz dört beyitlik medhiyenin aslı Şah-ı Nakşİbend Hazretleri tarafından yazılmıştır. Tercümesini teberrüken buraya aldık...

TAKRİZ

Kutbü'l-ârifîn, Gavsü'l-vâsılîn, es-Seyyid, eş-Şeyh, Bâzü'l-eşheb hazret-i pîr Abdülkadir Geylânî (kaddesallahu sırrihussâmi) efendimizin büyük eserlerinden biri olan Fethu'r-Rabbani'nin Abdülkadir Akçiçek üstadımız tarafından Türkçeleştirilip genç nesillerimizin istifadesine sunulmuş olması şükranla karşılanacak bir hizmettir. Bu paha biçilmez kitabın naşiri şeyhi erbâb-ı kalem Mehmed Şevket Eygi beyefendiye de milletimiz namına teşekkür ve tebriklerimi arz ve hayırlı hizmetlerinde inâyât-i Rabbaniyeye nail olmasını niyaz ederim. Tevfik Cenâb-ı Zülcelâl ve'l-kemâl hazretlerindendir.

Misbahu'l-meydan Hâdimu'l-fukara
MEHMED MİSBAH ERKMENKUL

BİSMİHİ SUBHANEHU

VAAZA BAŞLARKEN

Geylânî Hazretleri vaaza başlayacağı zaman, ağır ve mütevazi adımlarla ilerler, yerine vakur bir şekilde otururdu. Üç defa Allah'a hamd ederdi. Her hamdin sonunda biraz duraklar, sonra şöyle devam ederdi:

- Allah'a hamdim yaratılmışların sayısı kadar çok olsun. Arş'ın süsü kadar hoş olmalı... Hak öz varlığından hoşnut olduğu gibi beğenilmeli. Kelimelerin mürekkebi kadar yaygın, bilgi sonsuzluğu kadar çok olmalı. Doğan, yaşayan ve ölenler kadar sürekli ve devamlı olsun.

O gaybı bilir. Hazır olanlar da bilgisi dışında kalamazlar. Rahman ve Rahim olan O'dur. Mülke sahip O'dur. Tek olan O'dur. O, Aziz'dir, Hakîm'dir. Allah'tan başka ilâh olmadığına şahadet ederim. O'na eş olamaz. Mülk O'nun, hamd O'nun... O öldürür; O diriltir. O, diridir, ölmez. Hayır O'nun elindedir. O'nun gücü her şeye yeter. Yolculuk O'nda biter. Muhammed (S.A.) O'nun peygamberidir. Buna da şahadet ederim. Hak Teâlâ onu, hidâyet ve Hak dinle gönderdi. Hakk'a şirk koşanlar getirdiği dinden yüz çevirseler bile, onu bütün dinlere üstün kılar.

Allahım, Peygamberine salât eyle, âline de eyle. İmamı, ümmeti, çobanı ve sürüyü koru. Hayırlı işlerde kalblerini birleştir. Birinin şerrinin diğerine geçmesini önle.

Allahım, içimizde gizli tuttuğumuzu bilirsin. Yaramaz hâlimizi, yarar hâle getir. İhtiyaçlarımızı bilen Sensin, yerine getir. Hatalarımız Sana malûm, bağışla. Ayıplarımız Senden saklı olamaz, başkaları görmesin, ört. Yasak ettiğin işleri bize gösterme. Emrettiğin şeyleri bize kaybettirme. Zikrini bize unutturma. Mekrinden bizi emin kıl. Senden başkasına avuç açtırma. Bizi gafil kimselerden eyleme...

Allahım, doğru yolumuzu bize ilham et. Nefsin şerrinden Sana sığınmayı öğret. Seninle olalım, sivâyı bırakalım, bunu nasib eyle.

Bizi, Senden ayırmaya kalkan her şeyle aramıza perdeler ger. Seni analım, şükredelim, iyi kulluk edelim; gönlümüze bunları ilham eyle!

(Sağa dönerek) «Allah'tan başka ilâh yoktur,» kelâmı O'nun arzusudur. Bizim için, ne güç, ne de kuvvet var. Ancak, Allah'ın (C.C.) kuvveti ile... O yücedir, azimdir.

(öne dönerek) aynı cümleleri tekrar ederdi. Sonra (sola dönerek) aynı cümleleri okurdu..

Daha sonra devam ederdi.
- İçimizde saklıları açığa vurma. Perdelerimizi yırtma. Yaptığımız hatalı işlerle bizi muahaze etme. Gafletle öldürme. Keremine güvendiğimiz için, sorguya çekme. Unuttuğumuzu sorma. Hatamızı yüzümüze vurma. Bizden öncekilere verdiğin yüklü vazifeyi bize verme. Rabbimiz, güçlü olmadığımız şeyi bize yükleme. Bizi affeyle, mağfiret eyle, rahmetini ver.
Mevlâmız sensin; küfür topluluğu için bize yardım et...

Bu duadan sonra konuşmaya başlardı. Ne konuşacağını düşünmezdi.
Konuşmalarının pek azında hadîs metinlerini okurdu. Bir veya birkaç kere geçmiş büyüklerin hikmetli sözlerini söylerdi. Söylediğini de çok kere teberrüken konuşmanın başına getirirdi. Konuşmaya mevzu yaparken, dersleri o mevzu üzerine bitirirdi. Her meclis, hoşlukla başlar, yine öyle biterdi.

(Not: Bu kısım 26'ncı Meclis'in sonudur. Teberrüken buraya aldık.)

Fihrist'e dön

FETHÜ'R-RABBANÎ

Ö N S Ö Z

Allahım, Sana hakkıyle hamd edemem, çaresizim; bu halim Sana malûm.

İstiyorum: Sana en güzel, en iyi hamdi yapan var ya! Hani ona esma ve sıfatın özünü açmıştın, işte onun hakkı için Sana yalvarıyorum. Tecellinin inceliğini ona göstermiştin... O da, Seni kemâline lâyık olarak bilmişti... İşte onun hürmetine Senden diliyorum.

Bu ilhamı, ona Sen vermiştin, Ona hamdî, Sen ilham etmiştin. Başkası bu tecelliye erememişti. O, tek olarak zuhur ettiği gün, Zâtını tezahür ettiriyordu. Senin varlığını ilân ediyordu, beyan ediyordu. İşte bu büyük insanın hakkı için istiyorum. Ona salât eyle; bizden bol bol selâm eyle. Bu salât ve selâm onun şanına lâyık olsun. Bu saygı duygumuzu, onun enfes varlığına ilet, Allahım.

Allahım, salât ve selâm'ın şümulünü arttır. His ve mâna duvarlarını aşırt. Alemlerin, emir ve halk kısmına da kavuştur. Hattâ bu salât ve selâmdan faydalanmayan, ne bir peygamber kalsın, ne de bir melek... Salih kullar da bundan faydalansın.

Hamdımız Sana, salât ve selâmımız onlara olsun. Bunu bize Sen nasip ettin. Büyük fazlındır; anlıyoruz, biliyoruz; işte yolundayız.

1. MECLÎS
Bu konuşma pazar sabahı RİBAT'ta (*) yapıldı. Konuşma tarihi: Hicri, 3 Şevval 545 (Milâdi, 1150).

Kader başa geldiği zaman gönderene kafa tutmak, inancı öldürür; Tevhid - Allah'ı birleme - nurunu söndürür; tevekkül ve ihlâsı yok eder.

Iman sahibinin kalbi, niçin ve neden oldu, gibi sözleri bilmez. Belki «şundan veya bundan oldu», gibi yersiz lâfları da dile getirmez. Bildiği tek şey vardır, oda:

- Başüstüne, hoş geldi; safalar getirdi... diye karşılamaktır.

*

Nefis, tümüyle muhalefet safında durur. Durmadan niza çıkarır; daima karışıklık ister. Onun ıslâhını dileyen, cihad ehli olsun. Ta şerrinden emin oluncaya kadar. O nefis, şer içinde şerdir. Onunla cihad edersen emin olabilirsin. Neticede göreceksin ki, hayır içinde hayır oluyor. Cihad devam ettiği müddetçe onu her iyiliğe uyar bulursun. İbadetleri hoşlukla yapmaya koyulur. Ve bu uyarlık mükâfatı olarak şu ilâhî hitap ona gelir:

-**«Ey mutmeinne** - sakin, Hakka uyar - **nefis, Rabbine dön. O, senden razı; sen de ondan hoşnut olarak...»** (Fecr/27, 28, 29)

Bu cihad sonunda, nefse itimat caiz olur. Çünkü, şerli yönü ıslâh olmuştur. Nefsi halkın eline bırakma... Ta ki, mânevi pederi İbrahim'e (a.s.) nisbeti yerinde olsun...

O ki, nefsi bir yana atmıştı.. Ve herkesten ayrı tutmuştu. Şahsî hevesini söndürmüştü. Boşlukta uçuyordu. Bütün varlığı ile sakindi. Her şey onu ateşten korumaya geliyordu. Ama, onun bunlara aldırış ettiği yoktu. Allah'tan başka kimseden talebi yoktu.
- **«Onun halimi bilmesi, bana yeter»** diyordu.
Çünkü tam teslim olmuştu. Hakkıyle tevekkül etmiş, Rabbın zatına sığınmıştı. İşte bu sığınmadır ki.

- **«Biz ateşe: 'İbrahim'e yakıcı olma, serin ve selâmet üzre ol' dedik.»** (Enbiya/69) mealinde gelen ilâhî fermanın inzaline sebep oldu.

Sabırlı kullara, Allah'ın bu dünyada hesapsız yardımı olur. Âhirette ise sayısız nimetleri... Şu Âyet-i Kerime sözümüze şahittir:

- **«Sabırlı kulların mükâfatı bol ve hesapsız verilir.»** (Zümer/10)
Sabırlı kulların bu âlemde çektiği cefa, onun gözünden kaçmaz.

Siz, bir an olsun onun uğruna sabır yolunu tutun; yıllarca ecrini alırsınız. Zaten ömür boyunca «Kahraman» lakabıyla gezen, onu, bir anlık cesaret sonunda almıştır.

«Allah sabırlı kişilerle olur.» (Bakara/153). Bu oluş, maddî bir terim değildir, manevîdir. Sabırlıyı Allah zafere ulaştırır, yardımını bol eder. Siz sabra devam ettikçe her an yardımcınız O olur. Yeter ki, O'na bağlanmayı ve O'nun varlığına sığınmayı bilesiniz. O'nunla sabredin, O'nunla ayık olun; gaflet uykusundan uyanın.

(*) RİBAT'ın birkaç mânası vardır. Tekke, hânikah, konak, menzil, kervansaray, han gibi. Buradaki mânası tekke olsa gerektir.

Uyanmayı, ölüm anına bırakmayın; önceden uyanın. Biliniz ki, o anda uyanmanız sizi felâketin kucağından çeviremez. O'nun huzuruna varmadan uyanın. O'nun şedid emirlerini duymadan gözlerinizi açın. Sonra pişman olursunuz; ama ne çare ki, faydasız olur.

*

Kalblerinizi ıslâh etmeye çalışın. Çünkü onun salâh bulması bütün varlığın salâha ermesi sayılır. Bu mevzuda, Peygamber (S.A.) efendimizin şu Hadîs-i Şerifini anlatmak yerinde olur:

- «Ayık olun, insanda bir et parçası vardır. O iyi olunca, bütün duygular güzelleşir. O. fesada uğrarsa bütün duygular iyiliğini kaybeder... îşte o et parçası Kalb'dir.»

Kalbin salâhı, takva, tevekkül ve bütün işlerde ihlâs sahibi olmakla mümkündür. Fesadı ise bunların yokluğu ile olur.

Kalb, şu bünye kafesinde bir kuş gibidir. Ve bir şişe içinde saklı inciye benzer; hazinede gizli, muteber bir meta gibidir. Bakılacak şey, kafes değil, içindeki kuştur. İçindeki inciye bakılmalıdır, şişeye değil. Hazinedeki muteber nesne dururken, duvarına, kerpicine bakmak neye yarar.

Allahım, duygularımızı tâatında kullan. Kalblerimizi marifet nurunla doldur. Hayatımız boyunca yolunda kalmak için bizlere başarı ihsan eyle... Bizleri geçmişteki iyilere kat. Onlara verdiğini bize de nasip et. Onlara Zâtını vermiştin; bize de ver. Âmin!..

*

Ey Cemaat! Allah yolunda olun. Salihler, böyle yaptı da erdi. Siz Allah yolunda olursanız, O da size yardımcı olur. Salih kişiler, hak yolda böylece erdiler; bir an bile ilâhi yardım onlardan kesilmedi.

Hak katından çıkacak kararların lehinize olmasını arzu ediyorsanız, O'nun tâatına koşun. O'nun yolunda sabırla devam edin. Yaptığı işlere boyun eğin. Hakk'ın hükmü ne olursa olsun, razı olun. Gerek size, gerekse başkasına bu yolda her ne ki geldi, uhdenize düşen razı olmaktır, teslim olmaktır.

Allah yolcuları dünyayı bir yana attılar. Kısmetlerini alırken takva eli ile aldılar. Bu arada verâ' - şüphelileri bırakma - halini de bir yana atmadılar. Bu hali benliklerine sindirdikten sonra öbür alemi istediler. Bu işleri bitince, âhiret yolculuğuna hazırlık yapmaya koyuldular. Nefislerine karşı isyan bayrağını çektiler. Yaratanları önünde boynu bükük ve tâat ehli oldular. Onların vazifesi, önce nefislerini yola getirmek, sonra başkalarını... Önce özlerine öğüt verdiler; sonra da başkalarına...

Ey evlâd! önce nefsine öğüt ver. Onu yola getir; sonra da başkalarını... Sana nefsin özelliklerini bulmak başlıca vazifedir. Bunu yapmadan başkasına gitme. Senin, henüz ıslâha muhtaç hallerin vardır. Bunu sen de biliyorsun. Yazıktır; bunu bildiğin halde, gayrın ıslâhı sana nice nasip olur?.. Gözlerin bir adım öteyi görmüyor. Körleri neyinle yola getirmek sevdasındasın?.. İnsanları, ancak, ileri görüşlü ve basiret sahibi olanlar yola getirebilir. Daimî dalgalarla kabaran denizden ancak Mahmud (S.A.) – Peygamberimiz- kurtarabilir. Ve, onun hakiki vârisleri... İnsanları Allah'a, Allah'ın irfan ve tam iman nasip ettiği kimseler götürebilir. Ama, onun hakikî ilminden ve irfanından

nasibi olmayanlar, öncü olamazlar.

Haktasarruf undan sana lâf açmak düşmez. Sana gereken; O'nu sevmek ve O'ndan gayrı kimseden korkmamak. Ve bütün işleri O'nun uğruna görmek... Bunlar kalble olur. Dil gürültüsüne getirip söze boğmakla olmaz. Sonra mihenk taşına vurulunca utanırsın. Herkesin içinde iddia etmek yakışmaz. Kuru dâvaya kimse inanmaz. Halk arasında söylediğin sözleri, yalnız kaldığın zaman da söylüyor musun?.. Aynı duyguları tek başına kaldığın zaman da duyman kabil oluyor mu?.. İşte, en Önemli iş, bu oluyorsa mesele yok... Kapı önünde tevhid, içeri girince de şirk!.. Yakışır mı?.. Bu, nifak alâmetidir. İçi bozuk olmanın ta kendisidir.

Acırım sana. Sözün ittika - kötülükten sakınma - dan açılıyor, kalbin ise fitne çıkarmaya meyyal. Şükrü dilinden bıraktığın yok; ama kalbin daima itiraz halinde.. Allahü Teâlâ bir kudsî hadis'te şöyle buyurur:

- **«Ey insanoğlu, iyiliğim sana daima inmekte; ama senin de kötülüklerin bana gelmekte... Bu nasıl oluyor?..»**

*

Tehlikede olduğunu görüyorum; acıyorum. Allah'a kul olduğunu iddia ediyorsun, ibadet ederken de kalbinde başkasını saklıyorsun. Hakikî mânada O'na kulluk etseydin, O'nda yok olurdun. O'nun varlığında erir, kaybolurdun.

Tam imana sahip olan, nefs şeytanına boyun eğmez. Şahsî arzularına uymaz. Aslında iman sahibi, nefis denen bir şeye hak tanımaz. Hakkı tanınmayan ve bilinmeyen bir varlığa nasıl boyun eğilir ki?.. Hele kötülüğü herkesçe müsellem olunca... İman sahibi, Rabbından başkasına inanmaz ve varlık tanımaz, onun gayrını bir yana atmıştır. Hele dünyalık şeylerden hiç hoşlanmaz, öbür âlemi arzular. Bu hale eren, elbette ki Mevlâsı ile olur. Bütün kulluğunu O'nun uğruna yapar. Cümle vaktini O'nun yolunda geçirir.

İman sahibi, can kulağı ile şu ilâhî hitabı işitmiştir:

- **«Onlar yalnız Allah'a kullukla emrolunmuşlardır. Din yolumda pâk ve ihlâs sahibi olarak.»** (Beyyine/5)

Varlığında beslenen halkı, Hakka eş etmekten sakın. Allah'ı tevhid et. Çünkü bütün eşyanın yaratıcısı O'dur. Her ne varsa hepsi O'nun elindedir. Ey O'nsuz şey arayan adam, başta aklını ara... Sen aklını yitirmişsin. O'nun hazinesi dışında bir şey var mı?.. Şu âyet-i kerimeyi iyi dinle:

- **«Bize göre, saklı hiçbir şev yoktur. Her şey bize malûmdur.»** (Hicr/21)

*

Ey evlâd! Kader oluğu altında uyu. Uyurken sabra yaslan. Önce uyur görün, sonra tam uykuya dalar, hakikate erersin. Kurtuluş yolunu gözeterek kulluğa devam et. Böyle devam ettikçe, iyilikler akar, gelir. Yazılandan gayri gelmez. Bu arada iyi olmayacağını sandığın şeyler de gelebilir. Tam arzu ettiğin de gelir; hepsini hoş gör.

*

Ey cemaat! Kadere uyun. Bu yolda hayli emek sarf eden **Abdül-kadir'e** dönün. Onun

tuttuğu yolu siz de benimseyin. Kader, yolunda boynu eğiklerden olduğum için beni Kadir'e - Allah'a - ulaştırdı.

Geliniz, varlığımızı bir yana atarak O'na koşalım. Bu yolda biraz da perişanlık çekelim. Halk bizi rezil (!) görsün. Ne çıkar! Biraz zahmet çeksen, O'na vardıktan sonra hepsi geçip gider. İçimize ve dışımıza sultan kesilen nefsimizi Hak yoluna çevirelim. Cihan Şahı'nın elçisine başvuralım. Onu gönderenin hatırı için elini eteğini bırakmayalım. - Peygamberi kastediyor. Peygamber'e ulaştırıcı ve kavuşturucu olması sıfatiyle kendini kastetmesi de muhtemel - Tazim bizi küçültmez. Bilâkis yükseltir. Size bir elçi gelse sözlerini dinlemeden kapıya mı koyarsınız?.. Tecrübe etmeden itimatsızlık mı beyan edersiniz?.. Onu sevin ve ona bağlanın. Bunu yaparsanız, Hakk'ın sohbetine erer, iyilik kaynağını bulursunuz.

İşte, dediklerimi dinle, göreceksin ki velayet derecesi kapıda seni bekliyor. Sen onu aramasan dahi o seni bulur. İlâhî ilim denizinden doya doya içmen böylece kabil olur.

Onun fazilet kapısına anlattığımız yoldan gidilir. Başka yol yoktur. Fazilet sofrasına böyle oturmak kabil olur. Onun rahmeti kadere uyana gelir. Bu halin sahipleri teklerdir. Milyonda bir çıkar. Her soyda ve her kabilede bir tane ancak çıkar. Belki de çıkmaz.

Takva hali sana gerekli iştir. Allah yolunun gerçek erlerine uy. Nefsine uyar olma. Şeytan ve kötü arkadaşlarından kaç! îman sahibi, bunların cihadından fariğ olmaz. Bunların elinden kurtulup başını dışa çeviremez. Nefisle cihad etmekten alnının teri kurumaz. Onun üzerinden ne zırhı çıkar, ne de atının eğeri sökülür.

O büyükler, uykuyu yenmek için uyurlar. Nefse karşı çarpışmak için yerler. Zaruret olmadan konuşmazlar. Onlara âdet, susmaktır. Ancak Rablarının kaderi onları konuşturur. İlâhî fiiller onları konuşturur; onlar bunun farkına varmazlar. Benlikleri ölmüştür. Yarın kıyamet olduğunda duyular nasıl konuşursa, burada onlar öyle konuşur. Onları Allah konuşturur, Allah herkesi konuşturmaya güçlüdür. Sebepler yaratılır; onlar da konuşurlar. Herhangi bir iş için onların kullanılması gerekince, sebepler hazır olur.

Allah'ın dileği üstündür. Arzu ettiği şeyi yapar. O büyüklerin bu şekilde konuşmaları bir hikmete dayanır. Peygamberlerin vefatı sonunda, yerlerini bu büyükler aldı. Bir hüccet olarak konuşurlar. Her konuşmaları bir hükme dayanır. Yarın kıyamet günü olunca, halkın özrü kalmaz. Çünkü müjde ve çekinme mevzuunda, her sözü bu büyükler beyan etmiştir.

Peygamberlerden sonra halk, yararını onlardan öğrenecektir. Peygamberimiz:
- **«Bilginler, peygamberlere vâristir,»** buyuruyor.

Asıl veraset, yukarıda anlattığımız ve daha anlatacağımız huyları benimsedikten sonra başlar.

*

Ey cemaat! Allah'ın nimetlerine şükredin. Sizde bulunan nimetleri O'ndan görün. Çünkü yaratanımız buyurdu:

- «**Sizde bir nimet varsa, o Allah'tandır.»** (Nahl/53)

Hani O'nun nimetlerine şükrünüz? Halbuki O'nun iyilikleri sizi sarmıştır. Nimetleri içinde dönüp duruyorsunuz.

Halin nicedir, iyiliği başkasından gören çaresiz!.. Bir taraftan iyiliği Allah'dan başkasına mal edersin, beri yana döner, nimeti az bulursun!.. Size gerekmeyeni, yaramazı neden beklersiniz?.. Allah'ın verdiği kuvvet ve kudreti O'na isyanda harcamanıza sebep ne?..

*

Ey evlâd! Yalnız kaldığın zaman, seni kötü işten koruyacak duyguya muhtaçsın. Ayak kaymasını önleyecek tedbirin olmalı. Hakkın her an seni kontrol ettiğini içinden sezmelisin. Bu düşünceler varlığını sarmalı. Anlattıklarımıza şiddetle ihtiyacın vardır. Benliğini bu öğütlerle donattıktan sonra nefisle cenge çıkman kabil olur.

Halk arasında büyük olarak tanınan kimseleri ufak bir hata yıkabilir; zahidleri şehvetler perişan eder. Ebdâlleri, maddî varlığını manevî varlığa katmak isteyenleri, yersiz düşünce süründürür. Bilhassa, yalnızlık hallerinde, kötü fikirlerden kendilerini korumaları gerektir.

Doğruların yıkılışı bir an işidir. Çünkü bunlar şahın kapısında beklerler. Tek tek halkı Hakk'a çağırmaya memur edilmişlerdir. Onlar, Mahlûkata şöyle hitap ederler:

- Ey kalbler! Ey Ruhlar! Ey insanlar ve cinler! Hak yolunu istiyorsanız bana gelin! Gelişiniz kalb adımı ile olsun. Takva ve vera' caddesinden aşın, gelin. Dünyayı bırakın. Âhireti bir yana atın. Mevlânızdan başkasını düşünmeyin. Bana bu duygularla dolarak gelin!..

İşte, bize uyanlar böyle olur. Gayretleri sayesinde yerle gök arasındaki boşluk dolar.

*

Ey evlâd! Nefsi bir yana at. Şahsi arzularından geç. Yukarıda, azıcık vasıflarını anlattığımız er kişilerin ayakları altında toz ol, toprak ol!.. Onlar ellerini birbirine vurduğu zaman gözden kaybolacak kadar küçül!..

Hak, hem Aziz, hem de Yücedir. Ölüyü diriltir. Dilediği an dirileri de öldürür.

İbrahim (a.s.) peygamberin ana, babası küfürle gitmişti. O, iki ölüden diri çıkardı. Onlardan koca bir İbrahim peygamber doğdu. İman sahibi diridir. Küfür ehli ölü sayılır. Allah'ı tevhid nuru ile bilen diri; müşrik ise ölüdür. Allahü Taâlâ, geçmişteki peygamberlerine indirdiği bazı kitaplarda şöyle buyurdu:

- «İlk defa şeytan öldü; çünkü bana karşı geldi. Bu yanlış iş, onun sonsuz yıkılışına sebep oldu.»

*

Artık yaşadığımız zaman, son demlerini geçirmektedir. Ortalığı yalan, nifak tohumları kapladı. İçi dışına uymayan kimselere yanaşmayın. Yalancı ve insanları doğru yoldan saptıran kişilerden uzak durun. Onların kılığı deccal kılığıdır. Tipleri şeytana benzer. Bu vasfı onların, yalnız dış cephelerinde aramayın. İçlerini biras sezecek olursanız, onların fenalığını hemen anlarsınız. Kendi iç bünyende de bulabilirsin. Nefsin de şeytan kılığına girip seni azdırabilir. Onun da bir vasfı, deccal'dır. Onları da ıslâha

çalış. Kötü arzularını da yenmeye gayret et. Nefsin fenalığını düşünmeden başkasını kötülersen, sana yazıklar olsun, derim. Varlığında her cins kötülük saklı; münafıklık, aldatıcılık, daha birçok fenalık onda varken başkasına sataşman ne gerek?.. O ayrıca Allah'a şirk de koşuyor; bunu bildiğin halde neden göz yumuyorsun?

Nefsine muhalif ol. Ona uyma. Onu kuvvetle bağla, çözme. Onu hapset. Yalnız hakkı kadar ver. Fazla verme, sonra azar, baş edemezsin. Her zaman onunla mücadele et ve onu yenmeye çabala.

Şahsî arzularına bin. Onlar sana yük olmasınlar; işte buna meydan verme. Tabiî hevayı yık, yeniden yap. Onun aklı yoktur. Küçücük çocuğa benzer. Gözleri de kördür. Gideceği yolu sen göster. Ondan bir şey de öğrenmen mümkün değildir; kendi bildiklerinden ona belki öğretebilirsin, öğrenmek istemez, ama hissen iyiye yanaşabilir. Aksi halde ondan kabul edeceğin her hareket, senin ebedî yıkılıp gitmene sebep olur.

Şeytana nasıl yakın oluyorsun?.. O, senin düşmanındır. Aranıza bir kan davası girmiştir. Babanı öldürdü. Anneni kandırdı. Âdem Baba ile Havva Ana'ya neler etti. Bilirsin, ama yine ondan ayrı olmuyorsun. Kork, sonra onlara yaptığını, sana da yapar. Elindeki silah takva ve tevhid olsun. Yalnız halinde şüpheli iş tutma. Allah'tan yardım dile. Doğru olmak ve yardım dilemek, senin askerlerindir. İşte silâh, işte asker, kumanda edebilirsen ne âlâ; yoksa yanarsın. Bunlar sana yeter. Gayret et, şeytanı da, nefsi de, kötü duyguları da yenebilirsin. Hak'tan yardım diledikçe, O seninledir. Bu olduktan sonra nasıl başarı elde edemezsin ki?..

*

Ey eviâd! Bir eline dünyayı, öbür eline de âhireti al. İkisini yanyana getir. Bir yere yerleştir. Aralarından çık. Mevlâna yönel. Tek olarak Hakka yönel. Kalbin çıplak olsun; onda ne dünya; ne de âhiret bulunsun. Hiç biri olmamalı.

Mevlâya yöneldiğinde, sivadan - Hak'tan gayrı işlerden - soyun. Yaratan ile yaratılmışları karıştırma. Halik'ı bırakıp halk ile olma. Bütün sebeplerden kesil. Yaratıcılık iddia edenleri yere vur. Bunları yap, sonra dünya ile âhireti bıraktığın yere git; dünyayı nefsine ver. Âhireti kalbine koy, Mevlâyı da sırrında sakla.

*

Ey evlâd! Nefisle olma. Kötü arzuyla olma. Dünya ile olma. Âhireti de bırak. Hakk'ın gayrı bildiğin her şeyden silkin. Bunları yapabildiğin an, tükenmez hazineye erersin, sonsuz hazine dedikleri budur. Hidayet bu yolda Olur; oraya erersen ölmek senin için muhal sayılır.

Günahtan dön. Koşar adımla efendine git. Tevbe edeceğin zaman dışını ve içini temizle. Tevbe ilk defa kalble olur.

Tam ve pürüzsüz dönüşle Mevlâ'na sarıl; günah libasından çık. Mecazî mânada değil, hakiki mânada Allah'tan utan. Bunlar kalb işidir; olması için kalbin temiz olması şarttır. Peygamberin göstermiş olduğu yola girmek gerekir.

Kalıbın kendine has işi vardır. Kalbe de has olan bazı işler bulunur. Sebep kisvesinden soyunmak, kullara dayanmamak, kalbin yapması gereken şeydir. Kalb, tevekkül denizinde yüzer. Allah bilgisini varlığına sindirir. Onun sonsuz ilim denizine dalar.

Sebebi bırakır. Sebebin asıl sahibini arar. Bu durumda vasat halde bulununcaya kadar zahmet çeker. Sonra içine döner ve şöyle der:
- **«Bizi yaratan, doğru yolu gösterir.»** (Şuara/78)

Sonra yoluna devam eder. Yerleri aşar. Sahilleri dolaşır. Sonra...
sonra, doğruyu bulur. Yolunu aydınlık kaplar. Allah'a hakiki mânasiyle inanır. Yolunu kesen engeller yok olur.

Hakk'ı arayanın kalbi, mesafeleri aşar. Her adımda görüşü ötelere geçer... Yürüdüğü yolda korkulu bir şey gelse, iman kalkanı onu saklar; ona şecaat duygusu verir. Korku buharı kalmaz, ateş korları yokolur, emniyet nuru gelir; yakınlık sevgisini benliğinde bulur.

*

Ey evlâd! Başına bir iş gelecek olursa, sabır eli ile karşıla. Şifa buluncaya kadar dur. Bağırma, çağırma. Şifa gelirse, şükür eli ile al. Bu hale geldiğin zaman, en güzel şeyi bulmuş olursun.

Cehennem korkusu, iman sahiplerinin ciğerlerini parçalar. Renklerini değiştirir. Kalbleri mahzun olur. Bu duygu sonunda Allah'ın rahmet suyu üzerlerine saçılır. Lütuf hoşluğuna kavuşurlar. Ahiret kapısı onlar için açık olur; sevdikleri makamı görür ve sonunda oraya yerleşirler. Bir zaman rahat edip huzur bulduktan sonra, bu defa Celâl perdesi açılır. İlk korkudan daha büyük bir ürperme hasıl olur. Kalbleri,. Hakka doğru uçmaya başlar. Bu devir de biterse, Cemâl kapısına yol açılır. Artık bulacaklarını bundan sonra bulurlar. Sakin ve emin olurlar fakat, bu emniyet ilk defadan çok üstün ve hoş olur. Dereceler bir bir artar, perdeler arka arkaya açılmaya başlar. Duyguları yeni yeni şeyler sezmeye koyulur, çünkü Hakkın tam yakını olmuş olurlar.

*

Ey evlâd! Gayretin yemek, İçmek ve evlenmek olmasın. Bunların tümünü gönlünden çıkar. Gayen bunlar olmasın. Çünkü hepsi nefsin arzularıdır. Tabiatın gereği sayılır. İlâhî kuvvet, bunlarla seni bulamaz. Bunlara kapılırsan kalbin hakikî isteği nerede kalır?.. Onlar, Hakkı ararlar. Sana da iç âlemin isteği gerek. Bütün gayretin en çok lâzım olana olmalı. O en lüzumlu olan ise Allah'tır. O'nu ara. Allah ve onun katında olan sana yeter.

Her şeyin bir karşılığı olur. Dünyaya âhiret, yaratılmışlara ise Yaratan bedeldir. Dünyayı kalbinden atarsan yerini âhiret alır; halk bir yana bırakılırsa onun yerini Hak alır.

Şu günün, ömrün için son olduğunu bil. İşlerini ona göre ayarla. Bu duygu sana yeter. Öbür âleme hazırlık yap. Ölüm meleğini candan bekle. Onun gelişi seni sevindirmeli.

İman sahiplerine dünya, pişme ocağıdır. Ahiret onları hazır bekler. Hakk'ın gayreti onların kapalı perdesini açar. Onlarda Tekvin - istediğini yapabilmek - sıfatı tecelli eder. Bu, öbür âlemde olması gereken bir vasıftır. Ama onların dünyası da bir âhiret olur. Dünya ile âhiretin onlara bir değişik hal getirmediği de ayrıca iddiası; gerekmez bir gerçektir.

Yalancı! Allah'ı sevdiğini belirtiyorsun. Nimet halinde 'Allah,' de; sonra da kaç, kaybol; bu yakışır mı?.. Belâ geldi mi, sanki ilâhi duyguların sönüyor ve sen çırpınıyorsun. Allah'ı yalnız iyilik içindemi anacaksın?.. Belâ karşısında dağ gibi olmalısın. Allah sevgisi o zaman belli olur. Bu duygudan mahrumsan hiçsin. Bu yol, içi bozukları hemen açığa çıkarır. En ufak bir değişik hal, İç âlemi perişan tetmeye yeter.

Bir adam Peygamber (S.A.) efendimize geldi:

«Seni seviyorum, ya Resûlallah», dedi.

Peygamberimiz şöyle buyurdu:

«O halde fakirlik haline razı ol!» Bir kişi yine geldi:

«Ben Allah'ı seviyorum,» dedi.

Peygamber (S.A.) efendimiz buna da şunları söyledi:

- **«O halde, belâ gömleğini giy. Allah ve Peygamber sevgisini fakirlik hali ve belâ takip eder.»**

Bundandır ki, birçok iyiler, şöyle derler:
- «Belâ velîlere - Allah dostlarına - gelir. Tâ ki, bir iddia peşine koşmayalar. Böyle olmasaydı herkes velilik iddiasında bulunurdu.»

Allah, belâ anında dimdik durmayı iyilere verdi. Fakirlik ve ihtiyaç hali ise bu sevginin gereğidir.

«**Ya Rabbi, bizi ateşten koru. Dünyada iyilik, âhirette yine iyilik ver.»** (Bakara/201)

***

2. M E C L İ S

Bu konuşma medresede yapıldı. Konuşma tarihi: 5 Şevval 545 (Milâdî, 1150).

Allah'a karşı aldanışın, seni O'ndan ayırdı. Bu aldanıştan dön. Başına vurulmadan bu halden ayrıl. Felâket gelmeden önce tedbir yollarını ara. Başına belâ akrepleri çöreklenmeden ve yılanlar başına üşüşmeden, kötü halinden çekil. Ama belâyı tatmadıktan sonra aldanman eksik olmaz. Bulunduğun hal yalnız seni sevince boğmasın. Çünkü sevinç geçici şeydir. Allahü Taâlâ bir Âyet-i Kerimede – meâlen - şöyle ferman buyurdu:

- **«Onlar, verilen şeyle ferahlandılar; biz de anîden ellerinden aldık; boşa düştüler.»** (En'am/44)

Allah'ın indindekine kavuşmak, yalnız sabırla mümkün olur. O, her zaman sabırla emir buyurmuştur. İman sahibinin çoğu hali, sıkıntı ile geçer. Elindeki şeyler çok bile olsa, yine de sıkıntı içindedir. Çünkü bağlanmış olduğu birçok prensipler vardır. Onları yerine getirmek güçlüğü içinde kıvranır. Dünyada, ancak hiç bir prensibe bağlı olmayanlar rahat (!) eder. Onlar da hiç bir dine söz vermeyen dinsizlerdir. Allah'ın sevdiği kullar, belâya düştükleri zaman sabra koşarlar, ağlamaz ve sızlanmazlar. İman sahipleri, belâ içinde dahi olsalar iyi işleri ararlar. Bulundukları hal onlar için Hak katında derece arttırır.

*

Evet, sabır olmasaydı beni aranızda göremeyecektiniz. Ben, kuş avlayan bir çocuk gibi, her an sizinle konuşmak istiyorum. Buraya koşarak geliyorum. Gece olur, uyuyamam. Gündüzleri bu yüzden gözlerim kapanık durur. Ayaklarım tuzağa tutulmuş gibidir. Allahü Taâlâ, beni sizin için bu hale getirdi. Ama, yazıklar olsun ki, siz bu hali anlamak istemiyorsunuz.

Eğer Hakk'ın muvafakati olmasaydı bu anlatılanlar olmazdı. Bir defa düşünün, aklı başında olan bir kimse, şu şehirde oturur mu?.. Kendi keyfine göre burada durması, içinde bulunan uygunsuz ve huysuz kimselerle kalması kabil mi? Riya ortalığı kapladı.. Zulüm arttı. Şüpheliler şöyle dursun haramları bile aldırmadan yapıyorlar.

Hakk'ın nimetlerine küfür çoğaldı. Kötülere ve bilcümle fenalıklara yardım arttı. Çarşı-pazarı zındıklar - dinle alay edenler - kapladı. Kürsülerde şaraplar içiliyor. Halbuki orası hikmet kaynağı olmalı.

Eğer verilmiş bir hüküm olmasaydı, evinizde yaptığınız kötü işleri bir bir sayar dökerdim. Lâkin bana göre temel iş olan yavrularımın terbiyesi ve yetişmesi vardır. Durumunuzu söylersem aranızdan hemen ayrılmam gerekir. Bu, her işi yarıda bırakır. Bugünkü halimde, geçmiş büyüklerin himmetine muhtacım. Peygamberlerin ruhaniyetine inanıyorum. Adem (a.s.) peygamberlerden bugüne kadar gelen bütün büyüklerin sabrını istiyorum. İlahî ve ruhanî bir kuvvete muhtacım.

Yarabbi, lütfet, yardım et. Bizi rızana kavuştur. Amin!

*

Ey evlâd! Dünyada daimi kalmak için yaratılmış değilsin. Onda yalnız yiyip içmek İçin durmuyorsun. Bulunduğun hali hemen değiştir. Bulunduğun halde Allah'ın sevmediği şeyler mevcuttur. Mücerret Kelime-i Tevhid'le yetindin. Taat olarak yalnız bununla yetinmek senin için iyi bir iş değildir. Bu, sana fayda sağlamaz. Bunu başka ibadetler de takip etmeli.

îman, söz ve işten ibarettir. Mücerret iman sahibi olman seni düşmüş olduğun çukurdan çıkaramaz. Bu halinde ısrar eder; namazı, orucu ve diğer farz ibadetleri bir yana atarsan, sadaka tanımazsan iyi olmaz. Bunları terketmek senin için felâketten başka bir şey doğurmaz. Günah çukurundan tevhidin hangi harfi seni çeker, çıkarır?

- «Allah'tan başka ilâh yok...» dediğin zaman bir dâva peşine düşmüş oluyorsun. Her dâvada şahit isterler. Şahidi olmayan kaybeder. Bu durumda şahit, emirleri tutmak ve yasakları bir yana atmaktır. Ayrıca bu uğurda gelecek her türlü belâ ve mihnete göğüs gerip sabırlı olmak da bir şahit sayılır. Aynı zamanda bunlar senin için yol delili demektir. Söylediklerimiz yapılacağı zaman da ihlâsa sarılmak gerekir. Hiçbir söz amelsiz kabul edilmez. Ve hiçbir amel de ihlâs olmadan kabul edilir değildir. Peygamberin (S.A.) yolu ihlâstan ibarettir.

*

Elinizde bulunan mallardan İhtiyaç sahiplerine verin. Kapınıza gelen dilencileri boş göndermeyin. Gücünüz yettiği kadar az veya çok bir şeyler vermeye gayret edin. Allah nasıl verdi ise, siz de öyle yapın. O'nun verdiği gibi verin. O'nun verdiklerini muhtaçlara dağıtarak şükür yolunu tutun. Hele bir bakın; size ne kadar bol ihsanlar etmiş. Saymakla bitiremiyorsunuz. Bu halinizde düşkünleri gözetmek size gerekli değil midir?

Yazıklar olsun. Eğer kapına gelen dilenci bir hediye getirseydi hemen alırdın; bana mı, demezdin. Hiç geri çevirmek İstemezdin.

Şu anda yanımda oturuyor ve sözümü dinliyorsunuz. Gözlerinizden yaş da akıyor. Az sonra dışarı çıkıyorsunuz, sanki az önce öğüt dinleyen siz değildiniz. Ve gözlerinizden yaşlar akmıyor. Kalbiniz hemen katılaşıyor. önünüze çıkan, hele bir fakir olunca, yanınıza bile yanaştırmak istemiyorsunuz. Bu anlatıyor ki, yalandan ağladın. Sözlerimi candan dinlemedin. Sözlerimi Allah için dinlemelisin. Ve Allah için gözlerinden yaşlar akmalı...

Yanında işittiğin söz, ilk başta sırrına geçmeli. Sonra kalbine akmalı, daha sonra, bütün duygularına sirayet etmeli. Hayra böylelikle varılır. Bana geldiğiniz zaman, ilminizi, dilinizi, nesebinizi bir yana atınız. Çocuklarınızı ve bütün tanıdıklarınızı bir yana bırakınız. Yanımda, sizleri Hakk'tan gayrı her şeyden âri görmeliyim. Ancak böyle yaparsanız O, sizi fazlı ve ihsanı İle örter. Bu hali kendinde benimsedikten sonra, iradesiz beslenen bir kuş gibi olursun. Kalbine Hakk'tan nur gelir. Buna işaret olarak Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- «İman sahibinin ferasetinden sakının; çünkü o, Allah'ın verdiği nurla bakar.»

*

Ey içi bozuk adam, iman sahibinden çekin. Onun yanına günah pisliği ile girme. Çünkü o, Allah'ın nuruyla her halini sezer. Derununda saklı şirki, küfrü ve nifakı anlar. Giydiğin elbise seni onların nazarından saklayamaz. Ne kadar örtülere bürünsen, onlar yine görür.

İyi görmekten mahrum olan, iyi olamaz. Sen bir hevesten ibaretsin, heva peşinde koşanlara sen de karışmaktasın.

Dertli bir şahıs, arkadaşına şöyle sordu:

- Bu körlük, ne zamana kadar gider?.,

öbürü cevap verdi:

- Tabib bulununcaya kadar... Yılıp usanmadan bir tabib ara. Bulunca başını önüne koy ve yalvar. O tabib için iyi düşün; kötülük yapacağı aklına gelmesin. Onu töhmet altına almak isteme. Gözün hiç görmüyorsa, yavrunu yanına al. Beraberce tabib kapısına yönel. Bıkma, usanma; onun kapısında bekle. Vereceği her ilâcı itimatla kabul et. Acı gelirse de dayan. Böylece halin düzelir ve gözlerin açılır.

*

Allah için gönlünü engin kıl. Bütün işleri ona bırak. Yapılan şeylerden kendin için bir pay çıkarma. Nefse haddi aştırma. Onu iflâs ayağıyla ez, halktan yana kapıları kapa.

O nefsin tek kapısı senin canibinde olsun. Her an nefsi yalnız bırakma. Her gün muhasebe et. Hatalara özür diletmeden bırakma. Her suçunu itiraf ettir. Sonra nefsi al, kendi varlığın varsa onu da bul, birlikte Hakk'a yönel. Fayda veya zarar, Hak'tan başkasından gelmez. Veren, alan, O'ndan gayrı değildir; buna inan. İnsan için en tatlı şey imandır. İmanın sonunda hayli iyi işler olur. Kalbin görmez tarafı kalkar. Kalbin ve ruh basiretin, hareket haline gelir.

*

Ey evlâd! Kaba elbise giymek iş değildir. Yemek ve içmek işini bir yana atmakta da iş yoktur. Asıl önemli şey, kalbin kötü şeyleri kabul etmemesindedir. Doğru olan, sofu libasını önce içine giyer, sonra dışına... Bu libasını ruhuna sevdirir, iç âlemine teşmil eder, daha sonra bütün varlığına... Bu giyilen sofu libası Hak yolcusunun iç âlemini biraz sıkar; sabrı bulursa Hakk'ın rahmet eli onu kurtarır. Mevlâ'nın acıma ve esirgeme tecellisi onun bütün halini gülistana çevirir. Cümle sıkıntılı hallerini giderir. Hak yolcusu, yolunu iyi seçince, sahibi onu, bu kara balçık elbiseden çabuk alır. Ferah libasını giydirir. Belâ nimete, darlık genişliğe, korku emniyete döner. Uzak olmaz; yakın olur. Fakirlik kaybolur, gönül ve ruh zenginliği onun yerini alır.

*

Ey evlâd! Eline gelen nasibi hırsla alma, sakin olarak al. Yemeğini mahzun olarak yiyen iyidir. Şen ve şatır olarak sofrasına kurulan pek iyi değildir; Mevlâ'sını unutmuşa benzer Eline lokma aldığın zaman, kalbini Ha'kk'a ver. Bu halle yediğin sana nur olur. Şer varsa sana dokunmaz. Bir ilâç hekimin tavsiyesi ile alınırsa zararı yoktur. Kendi keyfine göre alırsan sonu bilinmez. Zararı birden gelir, seni tutar. Çarpılmışa dönersin.

Kalbinizdeki karartı beni hayrete düşürüyor. Aranızdan itimat çıkmış. Birbirinize karşı itimat etmez olmuşsunuz. Birbirinize acımıyorsunuz. İlâhî emirler size emanet olarak bırakılmış; halbuki siz onu bir yana atmışsınız.

Sana yazıklar olsun, neden ahdini tutmuyorsun?.. Hakla böyle mi ahdetmiştin?.. Bu halin devam ederse gözlerine yakında karasu iner. Ayaklarına ve ellerine inme gelir. Gezmek şöyle dursun, yerinden bile depreşmen kabil olmayacak. Allah'ın rahmet kapısı sana kapanacak. İnsanların kalbinden sana karşı kin ve nefret fışkıracak. Onların iyi düşünceleri senden uzak duracak. O zaman sana kim yardım eder?..

İlâhî kudret ve kuvvet önünde başınızı esirgeyiniz. O'ndan çok korkunuz. O'nun kudretinden kurtulan yoktur. O'nun tutuşu şiddetli olur ve bir tuttu mu bırakmaz. O'nun

sarsıntısına dayanmak, haddinize düşmemiştir. Afiyete belendiğiniz bir anda ve şen-şatır yaşadığınız bir demde yerin dibine geçersiniz. Şu gök kubbenin sahibi O'dur ve şu zümrüt zeminin Mevlâsı yine O'dur.

Şükürle O'nun nimetini saklamaya bakın. Emrini kabul edin. Yasak ettiği şeylerden kendinizi uzak tutun. O'nun cümle fermanını başınızın üstünde gezdirin. Bir.güçlük gelince sabır kalkanı ile karşı durun. Kolaylığı arıyorsanız, şükür lâmbasını elinizden eksik etmeyin. Sizden evvel gelenler böyle yaptı. Peygamberlerin ve iyilerin hali böyle idi. Nimet gelince:
- «Hoş geldi, safalar getirdi...» derlerdi.
Belâ gelince de bağırmaz, çağırmaz, Allah'tan yardım talep ederlerdi.

İsyan sofrasını hemen terkedin ve uzaklaşın. Taat sofrasına çömelin ve bol bol yiyin, için. Haddi aşmayın. Kolaylık karşınıza çıkınca şükre koşuşun. Sert bir işe çarpılınca, hatalarınızı hatırlayın ve istiğfar edin. Nefsinizi hesaba çekin. Allah hiç bir zaman kullarına zulmetmez.

Ölümü ve sonrasını düşünün. Yaratıcı'yı ve O'nun karşısında hesap vermeyi hatırlayın. Hatalarınız çıkınca O size nasıl bakar ve siz O'nun yüzüne hangi yüzle bakarsınız? İşte bu güç durumu düşünün. Ayık olun, bu uyku ne zamana dek devam edecek?..

Bu bilgisizlik ve batıl içindeki bu tereddüt ne zamana kadar sürecek?.. Nefsin arzularına ne zamana kadar uyacaksınız?.. Neden Hakk'a kul olup edep ve terbiye yoluna girmediniz?.. Ve neden Peygambere (S.A.) uyup, onun yolunu tutmadınız? İbadet, gelip geçici şeyleri muayyen bir zaman terk demektir. Neden bu yola girip Kur'an'ın ve Peygamberin (S.A.) sözünü tutmadınız, Allah yolunu bulmadınız?

*

Bilgisizlikle ve iyiyi, kötüyü sezme kabiliyetine sahip olmadan halka karışma; onların işine burnunu sokma. Her şeyi iyi belle, sonra gir. Onlara uyku ile karışırsan, aralarından teneşirle çıkarlar. Ayık ol. Bilgili ve basirete sahip ol. Onlarda iyi bir şey görürsen uy. Kötü hallerini sezince de kaç. Elinden gelirse, yardım için, kötü işleri halktan uzak tut.

Siz tam manasıyla Hak'tan gafilsiniz. Hemen uyanmanız, gaflet halinizi bırakmanız lâzım. Mescitlere girin. Orada Peygambere (S.A.) salât ve selâm getirin. Korkmayın, orada sizi yiyen olmaz. Maneviyatınız kuvvet bulur. Âfetlerden kurtulursunuz. Peygamber (S.A.) Efendimiz:

- **«Gökten ateş yağınca, kurtulacak bir kişi de olsa, namaz ehli olur,»** buyuruyor.

Namaza durduğunuz zaman halkla ilginizi kesiniz. Hak'la olunuz. Peygamber (S.A.) efendimiz:

- **«Kulun, Allah'a en yakın anı secde halidir,»** buyuruyor*

Sana yazık oluyor. Nereye, tevil ve ruhsat arıyorsun?.. Ne için kolaylık bekliyorsun?.. Bu halin nice zaman sürer?.. Tevil yoluna sapan, Hakk'ı inkâr ediyor demektir.

Vah bize!.. Azimet sahibi olarak Hak ve hakikatin peşinde koşsaydık bu hale

düşmezdik. İyi işler peşinden gitseydik Allah yardımcımız olurdu. Bizi kurtarırdı. Nasıl oldu da böyle azimeti bıraktık? Gayret ve fedakârlık gitti. Fedakârlık kayboldu. Herkes işin kolayını arıyor. Ortalık riyakârla doldu. Görsünler ve desinler için iş yapılıyor.

Nifak İşleri bol, kimsenin işi içine uygun olmuyor. Özü ve sözü bir olan kalmadı. Ne olacak halimiz?.. Mallar haksız yere alınıyor.

Namaz kılan çok, hakikisi yok... Hacı desinler diye Kabe'ye gidiyor. Hareketleri niyetine göre olduğu için fayda bulamıyor. Bir iki iyi iş tutsa da kullar için yapıyor, Hakk'ı gözetmiyor. Şu devrin insanları için en ince iş, halkın peşinde koşmak oldu. Halik gözlerinde yok. O'nun sevgisi ruhlarından silindi.

*

Hepinizin kalbi ölü. öldürdünüz kalbinizi. Yaptığınız hatalar onu perişan etti. Nefsinizi dirilttiniz. Hatalarınız buna sebep oldu. Şahsî arzularınız, her işin başında geldi. Yalnız dünyayı talep eder oldunuz.

Kalb, halkı aradan bırakınca diriliğe erer, Hak'la olur ve hayata kavuşur. Bu hal maddî bir tabir değildir. Hak'la olmak, emrine uymak demektir. Sözümüzün mânasını kavramanız gerek. Dış görünüşüyle anlamak, yerinde bir şey değildir. Sözlerimizin değeri ve tefsiri mânevidir. Burada maddenin sözü geçmez.

Allanın emirlerine uyun. Yasaklarından kaçın. Kalbiniz böylelikle, dirilir. Onunla belâya dayanır. Sabredin... Kaza ve kader hükümlerine boyun eğin... Bunları yaparsanız, manevî hayatın kapıları size açılır.

*

Ey evlâd! O'nun işlerine boyun eğ, sonra O'nunla ol. îşin İyiliği bundan sonra başlar. Her işin bir temeli vardır. Bina temelin üzerine kurulur. Bu bina kolay kurulamaz. Üzerinde devamlı çalışmak icab eder; gece ve gündüz bir gaye uğruna harcanmalı. Aksi halde faydasız olur.

Sana acıyorum. Çok az düşünüyorsun. Tefekküre daldığın yok. İşlerini düşünerek yap. Tefekkür kalbden olur. Kalbine yönel. Halini düşün. İyilik üzere isen haline şükret. Aksi halde tevbe et, nadim ol. Hakk'a yalvar. Dinini, tefekkürle canlandırman kabil olur. Şeytan ve kötü duygular, iyi düşünce ile yokluğa gömülür. İşte Peygamberimizin:

- **«Bir anlık iyi düşünce, bir gece sabaha kadar yapılan ibadetten hayırlıdır.»** buyurması buna dayanır. Tefekküre geçmeden yapılan her iş uğursuzdur. İnsanı selâmete çıkarmaz. Bilâkis batağa gömer.

Ey Muhammed (S.A.) ümmeti! Allah'a şükretmeye alışın. Ona yapılan ibadet, az da olsa, makbul olur. Zaten sizden önce gelenlere nisbetle yaptığınız kulluk çok azdır. Bu sebeple yaptığınız halis olmalı, böyle olursa çok olur. Yeter ki, Hak yolunu candan tutasınız. Siz sonra geldiniz; ama kıyamet günü diğer ümmetlerden önce kalkaçaksınız. Bu, sizin için bir fazilettir. Sizden iyi olanın iyiliğine yeter yoktur. İyilikte kimse onu geçemez. Sizler şah'sınız. Diğerleri sizin tebaanızdır.

Doğru ol. Nefsin otağına yerleşip kaldığın müddetçe doğruyu bulamazsın. Tabiî ve şahsî arzuların eteğine tutunup koştukça hayrı göremezsin. Mademki halkın elinde olanı zorla kapmak emelini besliyorsun, doğruluk bekleme. Nifak, riya, benliğinin

derinliğine sahip durdukça huzur bulamazsın. Doğruyu sezmen kabil olmaz.

Dünyalık işlerin ardından seğirtip gittikçe, gözlerini hırs bulutlarından ayırmadıkça, iyilik bekleme. Âhiret işlerinin esenlikle geçmesini dileme.

Hakk'ı ve hakikati bir yana atıp Allah fikrini değil, şeytan fikrini ruhunda beslemeye heves ettikçe, hayır kapısı sana kapalı durur.

Allahım, senin varlığınla bize iyilik ver. **«Dünyanın ve âhiretin güzelliğini nasip et. Bizi ateşte yanmaktan sakla.»** (Bakara/201) Amin!

***

3. M E C L İ S

Bu konuşma, cuma günü dershanede yapıldı. Konuşma tarihi: Hicri, 8 Şevval 545 (Milâdi, 1150).

Ey şahsına gereken şeyleri bulamayan! Bu halin geçip gitmesini şiddetle isteme. Belki gelecek şeylerde seni helak edecek nesneler vardır.

Ey hasta! Hastalığın geçmesini mutlak olarak isteme. Afiyetin her zaman yararlı olacağını sana kim dedi?.. Şimdi hastasın, imanın var; sağlam olunca bu imanı kaybetmeyeceğini kim temin eder? Dünyalığa dalar, Allah'ı, Peygamberi unutursun. Akıllı ol; her olur olmaz şeyin peşine koşma.

Kârını sakla. Kazandığın şeyin değerini bil. Bunda devam et; işlerin düzelir. Her işte başarı elde edersin. Elinde ne varsa, hırsı bir yana at; kanaatini ona yönelt. Mutlaka artsın, deme; fazla gelirse al. Olmadığı için üzüntü duyma. Allanın verdiğini ye ki, hoş ola. Şahsî isteklerini alırsan dertlenebilirsin. Dilencilik iyi değildir. Verilen alınır, ama dilenmek olmaz. Ancak iç âleminden kopup gelen arzu sonunda istenebilir. Bu da bir nevi tecrübe olur. Kuvvet sahibine sığınıp istemek yerinde olur her halde. Bu halde isteyene değil, istenene bakmak gerektir. Bu istek zararsızdır; hele kalbin ayık olması mutlaktır. Kalb ayık olunca işler mübarek olur, keder vermez. İstekler yalnız dünyalık işlere olmamalı, biraz da âhiret işlerine olmalı. En çok dileğin af ve afiyet olmalı. Din, dünya ve âhiret için iyilik dile. Bunları yapabilirsen sana yeter; fazlası sana ne lâzım?

Allah hiç bir işi yapmaya mecbur değildir. O, mülkünde ancak dilediğini yapar. Allah'ı mülk sahibi bil. Bu sahip hayırlıdır. Başkasını seçme. Senin için iyi olmaz. Bir ağır yük kaldırdığın zaman sırf kuvvetini görme. Allah'ın kudretini sez. O'nun gücü olmasa senin gençliğinin, kuvvetinin ne değeri olur?.. Malına da pek güvenme. Mal sana ne yapabilir? Malın özünde mânevi tesir olmadan hiç bir değer ifade etmez. Allah bir defa tutarsa bırakmaz. Maddiyatı bırak; biraz manevî ol. O'nun tutuşu manevî yollardan gelir. Maddî tedbirlerin pek tesiri olmaz. Olsa olsa, yine O'nun tesiri ve izni ile olur.

Yazık, dilin müslüman gibi konuşuyor, kalbin onu doğrulamıyor. Sözün Allah'a ve peygambere inanmış gibi, özün tam tersine... İşlerin hiç birine uymuyor. Ne olacak halin? Halk arasına çıkınca, senden iyisi olmuyor; yalnız kalınca neden şeklin değişiyor?.. Biliyor musun, yıllarca namaz kılsan, oruç tutsan sana hayır getirmez; ömrün boyunca hayırlı işlerde bulunsan hayır göremezsin; ancak, Allah rızasını gözeteceksin; bunu iyi bilmen gerek. Aksi halde yaptıkların boşuna; bu duruma göre, sana damga, münafık ve içi bozuk sözleri olur. «Allah'tan uzak» mührünü alnına vururlar. Şu anda yaptıklarından dön. Bir an bile yaşamana senedin yoktur. Ne kadar kötü işin varsa bırak, kötü sözlerden dön. Kötü niyetlerinden kendisini hemen çekiverir.

Allah yolcularının iç âleminde aksaklık göremezsin. Onlar, kurtulmuşlardır. Onlar, tam imana sahiptir. Muvahhid onlardır. Ihlâslı işi onlar tutar. Belâya onlar sabırla karşı koyar. Bir âfet indiğinde sızlanmazlar; inlemezler. Metin ve vakur olarak işlerin sonunu beklerler. İyilik geldiği zaman şükür yoluna koyulurlar. İyiliği ilân eder, kötülüğü saklı tutarlar. Başlarında olan felâketli işlerden, kimseye şikâyet etmezler. Ellerinde bir bolluk varsa, herkese dağıtırlar. Dağıttıkları elde kalandan fazladır. Bu verişi severek yaparlar. Verdikten sonra üzüntü duymazlar. Kendi kazançlarından diğer kardeşlerine fayda sağladıkları için sevinirler.

Bu kullar ilk başta dilleri ile şükrederler. Sonra kalbleri ile, daha sonra da gönülleri ile... Halkı bilmezler. Halktan onlara bir eza gelirse sadece tebessüm ederler. Dünya

şahları onların katında hiçtir. Yeryüzünde gezenler, onlara fakir, hasta ve ölü görünür. Onlar için cennet, tavanı çökmüş bir viranedir. Cehennemi, ateşi sönük, küllük bilirler. Ne cennete yerleşmek için fazla arzu duyarlar; ne de cehennem korkusundan titrerler. Cennete girmekle cehennemde kalmak onlar için eşittir. Semanın yüceliği, onları Hak'tan ayrı edemez. Yer, tabii güzelliği ile onları aldatamaz. Onlar, yeryüzünde yaşayanlarla gökyüzünde uçanlar arasında eşit şart görürler. Hepsini tek kuvvetin esiri bilirler. O da, Allah'dır.

Onları bir zaman dünya ehline karışmış, görürsün. Gafillerden biri bilirsin; ama değil... Bir zaman sonra âhiret ehline karışırlar. Onlarla sohbet ederler. Az sonra kendi iç âlemlerine tâbi olurlar. Gözlerinde dünya yok olur. Âhiret silinip gider. Her iki cihanın Rabbı ile olurlar; zaten aradıkları da bundan başka bir şey değildi. O'na gider ve koşarlar. Sevdikleri yalnız O'dur. Gönül kapıları bu kez Hakk'a açıktır. Başkasını n'ederler; yalnız Hak sevgisi ile dolarlar. Kalbleri Hakk'a karşı yürümeye koyulur. Ona tam vasıl oluncaya kadar yolculukları devam eder. Artık onlara Hak dostluğu hâsıl olmuş olur.

Yukarıda belirtilen yolculuk mecazîdir. Kalbin maddî yolu yoktur. Yol tabiri, yolcuya anlatmak için kullanılır. Yoksa ne yol var, ne de yolculuk... Hepsi bir an işidir. Hakk'a varma arzusu akla gelince, yol görünmeden varılmış olur. Menzil alınır, yol katedilir. Kapı açılmadan eve girilir.

İşte hal böyle... Her şey Allah'ı anmakla başlar. Bu duygu kalbde yerleşince işler bitmiş olur. Evvelâ anmak, son nefeste yine o... Herkes, Hakk'ı andığı kadar erebilir. Bu sebeptendir ki, büyükler daima Allah'ı anarlar. Bu anış onların benliklerini yıkar. İç âlemlerini kaplayan her cins kötülüğü eritir. Hak'tan gayrı ne ki var, benliklerinden silinir; kaybolur. Cümle varlık, Hak varlığı ile dolar.

O büyük insanlar, Hak Taâlâ'nın şu emrini işitmişlerdir:

- **«Beni anın; sizi anarım. Şükür yolumu tutun; küfür yolunu tutmayın.»** (Bakara/152)

O büyükler, Allah'ı anmak için ellerinden geldiği kadar doğru yola koşarlar. Bunu severek yaparlar. Onlar, şu yüce kelâmı dinlerler;

- **«Ben, beni zikredenin yanındayım.»**

O sevgili kullar, uygunsuz yerlerden kaçarlar, iyi şeylerle uğraşırlar. Her hallerinde Allah'ı anar ve onunla ülfet ederler.

*

Ey cemaat! Kötü heveslere kapılmayın. Aklınızı, mantığınızı çalıştırın. Hisle, hevesle hareket etmeyin; bunlarla olan, yolda kalır. Size bir hal olmuş. Hep duygularınızla hareket etmektesiniz. Mantığınız ve aklınız çalışmaz olmuş. Önce bilgilerinizi geliştirin. İlim kaynaklarına kendinizi kavuşturun. İlme ererseniz işleriniz kolay olur. Varlığınızı koruyabilirsiniz. Mücerret ve muayyen bilgi ile yetinmeyin. Her gün bir başkasını öğrenin. Sipsivri bir bilgi sizi kurtaramaz. Siyahla beyazı seçme kabiliyetini gösterebilecek bilgiyi elde etmeye bakınız. Kendi varlığınızda istiklâlini ilân edecek şeyi öğrenin. Müftünün fetvası ile değil, iç âleminizden kopan buyrukla hareket edin. Bu bilgiyi Allah duygusu sağlayabilir. Hak irfana sahip olan, tam bilgi sahibidir. Akan suların miktarını ölçen ve toprak kalınlığını hesap eden, âlim değildir. Gerçi bu da bir

ilimdir, ama bu ilimle birlikte yüce ve ulvî şeyleri de bilmek' gerekir. İlk başta Hak ilimle ruhunuzu bezeyin. Sonra, bu bilginin gerektirdiği gibi dış varlığınızı da Allahın emrine göre düzeltiniz. Allah, size neyi öğrenin diyorsa onu belleyin. İlk işiniz bu olsun, sonra diğerleri... Gün gün, ay ay, O'nun yolunda iş tutun. Böyle olursanız, yaptıklarınızın iyi meyvesini alabilirsiniz. Aksi halde bir serab uğruna yokluğa gömülürsünüz; size yazık olur.

Ey evlâd! Bildiklerinden sorumlusun. Yerinde kullanmadığın takdirde sahibi sana çıkışır. Ayrıca bilgi de senden davacı olur ve bağırarak:

- Beni iyiye kullan; yoksa hakkında şikâyetçi olurum, der. İyiye kullanırsan, öbür âlemde lehinde şahadet eder; Över ve şöyle der:

- Ben, buna şahidim, beni iyiye kullandı, onu bağışla Allahım... Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- «ilim, işi çağırır; iş, onun çağrısına uyarsa, iyi, uymadığı takdirde sahibinin boynunda çekilmez vebal olur.»

İş böyle olunca, âhiret günü o ilmin yararını da göremez. Sahibini yalnız bırakır. İlme sahip olmak gerek. O, bir defa yola çıktı mı, artık geri dönmesi güç olur.

Bildiklerinle iş tut. Onun yalnız kabuğunu taşıma. Biraz da özüne vâkıf ol. Özsüz nesne payidar olmaz.

Peygamber'e (S.A.) lâfla uyulmaz. Onun çizdiği yola girmek ve yaptıklarını yapmak icabeder. Bunu yaptığın takdirde kalbin doğruya döner. Bundan sonra, nefis ıslâh olur. Asıl ve öz varlık olan sır da katlanır ve Hakk'a uçar.

Kalbine n'oldu?.. Neden ilmin çağrısına uymuyor?.. Kalbini körelttin. Ona yazık ettin. Bilgi sözünü kalb kulağı ile dinlemedin. Kalb kulağını ilme ver. Sırrını o tarafa yönelt. Ve fayda almaya bak.

Bildiklerinle amel etmek, seni Hakk'a götürür. Bilgi sahibine, bilgi ile gidilir. Cahil yol alamaz. Hakk'ın ilim sıfatı âlimlerde tecelli eder.

Ameller, Peygamberin (S.A.) emirleri gereğince olmalı. Ondan akan kaynaktan feyz almak lâzım. îçler onun risalet menbaından akan nurla dolmak icap eder. Bu da bir bilgidir. Ve ilk öğrenilmesi gereken şeydir. îlmin kaynağını öğrenmeyen ilmi bulamaz. Bundan sonra insan kendi iç varlığına girmelidir. Öğrenmeli, öğretmeli ve işleri ile bilgisini bir araya koymalıdır. Sözü başka, işi başka, bilgisi de hepsinden ayrı olandan hayır gelmez. Kul, kendi irfanını Peygamber (S. A.) efendimizin ilim deryasına karıştırırsa artık ona yeter bir şey olmaz. İlim bunun için olmalı... Çalış ve bul.

Bu hale erdiğinde kalbini hikmetler kaplar. Zahir ve bâtın —iç ve dış— ilimlerini öğrenmiş olursun. Netice olarak bildiklerinin zekâtını vermek sana vacip olur. Din kardeşlerine Hakk'ı tavsiye edersin. Allah yolunu arayanlara yol gösterirsin. Her şeyin zekâtı ayrıdır. Malın zekâtı, her yıl kırkta birini fakirlere vermektir. Bilginin ise, her zaman Allah âşıklarını Hakk'a ve hakikate çağırmaktır.

*

Ey evlâd! Sabırlı adam kuvvet sahibi olur. Buna işaret olarak Allahü Taâlâ şöyle

buyurdu:

- **«Sabırlı kullara hesapsız mükâfat verilir.»** (Zümer/10)

Alın terinle kazandığını ye. Dinini satarak geçime çalışma. Kazan ve ye, başkalarına da dağıt. İman sahiplerinin kazancı, doğru kimselerin kârı bu yoldan gelir. îman sahibi için kazanç bir önem taşımaz. Ancak sadaka verirken ehlini bulmak zor olur. Asıl ihtiyaç sahiplerini çok aramak lâzımdır. Ayrıca bir kazanç yolu arayan olursa göstermeli; bu bir sadakadır. Çok kere düşkün olanlara yardım etmek yerinde olur. İnsan, daima Allah kullarının rahatını temenni etmelidir. Bu arzu, ruhu Hakk'a aparır. Kalbe ilâhî sevgi aşılar. îman sahipleri, şu yüce sözün önünde tazimle dururlar:

- **«Hak ehli ve bunlara çok yakın olanlar, çevresine faydası çok olanlardır.»**

Allah'ın sevgili kulları, halkın dedikodusunu işitmez. Halk sözüne karşı onlar sağır ve dilsizdir. Hakk'a yakınlıkları onları bu hale koymuştur. Boş lâfı ne işitirler, ne söylerler. Boş lâfı neye söylesinler ve niçin işe yaramaz lâfı duysunlar. Onların kalbi Hakk'a yönelmiştir. Kalıpları başkası ile olsa da kıymet ifade etmez; iç âlemleri bozulmaz.

Hak heybeti onları bir hoş eder. Hak yakınlığı onları sarhoş eder. Sevgili yanında, sevgi onları dağlar. Onlar, şiddet ifade eden Celâl sıfatı ile tatlılık ifade eden Cemâl sıfatı arasında devrederler. Sağa ve sola arzuları ile dönemezler. Çünkü onlarda, arzu diye bir şey yoktur. Onlar birer öncüdür. Herkes onlara tâbi olur. insanlar, bu gözle görülmeyen cinler, melekler onlara hizmetçidir. İlim ve hikmet onlara hizmet eder. Herkes ilmi ve hikmeti ararken, bu büyükleri, ilim ve hikmet arar. Gıdaları fazilettir. Fazilet yemeği yer, hoşluk şarabı içerler. Onlara göre meşgale Hak kelâmıdır. Halk onlara uzaktır. Yaratılmışlar bir yana; onlar başka yerlerdedir... Tabiî, bu uzaklık kalble olur.

Büyük insanlar, Allah emrettiği için hakkı söylerler. Gerçeği söylerken kimseden korkmazlar. Kötü şeylerden halkı sakındırırlar. Yolunu şaşıranları bunlar yola getirir. Her zaman için çalışmaları bu yolda olur. İşlerini çeşitli vesile ile yaparlar. Bazen bizzat, bazen de başkalarının eli ile yaparlar. Onlar için her şey bir vasıtadır. Her zaman hakikati yerine getirmeye gayret ederler. Kulların hakkını kesip kendileri bol bol almazlar. Her kim ki fazilete lâyıktır, ona liyakatını verirler. Nefislerinin hasis arzusunu desteklemezler. Tabiî ve kötü arzularının ardından koşmazlar. Sevince, Allah için severler. Darılmak icab ederse, yine Hak için yaparlar. Onlar yalnız Allah yolunda olurlar. Başka yol onlara göre yoktur. Onların öyle nasibi vardır ki, bir kişiye ondan zerre miktar verilse başkasını istemez olur. Bu nasip Allah dostluğudur. Allah dostunu, Allah'ın yaratmış olduklarının hepsi sever. Kurtuluş bu yola varanlaradır. Yer onların hatırı için yemişler verir. Sema onların gönlü hoş olsun diye rahmet yağdırır.

*

Ey içi dışına uymayan, kullara ve sebeplere dayanan zavallı, bu çirkin halinle sana o büyük nasip gelmez; Hak dostluğunu bulmak mümkün değildir. Bulunduğun, iyi olmayan hal devam ettikçe hayır bekleme. İzzet senin için bir seraptır, önce İslâm ol. Doğruya bağlan. Tevbe et. Ihlâs sahibi ol. Kurtuluş bu yoldadır. Aksi halde Hidayet yolu sana kapalıdır, uzaktır.

Sana acırım; benim sert konuşmam seni üzüyor; biliyorum. Ama yanılıyorsun. Aramızda düşmanlık yok. Yalnız şu var ki, ben gerçeği söylüyorum. Seni emir dışında görmem beni böyle söyletiyor. Büyüklerin sözü seni sıkıyor.

Haklısın; gurbet ilinde gezen, hak söze az dayanır. Fakirlerin pek azı engin gönüllü olur. En ufak öğüde gönül koyarlar.

Benden bir şey işitince kabul et. Allah'tan bil. Ben de bir âletim. Söyleten O'dur. Beni aradan çıkar, O'nu gör. Bir kuru taşı bile konuşturmak O'nun kudreti dahilindedir.

Bana geldiğin zaman Sade gel. Nefsini bir yana at. Şahsî isteklerini terk et. Hakikî bir basirete sahib olsaydın, beni, cümle varlığımdan soyunmuş, Hak varlığı ile var olmuş görürdün. Lâkin hasta ve hatalı anlayışın, bunu sezmeye yeterli değildir.

Hak yolcusu, sohbetime gel. Sohbetimden faydalan. Halimde dünyalık göremezsin. Dünya ve âhiret iç âlemimden uzaktır. Elimde, tevbekâr olan arzusunu bulur. Bana karşı iyi düşünce şarttır. Sözlerim' le amel etmek gerek. Bunları yapan aradığını bulur. Hak yola az zamanda varmış olur.

Allahü Taâlâ, peygamberini kelâm sıfatı ile terbiye eder. Sevdiği kulları ise ilham yoluyla ıslâh eder. ilham velîlere, kelâm da peygamberlere gelir. Peygamberlerin vasileri veli kullardır. Onlar peygamberlerin hakikî vekilleridir. Velî olanlar, peygamberlerin evlâdıdır.

Allah, konuşur. Musa peygamberle konuştu. O'nun konuşması maddî yapılı değildir. O kelâm sıfatının ölçüsü, tartısı, kalıbı yoktur. Onun Kelâm sıfatı yaratır, fakat o sıfatı bir şey yaratmış değildir. O sıfatın yaratıcısı Hak'tır. Hakk'ın Kelâm sıfatı derin mânalar taşır, işitenin fehmine göre renk alır. Musa Peygambere aklı kadar konuştu. Vasıta kullanmadı. Bizim Peygamberimizle de (S.A.) vasıtasız konuştu; bizzat Kelâm sıfatının tecellisini gösterdi.

Yarabbi, hidayet yolunu, bütün kullara nasip eyle. Hepsine merhamet et. Cümlenin tevbesini kabul buyur. Amini

*

Halife Mutasım'ın bir hikâyesi anlatılır; Mutasım vefatı anında yanında bulunanlara şöyle dedi:

- Imam-ı Ahmed b. Hanbel'e yaptığım eza dolayısiyle tevbe ediyorum. Ben, Kur'an'ın hiç bir harfini değiştirmedim. Buna özenenler çok oldu; ama hiç biri yapamadı.

Zavallı, sana yararlı olmayan sözü bırak. Taassubu - batıl şeye yapışmayı - da bırak. Dünya ve âhirette sana yarayana bak. işine yaramayacak işi ne yaparsın?.. Faydasız şeyleri toplamak nene gerek?.. Yaptığın işleri iyi tut. Ayarsız iş tutarsan, yakında seni yere serecek haber gelebilir. İşlerin yakın zamanda mendil gibi önüne açılır. Sözümü unutma, her kötü şeyin meydana çıktığı zaman hatırlarsan yararını bulman kabil olmaz. O dem seni koruyacak bir kalkan bulunamaz. Sen nasıl korunursun o dem? Şimdiden çareler ara.

Dünya dertlerinden soyun. Kalbini temizle. Hatalardan arzunla ayrıl. Nasıl olsa ayrılacaksın. Parasız kalırsın, ihtiyar olursun; bunlar da olmasa ölürken bırakırsın. Bir lokma için bin defa yalvarma. Acından ölen yoktur. Varlığını esirge. Yaratana teslim ol. Kalbini O'na ver, Mutlaka iyi geçim ara. İyi geçim olmayabilir; olması da kabildir. Sana gereken, olması veya olmaması değil, aramaktır. Eline gelen için de, iyidir, de. Daha iyisini de aramadan kalma. Bunları yaparken ciddiyetini elden bırakma. Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- **«iyi geçim, ahiret için temenni edilmeli; rahat orada beklenmeli.»**

Ümitlerin için bir köşk yap. En güzeli, zühd halidir. Bu hal önünden sonuna kadar şahane bir ülkedir.

Emellerini kıs. Dünyada sana hemen zühd gerek.. Çünkü baştan sona zahidlik az emelli olmaktan ibarettir.

Seni yıkan kötü arkadaşların olduğunu biliyor musun?.. Onları bırak. Onlarla arana yarlar aç. Sevgi duygularını onlardan uzak tut. Yakın olacağın kimseler salih kişiler olmalıdır. Kötüler sana ne kadar yakın olmak istiyorlarsa, sen o kadar uzak dur. İyiler de senden ne kadar uzak olurlarsa olsunlar, ara ve bulmaya gayret et. Her kime bir sevgi duyuyorsan aranızda manevî bir bilgi hasıl olur. Bu bağlılığın ve ilginin kimlere ve nelere olduğunu ve olması gerektiğini iyi öğren. İşlerini ona göre düzenle. Birçok büyükler:

- Sevgi yakınlıktır, yakınlık ise sevgidir, derler.

Bunlar, maddî sebeplerle uzak da olsa, manen yakındırlar. Verilen veya verilecek olan şeyler seni yormamalı. Verilmesi mukadder olan şeyi aramak, yorgunluktan başka nedir ki?.. Keza, senin kısmetine gelmesi imkânsız şeyi beklemek ele ne geçirir?.. İnsan için olmayacak işlerin peşinde koşmak, sadece hüsran getirebilir. Peygamber (S.A.) efendimiz buna işaret ederek şöyle buyurur:

- **«Allah'ın, kula verdiği büyük cezalardan biri de, kulun kendine nasip olmayacak şeyi aramasıdır.»**

*

Ey evlâd! Kâinatın her zerresinde Allahın güzel sanatı vardır. Bu güzel sanatların her biri Hakk'a vardıran delildir. Bu delillere yapışan herkes Hakk'a varabilir. Derin düşüncelere dal. Düşüncen derinlere kök saldıkça yükselirsin ve yücelirsin.

îman sahibinin, hem zahir – dış - hem de batın – iç - gözü vardır. Dış gözleri ile Allah'ın yarattığı, tabiî manzaraları görür. Yere serpilen sonsuz hikmetli işlere bakar. İç gözüyle de, madde ötesindeki varlıklara bakar. Sema ve ötesinde saklı duran ulvî, ruhanî varlıkların seyrine dalar. İşte bu iki göz görmeye başladıktan sonra, bir göz daha hasıl olur ki, o da kalb gözüdür. Kalb gözünün açılması için iç ve dış gözünün, salim duyguya sahip olması gerekir. İşte bundan sonradır ki ensiz ve boysuz bir deme geçer. Yakınlık mefhumu anılmayan bir yakınlığa erer. Dış mânası ile bilinmesi kabil olmayan bir sevgi âlemine varır. Artık o kul sevgilidir; ondan saklı hiç bir şey yoktur.

Ancak, bu hale ermek kolay değildir. Kalbin yaratılmış nesnelerden ve nefsin tabii istek ve cümle şehvet arzularından uzak olması icap eder. Her cins şeytanî duygudan âri ve beri olması gerekir. Buna ruh temizliği derler. Bu temizliğe erene, yer hazineleri açık olur. Sema yolları onun uğruna döşenir. Ona göre, taşla toprak arasında fark yoktur. Ve çamurla altın ona eşittir.

Akıllı ol; söylediklerimi iyi düşün. İyi anlamaya çalış. Dikkat et: Ben sözün özünü söylerim. Sözlerim birer cevherdir. Daima büyüme istidadındadır. Zaman ve zemine göre binlerce mâna taşır.

*

Ey evlâd! Allah'ı kula kesme. Kul hata işlerse elinden tut, Hakk'a götür. Allah'ın kula gücü yeter. Ama, kul Allah'a bir'şey edemez.

Saklanması gereken birçok şeyler vardır. Saklanması gereken şeyi saklamak insanı hazine sahibi kılar. Sır saklamak büyük iştir. Herkesin kârı değildir. Musibet anını sabırla gizlemek, hastalık anında Allah'a yalvarmak en büyük iştir. Bunlar saklı ve gizli yapılmalıdır. Saklı tutulması gerekenler arasında sadaka da vardır. En önemli şey de budur. Birine yapacağın iyilik olursa sağ elinle ver, fakat sol eline duyurma. Mümkün olduğu kadar bunu yapmaya çalış. Sonra, şeytanın ve dünyanın tuzaklarına kapılırsın.

Baştan sona kadar kötülüklerle dolu olan dünya denizine dalma. Ona her dalmak isteyen, az sonra boğuldu ve kayboldu. Buna çokları düştü. Ancak tekler kurtuldu. Bu kurtulan tekler, halk arasında özellikle seçilmiş olanlardır. Dünya denizi derindir. Herkesin ona yanaşması mukadderdir. Allah'ın kurtarmak istediği kimseler kendini saklar. Allah, kulları arasından dilediğini kurtarır. Dünyada pisliklere dalanların öbür âlemdeki yeri cehennemdir. Onların pisliklerini ancak ateş temizler. O ateşin üstünde bir köprü vardır. Cümle kullar onun üstünden geçerler. Pisler aşağı yuvarlanır, temizler de kurtulur. Kurtulanlar Allah'ın sevdiği ve seçtiği kimselerdir. Bunu haber veren şu âyetin mânasını iyi düşün:

- **«Sizden herkes cehenneme uğrayacak.»** (Meryem/71) Yine dinle:

- **«Ey ateş, serin ve selâmet ol!»** (Enbiya/69).

İkinci hitap, dünyada İbrahim (a.s.) peygambere oldu. Öbür âlemde ise, cümle iman sahiplerine olacaktır. Şöyle rivayet edilir:

- Kıyamet koptukta cehennem üzerine köprü kurulur. Herkesin geçmesi için ferman çıkar. O anda ateşe de şu ferman verilir:

- «Ey ateş, serin ve selâmet ol. Bu hali iman sahipleri için göster. Bana ibadet edenler geçsin. Beni arzulayanlar rahat yürüsün. Öbür âlemde benim için arzularını atanlar buradan gitsinler.»

Nemrud'un ateşine de bu hitap vaki idi. Alevler saçılırken gül-gülistan oldu. Keza, cehennem ateşine erişen bu hitap da onu iman sahiplerine dokunmaz kılar.

Kendini bataklığa kaptırma. Allaha güven ve O'nun yoluna gir. Onun yolunda devam ettikçe, seni dünya yutamaz. Kötülük selleri seni sürükleyemez. Çünkü ona, şu hitap gelir:

- «Ey dünya denizi ve seli, şu adamı boğma. O sevgili kuldur. O tarafımdan istenen zattır. Onu Zatıma bırak.»

Bu hitabın eriştiği zat boğulmaz. Musa'yı (a.s.) deniz yuttu mu? Kavmi denizde boğuldu mu?.. Allah fazlını dilediğine verir. **«Sevdiklerini hesapsız rızıklaıdırır.»** (Bakara/212), Bütün hayır onun elindedir.. Hal böyle olunca nasıl başkasına gidersin?.. O'nun yolunu nasıl bırakırsın?

Sana verilen, O'nun eli ile gelir; alan yine O'nun kuvvet elidir. Kendinde bir kuvvet mi biliyorsun? O dilerse zengin eder; dilerse fakra düşürür, öyle mi biliyorsun ki, izzet başkasından gelir, zillete başkası düşürür!.. O'nunla boy ölçüşmek kimin haddine?.. O'nunla kim cenge hazırlanır? Meğer ki, aklını yitirmiş ola... Akıllı adam, O'nun

kapısına koşar. Başka kapıları aklının köşesinden bile geçirmez.

Ey tedbir eden kişi, yolun yanlışa çıkıyor. Yaptığın iş halkı sevindirmekten ibaret mi olmalı idi?.. Halikı darıltıp halkı sevindirmek ha... öyle mi? Dünyayı yapmak için âhireti yıkmak!.. Bu iş sana yakışmıyor. Yakında her şeyin elinden çıkacak.

Yakalayışı çetin olan biri, her varını senden alacak. O alıcı bizzat Allah'tır. O tuttuğunu bırakmaz. O'nun tutuşu başka şeye benzemez. Onun tutuşu bir yönden gelmez; birçok şekli vardır. Senin tek renk ve düzensiz işlerine benzemez.

İlk defa bulunduğun makamdan atılmanla olur. Uslanırsan pekâlâ... Uslanmazsan hasta eder. Sonra fakir eder. Zelil eder; kimsenin yanında yüzün kalmaz. Perişan ve derbeder olursun.

Bunlar da seni yola getirmezse... artık dert ve belânın çeşitleri üzerine yıkılmaya başlar. Hepsinden büyüğü, iç sıkıntısı gelir. Öyle zaman olur ki, içinden kopup gelen sıkıntı, seni bir yana bile oynatmaz. Bunların dışında, bir de halkın diline düşmek var. Sokağa dökülen bir sürü reziller seni dillerine dolarlar. Şerefini bir paraya indirirler. Allah, herkesin eli ve dili ile seni yıkıp viran etmeye muktedirdir. Yeryüzünde gezen ufak bir karınca, seni ve yuvanı dağıtmaya kâfidir. Allah'ın, en ufak bir mahlûkunda en büyük kuvveti gizlidir. Uyan, ey gafil! Uykuyu bırak, ey zavallı!

Allahım, bizi sen uyandır; uyanıklığımız seninle ve senin için olsun. Âmin!..

*

Ey evlâd! Dünyalık toplarken dikkatli ol. Dikkati elden bırakma. Gece odun toplayan gibi olma. Elini attığın zaman, neyi alacağını önceden kestirmelisin. Gece odun toplayan eline gireni bilmez. Seni de ona benzetiyorum. Ayık ol; sonra felâketin azim olur.

Dünya geceleri karanlık olur. O gece gelince güneş kaybolur. Işık bulmak lâzım. Kendiliğinden aydınlık geç olur. Kendine ışık bul. Sonra yırtıcı hayvanlar seni perişan eder. Bataklık da olur. İnişli çıkışlı yolları da olur. Karanlıkta kalırsan ilk sürçmede yere serilmen mümkündür. Zaten ne kuvvetin var ki, zavallı...

Sana düşen, gece yolculuğunu tasarlamadan evvel, gece için yakacak temin etmektir. Gece lâzım olması muhtemel olanı, gündüzden bulman gerektir ki, karanlık basınca, yerden bir şeyler aramaya kalkmayasın; zararlı şeyleri toplamaktan kurtulasın.

Bütün hâlinde tevhid - Allah'ın birliği - güneşini ara. Onun nuruyla dolaş. Onun nurundan çok faydalan. İslâm dininin esaslarına iyi yapış. Kötü şeylerden sakınmayı kendine huy edin. Bu hal seni muhtemel felâketlerden korur; nefse uydurmaz. Şeytana da kapılmazsın. Şirkten kurtulursun. Halkın şerrinden emin olursun. Yolda yürümeye seni alıştırır; aceleciliği benliğinden siler.

Yazık sana, acele etme. Aceleci hatadan kurtulamaz. Aceleci ya hata eder veya hataya meyli artar. Dikkatli ve düşünceli giden, er-geç aradığını bulur yahut bulmaya yakınlaşır. Aceleyi kalbe şeytan getirir. Dikkatli hareket etmek, Rahman olan Allah tarafından kalbe gelir. Seni aceleye iten şey, mutlaka dünya hırsı olmalı; çünkü başka acele edecek ne var?.. Hırsı olmayan adam, her şeyin kendi iradesi dışında olup

bittiğini sezer ve ona göre hareketlerini ayarlar. Şunu iyi bilmek gerek ki, hırs, insanı içinden çıkılması kabil olmayan felâketlere sürükler.

İnsan olan hırs değil, kanaat sahibi olmalıdır. Kanaat tükenmez bir hazinedir. Dünyada senin için olan şeyler muayyendir. Başkasına gitmez. Hırsı bırak; sebebe yapış. Ama, o sebebin sahibini de kalbinden çıkarma. Günlük işlerine devam et. Kat'î olarak senin olacağına inanmadığın şeyler peşinde hırsla koşup durma. Her şeyi haline bırak; sadece çalış.

Nefsine sahip ol. Elinde olan mevcutla yetin. Bu hale devam et. Tâ, ilâhî hikmetlere arif oluncaya kadar, irfan sahibi olduğun zaman işlerin kolay olur. Hırs kalmaz o zaman. Kalbin kuvvet bulur. İçin nurla dolar. Rabbın sana bilmediğin şeyleri öğretir. Dünya işlerini kolay çevirirsin. Dış gözünü dünyaya verir, iç gözünü âhirete yönel-tirsin. Masiva - Hakkın zatından gayrisi - derununa tesir etmez. Hiç bir kimse, büyüklüğüne seni inandıramaz; olduğundan fazla gösteremez. Sana göre, yalnız Allah yücedir.

Devam et; göreceksin ki, her varlık sana karşı saygı hissi besliyor.
İnsanlar biraz tuhaftır. Her arzularını tatmin yolunu ararlar. Ama doğru yol gösterilince gelmek istemezler. Hele biraz da güçlük olursa... Halbuki her tatlının önü sıra az da olsa acı olur. Bir tatlıyı yemek için önce yorulmak icap eder. İşte bu sebeple deriz ki, ey evlâd. her arzunun yerine gelmesini istiyorsan, Allah'ın yasak ettiği şeylere yanaşma. Önünde duran kapıların açılmasını istiyorsan, muttaki - kötü şeylerden sakınan - ol. Her hayır kapısının anahtarı, Allah'ın yasak ettiği haram işlere yanaşmamaktadır. Allahü Taâlâ şöyle buyurdu:

- **«Bir kimse kötülükleri bırakırsa ona kurtuluş yolları açılır. Tahmin etmediği yollardan rızkı gelir.»** (Cuma/2-3)

Hak'la çekişme. Nefsin için onu kötüleme. Çocukların için Hakk'a çıkış yapma. Malın azaldı diye O'nu itham etme. İnsanlar sana yüz vermiyor diye O'nu suçlu bulma. Suçu evvelâ kendinde ara. Allah'a emir mi vereceksin? Bunu yapmaktan utanmaz mısın? Her iş senin keyfine göre olsun, istiyorsun. En büyük hüküm, senin mi olmalı, yoksa O'nun mu? Sen mi fazla biliyorsun, yoksa O mu? Senin merhametin O'ndan çok mu? Yazık sana, sen ve bütün yaratılmışlar, O'nun kulu, kölesidir. Hepinizin yöneticisi odur.

Dünyada O'nunla sohbet istiyorsan sessiz ol. Sakin ve sessiz ol. Allah'ın sevgili kulları edeplidir. O'nun gözünde en büyük edep gereklerini yerine getirirler. Attıkları her adım, açık izne bağlıdır. Kalblerini hoş etmeyecek hiç bir işe yakın durmazlar.

Yaptıkları mubah iş, onlara ilham yoluyla anlatılır. Giyecekleri elbise manen gösterilir. Alacakları hanım onlara işaret yoluyla anlatılır. Bütün sebepler onlara, kalb canibinden gösterilir. İzinsiz ve emirsiz hiç bir işe yanaşmazlar.

Hakla kaimdirler. Kalbleri ona bağlıdır. Basiretleri Hak yolda açıktır. Hakkın kudreti önünde karar yetkisini kendilerine hoş görmezler. İşte dünyada böylece Allahlık olurlar. Varlıkları dünyada nur olur. Hakka vasıl olurlar, öbür âlemde ise bizzat erecekerine ererler.

Allahım, bize dünya ve âhirette, sana ermiş olmayı nasip et. Sana yakınlık tadını ver. Seni görmeye kavuştur. Gayrı görmeden, Zatınla yetinen kişilerden kıl. **«Dünyanın iyiliğini ver, Öbür âlemin hoşluğuna erdir. Bizleri ateşten koru.»** (Bakara/201) Âmin!

***

4. MECLİS

Bu konuşma, pazar sabahı Ribat'ta yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî, 10 Şevval 545 (Milâdi 1150).

Resulüllah (S.A.) efendimiz şöyle buyurdu:

- «Hayra dair herhangi bir şeye kavuşan kimse, onu mutlu bilsin ve faydalanmaya baksın; çünkü onun ne zamana kadar açık kalacağını bilemez.»

*

Ey cemaat! Fırsatı kaçırmayın. Hayatı ganimet bilin ve ondan faydalanmaya bakın. Mademki bu hayat kapısı açık, bir şeyler elde etmeye koyulun. Yakında o kapı kapanır. Hayır işleri yapmaya güçlü olduğunuz müddetçe hayır yapın. Tevbe kapısı kapanmadan o kapıdan girin. Sonra kapanır, tevbeniz de makbul olmaz. Halen dua kapıları açıktır; dua edin, makbul olur. Aranızda iyiliği ile tanınan kimselere koşun. Onların hayır dualarını ve öğütlerini dinleyin; sonra kapılar kapanır, mahrum olursunuz.

*

Ey cemaat! Yıktığınızı yapın. Pislettiğinizi temizleyin. Kötülüğünüzü iyiliğe çevirin. Günahla kararan varlığınızı parlatın. Aldığınızı sahibine verin. Efendinizden kaçtınız, onun kulluğundan uzak düştünüz. Hemen ona dönün ve tevbe edin.

*

Ey evlâd! Şu varlık âleminde ve şurada, Halik Taâlâ'dan başka kimse yoktur; varlığını O'na bağlarsan kulu olursun. O'nu bırakır, halka koşarsan, onların kölesi olursun.

Sana söz hakkı yok; ta boşluk beyabanlarını ve otsuz tarlaları geçinceye kadar... Bunları geç. İç âleminde Hak'tan gayrı her ne ki var onu kopar at. Ancak o zaman dilin açılır ve söz hakkın tanınır.

Bilmez misin, Hak arayıcısı her şeyden ayrıdır. Hak'tan başkasına yan çıktığı yoktur. O bilir ki, Haktan gayrı her ne ki var, Allah'la kendi arasında perde olur. Bu durumda neye bağlansın? Kime güvensin? Çünkü bağlandığı şeylerin kendisine zulmet getirdiğini tecrübe ile bilir.

*

Ey evlâd! İnsanların önünde gezen, birçok felâketler vardır. Her felâketin de kendine göre hayli dalları vardır. En büyük felâket, sonsuz saadetten mahrum olmaktır. En büyük saadet, ruh zenginliğine ermektir. Bunun için çok çalışmak ve tembel olmamak lâzımdır. Tembellik insanı korkunç uçurumlara atar. Telâfisi kabil olmayan kin ve düşmanlık tohumları saçar. Tembel olma. İşlerini sağlam yap ve çalışkan ol. Dünyayı çalışanlar kazanır. Âhireti çalışanlar kazanır...

Birçok büyükler, çalışkan ve dinç olmak için, Allah'a yalvardılar. Ebu Muhammed Acemî şu duayı yapardı:

- Allahım, bizi dinç ve çalışkan kıl.

Bununla: «Bizi tembel etme,» demek isterdi. Bunun mânası yücedir. Dil, bunun mânasını tam ifade edemez. Kim ki tadar, hakikati ancak o anlar. İslâm dininin emri dahilinde halkla iyi geçin. İslâm dini neye iyi derse o iyidir, mübarektir. İslâm dininin yüce emirleri zedelenmediği takdirde halkla geçimin tadı alınır ve hoşluk olur. Aksi olunca iyilik olmaz. Bilâkis felâket gelir.

İyiler yapacakları işi bilirler, işlerini yerine ve zamanına göre düzenli tutarlar. Yapacağın işi onlara sor ve onlara danış.

*

Ey evlâd! Dua bağına yapış. Rızaya yönel. Razı ol. Dilini kalbinden ayrı etme, kalbinle birleştir. Ağzından çıkan, kalbinde bulunan olmalı. Her ikisini de iyiye yönelt ki, hoş olasın.

Bir gün kıyamet kopacak. İnsana yaptıkları hatırlatılacak. Dünyada yaptığı hayır ve şer önüne mendil gibi serilecek. Kötülüğü gören pişman olur. Ama fayda vermez. Hatayı anmak burada olmalı. Orada anış hayır getirmez. Temel olan iş, bu acı günü, ölmeden önce hatırlamak ve ona göre hazır olmaktır. Harman zamanı ekmeyi, tarlaya tohum saçmayı düşünmek neye yarar? Sonbaharda ekin işine yönelmeyene yaz günü ne hayır verir?.. Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurdu:

- **«Dünya, öbür âlemin ekim yeridir. Hayır eken sevinç biçer. Şer eken ise pişmanlık devşirir.»**

Bir gün ölüm gelir, seni uyandırır. Bu uyanışın sana ne yararı olur?. Uyan, uyan!.. Çabuk uyan!..

Allahım, bizi gafil kişiler gibi uyumaktan koru. Seni bilmeyenlerin gafleti gibi senden ayrı kılma, Allahım. Amin!

*

Şerli adamlarla konuşma. Onlarla oturan bir gün gelir kötü olur. Önceleri iyiliğin devam etse de, sonunda onlar gibi olabilirsin. Ama, yazık olur. Hayırlı olanlar, iyiliği arzu edenler bu halinde senden uzak dururlar. Seni kurtarmak isterler; ama onların iyi düşüncesini zedelemiş olursun.

Kitabullahın - Kur'an-ı Kerîm'in - gölgesinde yürü, Sünnet-i Resulüllah'a - Peygamber'in âdetlerine - uy, felah bulur ve iflah olursun. Aksi halde kötü çukurları boylarsın.

*

Ey cemaat! Doğru olarak Allah'tan utanın. Gaflete düşmeyin. Allah'tan gafil olmayın. Ömrünüz geçmekte ve zamanınız tükenmekte... Halbuki, bütün çabanız, yemeniz imkânsız olan malı toplamakta... Kavuşmanız ihtimali dahi olmayan nesneler düşünüyorsunuz. Yaptığınız binalara sağlığınızda oturmak belki size nasip olmayacak. Yapın, edin, eyleyin; ama, kalbinize sahip olun. Dışınız dünyayı yapsın, kalbiniz Allah ve âhiretle olsun... Kalbinizi dünyaya kaptırırsanız, Rabbınızın yüce makamı perdeler arkasına girer, ruhanî hava tarafınıza esmez. Allah hem Aziz, hem de Celil'dir...

Allah'ı anma hali, irfan sahiplerinin kalbinde hayme (çadır) kurar. Her yanını kaplar. Hak'tan gayri bütün düşünce izlerini siler, götürür. Bu ki tamam oldu, işte cennet orası olur. Peşin cennet bu olur. Vaad olan cennet ise öbür âlemdedir. Peşin cennete razı olmak, kalbin Allah'a yakın olması demektir. Hak'la kul arasındaki perdelerin kalkmasına gelince, buna ruh âlemine geçiş manasını vermek yerinde olur.

Dünya cennetine kavuşan kula, perdeler açılır; Hak'la kendi arasında perde kalmaz.

Kul, yalnız olduğu zaman ve her halinde O'nunla. olur. Bu halin şekli yoktur; misal getirilemez. Çünkü, **«O'na benzeyen yoktur. Bizzat gören, işiten O'dur.»** (şura/11)

Öbür âlemde vaad olan cennet vardır. Allahü Taâlâ onu inanmışlara hazırlamıştır; inanmışlar cennete girer, onun kerim yüzüne nazar ederler; bu nazarda perde yoktur.

Her şer Allah'ı bırakmışlaradır; tersini isbat etmeye gücü yeten olmaz. Her kim ki Hakk'a yönelir, iyilik bulur. Her kim ki O'ndan döner, şerre düşer.

İnsanlar istek ve arzuları kadar yücelirler. Yücelik, şahsî yararı bir yana atmaktır. Daima üstün ve iyi düşünmek hoş olur. İnsan, düşüncesine ve tuttuğu işe göre kıymet bulur. Buna göre, tuttuğun işte bir fayda umuyorsan o fayda kadar büyük olursun. Herkes himmetiyle ölçülür. Dünyalık isteyen dünyalık bulur ve değeri o kadar olur. Allah'ı isteyen Allah'ı bulur, kıymeti de o kadar büyük olur...

İşini karşılıksız tut. Yaptığın işten bir şey bekleme. Allah'ın rızasını gözet; başını o yola koy. Göreceksin ki mükâfatın büyük olmuştur. O'na bakmak, O'na yakın olmak ve O'nunla var olmaktan daha yüce ne olabilir?.. Artık bir garaza mebni iş tutma, tüm işlerini O'na bırak ve O'nunla yap. O'nun önünde, dünyalık nedir? Öbür âlemin işlerin neye yarar? Aslında Allah'sız olmayan, fakat zatına varmaya birer perde olan ne iş görebilir; hepsini bir yana at. İyilik edeni gör. Nimeti, sahibinden önce görme. Bir yere taşınacağın zaman, oranın yerlisi senin için daha önemlidir; onlar kötü olunca neylersin?.. Her şeyden evvel, varlıkta yer tutan O'dur. Herkesten önce ve sonra yapan, yaptıran O'dur.

Ölümü düşün, âfetlere sabırla karşı koy, Allah'a tevekkül et. Bütün halinde bu üç şeyi yap. Bunları yaparsan sana güzel huylar gelir; onlara sahip olur, iyilere katılırsın.

Ölümü düşünürsen hırsın yok olur. Sabırlı olursan her murada erersin. Rabbın sana istediğini verir. Tevekkül yolunu tutar, Allah'a bağlanırsan fani şeyler kalbinden çıkar, dünya ve âhiretin derdi senden uzak olur. Siva - Mevlâ'nın zatından gayrisi - denen nesneler senden boşanır, rahata erersin. Her yan sana rahatlık olur. Herkes seni saklar ve esirger. Felâket sana yanaşamaz. Altı yönden Mevlâ sana bekçi olur. O, Aziz ve Celil'dir. Halk sana yol bulamaz. Halk kötülükle sana varamaz. Kötülerin sana yolu kapalı, şerrin kolu senin için bağlıdır. Şeytan, sana varamaz. Çünkü Allahü Taalâ, şeytana buyurdu:

- «**Sen, benim kullarıma sultan olamazsın!»** (Hicr/42)

Halka gösteriş yapmayanlara şeytan gelebilir mi?.. İşi tevhid, gücü Allah olana kim yakın olabilir?.. Şeytan onlardan uzaktır. Çünkü Allah esirger...

Bu yol sükûtla başlar; ilki budur. Konuşmak sonradan gelir. Sus, taşma, içini doldur; sonra izni al, konuşmaya koyul. Hak yola girince bu hal kendiliğinden olur.

İhlâs yolunu tut. En büyük şey odur. îhlâs sahibinin şahı ruhunda yaşar. Sultan sinesinde saklıdır. Dışa itibar edilmez. Geçici şeylere nazar neye yarar?.. Var mı aradığınız adam? İçini dışını bir eden?.. Dıştaki sultanla ruhtaki sultanı birleştiren zat görülür mü?..

Halinde kal. Gizli dur. Sineni kimseye açma. Ta işin bitinceye kadar devam et. Kalbini

efendisine teslim edinceye dek özüne varlık tanıma. Hakka ki vardın, işin tamamdır, üzülme. Olduğu gibi bırak; artık olacak olur.

Artık sen padişahsın, makama yerleştin. Mevlâ dilini çözdü.

Halk karşısında bir süvari bölüğü olsun. Saf saf dizili ve emrine hazır gör. Onların kötülemesi ve övmesi bir olsun. Ne kötüleyene darıl, ne de övünce sevinç duy. Onlar sana darılsa ne var?.. Yüz çevirip gitseler ne çıkar?.. Onları yapan, yıkan sensin. Onları yaratan sana el vermiştir. Yarattıkları üzerinde keyfine göre hüküm sürebilirsin. Ne var darılacak?.. Allahın izniyle onları bağlar, sonra çözersin. Hadiselerin oluşu, kalb eliyle olur. İşaretler sır dilinden çıkar. Bunlar olabilir; ama lâfla değil... Doğru olmaya bak. Doğru olanda her iyi şey kendiliğinden başlar. Akıllı ol...

Çocuklar gibi heves atına binme. Gözün görmüyor, seni yola iletecek birini ara. Görmeden yola çıkan, çukura yuvarlanabilir. Bilgin de yetersiz; öğren, cahil olma. Sana bilmediğini öğretecek birini ibul. Bulunca yapış, bırakma. Ne derse kabul et. Görüşlerini müsbet karşıla. Onun sözü ve hareketi senin delilin olmalı. Büyük insana kavuşunca, yanına otur. Bilgiyi alıncaya kadar orada dur. İrfanın tam oluncaya kadar onu bırakma.

Bunların sonunda, her yolunu şaşıran sana sığınır. Kimsesizlerin kabı olursun. Zavallılar himayene girer. Fakirler, derdine sende çareler bulur.

Kerem sahibi olmak için ilâhî ve kudsi sırları saklamak şarttır. Efendiliğin en güzel örneği, insanlarla iyi geçimdir. Allah'ın insana tevdi ettiği sırrı saklamasını bilmeyen, insanlarla iyi geçinmeyen efendi, çelebi değildir.

Neredesin?.. Hak böyle mi aranır?.. Başka şeyleri gönlünde taşı, sonra Hakkı bulacağım, diye uğraş. Halin nerede, Hakk'ı aramak nerede?...

Allahü Taâlâ şöyle buyurdu:
- **«Sizden bir kısım, dünyayı; diğer bir kısım da âhiretl ister.»** (Al-i İmran/152)

Diğer Âyeti Kerime'de ise şöyle anlatıldı:
- **«Yalnız O'nun vechini dilerler.»** (Kehf/28).

Bahtiyar olana kudret eli gelir; Hak'tan gayri bilinen bütün varlıktan onu kurtarır.

Ruhunu temiz tutmaya gayret et. O el, bir gün sana da gelir; kolundan tutar, velayet makamına yerleştirir. Yolculuğun biter, sülûkün sona erer. Bulacağını bulursun. Dünya sana koşar. Âhiret de onun peşinden... Her ikisi de sana hizmetçi olur. Hiç bir darlık bilmeden makamında kalırsın.

İnsan, biraz saflık bulunca bazı hatıralar duyar.. Kalbine bazı şeyler gelir. Bunların doğruluğu kolay bilinmez. Bir defa o hatıralara kapılırsan sürüklenir gidersin. Bu sebeple Hakk'ın kapısında dur. Kapıya elinle vur. Himmet iste. Vermezlerse bekle. Hemen kaçıp gitme. Çünkü, bilemezsin, her yer O'nun kapısıdır. Kaçarsan kötüye düşersin, çünkü O'nun kapısından kaçmış olursun. Oradan alacağın himmetle iyiyi, kötüyü bilirsin. Bir hatıra, varid olunca, nefsin mi, şeytanın mı olduğunu bilebilirsin. Hakk'ın verdiği gayret duygusu sayesinde şeytanın, hevanın ve nefsin belâsından azad olursun.

O kadar iyi bir hale gelirsin ki:

- Şu iyidir, şu da kötü... Şunu al, şunu bırak! denir.
Açık açık duyar, yolunu düzeltir, Hak kapısında beklersin. Seni Hak terbiye eder. Varlığına can katar. O oturtur ve kaldırır, emrini O'nun kitabından alır, yasakları yine O'nun emriyle öğrenirsin.

*

Ey cemaat! Fazla istemeyin. Azı da, az diye bir yana itmeyin. Önü, sonu bırakın. Çünkü kader, her birinizi tek tek kuşatmıştır. Ne lazımsa O bilir. Kabiliyetinize göre verir. Her biriniz için, bir zaman ve her biriniz için geçmişe ait bir sayfa açılmıştır.

Peygamber (S.A.) efendimizin şu derin manalı Hadîs-i Şerifi halimizi ne iyi anlatır:

- **«Rabbınız, yaratma ve rızka dair işleri bitirdi. Her şey tamam oldu. Ölüm günleri bellidir. Kalem kurudu. Olacak şeyler sıra ile olur.»**

Allahü Taâlâ, geçmişte her şeyi yerli yerinde yaptı. Lâkin hüküm verilmedi. Bu yüzden hüküm ilân edilinceye kadar hepsinin üstüne bir perde çekti. Emri koydu. Yasakları getirdi. Bunlarla, her cins kader faslı kapalı kaldı. Hiç kimsenin kadere yüklenerek hak talep etmeye yetkisi yoktur. **«Allah, istediğini yapar. Yaptığından sorumlu değildir. İnsanlar, hep yaptıkları işin hesabını vermeye mecburdurlar.»** (Enbiya/23)

*

Ey cemaat! Zahire göre işlerinizi yürütünüz. Sizin için en iyisi budur. Rahat bundadır. İç âleme aklınız ermez. İşte beyaz ve işte siyah. Hangisini seçersiniz, siz bilirsiniz. İç âleminiz gelişinceye dek devam edin. Dış hükümlere uyun. Bir zaman sonra ruhunuzdan perdeler açılır. İyiyi görürsünüz. Dış hükümleri bir yana atarsanız iç âleme geçmeniz kolay olmaz.

Dış halin iyileşince için nur dolar. Sırrına geçer, sonra kalbine akar. Sonra nefsine gider, sonra da diline gelir. İlk iş, dış cepheden başlar. İç âlemdeki duygulara gider. Tekrar dışa vurur. Hisler böylece süzülür; varlığın erir; halkın iyiliğini gözeten işler yapar, onlara önder olursun. Sen bir şey demeden, onlar koşarak sana gelirler.

Bunlara ermek ne kadar mübarektir. Hak yola girer, Hakk'ı sever ve sevdirirsen ne mutlu sana... İddiaya kapılırsan yazık olur. Perişan olursun. Allah sevgisinin birçok şartları vardır. Onların yerine gelmesi gerekir. Yalnız O'na uyman, sevginin gereklerindendir. Başka şeye bağlı olmamak ve yalnız O'nunla ünsiyet etmek de sevginin gereğidir. Hiç bir işe itiraz etme... O, sende istediği gibi tasarruf eder. Başkasında da aynı tasarrufu görürsün. Ses etme! Hakk'ın fiilleri seni korkutmasın. Her işte binlerce hikmet gizlidir.

Bir kulun kalbinde Allah sevgisi yer ederse, yalnız O'nu sever; başka uğraştırıcı işleri bir yana atar. Bunu yapamayan sevgi iddiasında bulunamaz.

Yalancı ve uydurma dâvadan dön. Bu yolda yapmacık hareket fayda getirmez. Bu yol, yersiz arzu ve boş temenni ile elde edilemez. Hele içi başka, dışı başka olan bir kimse bu yola hiç yaramaz. Bir de yalancılık peyda olursa, felâket o zaman başlar. Eğer sende bu hareketlerin az buçuğu varsa, hemen tevbe et. Tevbeni bozma. Tevbe etmek iş değil; asıl iş onu bozmamaktadır. Bir ağacı sadece dikmek marifet sayılmaz. Asıl marifet onu yetiştirip meyvesini almaktır. Bunu yapmaya çalış.

*

Hakk'a yapışın. Darlıkta O'na yalvarın. Genişliğe çıktığınız zaman da, O'nu hatırlayın. Hasta olduğunuzda Allah deyin. İyiliğe erdiğinizde O'nun yoluna koşun. Hayır, şer hep O'nun elindedir. Veren, alan O'dur. Sizin için kurtuluş, ancak Allah'a candan teslim olmaktadır. Ruh ilâcınız ancak bu olabilir. O'nun verdiği hüküm sizi titretmesin. O hüküm üzerine de münazaa etmeyin. O'nun verdiği hüküm için kullarına şikâyet etmeyin. Şikâyet ancak belâ getirir; bunu bilin, sabırla bekleyin.

O'nun kudret eli altında bekleyin. Sessiz durun. Hele bir bakın; neler yapıyor, seyre dalın. O'nun, içinizde ve sizinle ne derin işleri oluyor. İşte bunu anlamaya bakın. O'nun yaptığı işlerde geniş olun. Yazar, bozar, hepsine uyun. Yapacağı işi siz değil, O bilir.

Allahım, bizi yüce varlığında Zatınla eyle. «**Dünyada iyilik ver... Öbür âlemde de iyi kıl ve bizi ateşten koru.»** (Bakara/201) Âmin!.

***

5. M E C L İ S

Bu konuşma salı günü öğleden sonra medresede yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî, 12 Şevval 545 (Milâdi, 1150).

Ey evlâd! Hani Hakk'a kulluk?.. Nerede o Aziz ve Celil olana ubudiyyet? Hele getir tam kulluğu!.. Bir defa tam manasıyla O'nun kulu olmalısın. Bütün halinde yeterlik görünmeli. Yeteri kadar kulluk et... Yeteri kadar dünyaya çalış...

Sen kaçan bir kölesin. Efendine dön. O'nun kapısı önünde boynunu eğ. Emirlerine karşı tevazu göster. Desinleri bırak, emirlere yapış. Dedikoduyu bir yana at; yasaklardan çekil. O'nun bütün hükümlerine boyun eğ, her emrine uysallık göster. Bunlar olursa kulluk tam olur, olmadığı takdirde, hiç bir şey yerine gelmez. Efendisine kul olmak isteyen, emrini tutar. Yasak ettiklerinden kaçar. Bunları yapmayan gerçek kul olabilir mi? Olamaz.

Allah, yoluna girene yeter. Bunu şu Âyet-i Kerime haber verir:

- **«Allah, kuluna yetmez mi?..»** (Fecr/36)

Doğruluğa koyulan kulun kalbinde Allah sevgisi yer eder. Hak'la ülfet peyda olur. Güçlük olmadan Hakk'a yakınlık hasıl olur.

Hakk'ın zatından gayrı ile sohbet sana yakışmaz. Yalnız Allah'a dön ve O'ndan razı ol. Bütün halinde O'ndan hoşnut olduğunu ilân et. Şu gördüğün dünya zemini ne kadar geniş, görüyorsun; yalnız senin için daralsa yine de Hakk'a darılma; başka kapı arama.

Bir şey yiyeceksen, onun sofrasında ye; başkasına yönelme. Musa (a.s.) peygamber gibi ol. Hak Taâlâ, onun hakkında şöyle buyurdu:

- **«Biz ona anasının sütünü emmeden önce, bütün sütleri haram ettik.»** (Kasas/12)

Rabbımız hem Aziz, hem de Celildir. Her şeye sahiptir. Her yerde hazırdır. Her şeyi gözetir. En yakın olan O'dur. O'nun varlığından vareste olan yoktur. Bu hali anladıktan sonra inkâr ne kadar acıdır. Marifete erdikten sonra geri dönene yazık olur.

*

Yazık sana, biraz irfan sahibi olunca hemen mevhum varlığa kapılıyor, dönüyorsun. Sonradan da inkâr ediyorsun. Yazık değil mi sana? O'ndan dönme. Sonra bütün iyi şeylerden mahrum olursun. O'nunla sabra devam et. Sabrı O'ndan kaçmakta arama. Şunu bil ki, sabırlı, güçlüdür. Hani sabrın, hani aklın? Bu akılla mı yola çıkıyorsun? Bu ivedilik neye?.. Aceleci olan sabrı bilemez. Aceleci olan hedefine varamaz, yolunu şaşırır, ayakları dolaşır. Sabrın önemi büyüktür. Bunu şu Âyet-i Kerime bize anlatır:

- **«Ey ıman sahipleri, sabrediniz; birbirinize sabrı tavsiye ediniz. Birbirinize bağlanınız. Allah'tan korkunuz. Ancak böylelikle felaha ermeniz umulur.»** (Al-i Imran/200)

Sabır hakkında daha başka âyetler de vardır.
Hakkında bu kadar ilâhî kelâm sarfedilen şey elbet önemli olmalı. Her işte sabır önemlidir. Birçok Âyet-i Kerime sabrın önemini belirtir. Onun hayrı çok olur. Himmeti boldur. İyi ve bol mükâfat getirir. Dünya ve âhirette rahatlığı sabır celbeder. Size sabır gerek. Şimdi ve sonra sabra devam ederseniz iyilik bulursunuz.

Sabra devam edin ve etrafınızı görün. Ara sıra kabristanı ziyaret edin. Orada iyiler de yatar, kötüler de yatar... Siz iyilere koşun.

İyi işler yapmaya bakın; işleriniz düzelebilir. Sözünüzle yaptığınız ayrı ayrı olmasın; bir olsun. Söylediğinizi yapın. Halka öğüt verip kendi yan çizenler gibi olmayınız. Öğütü işitip iş tutmayanlara benzemeyiniz.

Dininiz dört şeyle gider:
1. Söylediğiniz, işinizi tutmazsa...
2. Bilmediğiniz işlere karışırsanız...
3. Bilmediğinizi öğrenmez, dolayısiyle cahil kalırsanız...
4. İnsanları, bilmedikleri şeyi öğrenmekten alıkoyarsanız... Yukarıda sayılan dört şey bir cemiyeti ayakta tutan umdelerdir.

Müsbet yol tutulursa kurtuluş olur. Menfi yol ise felâketin içine atar. Bilhassa dördüncüsü her cemiyetin muhtaç olduğudur. Ona mani olunduğu zaman yıkılış mukadder olur.

*

Ey cemaat! Zikir meclisine fırsat buldukça geliyorsunuz. Ama ona bir ihtiyaç duyarak gelmiyorsunuz. Bu yüzden gereği gibi faydalanmak size nasib olmuyor. Şifa bulmak için ona geliniz. Vakit geçirmek için geliyorsunuz, öğütçünün hataları sizi meşgul ediyor. Onun ağzından çıkana baktığınız yok. Neden ona hata, suç isnad edersiniz, bilmem?..

Söylediği sözleri unutmak için hatalarını ortaya atıyorsunuz. Hatasız insan mı olur?.. Herkeste hata bulunur. Her zatın gülünecek bir zayıf tarafı vardır. İyi tarafını atıp gülünecek tarafını almak sokak adamlarına hastır. Vaıza hata uydurup gülmek büyük hatadır. Başınızla oynuyorsunuz. Allah, kafanızı uçurmaya kadirdir. Bir din adamı ile alay etmek Hakk'a karşı kelle koltukta meydana atılmak demektir. Allah'la şaka olmaz. Bu yersiz işinizden dönünüz. Allah'ın düşmanlarına benzemeyi özlemeyiniz. Ne işittiyseniz onunla yararlanmaya bakınız. Kurtulmak istiyorsanız, yol işte...

*

Ey evlâd! Âdet seni bağladı. Kısmet seni kaydı altına aldı. Sebepler yolunu kesti. Sebebi yaratanı unuttun. O'na tevekkülü beceremedin. Sana ilk vazife: Amellerini tazele... Bütün işlere yeniden ve baştan başla. Ihlâs sahibi ol; gözünde ve gönlünde Hak varlığından başkası olmasın. Kulluk Allah için olur. Kula kulluk edilmez. "Karşına çıkana şu âyeti oku:

- **«Cin tayfasını ve insanları, ancak bana kulluk edeler diye, yarattım.»** (Zariyat/56)

İnsanlar ve bu gözle görünmeyen, gizli ve şuurlu yaratıklar olan cinler, oyuncak için yaratılmış değildir. Onların yaratılışında binlerce gizli mâna saklıdır. Allah, boş iş etmez. Yemek, içmek, bunları yaşatır; ama niçin yaşarlar? Oynasınlar ve zıplasınlar, diye mi? Yatsınlar, uyusunlar, eğlensinler diye mi? Gaye, yalnız bu mudur?

Ey gafiller! Uyanınız; hele bir gözünüzü yumun; hayalin biraz ötesine geçin. Yaratılışınızdaki hikmeti, hemen sezeceksiniz...

Kalbinizi yürümeye alıştırın. O bir adım giderse ikinci adımı yürütmeye koyulun. O yürümeye başlarsa elinden çabuk tutarlar. Yeter ki, Şahın yolunu bile... O'na doğru yürüye... Kalb bir adım atsa, O Şah beş adım atar. Belki daha da fazla... O

sevdiklerine kavuşmayı en çok sevendir. Kulun sevgisi, Hak sevgisi önünde nasıl varlık iddiasında bulunur?.. Yokluğunu sezdiği halde, severim, sözünü nasıl söyleyebilir?.. Sevgiyi Allah kulun kalbine atar. Kul, o miktarda Allah'ı sevebilir; artığı olamaz. Allah, **«Dilediğine rızkı sayısız verir, hesap etmez.»** (Bakara/212)

O'nun kulları, O'na vekildir; halifedir. Halife, ustasının emri dışında değildir. Arzu Şahındır. Şah bir emir buyurursa halife yapar; halife bir dilek dilerse hemen yerine gelir. Bu söz, şeydir, şeydir, diyorum, anla... Dile bu kadar geliyor. Mâna âlemini tasvir, bu kadar olur. İşte bunlara çalışalım.

Bu hal ki tamam oldu; yolculuk da tamam oldu. Dünya nedir, âhiret nedir, siva - Hakk'ın zatından başkası - var mı, yoksa yok mu? Bunlar, işte anlattığım yolculuk sonunda bilinir.

Şifa bu yolda olur. Yakınlık buradan başlar. Mülk burada, ün, saltanat bu ufukta... Beylik yine bu yolda. Köşkünü buraya kuranın zerresi kocaman dağ olur. Damlası ummana döner. Yıldızı ay kadar parlar. Ayı, yılı aşar. Azı çok, yokluğu varlık olur. Bitmişini sonsuzluklar kucaklar. Hareketi, sanki kâinatı yerinden oynatıyor sanılır. Selvi dalları gibi yücelere çıkar, Arş onu kucaklar. Kökü zemin derinliğinde saklıdır. Dalları, dünya ve âhirete, serin ferahlık verir. Bu dallar, ilim ve hikmettir. Bunlara sahip olan başka ne ister ki?.. Dünya, önünde yüzük taşı kadar küçülür. Dünya, onu bağlayamaz. Âhiret ona sınır çizemez. Sultanlar ona ferman okuyamaz. Mülk onu avutamaz. Perdeciler ondan nesne saklayamaz. Ona tek el uzanamaz. Üzüntü ondan uzak olur...

İşte bu yol buraya varır; yolculuk biter. Kul, salâhını böyle bulur. Ve yine kullara döner. Bir kurtarıcı olarak ellerinden tutar, dünya denizinden çeker, çıkarır. Tabii nasibi olanı, Hakk'a uyanı...

Allahın hayır dileğine eren bu büyük insan, esirgeyen olur; kulların delili, saklayıcısı, terbiyecisi, yöneticisi olur. Kalbinde saklı duran dilleri bu zat çözer. Onun nuru, sağında solunda ışık tutar. İşte, Allah'ın hayır dilediği kimseler bu zatı bulurlar. Hayır dilememedikleri de onu göremez, kör olurlar. Bulamazlar; kaybolurlar. Bunlar tek olur.

Onlar halk arasına girerken, sahipleri Hak'tır. Halkın zararı onlara dokunmaz. Her bakımdan selâmet içinde olurlar. Halkın yararı ne ise onu başarırlar. Hakk'ın yardımı onlara her güç işi kolay eder. Allah'ın yardımı ile kulları doğru yola çağırırlar.

Allah'ın salih kulları, çeşitli olur. Her birinin birkaç ismi bulunur. Bazan tümüne bir isim verilir. Onlara zahid de denebilir. Dünyayı kalbine koymadan kulluğa devam eden zahid olur, Zahidlik kolay olmaz, Allah'ın kolay ettiğine kolay olur.

Zahid vardır, âhirete düşkündür. Tek arzusu, cennete girmektir. Bütün emeli budur.
Zahid vardır, dünya gözünde yoktur. Âhireti de kabul etmez. Onları yaratana koşar. Asıl zahid budur. İyiliğe örnek olmak için böyle gerek.

Ne oldu size?.. Sanki hiç ölmeyeceksiniz. Halinizden öyle anlaşılıyor. Sanki kıyamet günü dirilip huzura çıkmayacaksınız. Ve hesap vermeyeceksiniz. Sırat köprüsünü hiç görmeyeceksiniz. Bu nasıl düşünce?.. Bu nice inanç?.. Bu halinize bakmadan iman ve İslâm dâvası için iddialar yapıyorsunuz. Yazıklar olur size... Hâlinizi düzeltiniz, yoksa batarsınız.

İşte Kur'an... Bilgi sizde yok oldu. Onunla amel etmezseniz, kıyamet günü aleyhinize şahitlik eder. Bilginlerin yanına gider, öğütlerini tutmaz, sözlerini dinlemezseniz, öbür âlemde ne olacak haliniz?.. Bu da o gün aleyhinize bir delil olacak ve ateşte yanmanıza sebep teşkil edecek... Bir ilim adamının yanına gider, sözlerini dinlemezseniz, Peygamber öğüdünü dinlememiş gibi hata etmiş olursunuz.

*

Âlimlerin sohbetinde bulun. Sözlerini iyi dinle. Hak ve hakikat üzre olan sözlerini kabul et ve gereğini yerine getirmeye gayret et.

Bir gün dünya kopacak. Herkes şaşkına dönecek. Allah'ın Celâl sıfatı tecelli edecek. Herkes sus pus. olacak ve dilleri tutulacak. O'nun azameti ve büyüklüğü kimde hal bırakır ki?... O gün her şey O'na döner. Zaten gelirken de oradan gelmişti.

O gün büyüklerin sahibi zuhur eder; onları taziz eder. Her çeşit iyiliğini yağdırır. İyiler, dünyada bulamadıkları şeyin kat kat üstününü orada bulurlar. Esasen onlar, bulacaklarını burada buldular. Her şeyin sahibine erdikten sonra ne istenebilir ki?.. Onlar, o gün öyle olurlar.

Ya bugün?.. Yeryüzünün şahıdır onlar... Ülkeler, onların fermaniyle serilir. Dağlar, onların arzusuna göre yeri tutar. Yeryüzü onlarla düzen bulur. İnsanların sultanı onlardır; başta giden onlar olur. Hakk'ın vekili onlardır. Bunlar mâna ve iç âlemine göredir. Dışta, herkes gibi olurlar... Bugün böyle... Yarın perdeler kalkınca, onların kim olduğu daha kolay anlaşılır.

Herkesin bir kahramanlık görüşü vardır. Yerine göre yapar. Küfür ehlini hasım görür, ona karşı olur. Elinden geldiği kadar yere sermeye bakar. İyilerin cengi nefsi görünce başlar. Çeşitli kötü arzu, tabiatın kötülükleri, onların can düşmanıdır. Şeytan denen uygunsuz, şaşırtıcı onlara yanaşamaz. Kötü arkadaşlar, onlardan kaçar. İnsan kılıklı şeytanlar her şeyden daha fenadır.

Bir de seçme insanların cenk ettikleri şey vardır ki, o da, dünyayı, âhireti ve Hak'tan gayri her ne ki var, onu bırakmaktır; bırakmak için elden geldiği kadar cenk etmektir. Kasd yalnız Allah olmalıdır. Cihad, O'nun düşmanları ile olmalıdır. Çalışmak lâzımdır; ama her şeyden önce neye ve kim için çalışmak gerekse onu bilmek icap eder.

*

Ey evlâd! Uyan, başkası dürtmeden kendiliğinden uyan. Acıyı görmeden gözlerini aç. Din sahibi ol. Dindar kişilerle bulun. İnsan olan onlardır. Akıllı onlara denir. İnsanların en üstünü ve aklı toplu olanı, Allah'a uyandır; en cahili ve aklı perişan olanı ise. O'na isyan bayrağı çekendir. Bunu böylece bilesin...

Nebi (S.A.) şöyle buyurur:

- **«Ellerin terbiyeli olsun.»**

Bunun ince ve derin mânası vardır. Anlayan anlar. Biz de şöyle anlatırız: Gün olur, derde düşersin. Kendini dilenciliğe verme, çalış. Zenginliği görürsün.

Bir de şöyle anlatılabilir: Erenlere kavuştuğunda önlerinde tazimle dur. Onlara saygı göster. Kalbinden bir şey isteme. Elini onlara ihtiyaç kastı ile açma. Onlar sana gerekeni bilirler, verirler. Kalbini bozarsan münafık olursun. Elini uzatırsan, ihlâs sahibi olmadığın sezilir.

Gösteriş meraklısısın, içinde hayır yoktur. Ancak Allah rızası için yaparsan eline hayır geçer. Yaptığın işin dışına kimse önem vermez. Nefsini bir yana atar, heva ve şeytanı perişan edersen adam olursun. Yaptığın hayır işlerde dünya gelirini görmezsen işlerin makbul olur.

Çalış, işlerini temiz tut. Yaptığın işi görme. Her işte, yapanı değil, yaptıranı görmeye çalış. İçini düzelt. Kalbinde, ne varsa, ona verebilirsin. Ne olursa olsun niyetinden başka bulamazsın. İnsanları isteyerek yapılan işin sonu Hakk'a varmaz.

Yazık oluyor sana, işin halk için!.. Nasıl onunla Hakk'a varmayı diliyorsun?.. Bu sadece içinde bir heves bırakır, Ötesi boş olur. .

Nene böbürleniyorsun?.. Bir adım atmaya gücün yeter mi acaba?.. Böbürlenmeyi terket. Pek de şen olma. Şenliği azalt, hüznü çoğalt. Senin için bu daha iyi olur. Dünya bir zindan gibidir. Öbür âleme nisbetle buranın ne önemi olur. Hapiste yaşayanın sevinci ne kadar sürer?.. Sevindikçe kederi çoğalır.

Peygamber (S.A.) efendimiz çok düşünürdü. Daimî tefekkür halinde idi. Az sevinirdi. Gülerken ancak ön dişleri açılırdı. Onun üzüntülü zamanı sevinçli zamanından daha çoktu. Sen, onun ümmeti değil misin?.. Onun gibi ol... Az gül. Ancak karşındaki zatın kalbini hoş etmek için tebessüm et. Peygamber (S.A.) efendimiz de öyle ederdi. Kalbi o kadar hüzünlü ve Hak'la o kadar meşguldü ki, ashab-ı kiram olmasa, dışarıda yapılması zorunlu bazı şeyleri olmasa, evinden dışarı çıkmazdı. Kimsenin yanına varmaz, halktan hiç kimse ile konuşmazdı.

*

Ey evlâd! Hak'la yalnızlığın temiz olursa için ürperir, kalbin parlar. Bakışların ibretle dolar. Kalbin yüce düşüncelere kab olur. Ruhun ve mâna âlemin Hakk'a vasıl olur.

Dünyalık işleri düşünmek, insanın iç âlemini kapkara eder. Öbür âlemin güzelliğini anlamak, hayat ve yaşamak bilgisini verir.

Tefekküre dal. Ondan daha büyük şey olmaz. Allah, kulun tefekkürüne karşılık dünya ve âhiret bilgisi verir. Kalbin yaşaması tefekkürle olur. Dünyanın kazancı tefekkürle elde edilir. Ahiret böyle ele girer.

Acırım sana... Bütün ömrünü dünyalığa veriyorsun. Halbuki, Allah onu nice zaman önce böldü. Herkesin kısmeti, yıllarca önce hazırlanmış. Kendiliğinden gelir, o istesen de gelir, istemesen de... Neden dünya için hüzün duyarsın?..

Hırsa kapılma. Hırs, insanı hem kullar arasında, hem de Hak katında perişan eder. İmanı bir yana atıyor, rızık istiyorsun. Rızkın artınca, artık imanın gerekli olmadığına giderek oturuyorsun. Her çeşit dünyalığa erince imandan yana bir şey beklemeden yatıyorsun!.. Bunlar iyi olur mu? Yani, sen de beğeniyor musun?

*

Ey evlâd! Ciddî sayılanı, oyuncakla bir etme. Her şeyin değerini bil. Kalbini, halktan gelecek imkânlara bağladıkça Hak'la bir edemezsin. Sebepleri görerek onları yaratanı umuyorsun. İç âlemde dış âlem nasıl birleştirilir?.. Aklın her şeye ermez. Hakk'ın katında olanla halkın elindeki bir tutulur mu?.. Yaratanı görmeden yaratılmışla

uğraşan ne kadar cahildir, bilemezsin.

Birinci derecede önem verilmesi gerekeni bırakıp ikinci derecede olanı almak cahilliktir. Baki, devamlı şeyi unutup fani ve geçici işle olmak akılsızlıktan başka ne ile anlatılır?..

*

Ey evlâd! Bilgisizlerle sohbet ediyorsun; iyi etmiyorsun. Onların hali seni de sarar, onlara uyarsan kurtulman kolay olmaz. Ahmakla oturan, ahmak olur. Allah'ın varlığına, birliğine iyi inanan kimselerle ol. Bilen ve bildiği ile iş tutanları ara.

iman sahibi nefsine uymazsa ne kadar güzel olur. Kötü olmayan, şahsî arzusu ile başa çıkan adam, ne kadar kuvvetlidir. Nefsin kötülüğünü sezer. Ona göre nefsini terbiye etmeye koyulur.
Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyururlar:

- **«İman sahibi, yüzden sevinçli görünür, ama içi yanar.»**

İman sahibi, kalbindeki hüznü yüzünün şenliği ile örter. Bunu ancak iman sahibi yapar. îmanı kuvvetlendikçe, nefsine daha çok hâkim olur. İçinden çok düşünür; tefekkür âlemine dalar. Çok ağlar, az güler. Peygamber (S.A.) efendimiz, bunu da anlatırken buyururlar ki:

- **«İman sahibi, Mevlâ'sına kavuşuncaya kadar rahata eremez.»**

İmanlı kişi, çalışır, kazanır, ama içten Mevlâ ile olur. Zahirde kullarla, ev halkı ile olur; ama iç âlemi Rabbına dönmüştür. İç âlemi o kadar zengindir ki, bunu kimse bilemez. O da bu sırrını kimseye demez. Ne hanımı, ne çocukları, ne komşusu, ne de halktan biri bilir. Onun iç âleminin zenginliğini, Peygamber (S.A.) efendimizin şu yüce kelâmı bildirir:

- **«İşlerinizi gizli tutarak yürütmeye gayret ediniz.»**

Her iman sahibi bunu yapmaya alışmak zorundadır. Sonra kendisi pişman olur. Aksi halde dilinden bir söz zuhur ederse, hemen başka lâfla kapatmalıdır. Söylediğine pişman olmalı ve Allah'tan af dilemeli...

*

Ev evlâd! Ben, sana bir aynayım; böyle gör.
Beni kalbine bir ayna olarak koy, sinene yerleştir. İşleri karşıma getir. Bana yaklaş ve bak. O zaman çok şeyler göreceksin. Ben den uzak kaldığın zaman göremediğin çok sefaları o kez göreceksin.

Din işlerini düzeltmek istersen, bana gel. Bunu ancak bende bulabilirsin. Başkasında bulamazsın. Ben, seni Allah yolunda seviyorum ve öyle yetiştirmek istiyorum. Seni Allah yoluna döndürecek kuvvet bende vardır. Seni sert bir elle yola getiriyorum. Münafık dili ile değil.

Dünyayı evinde bırak, bana öyle gel. Ben öbür âlemin yöneticisiyim. Dünya sana kalsın. Seni oraya almak istiyorum. Yüce âlemlerin sultanı yapmak istiyorum, bu fani diyarın bekçisi değil... Yanımda otur; sözlerimi işitmeye bak. Ne dersem onunla iş tut.

Ölmeden önce böyle yap. Yakında ölür gidersen perişan olursun. Eli boş, yüzü kara gitmeyi sana ayıp sayıyorum; çünkü iman sahibisin.

Dünyanın dönüşü ve her şeyin hareketi bir disiplin ve korkunun eseridir. Eğer bir şeyden korkmuyorsan onu bilmiyorsun demektir. Korku ilmin ta kendisidir. Korkmayan bilgi sahibi değildir. Korkan, korktuğu şeyin âlimidir. Allah korkusu olmayan için ne burada, ne de ötede selâmet vardır. İnsan, Allah'ı bildikçe korkar. Bilmemişse neden korkar?.. Bunu bizlere anlatmak için, Allahü Taâlâ şöyle ferman buyurdu:

- **«Allah'tan ancak, bilgi sahibi kulları korkar.»** (Fatır/28).

Allah'tan korkanlar bilgi sahibidir. Ve bildiklerini tatbik sahasına koyanlardır. Bilirler; bildikleri ile amel ederler; ayrıca bilmeyenlere de öğretirler. Bunlar, yaptıklarına bir karşılık da istemezler; yalnız Allah'ı ve O'nun yakınlığını talep ederler. O'nun sevgisini isterler. O'ndan uzak kalmayı ve aralarına kara perdenin girmesini arzu etmezler. Onlar, ne dünyayı ister, ne de öbür âlemi; hiç bir kapının da üzerlerine kapanmasını talep etmezler. İsterler ki, kendileri için olsun; dünya ve âhiret kendilerine kalsın.

Dünya onlaradır. Âhiret onlaradır. Aziz ve Celil olan Hak da onlara kalmıştır.

Onlar iman sahibidir. O'nu iyi bilir ve çok çekinirler. Hak uğruna mahzundurlar.

İnsan vardır ki, dış göze göre görünmeyen, kalb gözüne göre hazır ve nazır olandan korkar. Nasıl korkmazlar ki, O diriltir ve öldürür. Aziz eder, zelil eder. O, her an bir şan alır. İsterse kabul eder; dilerse reddeder. Yakın eden O'dur. Uzak eden yine O'dur.

- **«Yaptığından O'na kimse soru soramaz. Ama O'ndan gayri olanlar hep sorguya tabi tutulacaklardır.»** (Enbiya/23).

Allah'ım, bize yakınlığını ver.

- **«Dünya ve âhirette güzellik ihsan buyur. Bizleri ateşe atmaktan sakla...»** (Bakara/201) Amin!..

***

6. MECLİS

Bu konuşma, cuma günü medresede yapıldı. Konuşma tarihi: Hicri,1 4-15 Şevval 545 (Milâdi 1150).

Erenlerin kalbi saftır, temizdir. Halkı gönüllerine almazlar. Yalnız Mevlâ'yı anarlar. Allah hem Aziz, hem Celildir. Dünya akıllarına girmez. Gözleri öbür âleme dönük olur. Sizin malınız onlar için önem taşımaz. Hak katında olanlar, onlar için kıymet taşır. Siz onları ne bilebilir, ne de görebilirsiniz. Onların işine aklınız ermez; çünkü dünya ilesiniz. Dünya ile uğraşan, ukbayı göremez ve bilemez; âhireti unutur. Siz, Rabbınızdan utanmayı bir yana attınız. O'ndan yüz çevirdiniz. Bu hâlinizden dönün ve sizi yola getirecek kimseyi arayın.

*

İmanlı kardeşin sana öğüt verirse tut. Ona muhalif olma, karşı durma. Kabul et. Sen hatanı göremezsin; ama o görür. Büyük Peygamber (S.A.) bir kelâmında şöyle buyurur;

- **«Mü'min, mü'minin aynasıdır.»**

îman sahibi yaptığı nasihati doğru yapar. Kardeşine gizli kalmış hataları anlatır. Göremediklerini gösterir. îyi nedir, kötü nedir beyan eder, öğretir. Yarar işle yaramazı tarif eder.

Halka nasihat etmeyi kalbime getiren Sübhan'dır. Bu vazifeyi bana en büyük gaye kılan Mevlâm, yücedir.

*

Ben nasihatçıyım; bunun için sizden karşılık beklemiyorum. Öbür âlemin, Rabbım katında hazırdır; bana o lâzım. Ben dünya arayıcısı değilim. Dünyaya kul olmam. Hak'tan başka hiç bir şey beni bağlayamaz; zaten O'ndan başka kimsem yok... Ben, tek, yaratıcı, ezelin sahibi, ebedin sahibi olanın, sonu ve önü olmayanın kulu ve kölesiyim.

Benim için sevinç, sizin kurtulmanızdır. Üzüntüm size gelecek helak ihtimalinden doğuyor. Elinden tuttuğum bir doğru yolcunun, saadeti benim için en büyük şeydir. Onu görünce, ruhum şen olur; ateşim düşer; bir başka hâl olur, sevinirim. Nasıl böyle bir insan elimden yetişiyor diye, hayret eder; övünürüm.

*

Ey evlâd! Bütün derdim sensin, ben, değil. Ben sevinirsem senin içindir. Benim için beni sevme, senin için sev. Bana bağlan, bağlılığın kadar yol alırsın.

*

Ey cemaat! Böbürlenmeyi bırakınız. Allah'a karşı büyüklük satmak neden? Kullara da kibirli davranmayın. Haddinizi bilin. Varlığınıza tevazuu yerleştirin. Evvelâ halinizi düşünün. Bir suydunuz. Sonrası nedir, biliyorsunuz. Bir hendeğe yuvarlanacak ağırlık. Hali böyle olana büyüklük satmak yaraşır mı?..

Hırsa kapılmayın. Kötü arzular sizi sürüklemesin. Dünyalık adamların kapısına koşmayın. Ezilip büzülüp onlardan dünyalık koparmak size gerekmez. Ne çıkar bu halden, sabırla doğru yoldan nasibi arasan daha iyi olmaz mı? Ya bir de yaptığın dilenciliğin sonu boşa çıkarsa... Peygamber (S.A.) efendimizin buyurduğu gibi:

- **«En büyük belâ, nasipte olmayanı aramaktır.»**

Yazık sana, kaderin aslını ve mukadder olanı bilemiyorsun. Nasibinde olmayanı kullar veremez. Dünya oğullarının bunu yapmaya güçleri yetmez. Yeter sanıyorsan yanılıyorsun. Seni şeytan aldatıyor. O, senin başına oturmuş, sana ferman okuyor. Gösterdiği yola gidiyorsun. Allah'ın kulu böyle olmaz. Sen bu halde şeytanın ve nefsin kulu, kölesisin. Altınına, gümüşüne tapıyorsun.

Çalış. Kurtulmuşlara bak. Kendini onlara benzet. Onları görmezsen, kurtulamazsın. Geçmişteki büyükler de böyle demişler. Bir kimse iyiyi görmüyorsa, o iyi olamaz. Sen de görüyorsun. Ama yalnız baş gözünle... Kalbini O'na vermiyorsun; kalb gözünü O'nun yoluna dikmiyorsun. Sır gözünü aç ,iman gözünü kapama. İmanın sende emanet gibi duruyor. Basiret sahibi olmayan iman, iman değildir. Öyle bir göze sahip ol ki, onunla her varlığı görebilesin. Dış gözün görmesi bir şey değildir. Görmeyişi de önem taşımaz. Asıl felâket kalb gözünün kör olmasıdır. Allahü Taâlâ bir Âyet-i Kerimede şöyle buyurdu:

- **«Baş gözleri kör olmamıştı, lâkin sinelerindeki can gözleri görmüyordu.»** (Hac/46)

Dünyalık peşine koşmak yaramaz. Hırsla dünyaya sarılan dinini tin - incir - ile değiştirene benzer. Sonsuz ve ebedî şeyi, geçici dünya menfaatine değiştirende akıl yoktur. Dünyalık insanı nereye kadar götürebilir?.. İsterse en kıymetli şey olsun, kabir kapısından öteye geçemez. Hakiki âleme yolculuk başladığı zaman elinde hiçbiri kalmaz, ne o kalır, ne de bu...

imanın kemale ermediği için darlığa pek dayanamazsın. Geçimini temine çalış. İnsanlara muhtaç olmayacak kadar dünyalığa er; sonra dinini harcarsın. Onlara yüz suyu dökmek sana yakışmaz. İmanın kemale erince sana tevekkül gerek. Allah'a güven. Yine çalış; fakat Allah'a çalışmandan fazla güven. Sebeplerin arasından ayrıl. Mevlâ'ya güvenle bağlı bir kul kesil. Kalbinden manevî yolculuğa başla. Bu yolculuk Mevlâ'ya olmalı. Bunları yapmaya niyet tutarsan derunundan ülkeler, dükkânlar, tezgâhlar çıkar, gider. Yolculuğun ilk adımı atılmadan iş biter. Malın bollaşır. Saymakla bitiremezsin; ama esas sahibini bildiğin için hiç birine sahip çıkamazsın. Yavruların malına sahip olur. Arkadaşların sana bakar. Senin yapacak işin kalmaz. Sadece ömrün bitmesini beklersin. Sanki ruhunu ölüm meleği almıştır... Ve kabir yutmuştur... Ve yer yarılmış içine girmişsin... Ve kader dalgaları bilgi ve marifet denizinde seni çevirmektedir.

İşte, bu makama erene sebepler yol gösteremezler; her şey ona zararsız hale gelir. Çünkü sebepler onun yalnız dış yüzüne gelebilir, îç âlemine giremez. Sebepler, bunu değil, Hak'tan gayri kalanları ezer.

*

Ey cemaat! Her halde anlattıklarımı yapmaya yanaşmak niyetinde değilsiniz. Kalbinizdeki kötülükleri atmaya pek hevesli görünmüyorsunuz. Biliyorum, söylediklerimin hepsini yapabilmek, her kişinin kârı değil, az kişinin kârıdır. O da binde bir olur. Hani, azını da bırakmayın. Ne kadar yapsanız, o size kalır. Bunu anlatan bir Hadis-i Şerifi arzedeceğim. Her ne kadar dış mânası ile mevzuumuzun dışında ise de manen sözümüzü teyid eder:

- **«Dünya dertlerinden gücünüzün yettiği kadar uzak olunuz.» .** Biz de, gücünüz yettiği kadar yapmaya çalışın diyoruz. Yâni: Bu emri yerine getirmeye., kaderinizde varsa dahasını yapabilirsiniz.

*

Ey evlâd! Dünyalık işlerden iç âlemini almaya güçlü isen durma, yap. Gücün yetmiyorsa kalbini Hakk'a bağla. O'nun rahmet eteklerine yapış. Belki böylece iç âlemine huzur girer, dış varlığın da rahata erer. Dünya elemleri seni bırakır gider.

Her şeye gücü yeten O'dur. Senin neyin var ki?.. Her şeyi bilen, yine O'dur. Senin ne kıymetin var?.. O'nun kapısına koş, O'ndan iste. Temizlenmeyi O'ndan dile. O dilerse,. Zatından gayrı her cins varlık vehminden seni temizler. Kalbini imanla doldurur. Marifet verir, ilim verir. Zenginlik de verir. Halktan bir şey istetmez. Sana yakın hali nasip eder. Kalbine kendi ülfetini yağdırır. Bu kez, cümle duyguların O'nunla olur.

Her şeyi O'ndan bekle. Başkasını bırak. Mahlûk önünde zelil olma. Senin gibilere bu yakışmaz. O'nun ol. O'na ol... Sana bu yakışır. O'na dönmekten başka kurtuluş yolu yoktur. Bunu böylece bilesin...

*

Ey evlâd! Kalbin karışmadığı dilin bilgisi hiçtir. Kalbin yaya kaldığı bilgi ile bir adım bile atman kabil olmaz. Yol dediğimiz kalb yolculuğudur. Yakınlık, sırların birleşmesidir. Amel, İslâm esaslarına uyarak yapılan mâna emelidir. Bu yolda bütün duyguların yek düzen hareket etmesi gerektir. Allah için amel budur. Allah için kullara kolaylık ve uysallık etmelisin. Yolumuzun önü de, sonu da budur.

Bir kimse ki, nefsini her zaman hesaba çeker, ona hesap yoktur. O kimse ki, kullara göstermelik için iş eder, onun kazancı sıfırdır. İşler gizli ve riyadan salim olmalıdır. Farz olan ibadet dışında kalan her şey, kapalı ve halkın görmeyeceği yerde yapılmalıdır. Farzlar bilâkis herkesin gözü Önünde yapılmalıdır.

Esas yapılması gerekenden geri kalıyorsun. Temeli, şüpheli ve düzensiz şeylerle çıkardıktan sonra üst katı yükseltmişsin ne çıkar?.. Temeli çürük olan binanın üstü, kısa zamanda yıkılır. Temeli kuvvetli olursa öbür yanı yeniden de kurulabilir.

Yapılacak işlerin aslı tevhiddir; ihlâsdır, doğruluktur. Tevhid sırrına eremeyen, ihlâsı kendine hâl edinemeyen, yaptığından bir şey beklemesin.

Bütün işlerini tevhid ve ihlâsa daya... Sonra binanı yükseltmeye bak. Allah'ın kuvvetine sığın. Kendi kuvvetini görme. Yapıcı el, tevhid elidir. Şirk ve nifak eli iş tutamaz.

Muvahhid odur ki, kadri ameliyle her an yükselir. Münafık böyle değildir.

*

Allahım, bizleri münafıklardan uzak kıl. Bütün halimizde onları bizden ırağ eyle. **«Dünyada iyiyi bize ver. Ahiretin de iyiliğini ihsan eyle... Ve bizi ateşten sakla.»** (Bakara/201) Amin!

***

7. M E C L İ S

Bu konuşma, pazar günü Ribat'da yapıldı. Konuşma tarihi: Hicri, 17 Şevval 545 (Milâdî, 1150).

Allahım, büyük Peygamberimiz'e salât ve selâm eyle. Bu salât ve selâm ondan sonra gelen ve zamanında yaşayan yakınlarına da olsun... **«Bize bol sabır ver. Bu yolda yürümemiz için bize kuvvet ihsan eyle.»** (Bakara/250) Bizlere iyiliğini arttır. Verdiklerine de şükretmeyi nasip et...

*

Ey cemaat! Sabırlı olun. içinde bulunduğunuz dünya, âfet ve musibet doludur. Bunların gayrisi nadirdir. Yok denecek kadar azdır. Arkasına belâyı saklamayan iyilik bulunmaz. Her genişliğin bir sıkıntısı çıkar. Her ferahlıkta bir darlık saklıdır.

Maddî hayatınızı dünyaya verin. Kısmetinizi meşru yoldan alın. Dertlerinizin devası budur. İyi yollardan gelen dünyalık size yeter.

*

Ey evlâd! Kısmetini, meşru olduğuna inanınca al; alırken iman eliyle al. Hakikî yolu arıyorsan, böyle seçmelerdensen, doğrulara katışmışsan emirle al. Hakk'ı bulmuş ve hâl âlemine ermişsen, Hak yakınlığında kendini kaybetmişsen, o zaman başka hâl olur. Senin hükmün orada geçmez. Sana gönderirler. Emir seni yürütür. O âlem seni kötülüklerden korur. Hak işler varlığını, harekete geçirir. Olanlar olur, ama sen yoksun onlarda...

İnsanları senin, için üçe böleceğim:

Birincisi, cahil, hakikî âleme sevgisi yok.

İkincisi, seçme ve iyilerle olan.

Üçüncüsü, iyilerin bizzat kendileri ve esasen iyiler.

Hakikî âleme sezisi ve duygusu olmayana **«âmi»** tabir edilir. Bu, îslâm dininin temel prensiplerine uyar. Hiç ayrılmaksızın, Allah ne buyurmuş. Peygamber (S.A.) efendimiz ne demişse onu bilir. Ve bu bilgisinin dış kabuğunu bir türlü yırtamaz, dolayısıyla ötelere geçemez. Bu adam, şu ilâhi fermanın hükmü altındadır:

- **«Peygamber size ne ki getirmiş, ona uyunuz. Ve her neyi ki, yasak etmiş, onu da yapmayınız.»** (Haşr/7)

O **«âmi»** tabir ettiğimiz, bu yolu kendine seçer, işlerini yukarıda beyan edilen ferman dahilinde yürütürse, saf bir gönül sahibi olur. Ama biraz da iç âleme yönelmesi şarttır. Biraz daha ilerler, hakikatlara daha çok anlayış peyda ederse, Mevlâ ona ilham kapısını açar. İyiliğini ve kötülüğünü o ilhamla seçer. Bir Âyet-i Kerimede şöyle beyan edilir:

- **«Allah ona iyiliğini ve kötülüğünü ilham etti.»** (Şems/8)

Işbu anlatılan vasıflar, **«âmi»** kulun vasfıdır.

Bu zatın kalbi, yanlış yol tutmaktan titrer. Her şeyde bir işaret bekler. Kur'an-ı Kerim okur. Orada bulamayınca, Peygamber (S.A.) efendimizin emirlerine bakar; orada da bulamazsa bekler. îşinde çalışırken, bir melek onu idare eder. Yolunu aydınlatır. Bu anlatılanlar, İslâm dininin zahirde beyan edilen emirlerini yerine getirdikten sonra başlar. İmanı kuvvet bulur. Tevhid nuru kalbe yerleşir. Sonra dünya kalbinden çıkar.

Daha sonra halkın hayrını ve şerrini görmek de kaybolur. Her türlü maddî iş ve korku gidince, ilâhî ilham gözükmeye başlar; ama bu gözün göreceği cinsten değil.

Artık sabah olmuştur. İkinci hal başlar. İyilere mensup olur. İman nuru gelir. Takva ışığı peyda olur. Amel nuru, sabır nuru, sevgi ve olgunluk nuru da gelir; cümle nurlar birleşir ve artık o da bir insan olur. Bunlar, tek tek, birer meyvadır. Ancak İslâm dininin hakkı ödendikten sonra başlar ve onun bereketi ile olgunlaşır.

Artık **ebdallık** başlamıştır. Ebdallar bizzat iyilerdir. Seçmelerin seçmesidir. Bunlardan öte kulluk makamı yoktur. Bunlarda bir iş için evvelâ İslâm dininin emri gözetilir. Sonra bizzat emir alınır; sonra bizzat ilâhî hareket ve ilham beklenir.

Saydığımız üç şeyin ötesinde hayat yoktur. Manevi ölüm vardır. Haram üstüne haram, hastalık üstüne hastalık, dert üstüne dert vardır. Ve sadece baş ağrısı vardır. Çünkü dinin baş emirlerini zedelemişlerdir. Kalb de ezginliğe ve bezginliğe uğramıştır. Ve artık ceset de yara ve bere içindedir.

*

Ey cemaat! Mevlâ'nın tasarrufu sizde devamlıdır. Her an biraz daha tekâmül eder. Bu tekâmül sonunda, işlerinize dikkat edilir. Sebat gösterebiliyor musunuz yoksa hemen dağılıyor musunuz?.. Yalancılığınız ve doğruluğunuz meydana çıksın.

Kadere uymayan, şefkat bulamaz ve kimse ona uymaz. İlâhî hükümlere boyun eğmeyene rıza yolu kapalıdır ve hiç kimse ondan memnun değildir. Vermeyene kimse bir şey vermez. Yolculuğa çıkmayan ata binemez.

Cahil adam!.. Tağyir ve tebdil etmek mi istiyorsun?.. İstediğini, dilediğin şekle sokmak senin hakkın değildir. Kendini bir ilâh mı sanıyorsun? Allah birdir. Kimsenin keyfine göre hareket etmez. Zaten ondan gayrı varlık yoktur. Nefsinden gelen bu kötü düşünceden dön; tam dur. Kader seni sarmamış olsaydı, bu yalancı iddia yüzüne vurulurdu. Cevher tecrübe sonu meydana çıkar. Tecrübeden mahrum her şey boştur.

Nefsini kabul etme; Hakkı tanırsın. Çünkü nefsin kendisi için Hakkı inkâr etmeni istiyor. înkâr ve tanımamaya önce nefsinden başla; onu yola koyarsan sonrası kolay olur. Ve yavaş yavaş aradığını bulursun. İmanın kuvvet bulur. İmanın kuvvet buldukça, kötülükler senden uzak olur. İmanın zayıfladıkça kötü şeyler evine dolar. Öyle zaman gelir ki, evden bir kötülüğü kapıya atmaya gücün yetmez. İman kuvvetin tam olsaydı, onlar giremezdi.

İman kuvveti lâfla ortaya atılacak şey değildir, O şeytanla karşılaştığın zaman belli olur. Kötülerin karşısında imanın sarsılmadan durabiliyorsan korkma, iman kuvvetin vardır. Aksi olunca, boş iddiaya yeltenme, imanın zayıf, kuvvetlendirmeye bak.

Belâ ve felâket karşısında dimdik durabiliyor musun? Duruyorsan, imanlısın ve kuvvetlisin. İman ayağı kötülüğe kaymaz. Kayıyorsa iman değildir. Boşuna iddia etme, yazıktır.

Her şeye hürmet et. Her şeyin yaratanını sev. O bir şeyin sevilmesini isterse sev. O sevdirirse senden kabahat kalkar. Çünkü sevdiren O'dur. Sen O'nunsun. Sen yoksun ortada sadece O var.

Buna işaret olarak, Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyuruyor:

- **«Dünyanızdan bana üç şey sevdirildi: Güzel koku; kadın; ruhumu hoş eden namaz.»**

Bunlar sevdirilmiştir. İlk başta hepsi bırakılmış; sonra Mevlâ tarafından sevdirilmiştir. Sen de kalbini temizle. Yalnız Mevlâ kalsın. O'na teslim ol; icap edenin sevgisini kalbine getirir. O Kerimdir; istediğini sevdirmesini bilir.

***

8. MECLİS

Bu konuşma salı günü öğle zamanı - akşamla yatsı arası olma ihtimali de vardır - yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî, 19 Şevval 545 (Milâdî 1150).

Riyakârın giydiği elbise cicili, ama içi pistir. Yapmak veya yapmamakta serbest olduğu işlere yanaşmaz, kendince sofuluk satar. Mukaddesatını satarak geçinir. Şüpheli şeylerden sakınmaz. Haram yer. Tembeldir, çalışmaz. Açık emirle yasak edilen hiç bir işi yapmaktan çekinmez. Yaptığı iyilik sadece bir gösteriş için olur. Tâatı, görsünler diye eder. Dışı tam, içi harap ve berbattır.

Yazıklar olsun, içi bozuk adam sana! Yaptığın, içten gelerek olmuyor. Kalıpla oluyor. Halbuki bizim yaptıklarımız, içten ve gönülden olur. Ruhun ve iç âleminin yapacağı şeylerdir.

*

Bulunduğun bataklıktan çık ki, seni Hakk'a götüreyim. Sana öyle bir elbise giydireyim ki, ondan bir daha soyunmayasın. Hiç bir karışıklık onu kirletmesin. Halkla Hakk'a yaptığın şirki bırak. Halkı bırak, Hakk'a koş. Şehvet kisvesini bir yana at. Tembelliği bırak. Bunları büsbütün bırak ki, o elbise sana giydirilsin. Hakk'ın emirlerine karşı vurdumduymazlığı terket. İlâhı hukuku koru. Kendini beğenmiş olma. Nifak çıkarma. Içini dışını bir et. Halkın seni törenlerle karşılamasını bekleme. Dünyalık örtüsünü çıkar, âhiret âlemine geç; oranın elbisesini giy.

Bütün varlığından soyun. Varlığını terk et, kendini Hakk'ın kuvvet eline bırak. Varlıksız olarak O'nun önünde dur. Bu hâlinde şirk olmasın. Sebepler araya sokulmasın. Kullar araya girmesin. Bunları yapabilirsen O'nun lütuf ve keremini çevrende bulursun. O'nun rahmeti gelir, bozuk düzen işlerini düzenler. Nimeti ve minneti gelir; seni alır, Hakk'ın bolluk âlemine götürür.

O'na kaç. O'na kesil, uryan olarak yola koyul. Ne sen ol, ne de başkası. Parça parça, ayrı ayrı O'na yürü. O, seni derler ve toparlar. Dış âlemini kuvvetlendirir. İç âlemini zengin eder. Şöyle ki, bütün kâinat sana kapalı olsa, bütün yükler üzerine vurulsa sana zarar vermez. Belki, daha saklanır ve esirgenirsin.

O kimse ki, halkı tevhid nuruyla yok etti; zühd eliyle de dünyayı bir yana itti. Aziz ve Celil olandan gayri her ne ki vehmediliyor,. onu da istek eliyle perişan etti... İşte felaha o kavuştu. Kurtuluşa o erdi. Selâmet yolunu buldu. Dünyanın ve âhiretin hazzına kavuştu.

Nefsinizi yok etmelisiniz. Heva diye anılan şahsî, kötü arzuyu perişan hâle getirmelisiniz. Şeytan size yaklaşmamalı. Ölmeden evvel bunu yapın. Ölmeden önce özel ölümle varlığınızı eritin. Umumî ölüm hepinizi götürür.

*

Ey cemaat! Bana koşun; sözümü dinleyin ve uyun. Ben sizi Allah'a çağırıyorum. Sizi O'nun kapısına ve tâatına çağırıyorum. Kendim için sizi haylamıyorum. Münafık, halkı nefsi için haylar, Allah'a çağıramaz. İçi bozuk olan münafık, zevk ve safa arar, dünyayı ister.

Ey kendini bilmez. Sözlerimizi dinlemek sana giran geliyor. Hücrene kapanıyor, nefsinle ve kötü isteklerinle kalıyorsun. İlk önce sana, ermiş biri lâzım. O, seni elinden tutup Hakk'a aparacak. Sonra nefsini ve tabiî hevanı yok edeceksin. Daha sonra Hak'tan gayri bilinen ne varsa göremeyecek, onları ölmüş bileceksin. Kurtuluşun bu yoldadır.

İlk başta, Hak yolunda saçları ağarmışların kapısına koş. Onlardan alacağını al, yine hücrene dön. Bu kez Mevlâ ile olursun. Bir sen, bir de O olur. Aradan bir zaman geçer, sen de kaybolursun. Sonra kim kalır, her halde anlarsın?..

Bu hâl bitince sen başka olursun. Halk senden gönül derdine derman ister ve istediğini bulur. Doğruyu bulmuş olursun. Kim Hakk'a gitmek isterse sen götürürsün. Allah'ın izni ile Hakk'ı arayanlar sana gelir.

İçi düzelmeyen adam, diline sahip ol. Dilinden iyi şeyler çıkıyor, ama için fena. Onu iyi et. Dilden Allah'a hamd ediyorsun; ama kalbin O'na itiraz ediyor. Olur mu böyle?.. Dıştan bakılsa Müslümansın, içe girilince küfre dalmış görünüyorsun. Zahirde tevhid ehlisin, ama Allah'a şirk koşmaktasın. Dinin dışında, iyiliğin yine dışta; içine bakılsa harap olduğu görülür. Su üstündeki beyaz köpükten başka ne denebilir senin hâline? Beyaz köpük iyi, ama bazen insandan çıkan kötü suda da oluyor. Mezbelede, bataklıkta da köpük kabarıyor. Ya senin de hâlin böyle olursa, işlerin buna benzerse, hâlin nice olur?.. Şeytan kalbine köşk kurar. Sana sultan olur, hükmünü dinletir.

İman sahibi, evvelâ içini tamir eder. İşin ilki oradan başlar. Sonra dış âlemine bakar. İman sahibi, yaptığı binanın içini süsler, sonra kapısını güzelleştirir. İçi harap olunca kapının güzel olması neye yarar? İçinde bulunan kıymete göre kapıya önem verilir. İçi boş olunca güzel de olsa o kapıyı kim çalar?.. İçinde güzellik bulunan çirkin kapıyı da herkes çalar.

İşte Allah'a karşı yapılan işler böyle başlar. O'nun rızasına böyle erilir. Bunlara erdikten sonra, yine O'nun izni ile halka dönmek kabil olur.

Başlangıç âhiret işlerinden olmalı. Dünya onun peşinden gelir. Kısmette ne varsa, biraz geç de olsa alınır; onlar bitmeden de âhiret yolculuğu başlamaz.

***

9. MECLİS

Bu konuşma cuma sabahı medresede yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî, 12 Şevval 545 (Milâdi, 1150).

Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyuruyor:

- «Allah sevdiği kimseyi üzmez; ama tecrübe için bazı belâ verir.»

İman sahibi odur ki, bu belâ geldiği zaman sabreder... Allah yararsız hiç bir belâ indirmez. Her belâ bir iyiliğin öncüsüdür. Bu iyilik ya dünya için veya âhiret için olur. İmanlı kimse belâya sabırla karşı koyar. Allah gönderdiği için razı olur. Rabbını itham etmez. Niçin geldi, diye çıkışmaz.

Mü'min inandığı ile uğraşır. Bu uğraşmak, imanlıya belâyı hatırlatmaz.

Ey dünya ile uğraşanlar, onu bırakın. Söz etmeyin. Yalnız dille konuşuyorsunuz, kalbinizle konuşmuyorsunuz. Allah'tan kaçmaktasınız. O'nun yüce kelâmını dinlemek işinize gelmiyor. Peygamberin sözleri hoşunuza gitmiyor. Peygambere uyanları da tanımıyorsunuz. Halbuki, bunlar Allah'ın halifesi ve Peygamberin vârisleridir; sizi hiç bir şey ikna edemiyor. Nedir bu hâliniz?.. Kadere de inanmıyorsunuz. O kaderi yapanla da niza çıkarıyorsunuz.

Kulların verdiği ile yetinmektesiniz. Hakk'ın vergisi sizi ilgilendirmiyor. Bu durumda Hak katında sizin bir sözünüz bile işitilmez. İyiler de sizi dinlemez. Tâ ki tevbe edesiniz ve bu tevbenizde de ihlâs sahibi olasınız. Yapmamayı kararlaştırdığınız yanlış işi bir daha yapmadığınız takdirde sözünüz dinlenir, hatanız bağışlanır. Bundan sonra kadere uymalısınız. Allah'ın vermiş olduğu hükümlere boyun eğmelisiniz. Bu hükümler aleyhinize bile çıksa, yine hoş karşılamanız gerekir. Gerekirse, zillete atılırsınız, aziz de olabilirsiniz. Zengin olmanız da mukadder olabilir, fakir de olabilirsiniz. Afiyet de gelir, hastalık da... Hepsi O'nun emri ile olur. Allah, yaptığının hesabını vermek zorunda değildir. Sana sevimsiz olan, O'nun için sevimli olabilir.

*

Ey cemaat! Uyunuz, size de uyan olur. Kaza ve kadere boyun eğin, hizmetinizi eksik etmeyin. Hükümlere razı olursanız, öyle olursunuz. Nasıl olursanız, öyle de idareciler bulursunuz. Nasıl çalışırsanız, öyle karşılık görürsünüz.

Hak Azizdir. Celildir. Kullara zulmetmez... Az iyiliğe çok mükâfat verir. Temiz ve doğru olan, kötü olarak anılmaz. Doğruya hiç bir zaman, yalancı ismi verilmez.

Ey evlâd! Hizmet edersen, sana hizmet edilir. Uysal olursan, kafa tutanın olmaz. Aziz ve Celil olana, hizmetçi ol. Şu dünyanın sahte sultanlarına hizmet etmekle eline ne girer? Onlar ne fayda verir, ne de zarar getirir. Şimdiye kadar, sana ne verdiler?.. Kendi yararları için ne yaptılar? Hangisi ölümü geri çevirebildi? Kısmetinde olmayanı, bir tanesi sana verebiliyor mu? Hakk'ın sana nasib etmediği şeyi sana vermeye kimin gücü yeter? Ellerinden çıkan bir iyiliği çevirmek onların haddi mi? Yapabiliyorlar dersen, iman sahibi olmadığın meydana çıkar.

Bilmiyor musun, veren, yoktur, alan olmaz, zarar getiren olmaz, iyilik veren bulunmaz, sonu öne, önü de sona alan yoktur; ancak bunları Allah yapabilir. Bunları bildiğini söylersen, sana sorarım: Bildiğin hâlde nasıl başkasını Mevlâ'ya tercih ediyorsun?..

Yazık sana, âhireti dünya ile nasıl kirlettin? Mevlâ'nın tâatını nefsin tâatı ile nasıl karıştırdın? Halkı Hakk'a nasıl kattın? Bir yandan takva dâvası, bir yandan da Hakk'ı

Fihrist'e dön

kullara şekva!.. Olur mu, yaptığını sen de beğenmedin değil mi?..

Bilmez misin, Allah müttekileri esirger. Onlara yardım eder. Kötülükleri onlardan def eder. Çeşitli bilgiler öğretir. Nefislerini tanıtır. Onların kalblerine bakar, bilmedikleri taraftan rızıklar verir. Allahü Taâlâ bâzı kitaplarında şöyle buyurmuştur:

- **«Ey Ademoğlu, iyi komşundan utandığın kadar, bendende utan.»**

Peygamber (S.A.) efendimiz de buna benzer bir Hadîs-i Şerif beyan eylemiştir:

- **«Bir kul hata işleyeceği zaman, kapılarını kapar, perdelerini çeker, kullardan saklar; ama ona şöyle hitap edilir:**

Ey Ademoğlu, Beni görenlerin en küçüğü yaptın! Halbuki hepsinden önce Beni düşünmeliydin.»

***

Fihrist'e dön

10. MECLİS

Bu konuşma pazar sabahı yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî, 14 Şevval 545 (Milâdî 1150).

Resulüllah (S.A.) efendimiz şöyle buyurdu:

- **«Ben ve ümmetimin mültekileri tekellüften** - içten gelmeyen ve zorla yapılan işten - **beridirler.»**

Allah'ın emri gereğince hareket eden mütteki, zorlamaya hacet kalmadan kulluk vazifesini yapar. Çünkü ibadet, Allah'a kulluk, O'nun ruhuna sinmiştir. îmanı tam olan, dışı ile içi ile tam kuldur, içi bozuk münafık, her işi güçlükle yapar. İbâdet faslına gelince ondan daha tembeli bulunmaz. Şayet bir ibadet yapacak olsa dıştan zorlama ile yapar. İçi ise tam bir fesat halindedir. Bir türlü imanlı zümreye katılmak istemez. Münafık için sözlerimiz biraz uzasa desem, yersiz olur. Ne diyelim; o kendini her zaman belli eder. Her şey, yine bir şey için yaratılır. Yerine göre söz edilir. İşe göre adam, cenk için kahraman yaratılmıştır.

*

Ey münafıklar! Bulunduğunuz hâlden dönünüz! Bu kaçak hâlinizden vazgeçiniz. Hâlinize şeytan da gülüyor. Neden şeytanı güldürüyorsunuz? Size ayıp değil mi? Siz böyle yaptıkça şeytan neşeleniyor. Siz. bu durumda ne yapsanız makbul olmaz.

Çünkü, kıldığınız namaz halk için, tuttuğunuz oruç yine halk için. Hiç biri Hak için değil. Hep işleriniz böyle... Sadaka verseniz halktan fayda umuyorsunuz. Bir düşküne zekât verseniz, karşılığında onu çalıştırmak dilersiniz. Siz alnına kötü damga vurulacak insanlarsınız; ne çare ki, bu âlemde hatâlar gizli kalmaya mahkûm... Yakında canınız cehenneme girer; hiç üzülmeyiniz.

Kurtulmak isterseniz derhal Peygambere uyun. Sakınınız, dinde icad çıkarmaya kalkmayasınız. Yaparsanız kızgın ateş sizi bekliyor. Cehennemin zemin katına siz gireceksiniz. Özür dileyin. Yaptığınıza pişman olun. Geçmişteki büyüklerin yolunu tutun. Doğru yolda yürümeye alışın. Bu yolda yabancılara benzemek yoktur. Bu yolun sağlam ve gerçek yolcuları, hep birbirine benzerler. Yâlnız Peygamberin âdetlerine uyarlar.

Bu yolda, ne zor vardır, ne de fıtrî hâllere aykırı bir hareket. Akla ve düşünceye hükmeden bir dinden daha iyisi olur mu? Olsa da onun gibi olur. Sizden önce gelenleri, bihakkın yetiştiren bir din, sizi neden yetiştirmesin? Onlar sizden daha bilgisizdi. Akılları sizin kadar iyiyi seçemiyordu. Ama, onlarda manevî çöküntü yoktu. Manevî çöküntü sizleri yıktı, berbat etti. Maddî olan her şeyin iyisini ararsınız, manevî olunca durmaz kaçarsınız. Aklınız gözünüzün gördüğünü kabul ediyor. Görmediklerinizi hiç kabul etmiyorsunuz. Ama işinize gelen olursa kabul etmekten de dönmüyorsunuz.

Birine bir kuruş verirsen gelecek milyarı beklersin, bu nasıl olabilir?.. Olmayacak iş için kesenizi sonuna kadar açarsınız. Ama icabında Kur'an okur, onun emirlerini dinler, sonra da böyle şey olmaz der, geçersiniz. Sebebi, işinize gelmiyor. Ne var ki, kafan kuru tahtaya değince hepsini daha iyi anlarsın.

Yazıktır, Kur'an'ı ezber ediyor, sonra onun buyurduklarını tutmuyorsun. Peygamber (S.A.) efendimizin âdetleri hep ezberinde; ama onun yaptığını yapmaya bir türlü yanaşmak elinden gelmiyor. Neden? Bu hâlinle ne olmak ve ne yapmak sevdasındasın? İnsanları iyiliğe çağırıyorsun; ama kendin yapmıyorsun. Kötülüğü

onlara anlatırken en fenasını yapıyorsun. Allahü Taâlâ bir Âyet-i Kerimede şöyle buyurdu:

- **«Allah katında ceza büyüdü, neden yapamayacağınızı dediniz?..** (Saf/3)

Neden sözle iyi, işe gelince ihtilâf?., iman iddiası yaparken iman sız bulunmak seni utandırmıyor mu?.. İman sahibi her şeye göğüs gerer; iman budur. Her ağırlığı imanımız yüklenir. Tuttuğunu yere vurur. Cenklerde bahadırlık gösteren imandır. Yoksa maddî varlık değildir.

İman, elindeki fani şeyleri bir yana atar; dünyalığı Allah yoluna serper. İmansızlık şeytan yolunda mal sarfeder. Nefsin ve kötü arzunun şerefine (!) varını vermekten çekinmez. İmana sahip olandan iyilik çıkar, imansızdan ise fenalık hâsıl olur.

Hakk'ın kapısını yitiren, halkın seçtiği yola oturur; onların elindekine koşar. Hak yoldan şaşan ve sapan, halkın yolunu keser. Allah bir kimse için hayır dilerse halkın kapısını ona kilitler, onların iyiliğini keser, bu sebeble o kul da Hakk'a koşar. Bucaklardan haz alır; deniz sahilinde dolaşır. Hiç bir şeyi olmayanı bırakır, her şeyi olana gider.

Yazık sana; kıştır diye susuz yerde duruyorsun... Yakında yaz gelecek. Yanınızdaki sular çekilecek. Deniz sahili sana kalmayacak. Sen az zarara tahammül edemediğin için sıcakta perişan olacaksın. Kışın olduğu gibi yazın da deniz kenarında kalsaydın bu hâle düşmezdin.

Allah ile ol; aziz olursun. Zenginlik ve sultanlık bulursun. Bütün sultanlar sana gelir. Herkesin Hakk'a aparan delili olursun. Bir kimse Allah ile zengin olursa her şey ona muhtaç olur. Bu anlatılanlar, süsle temenni ile ele geçmez. Gönülde olan bir cazibe ile gelir. Bunu da amel getirir, doğrusu budur.

*

Ey evlâd! Şiarın sessizlik olmalı. Varlığına hâkim olarak sükûtu libas gibi giymelisin. Bütün arzun, halkın şerlilerinden kaçmak olmalı... Hattâ bütün yaratıkları birden bırakmalısın. Bu hâli kazanmak için yere sığınak eşip girmek gerekirse yap... Ve orada gizlen. Bunu âdet edin; tâ ki, imanın ölmesin, ikan hâlin - tam imanın - kuvvet bulsun... Doğruluk kanatların böyle açılır, gelişir. Kalb gözlerin de görmeye başlar. Varlığın genişler, ilâhî bilginin boşluğunda uçmaya başlarsın... Şarkı, garbı, denizi, deryayı gezersin. Sahilleri ve dağları dolaşırsın..

Semaya yükselirsin, yere iner, sessiz gezersin. Çünkü himmetin yücedir. Arkadaşın büyüktür. İşte bundan sonra dilin çözülür, sözlerin anlaşılır. Sessizlik libasını çıkarır atarsın; halktan kaçmana artık lüzum kalmaz.

Sırrınla halka gidersin, onların derdini iyileştirecek bir tabib olursun... Sen bizzat onlara şifasın. Senden zarar beklenmez. Onların azlığı, çokluğu, senin için bir mâna taşımaz. Seni övmeleri, kötülemeleri bir kıymet teşkil etmez.

Aldırma, artık işi nereye bırakırsan orada bulursun. Çünkü Mevlâ ilesin; Rabbın sana yardımcıdır.

*

Ey cemaat! Size Halik'ı, anlatıyorum. O'nu iyi bilin. O'nun huzurunda edepli olun.

Kalbiniz, O'ndan uzak kaldığı müddet edebli ve terbiyeli olun. Siz O'na karşı edebli davranmıyorsunuz. Bu da geçer; ama kalbiniz O'nu tam bulunca... Bu iş kolay olmaz, siz zorla yapmalısınız. O'nun hikmeti, kalbinizi doldurunca zaten edebli olursunuz. O'nun nuru, gözünüzü doldurduğunda isteseniz de önünüze bakarsınız, istemeseniz de... Padişah ata binince sokakta oynaşan yavruların sesi kesilir, bilmez misin? Padişah saraydan çıkıncaya kadar bağırırlar, o çıkınca sus pus olurlar, edeb perdesine bürünürler. Çünkü padişah huzurunda bulunuyorlar. Bâzısı da hemen padişahın göremeyeceği bir köşeye kaçar.

Halkın maddî yararını umarak onlara dönmek, Hak'tan yüz çevirmek olur. Hak'tan başka her neye gönül kaptırıyorsan, onlar senin için put sayılır. Onları bırakıp Hakk'a dönmedikten sonra sana kurtuluş yoktur. Halkı, iyilik ve kötülük babında hemen terk et. Onları hiç bir şey için güçlü görme...

Sizleri hastalığı içinde saklı sağlar olarak görüyorum. İhtiyaç içinde çırpınan zenginlere benziyorsunuz. İçiniz ölü, dışınız diri. Haddizatında yok olmanıza rağmen kâinata sığmayan varlık taşımak istiyorsunuz.

Hak'tan uzaklığınız daha ne kadar sürecek? Ne zamana kadar O'ndan kaçacaksınız? Ne zamana kadar dünyayı yapıp, öbür âlemi yıkacaksınız? Her birinizin ancak bir kalbi vardır; nasıl ona iki şeyi sığdırabiliyorsunuz? Ona hem Hak, hem halk sığabilir mi, bunlar nasıl olabilir?.. Biri girince öbürü kaçar. Olmaz dersen, yalan edersin. Yalan ise, Peygamber (S.A.) efendimizin buyurduğu şu hükmü giymiştir:

- **«Yalan Imanı kaçırır.»**

Her kap içindekini sızdırır. Yaptığın iş inancına delildir. Dışın, içini gösterir. Bazı büyükler:

- **Dış, için örneğidir, derler.**

Hak ehli, yani Allah'ın has kulları, seni çabuk anlar. Onların.birine düşersen edepli ol. Onu karşılamadan önce günahlarına tevbe et. Onların yanında küçüldüğünü bil. Onlara tevazu göster. İyi kullara gösterilen tevazu Allah için olur. Bir kimse, Allah için kendini engin gönüllü ederse, Allah onu yüceltir. Senden üstün herkesin yanında edebini iyi et. Çünkü Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurdu:

- **«Bereket ve bolluk büyüklerinizin bulunduğu yerdedir.»**

Peygamberimiz, bu kelâmı ile, yaş büyüklüğünü kasd etmiyor. Allah'ın emrine uyulmadıktan sonra yaş büyüklüğünün bir önemi olmaz. Büyük denince, yaşı olgun, başı dolgun olmalı, Allah'ın emrini tutmalı. Yasak ettiği şeylerden kaçmalıdır. Kitaba, sünnete göre iş tutmalıdır. Yoksa bir çok yaşça büyükler vardır ki, onlara selâm vermek bile caiz değildir. Yüzünde bereket değil, bilâkis şer vardır.

Büyükler, Allah'ın emrine göre yürürler; yasak şeylere bakmaktan çekinirler. Bildikleri ile amel ederler. Yaptıkları işe riya karışmaz.

Büyükler, saf olur, Allah'tan gayri varlıktan kaçar. Büyükler, saf kalbe sahiptir. Allah'ı içinden kopup gelen nurla bilir. İlim sahibidir. Her kim ki, kalb bilgisine sahiptir, o Hakk'a yakın olur. İçinde dünya sevgisi olan kalb Allah'ın nuruna karşı perdedir.

Âhiret sevgisine düşen kalb, Allah yakınlığından perdelidir.

Dünyayı sevdikçe âhiret sevgin azalır. Âhireti sevdikçe Allah'a rağbetin azalır.

Değerinizi bilin, nefsinizi koruyun. Allah'ın düşürmek istemediği derekeye düşmeyin. Bazı büyükler, şöyle der:
- «Bir kimse, kıymetini bilmezse, kader ona bildirir.»

Kalkacağın yere oturma. Bir yere girersen, oturmayacağın yere koşma. Ev sahibinin istediği yerden başkasına oturamazsın. Dilediğin yeri sana vermezler. Diretecek olursan kolundan tutar, tekme ile dışarı atarlar.

*

Ey evlâd! Bilgi edinmekle kitapları ezberlemekle ömrünü harcadın. Ama öğrendiklerinle amel etmedin. O bilgi sana nasıl yarar?.. Peygamber (S.A.) efendimiz bir Hadîs-i Şerifinde şöyle buyurdu:

- «Yarın kıyamet olduğunda Allahü Taâlâ şu hitapla tecelli eder:
Ey peygamberler ve âlimler, siz halkın idarecileriydiniz, onlara ne gibi işler yaptınız?.. Sonra padişahlara döner: Siz de, hazinelerime sahip olmuştunuz; ihtiyaç sahiplerini kolladınız mı?.. Kaç yetime baktınız?.. Onlardan hak ayırıp gereken kimselere verebildiniz mi?»

*

Ey cemaat! Peygamberimizin öğütlerini tutmanız lâzım. Onun emirlerine kendinizi verin. Kalbiniz ne kadar karanlık... Halkın kararmış kalblerini bana bildiren Subhan'dır. Her ne zaman ki, uçmak isterim, kader makası kanatlarımı keser. Ama, ben tesellimi bulurum. Nasıl tesellimi bulmam ki, her zaman sultanımın katında yaşarım.

*

Ey münafık, veyl – helak - sana gelsin! Buradan çıkıp gitmemi istiyorsun. Şuradan ayrılsam, yer parçalanır. Bütün varlığınız, parça parça ayrılır. Sözler başkaya çevrilir. Allah'ın azabından korkarım. Bana acele etmek yakışmaz. Ben koşucu değilim. Kaderimi bekliyorum. Kader bana bir pencere açmıştır; oradan seyrederim... Her olana ve sahibine teslim olurum. Allah'ım bize selâmet ver...

Yazık sana, benimle eğleniyorsun, değil mi?.. Halbuki ben Hakk'-ın kapısını tanıyorum; halkı oraya götürüyorum. Yakında hâlini görürsün. Yukarıya bir karış yükselseniz, dibe doğru bin misli inersiniz. Yakında Allanın belâsına kavuşacaksınız. O'nun azabı sizi dünyada tutacak, âhirette de yanacaksınız.

Zaman gebedir. İçindekini en kısa zamanda görürsünüz. Beni Hakk'ın eli tutar. Bir kere dağ olurum. Birden zerre kadar küçülürüm. Bir kere deniz kesilirim, sonra döner damla olurum. O el beni birden güneş eder; sonra da bir ışıltı haline getirir. Şimşek de olurum, gece de olabilirim, gündüze de dönerim. **«O her gün bîr şan alır».** (Rahman/29) Bu lâf sizedir. Sizden olmayanlar, bunu **an** olarak tabir ederler; öyle anlarlar.

*

Ey evlâd! Gönlünün geniş, kalbinin hoş olmasını istersen, halkın dedikodusunu

işitme. Onların sözlerine bakma. Onlar, yaratanlarına bile lâf atıyorlar, bilmiyor musun? Senin ne önemin olur?.. Yaratanına kafa tutmak isteyen senden memnun olur mu?.. Görmüyor musun, onların çoğu, ne iman bilir, ne aklını çalıştırır, ne Hakkı görür, ne de doğruya gider. Durmadan yalan söyler. Ve daima inkâr yoluna saparlar.

Hakk'tan başkasını tanımayanlara uy. O'nun gayrini bilmeyenlere tâbi ol. Asıl insan onlardır. Onlar asıldan ayrılmayan bir topluluktur.

Allah'ın hoşnutluğunu dilersen halkın eziyetine razı ol; sabret Allah, birçok şeyler tecrübe eder. O şeylerin hemen hepsi, kulların eli ile gelir. Sabırlı ol, üzülme. Allah'ın âdeti böyledir. Sevdiği kullara imtihan yolunu açar. Kim kazanırsa başarı ondadır. Yollar, sevdiklerine zaman zaman kapanabilir, her şeyle mihnet ve belâ gelir. Dünya onların başına belâ olur. Arştan yerin altındaki şeylere kadar her şey onları üzer. Böylece mevhum varlıkları erir; eriyince Hakk'ı bulurlar. O'nunla olurlar. Yeniden yaratılmışa dönerler. Allahü Taâlâ, bir Âyet-i Kerimede şöyle buyurdu:

- **«Sonra Biz, onu yeni bir yaratılışta yaptık. Yaratıcıların en güzeli büyüktür, hoştur.»** (Mü'minun/14)

Büyükler, birinci yaratılışta birdirler, herkes gibi yaratılmışlardır. İkinci yaratılışta ayrılırlar. Bu yaratılış, diğerine benzemez. Birinci mâna değişir. İkinci yaratılışta her şeyden ayrı mânada bir kul olur.

Aşağılık derece yücelir. Ruhanî ve Rabbani âleme geçilir. Halkı gafil görünce onun kalbi daralır. İç âleminin kapısını kullara açmaz. Bu halinde her şey onun için birdir. Dünya ile âhiret, kâinat ve içinde yaratılmış olanlar, onun için tek varlık olur. Bunları tek varlık olarak gördükten sonra sırrını açar. Hepsini yok ettirir, yâni iç âleminde kaybeder. O dem kudret âlemi zuhur eder. Musa'nın (a.s.) asası da aynı vazifeyi yapmıştı.

Allah, Sübhan'dır. Dilediği kimsenin eli ile arzu ettiği şeyde kudretini izhar eder.
O gün Musa'nın (A.S.) asası, sihirbazların iplerini yutmuştu. Ne ipler ortada görünür oldu, ne de asada bir şişkinlik... Allah, bununla hikmetini değil, kudretini göstermek istiyordu.

Sihirbazların yaptığı, hikmet ve geometrik problemlere dayanıyordu. Ama Musa'nın yaptığı Hakk'ın kudreti icabı idi. Bütün âdetleri ortadan kaldırıyordu. Bunu sihirbazların başkanı sezmişti. Arkadaşlarından birini çağırdı. Musa'nın yanına gönderdi ve:

- Git ona bak; yaptığı işteki durumu nedir? dedi.

Gitti, şu neticeyi getirdi:

- Musa'nın rengi değişiyor. Asayı' haline bırakıyor, yapacağını yapıyor.

Başkan düşündü:

- Bu Allah'ın işidir. Musa bunu yapamaz. O sihirbaz ve sanatkâr da değildir. Olsaydı, yaptığına güvenirdi, rengi değişmezdi, dedi.

Sonra bütün sihirbazlar Allah'a iman ettiler.

Ey evlâd! Hikmet âlemine, kudret iline ne zaman gireceksin? Yaptığın iş seni ne zaman

kudret kapısına aparacak? İhlasın seni ne zaman O'nun yakın iline götürecek?.. Ve ne zaman, marifet güneşi sana doğacak, iyilerin ve kötülerin kalbini O'nunla göreceksin? O'ndan gelecek belâ, seni ürkütmesin. Bu yüzden Hak'tan kaçma, seni tecrübe eder. Sebeblere bağlanıp onun kapısından kaçıp kaçmayacağını öğrenmek ister. Belâ seni bulduğu zaman iç âleme mi geçiyorsun, yoksa dış tesirleri mi biliyorsun.. İdrâk edilenlere mi gidiyorsun, yoksa bu akim sezemediği öte varlıklara mı dalıyorsun?.. Görüleni mi tutuyorsun, görülmeyeni mi?..

Allah'ım, bizi belâ ile deneme. Bize belâsız yakınlık ver. Bize yakınlık ve lütuf ihsan eyle!.. Ateş âfetini göstermeden yakınlığını nasip eyle... Şayet âfet mukadderse, bizi semender (ateş içinde yaşayan bir kuş) gibi kıl. O ateşle beyazlanır, yanmaz; bilâkis rahat eder. Belâ halimizi, İbrahim'in (a.s.) ateşine çevir. Ona yaptığın gibi, bize verdiğin ateş de olsa, içinde yeşillikler olsun. Bizi bütün varlıktan müstağni eyle. İbrahim Peygamberi de öyle eylemiştin. Bize ülfetini ver ve bizi onu esirgediğin gibi esirge... Âmin!..

*

İbrahim (a.s.) yola girmeden önce, can arkadaşını bulmuştu. Varlığını daima esirgeyecek komşuyu bulmuştu. Arkadaşı buldu; sonra yola çıktı... Komşuyu seçti, sonra eve taşındı. Hastalık gelmeden önce, tedavi yollarını aradı, buldu. Belâ gelmeden sabrı öğrendi, hüküm verilmeden önce uymayı bellemişti. İbrahim (A.S.) sizin manevî babanızdır. Ondan yol, erkân öğrenin ve ona uyun. Onun sözünde ve işinde binlerce hikmet vardır. Belâ denizinde ona lutuflar veren Sübhan'dır. O, denizde yüzdüren ve kuvvet elini ondan kesmeyen Büyük'tür.

Allah büyüktür. İbrahim Peygamberi düşmana gönderdi. Halbuki düşman atlı, o yaya idi. Elini arkasına bağladı, yücelere çıkmasını diledi.

Halkı yemeğine çağırdı; halbuki kendinde ancak bir günlük, yiyeceği vardı. Bunlar gizli ve büyük lutuflardır.

*

Ey evlâd! Allah'a kul ol. Kader geldiği zaman susmayı âdet edin. Bu hâlde, nice hikmetler sezeceksin.

Hekim Calinos'un bir çırağı vardı. Ona zahmeti hayli çok işler yaptırdı. Çırak sesini çıkarmadı; alacağını aldı. Bunu duymadın mı; hekim oldu. Bütün bilgileri ezber etti.

Yaptığın hezeyan karşısında ilâhî hikmetler sana varmaz. Her şeye muteriz ol, Hak'la nizaya koyul, sonra da hikmet bekle!.. İşte bu olmaz...

Allah'ım! Bize uymayı nasip et. Münazaayı bıraktır. **«Dünyada iyilik ver. Ahirette de iyilik ver. Bizi ateşten sakla...»** (Bakara/201)

***

Fihrist'e dön

11. MECLÎS

Bu konuşma cuma sabahı medresede yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî, 19 Şevval 545 (Milâdî 1150).

Ey cemaat! Allah'ı anlayın. O'nun şanına bilgisizlik yakışmaz; cahil olmayın. O'nu bilin ve itaat edin. Muhalefet ne demek?.. O'nun yoluna baş koyun. Allah'ın bütün hükümlerine razı olun; niza ve çekişme ayıp olur.

Allah yaratıcıdır. Kullara rızık verir. Evvel ve sonra O'nun hazinesi dışında yeyip içen yoktur. Zahir, bâtın hep O'dur ve O'nundur. O'nun varlığı kadîmdir. O'ndan evvel varlık başlamadı. Bu kadîm hâli, sonsuzlara kadar uzar. Hükmüne karşı duran yoktur. Dilediğini yapar; kimseye hesap vermek zorunda değildir. **«Yarattıkları, toptan ve tek tek, kendi yaptıklarından Ona karşı sorumludurlar.»** (Enbiya/23)

O, zengin kılar, dilerse bir pula muhtaç eder. Yararlı olan O'dur. Öldüren, dirilten O'dur. İşleri O takip eder. O'ndan korkulur. O'ndan ümit kesilmez. Hataya düşünce O'ndan korkunuz. Bir şeyler beklerseniz O'nun kapısına koşunuz. Başka kapılardan fayda ummayınız. O'nun kudreti ile dönünüz. Hikmet ve kudrete mağlûp oluncaya kadar, devam ediniz. Edebli olunuz. Siyahla olduğunuzda beyazı unutmayınız. Hak'la aranızda irtibat kurulması lâzım. Edebli olursanız olur. İslâm dininin esaslarını bozmaktan korunursunuz.

Anlattığım şey, mâna âlemi ile ilgilidir. Suretle işimiz yok. Anlattığımıza iyilerden pek azı erebilir. İslâm dininin dışına çıkanlarla işimiz yoktur. Onlar bize uzaktır. Hâlimize erenler, âlemimize geçenler bilir. İç âlemini zengin kılan anlar. İşin aslını yitirip dışında kalan, bir şey sahibi olamaz. Mücerret ve muayyen vasıflar işe yaramaz.

Bütün işlerinizde, Peygamber (S.A.) efendimizin kurduğu yola girin... Vasat hâlinizi kuvvetlendiriniz. Emir ve yasaklar altında kötülükleri eziniz. O'na uyanlara uyunuz. Padişah, bu hâlinizde sizi çağırır. Peygamber (S.A.) efendimize uymayı iyi biliniz; Hak katına varmak için ondan izin isteyiniz.

İnsan, kendine mal etmek istediği mevhum varlıktan soyunmalıdır, ebdal olmalıdır. Ebdal, varlığını Hak varlığına kattığı için ebdal olmuştur. Onlar Hak iradesi önünde dilek sahibi olamazlar. Hakk'ın seçtiği şey üstüne onların seçme hâli yoktur. Zahirde işler tutar, hükümler verirler. Dıştan bakan onları böyle görür, halbuki yapan başkadır. Bir zaman geçtikten sonra, hususî hayatlarında hoş işler tutmaya koyulurlar. Onlar, dış âlemi bırakmazlar. Gönülleri zenginleştikçe dış âleme ait emir ve yasaklara itina ederler. Bu hâlleri devam eder; zaman gelir onları emir ve yasak etkisi altına almaz olur. Artık dıştan bir şey almadan ve kitaptan okumadan, kendi iç varlıkları onların sırlarını yönetir. Onlar bir uzlet âlemine çekilmiş sayılırlar. Hak'tan bir an bile gafil olamazlar. Onlar kendilerini yitirirler. Emir ve yasak anında anî bir uyarma gelir, emri ve yasağı hemen yaparlar. Hiç bir haddi aşmak onların aklına gelmez. İbâdeti terk etmek zındıklıktır. Hatalar yapmak, Hakk'a isyan sayılır. Bu büyükler, hiç bir hâlde yapılması gerekli ibadetleri yapmaktan muaf olamazlar.

*

Ey evlâd! O'nun hükmüyle iş tut. Doğru hattan çıkma. Ahdi unutma. Hepsini yapmaya gayret et. Şeytanı yık. Kötü olan tabiî arzularını yen. Allah'ın yardımından ümit kesme. Hak yardımı, senin sebat hâline göre gelir. Çünkü Allahü Taâlâ şöyle buyurdu:

- **«Şüphesiz, Allah sabırlı kulları iledir.»** (Enfal/46).
- **«Hiç şüphe yok ki galebeyi kazanacak olanlar Allah'ın yardımcılarının tâ**

kendileridir,» (Maide/56)

- **«Uğrumuzda çalışanlara, yollarımızı elbette açarız.»** (Ankebut/69)

Nefsin dilini tut, Allah'ı kula kesmesin. Bu hâlde nefsine can düşmanı ol. Ona ve diğer kullara, Hak kulluğunu emret. Yasak olanları yaptırmamaya çalış. Onları bozuk hâllerden kurtar. Hak anlayışına ve tabiatına uymayan şeyleri bıraktır. Allah'ın kitabına ve Peygamberin âdetine çek onları.

*

Ey cemaat! Allah'ın kitabına saygı gösteriniz. Onun saygı hakkını terbiyenizle ödeyiniz. O, Hak'la aranızda bir vuslat vesilesidir. Onu mahlûk ve bir kul tarafından yazılmış görmeyiniz. Allahü Taâlâ:
- «**Bu benim kelâm sıfatımın tecellisidir,»** buyururken siz başka isnatlara yeltenmeyin.

Her kim Kur'an'ı mahlûk ve kul yapısı bilirse apaçık Hakk'ı inkâr etmiş olur; yazık olur. Şu Kur'an... Şu okunan Kur'an, şu işittiğimiz yüce kelâm ve mushaf sayfalarına yazılı yüce manalı sözler, O'nun kelâm tecellisindendir. îmam-ı Şafiî ve îmam-ı Ahmed o kadar titiz davranmışlardır ki, sadece yazının mahlûk olduğunu, ötesinin Allah kelâmı olduğunu söylemişlerdir. Buna misal olarak kalbin mahlûk olduğunu, içinde duranın mahlûk olmadığını söylemişlerdir.

*

Ey cemaat! Kur'an'ın nasihatlerini tutun. Bunu işinizle açığa vurun. O'nun karşısında mücadeleci olmayın. îman ve itikat kolaydır ve güç olmayan işlerdir. Çok da değildir; hemen yapılabilir. Yapılan işler bundan sonra gelir... Size en çok iman etmek düşer. Kalbinizle tasdik edin, dış varlığınızla iş görün. Size yararlı ne ise onu yapın. Kısa ve iptidaî görüşe sahip olanlardan uzak durun.

Ey cemaat! Nakil ile gelen bilgiler akıl ile istintaç edilemez; nass da kıyas ile terk edilemez. Yine de şahidi elden bırakma. Mücerret dâva ile kimseye bir alacak yüklemek kabil değildir. Şahitsiz ve ispatsız, kimsenin hakkını almak kolay değildir. Bu hususta Peygamber (S.A.) efendimizin bir emri vardır:

- **«Bir cemaat, diğerine karşı mal veya kan dâvasında bulunmak zorunda kalırsa, isbat gerek... Davacı isbat getirmeli; aksi hâlde yemin icap eder.»**

Kalb bilgilerden ari olduğu zaman dilin kuru bilgisi yetersizdir. Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurdu:

- **«Ümmetim için en çok korktuğum, içi bozuk bilginlerdir.»**

Ey bilginler ve ey cahiller, ey hazır olan ve buradan uzakta duranlar, size tavsiyem: Allah'tan korkunuz. Kalb gözünüzle O'na bakınız. O'nun önünde kendinizi yere seriniz. O'nun kader çekici durmadan çalışır. Nefsinizi O'na teslim ediniz. Şükür yoluna girmekle O'na koşunuz. Nimetleri şükürle devamlı kılmak sizin elinizdedir. O'na itaat edin. Karanlığa O'nun ziya lâmbası ile giriniz. Bu hâller sizi kuşatınca Hakk'ın her çeşit iyiliği sizi bulur. Dünyada cennetlik olursunuz, artık öbür âlemde her şey sizin olur.

*

Ey evlâd! Çalış, kalbini temiz kıl; onda dünya sevgisi kalmasın. Zerresine kadar ayıkla.

Bu bitince nefsine sahip çıkan olur. Bir an bile seni onun eline bırakmazlar. Unutursan hatırlatırlar. Gaflete düşersen, ayık kılarlar. Cümle eşyada Hakk'ı gösterirler. Başkasına baktırmazlar. Bu bir zevktir ki, tadan bilir. Bu cins hâle ermek zordur; halk arasında eren binde birdir. Bazı fertlerdir. Onlar, halka gidip gönül eğlendirmezler. Halk onlara sükûnet veremez.

*

Ey içi bozuklar!.. Âfetler gelmeye başladı. Belâlar kalbinizin ucunda duruyor.

Hak yolcuları, Hak'tan uzak kalmışlara baktıkları zaman huzur verirler. Hak katında sükûna davet ederler. Yaratılmışlara bağlı kalmayı onların gözünden silerler. Önce her şeye muteriz olan kimseler, sonra teslim olur kalırlar. Hak yolcuları bir yere nazar etmeye görsün. Sonrası malûm... O nazarın izi artık silinmez. Günler geçer, aylar biter, yıllar tükenir, ama o izler değişmez...

O büyükler insanların en akıllı olanlarıdır. Siz onları görseniz akıllı olduklarına inanamazsınız:
- Bunlar delidir!., dersiniz.

Onların da sizin hakkınızda düşündükleri vardır; kıyamete inanmadığınızı isbat ederler.

Onların gönlünde hazine saklıdır. Halka karşı kalbleri sert değildir; Hak'tan korkar ve çekinirler. Her ne zaman ki, celâl perdesi açılır, o zaman onlara bir yıkıntı ve perişanlık gelir. Kalbleri parçalanıyormuş gibi olur. Bütün bitişik kemikleri ayrılıyormuş gibi olur. Hak Taâlâ onların bu hâline göre tecellisini verir. Rahmet kapısını açar. Cemâl perdesini açar, lutfunu onlara yağdırır.

Ben, Hakk'ı arayanlara bakarım. Âhireti arayan kimseleri severim. Başkalarından pek hoşlanmam... Dünya bekçisi, nefsin ve şahsi arzusunun peşinde koşan benim işime yaramaz. Onlarla benim işim yok. Ancak, onlar hastadır; tedavi için yanıma gelmelerini arzu ederim. Hasta için en sabırlı sahip, doktordur.

İşlerini benden saklı tutuyorsun; sana yazık oluyor. Benden saklı şey az olur. Sen saklıyorsun; halbuki o bana gözüküyor. Görüyorum:

- Sen dünya arıyorsun ve ey şahıs, sen de âhiret arıyorsun... diye söylüyorum.

Bunlar bir hevestir. Bu hevesler kalbine yazılmış, sonra alnında açıkça gözükmektedir. İçin dışa vurmuş, her şeyin kıymetsiz bir hâl almış. Elinde bir miktar dünyalığın var, onunla böbürleniyorsun. Halbuki onun ancak zerresi işe yarar. Sana göre elindeki altın sayılır; halbuki onun altın kısmı azdır; ötesi ya gümüş veya işe yaramaz şeydir. Bunlarla bana çalım satma; onların çoğunu gördüm. Bana geldiler, teslim oldular. Ben onların içinden seçtim. Ancak işe yarayan altın kısmını aldım; ötesini attım. İyi olan az, işe yaramaz çoktan iyidir. Altın babası diye lâkap alman, seni kurtaramaz... Ben sikkeciyim, yanımda âletler vardır, onlarla ölçer, değerini veririm. Riyadan dön, nifakı bırak, bunları bıraktığını varlığına anlat. Boş gurura kapılıp kendini aldatma. Nefsini ıslâh etmeyen ve riyadan vazgeçmeyen çoğu ihlâs sahipleri, münafık oldular. Bu sebeple rahmetle yad ettiğimiz bazı büyükler şöyle der:

- Boş yere ihlâs satmayı riyakârlar bilir.

İşin önünden sonuna kadar doğruluğu bırakmayan azdır, azdan da azdır. Her şey

tedricî olarak aslını bulur. Küçük hata zamanla büyür. Meselâ: Huysuz çocuklar ilk başta yalan yolunu tutarlar. Sonra kötü toprak ve pislikle oynarlar. Daha sonra kötü yollara düşer, anasının sandığını açar, babasının kesesinden para aşırır, herkesi çekiştirmeye başlarlar. İşte bu hâlde iyi bir baba ve iyi bir öğretmen onu bu hâlden kurtarır. Allah, bir kimse hakkında hayır murad ederse terbiyeli kılar; ölünceye kadar öyle götürür ve bir kimse hakkında şer. diliyorsa o adam da bulunduğu hâlde yaşar ve öyle ölür. Ancak Allah'a yalvaran ve O'na sığınan her zaman kurtulur.

Allah, hem Aziz,.hem de Celildir. Her dert için bir deva yaratır.

*

İsyan hastalığına çare, itaattır. Zulmü, adalet yıkar. Hata bir hastalıktır; ilâcı ise doğruluktur. Hak Taâlâya isyan bir suçtur. Bundan kurtuluş çaresi ise günah sarhoşluğundan tevbedir. Ama asıl ilâçların tümü, halkı kalbden atmaktadır. Bunu yapabildiğin an, işlerin tamam olur. Hakk'a vasıl olursun. Semalara yükselirsin. Ruhun yücelerin sesini duyar. Kalıbın, yeryüzündeki evinde yaşar. Kalbin, Hakk'la olur. O'nun bilgi denizinde yaşarsın. İlim bakımından Hakk'a vasıl olursun, amel itibariyle de kullara karışık durursun. Ne tamamen Hakk'ın malı olur, ne de halka yönelebilirsin. Öbür âleme geçinceye dek böyle gider. Kimse sana fert olarak sahip çıkamaz. İç âlemin Mevlâ ile olur. Dış âlemin halk arasında kalır.

Nefsini, tek başına yola salma. Ona varlığını yükle, ağırlığını duyur. Aksi hâlde sana yüklenir ve varlığını duyurur. Nefsi yere sermeye bak. Seni bir yere vurursa zor kalkabilirsin. Sana itaat etmeli; etmiyorsa aç bırak, az su ver. Açlık ve susuzluk kamçısını ona vur. Onu perişan etmeye bak. Her şeyini soy, çıplak kalsın. Hiç kimsenin bulunmadığı bir yere koy, akıllansın. Bunlar ona birer acı darbe sayılır. Yola geldiğine inanıncaya kadar böyle yap. Her halde bu kamçılar onun üzerinde olsun. Nefsini Allah'a itaat ettirmelisin. İiaata başladıktan sonra onu yine boş bırakma!.. Ara sıra yine yaptığı eski hataları hatırlat; pişmanlık duygularını tahrik et. O Allah yoluna devam ettiği müddetçe uy; pek kırma. Çünkü nefsin de dünyada alacakları vardır; onları ver. Vermeyecek olursan, ibadet için kuvvet bulamazsın.

Bütün bu anlatılanlar, Allah'ın muradına ermek için yapılmalı. O'nun uyarlığını kazandırmak için nefis ezilmeli. Aç koymakla iş olmaz; bu usul her zaman faydalı değildir. Buna başka şeyler de eklenmeli, eklenecek usuller, şahsa göre değişiktir.

İçin dışın bir olmalı. Her şeye uyar ol. İsyan bayrağını yırt. Muhalefet sıfatını bırak. Sükût yoluna gir. Küfrü bırak. Daima Hakk'ı an. Hayır düşün. Şer yollarını bırak, hatâ görme. Kalbinde Hakk'tan başka biri olsa, yıllarca Hakk kulluğuna koyulsan faydasızdır. Bin yıl ateş üstünde Hakk'a ibâdet etsen, kalbinle de başkasını görsen ve başkasından bir şeyler beklesen hayır yoktur: Saadet Allah sevgisi ile başlar. Kula gönül kapıldığı an, her şey bitmiş olur.

Hakk'tan başka her şeyi yok bil. Dış hâlinle eşyadan uzak durman ve iç âlemini onların peşinde sürüklemen neye yarar?.. Allah kalblerde olanı bilir. Bunu biliyor musun?.. Kalbinde başkası var, dilinde tevekkül, ne demek?.. Bu hâlin seni utandırmaz mı?

*

Ey evlâd! Allah'ın hilmine güvenme. O'nun tutuşu şedittir. Bir tutarsa yıkılırsın. Şu cahil bilginler seni aldatmasın. Onların cümle bilgileri aleyhlerine çıkar. Lehlerine hiç bir

iyilik bulunmaz. Allah'ın hükümlerini bilirler; o varlık sahibinin zatından tamamen gafil gezerler. İnsanlara iyiliği söyler, fakat kendileri yapmazlar. Bir şeyin kötü olduğunu söyledikleri zaman kendilerini sorumsuz görürler. Halkı doğruya çağırırlar; ama kendileri kaçarlar. İşleri Hakk'a isyan ve O'na çıkıştır. Bir kişiyi ele alır, onun hatalarını sayar dökerler. Onların ismi bende yazılı. Tarih gibi saklıyorum. Hepsini saymış durumdayım.

*

Allah'ım, bana tevbe yolunu göster, onlara da göster. Hepimizi Peygamber (S.A.) uğruna bağışla. Babamız İbrahim Peygamberin yoluna ilet. Allah'ım, bizi birbirimize düşürme, birbirimize faydalı olalım.

Cümlemizi rahmet deryana daldır. Amin!..

***

12. MECLİS

Bu konuşma, pazar sabahı Ribat'ta yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî, 2 Zilkade 545 (Milâdî 1150).

Ey evlâd! Hak Taâlâ hem yüce, hem de celallidir. O'nu iyi iste. îyi dilemeyi bilmiyorsun. İraden, O'na karşı sıhhatini yitirmiş. Hakk'ı arayan başka dâvayı bırakmalı. iki dâvayı bir arada yürütmek kolay olmaz.

- Hakk'ı istiyorum, deyip başkasının peşinden koşan, isteğini iptal etmiş olur.

Halk arasında dünyayı isteyen çoğaldı. Bu âlemin ötesini isteyen azdır. Tam ve doğru olarak Hakk'ı talep eden azdan daha azdır. Onların azlığı pahalı cevherin azlığından da ileridir. Her şey parçalanır ve tahlil edilirse, onların içinden belki bir tane çıkar. Her kabile o zatı kendine mal etmek ister. Onlar yer derinliğinde saklı olan değerli madene benzerler. Yeryüzünde onlar sultandır. Kulları ve bölgeleri onlar kucaklar. Onların hürmetine belâ kullara gelmez. Onların gönlü hoş olsun diye yağmur yağar. Sema onlar için bereket yağdırır. Yer onlar için nebat bitirir.

Onlar bir çağlayan gibidir. İlk devirlerinde, bir dağdan öbürüne geçerler. Yerlerinde oturamazlar; coşar,. taşarlar. Bir diyardan öbürüne; ondan da başka yana... Her nerede tanınacak olurlarsa hemen orayı bırakıp giderler. Bu durum onların devamlı hâlidir. Tabiî, sebepsiz değildir; bu yaptıkları işle kötü şeylerin kendilerinden uzak durmasını temin ederler. Kalbleri çağlayan olur.

Hak katından gelen askerler, onları muhafazası altına alır. Onların her biri Hakk tarafından esirgenir. Her çeşit ikramı görür; kötü şeylerden esirgenirler. Sonunda, da halka gönderilirler.

Halk onların emri altındadır. O büyüklerin her biri kendi çapında bir idarecidir. Bunlar, aklın ötesinden gelen emirle olur. Akıl burada yol bulamaz. Akıl ve mantık burada biraz durgun gözükür. Aslında hem akıl çalışır, hem de mantık; ama yolun aslına ermeyenler için böyle denir.

O büyükler halk için birer doktor sayılır. Zaten hakikî varlığı sezemeyen herkes birer hastadır. Kendini az hasta sayan onların peşine koşmalıdır.

Yazık sana... Onlardan olduğunu iddia ediyorsun. Göster alâmetini?.. Bilelim. Lâf çokluğu burada iş görmez. Hakk'a yakın olduğuna delil göster. Onlar, hem Hakk'a yakın, hem de lûtfa ermiş kişilerdir. Sende bunlar var mı? Ne arasın?.. Hak katında hangi dereceye sahipsin?.. Makamın nedir? O yüce divanda ismin ne? Nasıl lâkap almışsın?.

*

Ey evlâd! Her gece yemekten sonra kapın kapanmalı. Mubah ye; bu helâldir. Dünya ve âhiret yatağını bırak. Hakk'a yakın ol. İşte, Hak yakınlığının alâmeti budur.

Yalnız kaldığın zaman, ülfetin kiminle. Tek olduğun zaman kim yoldaşın?.. Bunları iyi tanı; bilmiyorsan öğren. Yalan deme, sonra yüzüne vururlar.

Yalancı, senin birlikte oturduğun kimse, şeytandır. Şeytanlıktan başka ne düşünebiliyorsun?.. Şahsî ve tabiî, sefil arzularından başka neyi biliyorsun ki?.. Düşündüğün dünyalık... Konuştukların hep insancıl şeytanlar ve kötü arkadaşlar, dedikodudan başka ne yaparsınız?.. Hep sağa sola söz atmakla meşgulsünüz.

Bizim dâvamızın bir temeli vardır; yükseldikçe birçok esaslara dayanır. Mücerret dâva

ve hezeyanla olmaz. Bu bâbda konuştuğun bir hevesten ibaret; sana yararı dokunmaz. Hak önünde sakin ol. Kendini iç âleme ver. Yanlış edebi bırak. Hele anlattığımız mesele üzerinde hiç konuşma. Konuşman gerektiği zaman teberrüken bu yolun yolcularını ve hâllerini anlat. Kendinden bahsetme. İç âlemin karanlık olduğu hâlde dıştan mamur görünmek olmaz. Bir söz ki, iç hâle uymaz, dıştan konuşulur, işte o hezeyandır. Bu durumu Peygamber (S.A.) efendimizin:

- **«İnsanların etini yiyerek gölgelenen oruç tutmadı.»**

Hadîsi Şerifi güzel anlatır. Sonra Peygamber (S.A.) efendimizin şu Hadîs-i Şerifi de önemlidir:

- **«Oruç tutmak yalnız yemeyi, içmeyi terk değildir.»**

Yalnız bu yetmez. Buna yanlış hareketleri, iç hâlle işlenen hataların terkini de eklemek gerektir.

- **«Gıybetten sakınınız, o odunu kül eden ateş gibi, bütün iyiliklerinizi kül eder,»** Hadîs-i Şerifleri, iç âleme yapılacak ihtimamı pekâlâ anlatır.

Gıybeti âdet edinen, iflah olmaz. Bir kimse, bu kötü huyla meşhur olsa, kimse yüzüne bakmaz.

Kötü niyetle kimseye bakmayınız. Hele şehevî bir arzu olunca... O bakışlar, kalbinize, isyan tohumu eker. Elbette ki, sonu iyi olmaz. Dünya ve âhirette saadet getirmez.

Yalan yere yemin etmekten kendinizi koruyunuz. Bu âdet, ülkeleri yıkar, harabeye çevirir. Malın bereketini götürür. Bunu âdet edinen, dâvasızlar ve dinsizler gibi olur.

Yazık sana, yalan yeminle mal satmaktasın. İmanın çürüyor, haberin yok. Aklın bu durumu çabuk kavramıyor. Allah ismi üzerine yemin ediyorsun. Üzerine yemin ettiğin şeyin değeri var mı ki?., Şu ülken ve cümle cihan, o yüce isme nasıl karşılık olabilir?.. Bütün söylediklerin hata ile dolu.

- Şu, şundan iyidir, derken bir de yalancı şahitlik yükleniyorsun.

Bu, doğruca iflâstır. Halbuki kendini doğru sanıyorsun. Yakında gözlerine körlük gelir. Yerinden kalkamaz, kötürüm olursun.

Allah'ın rahmeti üzerinize olsun; edebli olunuz. Hak katında edebli ve terbiyeli olanlar kurtulur. Hakikî terbiyeyi bu âlemde bulunuz. Öbür âlemde ateşe atıldıktan sonra her şey faydasız olur. Saymakta olduğumuz şeyler, ahlâk kaidelerinin çok azıdır. Bunların en az beşte birini yapmaya hazırlanmayan için ne oruç fayda verir, ne de öbürleri... Haddizatında oruç ve namazın aslı bozulmaz; fakat ecri ve mükâfatı olmaz; esas gaye ele geçmez.

*

Ey evlâd!.. Belki de yarın yeryüzünden ismin silinir; cismin zemine geçer. Ve sen, eli boş olursun. Bu bir an meselesidir. Belki hemen, belki de biraz sonra olur; yarına kalmaz. O hâlde bu gaflet neye?.. Niçin bu gaflet uykusu?.. Kalbleriniz nasıl böyle kararmış?.. Sanki birer taş kesilmişsiniz.

Ben sizi kurtarmak için konuşuyorum. Aynı nasihatları başkaları da yapıyor. Fakat siz aynı şey üzerinde durmaktasınız. Kur'an size okunuyor. Peygamber efendimizin sözleri ve geçmişteki büyüklerin âdetleri size anlatılıyor. Fakat, sizde bir vurdum duymazlık devam edip gidiyor. Hiçbirinden ibret almıyorsunuz. Yaptığınız hatalardan uzak durmak aklınıza gelmiyor. İşleriniz şeklini değiştirmiyor. Vaaz yapılan her ülke mübarektir; fakat öğüt tutmayan halkı en kötü insanlardır.

*

Ey evlâd! Allah dostlarına ihanet nazarı ile bakma... Allah'ı az biliyorsun. Bu az bilgi, Hak dostlarını gözünde küçültüyor. Onlar da seni bırakıp gidiyorlar. Bizden niçin ayrı duruyorlar, diye kızıyorsun. Âma bilmiyorsun ki, onlar seninle duramazlar. Nefsini bilmiyorsun. Bilsen bile çok az. Bu az bilgi, insanların kadrini bilmekten de seni mahrum kılıyor. İnsanları bilemiyorsun. Âhireti, ne kadar az bilsen, Hak bilgisi de sana o kadar uzak olur.

*

Ey dünya ile uğraşan, yakında hüsran başlıyor. Pişman olacaksın. Bu pişmanlık, önce dünyada başlayacak. Sonra öbür âlemde... Burada birse, öbür âlemde birkaç... Her şeyin kaybolur. Utanırsın. Utanırsın ve nihayet iflâs fermanını alır gidersin. Öbür âlem başlamadan nefsini hesaba çek. Allah'ın hilmine aldanma. O'nun kerem sofrası seni azdırmasın. O'nun hilmi ve keremi seni kapladı. Onun, yâni verilen nimetin hakikî mânasını ve niçin verildiğini öğrenmedin. Kötülük üzere kaldın.

İsyan, hata, zulüm, aldı yürüdü. İsyan, küfrün habercisidir. Evvelâ Hakk'a isyan, peşinden küfür gelir. Nasıl ki, ateşli hastalık da ölümün habercisidir. Hayat parlak devam eder. Peşinden sıcak hastalık; hararet kırkı aşar, sonra ölüm... Ölmeden önce dön. Ölüm meleği gelmeden hatalarına pişman ol.

*

Gençler! Tevbe ediniz. Hak Aziz ve Celildir. O'nun kuvvetini görmüyorsunuz; halbuki O, her an sizi tecrübe etmekte ve ayılmanız için size ufak yollu belâlar göndermekte... Bu, tevbe etmeniz ve O'na dönmeniz içindir. Halbuki aklınızı başınıza almıyor, hata üzerinde ısrar ediyorsunuz.

İptilâ bir imtihandır; herkese nasib olmaz. Herkes iptilânın neden ve nereden geldiğini farkedemez, ancak binde bir kişi anlar. Anlayınca Hakk'a döner.

İptilâ, zamanımızda yanlış anlaşılıyor gibi. Hataları yapanlara da mübtelâ diyorlar. Bu yanlıştır. Bu büyük bir hata sayılır. Meselâ: Yalan söylemeye alışık olanlar için mübtelâ denir mi? Büyük girdabın içine yuvarlanmış, felâket çukuruna düşmüş denir. İbtilâ insanı ayıktırmak için gelir. Anlayan için iyi olur. Yalan gibi kötü itiyat, felâket getirir. Nimet ve iyilik getirmez. Derece arttırıp şerefli kılmaz. İptilâ bazı tatlılıklar doğurur. Bunları duyan büyük insanlardır.

Allah yolunda toplu duran, iptilâya uğrar; sabrettikleri için şahları yanında dereceleri artar. Her an ayrılıklarında yüce duygular beslerler. Her uğradıkları felâket, onların derecelerini arttırır. Başlarına gelecek ne olursa olsun, hep Hakk'ı isterler. O yüce varlık onlara yüz gösterdikten sonra başka ne isterler?.. Onlar bu inancı kalblerinde saklarlar. Bu inanç özünü kaybettiği an, her şey iflâs eder. Onların gayesi, o yüce varlığa ermekten başka değildir. Şaştıkları an, helak içinde olduklarına kanidirler.

Allahım, bizden helaki kaldır. Sana yakınlık ver. Dünyada kalbilerimiz Senden yana olsun. Öbür âlemde ise, gözlerimizle varlığını görmeyi bize nasib eyle.

*

Ey cemaat! Allahın rahmetinden ümit kesmeyiniz. O'nun genişlik kapısı açılır, O'nun uzağı olmaz. O'nun iyilik kapısına az zamanda varırsınız.

Ümitsizliğe kapılma. Yapan Allah'tır. Bir darlık gelir, az sonra geçip gider. Sen sabırlı olmaya bak. Belâdan kaçma. Sabırlı ol; ufak tefek sıkıntılar temel kaideler arasındadır. Her şeyin kökünde bunlar çıkar. Peygamberlik hâlini ele al: içinde belâ ve sabır vardır. Velayet hâlini al, içinde darlık, yanında da sabır mevcuttur. Belâlar da onunla def olur. Belânın olmadığı yerde sabır da bulunmaz. Belâdan kaçan sabrı bir yana atar. Sabrı bırakan, cümle manevî hâllerden mahrum yaşar. Sabrı bırakıp kaçman, velayet, marifet, Hakk'a yakınlık hâllerinden uzak olmayı arzu etmen demek olur.

Sabra yapış ve çalış. Sırrın ve kalbinle Rabbına yönelmek istiyorsan böyle yap. Bilgi sahipleri, veliler ve ebdal, - velilerden bir kısım - peygamberlerin vârisleridir. Peygamberler her varlığın üstündedirler; vârisleri ise daima Önlerinde el pençe divan durmaktadırlar. Daima Hak ve hakikata halkı davet ederler. Bunlar', peygamberlerden aldıklarını satarlar.

İman sahibi, yalnız Allah'tan korkar. Başkasından ne korkar, ne de bir şeyler bekler. Onun kalbine Hak tarafından kuvvet ve kudret konmuştur. O kuvvet sayesinde Hakk'a yaklaşır. Kalbi Hakk'ta, kalıbı ise yerdedir. Allahü Taâlâ onları haber verirken şöyle buyurdu:

- **«Onlar, katımızda sevilmiş ve seçilmişlerdir.»** (Sad/47)

Onlar zaman ve mekâna göre seçme insanlardır. İç âlemleri temizdir. Vücutları sağlam ve nur gibidir. Bu sebepten halka minnet etmezler. Bütün alışılmış şeyleri bir yana atarlar. Onlar, öncü olarak yürümektedirler. Her şeyi ve işe yaramaz ne varsa hepsini öteye bırakırlar. Onlar, insanların kötülüklerinden daima kaçar, giderler. Yalnızlıktan hoşlanırlar. Harabeleri seçerler. Deniz sahillerini gezerler. Kimsenin bulunmadığı yerler hoşlarına gider. Mamur şehirler, onlara garip gelir. Sahraların yetiştirdiği otları yerler. Gıda için onlar, bitkiyi kaynatır, suyunu içerler. Halk arasında vazifeleri bitince kaçarlar. Bir yabancı gibi köşelere sığınırlar. İşte bunu yaptıkları için Hak yakınlığını kazanırlar. O'nunla ülfet eder ve sevmeye gayret ederler. Onların binaları peygamberlerin binaları ile durur. Doğrular ve şehitler onlara birer komşudur. Bununla beraber iç âlemleri Hak'la doludur. O'na hizmet ve ibâdet etmekten geri durmazlar. Geceleri ve gündüzleri O'nun uğruna geçer. Âşıkların rahatı, ülfeti sevenlerin huzuru Hakk'la olur.

*

Ey evlâd! Dünyada her şey lâzım. Tatlının yeri var. Acı da gerek. İyiliğin ve fesadın da bir gereği bulunur. Dert olur, safa vardır. Tam safa hâlini istiyorsan kalbinden halkı çıkar. Her varlığını Hakk'a bağla. Dünyadan kalbini çek. Çocuklarını Rabbına emanet et; ona teslim et. Kalbini her şeyden temiz olarak çıkar. Âhiret kapısına yönel; yönel ve içeri girmeye gayret et.

Her şey bir gayeye matuftur; onun için yapılır. Bu dünyayı bırakıp öbür âleme

yönelmek, Hak Taâlâ'yı bulmak içindir. Âhiret âlemine geçtiğinde aradığını bulamazsan hemen kaç; O'na yakınlığı ara. O'nu bulduğun takdirde her şeyi bulmuş sayılırsın. Allahü Taâlâyı seven, gayrini neyler?.. Cennet, derece ve makam arayanlar içindir. Manevî tüccarlar onu ararlar. İşte bunun için dünyayı bir yana atan öbür âlemde arzusunu bulur.

İşte, bu mânaları dile getiren bir Âyet-i Kerime:

- **«Orada nefislerin hoşlandığı, gözlerin bakmakla zevk alacağı şeyler vardır.»** (Zuhruf/71)

Her şeyin derununda gizli mânalar vardır. Onları anlamak icab eder. Her şeyin keza kendine göre bir şeyi anısı vardır. Kalbin anısı nasıldır? Sırrın anısı nasıldır? Mâna âlemi ne gibi anılar taşır?.. Bunları anlamaya gayret et.

Cennet, oruç tutanlar, namaz kılanlar, kötülükleri bir yana atarak şahsî kötü duyguları bırakanlar içindir. Oruç içinde oruç vardır. . Bahçe içinde bahçe vardır. Ev içinde ev vardır. Birine varmak için öbürünü terk etmek lâzım gelir.

Sizden iş istiyorum, söz değil. Söz etmeden iş tutunuz.

Allah'a arif olanlar, her işlerini Hak için yaparlar. Başlarında demir dövülse, ses etmeden vazifelerine devam ederler. Yerde gezerler... Yeryüzü her an değişir, başka şekle bürünür, ama onlar buna aldırış etmezler...

Hak ehli, yalnız Allah'ı bilir, başkasını görmez. Başkasının sözünü işitmez.

Onların kalbi vardır. Dilleri konuşmaz. Onlar kendilerini yok etmişlerdir; başkaları da onlara göre yok gibidir. Bu hâlleri Allah'ın dilediği zamana kadar uzar. Allah dilerse onların kalbini lisan yapar. Onlar köklerinden ayrılmış gibi şahlarına çekilirler. Rahmetle, şefkatle Hak varlığına ererler. Zaten onlar Hak içindir; başkasına olamazlar. Yalnız öz varlık için seçilmişlerdir. Musa peygamberin hâli de böyle idi. Hak Taâlâ ona şöyle hitap etti:

- **«Seni varlığım için seçtim.»** (Taha/41)

Ve Hakk'ın varlığını dile getiren bir Âyet-i Kerime:

- **«Ona benzeyen şey yoktur; O, bizzat işitir ve görür.»** (Şura/11)

Allah, dilerse güçlüğü olmayan rahatlık verir. Gariplik bilmeyen ünsiyet verir. O'nun verdiği nimette yokluk yoktur. Öfkesiz ferahlık vardır. Acısız tatlı bulunur. Yokluğa varmayan mülk bulunur. Allah dilerse her şey olur. **«İşte bu makamda** (ve bu hâlde) **nusret ve hâkimiyet hak olan Allah'ındır. Ö, sevabca da hayırlı, akıbetçe de hayırlıdır.»** (18/44)

Bulunduğun dünya hâlinde rahatlığı pek bulamazsın. Çünkü orası keder ve üzüntü yuvasıdır. Ondan oldukça uzak ol. Derhal kalbini ondan çek. Mânevi elini ondan uzak tut. Gücün yetmezse yalnız öz varlığına nüfuz edeni bırak; kuvvet bulunca da hepsini...

Evet, neyin varsa ihtiyaç sahiplerine dağıt. Zavallılara ver. Kimsesizlere yağma et. Senin için olan, seni bırakıp bir yana gitmez, üzülme.

Daireyi, kalbin ve sırrın sıhhati için çevir. Onların temizliği için bir sınır kur. Unutma ki, onlar bilgi ve amelle düzelir. Amelde ihlâs şarttır. Hakk'ı aramakta doğru olmak başta gelir. Aziz ve Celil olan Hak doğrulukla aranır.

*

Ey evlâd! Söylerler ki:
-«Her şeyi incelikleri ile öğren; sonra ayrıl.»

İlk başta dış hâline gerekenleri öğren; sonra onu bırak. İç âlemine lâzım olanları belle. Dış emirleri yerine getir; Hakk'a yakın olursun. Zahirde beyan olunan emirleri yapmak dış âleme nur verir. İç âlemine ait olanı yapmak ise ruhu aydınlatır. Teferruatı öğrenmeye hacet yoktur. Bir temel kurulunca gerekenler onu takip eder.

İç âlemini süsle, dış hâlinde yaptığın ibâdet, içini aydınlık kılar. Bu aydınlık Rabbinle senin aranda olur. Her ne zaman bildiğinle amel edersen, hak yola girmiş olursun. Seninle O'nun arasında kapılar açılır, perdeler kalkar. Çünkü seni zatına seçmiştir.
«Rabbimiz, bize dünyada iyilik ver; âhirette iyilik ver. Ateş azabından cümlemizi koru...» (Bakara/201)

***

13. MECLİS

Bu konuşma salı günü medresede yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî, 4 Zilkade 545 (Milâdî 1150).

Ey evlâd! Âhireti dünyada öne al; böyle yap, ikisini birden kazanırsın. Dünyayı âhiretten öne alacak olursan ikisini de kaybedersin. Ve bu, sana bir ceza olur. Emir almadan nasıl dünya ile uğraşırsın?.. Dünya ile kalbini meşgul etmezsen, Allah sana yardımcı olur. Başarı ihsanı sana gelir. Bir şey alacak olursan içinde bereket bulunur. İman sahibi, hem dünyası hem de âhireti için çalışır; dünyası ile yalnız sözle olur. İhtiyacı kadar bağlanır ve o kadar alır. Kanaat sahibidir. Bir yolcu ne kadar azık alabilirse, o da o kadar alır. Çok almaz, çünkü yolculuğa mâni olacağına inanır. Cahilin, bilgi yoksulu adamın, bütün derdi dünyadır. Bilgi sahibinin, bütün cehdi öbür âlemdir; sonra Mevlâ... ama bu hepsinden üstün...

Önünde bulunan bir parça ekmek, nasıl yeniyor ve nereden geliyor? Nefsin, ona nasıl bakıyor?.. Onu almak için gayret sarf ediyor mu?.. Vermeyecek olsan seni yıkıyor mu? Bunlara dikkat et. Nefsini kırmaya güçlü olmalısın. Hak canibine onu böyle vardırman kabil olur.

Hak yolunda doğru olanlar birbirlerini tanırlar. Her biri ayrı ayrı yerlerde olsalar bile, doğruluklarını ve iyiliklerini anlatır ve anlaşırlar.

Ey Hakk'tan ve O'nun doğru kullarından kaçan, yüzün halka dönük, Hakk'a şirk koşmaktasın. Bu hâlin ne zamana kadar devam edecek? Onların nasıl yararını bulacaksın?.. Onların elinden bir şey gelmez; ne zarar, ne de yarar. Ne vermek, ne de almak... Onlarla sair kuru varlık arasında fark yoktur. Bir taşın karşısına geçip korku ve emniyet beklemek iman sahibine yakışmaz.

Şah birdir; güçlüğü bir olan verir; fayda yine O'ndan gelir; hareket ettiren ve durduran O'dur. Sana sataşacak biri varsa yine O'ndan gelir. Emrinde çalışana O gönderir; veren, alan yine O varlıktır. Yaratan ve doyuran Allah, Azizdir, Celildir. O ezelî ve ebedî bir varlıktır. Yaratılmışlardan önce O'nun varlığı vardı. Babanızdan ve ananızdan, güvendiğiniz zenginlerin varlığından önce O gelir. Yer ve semanın, ayrıca onların üstünde ve boşluğunda olan her şeyin yaratanı O'dur. **«O'na benzeyen yoktur; bizzat gören ve işiten O'dur.»** (Şura/11)

Ey Allah'ın kulları, sizlere esef ediyorum! Hakkınızı tam bilemiyorsunuz! Bu hâlinize üzülüyorum. Kıyamet günü Hak katında imkânım olsaydı, bütün yükünüzü alırdım, ilk gelenden sonuncuya kadar bütün günahlarınızı yüklenirdim.

Ey okuyucu, yalnız beni (Hak benliğini) oku, yer ve gök ehlini bir yana at. Yalnız beni gör, böylece bilgini almış olursun. Bildiği ile amel edene Hak tarafından kapı açılır. Bu kapı kalb yönünden açılır; Hakk'a oradan varılır. Bu, bildiği ile iş tutanın hâlidir. Dedikodu ile gününü gün eden, bu hâlden mahrumdur. Sen böyle yaptıkça, bilgini dünya uğruna harcadıkça, eline bir şey girmez. Dıştan iyi görünse bile, içi bozuk olur. Allah, kullarından herhangi birine hayır dilerse bilgi verir; bu bilgiden sonra amel ve ihlâs nasib eder; iyilik verir, kendine yaklaştırır, irfan nasib eder, kalb bilgilerini öğretir, sırları çözdürür. Bunu yalnız o kula yapar. Bu hâlde başkasının iştiraki yoktur. Artık o kul sevilmiştir. Musa peygamber gibi yalnız Hak varlığın malı olur. Hak Taâlâ, Musa peygambere şöyle buyurdu:

- **«Seni zatım için seçtim.»** (Taha/41)

Yâni, benden başkası seni meşgul edemez. Şehvet duyguları, geçici tatlar ve zevkler

seni benden alamaz. Yer ve gök benim katımda söz sahibi olamazlar. Cennet seni doyuramaz; ateş seni korkutamaz. Mülkün sende kıymeti yoktur; yokluk seni düşündüremez. Hiç bir bağ seni, benden çekemez. Benden başkası seni meşgul edemez. Her hangi bir şekil seni eğlendiremez ve bana perde olamaz. Hiç bir yaratığın bende hakkı yoktur. Tabiî istek ve şahsî duygular burada yer alamaz.

*

Ey evlâd! Allah'ın rahmeti boldur; ümit kesme, herkese yeter; sana da yeter. Yaptığın günah kirini yıka, tevbe suyu ile olsun, göz yaşı ile olsun... Din libası kirden böyle kurtulur. Tevbe üzerinde dur. Ihlâsı bırakma. O güzelim din libasını kokula. Buhur saç, marifet ıtrını dök. Bulunduğun makam mühimdir. Her ne zaman Haktan ayrı duracak olsan; yırtıcılar seni kapmaya kalkar. Eziyetli işler seni yıkar, viraneye çevirir. Böyle birşey olursa hemen Hakk'a dön. Kalbini O'nun canibine yönelt. Tabiî, heva ve şehvet hırsı ile yiyip içme.

Her yediğin ve içtiğin şeye iki şahit bul; biri kitap, öbürü de sünnet olsun. Her hâlinde, Allah'ın emri ve peygamberin âdeti önderin olsun. Bunların sonunda iki şahit daha var; onlar da, kalbin ve Hak fiilleri... Bunları da iste; ara ve bul. Bir iş yapacağında, kitap ve sünnet izin verirse yap, kalbine de sor. Ondan izin müsbet olunca, Hak fiilinin tecellisini ara. Bunlarla yapacağın işi iyi bilirsin. Aksi hâlde, yaptığını ve yapacağını şaşırırsın. Gece odun toplayan gibi olmayı isteme. Elini attığın zaman, ne alacağını bil. Baş vurduğun nesneyi de bil. Hakk'a mı koşuyorsun, yoksa halka mı? Hak olarak gidersin; mahlûkla karşılaşırsın, önce tahkikini yap, sonra koş...

Bu saydıklarımız, sadece temenni ile gelmez. Yapmacık hareketler ve zor bunu bozar. Bu bir hâldir. Sahibi tarafından kalbe konur; kalbin sahibi Allah'tır. Amelle belli olur. Kalbde olan dışa vurur. Kalbde bir şey varsa dışta iyi iş görünür. Allah için yapılmayan iş kalbin boş olduğunu gösterir. Her işin Allah rızası için olduğu bilinmeli.

*

Ey evlâd! Afiyet, afiyeti aramamaktır. Afiyeti arayan, afiyeti bulmamıştır. Zengin, zenginliği aramaz. Zenginliği fakirler arar. Şifa aramak hastalar içindir. Şifa, şifayı aramamaktadır. Bütün şifa, Hakk'a teslim olmaktadır. Sebepleri bir yana at. Kalbini temizle. Putlar varsa çıkar. Her derdin dermanı vardır. Onu bulmak icap eder. Şifaların en büyüğü, Allah'ın tevhididir. O'nu birlemek iman sahibinin vazifesidir. Tevhid, yalnız dille olmaz, kalble de olmalı... Tevhid ve zühd dille ve dış varlıkla olmaz.

Tevhid kalbdedir. Zühd kalbdedir. Takva kalbdedir. Marifet kalbdedir. Hakk'ı bilmek, kalbdedir. Allah sevgisi kalbdedir. Hak yakınlığı, kalbdedir.

Akıllı ol. Yapmacıkları bırak. Hevese kapılma. Bir iş yapmak için, câli hareketleri terk et. Bulunduğun hâl, yapmacık ve hevesten ibarettir. Riyakârlık da var. Nifak hâli de mevcut. Bütün gücünün hedefi halkın sana tapması oluyor; onların yararını bekliyorsun. Şunu bil ki, halka bir adım atsan; Hakk'tan uzak kalırsın. Sen Hakk'ı aradığını söylüyorsun; halbuki, halkı arıyorsun.

- Ben Mekke'ye gidiyorum, deyip Horasan yolunu tutana benziyorsun.

Tabiî, Horasan'a yakın oldukça Mekke'den uzak kalırsın. İç âleminin temiz olduğunu söylüyorsun; fakat onlardan hem korkuyor, hem de bir şeyler bekliyorsun. Dıştan her kötü şeyi bırakmış gibisin, içten ise ona karışma yollarını arıyorsun. İçin halk sevgisi

ile dolu; dıştan Hakk'ı sevdiğini anlatıyorsun. Bu hâller, dil gürültüsü ile olmaz.

Bu, bir hâl âlemidir. Orada halkın sözü geçmez. Dünyanın lâfı olmaz. Âhiret işleri orada görüşülmez. Allah'tan gayrisi orada bulunmaz. Cümlesi o Bir olanındır. Bir olan birlik ister. O şerik kabul etmez. O bütün işlerini çevirir. Sana düşen, işittiğin bu sözleri tutmaktır. Halk, aslında elinden bir iş gelmeyen zavallılar grubudur; sana ne yardım edebilirler, ne de başkasına yardımları dokunabilir. Ancak Hak onların eliyle işlerini yürütür. Hakk'ın fiil tecellisi, sana ve onlara birlikte olur. Kader hükmünü vermiştir. Lehinde ve aleyhinde olacak şeyler olur.

Salih olan o muvahhid kullar, diğer kullara örnektir. Onların her birinin hâli başkadır. Onların bir kısmı dışından dünyayı bırakır. Bir kısmı içinden bırakır. Bu hâlleri, onlara zarar doğurmaz. Her biri kendi hâline göre iş eder. Hak Taâlâ'nın kudsî varlığından baş kasını göremezler. Bunların kalbi saf ve temizdir. Bu âleme kavuşan, dünya mülkünü kazanmış olur. Kahraman odur. Bahadır odur.

Kalbini Hakk'ın gayrinden temizleyen ve Tevhid kılıcı ile onun kapısına varan, İslâm dininin emirlerini yerine getirmeye gayret etmelidir. Ayrıca kalbini mahlûk şeylerden uzak tutması gerekir. Bunlar olduğu takdirde kalblerin sahibi ile kalbi bir olur.

İslâm dininin dış emirleri insanın dışını süsler. İçe hitap eden gerekleri ise, ruhu nurlandırır; tevhid ve marifet iç âlemi temiz eden gereklerden sayılır.

Karşımda duran! Dediler ve diyoruz, şeklindeki sözlerini açıkla, ne demek istiyorsun?.. Bu sözün ne getirebilir?.. Bir şeyin haram olduğunu söylüyorsun. Ama, durmadan yapmaktasın. Bir şeyin helâl olduğunu söylerken yapmıyorsun. Sende sadece bir iştiha var. Başka bir şey yok.

Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyururlar:
- **«Cahile bir defa yazıklar olsun, âlime yedi defa...»**

Cahile bir defa... sebebi, bilgisiz kalışı. Âlime yedi defa... sebebi, o bildiği ile iş tutmayışı... İlmin bereketi ondan uzaktır; yalnız vebalini yüklenmiştir.

Öğren, sonra amel et. Sonra halkı bir yana at, Hak'la ol. Hak sevgisini kalbine yerleştir. Hak'la olma arzusu ve O'nun sevgisi sende ciddî bir hâl alınca, Mevlâ seni kendine yaklaştırır. Kendi öz varlığına iletir; orada yok eder. Sonra O dilerse seni halka teşhir eder, arzu buyurursa halk arasına katar. Dünyalık nasiplerini bol bol almak için her varlığı sana iletir. Rüzgârları sana emirle gelir. O'nun bilgisi seni kuşatmıştır. İşlerine halk da muttali olur. Bunlar kendi varlığını bıraktığın anda gelir. O'nunla halka karışırsın; seninle değil... Nefsin şomluğu ölür. Tabiat zararlı hâlini yitirir. Her şey sana bol gelir. Nefis, heva ve tabiat onlardan kısmet alamaz. Kalbin daima Hak'la olur.

*

İşitiniz ve tutunuz. Ey Hakk'ı bilmeyen cahiller, Allah'ın sevdiği kulları anlamıyorsunuz. Her şeye kötü gözle bakmayınız.

Hak daima Hak'tır ve odur. Batıl sizsiniz!.. Ey halk!.. Hak sırdadır, kalbde ve mâna âleminde yaşar. Bâtıl ise, nefisde, hevada, tabiî istek ve Hak'tan gayri şeylerde bulunur.

Şu kalb Hakk'a yakın olmadıkça felah bulamaz. Hak Azizdir, Celildir. Evveli, âhiri yoktur.

Boşuna sıkışma, zavallı içi bozuk, yanında hayır diye bir şey yoktur. Dediğim hâllerden sende bulunmaz. Sen, ekmeğin ve katığın kölesisin. Helvaya kulsun. Emrinde bulunduğun efendinin ve atın bendesisin. Doğru olan kalb, halkı bir yana atar, Hakk'a doğru yolculuğa başlar. Yollarda bir şeyler görse, selâm verir, geçer.

İlmiyle âmil olanlar, Peygamber (S.A.) efendimizin vârisleridir. Geçmişteki büyüklerin vekilleridir. Arta kalan halk ise onlara yardımcıdır. Onlarla iş yaparlar. Dinin gereklerini onların vasıtası ile yerine getirirler. Onlara iyiliği, kötülüğü söylerler. Cümle halk o sevgili kulların emrine hazır bekler.

O büyük insanlar, kıyamet günü peygamberlerin yanında bulunur. Rabları tarafından peygamberlere ne verildi ise onlara da verilir.

İlmi ile amel etmeyenin cezası büyüktür. Bunu Hak Taâlâ bize şu âyeti ile haber veriyor:

- **«Onun misâli, üzerine kitap yüklenen himara** (eşeğe) **benzer.»** (Cuma/51)

Himar, kitaptan ne anlar?.. Yalnız yükünü taşır ve yorulur. Bir kimsenin ilmi çoğalınca, Allah'tan korkusu da çoğalmalıdır. Bilgi çoğaldıkça Hakk'a karşı, itaat ve ibâdet de artmalıdır.

*

Ey ilim iddiasında bulunan, hani ağlaman? Allah korkusundan, göz yaşın akıyor mu?.. Hani çekinmen? Korkun ve günahları itirafın nerede kaldı?.. Nefsinle cenk etmek ve onu terbiye etmek yok mu?.. Onu Hak tarafına çağırmak nerede kaldı?.. Bunlar sende yok. Bütün derdin, cübbe, sarık, yemek ve evlenmek; dolaşmak, mağazalara girip çıkmak... Halkla oturup bol bol sohbet etmek...

Gücünü bu gibi şeylerden beri kıl. Onlardan sana gelecek bir kısmet varsa gelir, üzülme. Kendini ferah tut. Bekleme yükünden kurtulursun. Hırs ağırlığı seni almaz. Bu kadar sıkıntıdan sana ne kalacak? Sadece bir yorgunluk...

*

Ey evlâd! Huzurun boş, iyi değil. Kötü huylarından hasıl olan pislik henüz temizlenmedi. Seni ne yaparım, kalbin sıhhatli değil, onda tevhid filiz vermedi. Onda ihlâs sıhhat bulamadı.

Ey uykudakiler, sizi unutup uykuya dalmayan biri var. Ey kaçanlar, sizden kaçmayan ve daima beraber olan bir şah var. Ey unutkanlar, sizi unutmayan bir Mevlâ var. Ey terk edip gidenler, sizi terk etmeyen bir Mevlâ bulunuyor.

Ey Allah'ı, Resulünü ve geçmişteki büyükleri unutanlar, sonradan gelecek olan üstün varlıkları anmak istemeyenler, siz uzayıp giden bir ayrık otu misalisiniz. Ağaçtan yontulan yongaya benzersiniz. Sizi kim neylesin; bir şeye yaramazsınız?.

«Rabbımız, bize dünyada iyilik ver; âhirette iyilik ver; bizi ateş azabından koru.» (Bakara/201) Âmin!

***

Fihrist'e dön

14. MECLÎS

Bu konuşma cuma sabahı medresede yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî, 7 Zilkade 545 (Milâdi 1150).

Ey içi dışına uymayan münafık. Allah yeryüzünü senden temiz kılsın... İçinin bozukluğu yetmiyor mu? Herhalde yetmiyor. İlim adamlarını, velî kulları ve iyileri kötülemek hevesindesin. Onların manevî varlığına diş geçirmekle eline ne geçer?.. Sen ve senin yarenlerin yakında ölecek. Etlerinizi kurtlar didecek. Dilinizi parçalayacak. Sinirlerinizi tahrip edecek. Kemiklerinizin bir yanından girip öbür yanından çıkacak.

Yer sizi sıkacak. Zeminine çekecek. Bir aşağı, bir yukarı çevirecek. Allah'a karşı iyi düşünceye sahip olmayana felah yoktur. Salih kullar için yersiz düşünceyi kalbinde besleyen necata eremez. Onlara karşı engin gönül taşımayan, perişan olur.

Allah, bağlılığı ve çözülmeyi onlara verdi. Yâni: Velîlere... Sema onlar için yağmur yağdırır. Yer, bitkisini onlar için bitirir. Bütün halk onların manevî himayesine muhtaçtır. Onlar, birer birer dağlar gibidir. Âfetler onları yerinden oynatamaz. Musibet onlara tesir etmez. Allah'ı Tevhid ile bilirler. O'ndan razıdırlar. Bu hâlleri sarsılmaz. Hem kendilerine, hem de başkalarına, iyilik ederler.

Tevbe ediniz. Allah'tan hatalarınıza özür dileyiniz. O'nun manevî huzurunda daima dua edin; niyaza durun. Sizin yaptığınız işler nedir?.. Keşke bulunduğunuz garip hâli bir bilseydiniz.

Siz edebli olmalısınız. Sizden öncekiler öyleydi. Siz de onlar gibi olunuz. Geçmiş büyüklere nisbetle siz mertlikten mahrumsunuz. Cesaretiniz yok. Erliğiniz ölmüş. Kahramanlığınız yok. Bahadırlığınız, nefsiniz emir verince geliyor. Tabiî heva ve arzunuz, size bir emir verince hemen cesaretiniz toplanıyor... Böyle olmaz. Asıl kahramanlık hakkı yerine getirmektir. Hakkı sahibine teslim etmek, büyük kahramanlıktır. Bunu yapmaya bak.

Hakîm ve yüce bilgi sahiplerine kötü gözle bakmayınız. Onların sözü şifadır. Ağızlarından çıkan her kelime, bir vahy meyvesidir. Aranızda artık peygamber yoktur. Boşuna, uymak için peygamber aramayın. Peygambere gönülden bağlı bulunanlara uyarsanız, Peygamber'e (S.A.) uymuş olursunuz. Onları görünce ellerine yapışın. Onlar peygamberler gibidirler.

Mütteki ve kötülüklerden çekinen bilgi sahipleri ile sohbete devam ediniz. Onların hoş sohbeti olur; ruhunuzu bereket kaplar. Bilgisinin verdiği gereği yapmayan dünyalık âlimlerle oturmayınız. Onların konuşmasında uğursuzluk vardır. Takva ve bilgide senden ileri olanlarla yaptığın sohbet hoştur; huzur bulursun. Takvası olmayan, ayrıca bilgiden de mahrum yaşayanla oturup kalkman, sana felâket ve belâ getirir.

İşleri Allah için yap. Yaptığın işlerde Hakk'ın gayrini gözetme. Herşeyini Ö'na bırak. Başkasına bir çöp bile terk etme. İşleri Allah'ın gayri için yapmak, küfür yoludur. Allah rızası için verilmeyen nesne, riyakârlıktır. Bu anlattıklarımızı yapmayan, sözlerimizi anlamayan, boş bir hevese kapılmıştır. Yakında ölüm gelir, bütün heveslerin kırılır; önce onları düzeltmeye koyul.

Yazık sana, Rabbın tarafına geç. Başkalarından kesil. Peygamber (S.A.) efendimiz:

- **«Rabbınızla aranızda olan bağları devam ettiriniz, saadete erersiniz.»** buyurur.

Rabbınızla aranızda bulunan yolları ayıklayınız; huzur bulursunuz. Salih kulların kalbini kazanırsanız, rahata erersiniz.

*

Ey evlâd! Zenginle fakiri ayırt etme. İkisini de eşit bil. Bunu yapmıyorsan sana felah yoktur. Fakirleri sabırlı gör. Onları tebrik et. Sana geldikleri zaman, yüzlerine gül. Onlarla otur. Peygamber (S.A.) efendimiz, fakirlerin hâlini şöyle anlatır:

- **«Sabırlı fakirler, Rahman'ın arkadaşlarıdır.»**

Bu âlemde kalblerinde Rahman'ın tecellisini bulurlar, öbür âlemde bizzat ererler. Onlar dünyada kalblerini dünya süsünden berî ettiler. Dünyalık şeyleri kalblerine sokmadılar. Onlar, fakirliği zenginliğe tercih eder ve kalblerini sabra alıştırmaya çalışırlar. Sonra, âhirete dönerler. Oraya bir zaman bağlı kalır, sonra onu da bir tarafa atarlar. Bilirler ki; Rablarının rızası, oraya bağlı kalmakla hasıl olmaz. Halktan utanarak ondan kaçarlar. Hakk'ın gayrı ve bilhassa sonradan yaratılmış, ömürsüz şeylere nasıl bağlanabilirler? İşte bunu anladıkları için yaptıkları cümle işi, orada bırakır; Hakk'a doğru yol alırlar. Doğruluk kanatlarını açar; O'na doğru uçarlar. Kafese önem vermezler. Vücut kafeslerini bırakır, mucitlerine giderler. Yüce dostu ararlar. Evvel'i, Âhir'i, Zâhir'i, Bâtını ararlar. Hakkın yakınlık burcuna böylece yücelip giderler.

Yüce Yaratanımız, şöyle buyurdu:

- **«Onlar,' katımızda sevilmiş ve seçilmişlerdir.»** (Sad/47)

İşbu Âyet-i Kerime'nin tefsiri şöyle olur:

- Kalbleri Biz'de. Göçleri uğrumuzda. İç âlemleri Biz'e yönelmiş, özleri Biz'imle dolmuştur. Dünyada ve âhirette onlar böyledir. Bu hâle eren bir cemaat için dünyanın ne değeri olur?. Âhiret neye yarar?.. Dünya bir çöp kadar kıymetli olmaz; âhiret yine öyle... Semâ toplanır, yer dürülür, kalb köşelerine büzülür. Kalbleri o kadar yücedir ki, bu hâli yapabilir. Bu hâlleri onların kalb âlemine göre olur. Kalbleri arzusunu bulunca, Hak'tan gayri cümle şeyden fena bulurlar.

Dünyadan beşerî ihtiyaçlarını alırlar. Geçmiş hüküm ve îlâhi ilim gereğince, dünya ihtiyaçlarını giderirler.

Hak tarafından olduğuna inandıkları hiç bir şeye itiraz etmezler. Güzel edeb sahibidirler. İlâhî ilmin tecellisine karşı terbiyelerini muhafaza ederler. Kaza ve kaderi hoş karşılamayı bilirler. Verileni itina ve sabırla alırlar. İcab ederse bırakırlar ve buna üzülmezler. Nefis, heva, şahsî arzu bunlara söz geçiremez. Dış emirleri iyi bilirler. Bütün hâllerinde emrin gereğini yerine getirirler. Ellerinde dünya malı varsa halka dağıtırlar. Cimri davranmazlar. Kendilerine az bile kalsa, iyilik yapmaktan çekinmezler. Halkı Hakk'a yaklaştırmak yolunda ellerinden geleni yaparlar. Bir zerre miktar, dünya sevgisi kalblerinde kalmaz.

*

Dünyadan ayrıl, âhireti kaçırırsın. Bu dünyayı seven öbür dünyayı elden çıkarır. Âhiret sevgisini kalbinde taşıdığın müddetçe Mevlân sana uzak kalır.

İşe bak. Cahil olma. Sen, bilgi İle yıkılan insana benziyorsun. Bilgi, gereği yapılmazsa insanı yıkar.

Hakk'a varmak arzusu kalbinde varsa, elinde bulunan dünya malından fakirlere ver. Sadaka vermek, fakirlere ihsan etmek, Hak'la iş yapmaktır. Allah, iyi zengindir. Kime ihsan etmiyor, kimi süründürüyor?.. Kimi acından öldürüyor?.. Herkes istediği kadar alıyor. O'nun sofrası kullarının kabiliyetine göre açılır. İhtiyaçlar yeteri kadar giderilir. Allah uğruna bir zerre ver, önünde bir dağ bulursun. Bir damla su versen sana deniz verilir. Yeter ki, verdiğinizi O'nun uğruna veresiniz. Her istediğinizin mükâfatını dünyada bulursunuz, öbür âlemde ise, daha bol mükâfat alırsınız.

*

Ey cemaat! Hak'la iş yaparsanız etmiş olduğunuz kötü şeyler temizlenir. Nehirleriniz coşar. Ağaçlarınız yapraklanır. Dalları uzar. Meyveleri bollaşır.

Daima iyilik söyleyiniz. Kötü işleri yaptırmayınız. Allah yolunda yardım ediniz. O'nun dinine hizmet ediniz., Doğrulukla onun yoluna koşunuz. O'nun uğruna doğru olan, her zaman doğrudur. Gizli zamanda, açık zamanda ve her zamanda doğrudur. Darlıkta yine doğru olur. Sıkıntılı zamanlarda yine doğru kalmasını bilir.

Bütün ihtiyaçlarınızı Hak'tan isteyiniz. Halka avuç açmayınız. Hak varken halkın lâfı olmaz. Zahirde kullardan isteseniz bile, kalbiniz O'nunla olmalı. Her şeyin Hak'tan olduğuna inanınız. Birinden istemek zorunda kalırsanız, kalbiniz tam mânası ile Hakk'a bağlı olursa, o istek ve arzunun, Mevlâ'nın ilhamı olduğunu bilirsiniz. Allah'ın varlığına inanınız, kimden isterseniz isteyiniz... O, gideceğiniz yönü tayin eder. Verilirse, Hak'tan olur, olmazsa yine O'ndan...

Allah yolcuları kalblerine dünyalık koymaz. Orası Hakk'ın tecelli yeridir; bu yüzden maddî nesneleri oradan atarlar. Gelecek bir şey varsa, vakti olduğunu bilirler. O vakit gelince her şey yerini alır. Onu artık aramazlar, bırakırlar; haliyle geleceğine inanırlar. Şahlarının kapısında yerleşirler. Her şeyden gına duyarlar. Allah'ın fazlı onları zengin eder. O'nun yakınlığı onlara yeter. îç âlemleri nurlanınca, halkın yöneldiği yöne dönerler. Halka, Hak tarafından gönderilen bir hatip olurlar. Şayet, halktan bir grup şahın huzuruna gidecek olsa, önlerinde sözcüleri bu büyükler olur. Onlar, halkın kalb elini tutar. Şahın yanına aparırlar; onların hürmetleri için herkese iyilik edilir. Onların şerefine bütün kullara ihsan yapılır.

Bazı büyükler, iyi kulları anlatırken şöyle der:

- Allah'ın kulları, tam kul oldukları için Rablarından gayrisini istemezler. Dünyayı düşünmezler, âhireti beklemezler. Yalnız Mevlâ'yı isterler. Başka dilekleri yoktur.

Allah'ım, bütün halkı Sana yönelmiş kıl. Bütün dileğim budur. Yapacağını Sana ısmarlarım, Iş Senindir. Bu benim duamdır; umumîdir. Bu duayı yapanlar, mükâfat alır. Allah, dilediğini yapar. Halk, O'nun elindedir.

Bir kalb, sıhhat bulunca rahmet ve şefkatle dolar. Halkı sever; onlara acır. Bazı büyükler derler ki:

- Sağlam kalbe sahip olan, çok hayır yapar...

Kötü işleri sıddıklar - doğrular - bırakırlar. Doğru kimseler, büyük, küçük cümle hayatı bırakırlar. Şüpheli şeyleri bırakırlar. Şehvet arzularından yana olmazlar. Mubah işlere lüzumu kadar yanaşırlar. Mutlak helâl olanı ararlar. Doğru insanlar gecenin ve gündüzün çoğunu ibâdetle geçirirler. Kullara ait bazı şeyleri de icat ederler. Âdetler

onlara uzak olur. Günlük geçimlerini kolay kazanırlar. Az çalışır, doğru olur, para kazanırlar. Doğruluk onları zengin eder. Kazandıklarını yemekle emrolundukları için huzurla yerler. Her şey onlara özünü gösterir. Her varlık parlaklık kazanır.

Çok kere onların dertleri gönüllerinde kalır. İstekleri verilmeyince sabra devam ederler. Ellerine geleni almadıkları olur. Zaman olur, duâ ederler, icabet olmaz. İsterler, verilmez. Bir şeyden dert yanarlar; o şey, aksine artar. Kurtulmak isterler, yol bulunmaz. Onların her biri, kurtulmak ister, kurtuluş bulamaz. Tevhid eder; ihlâsa devamlı olur, fakat yakınlık duygusu sönmüş gibi görünür. Sanki uğrunda çalıştığı Yüce Varlık, onu bilmiyor, görmüyor... Sanki kendisi iman sahibi değildir; inandığını da bilmez. Sanır ki, tevhid ehli değildir. Hep bunları ruhunda sezer. Ama, yine de iç yönetici ona bir kuvvet vermiştir. Onunla insiyakı olarak sabra devam eder. Her şeyin sabırla neticeleneceğini iyi bilir. Buna inanır.

O büyük zat, sabrın kalbe şifa getireceğini bilir. Her hayrın sabırla olacağına da inanmıştır. Yakınlığın, yine sabrın sonunda başlayacağına kanidir. Hep olan hâdiseleri birer imtihan ve tecrübe olarak kabul eder. İman sahibi, kâfir ve münafıktan; muvahhid, riyakârdan; ihlâs sahibi olanlar, Allah'ı bir bilenler, putçulardan ayrılmalı. Korkak kimdir, cesur kimdir, bu hâlde belli olur. Yerinde sağlam duran, daima hareket hâlinde olup hiç bir yere yerleşmeyenden ayrılır. Sabredenlerle, ağlayan, sızlayan belli olur. Hak yolda hayırlı, doğru ve yalancı kimdir, kendini gösterir. Seven ve kinciler açığa çıkar. Uyanla inatçı anlaşılır.

Bazı büyüklerin güzel sözleri vardır. Onu sana söyleyeceğim, dinle: Dünyada, yarasını tedavi eden gibi ol; yaranın tedavisine devam et. Yara iyileşecek. İşin görülmüş olacak. Bunu bekle...

*

Bütün belâ ve sıkıntılar, şirkinden ötürü geliyor. Halkı Hakk'a eş buluyorsun. Halkın iyiliğini beklediğin ve onların faydasını umduğun için belâya çarpılıyorsun. Bütün şifa, kalbinden halkı atmaktır. Kaza ve kader indiği zaman, azmine bakılır. Sabırlı isen belâ sana dokunmaz. Bu arada belâdan kurtulmak için bir çare de, halkın başına geçmeyi arzu etmemendir. Onlara kendini yüksek tanıtmak isteme. Belâlar peş peşe gelir. Kalbin Rabbına ait olmalı. İç âlemin O'na karşı temiz bulunmalı. Himmetini yüce tut. Bu anlatılacak şeyler tahakkuk ettiği takdirde, kalbin yücelir. Peygamberlerin, şehidlerin, iyilerin ve yakın meleklerin makamına çıkarsın.

Hâlin devamınca büyürsün, yücelirsin. Şah olur, sultan olursun. Verdiğin sana gelir. Çevirmiş oldukların sana döner.

Mahrum, bu sözleri dinlemekten kaçandır. Bunlara iman etmeyen, hayırdan yoksundur. Bu sözlerin sahibine saygı duymayan, hayır ehli olamaz.

*

Ey geçimi uğruna her şeyi harcayan adamlar, aradığınız bende!.. Ticaretiniz bende... öbür âlem de bende... Ben bir defa tellâl olurum. Bir defa da simsar olurum. Neyin varsa söyle; her şeyin hakkını veririm. Âhirete ait bir şey elime geçerse onu yalnız başıma yemem; iyi insan, şahsını düşünmez. Allah'ın Kerîm ismine inanmış olanlar cimrilik bilmezler. Allah'ı bilen O'ndan başkasına önem vermez.

Cimrilik nefisten gelir. Arif olanın nefsi halka nisbetle ölüdür. Onun nefsi sakindir. Allah'ın iyi vaadine inanmıştır. O'nun azabından çekinme hâlini benliğinde taşır.
Allah'ım, iyi kullarına verdiğini, bize de ver.

«Dünyada iyilik ver, âhirette iyilik ver. Bizi ateşten koru.» (Bakara/ 201) Âmin!

***

15. MECLİS

Bu konuşma, pazar günü Ribat'da yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî, 9 Zilkade 545 (Milâdî 1150).

İman sahibi, azık hazırlar. Kâfir ise yer içer, keyfine bakar, ötesini düşünmez.

İman sahibi, bir yolcu gibidir. Kendini öyle görür. Burada az zaman kalacağını bilir. Malını alır, azla yetinir. Arta kalanı âhiret âlemine bırakır. Nefsine yeteri kadar burada harcar. Varlığını taşıtacak kadar nefsini doyurur. «Bütün emeli âhiret içindir. Bütün gücünü ve kuvvetini oraya verir. Dünya ve onun ehline önem vermez. Kalbi dünyadan kesilmiştir. Dünya ve ehli onun yanında önem taşımaz. Yanında tatlı bir dünyalık varsa fakirlere verir. Âhiret için azığın böyle yapılacağını bilir. Dünyada verdiği az şeyin, âhirette daha büyük ve daha iyi bir şeyle karşılık bulacağına inanır.

İrfan sahibi ve bilgi sahibi olan, bütün gücünü Hakk'a yakın olmaya harcar. Âhirete geçmeden önce Hak yakınlığını burada bulmayı arzular. Gayretini bu yolda harcar.
Hak yakınlığı bulunduğu an, kalb yolculuğu biter. Ondan öte yol yoktur. Sır âleminin yürüyüşü de sona erer.

Seni daima secde, kıyam ve rükû hâlinde görmekteyim. Bunlardan bir sürü de yorgunluk duyuyorsun; ama kalbin, bunlardan bir iz almıyor. Hakk'a yakın olmuyor. Yaptığın işler ona tesir etmiyor. Kalbin, şu kalıptan bir türlü çıkmıyor. Alışmış olduğu hiç bir âdeti terk etmiyor.

Rabbını doğru ara. Bu yolda doğru ol. Bu doğruluğun seni yorgunluktan kurtarır. Doğruluk gaganla vücut yumurtasını del, halka bağlılıktan kurtul. Dünyalık eşyalara karşı zühd elini çıkar; bütün arzularını kır. Kalbinle uçmaya koyul. Hak yakınlığı sahiline varıncaya kadar uçuşa devam et. O denizin sahiline yanaş. Geçmişin kurtarıcısı sana gelir. Onun yanında yardım gemisi de bulunur. Elinden tutar. Rabbına götürür.

Bu dünya, bir denizdir. İmanın da bir gemidir. Gemi sağlam olursa burada boğulmaktan kurtulursun. Buna benzer Lokman Hekim'in bir sözü vardır. Oğluna öğüt verirken şöyle der:

- Oğulcuğum! Dünya denizdir; iman da onun içinde gemi... Gemiyi yürüten, Allah'a kulluktur. Sahil âhiret âleminin başlangıcıdır.

*

Ey günahlarda ısrar edenler, yakında sizi körlük kaplayacak. Kulaklarınız duymayacak. Kötürüm olacak, yerinizden kalkamayacaksınız. İsyankâr olduğunuzdan, kullar da sizin için acıma hissi duymayacak. Malınız telef olacak... Hırsızlar gelecek, her biri bir parça alıp götürecek... Fırtına esecek, âfet inecek, diğerlerini telef edecek, siz de perişan olacaksınız. ,

Akıllı olunuz. Rabbınıza dönünüz. Allah'a karşı olarak, malınızı çıkarmayınız. Allah'ı bırakıp mülke bel bağlamayınız. Hakk'ı bırakıp mülke dayanmayınız. Kalbinize Allah sevgisini koyunuz; mülk sevgisini çıkarınız. Malınız evinizde dursun; ceplerinizde ve çocuklarınızın elinde beklesin. Malınızı, vekilleriniz kimse onlar idare etsin, siz bir yanda bekleyiniz. Ölümü gözetleyiniz. Hırsınızı azaltınız, ümitlerinizi biraz kısınız. Bayezid-i Bistamî (Allah ona rahmet eylesin), şöyle der:

- İman ve irfan sahibi, Allah'tan dünya istemez. Âhiret talebinde bulunmaz. Mevlâ'sından Mevlâ'yı ister.

*

Fihrist'e dön

Ey evlâd! Kalbinle Allah'a dön. Allah'a tevbe ile dönülür. Tevbe eden ona dönmüş sayılır. Allahü Taâlâ'nın:

- **«Rabbınıza inabe ediniz.»** (Zümer/54)

Buyurması, Rabbınıza dönünüz demektir.

Her ne varsa Allah'a bırakınız. Nefsinizi de O'na teslim ediniz. Nefsinizi onun kaza ve kaderi önüne seriniz. O'nun yasakları ve emri karşısında nefse pay vermeyiniz. Hakkın değiştirmesi önünde nefse pay çıkarmayınız.

Kalbinizi Hakk'a veriniz. Elsiz olsun, ayaksız olsun, gözsüz ve şekilsiz olsun. Bu âlem böyledir. Şekil yoktur. Şemail yoktur. Niçin ve neden gibi sözler olmaz. Muhalefet ve niza yapılmaz. Uymak ve tasdik etmek vardır.

- Emir âlemi, tamamdır, deyiniz.

- Kaderde hatâ yoktur, deyiniz.

Ve geçmişteki ezelî bilginin yanlış olmadığını her yerde ilân ediniz. Böyle olursanız, Hakk'a dönüşünüzde şüphe kalmaz. Haliniz Hakk'a ermiş olduğunuzu tasdik eder. Hiç bir şeyle ünsiyet etme. Haktan gayri her şeyden kaç. Arştan zemine kadar bütün yaratılmışları bırak; bıraktığın an, bütün hadiselerin tesirinden kurtulmuş olursun.

Büyük insanların hâllerini bilmeyen, onlara saygı duyamaz. Onların iç âlemlerini ve Hak'la olan bâzı hâllerini sezemeyen, onlara hürmet edemez.

Allah'ın sevgili kulları öğülmeyi ve kötülenmeyi eşit görürler. Onlar için öğülmekle kötülenmek aynıdır. Yazla kış arasında onlar için ayırt edici bir şey yoktur. Hepsinde, Hakk' ın varlığını sezerler. Değiştirmek ellerinden gelmez.

Bu hâl kimde tahakkuk ederse büyüklerden olur. Öğenlere mükâfat vermeye kalkmaz. Kötüleyehlere harp açmaz. Onlarla uğraşmanın abes olduğunu bilir. Halk sevgisini kalbinden çıkarır; Hak sevgisini koyar. Büyükler, Hakk'a öfke duymazlar. Hakk'ın fermanı olmadan sevgi duygusunu taşımazlar. Allah'ın emri ile şefkat duyarlar, acırlar.

Doğruluk olmadan bilginin sana ne yararı dokunur? Doğruluğun olmadığı için bilgi sana belâ oldu. Öğrendin, namaz kıldın, oruç tuttun; sebebi, sana mal versinler,. iyiliğini söylesinler, evlerine gittikleri zaman seni öğsünler, oldu... Sana yakışır mı bu düşünce?

Farzet, halkın teveccühü sana geldi; ölüm ve o andaki sıkıntı başladığı zaman neye yarar? Ölüm anında aranızda uçurumlar olur. Seni kurtaramazlar. Halktan topladığın malı bir başkası yer, hesabı ve cezası sana kalır. Ey tedbirci ve bununla beraber mahrum yaşayan, sen çalışan ve yorulan kimselerdensin; dünyadaki hâlin budur. Asıl yorulmak yarın cehennemde başlar.

İbadet bir sanattır; onu yapanlar, Allah'ın sevgili kullarıdır. Varlığını Hak varlığına katanlar ve ihlâs sahibi olanlar ibadet edebilir. Asıl kulluğu Aziz ve Celil olan Hakk'a yakın olanlar yapabilir.

İlmi ile iş gören bilgi sahipleri, yeryüzünde Allah'ın vekilleridir. Onlar peygamberlere vâris olmuşlardır. Ey heves peşinde koşanlar, dil gürültüsü ile uğraşanlar ve iç

bilgisini bırakıp dış şeylerle meşgul olanlar, siz onlardan olamazsınız.

Ey evlâd! İslâm dininin hiçbir şeyi ile değilsin. İslâm dini sende sıhhat bulmadı. İslâm dini bir temeldir; şahadet onun özünü sağlar. Şahadeti tam getirmeyen, hem temelden, hem binadan mahrum olur. Yalnız dille şahadet getirmen sana fayda vermez; çünkü kalbinde bir çok ilâh vardır. Şahından ve dış idarecilerden korkun kalbine ilâhtır. Çalışmana, ticaretine, kuvvetine, gözüne, kulağına ve bunlarla yaptığın ticarete güvenmen sana birer ilâhtır. İyiliği, kötülüğü halktan görmen, vermeyi, almayı onlardan bilmen, kalbine yine bir ilâh olur. Allah'tan başka güvendiğin ve dayandığın her şey sana bir ilâhtır. Onları kalbinden çıkarmadıkça:

- **«Allah'tan başka Allah yoktur,»** demen faydasızdır.

Halkın çoğu, yukarıda anlatılan şeylere dayanır, kalblerini onlara verir; ama kendilerini Hakk'a bağlı sanırlar. Hakk'ı anmak onlar için bir âdettir; bunu sadece dilleriyle yaparlar. Kalbleri habersizdir. Onların hali böyle devam eder, sonra meydana çıkar. Halleri yüzlerine vurulur. Biz Müslüman değil miydik, diye feryat ederler; ama faydasız...

Yazık sana! Sözünle **«İlâh yoktur»** derken her şeyi yok görüyorsun; **«Ancak Allah vardır»** derken de bütün varlığı O'na veriyorsun; başkasına varlık tanımıyorsun. Her ne zaman kalbin Hak'tan başkasına dayanırsa yukarıdaki sözlerin yalan çıkar. Neye itimad ediyorsan ve kime dayanıyorsan sana ilâh odur. Dışa itibar yoktur. Kalb var ya; inanan, ihlâs yolunu tutan işte odur; muttaki odur, sana tehlikeli olan şeyi o bıraktırır. Allah'a tam inanan odur. Arta kalan duygular onun askerleri ve onun tebaasıdır. Buna göre:

- **«Allah'tan başka ilâh yoktur,»** dediğin zaman evvelâ kalbinle de; sonra dilinle söyle! Tevhidin hakikatına dayan ve ona itaat et. Allah'tan başkasına güvenme.

Dışını zahir hükme ver; iç âlemini Hakk'a bağla. Hayrı, şerri dışında bırak; sonra iç âlemine yönel, onları yaratanla ol.

O'nu bilen önünde eğilir. O'nu anlayan konuşamaz, dili tutulur, Allah'a ve iyi kullarına tevazu gösterir. Hüznü ve gamı artar. Allah'tan çok korkar ve utanır. Geçmiş zamanlarda yaptığı aşırı işleri dolayısiyle pişmanlık duyar. Yanında bilgi ve marifet sırları vardır; bunların kaybolmasından korku duyar. Çünkü **«Hak Taâlâ, dilediğini yapar. Yaptığından O'na soru sormak olmaz! Onun gayri, hep yaptıklarından sorumludurlar.»** (Enbiya/23)

İman sahibi iki hâl arasındadır. Bir defa geçmişte yaptığı hataları, yanlış işleri, bilgisizliğini hatırlar, utanır, utancından erir... Hesaba çekilmekten korkar. Bir defa da, bulunduğu hâle bakar. Yaptığı kulluk makbul mü, yoksa değil mi?.. Verilmiş nimetler kalacak mı, yoksa alınacak mı? Yoksa haliyle bırakılacak mı?... Acaba kıyamet günü hâli nice olur?.. Arkadaşı inananlar mı olur, yoksa imansızlar mı? Bunları hep o iman sahibi düşünür, işte bundandır ki, Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- **«Allah'a en çok arif benim, bununla beraber en ziyade korkan yine benim.»**

İrfan sahibinin bütün hâli dağınıktır. Hiç bir zaman kendini derleyip toparlayamaz. Ancak, geçmiş ilmin gereği kendilerine okunan kimseler hariç. Onlar olanı ve olacağı bilirler. Kalbleri saklı kitabı - Levh-i Mahfuzu - okumuştur. Oradaki hâllerini

anlamışlardır. Bunu yalnız kendileri bilir. Çünkü saklanması için emir almışlardır. Hele nefisleri katiyyen bunu bilmez.

Anlattığımız hâle ermenin evveli, islâm dinine girmekle başlar. Emri tutmak, yasaklardan kaçmak, âfetlere sabırla karşı koymak da yetiştirir. Sonu ise, zühdle biter. Hakk'ın gayri her şeyi bırakmakla da olgunlaşır. Bu âlemin kapısına varan için altınla toprak bir olur. Öğülmekle söğülmek eşitlik kazanır. Vermekle almak arasında ayrılık kalmaz. Keyif sürmekle cefa içinde kıvranmak aynıdır. Zengin-olmakla fakir kalmak bir mâna taşımaz. Halk, onca olsa da olur, olmasa da... Bunların bitiminde Hak tecelli eder. O'nun tecellisi küllî olur, sonra anlatılan hâlin sahibine şahlık verilir. Halka velî olarak gönderilir. O'nu her gören ondan fayda alır. Çünkü onda Allah'ın heybeti vardır. O'nun nuruna belenmiştir.

« Rabbımız, bize dünyada iyilik ver. Âhirette de iyilik ihsan eyle. Bizleri ateşten sakla.» (Bakara/201) Âmin!

***

16. MECLİS

Bu konuşma, salı günü öğlende medresede yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî, 11 Zilkade 545 (Milâdi, 1150).

Hasan Basrî (Allah ona rahmet eylesin) şöyle der:
- Dünyaya ihanet ettiniz, Allah'a yemin olsun, o dünya ihanetten sonra iyi olur.

*

Ey evlâd! Kur'anla amel etmek, seni Kur'an'ın bulunduğu makama erdirir. Sünnetle iş yapmak ise, Peygamberimizin makamına çıkarır. (Ona salât olsun, selâm olsun).

Peygamberimizin ruhaniyeti, Allah yolcularının kalbi çevresinde durur. Orayı süsleyen o ruhtur. Onların sır âlemleri onun ruhuyla parlar. Yakınlık kapısını o açar. Allah yolcularının perişan saçlarını o ruh düzeltir; tarar. Kalb, sır ve Yaratan arasında elçiliği o ruh yapar. Peygamber (S.A.) efendimizin ruhaniyetine bir adım yanaşan, şükür yolunu tutmalıdır. Yaklaştıkça kulluğu artmalıdır. Bundan ayrı şeylerle ferah bulmak isteyen, boş hevese kapılmış olur.

Cahil kimse, dünya ile ferahyâb olur. Bilgi sahibi, dünya ile hüzünlü olur. Cahil kişi, kaderle niza çıkarır, ona karşı durmak ister. Bilgi sahibi, ona uyar ve razı olur.

Zavallı! Kaderle çekişme!.. Onu kırmaya uğraşma. Azap sana iner; razı oluncaya kadar başından kalkmaz. Kadere razı olmalısın ve kalbinden halkı bir yana atmalısın. Halkın Yaratan'ına böyle varmalısın. O'na kalbinle varsan gerek. Sırrınla O'na yol bulmak icap eder.

Hakk'a uymaya güçlü isen, yap. Peygamber (S.A.) efendimizin yoluna koyulmaya niyetli isen, durma. Salih kullarına hizmet diliyorsan, bekleme. Dünya ve âhirette sana bunlardan daha yararlı şey yoktur. Dünyanın bütün varlığına sahip olsan, kalbine bir şey koyma. Diğer dünyalık kişilerin kalbine benzetme. Kendiliğinden bir toza bile sahip olamayacağına inan. Asıl hazine, yalnız Hak Taâlâ'nın birlik nurunu kalbe koyabilmektir. Bunu yapabilen her halinde onunla olduğunu bilir. Vereceği her hükmü onun emri İle verir. Bütün insanlar, onun vereceği hüküm önünde eşittir.

*

Yazık sana, haddini bil. O büyük insanlara karşı senin değerin nedir ki?.. Senin bütün dert edindiğin şey, yemek, içmek ve diğer şeyler... Giymek, göze gözükmek, dünyalık toplamak v.s... Dünya işine çok çalışan âhiret işine çalışamaz. Semirmek için yorulmaktasın. Ama o topladığın etleri böcekler yiyecek... Yerdeki hayvanlara yem olacaksın.

Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyururlar:

- «Her gün, sabah öğlen, bir melek bağırır:

- Ey insan oğulları, ölmek için doğunuz; yıkılması için evler yapınız; düşmanlar için mal toplayınız.»

İman sahibinin, bütün işlerde iyi niyeti vardır. Dünyada dünya için çalışmaz. Dünyada kaldığı süre öbür âlem için binalar kurar. Mektepler yapar. İnsanları birbirine bağlayacak, birleştirecek iyi işler görür. Müslüman kardeşlerinin geçit yollarını süsler. Bunlardan başka bir iş yapacak olsa, o da yavruları için, yolda kalmış ve fakirler için olur. Bunları yapmaktan gaye, yerine öbür âlemde bunlardan daha iyisini bulacağıdır. Dünyada nefsi, tabiî nevası için bir şey yapmaz. Âdemoğlu doğru olsa, Hak onunla

olur. Bütün işlerinde Allah ona yardımcı olur. Bir şey kaybetse Allah için olur. Bulduğu yine O'hun için olur. Kalbi peygamberle birleşir. Peygamberler ne getirmişlerse onu kabullenir. Söze, işe ve imana dayanan her ne gelmiş ise kabul eder. Bu halin yararı, hem dünyada, hem de öbür âlemde olur.

Allah'ı anan daima diridir, ölmez. Bir hayattan öbür âleme geçer. Bir andan fazla ölüm acısı ona gelmez. Allah'ı anmak kalbe yerleşince, kul dâima Allah'ı anar. Dilinden bir şey demese bile o, Allah'ı anmış olur. Kul Allah'ı andıkça Hakk'a uyar ve O'nun işlerine muvafakat eder. O'nun yaptığı işlere ses çıkarmaz.

Hakk'a uymamız ve onun emirlerine boyun eğmemiz gerekir. Biz yazın geldiğine hakikaten inanmayacak olursak, ensemiz yandığı zaman inanırız. Kışa yaza inanmak, onları olduğu gibi kabul etmek, onların eziyetini hafifletir. Onlara inanmış olan gereğini yapar, kurtulur. Yazın serinlik bulur, kışın sıcak edecek şeyleri hazırlar.

İşte belâlara da inanmak, bunun gibi bir şeydir. Sıkıntı ve darlığı giderir. Belâ ve âfetlerin, gelişine inanan onların gelişine hazırlık yapar; yapınca cümle sıkıntıdan emin olur. Belâ ve âfet için asıl hazırlık, onların Hak tarafından gönderilmiş olduğuna inanmaktır. Sabırlı olmaktır.

Allah yolcularının hâli ne kadar hoştur. Onların hâli ne kadar iyidir. Hak katından onlara ne gelse, hoşluk olur. Onlar, marifet şarabını içmişlerdir. Hakk'ın lütuf kucağında yatarlar. O'nun ünsiyeti ile ülfet ederler. Şüphesiz bu halleri için onlara güzel makam verilmiştir. Hak Taâlâ'dan başkasını görmemek zevkini tatmışlardır. Onlar, Mevlâ'nın eli altında birer ölüdür. Heybet nuru, onları bu hale getirmiştir. Allah dilerse onları diriltir. Hak önünde onlar Ashab-ı Kehf'dir. Allahü Taâlâ, Ashab-ı Kehf hakkında şöyle buyurur:

- **«Onları bir sağa, bir de sola çeviririz.»** (Kehf/18)

O büyükler, insanların en akıllısıydı. Bütün hâlde Yaratıcılarından marifet ve kurtuluş dilediler. Bütün gayeleri buydu.

Yazık sana cehennemlik işleri yaparken cenneti umuyorsun!.. Bir şey beklenmemesi gereken yerde, çok şeyler umuyorsun! Geçici şeylere kanma. Onu senin sanıyorsun; ama yakında elinden alacaklar. Aziz ve Celil olan Hak, hayatı sana emanet verdi. Bu hayat sana ibadet için verildi. Onu senin sandın, istediğini yapmaya kalktın. Zenginlik bir emanettir. Emniyet, şöhret, mansıp birer emanettir. Yanında ne kadar iyilik varsa hepsi birer emanettir. Onları yerinde kullan. Onları kullanışında ifrata varma. Tefrit de etme. Ne ileri git, ne de geri kal... Sana verilen her şeyden sorumlusun ve hepsi geri istenecek. Elinizde bulunan bütün nimetlerle, Allah'a kulluk yapmaya bakınız. Her sevdiğinizi Hak yolunda harcayınız. Allah dostları katında siz, bir didinme hevesindesiniz. Siz de onlar gibi olunuz. Onlar selâmet istiyorlar. Bu selâmet, dünyada ve âhirette Hak'la olmaktır.

***

17. MECLİS

Bu konuşma cuma sabahı medresede yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî, 14 Zilkade 545 (Milâdi 1150).

Rızkın için üzüntüye düşme. O seni arar; öyle arar ki, sen onun kadar arayamazsın. Bugünkü geçimin tamam olunca ötesini bırak; yarını arama. Geçen günü aramadığın gibi onu da arama. Yarına ereceğin belli değil. Ya sabahlarsın veya sabahı bulamazsın. Hazırla uğraş. Bugününü düşün. Eğer Hak irfanına erseydin; O'nunla olurdun. O'na inanır, rızık peşine düşmezdin; O'nunla meşgul olurdun. O'nun heybeti seni geçim işlerinden çekerdi. Allah'ı bilen, bir şey dileyemez hale gelir.

İrfan sahibi, Hak tecellisi önünde dilsizdir. Tâ, insanlara gönderilinceye kadar böyle, insanlara gönderildiği zaman dili açılır. Dilindeki tutukluk kaybolur.

Musa (a.s.) peygamber, koyun yayarken dilinde tutukluk vardı. Acele konuşurdu; tutulur, kalırdı. Allahü Taâlâ, onu Firavun'a gönderdiği zaman dilini açtı. Bunun için Musa peygamber şu dilekte bulunmuştu:

- **«Dilimdeki bağı çöz ki, sözlerim anlaşılsın.»** (20/28)

Bu duanın derin özünde şu mânalar saklıdır:

- «Ben bir zamanlar çobandım. Hayvan yaymakla meşguldüm. Dilimin açılmasına lüzum yoktu. Ama, şimdi öyle değil; insanlar arasına karışacağım. Senin varlığını onlara anlatacağım. Bu sebeple dilimdeki tutuk halin geçmesini taleb ediyorum. Onu gider.»

Musa peygamberin dilinin tutukluğuna dair şu hikâye vardır ki, bundan başkası da anlatılır:

- Musa (a.s.) peygamber çocuktu. Firavun ile hanımının yanında idi. O zaman konuşacak durumu yoktu; fakat birden doksan kelime konuştu. Başkası o yaşta konuşamazdı. Bu hâl az devam etti. Bir kaza oldu. Sebebi bilinmeyen bir hâlle ağzına ateş koymuştu. Bu ateş onun diline tesir etmişti. Dilinde bu yüzden tutukluk olmuştu. Bu işi yaptıran Allahü Taâlâ Hazretleridir.

*

Ey evlâd! Irfanın az. Seni öyle görüyorum. Peygambere karşı da aynı haldesin. Onu tam anlamıyorsun. Allah'ın sevgili kullarına da irfan duygusu taşımıyorsun. Onun, Peygamberler makamında olan abdalleri vardır. Yeryüzünde onun halifeleri bulunur. Bunların ne gibi alâmeti olduğunu anla. Neden bunların hâlinden boş bulunuyorsun?

Sen, içinde kuş bulunmayan bir kafes gibisin. Boş bir eve benziyorsun; yıkık, virane halin var. Bir ağaçsın ki, kurumuş, yaprakları dökülmüş.

Kulun kalbi, İslâmla mamur olur. Sonra onun hakikatına tam ermekle düzelir. Buna da:
- Teslim olmak; O'na candan teslim olmak, denir.

Cümle varlığını Aziz ve Celil olan Allah'a ver. O'na teslim olursan, nefsine sahip olman kabil olur. Kalbini alır, bir hoş halde gezersin; benliğini yitirirsin. Halkı da bırakır, Hak önünde durursun. Bü anda halk yoktur; senliğin yoktur. Mevlâ dilerse seni halka katar; elbise giydirir; düzenli bir hâlde kullara gönderir; emrini onlara tebliğ ettirir. Hem kendi özünde, hem de halk arasında îlâhî emirlerin mümessili olursun. Bu işte Peygamberin rızası da seninle olur. Halka gönderilince kendiliğinden iş yapmaya kalkmazsın. Beklersin, onun sana vermiş olduğu cümle hükümleri kabullenirsin.

Fihrist'e dön

Hak Taâlâ'ya yönelen herkes Musa peygamberin şu sözünü der:

- **«Razı olasın diye, sana acele geldim.»** (Taha/84)

İman sahibi bu gidişi kalb adımıyle yapar. Hak'tan gayri varlıklardan soyunduktan sonra O'nun önünde el bağlar, durur. Kalb haliyle bunu yapar. Hal lisanı ile Musa peygamberin konuştuğunu konuşmaya koyulur:

«Dünyayı bıraktım, âhiretten vazgeçtim, cümle halkı bir yana attım. Sebepler bana yakın olamaz. Sen'den başka yaratıcı tanımıyorum. Hemen Sana koştum; beni bağışlayasın ve razı olasın diye geldim. Şimdiye kadar onlarla oluşumu yüzüme vurma, Allahım!»

Ey câhil! Sana n'oldu? Söylediklerimden sana nasip yok. Bu nasipsizlik seni nefse kapattı. Dünyaya ve tabiî olan kötü arzulara itti. Kulların kulusun. Onları Hakk'a ortak yapmaktasın. Onların yarar ve zararını beklemektesin. Cennete köle oldun. Ona girmekten başka emel beslemiyorsun. Ateşten korkar oldun. Sanki ona tapmaktasın.

Siz neredesiniz? Hepiniz, kalblerin sahibi olanın elinde bulunmaktasınız. Basiretlerinizi o evirir, çevirir. O söz sahibidir. Bir şeye. ol der, olur.

*

Ey evlâd! Tâatına aldanma. Onunla öğünüyorsun, hâlin bu. Subhan olan Hak Taâlâ'dan makbul olmasını dile. Tâat halinden başka hale çevrilmekten hazer et. Bir gün iç temizliğin için **«Kararsın!»**, tâatın için de **«Mâsiyet olsun!»** emri verilince ne yaparsın? Elinden ne gelir? Bu durumda sana ben ne yapabilirim?..

İrfan sahibinin yanında yabancı kalamaz. Onu aldatacak olmaz. O aynı zamanda kendinden emin de olamaz. Dünyadan çıkıncaya kadar bu durumu devam eder. Mevlâsı ile arasındaki mevcut emaneti yerine getirir. Tâ o emanet yerine teslim edilinceye kadar...

*

Ey cemaat! Size kalb işleri düşer. Size asıl o gerek... Onda, tam ihlâsa sahip olmak icab eder. Kalbi olgun ihlâs hâline getirmek için, Allahü Taâlâ'dan başka bütün varlığı silmek gerek. İhlâsda ve diğer hallerde marifet asıldır. Öbürleri ona eklenir.

Sizleri yalancı ve sahtekâr görüyorum. Sözlerinizde ve işlerinizde hep böylesiniz. Gizli yaptığınız işlerde yine öylesiniz. Açık yaptığınız işlerde yine aynı yolu takip etmektesiniz.

Sebatlı haliniz yok. Söze gelince bol!.. Fakat işleriniz sebatsız ve devamsız... Her zaman sözleriniz yalnız kalmakta. Buna iş eklense bile ihlâs olmadığı için bir şeye yaramıyor. Hele Tevhid haline hiç yanaştığınız yok. Bunları anlamak bana güç değil. Mihenk taşı elimde. Seni sevindirecek şey de bende var.

Hak Taâlâ'dan kabul istemek ve kabul olması için gerekenleri yapmamak sana ne sağlayabilir? O'nun rızası kuru kuruya istenirse ne iyilik getirebilir? Erimek için kaba konduğun zaman her şeyin. meydana çıkar. Ateş yanar, erirsin; arkasından ferman gelir:

- İşte şu siyahtır, şu da beyazdır!..

Ayrıca şüpheli olanlar da meydana çıkar. Her biri için ayrı ayrı kıymet biçilir. O gün bütün saklılar meydana çıkınca şöyle bir hitap gelebilir:

- Bütün işlerinize nifak karışmış olduğundan, hiç biri kabul edilmeyecektir!..

İşte işler böyle... Her ne ki, Hak'tan gayri için yapılıyor, o boştur, hebadır. Yapınız, seviniz, sohbet ediniz; fakat kimin için?.. Yeryüzünde benzeri olmayan, her zaman gören ve işiten için olsun. Elinizdekini atınız, sonra yerinizde durunuz. O'na lâyık olmayan hiç bir şey sizde kalmasın. Daha sonra O'na ne lâyıksa onu getiriniz. Nefyiniz ve isbatınız O'nun için olsun. Bunu Hak Taâlâ sever. O'nun sevgili Peygamberi ise, O sevdiği için sever. Onların sevdiğini yapmak size düşer. Bunları yapabilirsiniz. Yapılamayacak şey zaten söylenmez. Başardığınız takdirde şüpheli şeyler kalbinizden çıkar. İçinizdeki tembellik hali kaybolur.

Allah ve O'nun Peygamberi ile manen sohbet ediniz. İyi kişilerin meclisinde bulununuz. Bunların karşısında çok edepli olunuz. Onlara hürmeti elden bırakmayınız. Onların üstünlüğünü hemen kabul ediniz.

Kurtulmak ümidi besliyorsanız, yanımda edepli oturunuz. Edebini bilmeyen bana uzak dursun. Boş ve fuzulî şeyleri yığmakta devam ediyorsunuz. Hiç olmazsa benim yanıma bulunduğunuz zaman onları bırakınız. Gününün çoğunu boş şeyle telef eden zat nasıl O'na yakınlık ümidi besleyebilir? Ve basit şeyleri derleyen ona karşı nasıl İyi edep İddiasında bulunabilir? Bunların mümkün olmayacağını biliyorum. Fırıncı ekmek işini bilir. Aşçı yemekten anlar. Her san'atkâr kendi işini öğrenmiştir. Davetle görevli olanlar, kimi çağıracağını ve nereye götüreceğini bilir. Karşısında hazır olanların hepsinin .kabiliyetini bilir, ona göre konuşur.

Dünyanız kalbinizi körletti. Bu yüzden iyi şeyleri görmekten mahrumsunuz. Dünyanın kötü varlığına katıldınız. Onun içine düştünüz, ezildiniz. Sizleri, haber vermeden yavaş yavaş perişan etti. Ve nihayet sizi boğazladı. Onun acı şarabını içtiniz. Sarhoş oldunuz. Bu arada elinizi kesti, çolak etti. Gözlerinize mil çekti, kör oldunuz. Ayaklarınızı da kesti, yürüyemez hâle geldiniz. Bunlar yapılırken siz, hiç bir olanın farkında olmadınız; çünkü sarhoş olmuştunuz. Ancak ayıldığınız zaman anladınız. Ama, o zaman iş işten geçmiş oldu. Size yapılanı yapıldıktan sonra anlamak neye yarar ki?..

İşte dünya sevgisi ve sonu... O bir defa sevilmeye görsün, ötesini yapar. Her belâ ondan gelir. Mal toplamak hırsı, elem ve kaygılar, onun peşinden ilerler. Dünyanın işleri böyledir. Ondan çok sakınınız.

*

Ey evlâd! Sana kurtuluş yoktur. İç hâlin dünya sevgisi ile dolu oldukça kurtulma ümidin boşunadır. Ey Hak sevgisi iddiasında bulunan, iddian boştur. Dünya sevgisi içini kaplamış, önce onu içinden at. Bu hâlinle iyileri de görmen kabil olmaz. Ayrıca âhiret sevgisini de kalbinden atman gerek. Dünya ve âhiret sevgisini içinden çıkarıp Mevlâ sevgisi ile dolu olduğun zaman kurtulabilirsin. Mevlâ'ya ermek için baş şart bunlardır.

Hak'tan gayri bilcümle şeyleri bırakmak insanı kurtarabilir. Allah sevgisi ile olan irfan sahibi, ne şunu, ne bunu sevebilir: Hak'tan ayrı bildiği her şeyi bir yana bırakır ve onlara ilgi duymaz. Ermek arzusunda olan böyle yapar.

Zaman gelir, sevgi hâli tamam olur ve bu hâlde doğruluğa erilirse, dünyalık kısmetler

kendiliğinden gelir. O gelen yeter. Sahibini yormaz. Huzuru bozmaz. Öbür âleme geçtiği zaman, üzülerek buradan ayrılmaz. Terk ettiği birçok şeylerin daha iyisini orada bulur. Yaptıkları onu Hak kapısında beklerler. Yaptığı iyi şeylerin kaybolmadığını orada görür. Kaybolmalarına imkân yoktu. Çünkü hepsi Hakk'a terkedilmişti. O'nun rızası için onlara ilgi duyulmamıştı. Dünyada basit görünen ve bu yüzden ilgi duyulmayan şeyler o âlemde, insana neler kazandırmaz ki?.. Burada az şey orada çok büyük ve hayırlı olur. Yeter ki, yapılanlar Hakk'ın rızası için olsun...

Allahü Taâlâ, sevdiği kullara istediğini verir. Onlara istemese dahi eksiksiz ve bol gönderir. Hepsinin nasibi ve kısmeti önceden ayrılmıştır.

Kalbin arzuları iç âlemden gelir. Ötelerden coşar yerini bulunca durur! Nefsin kötü arzulan ise dış âlemden koparak gelir ve sahibini azdırır. Bunların ikisinin tatmini bir arada olamaz. Birinin tatmin olması, öbürünün yıkılmasını doğurur. Kalbin nasibi için nefsin arzusunu kırmak icab eder. Nefsin arzusu kırılınca, kalbin haz yolları açılır. Kalb doyduktan sonra, nefsin kısmeti de açılır. Tatmin edilmiş kalbin sahibi olan nefse iyilik emrolunur. O hâlde nefis mutmaindir. Hak ve hakikat karşısında boynu eğik olur; dik kafalı olmayı bırakır.

*

Sana dünyalığın kötü yönlerini sevdirmek isteyenlerle oturma. Onun kötülüklerinden kim sakındırıyorsa onu bul. Her şey cinsini çeker. Her şeyin parçası kendi aslını arar. Seven sevgilisini arar. Ta onu buluncaya kadar aramaya devam eder. Allah için sevişenler, O'nun uğruna sevgi gösterisi yaparlar. Bundan sonradır ki, Allah onları sever. Birinin sevgisini öbürüne kenetler. Kuvvetlerini bu sevgi ile verir.

Allahü Taâlâ'dan bu yardımı aldıktan sonra kulları ona çağırırlar. Bu uğurda birbirlerine yardımcı olurlar. Kulları kötü şeylere çağırmazlar. İmana, tevhide çağırırlar.

Acıma duygusu ile kulların elinden tutar, hak yola aparırlar. O yüce kapıya kadar getirir, durdururlar. Ondan ötesi kulun elinde değildir. Ev sahibi dilerse içeri alır.

Hizmet edene, hizmet edilir. İyilik yapan iyilik bulur. Verene verilir. Bugün yaptığın işler, ateşe götürecek şeyler olursa, yarın gideceğin yer orasıdır. Hangi yolu tutuyorsan ondan başka yola gidemezsin. Nasıl olursanız idareciniz ona göre olur. Karşınıza çıkan işler, hep yaptığınızın karşılığıdır. Cehennem ehlinin işini görürken Cennet ümidin boştur. Cennete girecekler gibi iş tutmadıktan sonra, nasıl oraya girmeyi istersin?..

Dünyada hakikî kalb sahipleri tanınır. Onlar kalbe önem verirler. Dış duygular onlara göre sonradan gelir. Kalbi bırakıp yalnız kalıpla olmazlar. Bunu yetersiz görürler. Kalbin haberi olmadan tutulan iş neye yarar? Riyakâr, dışından amel eder. İhlâs sahibi, kalbini hak yola koyar. Allah için iş tutan, önce kalbini, sonra dış varlığını yola getirir. İman sahibi, yaptığı iyi işlerle diridir. İçi bozuk adamı yaptığı işler perişan eder, öldürür. İman sahibi, yalnız Allah için iş yapar; dirilir. İçinde bozukluk besleyen, halkı görür, onlara göre amel eder, kalbini öldürür. Halktan öğülme ve fayda beklemek münafık için ölümdür.

İman sahibi gizlide, aşikârede, darlıkta, genişlikte, içinde ve dışında aynı hareketleri yapar. İki türlü iş görmez. Münafık ise, yalnız halk yanında iyi iş tutar. Sonrası yok...

Genişlik geldiği zaman iyi, sonrası boş... Herhangi bir darlığa girdiği zaman sanki dili ile imana girdiğini, Allah'a, peygamberlere ve meleklere iman ettiğini kimseye söylememişe benzer. Kıyamet gününü ve öldükten sonra dirilmeyi hiç duymamış gibi olur. Sanki hesap verecek kimse kendisi değildir. Onun zaten İslâmiyeti kabulü sadece kelleyi kurtarmak ve Müslüman cemaati arasında rahat dolaşmak içindir. İlâhî azap ve ateşte yanma korkusundan Müslüman olmaz. Çünkü o bunlara inanmaz. Oruç tutar. Namaz kılar, dini bilgileri öğrenir. Ama bunların hepsi Müslümanların yanında... Onlardan ayrı. kaldığı an, küfre, kötülük yollarına koyulur.

Allahım, bu kötü hâllerden sana sığınırız. Şu anda dünyadayız. Bizi o kötü insanlardan kurtar. Yarın öbür âleme geçtiğimiz zaman, yine bizi onların arasına katılmaktan koru. Âmin!

*

Ey evlâd! İşlerde sana gereken dürüst olmaktır. Gözünü, yaptığın işlere dikme. Onlardan gelecek yararı bekleme. Bir şey yaparken, halktan ne bir şey um, ne de yüce Yaratıcı'dan ısrarla karşılık iste. Kulsun, efendinin rızasını gözet. O'nun hazinesindeki güzel şeyleri umma. Yalnız O'nu dileyenlerden ol. O'nun özünü dile ki, istediğini versin. O seni sevdikten sonra, her şeyi senin olur. Dünya ve âhirette O'nun cennetine girersin. Dünyadaki cennet O'nun yakınlığıdır. Âhiretteki asıl cennet ise O'nun varlığına nazardır. O'nun yapmış olduğu vaadler, yaptığın işlere yeter, hem de artar. Korkma, vermezlik etmez.

*

Ey evlâd! Malını ve nefsini O'nun kader eline teslim et. Varlığını O'nun hükmü önüne ser. Satılacak şeyleri alana bırak. Bırak alsın, parayı bugün ödemezse yarın öder ve kıymetinden daha fazlasını verir.

Ey Allah'ın kulları, nefsinizi O'na teslim ediniz. Parayı ve para edecek şeyleri düşünmeden O'na bırakınız. Söyleyiniz:

- Nefis, mal, cennet senin olsun. Zatından gayri şeyler de senin olsun; bize Zâtını ver. Başkasını istemiyoruz.
- Bize ev verirsin, içinde Sen olmayınca neyleriz?
- Yola çıktığımızda, yol arkadaşımız Sen olmadıktan sonra yolculuğu ne yaparız?

Ey cenneti isteyen, onu almak ve güzelleştirmek bugün olmalıdır; yarın olmaz. Bugün onun sularını akıt, ırmaklarını çoğalt. Yarın yapamazsın. Hakk'ı bulursan hepsi kolay olur.

Ey cemaat! Kıyamet günü kalbler karışık olur. Gözler döner. Ayaklar yerinden kayar. O gün her iman sahibi, iman kuvvetine göre ayakta durur. Kötü şeyleri bıraktığı miktar tutunabilir. Dünyada iman üzerine ne kadar sebat etmişse orada da o kadar dayanması kabil olur.

O gün zalimler, O'na teslimdir; nasıl zulüm ettiklerini görürler. Fesatçılar, O'nun eline geçmiştir. O gün yaptıkları fesadın hesabını nasıl verirler, görürsün. O gün, iyilik kabul etmeyenler, ıslah olmayanlar, huzura alınmışlardır, efendiden kaçmanın, iyilik kabul etmemenin ne demek olduğunu anlarlar.

Ey evlâd! Sonu bekle. Şu anda yaptıkların iyi olabilir. Fakat sonu?.. İşte onu düşünmen gerek. Bu yüzden daima Hakk'ı iste. Sonun iyi geçmesini dile. Hak

Taâlâ'dan bunu iste. O'na hangi iş sevgili ise, onun üzerine ruhunun alınmasını dile.

Sakın, yine sakın, tevbe edip tevbeni bozmayasın. Kötü şeyi bıraktıktan sonra ona dönmekten çok kork. Herhangi birinin sözüyle tevbeni bozma. Nefsine, şahsi arzularına ve kötü şeylere uyma. Mevlân'a muhalif olmaktan kork. İşte böyle, bugün isyan edersen, yarın Mevlâ seni perişan eder. Sana yardım elini uzatmaz.

Allahım, bizi tâatında kullan; yardım et... İsyan ettirip rezil etme... Ve **«Dünyada iyilik ver. Ahİrette iyilik ver. Ateşte yanmaktan bizi koru.»** (Bakara/201) Âmin!

***

18. MECLİS

Ba konuşma, pazar sabahı Ribat'da yapıldı. Kouşma tarihi: Hicri, 16 Zilkade 545 (Miladi 1150).

Allahü Taâlâ iki cihad emretti. Biri içten, öbürü dıştan. İç âlemde olacak cihad, nefisle, kötü arzularla, şeytani duygularla olur. Ayrıca, isyandan dönmek, küçük hataları bırakmak da iç âlemde yapılacak cihad arasındadır. Haram olan şehevi arzuları bırakmak da bunlar arasında sayılır.

Dış âlemde yapılacak cihad ise, Allah'a ve Peygamberine (S.A.) isyan edenleri yola getirmektir. İsyan kılıcı çekenleri hizaya getirmektir. Oklarını kırmak ve mızraklarını parçalamak bu cihad arasındadır. Bu yolda öldürmek olduğu gibi, ölmek de vardır. Ama ne olursa olsun, iç âlemdeki cihad dış âlemdekinden daha zordur. Ve daima üzerinde durmak icab eder. Nasıl zor olmasın ki?.. Nefis bütün arzularından kesilir. Sonra tek yol açılır. O da Allah'ın emri yolu... Bu, onun doymak bilmeyen hırsını tatmin edemiyor!..

Bir kimse, iki cihad vazifesinde de Allah'ın emrine uyarsa, ona dünya ve âhirette bol mükâfat vardır. Harp anında şehitler acı duymazlar. Ancak bir kimse kolundan alınan kandan ne kadar sızı duyarsa şehit de kılıç darbesinden o kadar sızı duyar.

Bir hatalının günahı bırakması, susuzun suya olan ihtiyacı kadar önemlidir. Şehit bunu bilir, ölümden korkmaz. Şehadetle bütün hatalarının affına inanır. Bu yüzden hiç bir cihaddan çekinmez. Ölüm acısını da duymaz.

*

Ey cemaat! Size teklif ettiğim iş, daha iyisini vereceğime karşılıktır. Hakkı isteyenler, onun tarafından istenmiş olur. Bu zâtların her anı bir olur. Kendine göre emri ve yasağı vardır. Zahirdeki emri yerine getirdikten sonra, kalblerin hoşlanmadığı şeyi de yapmazlar. Bunlar diğer insanlara benzemez. Hele Allah ve Peygamberinin (S.A.) düşmanları olan içi bozuklara hiç benzemezler, içi bozuklar ateşe atılacaklardır. Hakk'ı bilmeyen ve ona düşmanlık eden nasıl ateşte yanmaz? Bunlar dünyada, Hakk'a uymuyorlardı. Şahsî olan kötü arzu, şeytanlık duygusu, kötü âdetler onları bu hâle getirdi. Dünyayı öbür aleme tercih ettiler.

Nasıl ateşe atılmasınlar ki, şu azîm Kur'an'ı dinlediler, ama ona iman etmediler. Onunla iş tutmadılar. Ne emrini tanıdılar, ne de yasaklarından vazgeçtiler.

Ey cemaat! Şu yüce Kur'an'a inanınız. Ve işlerinizi ona göre yapınız. Yaptığınız işler Kur'an'ın emri dahilinde ve temiz olsun. İşlerinizde ihlâs olsun. Görsünler diye, iş yapmayınız. Bir iş yaparken içiniz başka, dışınız başka olmasın. Halkın öğmesini beklemeyiniz; onlardan bir şey ummayınız.

Bu söylenen şeyleri, halkın tümünden biri ancak yapabilir. Çalış, o bir kişi sen ol. Kur'ân'a iman edip işlerini ona göre yürütenler azdır. Ona iman edip iş tutanlar parmakla gösterilecek kadar az olduğu için nifakçılar çoğaldı; ihlâs sahipleri azaldı.

Sizi Hakk'a kulluk etmekten ne aldı? Ona karşı tembelliği size kim dedi? Düşman tarafına çalışmayı size kim sevdirdi? Size kötü vaadlerde bulunan şeytandır. Onun vaadleri yalandır.

Can ve başları ile Hak tarafında olanlar, Hakk'ın emir ve tekliflerinden dışarı çıkmazlar. Sabra dayanırlar. Sabır hâlinin Mevlâ'nın teklif ve kaderinde saklı olduğunu bilirler. Bu sebeple kader, kaza ve İlâhî teklifler ne yönde ise oraya koşarlar. Dünya ve âhiretin bol

hayrına böylece kavuşurlar.

İlâhî tasarruf büyüklerin uyduğu şeydir. O tasarruf, büyükleri bir defa sabra götürür; sonra da şükre kavuşturur. Bulunca alır şükrederler. Olmayınca sabra devam ederler. İlâhî tasarruf onları bu hâle getirir. Bir kere uzaklığa düşer, sonra yakınlığa ererler. Güçlük ve darlık duygusuna kapılırlar. Zengin veya fakir olabilirler. Hastalık ve afiyete de düşmeleri olur. Bütün bu hâllerinde, bir ellerinde sabır, öbüründe ise şükür bulunur. Ne olursa olsun cümle hâlde, düşüncelerinin yükünü kalbleri taşır; Kalbleri Hak tarafından muhafaza altına alınırsa üzüntüleri geçer, arzularına ermiş olurlar. Onlara göre kalbden daha önemlisi yoktur. Halkın ve kendilerinin selâmet üzere olmalarını dilerler. Herkes Yaratanını bulsun, O'nunla hoş olsun, bütün duâları budur.

Ey evlâd! Sağlam ol; açık sözlü ve iyi olursun. Bir hüküm verirken için temiz olursa konuşman güzel olur; yaptığın işler iyi olur. İçini temiz tutarsan dışın da hoş olur. Bütün selâmet, Hakk'a tâattadır. Tâat ise, Allah'ın emrini tutmak ve yasak ettiğini yapmamaktır. Ayrıca, Allah'ın vermiş olduğu bütün emirlere boyun eğmek, emri dahilindedir. Allah'ın emirlerine koşana Allah yardım eder. O'nun tâatına koşana bütün yaratılmışlar yardımcı olur.

Ey cemaat! Sözlerimi kabul ediniz. Ben sizin için bir nasihatçıyım, iyiliğinizi dilerim. Ben sizlerden uzaktayım. Sizin varlığınıza da uzağım. Benim bütün varlığım sizden ayrıdır. Kendi varlığımdan da uzağım. Kurtuluşumu İlâhî fiillerin tecellisinde ararım. Sizin kurtuluşunuz için de aynı duyguyu taşırım. Beni itham etmeyiniz. Benim için dilediğimi size de isterim. Peygamber (S.A.) efendimiz buyuruyor ki:

- «İman sahibi, kendine istediğini din kardeşine de istemedikçe olgunlaşamaz.»

Bu kelâm, reisimizindir. önderimizindir. Büyüğümüz ve idare edenimiz, böyle ferman eder. Bu sözün sahibi bizim şefaatçımızdır. Peygamber (S.A:) efendimiz, yaratılmışların ilkidir. Âdem peygamberden bu yana her gelen elçi onu bize takdim etti. Kıyamete kadar onun takdimi devam edecek. Hiç bir kimseyi, kendisi için sevdiği şeyi başkası için aynı duygu ile istemedikçe, iman sahibi kabul etmedi, Kendine güzel yemek arıyorsan kardeşine de ara. İyi elbisen varsa iman kardeşin için de yapmaya çalış. Kendin için dilediğin yüksek rütbeyi, iman sahibi kardeşin için de iste. Bunları yapmadığın takdirde olgun iman dâvasında bulunma. Kardeşin aç yatarken sen nasıl mal yığarsın! Sen mal yığmak sevdasındasın. Komşun fakir, çocukların az şeyle geçinmekte...

Malın zekâtını ver. Her gün hayli para kazanmaktasın. Kâr üstüne kâr ediyorsun, yeterinden daha çok mal kalmış elinde; ama kimseye vermek istemiyorsun. Sen bolluk içinde yaşarken, öbürlerinin darlığına nasıl tahammül ediyorsun? Yapamazsın; çünkü şeytan ve kötü duygular arkadan sana emir yağdırmakta. Onlar sana emir verdikçe hiçbir kimseye iyilik yapamazsın ve kimsenin iyiliğini düşünmen kabil olmaz.

Hırsın bol. içinden çıkılmaz ümitlerin var. Dünya sevgisi içini kaplamış. Bunlara karşılık takva hâlin az, imanın zayıf. Bu hâller seni şirkçi yaptı. Küfre kattı. Mal ve halkı Allah'a karşı çıkardın.

Haberin var mı? Bir kimsenin dünya sevgisi artarsa hırsı çoğalır, ölümü unutur. Hak'la karşılaşmayı aklına getirmez. Helâli, haramı ayırd etmez. Bu hâli ile Hakk'ı ve hakikati inkâr etmiş olur. Şu Âyet-i Kerime bunu haber veriyor:

- **«Onlar ki, derler: Hayat yalnız bu hayattır, ölürüz, diriliriz. Zaman bizi helak eder.»** (Mü'minun/37)

Hareketlerinle sanki onlardan biri olduğunu gösteriyorsun. Lâkin sen Müslümansın. Sen şahadetle bezenmişsin. O şahadet kanına karışmış. Namaz kılmakta, oruç tutmakta İslâm ümmeti ile birsin. Yaptığın diğer hareketler, âdet yerini bulsun diye namaz kıldığını gösteriyor. Sen yaptığını ibâdet sanıyor, dıştan halka iyi olduğunu göstermek istiyorsun. Kalbin facir. Bu hâlin yararını nasıl bulursun?..

*

Ey cemaat! Gece haramla oruç açarsanız gündüzün açlığı ve susuzluğu neye yarar? Size ne faydası dokunur? Gündüz oruç tutmaktasınız, gece haram yutmaktasınız!.. Gündüz ibâdet, gece isyan bayrağı çekmek!.. Oruçlu olmanız, gündüzleri su içmenize mânidir. Bunu yapıyorsunuz, su içmiyorsunuz. Gece olunca Müslüman kardeşlerinizi çekiştiriyorsunuz. Onları manen öldürüp kanlarını içiyorsunuz; iftarınızı bu kanla yapmaktasınız. Birçoğunuz, gündüz tutmuş olduğu orucu, gece kötü işle bozmaktadır.

Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- **«Ümmetim, ramazan ayının kıymetini bildiği müddetçe zelil olmaz.»**

Ramazan ayına, takva ile girmeli; onda tutulan oruç, yalnız Allah rızası için olmalı. İslâm dininin esasları da muhafaza edilmeli.

*

Ey evlâd! Oruç tut. İftar zamanı fakirleri de gözet. Yediğinden biraz da onlar faydalansın. Bir kimse, yalnız yer ve yedirmezse ona fakirlik gelir; ona belâ ve darlık gelmesinden korkulur.

Ey cemaat! Midenizi doyurmaktasınız, ama komşunuz aç. Bu hâlde iman iddiasındasınız. Bu yanlıştır! İmanınız sıhhatli değildir. Sizden birinizin yanında bol yiyecek olsa, kapısına gelen dilenciye bir şey vermese, az zaman sonra o fakir gibi olabilir. Çocuklarının yiyeceğinden arta kalan şeyin hiç olmazsa bir parçası, fakirlere verilmelidir. Niçin vermezsin?.. Yakında haberin gelir; o nimeti sana veren kudret onu elinden alır.

Yazık sana!.. Nasıl oluyor, hem namaz kılmaktasın, hem de fazla malından ihtiyaçlı kimselere vermemektesin?.. Tevazu ile namaz kılacaksın, fakirlere sadaka vereceksin. Bu iki hâli benliğinde topla. Peygamber (S.A.) efendimiz bir eli ile devesine yiyecek, öbürü ile dilenciye sadaka verirdi. O tevazu sahibi idi. Koyununu eli ile sağar, yırtık elbiselerini kendisi dikerdi. Ona uymayı iddia kolay değildir; siz onun yaptıklarına uymuyorsunuz. Şahidiniz yoktur. Şöyle bir misal vardır, denir ki:
- Sen hâlis Yahudi isen mesele yok, değilsen Tevratı bırak, okuma.

Ben de şöyle diyorum:
- Müslümansan, onun şartlarını yerine getireceksin; aksi hâlde: «Ben Müslümanım.» deme.

İslâm dininin şartlarını yerine getirmelisiniz ki, onun hakikatine erebilesiniz. Onun hakikati; Hak önünde teslim bayrağını çekmektir. Elindeki iyi şeyleri bugün kullara pay et; yarın Mevlâ sana rahmetle bakar. Yeryüzündekilere şefkat duyunuz; tâ ki,

gökyüzündekiler de size merhamet etsinler...

Kötü nefsinle kaldığın süre, aranan bu yüce makama vasıl olman kabil değildir. Nefsin kötü arzularını yerine getirdiğin müddetçe onun emrinde sayılırsın. Onun hakkını ver, fakat yersiz dileğini verme.. Hakikati ona ulaştır; bu ona hayat verir. Onun kötü arzularını vermen ölümdür. Nefsin hakkı, yemek, içmek, giymek ve oturacak yerdir. Kötü arzuları ise uygunsuz tadlar ve kötü alışkanlıklardır. Onun hakkını iman eli ile ver. Onun kötü arzularını kadere ve İlâhi bilginin geçmişteki hükmüne bağla. Ona mubah yedir. Haram yedirme. İman kapısına oturt. Onu hizmete devam ettir. Bunları yaparsan kurtulursun. Aziz ve Celil olan Allah'ın şu kelâmını işitmedin mi:

- **«Peygamberin size getirdiklerini alınız; yasak ettiği şeylerden kendinizi çekiniz.»** (Haşr/7)

Aza kanaat ediniz; varlığınızı oraya yerleştiriniz. Çok gelecek olursa, geçmişte sana nasib olmuştur. Bu yüzden sana geliyor. Azla yetinirsen varlığını helâktan kurtarırsın. Nefsine sahip olursun. Azla yetinmek nefsin kısmetini kaçırmak değildir. Hasan-ı Basrî Hazretleri (Allah ona rahmet etsin) şöyle derdi:

- İman sahibine, bir yolcuya gerekeni yapmak düşer. Bir hurma ve bir hırka ile yetinmeye alış.

Çok olduğu zaman yine al. Her zaman bolluk olmaz. Şimdi azla yetinirsen, darlık zamanı üzüntü duymazsın. İman sahibi doyuncaya kadar yer. İmanı bozuk münafık ise yer, doyar; kendine yeterinden çok fazlasını saklar. İman sahibi yeteri kadar alır. Çünkü o bir yolcudur. Menzile varınca asıl bolluğa ereceğine inanır. Vardığı yerde bütün ihtiyaçlarının temin edileceğine inanır. İmanı olmayanın ise, kendince ne gideceği yer vardır, ne de bir gayesi.

Günlerinizi ve aylarınızı boşa geçirmektesiniz. Ömürleriniz tükeniyor. Fayda alamıyorsunuz. Görüyorum ki, dünyalık işlerinizi boş geçirmiyorsunuz. Asıl boş geçirdiğiniz şey, din işleriniz oluyor. Aksini yapınız; isabet olur. Dünyada kimseye bir şey kalmaz; böyle olunca size ne kalır? Size de kalmaz.

*

Ey cemaat! Yaşayacağınıza dair elinizde Hak'tan bir berat var mıdır? Tedbiriniz çok azaldı. Bir kimse dünyasını imar ederse bunu başkası için yapar. Âhiretini de böylece harab eder. Dünyayı toplayan başkası İçin toplar ve dinini paralar. Hak'tan da dargınlık gelir. Kendisi gibi bir mahlûkla yetinene Mevlâ darılır. Eğer o insan, yakında öleceğini, Hak huzurunda hazır olacağını ve bütün yaptıklarının hesabını vereceğini bilseydi elbette dünyalık işlerini azaltırdı.

Lokman Hekim'den anlatırlar; oğluna dermiş:
- Yavrucuğum, hasta olduğun zaman hastalığın nasıl geldiğini anlayamazsın. Nasıl gittiğini sezemediğin gibi...

Sizi sakındırıyorum ve yasaklardan çekindiriyorum; halbuki ne kötülerden çekinmektesiniz, ne de yasaklardan beri durmaktasınız.

Ey hayırdan mahrum olup dünyaya dalanlar, yakında dünya sizİ ihtiyarlatacak ve toprağına gömecek. O zaman dünyadan kopardığınız size yaramayacak,' ondan aldığınız tad sizi kurtaramayacak. Bunların hepsi size vebal olacak.

*

Ey evlâd! İhtimal dahilinde olan şeyleri bırak ve serden kesil.

Sözlerin kardeşleri vardır. Bir söz edersin, arkasından öbürü gelir. Ona cevap verirsin, peşinden diğeri gelir, sonra şer... İnsanları Hak kapısına çağıran büyükler azdır. Sözleri dinlenmediği takdirde, halk üzerine birer hüccet olurlar. O büyükler, iman sahiplerine nimet, Allah yolunun düşmanlarına ise şiddet gösterirler.

Allahım, bizi Tevhid nuru ile hoş et. Halktan kurtulmak hâli ile kokula. Senden gayri cümle varlıktan kurtulmakla ruhumuza buhur saç.

*

Ey muvahhidler ve ey müşrikler, yaratılmışın elinde bir şey yoktur. Hepsi güçsüzler grubudur. Mülk, padişah, sultan, zengin ve fakir, hepsi Allah kaderinin esiridir. Kalbleri onun elindedir. İstediği tarafa çevirir. O'na bir şey benzemez. O hem görür, hem işitir. Nefsiniz semirmesin. O sonra sizi yer. Bu şuna benzer: Bir kimse, azgın köpek alır, besler, büyütür, bir gün onunla yalnız kalır. Uyuduğu an, kendisini parçalar ve yer.

Nefsin bağlarını çözmeyiniz. Ondan kaygısız durmayınız. Ve onun bıçaklarını bilemeyiniz. Bir gün o sizi ölüm kuyularına atar. Bunu yaparken de iyi yaptım diye, sizi kandırır. Onun kötü arzularını kesiniz. Şehvet yollarına bırakmayınız.

Allahım, nefsimizi yenmek için bize yardım eyle. **«Dünyada iyilik ver, âhirette İyilik ver. Ateş azabından bizi koru.»** (Bakara/201) Amin!

19. MECLİS

Bu konuşma, salı günü öğleden sonra medresede yapıldı. Konuşma tarihi:Hicrî, 18 Zilkade 545 (Milâdi 1150).

Aziz ve Celil olan Hak, korkulmaya ve kendisinden bir şey beklenmeye lâyıktır. O'nun cenneti ve cehennemi olmasa dahi, çekinmeye değer. O'na itaat ediniz; bu itaati O'nun varlığı için yapınız. O'ndan gelen iyilik ve ceza sizi artık düşündürmesin. O'nun yolunda itaat, emrini tutmak, yasaklarından kaçmak ve gelen kader işlerine karşı sabırlı olmaktır.

O'na dönünüz. O'nun önünde boynunuzu eğiniz ve ağlayınız. Yaşlar hem gözünüzden hem de kalbinizden aksın. Ağlamak ibâdettir; Hakk'a karşı tevazu göstermenin şiddet hâlidir. Tevbe ve iyi niyet üzere ölen kurtulur. Temiz iş tutana Hakk'tan fayda gelir. O, mazlumların mükâfatını verir. Bu âlemden göçtükten sonra herkes O'nun önünde durur. Rahmet ve şefkat gösterisi kimseye düşmez. O, kullara acır ve merhamet eder. Dünya ve âhirette O'nun sevgisi sana yeter. Bu sebeple Hak sevgisini en önemli şey olarak tut. Sana en çok lâzım olan odur. Bütün yaratılmıştan daha ileridir, Herkes seni kendisine çağırır. Aziz ve Celil olan Hak ise, seni sana çağırır.

*

Ey cemaat! Nefisleriniz ilâhlık iddiasında; bundan haberiniz yok. O, bu kötü hâlini her zaman göstermektedir. Hakikat karşısında zor kullanmakta, Hakk'a kafa tutmakta ve ayrıca O'nun istediğini de istememekte... Dergâhtan kovulan şeytanı nefis sevmekte; halbuki Mevlâ onu sevmez. Nefis kadere uymuyor ve sabır, yolunu tutmuyor; daima niza çıkarıyor. O'nun yanında Hakk'a teslime dair alâmet yoktur. İslâm'ın sadece ismi ile yetiniyor; bu ona hiçbir zaman için fayda .sağlayamaz ve menfaat getiremez.

*

Ey evlâd! Korku üzere ol. Emin olma. Bu hâlin Rabbına kavuşuncaya kadar devam etsin. Kalbin istikrar buluncaya kadar böyle ol. Niyetini O'na yönelt. Emniyet hâli önüne serilinceye kadar çekin; bu olursa emin olabilirsin. Hak katında emniyet bulursan bol hayır görürsün. Oradan gelen emniyet hâli devamlıdır. O verdiği şeyi geri almaz. Aziz olan Hak kulunu sevince kendine yaklaştırır.

Kul Mevlâsından korktuğu müddetçe kötülükleri gider; kalbi ve sırrı sakin olur. Bu hâli kimse sezemez. Hakk'la arasında olur.

Cahil adam, Hakk'tan dönmektesin ve O'nu kalbin ötesine atmaktasın; yaratılmışla uğraşmaktasın. Allah yolcularının meşgalesi Hakk'tır... O'na hizmet ederler, bu sayede kalbleri yakınlık bulur ve irfan sahibi olurlar. Onlardan her biri marifet sahibi olunca, nefsini ve şeytanî duyguları yenince; halktan ve dünyadan kurtulunca Hak yakınlığı perdesi açılır. Bu hâlden sonra Mevlâsı ona başka işler yaptırır. Ona şöyle bir hitap gelir:

- Geriye dön. Halkın hizmeti ile ol ve onları bize çağır. Bizi isteyen ve arayanlara hizmet et.

Siz tecrübesiz insanlarsınız. Allah yolcuları sizin önderinizdir. Onlar kurtarır.

Eşinizi razı etmekte ve Mevlâ'nızı darıltmaktasınız. Halkın çoğu, eşinin ve çocuklarının rızasını Mevlâ'dan öne almaktadır.

Ben, senin bütün hareket ve duruşunu, bütün gayretini nefsin için görmekteyim; yalnız eşin ve çocuğun için çalıştığını sezmekteyim. Sende Hakk'tan yana hiçbir

haber yok.

Yazık sana; tam olgun erlerden sayılmıyorsun. Kâmil olan kişi, yalnız Hak için iş yapar. Kalb gözlerin görmez olmuş. İç alemindeki temizlik bozulmuş. Rabbından perdelenmişsin, ama bunlardan haberin yok. Bu sebeple bazı büyükler şöyle der (Onlara selâm olsun):

- Hak'tan perdeli olduğunu bilmeyen zavallılara yazıklar olsun.

Yediğin ekmek içerisinde cam kırıkları vardır; sen onu yemektesin, ve durumu bilmemektesin. Çünkü ona karşı iştihan ve arzun çok fazla. Hırsın da sınırsız... Az sonra miden parçalanacak ve öleceksin. Bütün belâ Mevlândan uzak olduğu için geliyor; eğer halkı sevmediğini ve Hakk'ı sevdiğini söylemekte gerçekçi olsaydın böyle olmazdın.

Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyururlar:

- **«Haberli ol. Halkın sevgisi azalır.»**

Bu, şu demektir: Onları tecrübesiz olarak seviyorsun ve aynı şekilde öfke duyuyorsun. Ama bir denemeden geçirirsen işin iç yüzünü anlar ve ona göre öfke duyarsın.

Akıl sahibi tecrübelidir. Sende akıl da yoktur. Kalb tecrübe eder; sende kalb de yoktur. Kalb düşünür, Mevlâ'sını anar ve öğüt alır. Allahü Taâlâ şöyle buyurdu:

- **«Muhakkak kalb sahibi olanlara Kur'an'da alınacak dersler vardır; o kulağa geldiğinde huzuru olanlara da aynı öğüt vardır.»** (Kaf/37)

Aklı, kalbe çevir. Kalbi, sır yap. Sırrı, yokluğa ilet. Yokluğu, varlığa çevir.

Âdem ve diğer peygamberler beşerî duyguların hepsine sahipti. Onların da kendilerine göre istek duydukları şeyler vardı. Ancak onlar, nefislerine karşı durup Rablarının rızasını ararlardı. Adem peygamber cennette bir arzu duydu; orada iken bir hata işledi. Sonra tevbe etti; bir daha ona dönmedi. Onun arzusu övülmeye değer. Çünkü iyi niyeti vardı; Hak civarından ayrılmak istemiyordu. Peygamberler, her zaman nefislerine karşıdırlar; tabiî arzu ve şehvetlerini yenerler; hakikat yönünden meleklere katılıncaya kadar çalışırlar. Nefislerini yenmek için çok çabalar ve bu yolda çok gayret sarfederler. Peygamberler ve sevgili kullar sabırlıdırlar. Size gereken sabır işinde onlara uymaktır.

Ey evlâd! Tam hamle yapacak durumu elde edinceye kadar, düşmanın duruşuna dayan. Yakında onu tutar yere vurursun. Yalnız zamanını bekle; zamanı gelince onun bütün varlığını teslim alırsın.

Ey evlâd! Çalış; hiç kimseye eziyet için gayret etme. Herkese iyi niyet besle. Ancak cemiyetin düzeni için bir şey yapılacaksa onu da yapmaktan geri durma; bu ibâdet sayılır.

Aklı başında ve seçme doğrular, sûrlarına üflediler. Onlar, nefislerinin kıyametini kopardılar. Kendi gayretleri ile dünyayı bir yana attılar. Sırata inandıkları için geçtiler. Kalble yürüdüler ve cennetin kapısına vardılar. İçeri girmeden kapı ağzında durdular ve şöyle dediler:

- Biz, buranın nimetini yalnız yemeyeceğiz ve içmeyeceğiz. İyi insanlar, yalnız canlarını düşünmezler ve yalnız yemezler.

Bu düşünce ile dünyaya döndüler. Maksatları insanları Hakk'ın tâatına çağırmaktı. Ve orada gördükleri iyi şeyleri haber vermekti; ayrıca güç işleri kolaylaştırmaktı.

Bir kimsenin imanı kuvvet bulur, inancı varlığında yerleşirse, Mevlâ'nın haber verdiği her şeyi kalbinde bulur. Cennet cehennem ve onlarda olanları, kıyamet işlerine dair her şeyi sezer, ölüm meleğini görür, sûr sesini duyar. Her şeyi olduğu gibi görür. Ona göre kıymet biçer. Dünya ve zevalini, değişmesini ve dünya ehlinin göçünü görür. İnsanları mezar taşları gibi görür. Onların duyduğu azabı ve iyilikleri hisseder. Sanki kıyamet kopmuş. Hak katında cümle halk divana durmuş gibi bilir. İman sahibi, kıyametin koptuğunu, peygamberlerin, meleklerin ve sevgili kulların sıra sıra divan durduğunu görür. Cennet ehlinin birbirlerini ziyaretine ve cehennem ehlinin birbirlerine karşı sataşmasına bakar.

İyi görüşe sahip olan baş gözü ile halka bakar; sonra kalbini açar ve Allah'ın fiil tecellisini onlarda görür. O tecellinin hareketini ve sükûnunu anlar. Buna izzet nazarı derler; Allahın sevgili kulları bu görüşe sahiptir.

İman sahibi o kimsedir ki, bir kişiye baktığı zaman baş gözünü kullanır. İç âlemine de kalbi ile bakar ve Mevlâ'yı sır gözü ile görür. Bu yolda çalışan bulur. Kader geldiği zaman uyar. Deniz ve kara onun gözünde aynıdır. Deniz sahili ve dağ başı eşittir. Acı ile tatlı aynıdır. İzzet ve zilleti ayırmaz. Zenginlik ve fakirlik ayrı mâna taşımaz. İman sahibi kaderle yürür. Kader onu yormaz. Kader, onu taşımak için yorulur. Kader, onu yüklenir. Hak yakınlığına kadar götürür. İman sahibi kadere tevazu gösterir; onun Hakk'a yakınlığını bilir. İman sahibi nefsine uymadığı için bu hâle erer. Şahsî arzuları, kötü âdetleri, şeytanî duyguları ve uygunsuz arkadaşları sevmediği için aradığını bulur.

Allahım, bütün halde kadere uymayı bize nasip eyle... **«Bize dünyada iyilik ver, âhirette iyilik ver, bizi ateşten koru.»** (Bakara/201)

***

20. MECLİS

Bu konuşma, cuma sabahı medresede yapıldı. Konuşma tarihi: Hicri, 12 Şevval 545 (Miladi 1150).

Ey şu beldenin halkı, sizde nifak çoğaldı; ihlâs azaldı. Sözler çok, fakat onlara uygun iş yok. İşi olmayan söz, hiç bir şeye yaramaz. Sahibine felâket getirir, kurtuluş getirmez. Önüne iş gelmeyen söz, kapısız eve benzer; merdivensiz binadır. İçinden iyilik geçmeyen hazineye benzer. Yalnız söz, kuru dâvadan ibarettir. Boş söz, ruhsuz kalıba benzer, o bir put gibidir. Ayağı yoktur, eli yoktur, bir şey tutamaz. Yaptıklarının çoğu ruhsuzdur. İşlerin ruhu ihlâs, tevhid ve Allah'ın kitabına yapışmaktır. Peygamberin (S.A.) âdetlerine uymaktır. Gafil olmayınız. Şu anda yaptığınız kötülükleri iyiliğe çeviriniz; isabet olur. Emirlere uyunuz. Yasakları bırakınız; kader karşısında uysallık gösteriniz.

Halktan çok azı Mevlâ şarabını içer. Ülfet ve müşahede âlemine pek azı geçebilir. O'na yakın olan az bulunur. Mevlâ'nın yakınlığına eren, kader ve belâ üzüntülerini bilmez; günleri darlıkla geçer; ama farkında değildir. Allah'a hamd eder, şükreder...

Vasfı anlatıldığı gibi olan büyükler, Mevlâ'ya itiraz etmediler. Hâllerine şükrettiler, ereceklerine bunun için erdiler. Bu hâle erene her şey lâyık...

Size gelen belâ Allah yolcularına da gelir. Onların bir kısmı sabreder. Diğer kısmı sabrı da bırakır. Kendinden geçer. Belâdan darlanmak iman zayıflığındandır. O anda iman çocuktur. Belâ zamanı sabretmek, imanın gençlik çağıdır. Belâ geldiği zaman, kaderin bir icabı bilip uymak imanın yetişkin çağıdır. Belânın getirdiği bütün hâllere razı olmak, Hak ilmine ermekten, O'na yakınlıktan İleri gelir. Kalb ve sır Hakk'a yakın olduğu zaman belânın hiç bir şeyi dokunmaz. Bu durum, müşahede ve hâl dili ile konuşma âlemidir. İman sahibi iç âlemini dış varlığına ve yaratılmış bütün varını Hakk'a iletir. Mevlâ katında bütün varlığını eritir. Mevlâ dilerse onu tekrar halka gönderir. Dağınık işlerini bir araya getirir. Kıyamet günü halkın cesedini diriltiği gibi onun dağınık hâllerini de toparlar.

Kıyamet günü insanların bütün azaları tümü ile dağılır. Sonra İsrafil'e emrolunur; sûra üfler, her şey yerli yerine gelir... Bu, halka göredir. Allah yolcuları, halktan ayrı bir hâl taşırlar. Hakk'tan gelen bir nazarda ölür, bir nazarda dirilirler.

Sevginin şartı, sevilene karşı irade sahibi olmamaktır ve onu değil, dünyayı, âhireti ve halka dair cümle şeyi bırakmaktır. Allah sevgisi kolay değildir. O iddia ile olmaz. Sizden herhangi biri bu hususta iddia sahibi olursa, sevgiden uzaktır. Birçok iddia sahibi olmayanlar vardır ki, Hak katında mekân tutmuştur.

*

İslâm dinine girmiş olanlardan hiç birini hakir görmeyiniz. Hak sırrı onlarda boldur. Nefislerinizi, onlara karşı tevazua alıştırınız. Allah'ın kullarına büyüklük satmayınız. Gaflet hâlinden uyanınız. Siz büyük bir gaflet içindesiniz: Sanki hesabınız görülmüş, sıratı geçmişsiniz ve cennetteki yerinizi görmüşsünüz!.. Bu aldanış nedendir? Her birinizin Allah'a karşı çok isyanı vardır. Bu isyandan kimse tevbe etmiyor ve hâlini düşünmüyor, öyle sanıyor ki, hataları unutuldu. Halbuki, yerine ve tarihine göre onlar defterinize yazılıdır. Onların azı da çoğu da sorulacak, ona göre ceza veya mükâfat verilecek.

Ayılınız, ey gafiller! Uyanınız, ey uykudakiler! İlâhî rahmete varlığınızı atınız. Bir kimsenin hatası çoğalırsa onun hâli fenadır. Bunlar üzerinde ısrar ederse küfre gidebilir. Yaptığına pişmanlık duymayanın sonu acı gelir. İşini derlemeyecek olursa

sonundan korkulur.

Ey dünyası ile âhiretini elden çıkaran kişi; ey halkı alarak Hâlik'ı bir yana bırakan adam, korkun yalnız maddî ihtiyaçtan... Zenginlik çabası dışında işlediğin bir şey yoktur.

Yazık sana! Neler düşünüyorsun? Rızkın vaktiyle ayrılmıştır; artmaz ve eksilmez, öne alınmaz, sonraya kalmaz. Hakkın kefaletine inanmıyorsun. Bütün hırsın, sonu olmayacak şeyi aramakta. Bu kötü hırsın seni hakikî bilgi sahiplerinin huzurunda olmaktan alıkoydu. Hayır işlerde bulunmak sana nasip olmuyor. Çünkü hırsın var.' Kârın eksilecek diye korkuyorsun. Zararının azalacağını sanıyorsun; bilâkis artar.

Yazık sana, ana karnında seni kim besledi, biliyor musun? O hâlde iken sen neydin, şimdi nesin? Kendi varlığına ve halka dayanmaktasın. Parana ve puluna itimat ediyorsun. Ticaret işindeki bilgine güvenmektesin. Bölgenin şahı, bugün var, yarın yok olabilir, ona güvenmek akıl kârı değil; sen, ona güvenmektesin. Allah'tan başka her kime itimat edersen o senin ilâhın olur. Her kimden korkuyorsan, ona tapıyorsun demektir. Her kimden, iyilik ve zararı görüyorsan onların asıl yürütücüsü olana inanmıyorsun, küfürdesin ve onlar sana ilâh oluyor...

Yakında belgeni verirler. Aziz ve Celil olan, senden gözünü, kulağını, malını, kuvvetini alır. Bütün güvendiğin şeyler gider, kaybolur. Kullarla aran açılır. Onların sana karşı kalbi katılaşır. Ellerini senden çekerler. Seni işinle başbaşa bırakırlar. Kapılarını yüzüne vururlar. İcabında seni kapı kapı dolaştırırlar. Bu arada bir lokma dahi vermezler. Çağırsan yardımına, koşan olmaz. Bunlara sebeb, senin, şirk ehline karışmış olmandır. Hakk'ın gayrına güvenmiş olmandır. O'nun nimetini başkasından görüp bilinendir. Ve... O'ndan gayri kimselerden yardım talebinde bulunmandır.

Anlattığım hâlleri halkın çoğunda görüyorum. Hele isyankâr olanların hemen hepsinde oluyor. Onlardan tevbe edenler kurtuluyor. İşi anlıyorlar, hatalarından çekiliyorlar. Bu kez rahmet nazarı onlara yetişiyor ve lütuf kapısı açılıyor.

*

Ey Allah'ın yaratmış olduğu kimseler, tevbe ediniz. Ey bilginler ve. fıkıhçılar, sizin her biriniz tek tek tevbeye muhtaç... Ölüm ve dirim haberiniz bende... Sizin ilk hâliniz bana açıldığı zaman, son durumunuzu gördüm. Benden bir şey saklayamazsınız. Malınızı nasıl kazandığınızı saklamış olsanız, onun helâl veya haram olduğunu anlarım. Eğer sadaka verirseniz, fakir kimselere mal dağıtırsanız, yavrularınıza bol yedirirseniz, o malınız helâldir. Aksi. oluyorsa değildir, Doğru kimselere ve seçme insanlara malınız nasip oluyorsa; onun aslı tevekkül ve ihlâsla kazanılmış demektir.

Sokaklarda aranıza girmem. Sizden ayrı dururum. Lâkin, Mevlâ bana bütün hâlinizi bildirdi. Malların hangi yollardan kazanıldığını öğretti.

*

Ey evlâd! Sakın, Hak kalbinde başkasını bulmasın. Başkasının korkusu kalbinde yer tutmasın. Başkasından bir ümide kapılma. Başkasını sevme.

Kalbinizi temizleyiniz. İyiliği ve kötülüğü O'ndan görünüz. Siz, O'nun evinde ve sofrasındasınız.

*

Ey evlâd! Her görüp sevdiğin güzel yüz sana sevgi duygusu verir. Ama esas sevgini azaltır. Çünkü o, tam sevgi değildir. O sevgiden sorulacaksın. Hakikî sevgiye sahip olan, Allah sevgisini başkasına değişmez. Büyük insanlar kalb gözü ile onu görür ve öyle severler. Onlar inanarak severler. Bu sevgi yüzünden kalblerindeki perdeler açılır. Gizli âlemde olanları görürler. Açıklanması kabil olmayan şeyleri sezerler.

Allah'ım, bize sevgini nasip et. Afiyet ver; affını ihsan eyle.

*

Alacağınız dünyada durur; vakti gelince alırsınız. Onu almamak kimsenin haddi de değildir. Gelecek şey vakti gelince sahibine gülerek gelir. Nasibi olmayan bir şeyi isterse, o şey onun aklını alır. Kısmeti olmadan istemek, isteneni kendisi ile alay ettirmektir. Hakk'ın emri olmadan bir şey istemek de böyledir.

*

Ey cemaat! Kısmet kapılarını bırakınız. Mevlâ kapısına dönünüz. Kısmetiniz o kez sizi aramaya koyulur. Allah'tan başınıza akıl isteyiniz. Dünya, Allah sevgililerine döndüğü zaman onlar, dünyaya hitaben:

- Git, bizden başkasını aldat, biz seni tanırız ve yaptıklarını gördük, derler. Bizden bir şey bekleme. Seni göndereni biliyoruz. Bize öğünme. Senin paran güzeldir. Süsün hoştur. Fakat içi boşalan puta benzersin. Malın da böyle. Kuru ağaçtan ibaretsin. Sende mâna yoktur, deyip kovarlar onu.

Allah yolculuğuna çıkanlara dünyanın ayıbı belli olduğundan, durmadan ondan kaçarlar. Çekilir giderler. Dünyanın elinden kaçıp kurtulmak isterler. Sahralara açılırlar. Harabe yerlere gider, mağaralara sığınırlar. Cin tayfası da onlara arkadaş olur. Yeryüzünde gezen melekler de onlara gelir.

Melekler ve cinler şekil değiştirerek onlara gelir. Kimi bir zâhid gibi, kimi de ağaç kovuğunda yaşayan bir ruhban gibi görünür. Asıl şekilleri ile gelmezler. Bazen de vahşi hayvan şeklinde..'. Cin ve melekler için şekil değiştirmek önem taşımaz. Sizin elbise değiştirdiğiniz gibi onlar şekil değiştirirler,

Allah yolunda sadık olan, ilk defa Hakk'ın arzusuna tâbi olur. Halktan işittiği her söz onu sıkar. Onların hiç bir şeyini görmek istemez. Dünyanın zerresini bile görmek arzu etmez. Yaratılmış olanlara hiç biri ilgi ile bakmaz.

Allah yolcusunun kalbi ötelerde olur. Aklı kaybolmuş gibidir. Gözü tek noktaya dikilmiştir. Kalbinin başına rahmet eli gelinceye kadar bu hâli devam eder. O geldiği zaman sükûna kavuşur. Mevlâ yakınlığı korkusunu alıncaya kadar sarhoşlukları geçmez. Ona kavuşunca ayıklık bulurlar.

Her kim ki, tevhid, ihlâs ve marifet âlemine geçer, hak bilgiye ererse; ayrıca kalbinde sevgi beslerse, ona sebat gelir. Halkı görmeden benliğinde genişlik duyar. Allah ona kuvvet verir. Bu kez kulların ağırlığını alır. Bunu yapmakta bir darlık bilmez. Mevlâ'sından ayrı olmadan kullarla uğraşır, onlar için iyi işler yapar.

Zâhid, ilk başta dünyadan kaçar. Bu yolda olgunluk elde eden kimse dünyaya önem vermez, dünyadan kaçmaz. Dünya ve içindekileri yola getirmek için kendine davet eder. Çünkü o her şeyi inceliği ile bilir. İrfan sahibi hiç bir şeyden kaçmaz; Allah'tan gayri hiç bir şeyden korkmaz.

Allah yoluna ilk giren, âsi kulları ve fasik kimseleri bırakır. Ama irfan sahibi onları arar. Çünkü onların hastalığını bilir. Onları kurtarmak için ilâç kendinde vardır. Bu sebeple bâzı irfan sahipleri şöyle der:

- Fasiklerin yüzüne yalnız Allah arifleri güler.

İrfan babında kâmil olan, Hak yolunun delili olur. Bir ağ gibi olur. Halkı dünya denizinden çeker. Kâmil olan imanlıya kuvvet verilir; o kuvvetle şeytanı hezimete uğratır.

Ey cahil olduğu hâlde benden uzak olan, yanaş ve işit... Bak neler söylüyorum. Ey yeryüzünde zâhidlik yapanlar, ibâdetler yerinizi yıkınız, bana yanaşınız. Siz esastan mahrum yaşamaktasınız. Bana geliniz, hikmet meyvelerini toplayınız. Allah'ın rahmeti üzerinize olsun. Benim için gelmenizi istemiyorum, sizin için gelmenizi istiyorum.

*

Ey eviâd! San'at için yorulman gerek. Onu öğrenmek dileyen yorulmalıdır. Yap ve yık... Tâ en iyisini yapıncaya kadar. O evin içinde yok olduktan sonra artık bir şey yapamazsın. Eksiğin kalırsa onu da Hak Taâlâ yapar. Onun yaptığı bina eksiksiz olur.

*

Ey cemaat! Ne zaman aklınızı başınıza alacaksınız?.. Ne zaman işaret ettiğim şeyi anlayacaksınız? Hakk'ı dileyenlerin etrafında dönünüz. Onları bulduğunuzda bütün varlığınızla teslim olunuz... Allah yolcularının özel kokuları vardır. Onların kendilerine has işaretleri bulunur. Yüzlerinde nurları parlar. Lâkin asıl belâ sizin gözünüzde. Bu sebepten onları ayırd edemiyorsunuz. Helâl ile haramın arasını da ayıramıyorsunuz. Zehirli ile şifalı olanı ayırd etmeniz kabil olmuyor. îman sahibi ile müşriki fark edemiyorsunuz. İsyankârla itaat edeni bilmeniz mümkün olmuyor. Hakk'ı arayanla halkı arayanı sezmek size nasip olmuyor.

Bilgisi ile iş tutanlara hizmetçi olunuz. Onlar büyük insanlardır. Size her şeyi olduğu gibi anlatıyorlar. Hakk'ı bilmekle irfan sahibi olmaya çabalayınız. Siz onu bilirseniz, o da sizi bilir. Ondan başkasını da anlarsınız. Onu anlayınız, sonra seviniz. Onu baş gözünüzle göremezsiniz, kalb gözünüzle bakınız. Nimetleri ondan bilirseniz, zarurî olarak onu seversiniz. Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- **«Allah'ı sizi beslediği için seviniz, Allah sevdiği için de, beni seviniz.»**

*

Ey cemaat! Siz ana karnında ve sonra, O'nun nimetiyle beslendiniz. Dünyaya geldikten sonra size kuvvet verdi. Size tâatını nasib etti. Sizi Müslüman eyledi. Peygamber (S.A.) efendimize uymayı nasib etti. Peygambere uyan ve bu hâline sevinen, Allah'a şükretmiş olur.

Elinizdeki iyilikleri Allah'tan bilirseniz, halka karşı aşırı sevgiyi kalbinizde bulamazsınız. İrfan sahibi, O'nu sever; O'na bakar. Kalb gözlerini O'na yöneltir. İyiliği ve kötülüğü O'ndan bilir, öyle bir hâle gelir ki, cümle halk gözünden silinir. Kimseden iyilik görmez. Kötülük beklemez. Halktan bir iyilik gelse, Mevlâ tarafından gönderil-diğini anlar. Onlardan yine bir hata gelse, onun da yine Mevlâ kuvvetiyle olduğunu bilir. O sevgili kulun bakışı, halktan Halik'a döner. Bu hâller arasında, İslâm dininin hükümlerini yapmaktan geri durmaz.

İrfan sahibinin kalbi, hâl değiştirir. Her zaman değişir. Hiçbir hâli diğerine uymaz. Dünyasını, fazla şeylerini bırakmaya alışıncaya kadar hâl değiştirmesi devam eder. Hakk'a tam bir rağbet sahibi oluncaya kadar muayyen bir hâl gösteremez. Dünyalık şeyleri aldığı zaman, Hakk'a karşı huzuru bozulmazsa hâlinde yerleşir ve aklı tam olur. Halkla müşterek olan aklını o zaman kullanır. Daha fazlasını da Mevlâ'sı verir.

*

Ey halka dert yanan zavallı, onlar Hakk'a şirk koşan çaresizlerdir. Bulunduğun hâlde ölmekten kork. Bu hâlinde ölecek olursan ruhuna ilâhî rahmet kapıları açılmaz; Allah ona rahmet nazarı ile bakmaz. Çünkü şirk ehlini sevmez; onlara dargındır. Kendinden başka şeylere güvenen kimselere küskündür.

Sana, önce nefsi bırakıp halvete geçmek, gerek... sonra halktan uzaklaşmak... sonra dünyadan... sonra âhiretten.., sonra Mevlâ'nın gayri sayılan her şeyden...

Hakk'la olmak istiyorsan varlığından soyun tedbirini terk et... Boş sözlerini bir yana at...

Yazık sana, ibadethanende oturmaktasın; kalbin ise halkın kapılarını dolaşmakta. Onların sana gelişini ve hediyelerini bekliyorsun. Zamanın bitti. İç âlemi kaybettin, dışla kaldın.

Allah'ın lâyık görmediği şeyi nefsine verme. Allah'ın vermek istemediğini vermeye senin gücün yetmez. Allah bir şeyi vermek istemezse, cümle cihan bir olsa onu vermeye güçleri yetmez. O, bir şeyi dilerse sana verir.

Esas varlığında doğruluk yoksa, kalbin doğru değilse, ruhunda saflık bulunmuyorsa yalnız dıştan halkı bırakıp ötelere geçmek seni kurtaramaz; faydasını göremezsin.

Allah'ım, söylediklerimden beni faydalandır. Kullar da bundan fayda alsın. Bütün dinleyenlere, benim söylediğim ve kendi işittikleri şeylerden iyilik bulmayı nasib eyle. Amin!

***

Fihrist'e dön

21. MECLÎS

Bu konuşma, salı günü öğleden sonra -veya akşamla yatsı arası- medresede yapıldı. Konuşma tarihi: Hicri, 13 Zilkade 545 (Milâdî 1150).

Dünya âhirete perdedir. Ahirete dalmaksa dünya ve öbür âlemin sahibine perdedir. Yaratılmışlara dalmak, Yaratan'dan ayırır. Hangi yaratılmışa gönül kaptırırsan, ruh pencerene perde çekmiş olursun. Halka [yaratıklara] bakma. Dünyaya, kalbden sevgi gösterme. Hakk'tan gayri şeylere iltifat etme, onun kapısına varıncaya kadar böyle devam et. Sır adımlarını aç. Zühd hâlini geliştir. Her kötü histen soyun. O'nun varlığında hayran ol. O'ndan yardım iste. O'na sığın., O'na bak. Geçmişteki İlâhî bilginin hükmünü gözet. Kalbini O'na vardırmaya çabala. Sırrını O'na ilet, bunu gerçekleştirdiğin an, O'nun yakınlık eli seni tutar, kendine çeker. Yeni hayatla tevhid verir ve kalbler üzerine sultan olursun. Kalb âlemi tüm emrini senden alır. Hastalığı olursa şifasını sen verirsin, işte bundan sonra dünyaya bakman caiz olur. Bu üstün hâlleri benliğinde topla, sonra dünyaya dön...

İnsanlara bakmak ve iç âlemlerine yön vermek senin için bir nimet sayılır. Bunun faydası senden çok onlaradır. Onlarla yaptığın alış verişle fakirlere yaptığın iyilik, özüne has aldığın ve yediğin kısmet, bir ibadet vesilesi olur. Hakk'ı bilerek aldığın için sana selâmet getirir. Ve O'na tâat olur. Artık dünyanın güçlüğü sana dokunmaz. Ve sana gelen her çeşit şey, kir kokusundan temizdir.

Velayet hâlinin işareti vardır; o işaretler velîlerin yüzlerinden okunur. Onu anlayış sahipleri sezer. O işaretler velayet hâlini anlatmaya yeter; dile ne hacet...

Ruh esenliği dileyen, nefsini'atsın... Malını kalbine koymasın... Neyi varsa Hak uğruna harcasın. Hamurdan ve sütten kıl alırcasına dünyayı iç âleminden atsın. Âhireti de aynı şekilde yapsın. Hakk'ın gayri şeylerden uryan olsun, işte o zaman her şeyin hakkı verilir. Dünya ve âhiretten gelecek şeyler gelir. Sen onların peşine koşmazsın. Dünya, yerinde otururken yanaşma; onu ayağa kaldır. Tepsiyi başı üstüne aldır; sonra al ye! Hakk'ın kapısına durana böyle hizmet edilir; çünkü büyüktür. Nefis, önünde el pençe divan duranı zelil eder, perişan eder. Nefse hâkim olanların hemen hepsi, istiğna sahibidir. Nefse ihtiyaç arz etmekten beridirler.

İman yolcuları dünyayı yitirmeye gönüllüdür. Allah'tan her zaman hoşnut olurlar. Allah onlardan razı olduktan sonra âhiret onlara göre hiçtir. Onlar Allah'tan, Allah'ı talep ederler. Dünyalık şeylerin taksimli olduğunu bilirler; bu sebeple ona kalblerini kaptırmaktan vareste olurlar. Öbür âlemde vaad olunan cennet ve nimetlerin, sahipleri için ayrılmış olduğunu bildiklerinden onun da peşine düşmezler. İşleri O'nun içindir; O'nun zatından öteye bir talep sahibi değillerdir.

Faraza onlar bir gün cennete girseler. Hak nurunu göremeyince hiç bir yere bakmazlar.

Kalbinde maddî varlıklar besleyen, yalnız kalmayı ve huzura dalmayı elde edebilir mi?.. Halkı ve sebepleri tesirsiz görmeyen, peygamber kervanına katılamaz. O büyük zincire halka olamaz; olmak dileyen azla yetinmeli. Çoğu, kader eline bırakmalı. Dünyalığın azı da yeter. Çok malın olsa, çok mu yiyeceğini sanıyorsun? Rahat mı bulacağını ümit ediyorsun?..

Çok şeyleri bulmak için taarruza geçme; yıkılırsın. Çok mal istenmeden gelirse iyi olur. Onun saklanması da kolaydır. Giderse üzülmezsin. Gece sabahlara kadar mal hesap edip uykunu kaçırmazsın, rahatın bozulmaz.

Hasan-ı Basrî (Allah ondan razı olsun) şöyle der:

-İnsanlara sözünle ve işinle öğüt ver.

*

Ey vaiz, iç âlemin temizliği ile insanlara öğüt ver. Kalbini nurlandır. Ve onun nuru ile halka nasihat et. İçin kirli olduğu zaman dışın süsü ile onlara öğüt vermeye kalkma.

İman sahiplerinin kalbi yaratılmadan imanları yazıldı. Bu geçmişin bilgisidir. Bunun üzerinde durmak caiz değildir. Ona dayanarak hüküm yürütmek doğru olmaz. Çalışmak, bütün gayreti iman yoluna harcamak iktiza eder. Bu yola girmeyi dileyen, iman ve ikan -tam iman- tahsili için gayret sarfeder. Hakk'ın nur ışığına varlığını atar. O'nun kapısından uzak duran, iman sahibi değildir.

Kalblerimiz iman nuruna ermek için gayretli olursa, Rabbimiz bize onu verir. Dilerse, çalışmadan da... O bizim çalışma ve yorulma hâlimize acır ve nurunu nasib eder.

Utanmaz mısınız; nasıl tevil eder, tebdile uğraşırsınız?.. Mevlâ, zâtını vasfetmiş; onu başkası ile değiştirmek sizin ne haddinize?.. Sizden önce gelen sahabeye ve onlara uyanlara yeten bir din, size nasıl yetmiyor? Aziz ve Celil olan Rabbimiz, yaratıcılık sıfatını Arş'-da yerleştirmiştir. Bunun şekli ve benzeri yoktur; yokluğu da iddia edilemez.

Allah'ım, bize başarı ver, icad edilen uygunsuz şeylerden bizi uzak eyle.

«Bize dünyada iyilik ver, âhirette iyilik ver ve bizi ateşten koru...» (Bakara/201) Amin!

***

22. M E C L İ S

Bu konuşma, sabah üzeri Ribatta yapıldı. Zilkade'in son günüydü. Hicri yılı: 545 (Milâdî 1150). O gün, hayli uzun konuştu.

Sorucu, şöyle sordu:

- Dünya sevgisi beni kapladı. Kalbimden onu atmak istiyorum, yolunu göster; nasıl edeyim?

Ona şunları söyledim:

- Dünyaya bir bak; enini boyunu öğren. Sahipleriyle nasıl dalaşıyor, dölleri ile nasıl beleniyor; onlara ne garip hileler yapıyor? Onlara yaptığı oyunları seyret. Onları nasıl azdırıyor ve aniden arkasına atıyor. Onu gözet, kendine yar olan kişilerle uğraşıyor, eğlen diriyor. Sonra onları yükseltiyor. Bir dereceden öbürüne geçiriyor. Aldattığı kimseleri, kandırması kabil olmayanların üzerine salıyor. Boyunlarına bindiriyor. Hazinelerini aldattıklarına veriyor; acaip işlerini onlara gösteriyor. Onlar da bunlara bakarken, varlıklarından uzak olup ferahlık duyuyorlar. Yüksekte olduklarına inanıp seviniyorlar... İyi geçimlerine kanıyor, dünyanın kendilerine hizmet etmesini bir nimet sayıyorlar. îşte bu hâlle dünya onları aldattı... bağlladı... Aradan zaman geçti, onları tepetaklak yere vurdu. Kemikleri kırıldı. Parçalandılar ve öldüler. Dünya onların bu hâlini görüyor ve gülüyordu. Ayrıca işleri karıştırmakta olan şeytan da yan gelip keyif çatıyordu...

Dünyanın işi budur. Birçok sultanlara böyle yaptı... Mülk sahiplerini, ve zenginlerin çoğunu yukarıda anlatılan hâle getirdi. Bu dünyanın âdetidir. Âdem peygamberden bu deme kadar, böyle geldi ve böyle gidiyor. O böyle yükseltir, sonra yere vurur. Kıyamete kadar bu perişanlık devam eder. Öne alır, arkaya atar, mal sevdirir, zengin eder, yedirmez; ihtiyaç içinde kıvrandırır. Bu kuvvetler dünyaya yerilmiştir. Her iyiliği yapar, kendine çeker. Sonra boğazına bıçağı dayar, boğazlar. Ondan kurtulan yoktur; Onun şerrinden emin olan olmaz. Ona galip gelen çok azdır. Ona mağlûp olmayan, onu yenmek için yardım bulan ve şerrinden kurtulan büyüktür. Bu büyük, bir veya birkaç tanedir...

Ancak, dünyayı iyi bilen, şerrinden emin olur. Dünyadan kim çok sakınıyorsa, kurtulmanın fazlası ona nasib olur. Selâmete ermek için, onun bütün hâllerini öğrenmiş olmak gerektir.

Ey sorucu! Dünyaya kalbindeki gözünle bak. O gözle bakarsan, ayıplarını görürsün ve şerrinden emin olursun. Onu kalbinden çıkarmaya ancak gücün böyle yeter. Baş gözünü ona çevirir, süsleri ile uğraşmaya koyulursan ayıpları gözünden kaybolur; dolayısiyle kalbinden sevgisini çıkarıp atmak senin için mümkün olmaz. Onu, içinden atamazsın; ona ilgisizlik duygusu taşıman kabil olmaz. Bu yüzden seni öldürür. Başkalarına içirdiği zehiri sana da içirir ve öldürür.

İçinden kopup gelen kötü duygulara cihad bayrağını aç... O duyguların ıslâhına emin oluncaya kadar devam et. Onlar iyiye yöneldikten sonra dünyanın ayıbını bilirsin. Ona ihtiyaç arzetmekten kendini alırsın.

Nefsin ıslâhı için kalbin ve sırrın sözü tutulmalıdır ve onlara uyan her duygu ıslâh olmuş sayılır. Azdırmaya yeltenen duygular ıslâh olmuş sayılmaz.

Nefsin ıslâhı için kalbin ve sırrın sözünün tutulması esastır. Nefis hem kalbe, hem de sırra uymalı. Onların yasak ettiği şeyi yapmamalı ve emrettiğini tereddütsüz yapmalı.

Kalb ve sır nefse bir şey veriyorsa, az demeyip kanaatle yetinmeli. Hiç vermedikleri zaman da sabırlı olmalı. Nefsin iyi hâli böyle başlar; onda iyilik başladıktan sonra kötü hâlleri ölür. Kalbe döner. Onun emriyle hareket eder. öyle bir hâle gelir ki, artık ona nefis denmez; kalb denir. Başına takva tacını giyer. Yakınlık süsünü takar.

Size, iman etmek ve dile imanınızı tasdik ettirmek gerekir. Allah yoluna baş koyanları inkâr etmek size yakışmaz. Onlara da inanınız. Onlarla mücadele etmeyi bırakınız. Onlarla çekişmek size düşmez. Onlar hem bu âlemde, hem öbür âlemde şahtır.

Hak yakınlığına onlar sahiptir. Ona sahip olunca, arta kalan olmaz, yeryüzünde her ne ki var, onlara sahip olurlar.

Aziz ve Celil olan Hak, onların kalbine zenginlik duygusu vermiştir. Yakınlığı ve ülfeti ile büyüklerin kalbini doldurmuştur. Nurları ve kerameti ile onları süslemiştir. Bu sebeple onların hiç biri, dünyalık olana bakmaz, dünyanın nimetini yiyenlere iltifat etmezler, önü hoş, ama onlar sonuna bakarlar. Dünyanın ilk yaratılışı ve miadı dolunca yıkılışı gözlerinin önüne gelir. Bolluğuna gurur duymaz, yokluğuna da üzülmezler. ,

Hak sır gözlerini bürür, başkasını görmezler. Ölüm korkusu onlara kulluk ettiremez. Melekten bir şey beklemek için kulluk etmezler. Onların yaratılışı Mevlâ için... O'nun sohbeti için. Hak, sebebini bilmediğiniz şeyler yaratmıştır. O istediğini yapar.

İman nurunu bir türlü ruhuna sindiremeyen münafık her sözünde yalan atar. Vaadettiği zaman yerine getirmez. Emniyeti kötüye kullanır. Bu huyların kötülüğünü Peygamber (S.A.) efendimiz haber vermiştir. Bunlardan kendini çeken, nifak hâlinden kurtulur. İyi huylar ayar taşıdır; daima elinde tut. İmanlı ile imanı kalbine yerleştiremeyen bunlarla ayırd edilir. Bu ayar taşını al. Bu aynayı al. Kendine bunlarla bak. Kalbine çevir ve içine yönel. Bak, hangi zümreye dahilsin?.. Muvahhid misin, yoksa şirk ehli mi? İman sahibi misin, yoksa münafık mı?..

Dünya, tümüyle fitnedir. Bir uçtan öbür uca boş uğraşmadır. Ancak âhiret işlerinin yürütülmesi için alman, iyi sayılır. Bunun da iyi niyetle alınması şarttır. Dünyalık şeyleri alırken iyi niyet beslenirse öbür âlem için olur. Her nimet iyi niyetle alınmalı. Ve Hakk'a şükredilmeli. Aksi hâlde nimet olmaz, felâket olur.

Allah'ın vermiş olduğu nimetleri şükürle bağlayınız. Allah'a, şükretmek iki yönden olur. Biri, kulluk etmek ve gönüllenmeden fakirlere ihsan etmek... Diğeri ise, vereni itiraf etmek. O nimeti göndereni tam mânasiyle anlamak. Onu gönderdiği için şükrü yoluna koşmak. O nimeti veren, bizzat Hak Taâlâdır.

Bazı büyükler şöyle diyor:

- Seni Allah'ı anmaktan alıkoyan her şey şomdur.

O'nu dilden zikretmek kalbi gafil koymak şomdur. Namaz, oruç ve diğer hayırlı işler O'nu anmak için yapılır. Yapılan işler O'nu anmaya iletmiyorsa onlar da şomdur.

O'nun sana gönderdiği nimetlere isyanla karşılık verdin. Çok önemli işler yapman gerekken önemsizlere gittin. Yalan, nifak, duruşunu ve hareketini kapladı. İçini dışını bozdu. Geceni ve gündüzünü karıştırdı.

Şeytan sana neler yapmadı ki?.. Yalanı sana sevdirdi. Kötü işleri sana süsledi. Taa namazına kadar girdi. Şöyle ki, namaza başlarken:

- «Allah, en büyüktür,» diyorsun, ama kalbinde küçük ilâhlar barınıyor.

Her itimat ettiğin nesne sana ilâh oluyor. Korktuğun ve bir şeyler beklediğin şeyler sana putlardır. Sözün işine uymuyor. Sözlerinden de bir şey beklenmiyor. Ne dediğin ve ne yaptığın bilinmiyor.

Bin defa kalbinle:

- «Allah, en büyüktür,» de, bir defa da dilinle...

Kalbinde bin tanrı yatarken dilinle:

- «Allah, en büyüktür,» demen neye yarar?.. İçinde bulunduğun bütün kötü hâlleri bırak. Allah'a dön...

Ve sen, ilim öğrenen zât, hâlin nicedir? Yalnız ilmin ismi ile yetindin. Sana «Alim» desinler diye ilmi Öğrendin. Öğrendiğinle amel etmek aklına gelmedi. O bilgi sana ne fayda sağlar? Bu hâlinle âlim olduğunu söylersen, yalancı olduğunu erenler yüzüne vururlar. Nasıl nefsini avutmakla kaldın? Yaptığın işi başkasına emretmek de ne demek oluyor?

- **«Yapamayacağınız işi neden söylersiniz?»** (Saf/2)

Ayet-i Kerimesi, seni tehdid etmiyor mu; titremiyor musun?.. Yazık sana, halka doğruluk söylersin, ama işin yalan... Halka Allah'ın birliğinden dem vurursun; ama işin şirk... Halka ihlâs ve sağlam işin yolunu gösterirsin, fakat sen, görsünler ve desinler diye işler tutarsın... Sen bütün kötü işleri yaptığın hâlde halkı onlardan sakındırmaya kalkarsın... Gözlerinden utanma duygusu kalktı. İman sahibi olsaydın haya duygun olurdu. Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyuruyor:

- **«Utanma duygusu imandan gelir.»**

Senin için iman lâfı edilemez. İkanın zaten yok... Sende itimat edilecek bir hâl de kalmadı. İlme hiyanet ettin. Hak katında adın ainlerle yazıldı. Sana ilâç bilmiyorum. Ancak düşünüyorum; yalnız, tevbe aklıma geliyor. Tevbe eder, üzerinde durursan, kurtulacağına inanıyorum.

Allah'a ve kaderine iman besleyen zât, bütün işlerini O'na ısmarlar. Hiç bir işinde O'na ortak koşmak aklına gelmez.

Şirk koşma. Halkı Hakk'a ortak etme. Mevlâ'ya gitmene halk perde olmasın.
Söylediğim şeyleri yapmak, her iman sahibinin vazifesidir.

Söylediklerimizi varlığına sindirene âfetler dokunmaz. Bütün hâlinde selâmet üzere olur. Mücerred imandan, hakikî iman hâline geçer. Sonra velayet, bedeliyet hâli gelir. Daha sonra gaybiyet âlemi başlar. Bunlardan sonra, kutbiyet hâli çıkar. Bu, yâni kutbiyet, hâllerin sonu sayılır. Allah bu hâle gelen kulu ile Övünür. Cin tayfasına, insanlara ve meleklerine onu gösterir. Ruhlar âlemine de onu tanıtır. Kendine yaklaştırır. Halkın emrini ona verir.

Bu işlerin bir temeli, bir de başlangıcı olur. Başta Allah'a ve peygambere iman, sonra her ikisini de dille tasdik etmek gelir.

Bu işin temeli İslâm dinine girmekle başlar, sonra kalbi imanla doldurmakla olgunluk yolunu alır. Allah'ın kitabında bulunanlarla amel gerek. Peygamberin (S.A.) çizdiği yolu izlemek icabeder. Daha sonrası, kalbe tevhid nurunu yerleştirip ihlâs sahibi olmaktır. Bunlar, imanın kemâl devresi sonunda başlar.

İman sahibi amelini ve işini görmeyi bir yana bırakır. Hak varlığını perdeleyen her şeyden habersiz durur. İşler görülür; fakat o, bunların yapılmasından haberli değildir. O zât, nefsi ile daima cihad eder. Bütün yaratılmışları Hakk'a sığınmış olarak görür. Hak yoluna koyulmayan da O'ndan ayrı değildir. Ancak, O'nun rahmet nazarına erebilmek için emrettiği yolda çalışmak lâzımdır. Cenâb-ı Hak şöyle buyurur:

- **«O kimseler ki, uğrumuzda cihad ederler, muhakkak onlara hidayet yollarımızı açarız.»** (Ankebut/69).

Bütün eşyaya karşı istiğna duyunuz. Cebrine boyun eğiniz. O, su arkını kader eli ile çevirir. İman sahipleri O'nun kaderine boyun eğerlerse, kudret âlemine erdirir.

Kadere uyanlara saadetler olsun. Kadere uyup kudret sahibinin işini seyre dalan ne hoştur. Kaderle iş tutan, onunla yürüyen, onun nimetlerine küfretmeyen ne kadar mübarektir.

Kudret sahibinin en büyük nimetini gösteren, kullara sonsuz rahmetidir. O rahmete ermek için yapılacak tek iş O'na yakın olmaktır. Bütün halkın varlığını bir yana itip O'nun varlığına gidebilmektir. Kulun kalbi, Hakk'a vasıl olduktan sonra, halkın zenginliğini neyler?.. Hakk'a yakın olduktan sonra halkın yakınlığı ona ne yapar?.. Hak Taâlâ iç varlığından ona mülk verdikten sonra, halkın yönelttiği geçici mülkü n'eder?.. Yeter ki, insan iman sahibi olsun... Böyle olduktan sonra ona denir ki:

- **«Bugün mülkümüzde eminsin.»** (Yusuf/54)

O iman sahibi kutub olur; mülkün idaresi kendisine verilir. Mısır ülkesinin sahibi, Yusuf (A.S.) peygambere itimad ettikten sonra, bütün mülkünü ona verdi. Ne kadar mülkü varsa hepsini ona teslim etti. Sonra ona şöyle dedi:

- »Hazinelerimi ve her şeyi sana bıraktım.»

Kalb, bir mutemed şeydir. Fakat her zaman değil. Onun mutemed olduğunu Mevlâ görürse kulların kalbini ona teslim eder. Bütün kalbler bir yönden idare edilir. O da kutbun kalbidir. Asıl mutemed kalbe kutublar sahib olabilir. Kutub hâlini bulduktan sonra, o dem ona şu hitap gelir:

- «îşte kalbler, onlarda arzu ettiğini yap. Onlar benim hazinelerimdir; gereğini yerine getir...»

Kutub olan büyük zat için dünya ve âhiret yüce ülkeler olur. O yüce insan, Allah yolcularının uğrağı sayılır. Buna ermek herkes için sevindirici iştir. Fakat ona kolay erilmez. Bilgi sahibi olmak gerekir. Bilgi ile amel lâzımdır. Zahirde öğrenilen İslâmî bilgilerin hepsini yerine getirmek lüzumlu sayılır.

Battal ve Allah'a kulluk etmekten yana tembel olan kimselerle oturmayınız; onlara uymayınız. Onlara uymak, sizi içinden çıkılmaz felâketlere sürükler.

Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyuruyorlar:

- **«Bir kul, Allah'a kulluğu eksik kılarsa, Allah ona belâ verir. Kalbini kederle doldurur.»**

Eline geçmeyecek şeyi aramak en büyük belâdır. İbâdeti eksik eden, geçim sıkıntısı çeker. Evinden eziyetler çeker. Kazancı azalır, çocukları isyan eder. Hanımından nefret duygusu görür. Hangi tarafa yönelse ayağı tökezler. Bunların hepsi, az kulluk etmenin sonucudur. Onun ibâdetini bir yana atıp dünyalık işlerle uğraşmasının neticesidir. O'na kulluk eden herhalde rahat yaşar. Allahü Taâlâ şöyle buyurur:

- **«İman edip şükür yolunu tutarsanız, Allah size niçin azab eylesin?»** (Nisa/147).

Allahü Taâlâ kaza ve kader hükmünün icrasında serbesttir. Her türlü tasarrufunda ona karışan olamaz. Yaptığından ötürü hiç kimse O'na çıkış yapmaya güçlü ve yetkili değildir. Geçmişe dayanarak, kaderin gereği böyledir diye, Hakk'ı ithama hiç kimse kalkışamaz.

*

Yazık sana... Zaman geçiyor. Sen nefsin ve çocuklarınlasın. Hak'tan ayrı durmak arzusundasın. Bu hâlin ne zamana kadar sürer?..

Bazı büyükler şöyle diyor:

-Yavruna her şeyin değerini öğret; sonra ondan ayrıl. Nefsini al, Rabbınla meşgul ol.

Yavru, eline geçen bir şeyin para edeceğini anlarsa babasını bırakır. Bir oyuncak hükmünü taşıyan şeyi dahi sezecek olsa, babasını meşgul etmez olur. Kendini oyalar. Ey baba, seni de sahibinle başbaşa bırakır. Onunla meşgul olacağın zamanı boşa geçirmiş olmazsın. Çocukla geçen zamanın kıymeti düşmez; Rabbına rahat ibâdet için ona oyuncağın değerini anlat. Bir yavru için oyuncak babadan önemli sayılır.

Çocuklarınız büyüdüğünde sanat sahibi yapınız. Onlar çalışsın ve kazansın. Siz de Mevlâ'ya kulluğa koyulun. İbâdeti bırakıp çocukların geçimi ile olma. Onlar büyüdüğünde beslenmeleri sana düşmez. Onlar için hatalar işleme. Onların geçimi için çalışmanın bir haddi ve zamanı vardır. Hak katında senin günahını bağışlamak, onlardan uzaktır.

Kendine ve çocuklarına kanaati öğret. Kanaat sahibi olmayı, onlara yeter gör. Yalnız, lâzım olan şeyleri onlara temin et. Gereken şeyleri temin ettikten sonra onların da elinden tut; Mevlâ'nın tâatına koş. Rızkınız genişlesin diye, ibâdeti bir yana atmayınız; kaderinizde varsa kendiliğinden gelir. Zamanlar bellidir. Bir bolluğa erersen Hak'tan bil; al ye, yavrularına da yedir. Sakın halkın eliyle geldiği için Hakk'a ortak koşma. Onlar bir âlettir. Onu almak sana nasıl bir vazife ise onlara da getirmek bir vazifedir.

Kanaat sahibi ol. Darlık açılır. Kanaat insanı içinden çıkılmaz felâketlerden berî kılar. Kanaat sahibi olursan, geleceğini vehmettiğin şey gelmeyince üzülmezsin. Hele takva sahibi olmakla zâhid libasını giymiş olman en büyük nimet sayılır.

Sakın, kullara el açma. îman sahibi, bir şeye ihtiyaç duyarsa Mevlâsına yalvarır. Ona karşı boynunu eğer, tevbe eder; sessizce verilecek şeyi bekler. Verildiği takdirde, vereni övme yoluna gider. Verilmeyecek olsa, kalbine uyar; sabra devam eder. Hakk'ın dileğine itiraz etmez. Çekinme yoluna sapmaz. Zengin olmak için dinini satmak zilletine düşmez. Riyakârlık ederek dünyalık almaz. İçi bozuk bir hâle girmez. Yâni senin gibi yapmaz, ey içi bozuk adam!..

Riya, nifak ve isyankâr olmak fakirliğe götürür. İsyan zelil eder. Riya yüzsüz kılar. Nifak, kapılardan kovdurur. Hak kapısına girmen kabil olmaz.

Riyakâr ve içi bozuk olan, dünyayı dini ile alır. Riyakâr adam salih kisvesine bürünür. Münafık olan hiç bir zaman salih olmaya ehil değildir. Dıştan salihler gibi konuştuğu görülür, onlar gibi giyer, fakat hiç bir zaman içinden koparak onların işini yapmaz. Salih kişilerin nesebinden olduğunu söyler; ama hiç bir zaman onlara nisbeti sahih olmaz.

- **«Allah'tan başka ilâh yoktur,»** demen bir dâvadır.

O büyük kelâmı sarfettikten sonra Allah'a dayanman. O'na tevekkül etmen, başkasını kalbine koymaman ise, şahidindir. Şahitsiz dâvanın kazanılmasına ihtimal yoktur. Dâvayı aç, peşinden şahitleri bulmaya bak.

Ey yalancılar ve Mevlâ'dan kaçanlar! Kalbinizle Hakk'ın kapısına koşunuz. O'nun salih kullarının peşine düşünüz. Yaptığınız hatalar için Allah'tan özür dileyiniz. İman hâlini benliğinize sindiriniz. Dünyalık alacaksanız, İslâm dininin emri dahilinde alınız. Velayet hâline ererseniz, Hakk'ın ilhamı ile alınız. Her ne yaparsanız yanınızda iki şahit hazır olsun. O iki şahidin biri kitap, öbürü de sünnet'tir... Bir gün daha ilerler, kutup veya bedel olursanız, fiil tecellisine uyarsınız. Her işinizi O'na ısmarlar; olup bitenlere seyirci kalırsınız.

*

Ey evlâd! Nefsine abanmaktan utanç duymaz mısın? Onu her iyilikten mahrum bırakmak sana ar getirmiyor mu? Onu her türlü iyilik için başarıdan nasipsiz kılmak nasıl olur?

Bugün ibâdet, yarın isyan... Bugün ihlâsla Allah'a kul olmak, yarın şirkin yolunu tutup Hakk'a karşı bayrak çekmek... yapan Allah değil, kuldur, demek!.. Bunları söylemekten utanma bilmiyor musun? Bugünün iyi iken yarının kötülüğe gitmesi fenadır. Peygamberimiz:

- **«İki günü eşit geçen ziyandadır,»**

buyururken, halin ne ile anlatılır? Geçmiş günü hayır, geleceği hayırsızlıkla kapanan zararını ne ile ödeyebilir?

Ey evlâd! Sana lâzım olan varsa, onu bulmaya çalış. Bir şey eline gelmiyorsa bulmaya gayret et. Çalışana Allah yardımcıdır. Bu denizde gayret et. Dalgalar sağa çarpa, sola vura, bir gün selâmet sahiline atar. Senden dua etmek; O, icabet eder. Senden çalışmak; başarıyı O verir. Sen nasibini unutup kaçsan bile O sana acır, yanına koşarak gelir.

Araman candan olsun; O yakınlık kapısını gösterir. O'na koşmaya bak; düşecek olursan rahmet eli seni tutar. Mevlâ'nın rahmet, lütuf, kerem ve sevgi eli sana iştiyakla uzanır. Bu, büyük mertebelerden sayılır. Allah yolcuları buna ermek için çalışırlar.

Sizi artık istemiyorum. Siz, nefsin ve tabiî arzularınızın kölesi oldunuz. Nefsinizin nevasına ve şeytanî duygulara ibâdet eder oldunuz. Yanımda yalnız Hak vardır. Hak, öz içinde özdür. Safa içinde safadır. Onda halktan kesilmek, Hakk'a vasıl olmak vardır. Sizin heveslerinizi kabul edemem; ey içi bozuk adamlar. Dışınızla içiniz bir-birini tutmuyor.

Ey davacılar ve yalancılar, yüzünüze söz etmekten çekinmiyorum artık. Sizden nasıl utanır ve çekinirim? Çünkü siz, Rabbınızdan utanmaz oldunuz. O'na kötülük isnad etmektesiniz. Aklınıza göre Rabbınıza ihanet yolunu tutuyorsunuz. O'nun vazifeli meleklerine karşı iyi edeb tavrı takınmıyorsunuz.

Yanımda doğruluk kılıcı vardır. Onunla her dinsizin ve münafığın kellesini keserim. Hele yalancılar, vuruşumdan kurtulamazlar. Onlar ne tevbe bilir, ne de sır yolu ile Rablarına dönebilirler, özür dilemek ve tevbe yolunu tutmak onlara yakışmıyor mu ki, yapmıyorlar?..

Bazı büyükler şöyle derler:

- Doğruluk yeryüzünde Allah'ın kılıcıdır. Hangi şeyin üzerine konsa, onu keser.

Sözlerimi kabul edin ve candan bana yönelin. Size nasihat etmekteyim. Sizi, sizin için diliyorum. Sizin için ölü sayılırım. Diriliğim Hakladır. Beni tasdik eden iflah olur. Sohbetimden faydalanan kurtulur. Beni tasdik etmeyen, yolunu sapıtır. Sohbetime devam etmeyen, dünyada ve âhirette çetin cezalara çarpılır.

İrfan sahibi olmayan, sohbetimden anlayamaz. İrfan yoluna götüren sebepler arasında Hak'la çekişmeyi bırakmak vardır. O'na itiraz etmeyen irfan sahibi sayılır. O'nun yaptığı işlere uyarlık gösteren, marifet sırlarına ermiştir. Bu yüzden Malik bin Dinar, bazı talebelerine şöyle der:

- Mevlâ'ya irfan sahibi olmak arzusunda isen, O'nun tedbirine, hükmüne ve kaderine uy. Nefsini, şahsî arzularını ve iradeni ona eş tutmaya kalkma.

Ey canları sağ olanlar, işleriniz tümden dağınık. Rabbınıza karşı neler kaybetmediniz ki?.. Kalbiniz, kaybettiğinizi bir bilseydi, hasretiniz artardı. Yaptığınıza nadim olurdunuz. Ayık olunuz.

*

Ey cemaat! Yakında ölüler olacaksınız. Size ağlayacaklar. Onlar ağlamaya başlamadan siz göz yaşlarınızı akıtınız. Sizin bir yığın hatalarınız var. O hataların sonu nereye kadar uzar, bilinmez. Kalbleriniz, dünya sevgisi ile hasta... Dünya hırsı gönlünüzü sarmış. Dünyadan, kalbinizi beri alın ve temizleyin. Dünyayı bırakın, Hakk'a yönelin.

Dinin selâmeti sermayedir. İyi işler de onun kârıdır. Sizi azdıracak şeyi aramayınız. Size yeten ne ise onu bulunuz. Aklı başında olan dünyalık işlerde ferahlanacak şey bulamaz. Helâl yoldan gelenin hesabı vardır; haram olanın ise cezası olur. Sizin

çoğunuz hesap vermeyi ve ceza çekmeyi unuttu.

*

Ey evlâd! Kalbini buruşturan dünyalığı alma. Ama ne diyelim, sende akıl kalmamış. Her yanın kötülük timsali, nefis olmuş. Tabii arzu ve heva ile dolmuşsun. Kalb sahipleri ile otur. Akıllı ve olgun yaşlılara yakın ol. Sana onlar lâzımdır. Allah'ın hükmü ile amel edeni ara. Sana terbiyeyi o öğretir. Bilgiyi o verir. Nasihati o yapar.

Ey her şeyi karşılık almadan satan zavallı. Her şeyini veren ve bir şey almayan adam. Dünyayı, âhirete karşılık aldın. Âhireti verdin dünyayı buldun. Hevesle dolusun. Yokluğa gömüldün. Cehalet her yanını kapladı. Hayvanlar nasıl yerse öyle yemektesin. Aramazsın sormazsın; hesap vermek aklına gelmez. Niyetsiz oldun. Emri bilmiyorsun. Bir iman sahibi gibi iş tuttuğun yok.

İman sahibi dinin emriyle yer; velî kul, buna İlâhî ve manevî emri de ekler. Kalbinden gelen yasağı da dinler. Varlığına Hak varlığı katar. Bir iş için gayret sarfetmez. Hak fiiller onda tecellisini gösterir. O, bu hâlinde Rabbı ile olur. İlâhî emir, velî kulun her yanını kaplar. Ayakta duruşu onunla olur. Varlığından soyunan, bir şeyi seçme kudretine sahip değildir. Hâllerin hangisi kula gelse, İslâm dininin esaslarını yapmak zorundadır.

Fena hâline eren Mevlâ tarafından esirgenir. Sonra kudret denizine atılır. Kudret denizinin dalgası insanı, bazen gizler, bazen de açığa çıkarır. Bazen sahile atar, bazen de dalgaların ortasında kor. Onların bazısı Ashab-ı Kehf'e benzer. Hak Taâlâ, Ashab-ı Kehf için şöyle buyurdu:

- **«Biz onları bazen sağa, bazen de sola çeviririz.»** (Kehf/18)

Fena hâline eren kimsede akıl hüküm süremez. Onların tedbir ve duygu ile ilgileri yoktur; lütuf evinde otururlar. Ve yakınlık yuvasına sığınırlar. Hak katına çıkınca iç ve dış gözlerini yumarlar.

Bunları Hak yapar. Onların gözünü dalgalardan saklayan Mevlâ'dır. Bu sebeple onlar, yalnız Mevlâ'ya bakar, O'ndan işitirler.

Allah'ım, bizi zatınla gayrından yok eyle. Her şeyi seninle buldur.

«Dünyada iyilik ver. Âhirette iyilik ver. Bizi ateş azabından koru.» (Bakara/201) Amin!

***

Fihrist'e dön

23. M E C L İ S

Bu konuşma, cuma sabahı medresede yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî, 12 Zilhicce 545 (Milâdi 1150).

Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurdu:

- «Şu kalbler, paslanır. Onların cilâsı, Kur'an okumak, ölümü düşünmek ve zikir meclisinde hazır bulunmaktır.»

Kalb pas tutunca, sahibi anlar, gidermeye çalışırsa, pekâlâ. Aksi hâlde fena kararır. Peygamber (S.A.) efendimizin emrettiği şekle geçilmediği takdirde, kalb fena hâlde paslanır ve bu pasın giderilmesi imkânsız olur. Kalbin kararmasına sebep olacak çok şeyler vardır. İman nurundan uzak kalındığı için kararır. Dünyayı sevdiği için kararır. Sakınmadan dünyaya abanan kimse, kalbini mutlaka karartır.

Bir kimse, kendisini dünyaya kaptırırsa kalbi kararır. Sakınma duygusu da ölür. Haram demez, helâl demez, mal toplamaya başlar. Mal toplarken helâl veya haram olduğuna önem vermeyince utanma duygusu da ölür. Ve murakabe hâlinden mahrum olur.

*

Ey cemaat! Peygamberinizi dinleyiniz. Onun kelâmı ile kalbinize cila vurunuz. Kalbinizin cila ilâcını size o haber verdi. Sizden bir hasta olsa, doktoru ilâç tavsiye etse, kullanmadan şifa bulabilir mi? Bulamaz. İlâcı kullanmadığı süre, hastalığı eksilmez, belki artar.

Gizli ve açıkta Allah'ı kendinize yakın biliniz. O'nu, gözünüzün hedefi olarak tutunuz. O'nu görür gibi olunuz. Siz O'nu görmeseniz bile, o sizi görür. Asıl Allah'ı zikir kalble olur. Kalbi ile Allah'ı zikreden, Allah'ı zikretmiş olur. Kalbi bırakıp yalnız dille Allah'ı zikreden, Allah'ı zikretmiş sayılmaz. Dil kalbin yavrusudur; yavru, anaya uyar.

Öğüt verilen yerlere devam et. Kalb, öğüt dinlemeyi bırakınca körelir. Tevbenin hakikî mânası Hakk'ı üstün görmek ve saygı duymaktır. Bu sebeple bazı büyükler, şöyle der:

- Hayır, iki kelime üzerinde toplanmıştır: Allah'ın emrini yüce bilmek ve kullarına şefkat göstermek...

Allah'ın emrini yüce bilmeyen yaratılmışlara şefkat duyamaz. Allah'a yakın olamaz; rahmetinden nasib alamaz.

Allahü Taâlâ, Musa (A.S.) peygambere şöyle vahyetti:

- «Ya Musa, şefkat duygusu besle ki, Ben de sana rahmet nazarımla bakayım. Şefkat duygusuna sahib olana rahmetimi yağdırırım. Cennetime koyarım. Kalbinde merhamet duygusu taşıyana saadetler olsun.»

Bütün ömrünüz çürüdü. «Yediler, yedik; giydiler, giydik; biz topladık, onlar topladı...» gibi lâflarla ömrünüzü bitirdiniz.

Kurtuluş yolunu, arayan, nefsini haram olan şeylerden alsın. Şüpheli şeyleri bıraksın. Şehvet duygularını kalbinde taşımasın. Allah'ın emrini yerine getirmek için nefsini sabırlı kılsın. Yasaklardan uzak dursun. Kader işlerine boyun eğsin.

Allah yolunun sadık yolcuları, Allah'a sabra alıştılar. O'ndan ayrı kalmaya

dayanamazlar. O'nun için ve O'nun varlığında sabrettiler. O'nunla olabilmek için her çeşit güçlüğe karşı durdular. O'na yakın olmayı arzuladılar. Nefislerinin barınağını bıraktılar. Hevâ ve tabiî isteklerini bir yana attılar. Onlar İslâm dinine sahip olurlar; Mevlâ'ya O'nunla varırlar. Yollarında; önlerine âfet, belâ, musibet, gam, keder, açlık, susuzluk, çıplaklık ve her türlü sefalet çıkar. Fakat onlar hiç birine önem vermeden yürür giderler. Yollarından dönmeleri imkânsızdır. Bulundukları hâli değiştiremezler. Onlar öncüdür. Yolları kesik değildir. Kalbin ve kalıbın selâmetini buluncaya kadar hâlleri yolculuktur, giderler... giderler...

Ey cemaat! Hak Taâlâ ile karşılaşacağınızı biliniz; işlerinizi ona göre yapınız. O'nun karşısına çıkmadan önce haya duygusuna 'sahib olunuz. İman sahibi önce Allah'tan utanır, sonra da kullardan... Aksi hâlde dine girmiş sayılmaz, imanı tam olmaz. İman ölçülerini aşmış olur. İman sahibine utanmaz olmak yaraşmaz. Hem utanmak, hem de dinin esaslarını yerine getirmek icabeder. O'nun esaslarını esirgemek her imanlıya düşen bir vazifedir. Her emir yerine getirilmelidir. Allah yolundan sizi, şefkat duygunuz alıkoymasın.

Peygamber'e (S.A.) uyan, zırhını giyer, bütün güzelliğini alır. Gümüş bileziğini koluna takar. Kılıcını da alır. Bir yandan sertlik, bir yandan da mülâyemet duygusu besler. Her çeşit güzelliğini Peygamberin (S.A.) âdetinden alır. Onun güzel huyları ile bezenir. Bunları yapmakla ruhunda şenlik duyar. Bu hâlleri ruhunda bulan, Peygamberin tam ümmetinden olur. Onun vekili olur. Hak kapısına davet eder. Zaman gelir, Ölürse yerine başkası gelir. Bu cins ümmet çok azdır. Binde bir çıkar. Kulları Hakk'a çağırmak ve onların cefasına tahammül etmek kolay değildir. Bu kolay olmayanı, o büyükler yapar. Kullardan gelen her çeşit ezâ ve cefaya dayanırlar. Onlar, münafıkları yola getirmek için dıştan yüzlerine gülerler. Fâsık kişiler onlara güler, oyun eder, kandırır.

Kullar onlara ne yaparsa yapsın, tahammül ederler. Bütün gayeleri onları Hak kapısına götürmekten ibarettir. Büyüklerin dediği gibi içi bozuklara, yalnız Allah yolcuları güleryüz gösterir. İrfan sahibi, fâsık kişiye güler. Fâsık adam, içini bilen yok sanır. Halbuki arif olan, onun içindeki karanlığı bilir. Kalb gözünün karardığını ve hileli işlerinin çokluğunu anlar. Münafık ve fâsıklar, işlerinin gizli kaldığını sanır, yanılırlar. Sanki kendilerinin bozukluğunu sezen yoktur. Bu hâlleri onları çok yanıltır. Onların erenlere karşı saklı hâlleri yoktur. Fâsık ve münafık olanı, her hâli gösterir. Elleri, tenleri ve bakışları belli eder. İçte ve dışta, duruşlarında ve hareketlerinde onların ne olduğu kolay sezilir.

Yazıklar olsun size, Allah yolcularından saklı iş tutacağınızı sanıyorsunuz. Ne zamana kadar ömrünüzü boş yere harcayacaksınız? Sizi, öbür âlemin iyilik kapılarına iletecek birini arayınız. Ey öbür âlemden gafil kişiler, kendinize geliniz. Allah, en büyüktür. Onun büyüklüğünü biliniz, işlerinizi ona göre yürütünüz.

Ey kalbleri ölü olanlar... Ve ey sebebleri ilâh olarak kabul edenler, ve ey... etrafında toplanan kullara ve kuvvet sahiplerine tapanlar, siz ne hâl olacaksınız? Ağalara ve bölge sultanlarına ibâdet edenler, sonunuzu düşününüz. Onlar hiç bir yönü bilmezler; onları bırakın Allah'a dönün. Kârı ve zararı Allah'tan bilmeyen O'na kulluk edemez. Herhangi bir şeyi kimden görmekte isen onun kulusun. Allah'tan görürsen O'nun kulu olursun.

İmansız, bugün sıkıntı ve darlık ateşi içindedir. Yarın cehennem azabına girecektir.

Cehennem azabından ancak ittika ve ihlâs sahibi muvahhidler kurtulur. Tevbe edenler selâmete ererler. Tevbeyi önce kalbinizle yapınız, sonra dilinizle...

Tevbe bir kuvvettir. O her iyiliğin kalbi sayılır? Kendine göre kuvveti vardır. Tevbe yapıldığı zaman nefsin, şeytanın, kötü arkadaşların saltanatı yıkılır; onlara harcanan kuvvet gözüne ve kalbine gelir. Tevbe ile varlığın kuvvet bulur. İç âlemin temizlenir. İçtiğin su helâl olur. Yediğin yemek pâk olur. Şüphe ve haram kokusundan uzak işler tutarsın. İşlerini ayık yaparsın. Alışını verişini doğru kılutuf, kerem ve sevgi eli sana iştiyakla uzanır. Bu, büyük mertebelarsın. Bütün gayretini Mevlâ'ya yöneltirsin. Âdet olan şeyler gider; yerine Allah kulluğu gelir. Masiyet kalkar, yerine itaat girer. Sonra her şeyin hakikatini anlamaya koyulursun. İslâm dininin icaplarını yerine getirirsin. Her amelini dinin şehadetiyle yaparsın. Din emrinin hazır olmadığı yerde zındıklık başlar. İyi hâli bulursan, fenâ derecesini bulursun. Fena, Hak varlığında yok olmaktır. Yok olunca kötü huylar gider, halkı görmez olursun. Dışın mahfuz olur. Kötülük görünmez. İç âlemin Hak ile meşgul olur.

Kalbini düzelt. Dünya bütün varlığı ile sana gelir. Sen onda hoş kalırsın. Halk tümü ile sana uyar. Gelmiş ve gelecek hiç bir şey sana zararlı olamaz. Mevlâ'nın kapısından seni alamaz. Çünkü sen, O'nunlasın. Yalnız O'na dönmüş ve O'nun emirlerini gözetiyorsun. O'nun Cemâl ve Celâl sıfatının tecellisini seyretmektesin. Celâl tecellisini gördüğün zaman dağınık hâle gelirsin. Cemâl tecellisine kavuşunca dağınık hâllerin toplanır. Celâl sıfatı sezilince korkulur. Bu korku başka bir korkuya benzemez. Cemâl sıfatının tecellisini görünce de bir şeyler ümit etmeye koyulursun. Celâl sıfatının büyük tecellisi seni yokluğa götürür. Cemâl sıfatı tecelli edince yerinde sabit durur bir yere gitmek istemezsin.

Bu anlatılanları tadanlara ne mutlu...

Allah'ım bize yakınlık taammı taddır; ülfet şarabını içir.
«Dünyada iyilik ver. Ahirette iyilik ver. Bizi ateş azabından koru.» (Bakara/201) Amin!

***

Fihrist'e dön

24. M E C L İ S

Bu konuşma, pazar sabahı Ribat'ta yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî, 14 Zilhicce 545 (Milâdi 1150).

Nefislerinizi, uygunsuz arzularınızı ve kuru isteklerinizi bir yana atınız; onları, Aziz ve Celil olan Hakk'a karşı çıkarmayınız. Kendiniz için ve başkaları için ondan korunmaya bakınız. Bazı büyükler şöyle der:

- Halkı Hakk'a çevirmeye bak; Hakk'ı halka çevirmek için bo şuna gayret sarfetme; bu olmaz. Emeklerin boşa gider.

Yıkılmaya lâyık olanı, hemen yere vur. Baş kaldıranın kafasını ez. Nefsini yık, Hak ve hakikata uyuncaya kadar başına sopanla vur.

Salih kullara koşunuz. Hak emirlere uymayı onlardan öğreniniz. Onlar, Hakk'a tam uyarlar.

Bilgi, işleri iyi tutmak için yaratılmıştır. Onu yalnız ezber etmek işe yaramaz, ilmi ezber eden, gereğini yapmadıktan sonra kurtulamaz. Halka nutuk irad etmekten bir fayda gelmez. Sözünden fayda alıp kurtulan olur; ama sen batarsın. Bil, bilginin gösterdiği yolu tut. öğrendiklerine uyan işi yaparsan, sustuğun zaman işlerin konuşur... Bir san'at ilmini öğrenen bir eser icad ederse, dili konuşmadığı zaman eseri onun namına konuşmayı yapar. İyi işlerini çoğalt. Tâ ki, sustuğun zaman onlar konuşsunlar, ilminden fayda almayan, başkasına da kolay kolay faydalı olamaz. Bir büyük şöyle anlatır:

- Bir anlık hareketi, seni memnun etmeyenin öğüdü faydasızdır, ilmi ile âmil olanın bütün hâlleri faydalıdır. Hem kendisi, hem de başkası için...

*

Allah, beni dilediği ve istediği gibi konuşturur. Konuşmam huzurumda olanların hâline göre şekil alır. Onların ihtiyacı kadar konuşmak bana nasib olmuştur. Aklınıza kendiliğinden söz ettiğim gelmesin. Sizin aklınıza çok şeyler gelir. Aleyhimde her türlü sözü söylediniz. Sanki aramızda bir düşmanlık vardır. Beni hiç istemezsiniz. Her şeyimi dilinize dolar, sayar dökersiniz. Şerefim aranızda sanki pay edilmiştir. Her biriniz bir yerimi yırtar oldunuz. Ama unutmayın, o şeref benim değildir. Sahibi büyüktür. Zaten varlığımda hiç bir şeye sahib olmadım. Eğer varlığım olsaydı, hepsini size vermekten çekinmezdim. Elinize aldığınız şeyleri toplamak da benim için imkânsızdır. Siz de bunu biliyorsunuz. Her çeşit şeyleri söylemektesiniz; buna karşılık size bir iş etmek haddim değil. Niçin bu düşmanlığınız?.. Size yalnız öğüt vermekteyim. Onu da Allah için yapmaktayım. Kuvvetim O'nundur. öğütlerimi dinlerseniz, sizin için iyi olur. Benim için olacak olmuş demektir.

Kadere uy; aksi hâlde yere serilirsin. Yoluna onunla devam et. Yürüyemiyorsan zorla yürümeye gayret et. Bir gün gelir yürüyecek hâli kaybedersen hâlini anlayan olur, sırtına alır, götürür. Sen de rahat ve hoşça yoluna devam edersin.

Allah yolunun tam yolcuları, ilk zamanda çalışırlar. Dünyalıklarını kazanarak yemeğe gayret ederler. Fazla almazlar; başkalarına dağıtırlar. Her aldıkları şey, îslâm dininin esas emirlerine göre olur. Bir zaman gelir, maddî yapıları çalışamaz olur. Ruhî durumları, onları çalışmaktan alıkoyar. Böylece tevekkül yoluna girmiş olurlar. Kalbleri Hak sevgisi ile dolar ve mühürlenir. Bütün duyguları kötülüğe karşı bağlanır. Görenler, memnun olur. Dünyalık ihtiyaçlarını kolay alırlar. Zorluk bilmezler; yorgunluk akıllarına gelmez.

Yakınlık derecesini bulan birinci sınıf velîler, öbür âleme geçtikleri zaman nimet içine düşerler. Nimeti sevdikleri için değil, Hakk'a uydukları için verilmiştir onlar. Dünyada nasıl nimetleri rahat bulurlarsa, öbür âlemde de cennet nimetlerini öyle bulurlar. Allah'a tam kul olabilmek zor. Yoksa O, her şeyi verir; hem de bol bol... O, kullarına zulmetmez.

*

Ey evlâd!.. Gayretin kadar alırsın. Ne kadar çalışırsan, şerefin o kadar olur. Her şey karşılıklıdır; çalışmadan verilmez. Kalbinden halk sevgisini atmayana Hak yakın olmaz. Halkı var bilme. Göreceksin ki, Hak'la aranda karanlık perdeler kalkmış.

Nefsini manen ölü gör. Kendini ve halkı var bilme. Göreceksin ki, Hak'la arandaki bütün karanlık perdeler kalkmış.

- Ölmek nasıl olur?., diyene şöyle derim:

- Nefse uymayı yık, kötü işleri yok et. Hakk'ın emirleri varken halkın buyruğuna koşma. Sebepler sana yüklenmesin. Mevlâ'dan gayri herşeyden ümitsiz ol. Kullar Hakk'ın ortağı olmasın. Hak'tan başkasından bir şey umma, bekleme, arama. Her işin Allah rızası için olsun. O'nun rızası önünde başka nimetleri bekleme. O'nun yaptığı işlere razı ol. Hükmü önünde sessiz ol. Bunları yaparsan ölmüş sayılırsın. Bilirsen, asıl dirilik budur. O istediği yana seni çevirir. O'nun yakınlık kâbesi yine kalbin olur. Sen o kâbenin perdelerine yapışır, zikredersin. Başkaları aklında olmaz.

Kelime-i tevhid cennetin bugünkü anahtarıdır. Yarınki anahtarı ise varlıktan soyunmak, Hak varlığına bürünmektir... Büyüklerin cenneti, Hak yakınlığıdır. O'ndan uzak kalmak, sevgili kullara ateştir. Cennet denince akla Hak yakınlığı gelir. Cehennem ise, O'ndan uzak kalmak olur. Ateş nedir ki, iman sahibi ondan korksun? Ateş, iman sahibini görünce Allah'a sığınır. Ateş, iman sahibinden korkar ve kaçar. İman ve ihlâs sahiplerinden kaçmamak, o cehennem ateşinin haddine mi düşmüş?..

İman sahibinin hâli, dünya ve âhirette o kadar güzel olur ki... Bir defa üzüntüsüzdür. Rabbı kendinden razı olduktan sonra düşünecek başka neyi kalır ki?... Bunu bilir, Rabbından kendi de razı olur. Yitirdiğini aynı yerde bulur. Hangi yöne dönse İlâhî nur onunladır. Ona göre karanlık yoktur. Her yaptığı işaret O'nu gösterir. Her hâlinde O'na dayanır. Her an O'na tevekkül üzere bulunur.

İman sahibine eziyet etmekten sakın. Ona eziyet, o eziyeti yapanın cesedine öldürücü zehir tesiri yapar. İman sahibine eziyet eden, fakre düşer, öbür âlemde cezaya uğrar.

Ey Allah'ı ve onun seçme kullarını bilmeyen adam, o kulları çekiştirme. Onları gıybetle anma. Onların gıybeti, ölüm saçan zehirdir. Sakın, sakın!.. Sonra yine sakın!.. İman sahiplerine taarruz etme. Onlara kötülük isnad etme. Onlara, üzerinde titreyen bir Sahip bulunmaktadır.

Ey münafık, nifak şüphesi kalbini sardı. Nifak hâlleri hem içine, hem de dışına hükmetmeye başladı. Her hâlinde, tevhid ve ihlâs ilâcını kullan; şifa onlardadır. İhlâs ve tevhide sarılırsan nifak hastalığından kurtulursun.

İslâm dininin emirlerini ne acayip şekilde bozuyorsunuz?.. Takva zırhını parçaladınız.

Tevhid elbisesini kirlettiniz. İman nurunu söndürmeye gayret etmektesiniz. Yaratanınıza karşı öfke duygusu besliyorsunuz. Bu durum her hâlinizde kendini gösteriyor. Faraza, bu kötü hâllerden az beri olan, aklınca iyi iş yapmakta; ne yazık ki, onu da keyfine göre yaptığı için gösteriş karıştırmaktadır. Kendini beğeniyor, işinden bir övülme bekliyor.

Allah'a can ve gönülden ibâdet etmek niyetinde olanlar, yaratılmışlardan beri olsun. Kalbini kullara kaptırmasın ve yaptığı işlere karşılık beklemesin. Bir iş yapınca, kullardan bir şey ummak işleri boşa çıkarır.

Peygamber (S.A.) efendimiz:

- **«Sizi uzlet paklar,»** buyuruyor.

Uzlet bir ibâdettir. Uzlet sizden önce gelenlerin âdeti idi. Uzlet'in tasavvufî mânası, kalbe yalnız Allah sevgisi koymak, ona sızacak yersiz bir şey olursa hemen ondan kaçmaktır...

İman ediniz. Sonra, imanınızı ilerletiniz, ikan sahibi olunuz. Sonra maddî varlığınızdan geçiniz. Sonra Hak varlığı ile var olunuz. Size gereken bunlardır. Haddini bil: Nefsini ve başkasını bırak.

Peygamberin rızasını gözeterek işler yapınız. Kur'ân'a uyunuz. İşleri, onun emri dahilinde yapmadıktan sonra, yapılan her iş boştur. Onunla amel etmedikten sonra, Allah kelâmı olduğunu kuru kuru iddia etmek neye yarar?.. Daima iki yüzlü olan, bir yüzünü bize, öbür yüzünü şahsî arzularına uyduran şahıstan bize ne hayır gelir? Sonra kendisi neye yarar? Her yönüyle bizim yolumuzu tutan, Kur'ân'a uyar. Ona uymadıktan sonra kurtuluş yoktur.

Yalnız Allah'a kul olmak lâzımdır. O'na kesimli kul olmalısınız. O'na bağlanmanız gerek. Söylediklerimi yapınız. O size yeter. Dünya ve âhiret işlerinde O sizi tutar. Ölüm anında ve dirilik zamanında sizi korur. Her hâlinizde kötülüğü eritir.

Şu dünyalık işler beyaz görünse bile yapma. Öbür âleme dair olanlar sana siyah bile gelse yap. Allah yoluna çalış. Sana da çalışan olur. Kalb elinden tutulur. Aziz ve Celil olan zâtın huzuruna çıkarılırsın.

Hak yolda çalışmak, kalb kanatlarına can getirir. O canlanan kanatla Hak Taâlâ canibine uçulur.

*

Ey sofu elbisesi giyen, onu önce içine giy. Sonra nefsine... Sonra bedenine... Zühdün ilki buradan başlar; yâni içten... dışa doğru süzülür. Dıştan içe pek geçmez. Bir insanın iç âlemi temiz olunca kalbi nurla dolar; oradan nefsine, duygularına, yemesine, içmesine ve diğer hâllerine de tesir eder.

Önce evin içini yap. Kapısını sonra takarsın. İç yapılmadan dışın yapılmasında hayır yoktur. Yaratıcı olmadan yaratılmış olmaz, ev olmayan yerde kapı da olmaz. Harap olmuş yere kilit asan olmaz. Âhiret olmayan yerde dünya da olmaz.

Ey Hâlik'ı bilmeyip halka tapan, kıyamet günü, yapmış olduğun işlerin hiç biri sana

yaramayacak. Belki de zararı olacak. Birçok şeyler topladın; fakat hiç biri sana satış temin etmez. Onları kimse almaz. Kazanç temin edemezsin. Dağarcığında riya, nifak ve isyan vardır. Bunlar âhiret pazarında geçmez.

İslâm dininde olduğunu doğrula; ruhunu temizle. Sonra dışını düzeltmek için yemeklerini ye... «İslâm» kelimesi teslim olmak ve bu yolda çalışmak mânasına gelir. Allah'ın emrine teslim ol. Nefsini O'na ver. O'na itimad et. Etrafını unut. Yaptığın iyi işleri gösteriş vesilesi yapma. Haksız olan işler boştur. Ihlâssız amel, içsiz kabuktan ibarettir. Uzayan kuru kamışa benzer. Ruhsuz ceset gibidir. Mâna taşımayan bir heykele benzer. Yaptığın işler, içi bozukların işidir.

*

Ey evlâd! Halkın hepsi bir âlettir. Onlarda iş tutan Hak kuvvetidir. Onlarda olan, işlerin tasarrufudur ve Allahü Taâlâ'ya aittir. Bunu tam bir anlayışla kavrayan âletlere bağlı kalmaktan kurturlur, onların tasarrufunu elinde tutana bağlanır.

Halkın işine bağlanmak sıkıntı, zorluk ve derttir. Hak'la olmak güzellik ve gönül rahatlığıdır. Sen sağlam yoldan ayrılmışsın. Geçmiş büyüklerle aranda hiç bir bağ kalmamış. İndî görüşüne saplandın. Sana birşeyler öğretecek ve terbiye edecek biri gerek; onu ara...

Ey yoldan sapmış, ey şeytanların oyuncağı olan!.. Ey nefsin kölesi, yazık sana. Dilin tutuldu. Hak'tan yardım dile. O'na dön. Pişmanlık ve özür ayakları ile O'na yürü. Düşmanların elinden seni O kurtarır. Bulunduğun helak denizinden seni O çıkarır. Bulunduğun hâlin sonunu düşünürsen, kötü hâllerinden kurtulman kabil olur.

Hâlen kaldığın yer, gaflet ağacının gölgesidir. Onun altından çık. Güneş aydınlığını gör. Yolunu o zaman bellersin. Gaflet ağacı, cehalet suyu ile büyür. Tevbe ağacı pişmanlık suyu ile büyür. Sevgi ağacı uyarlık suyu ile büyür.

*

Ey evlâd! Bazı hataların var. Çocukluk ve gençlik devrinde geçirdiğin günlerin sevdasındasın. Kırk yaşına yaklaştın yahut onu da aştın. Bu hâlinle bile çocukların oynaması gereken şeylerle oynamaktasın. Cahillere karışmaktan sakın. Kadın ve küçük yavrularla yalnız kalma.

Cahil gençleri bırak, ittika sahibi ihtiyarları bul. Kendini Allah yoluna vermişlere koş. Onlardan biri sana gelecek olursa, iyi bak; hizmet et. Onlara karşı bir hastabakıcı gibi ol.

Halka karşı bir baba şefkati göster. Büyüklere evlâd ol. Allah'a tâatı çoğalt. Onun tâatı, kulluktur ve hiç unutmamaktır.

Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- «Allah'a itaat eden O'nu daima anar. Namazı, orucu az da olsa, kurtulur. O'na isyan eden, unutur. Namazı, orucu çok da olsa kurtulamaz.»

İman sahibi, Yaratan'ına itaat eder. Hak'la sabırlı olur. Yemesinde, içmesinde ve bütün hâllerinde Hak'la beraber kalır. Münafık, ne yemesine, ne içmesine, ne giymesine, ne de konuşmasına dikkat eder.

Ey evlâd! işlerini düşün. Nefsini hakikate erdir. Sende olmayan şeyleri ara. Aramazsan doğruluğuna kimse inanmaz. Sevgiden mahrum yaşamaktasın. Ne Hakk'a uyarsın, ne de O'nun işlerine razı olursun. Hâlin nice olur? İrfan sahibi olmanın alâmeti nedir? Hikmet ve nur kısmından sende ne var? Allah'ın sevgili kulları ne ile bilinir?.. Onları tanımak için gerekli işaretler vardır; onları da öğren. Her iddia sahibine, istediği teslim edilmez. Teslim edileceğini sanıyorsan yanlışın var. Şahid isterler. Mihenk taşına vururlar. Ayarını ölçerler. Bakırı altın diye satmak kabil olmaz. Her şeyi ehli bilir.

İrfan sahibinin birçok vasıfları vardır. Onun sağlam vasıfları arasında, sabırlı olmak, belâ geldiği zaman kahramanca karşılamak ve ilâhî hükümlerin hepsine boyun eğmek vardır. Hele kader bahsinde hiç bir söz sahibi olmamak icab eder. Nefis, halk, v.s. tesirini bir yana atıp Allah'a inanmak irfan sahibinin en bariz vasıfları arasındadır.

*

Ey evlâd! Hem Hak sevgisi; hem de diğerlerinin sevgisi... Bunlar bir arada olamaz. Hak Taâlâ buyurdu ki:

- **«Hiç bir kişinin sine boşluğuna Allah iki kalb koymadı.»** (Ahzab/4)

Kalbe dünya sevgisi ile âhiret sevgisi sığmaz. Halkla Halik bir arada olamaz. Biri girince öbürü çıkar, gider. Fani olan şeyleri bırakırsan sonsuz ve ebedî şeyler sana gelir. Malını ve nefsini yağma et ki, cenneti bulabilesin. Cenab-ı Hak şöyle ferman buyurdu:

- **«Allah, cennet karşılığı, iman sahiplerinin mallarını ve nefislerini satın aldı.»** (Tevbe/111)

Zahid ol. Allah'dan gayri şeyleri gönülden ırak et, yolların açılır. Hakk'a yakınlık duygun sağlam olur. Dünya ve âhirette O'nun yakınlığına sahip olursun.

Hakk'a sevgi iddiası, kolay olmaz. İddia sahibi isen, Hakk'ın çizdiği yola dön. O yolun kıvrımlarından git. Kalbini kötü şeylerden temiz eyle. Orası Mevlâ'nın evidir. Tevhid ve ihlâs kılıcı ile içine sızan kötülükleri dışarı at. Doğruluğa dayan, kalb kapını kimseye açma. Hanene yalnız Hak misafir olsun. Kalbinin hiç bir köşesinde O'ndan başkasına yer verme.

Hep oyuncakla oynamakta ve kabukla yetinmektesiniz. Bende oyuncak yok. Bende kabuk da yoktur. Her şeyin özünü benden isteyiniz. Oyuncak benim dükkânımda satılmaz.

Yanımda nifaksız ihlâs vardır. Hak, takva ister, ihlâs ister. Kalbinize nazar ettiği zaman bunları görmeyi diler. Dış halinizi görmek istemez. Kalbinizde saklı niyetinizi görmek diler. Bu hâle işaret olarak Allahü Taâlâ şöyle buyurur:

- **«Kestiğiniz kurbanların, kanı ve eti O'na varmaz; O'na varan şey, sizin takva halinizdir.»** (Hac/37).

Ey âdemoğulları, dünyada ve âhirette yaratılan şeylerin hepsi sizin için yaratılmıştır. Buna karşılık şükrünüz nerede? Takva hâliniz hani? O'na vardığınızın delili nerede? Hizmetiniz nerede?.. Kötü şeyleri kalbinize koymayınız. Yapılan işlerin ruhu olmalı; işlerin ruhu ise ihlâstır.

***

25. M E C L İ S

Bu konuşma, Hicri tarihe göre, 19 Zilhicce 545'te yapıldı (Milâdî 1150).

İsa Peygamberi (a.s.) şöyle anlatırlar:

Güzel bir koku aldığı zaman, burnunu tıkar ve:

- «Bu, dünya kokusudur,» dermiş.

Bu size güzel bir örnektir. Ey zühd iddia edenler, hâlinize bir bakın. Sözünüz ve işiniz, İsa peygamberinkine uyuyor mu? Elbisenize bakılırsa, dünyadan elini çekmiş derviş kılığı var; fakat içiniz dünyalık hasreti ve sevgisi ile dopdolu. Bu libasınızı çıkarıp içinizde olanı açığa vursaydınız benim için daha iyi olurdu. Ve siz, içi başka, dışı başka olmaktan uzak olurdunuz.

Dünyalık şeylere karşı kalb zenginliği duyana nasibi rahat varır. O kimse dışına desinler için hiç bir şey giymez. Kalbi gerek dünyalık işlere, gerekse başkalarına karşı istiğna duyar.

Şu da bir vakıadır. Bizim Peygamberimiz (S.A.), İsa (a.s.) ve diğerlerinden daha fazla dünyaya karşı istiğna duyardı. Onun zühdü herkesten daha fazla idi. Herkese yazılmış olanı bilirdi. Ve:

- **«Dünyanızdan bana üç şey sevdirildi: Güzel koku, kadın ve gözümün nuru namaz,»** buyururdu.

Dünyalıktan tamamen kalbini almasına rağmen, bunlar kendisine sevdirilmişti. Bunlar ilâhî bilginin geçmişte verdiği hükümdü. Rabbı tarafından verilen bir hisse idi. Almak ve faydalanmak zorunda idi. Yaratanın emrine göre alır ve yerdi. O'nun emrine uymak, tâat sayılır. Buna benzer şekilde kısmetini alıp yiyen tâat içindedir. Dış cephesi ile dünyaya karışmış dahi olsa ibadet ehli arasındadır.

Ey cehalet adımları ile zahidlik yoluna gidenler, işitiniz ve doğrulayınız. Yalancılık etrafında bulunmayınız, bu sözleri iyi öğreniniz. Kader bahsine cehalet ayağı ile varmayınız. Her kim ki, görüşü ile yetinir, nefsin sözünü dinler, şeytanın işlerine uyar, kötü şahsî arzularına kapılırsa, o iblisin bendesi olur. iblise uyar, Hak yoldan sapar. iblis o şahsın önderidir.

*

Ey yalancı bilgiler ve içi bozuklar, kalbiniz ne kadar kara... Kokunuz ne kadar kötü... Dil gürültüsüne ne kadar önem veriyorsunuz. Bulunduğunuz bütün hâllerden dönünüz. Tevbe ediniz ve Allah'a tâanda (kötü söz atmak) bulunmayınız. Velî kullara dil uzatmayınız. Velî kulları Allah sever; onlar da Allah'ı severler. Onların yiyip iç-mesine karışmayınız. Onlar boş yere yemezler. Aldıklarını emirle alırlar. Onlar katında Allah sevgisi şiddetle hüküm sürer. Onlar Hakk'a çok fazla iştiyak duyarlar. Onlar hem dışlarını, hem de içlerini dünyalık şeylerden uzak tutarlar. Ancak almak zorunda oldukları şeyler vardır; onlar da kader ilminin geçmişte yazdığı şeylerdir.

Onlara en çok güçlük veren şey, dünyada kalmaları ve onda durup uzun ömür sürmeleridir. Dünyaya ait şeyleri almakta o kadar sıkıntı duyarlar ki... Olsa olsa o kadar olur. Hele dünyanın yalancı yetmelerine bakarken duydukları huzursuz hâl... hiç tarif edilemez.

Kullara söz etmek için kötü duyguları atmak lâzım. Kötü duygu ve nefsin istilâsında

oldukça sözü bırak. Sözden ayrı ol. Bu bakımdan kendini dilsiz bil. Allah dilediği zaman konuşursun. O, bir işi dilerse olması için sebepler yaratır. Konuşma zamanların gelince seni, ehlini meydana atar. Sizi yapacağınız iş için güçlü kılar. Yapan O'dur. Senin hükmün geçmez.

Nefsini, sözünü, bütün hâlini O'nun kaderine bırak. O'nun uğruna işler görmeye bak. Konuşmadan işlemeye koyul. Gösteriş yapmadan ihlâs sahibi ol. Şirk sahibi olmadan tevhid ehli ol. Anılmayı isteme. Şenlik arama; kimsesiz yerlere koş. Dışı bırak, içe dal. Hep iç dünyanla olmaya alış.

Ey niyeti bozuk, Hakk'a muhatap olmaktasın. Ve O'nu görür gibi konuşmaktasın. Her namazda:

- **«Yalnız sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz.»** (Fatiha/5)

Derken anlattığımız gibi yapmaktasın.

- «Ya Rabbi, yanımdasın. Ey beni bilen ve bütün hâlime şahid olan, kulluğum Sana, yardım talebim Senden,» demek istiyorsun.

Her zaman Hakk'a hitap ediniz. O'na hitabınız yalnız namaz vaktine inhisar etmesin. O'nun varlığını hazır bilin; kulluğunuzu o niyetle yapın. Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyuruyorlar:

- **«Allah'ı görür gibi ibadet et; sen O'nu görmesen bile O seni görür.»**

*

Ey evlâd! Helâl yeyip içerek kalbini temizle. Rabbini bilirsin. Giydiğini, yediğini ve kalbini temiz tut. Bu yoldan iç âlemi temiz olanlar zümresine dâhil olabilirsin. Tasavvuf, safâdan gelir. Suf -kalın yün elbise- giymekten gelmez. Tam mânası ile sofi olan, kalbini Allah sevgisi ile doldurur. Başka sevgilere yer vermez. Bu hâl bir başka hâldir. Kolay elde edilecek cinsten değildir. Elbise değiştirmekle ve renk sarartmakla olmaz. Omuz eğmek, bu hâli veremez. Geçmiş büyüklerin hikâyesini dil gürültüsü ile anlatmak bu hâle vardıramaz. Parmak aralarına tesbih almak insanı o yola götüremez. O yola ileten şey, ancak sadık kalble Allah'ı aramak olur.

Bazı büyüklerin dilinden şöyle hikâye ederler:

- Bazı gecelerimde mâna âlemine geçerdim ve şöyle münacaat ederdim:

- İlâhî, bana yararı dokunacak şeyi esirgeme. Bana yapacağın iyilik sana zarar vermez.

Bu cümleyi tekrar ettim ve uyudum. Rüyamda şunları duydum:

- «Keza sen de benim zatım için sevimli işleri yapmaktan geri kalma... Zatıma yaramaz işleri yapmaktan kendini beri al.»

Allah'ın size gönderdiği peygambere iyi bağlanınız. Ona bağlılığınız doğru olsun. O'na bağlılık, getirdiklerine uymakla olur. Peygamberin emirlerini ne kadar iyi yaparsanız uymanız o kadar iyi olur. Dünyada peygamberin sözlerini tutup yaptığı işleri yaparsanız öbür âleme göçtüğünüzde ona arkadaş olursunuz. Allahü Teâlâ'nın şu yüce kelâmını duymadınız mı?

- **«Peygamberin size yapmanız için getirdiği şeyi alınız; yasak, ettiği şeylerden kendinizi çekiniz.»** (Haşr/7)

Peygamberin emirlerini tutunuz. Yasak ettiği şeylerden beri durunuz. Bunu yaptığınız takdirde, Rabbınıza yakınlık kazanmış olursunuz. Dünyada kalbinizle yakın olursunuz. Öbür âlemde ise, varlığınız ve cesedinizle yakınlık duyarsınız.

Ey zâhidler, yaptığınız iyi şeyler nelerdir?.. Zâhidlik yapmaktasınız. Ama nasıl?.. Neyinizle yapıyorsunuz? O'nun yasak ettiği şeyleri yapmaktasınız.

İndî, dar görüşünüzle istiklâlinizi ilân etmektesiniz.

İrfan sahiplerine uyunuz. Onlarla arkadaş olunuz. Onların hâli başkadır; sizinkine benzemez. Bilirler, iş tutarlar. Halka dilencilik için değil, nasihat için koşarlar. Sizin kalbiniz onlara meyletsin diye de yapmazlar. Kalbinizi Hakk'a çevirmekten başka gayeleri yoktur. Onlar, kalb yüzlerini Hakk'a çevirmişlerdir. O'ndan gayri şeylere arka çevirirler.

*

Ey evlâd! Kalbinle Allah'a dön. Bulunduğun makama başkası yerleşmeden bunu yap. Salih kişilerin hâlini anlatmak seni kurtaramaz. Onların güzel hallerini anlatıp mest olmak sana ne getirebilir?.. Hâlin şuna benzer: Su almak kasdı ile elini göle açık sokup çeken adamın elinde su kalır mı?..

Yazık sana... Temenni kimi kurtardı ki, seni de kurtarsın?.. Temenni ahmaklar çukurudur; onlar çukurda boğuldular. Sen onlar gibi olma. Peygamber (S.A.) efendimiz buyurur ki:

- **«Bilhassa kuru temenniden sakınınız; o ahmaklar batağıdır.»**

Sen, ehli olmadığın işleri görmektesin, sonra da hayır sahiplerinin derecesini dilemektesin.

Ümitlere kapılıp çekinme duygusunu azaltan, manevî yoldan sapar, sebebini sezmeden manevî duyguları sönmeye başlar. Çekinme duygusu çoğalan ve ümitsizliğe düşen, pişman olur. Kurtuluş yolu, ümit ve korkunun eşit yürümesidir. Peygamber (S.A.) efendimiz:

- **«İman sahibinin ümit ve korkusu teraziye konsa, eşit olmalıdır,»**

buyurmakla, bize gerekeni en güzel bir şekilde anlatmıştır.

Süfyan-ı Sevrî (Allah ona rahmet eylesin) dünyada görüldü. Gören sordu:

- Rabbin sana ne gibi işler yaptı?

O cevap verdi:

- Haberim yok. Bir ayağımı sırat köprüsüne koyduğum zaman, öbürünü cennette gördüm.

Ona selâm olsun. Hayrını, şerrini iyi bilirdi. Bilgisi tamdı. Öğrendiklerinin hakkını verirdi. Bilgi edinirken amel etti; bilginin hakkını verdi. Amellerinde ihlâs sahibi oldu,

onun da hakkını verdi. Daima Hak Taâlâ'yı istediği için rızasını buldu. Peygambere uymakla onun da hakkını verdi ve rızasını kazandı. Allah ona rahmet eylesin. Bu rahmet diğer salih kullara da olsun. Bizi de Mevlâmız onlarla birlikte rahmet deryasına gark eylesin...

Peygambere uyan herkes bir eline kitabı, öbür eline sünneti almalı. Aksi halde batar; hak yoldan sapar. Yolu Allah'a varmaz. Helak olur. Kendi şaştığı gibi, diğer kulları da şaşırtır. Kitap ve sünnet, hak yola ileten delillerdir. Kur'an Allah'a, Sünnet peygamberin arkadaşlığına götürür; ona salât ve selâm olsun.

Allahım, nefsimizle aramızı uzak kıl.
«Dünyada bize iyilik ver, Âhirette yine iyilik ver. Bizi ateş azabından koru.» (Bakara/201) Âmin!..

***

26. M E C L İ S

Bu konuşma, Ribât'ta yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî, 20 Zilhicce 545 (Milâdî 1150).

Peygamber (S.A.) efendimizden şöyle rivayet edilir:

- «Musibetleri saklı tutmak, Arş hazinelerinden birine sahip olmak kadar büyüktür.»

Ey halka dert yanan ve Hakk'ı halka şekva eden, onlara yaptığın bu şekva, sana ne gibi bir fayda sağlar? Onlar sana fayda sağlayamazlar. Onlar kendi başlarına kimseye zarar da veremezler. Onlara itimat ederken, Hak kapısına ortak etmiş olursun. Onlar seni Hak kapısından uzak kılar. Hakk'ın gazabına bu yüzden çarpılırsın. Mevlâ'dan kalbine perde inmesine sebeb olurlar.

Ey bilgi iddiasında olan, bütün hâlinle cehaleti aramaktasın.
Dünyanı Rabbından gayri kimselerden istemektesin. Sıkıntı içine düştüğün zaman halka koşmakla eline ne girer ki?..

Yazık sana, şu saldırıcı av hayvanı öğrendiğini yapıyor. Avını kimseye vermiyor, kendisi de yemiyor. Halbuki onun âdeti, bulduğunu kapıp yemektir. Bütün tabiî hallerini bir yana atarak öğrendiği şeyin gereğini yapmaya çalışıyor. Av kuşları da aynı şeyi yapmakta... Nefsin öğrenmeye daha lâyıktır. Vahşî hayvanlar güzel terbiye edilirken bir insan cevheri, irade ile nasıl yola getirilemez?..

Ona bir şey öğret; fehmini aç. Anlayış kabiliyetini geliştir. Dinini yeyip bitirmesine mâni ol. Hak Taâlâ'nın emanet ettiği şeye ihanet etmesin. İman sahibi için din, manevî varlığına et ve kan sayılır. Nefsini iyi terbiye etmeyenin ona bir şey teslim etmesi doğru olmaz. Her şeyi öğrettiğin zaman istediğini teslim et. Anlayışına ve kavrayışına güvendiğin zaman ona her varını bırakabilirsin. Yine de kontrol etmen yerinde olur; unutma. Her gittiğin yerde seninle olur. Alim ve Halîm olan Allah tarafından gönderilene razı olur. Onun için, buğday içi ile arpa kepeğinin farkı yoktur. Nefsi için hiç bir haz almaz. Hırs ile yemek yemez. Aç kalır, susuz bekler, yine kimseden bir şey ummaz. Daima iyi işler ve Hakk'a kulluk için kendini atar. Tabiî olan kötü dileklerini unutur. Cömert olur. Gönlünü dünyaya kaptırmaz, öbür âleme hasret çeker. Az zaman böyle gider, sonra âhireti de bırakır. Mevlâ'ya koşar. Ona sırrı İle varmak ister. Kalbi de alır, Hak Taâlâ'nın kapısına gider. Artık geçmiş hüküm kendini gösterir. Ve o hüküm dile gelir. Şöyle der:

- «Ey yemeyen ve içmeyen, burada ye ve iç...»

Aklı başında olan hasta, yalnız doktorun verdiğini yer ve tavsiye ettiği ilâcı alır. Onun terbiyesinde ve gösterdiği yolda kendini tedavi eder. Gerek doktorun yanında, gerekse olmadığı zaman, nefsinin isteklerine kapılmaz.

Ey hırsa kapılan, o yiyecek ki, sana yazılmış, senden başka kim yiyebilir? O elbise ve o binek ile alacağın o kadın sana yazılmış ise, senden başka kim onu alabilir? Hırsı bırak; acele etme.

Bu cehalet neye? Sebatlı halin yok. Aklın ermiyor. Allah'ın vaadine inanmıyorsun. Ey muhtelif işlerde çalışan zat, zengin, salih birine iş gördüğün zaman ücret bekleme. Edebini bozma. Sen, edebini bozmadan terbiyeni muhafaza edersen daha iyisini, daha güzelini ve daha fazlasını bulursun.

Fihrist'e dön

O zengin ve cömert adam, sende hırs ve bir talep görmediği zaman, birlikte çalıştığın arkadaşlarından ayırır ve seni hepsinden üstün tutar, her türlü rahatını temin eder.

Hak Taâlâ, itiraz edenlere sahip olmaz. Her işte nifak çıkarmakta olanlara bakmaz. Onun sahip olduğu ve baktığı kimseler, edepli ve itiraz bilmeyen kimselerdir, içi sakin, dışı hoş olanlar, Hak Taâlâ ile sohbetini devam ettirir.

Gelmekte olan hâdiselere boyun eğenin, ilâhî âlemde sohbeti devam eder. Allah'ı tam bilen ve O'na irfan duygusu besleyen, her an O'nunla olur. Başka sevdiği yoktur. O'na uyar, O'ndan dirlik alır, başkalarına karşı duygularını öldürür, irfan sahipleri, hep Allah'ın zatı ile olmaktadırlar; sıfat ve isim tecellilerinin zuhuru olan geçici şeylere uymazlar.

*

Ey evlâd! Konuştuğun zaman iyi niyetle konuş. Sustuğun zaman, kalbinde iyi duygu besle. Niyeti amelden önce bilmeyen adamın yaptığı işler eksiktir. Sen, susmuş olsan veya konuşsan, yine de günah işlemiş olursun; çünkü niyetin bozuk. Söz etmen ve sessiz durman, peygamberin sünnetine uymuyor.

Bir hâl değişikliğinde ve rızık darlığında hemen Hakk'a karşı haliniz değişiyor. Hele gelecek bir şeyin ipi kopup kırılsa, hemen küfür yolunu tutuyorsunuz. Dünyada hemen hemen her şey ölçülü ve muayyendir. Sana bir nimet gelirse, diğer kimsenin elinden çıkmış sayılır. Bir gün de senden alınır, başkasına verilir. Ne hepsi senin olur, ne de daima bir şahsın elinde kalır.

Kendinizi hükümdar gibi görüyorsunuz. Allah sanki sizin keyfinize göre hareket edecek!..

- Niçin yaptın? Şunu yapma! Bunu yap! gibi emirler vereceksiniz O'na öyle mi?.. Hâşâ!..

*

Ey Âdemoğlu, sen kimsin?.. Ne değerin var?.. Kokmuş bir sudan yaratıldın. Halini düşün. Rabbına tevazu göster. O'na karşı boynu eğik ol. Takva sahibi ol. Aksi hâlde kerim olman kabil olmaz. Allah katında güzelliğin kaybolur. Salih kullar da, takvan olmazsa senden hoşlanmazlar. Dünya böyledir; hep hikmet doludur. Âhiret daha başka olur; kudret âlemi orada başlar.

*

Ey cemaat! Sizi terbiye edecek zatlar lâzım. Siz Hakk'a vekâlet etmektesiniz. Bundan haberiniz var mı?.. Akıllı olunuz. Kalb gözlerinizi açınız. Bulunduğunuz makamı idrâk ediniz. Her hâliniz ölçülü olsun. Meselâ: Evinde bir topluluk bulunan, önce söze başlamasın; söz edecek olursa çoğu cevap mahiyetinde olsun. Boş şeyleri konuşmaktan çekinsin.

Tevhid ilmini edinmek farz, helâl bulup yemek farz, Allah için yapılan işlere, karşılık beklememek farzdır.

İçi dışına uymayan fâsık kişilerle olma. Salih ve düzenli iş edenlere koş. Karışık bir durumda olursan, salih ile nifaklı kişiyi ayırt edemeyecek hâle düşersen Allah'a yalvar. Oturduğun yerden hemen kalk; gece olsa, daha iyi olur. İki rekât namaz kıl, sonra yalvar:

- Ya Rabbi, kulların arasında olan salih kişileri bana buldur. Sana varmama delil olanı bana göster. Manevî sofrandan yememe vesile ver. Manevî susuzluğumu, sonsuz denizinden kandıracak zatı bana bildir. O zat gözlerimi, yakınlık nurunla sürmelesin. Taklitçi olmayarak ayan beyan nurunu gördüreni bana haber ver.

Allah yoluna canları ile girmiş olanlar, Allah'ın fazlından yer ve ülfet şarabını içerler. Hakk'ın yakınlığı kapısında hazır dururlar. Yalnız haberle yetinmezler. Çalışır, çabalar, sabırlı olarak sefere çıkar, her şeyi olduğu gibi görürler. Yaratılmışları geçer, ötelerin ötesine varırlar. Rablarına vasıl oldukları zaman edeb, ilim ve hikmet öğrenirler. Çeşitli bilgilere vakıf olurlar. Yerde ve gökte Mevlâdan gayri bir şey olmadığını o dem öğrenirler. Veren, vermeyen, hareket ettiren ve sakin bırakan, O'ndan başkası değildir. Takdir eden ve hüküm veren O'dur. Aziz eden ve zelil bırakan, bir şeyi diğerine sataştıran ve uysal kılan yine O'dur. Bu hâle erince o büyükler her şeyi kolay anlarlar. Çünkü kalb gözüyle Hak katında olanları görürler. Dış gözlerini de o yola vermeye çalışırlar. Dünya onların yanında hiç kalır, mülkünü görmezler bile... Ne bir ölçüye vurur, ne de tartmaya kalkarlar.

*

Ey cemaat! Takvayı terk ettiniz; bu halinizden hemen dönünüz. Takva gönüllere şifa verir. Onu terk, ruhu hasta eder.

Kendinizi tevbe etmeye alıştırınız. Tevbe ilâçtır. Günahlar ise mikrop çıkarır.
Peygamber (S.A.) efendimiz bir gün ashabına şöyle hitap etti:

- **«Ayık olunuz, size hastalığınızı ve onun şifasını öğreteceğim: ister misiniz?»**

Ashab:

- Evet, evet... dediler.

Peygamber (S.A.) efendimiz devamla buyurdular ki:

- **Hastalığınız, günah sebebi ile gelir. Ona şifa olan da tevbedir.»**

Tevbe, imanın ayrılmaz eşidir. Zikir meclislerine devam etmek ve Hakk'a muti olmak, iman hastalıklarına şifa olur.

İman dili ile tevbe ediniz; felahı bulursunuz. Tevhid ve ihlâs dili ile konuşunuz; size felah gelir. Allahü Taâlâ tarafından bir âfet geldiği zaman imanla kendinizi müdafaa ediniz, iman, elinizde bir silâh olsun.

Allah'ım, onlara gösterdiğini bize de göster.

«Dünyada iyilik ver. Ahirette iyilik ver. Ve bizi ateş azabından koru...» (Bakara/201).

***

27. M E C L İ S

Bu konuşma, cuma sabahı medresede yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî, 7 Cemaziyelâhir 545 (Milâdi 1150).

Akıllı ol. Yalancı olma. Allah'tan korktuğunu söylüyorsun, fakat halktan biri seni tehdid etse korkuyorsun. Hiç kimseden korkma. İnsanlar sana bir şey yapamaz. Cin tayfasından çekinme, sana zararları dokunmaz. Dünya azabından korku duyma. Öbür âlemin sıkıntısından üzüntü çekme. Azabı yapacak kudret sahibinden kork. Silâhtan korkma, onu atacak elden kork.

Aklı başında olan, kulların dil uzatmasına üzüntü duymaz. Allah yolunda akıl sahibi, ondan gayri şeylerin sözünden üzülmez. O insan bilir ki, yaratılmışların cümlesi Hak katında aciz ve perişandır. Hepsi O'na muhtaçtır.

Bu anlatılan hâli bulan kul ve bilgisinden faydalanılan büyük insanlar, İslâm dininin hakikatine ermiş olanlar, din doktorlarıdır.

Ey islâm dinini yıkmak isteyen, hastalığını onların vasıtası ile tedavi et ve Hakk'a koş. Bulunduğun hastalıktan seni o kurtarır. Senin bu yıkma hareketin hastalık doğurur. O zatlar ise, şifa yağdırır. O büyük insanlar, sana yarayacak olan şeyleri iyi bilirler.

Yaptığı işleri için Allah'a çıkışma. Çıkış yapacaksan nefsine yap. Kötülenecek biri varsa, o da nefsindir, ona söyle. İyilik, yumuşak başlı kimseye yapılır. Kötülük, dik kafa ve isyan eden kişiye olur.

Allah, hayır dilediği kulunu kendi yoluna bağlar. Sabra koşarsa yükseltir. Bağlarını çözer, semaya çıkarır. İyilik verir, imanı kuvvet bulur.

*

Allah'ım, belâsız olarak bize yakınlığını ver. Kaza ve kaderin hükmü anında, bize lûtfeyle. Şerli kişiler ezmek isterken bize yetiş.. Kötü kimseler, bizi yıkmaya gelirken yardım eyle. Nasıl istersen ve ne zaman dilersen bizi esirge. Din işlerinde yaptığımız hatalar için bizi affeyle. Dünya ve âhiret işlerinde bize afiyet ihsan eyle. İyi işleri başarmayı istiyoruz. Bütün işlerde bize ihlâsı nasib eyle. Amin!

*

Bir gün Bayezid-i Bistamî oturuyordu. İçeri biri girdi. Sağa ve sola bakmaya koyuldu. Niçin baktığı soruldu, namaz kılmak için temiz bir yer aradığını söyledi. Bayezid ona döndü ve şöyle dedi:

- Pisliğin görülmediği her yer temizdir. Yalnız, kalbini temiz et. İstediğin yerde namaz kılmaya başla.

Ihlâs sahibi olanlar, riyadan korkarlar. Bu bir akabedir. Bu an geçtikten sonra riya ortadan kalkar. Çünkü her varlık Hakk'ın olur. Riya yapacak kimse kalmaz.

Gösteriş, için dışa uymaması hâli, kendini beğenmek, şeytanın oklarındandır; o bu okları kalbe atar ve yaralar.

Büyük insanları dinleyiniz. Hakk'a götüren yolu onlardan öğreniniz. Büyük yolun yolcuları onlardır. Onlara nefsinizin kötü hallerini sorunuz. Şahsî arzu ve tabiî isteklerin kötü durumlarını onlardan öğreniniz.

O büyükler, başlarına gelecek belâyı bildiler. Nefsin kötülüğünü anladılar. Bu yüzden

etrafı bırakıp kendi hallerine düştüler. Hayli saman öyle kaldılar. Nefis canibinden gelen arzuya yıllarca uzaklık duygusu beslediler. Böylece ona galip geldiler; nefislerine hâkim oldular.

Şeytanın üflemesine aldanma. Nefisten bir ok atılırsa yıkılma. O kendi oku ile atar. Ve ancak onun yoluna girersen ok sana değer. Nefsin yoluna girmeyeni ok değmez. Malûm şeytan, ancak insan şeytanları vasıtası ile kötülük yapar. Nefis ve kötü arkadaştan Allah'a sığın; yardım iste. Bu kadar düşmanla baş edemezsin, ondan daima yardım talep et. O yardımını esirgemez. Hakk'ın yardımını varlığında sezer, manevî bir kuvvete sahip olursan, hemen çık; halka koş, nefse yanaş ve şöyle de:

- Topunuz birden geliniz; bana zarar veremezsiniz!

Yusuf (A.S.) peygamber, mülk sahibi olup kuvvet kazanınca bütün hane halkını yanına çağırdı.

Mahrum, Allah'tan yardım bulamayandır. Asıl zavallı, dünyada ve âhirette Allah'a yakınlık duygusunu kaybedendir.

Geçmişte, kullara gönderilen kitapların bazısında, şöyle buyurulmuştu:

- «Ey âdemoğlu, sana sahip olmasam her şey senden el çeker.»

Hak Taâlâ senden neden el çekmesin ki?.. O'nun her işine itiraz ediyorsun. O'ndan daima kaçıyorsun. İman sahiplerinden geri durduğun yetmiyormuş gibi, bîr de eziyet ediyorsun. İşlerin, iman sahiplerini üzmekte, onları incitmekte... İçinle ve dışınla onları kırmaktasın. Yaptığın işin kötülüğünü Peygamber (S.A.) efendimizden dinle:

- **«îman sahibine eziyet etmek, Beytü'l-Mamur'u ve Kabe'nin yapılmışını on beş defa yıkmaktan günah itibarı ile daha büyüktür.»**

Yazık sana... Ey durmadan Allah adamlarına eziyet eden, yukarıdaki büyük sözü iyi dinle ve anla... Peygamberin yüce kelâmını iyi dinle. Eziyet ettiğin kimseler, salih kimselerdir. Onlar, Allah'a iman etmiş insanlardır. O'nun varlığına iman sahibi olmuşlardır. O'na dayanan ve O'na itimat eden, onlardır. Yakında öleceksin. Malın geri kalacak, bulunduğun evden atacaklar. Öğünmekte olduğun mal, seni hiç bir sıkıntıdan kurtaramayacak.

***

28. MECLİS

Bu konuşma, Ribat'ta yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî, 9 Cemaziyelâhir 545 (Milâdî 1150).

Peygamber (S.A.) efendimizin bir Hadîs-i Şerifini şöyle anlatırlar:

Bir gün Peygamber efendimizin huzuruna biri geldi ve:

- Seni Allah için seviyorum, dedi.

Şu cevabı aldı:

- **«O halde, fakri gömlek gibi giy. Belâya sarıl. Öbür âlemde beni bulmak, benimle olmak için yaptıklarımı yapmalısın. Sevginin baş şartı; uymaktır.»**

Hz. Sıddık, Peygamber (S.A.) sevgisine sadık idi. Bütün malını Peygamber yoluna harcadı. Peygamberin sıfatına büründü. Hak kapısında Peygamber'e eş oldu. Her şeyi dağıttığı zaman, kendisine sarınacak bir aba kalmıştı. Çocukları için, Allah ve Peygamberinden başka hiç bir şey ayırmadı. İçini ve dışını Peygamber'in hâline uydurmuştu.

Sana gelince, yalancısın. İyi insanların sevgisi para ile ölçülemez. Onların karşısına paranı, altınını çıkarmaktasın. Bu hâlinle onlara yakınlık iddia ediyorsun. Onlara yakın olmayı diliyorsun.

Aklını başına al. Bu sevgi yalandır. Seven sevdiğinden bir şey esirgemez. Sevilen her şeye tercih edilir. Fakr hâli Peygamber (S.A.) efendimizden ayrılmazdı. Bu sebeple şöyle buyurmuştu:

- **«Fakr hali, beni sevenlere, selden daha çabuk varır.»**

Hz. Aişe'nin şu sözü önemlidir:

- Peygamber hayatta iken dünya bize gülmedi. Daima darlık ve sıkıntılı oldu. Peygamberin öbür âleme göçünden sonra üzerimize çöktü.

Peygamberimizin sevgisini kazanma şartı fakr hâlidir. Allah sevgisi için de belâ şarttır.

Bazı büyükler şöyle der:

- Her velayet hâlini belâ takib eder.

Sebebi, boş yere Allah sevgisi iddia edilmeye. Öyle olmazsa, riyakâr ve münafıklar da Allah sevgisi iddia eder; belki de dâvalarını kazanabilirlerdi.

Boş dâvadan dön. Yalan işleri bırak. Kendi başına tehlikeler çıkarma. Şayet bir dâva açmak istiyorsan, isbatlı, delilli olsun. Aksi hâlde ne bizden olursun, ne de dâvayı kazanabilirsin.

Altın işlerinden anladığını iddia ederek övünme. Sonra pişman olursun. Utandırırlar; bir şey sorarlar, bilemezsin.

Yılan ve yırtıcı hayvanlarla uğraşma. Onlar seni perişan eder. Eğer Havva isen yılana yanaş. Kuvvetine güveniyorsan, yırtıcı hayvanlarla dalaş.

Allah kulda doğruluk ister. O'na varmak isteyene marifet nuru gerektir. İrfan sahiplerinin

kalbine marifet güneşi doğmuştur. O güneş gece ve gündüz sönmez. O güneşe sahip olanlar doğru olurlar.

*

Ey evlâd! Münafıkları bırak. Allah'ın azabına kendini atmak isteyenlerden uzak ol. Aklını başına al. Zamane insanlarının çoğundan uzak dur. Onlar elbise giymiş kurtlara benzerler. İyi insanlar azdır.

Fakr aynasını al, hâline bir bak. O aynada sana ve diğerlerine ait ayıbı görme hassasını Allah'tan dile.

Sana her şeyi bildiriyorum. Halkı ve Hâlik'ı anlatıyorum. Şer, yaratılmışların yanındadır. Hayır, Allah katındadır. O'na göre şer yoktur.

Allahım, bizi yaratılmışların şerrinden koru. Dünya ve âhirette senin hayrını ver.

*

Her şeyi sizin için arıyorum. Bana bir şey gelmese de olur. İpimi kuyuya salarım; oradan çıkanı size veririm; ben almam. Beni zengin edecek şeyim var. Sizden hiçbir şey talep etmiyorum.

Bana göre çalışmak vardır. Çalışamayacak olursam, tevekkül ederim. Sizin getireceğinize bakmam. Getirmenizi zaten beklemem. Nifak sahipleri sizi bekler; Allah'a güvenmez, sizin vereceğinize dayanır. Allah'ı unutur. Yaratana itimad etmez.

Bana böbürlenmeyin, yeryüzünde olan bütün varlığı tecrübe edebilirim; buna gücüm yeter. İyinizi kötünüzü ayırt edebilirim. Allah'ın verdiği başarı kuvveti ile bunu yapmaya güçlüyüm. Allah beni bu işlere ehil kılmıştır.

Kurtuluş istiyorsan, örsümün üstüne yat. Çekicimin vuruş sesleri ile nefsin, şeytanî duyguların ve sana tesir eden şeytanî kuvvetlerin beynine sesleneyim. Düşmanlarını korkutayım. Kötü arkadaşlarını kaçırayım.

Bu düşmanları yenmek için Allah'tan yardım isteyiniz. Onlara sabırla karşı koyan, yardım kazanır. Varlığını onlara teslim eden, rezil ve rüsvay olur.

Âfetler çoktur; fakat onu indiren bir tanedir. Hastalık sayılamayacak kadardır; ama onun doktoru bir tanedir. Ey nefisleri hasta olanlar. Varlığınızı doktora teslim ediniz. Sizi tedavi ederken onu itham etmeye kalkmayınız. Onun kadar şefkatli olamazsınız. Sizi incitmeden tedavi eder. Nefsinizi o doktor kadar korumanız kabil değildir. O Aziz tabibin önünde dilinizi tutunuz. Ona taarruz etmeyiniz.

O'na teslim olduğunuz takdirde dünya ve âhiretin hayrını bulursunuz.

Allah yolcuları tam bir dehşet, tam bir sükût ve tam bir sessizlik içindedirler. Bütün çabalamaları, bunlara ermek içindir. Aradıklarını bulduktan sonra, Mevlâ dilerse onları konuşturur. Bazen konuştuklarından haberleri bile olmaz. Allah kıyamet günü, kuru varlıkları konuşturduğu gibi onları da konuşturur. Hak konuşturursa onlar da konuşur. Hak tarafından verilirse onlar alır. Allah açarsa onlar da açılır. İç varlıkları meleklere kalbolur. Melekler hakkında buyurulan:

- **«Allah'ın emrine isyan etmezler. Ne emir verilirse hemen yaparlar,»** (Tahrim/6)

mealindeki Âyet-i Kerime, bir bakıma onların hâlini anlatan bir şahid... Meleklere katılmaları bu yüzdendir.

Öbür yüze bakılırsa, daha üstün oldukları gözükür. Çünkü İlâhî bilgileri daha çoktur. Marifet hâlleri daha yücedir. Melekler onlara hizmetçi olur. Onlara uyar ve onlardan faydalanırlar. Kalbleri hikmetle doludur. Kalbleri bekçilerle çevrilidir. Herhangi bir darlık gelecek olsa, dış duygularına tesir eder, bünyelerini yıkabilir; ama kalb âlemlerine asla varamaz.

Onların derecesine çıkmak arzusu besliyorsan, İslâm dininin hakikatine ermeye bak. Sonra günahları bırak. İç âlemde ve dış âlemde yapılan bütün suçlara pişman ol. Sonra, şifa verecek vera' -şüphelileri bırakma- hâline koş. Daha sonra dünyanın helâl ve mubah işlerine de gönül kaptırma. Sonra Allah'ın fazlı sayesinde zâtına yakın olmakla zengin olmaya bak. Zaten Hak zenginliğine erdiğin zaman fazl ve ihsan seni kuşatmış olur. Kısmet ve lütuf kapıları sana kendiliğinden açılır. Dünya bazen üzerine kapanır; bazen de bütün varlığı ile sana gelir. Bu hâl dünyada kaldığın müddetçe devam eder.

Velî kulların hepsinde bu hâller tecelli etmez. Pek azları bu hâle erer. Erenler, ilim ve takva yönünden doğru oldukları için ererler, Hakk'ın zâtından gayrisi ile uğraşmazlar. Bunların çoğuna dünya Tamamen kapalıdır. Eğer onlara dünya verilmiş olsaydı, zaten eremezlerdi. Dünyaya kapılır, Hakk'a hizmetten geri dururlardı.

Allah, velî kulların, zâtından fariğ olmalarını istemez. Dünyalık kapışmayı ve dünya ehline karışmayı Allah onlara nasib etmemiştir.

Büyük velîlerin, dünyaya kapılıp azanı azdır. Onlara göre dünya diye bir şey yoktur. Dünyanın her şeyi İle uğraşırlar; ama onun hükmü altına girmezler.

Dünyanın, peşi sıra koşup gittiği nebiler arasında, Peygamber (S.A.) efendimiz de vardı. Dünya her şeyi ile ona koştu; ama o, hiçbirine iltifat etmedi. Hakk'ın hizmetinden geri durmadı. Dünyanın hiç bir şeyine bakmadı. Tam bir zühd ve çekinme hâli taşıdı. Yeryüzünün hazineleri emrine hazır olduğu zaman onu reddetti ve:

- **«Ya Rabbi, beni Senden başka şeyi olmayan miskinlerle yaşat, onlarla öldür ve onlarla kıyamet günü dirilt,»**

diye duada bulundu.

Zühd sahibi olmak büyük bir iştir; onu yapmaya kolay kolay güç yetmez.

İman sahibi hırs ağırlığından kurtulmuştur; çünkü bir şeye hasret duyarak abanmaz. Aceleci de değildir. Kalbi her şeye karşı bir çekinme duygusu besler. İç âlemini dünyaya kaptırmaz. Allah'ın emrine girer. Bilir ki, kendisi için ayrılan başkasına gitmez; bu sebeple nefsin istekleri peşinde koşmaz. Dünyaya dair istekleri arkaya atar.. Yaptığı tâat için Allah'tan kabul diler.

Ey evlâd! Allah yoluna girmek için iman sahibi olman lâzım. Orada sebat için de ikan'a sahib olmalısın.

Bu yola girmek istediğin zaman evvelâ dış varlığını korumak için örtüye, iç âlemini esirgemek için de imana muhtaçsın. Mekke –Hac- yoluna gitmek böyle değildir. Oraya gitmek için iman sahibi olmak, sonra para saklamak için çanta gerek. Anlatmak istediğim yol, dış varlık için örtü, iç varlık için de iman ister. Bu yolun hem önü, hem de sonu vardır. Başka yollara benzemez.

Süfyan-ı Sevrî'yi anlatırlar: İlme başladığı sıralarda, cebinde bir para çantası taşırdı. İçinde beş yüz altını vardı. Bir taraftan ilme çalışır, bir taraftan da muhtaçlara dağıtırdı. Parayı severdi. Ara sıra elini para çantasının üzerine koyar, şöyle derdi:

- Sen olmasaydın bizi ezmeye çalışırlardı.

İlmi bitirip irfan sahibi olduktan sonra, paraya kıymet vermedi. Elinde ne varsa hepsini muhtaçlara dağıttı, pişmanlık duymadı. Ve şunları söyledi:

- Gökleri demir kaplasa da yağmur yağmasa, yer taş olsa da bitkisi bitmese, yine de rızık hususunda üzüntü duymam. Şayet bir talepte bulunursam, imanım yok olur.

İmanın kuvvet buluncaya kadar çalış ve sebeplere yapış. Sonra sebepleri bırak, onları Yaratan'a koş. Peygamberler çalıştılar, borç ettiler, sebeplere yapıştılar. Bunları ilk zamanlarda yaptılar. Sonra tevekkül ettiler. Çalışmakla tevekkülü birleştirdiler. Her şeyin bir ilki, bir de sonu olur. Yolun bir dışı, bir de içi vardır.

Ey mahrum, çalışmayı bırakma. Tevekkülü de elde et. İnsanların elindekine göz dikersen iman sahibi olamazsın. Kudret sahibinin nimetlerini bilmemezlik olur. Allah sana darılır. Öz varlığından uzaklara atar... Çalışmayı bırakıp halkın vereceği küçük şeyleri ummak âfet sayılır.

Süleyman peygamber mülkünden uzaklara atıldığı zaman, Allah bir çok şeyle onu iptilâ etmişti. Onlar arasında, kullardan bir şey taleb etmek de vardı.

Süleyman peygamber, kendi diyarında iken çalışır, yerdi. Uzaklara atılınca rızık yolları ceza olarak başka taraftan verilmeye başlandı.

Allah yolcularının darlığı geçmez. Sancıları dinmez. Gözleri aydın olmaz. Musibetleri eksik olmaz; taa Hak Taâlâ'ya kavuşuncaya kadar... Hak Taâlâ'ya kavuşmaları iki yönden olur: Biri dünyada, öbürü âhirette... Kalb ve sır âlemi ile dünyada Hakk'a vasıl olan azdır. Âhirette bütün varlıkları ile O'na kavuşurlar. Kavuşan rahat ve huzura erer. Ama önceleri, ağlamakla sızlamakla geçer.

Ey evlâd! Nefsine helâl yedir, Temiz lokma aldır. Onun kibrine sebep olan haramı aldırma; sonra kibirli olur. Kendini beğenir, edebini bozar.

Allah'ım, Zâtını bize bildir ki, seni öyle bilelim. Âmin!

***

29. MECLİS

Bu konuşma, medresede yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî, 11 Cemaziyelâhir 545 (Milâdî 1150).

Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- **«İslâm dinini kabul etmiş biri, herhangi bir şahsa zenginliği için saygı gösterirse dininin üçte ikisi gider.»**

Ey münafıklar, bu yüce kelâmı işitiniz. Bu Hadîs-i Şerifte belirtilen saygı, sadece önünden kalkmak mânasını taşır. Ya orucunu, namazını ve haccını zengin kişiler için yaparsa ne olur? Ya akşam sabah o zenginlerin eteğini öpen dindarlara (!) ne buyurunur?..

Ey müşrikler, sizin ne peygamberden haberiniz var, ne de onun kelâmından... İslâm olunuz ve günahlarınıza tevbe ediniz. Ancak imanınızı hâlis tevbe kurtarır. İkan duygunuz, o zaman büyür. Tevhid haliniz gelişir; bütün varlığı ile sizi Arş'a çıkarır.

*

Ey evlâd! iman bahçene bakar, ağaçlarını büyütürsen, Hak seni maddî varlığından alır. Artık ne kendi dış varlığına, ne de başkalarına ihtiyaç arz edersin... Ve çalışmanın, kazanmanın hakikî yollarını öğrenirsin; hiç birinde hakikî tesir görmezsin.

Seni Hak doyurur. Kalbini ve sırrını da nurla doldurur. Kapısı önünde oturtur, zikir, ülfet hâlleri ile zengin kılar. Yakınlığı sayesinde kimseden bir şey taleb etmez olursun. Dünyadan bol nasib alıp onunla meşgul olana bakma. Elinde maddî varlık taşıyana göz atma. Senin bakışların onun içine ağırlık verir. Her bakışında elimde olanı alacak diye çekinir, ruh sıkıntısına düşer, ayrıca onu üzüntüye soktuğun için hata etmiş olursun...

Ey bilgi iddiasında olan, dünya ehlinden mal taleb eden ve bilgisini paraya çeviren! Allah, seni bildiklerinle batırıyor. İlmin bereketi senden gitti. Özün çürüdü, kabuğu kaldı.

Ve sen ey Hakk'a kulluk eden, halbuki kalbin kullara bağlı. Onlardan bir şeyler bekliyor, herhangi bir isteğini vermezler diye korkuyorsun. Dıştan Allah içinmiş gibi görülen kulluğun, içten halk için oluyor. Her arzun ve çaban, kulların elindekine göre... Onların elinde bulunan saman çöpü kadar kıymetsiz şeylere tenezzül ediyorsun. Onların övmesini, yüceltmesini bekliyorsun. Onların kötülemesinden ve seni bırakıp gitmesinden çekiniyorsun. Elindekini alırlar diye titriyorsun. Onlardan alacağın bir şey için, sabahlara kadar uykunu kaçırıyorsun. Ümitlerini o kadar uzatıyorsun ki, hile yapmaya mecbur kalıyorsun. Kapılarına gittiğin zaman, içinden gelmediği hâlde ince ve yumuşak konuşuyorsun. Sebebi: Sana bir şeyler versinler...

Yazık sana, için bozuk olmuş. Hep gösteriş peşindesin; din yoluna girişin babadan kalma gibi. Kendini İslâm'ın emirlerine veremiyorsun.

Kalblerde dönüp dolaşanı bilene karşı büyüklük satana yazıklar olsun. Hain göz taşıyana yazıklar olsun.

Dilinde:

- Allah, en büyüktür...

Kalbinde:

- Hayır, yaratılmışlar daha büyüktür... diyene yazıklar olsun.

Fihrist'e dön

Kalbinde böyle şeyler varsa dön. Tevbe et. îyi işleri sadece dünya için yapma. Halka gösterişe kalkma. Yalnız Allah'ın pâk vechini dileyenlerden ol.

Yaratıcılığın hakkını öde. övülmek için iş yapma. Vermek, almak ümidini gönlünden at.

Rızkın azalmaz ve çoğalmaz. Hakkında hükmedilen, hayır ve şer, gelecekse gelir. Bunları düşünüyorsan, yazık...

Hırsını azalt. Ümitlerini kıs. Ölümü göz önüne al. Bunları yaparsan ıslâh olursun. Bütün hâlinle dinî emirleri yerine getirmeye çabala.

Ey cemaat! Yanımızda İslâm dinine uyan bir hâliniz kalmadı ki... Onu, zahirde elinizden bıraktınız. İç âleminize zaten geçemediniz. Nefsin hilesine kandınız. Allah'ın hilmine aldandınız. Her gün biraz daha dinden uzaklaştınız... Allahü Taâlâ Hazretleri'nin hilmi sayesinde bu âlemde, gazaba da uğramadınız. Bir gün burayı bırakır, öbür âleme göçerseniz: O gün Mevlâ her yanınızdan tutar, azaba atar.

Ölüm gelir, kabre inersin. Oranın sıkıcı darlığına uğrarsın; belânı bulursun. Oradan kolay kurtulmak yoktur. Kıyamet kopmayınca oradan çıkarılmazsın. Kıyamet oldukta sana haber gelir; kalkar, kör pişman gidersin. İğneden ipliğe hesaba çekilirsin. Saati ve dakikası ile her yaptığın işin hesabını verirsin.

Sen, boş bir put gibisin; kuru deriden ibaretsin. Ne mânan var ki?.. Kuvvetin de yok... Yalnız ateşe yararsın. Kulluğuna bakılsa ihlâs yok. Halbuki ihlâs ibâdetin ruhudur. Ruhsuz olan şey Hakk'a yaramaz. Yaptığın kullukla birlikte ateşte yanacaksın. Yalnız yanmakla olsa neyse; ayrıca yapılan sitemli çıkışların verdiği sıkıntı da caba... îhlâsla yapılmayan hiç bir şeyin faydası olmaz; bunu iyice bil.

Sen çalışan ve istediğine erensin; ama neye? Dünyada bol bol çalışıp yorulan, boş yere kendini yorduğu için de öbür âlemde ateşe atılan... Ancak tevbe seni kurtarabilir, ölüm gelmeden, tevbe et, kurtul.

Tevbeni iyi yap. îhlâsa sarıl. İmanını tazele, Allah'a dön. ölümün gelmesini bekleme. Ölüm anında bütün kapılar yüzüne kapanır; tevbe etmeye gücün yetmez olur.

Allah'ın ihsan kapısı kapanmadan önce, kalb adımlarınla Allah'a açıl. Allah'ın ihsan kapısı kapanırsa, nefsin sana yük olur. Malın ağırlık verir. Kuvvet işe yaramaz bir yük olur. Elinde bulunan hiç bir şeyin yararını göremezsin.

Altınların sana put oldu. Bütün düşüncen paraların... Bunlara dalıp Hakk'ı unuttuğun için yakında fermanın verilir. Bu hâlinden utanmaz mısın, yazık sana?

Dükkânını ve malını, çocukların rızkı için çalışma vesilesi yap. Çalışırken din emirlerini unutma. Sakın, malın ve dükkânın tesirini görme. Kalbini Allah'a bağla. Tevekkül sahibi ol.

Senin ve çocukların rızkını Allah'tan dile. Çalışmanda da fazla bir tesir görme. Sen bir vesilesin. Kalbini Allah'a verirsen, yakınlık bulursun; Hak'la ülfet edersin. Kalbin zengin olur. Yavruların gözü tok olur. Her ümit kalbine verilir. Ve denir:

- Şu sana, şu da çocuklarına.

Bugün şirk içindesin. Anlattığımız makama bu hâlinle eremezsin. Dünyanın topunu verseler gene doymuyorsun.

Kalbini kilitle. Yabancı her şeyin ona girmesi ümidini kes. Oraya yalnız Hak Taâlâ'nın zikrini koy, yeter.

Yaptığın hatalar için tevbe üstüne tevbe et. Kötü işlere cesaret ettiğin ve kötü edebin için pişmanlık üstüne pişmanlık duy. Kötü işlerine ağlamayı arttır. Elinde mal varsa, biraz fakirlere dağıt. Yakında onları bırakıp gideceksin. Dünyadan göçeceğine inanan iman sahibi cimri olmaz.

İsa (A.S.) peygamber ile şeytan arasında geçen şöyle bir konuşma anlatırlar. İsa:

- Halk'tan en çok kimi seversin? diye sorunca şeytandan şu cevabı almıştı:

- İmanlı olmakla beraber cimri olanı. Bundan sonra sevmediği kimseyi sordu:

- Cömert olan fâsık kişiyi sevmem, cevabını aldı. Bunun sebebini sordu. Şeytan onu da şöyle anlattı:

- İmanlı cimri, bir gün cimriliği sonunda imanını kaybedebilir; fâsık kişi ise, cömertliği yüzünden iyilere katılabilir.

Dünya ile yalnız dünya için meşgul ol. Çalışmak, kazanmak iyidir. Çünkü Hakk'a kulluk için yardımcı olur. Ama sen, bu iyiliği unuttun. Bütün servetini günah işlemekte harcadın. Çalışmak için namazı ve diğer hayırlı işleri bıraktın. Malın zekâtını vermedin. Daima isyan bayrağı çektin. Kulluk yolunu tutmadın. Çalışman, yol kesicilik gibi bir şey... Yakında ölüm gelir. Onun gelişi iman sahibini sevindirir, küfür ehlini ürkütür, münafıkları korkutur.

Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- **«iman sahibi öldüğü zaman, Mevlasının iyiliklerini görür; yaptığı iyi işlerin karşılığını seyre dalar. Ah, dünyada biraz daha kalsaydım; hayır işlerimi artırsaydım, der.»**

Tevbe edip sebat eden, nerede?.. Yaptığı hatalar yüzünden Yaratan'dan utanan nerede? Her hâlinde onu gözeten ne oldu? Yalnız kaldığı zaman ve herkesin yanında olduğu zaman, harama bakmayan nerede?.. Kalb ve kalıp gözünü günahtan ayıran nerede kaldı?..

Peygamber (S.A.) efendimiz;

- **«Bu iki göz zina eder.»** buyurur.

Gözün zinası harama bakmaktır. Gözlerin günde kaç defa zina ediyor, biliyor musun? Kadınlara ve çocuklara kötülükle bakıyorsun. Allahü Taâlâ'nın şu kelâmını işitmedin mi:

- **«İman sahiplerine söyle; gözlerini çevirsinler**.» (Nur/30)

Ey çaresiz, sabırlı ol. Dünyanın çaresizliği çabuk geçer. Büyük Peygamberimiz (S.A.),

Hz. Âişe'ye şöyle buyurdu:

- **«Ya Aişe, dünyanın acılığını, âhiretin iyiliği için iç.»**

Çalış, geçmişte verilen hükme güvenme; orada isminin hangi defterde yazıldığını bilemezsin. Şaki veya said olduğunu göremezsin. Bu sır, İlâhî bilgi hazinesinde saklıdır; karışma, karışacak olursan dinden çıkarsın.

Çalış, yapacağın işler acı gelse de yap. Geçmişte verilen hüküm, seni ilgilendirmesin. Yapacağın işlere bak. O derin bilgiyi ne sen, ne de başkası bilir. Buna kader bahsi denir. Kader ilmini ne sen tam bilirsin; ne de başkaları...

Allah yoluna baş koyanlar, dünya yatağını dürdüler ve Mevlâ'nın huzurunda durdular. Hep günlerini onun uğruna harcadılar. Dünyadan ancak geçim miktarı aldılar. Onlar, keyif için yemek yemezler. Zarurî ihtiyaçlarını alırlar. İbâdetlerine iyi niyetle kuvvet verirler. Şeytan mekrinden, şehevî duygularını esirgerler. Her hususta olduğu gibi, şehvet duygularında da, Yaratan'ın emrini gözetirler. Peygambere uymaktan geri durmazlar. Bütün meşgaleleri, emri tutmak, sünneti yerine getirmek... Onlar, gayretli kişilerin başında gelir, feragatleri tamdır.

Allah'ım, bizi onlardan eyle, onların bereketini bizden uzak kılma. Âmin!

*

Ey evlâd! Dünya sevgisi içini sardıkça, salih kulların hâlini göremezsin. Halktan bir şey umdukça kalb gözlerin açılmaz olur. Dünya ve âhireti kalbinden atmadıkça, manevî hâllerden sana söz düşmez.

Hak yolunda cihad ehli ol. Böylelikle başkalarının görmesine imkân olmayan şeyi görürsün. Âdet harici kerametler senden zuhur eder.

Küçük hesapları bırak, büyükleri kendiliğinden gelmeye başlar. Her hâlinde Allah'a dayanırsan, açık ve kapalı yerlerde O'na isyan etmekten çekinirsen, tahmin edemediğin yerden rızkın gelir.

Sen elindekini bırak, daha iyisini alırsın. Henüz olgun olmadığın için istiyorsun, sonra bunu da bırakırsın.

Dünyada bırakılanları öbür âlemde alırsın. Bu yola ilk girenler, şehvet duygularını ve diğer dünyalık işlerini zorla bırakırlar. Gayret sarf eder, kalblerini esirgerler. Sonra korkmadan nasiblerini alır yerler. Çekinmek, ittika sahiplerinin vasfıdır. Korkmadan ölmek ise Allah yolunda varlıklarını harcamış olanlara haktır.

*

Ey gösterişçi, ey içi dışına uymayan, ey şirkçi, büyüklere zahmet verme. Elden kaçırdığınızı bulmak için onlara yanaşmayınız. Onların hâline ermeyi aklınıza getirmeyiniz. Elinizde bulunan yaramaz şeyler, sizi onlarla olmaktan uzak kılar. Onlar âdetleri ve resmî hâlleri bıraktılar. Sen onların bıraktığını kaptın. Şüphesiz onlar tarafından bırakıldığı hissini duyan şeyler, kendiliğinden ayrılıp gitmiştir. Çünkü onlarda, yoktan gayri şey kalmayacaktır.

Sen uyuduğunda onlar uyanıktı. Sen bol dünyalık içinde iken onlar oruçlu gezdiler.

Sen emniyet içinde iken onlar korkarak ağladılar. Her şeyini saklarken onlar varlarını dağıttılar. Onlar işlerini Hak uğruna yaptılar, sen kullara gösteriş yaptın. Onlar Hakk'ı aradılar, sen başkasını... Onlar işlerini Allah'a ısmarlarken sen tek başına yapmaya kalktın. Hakk'a cephe aldın. Onlar dillerine sahib oldular; Hakk'ı kullara kesmediler. Sen onların yapmadığını neden yaptın? Acılara sabırla karşı koydular, tatlı oldu. Kudret bıçağı onları kesti, ama aldırmadılar. Etleri doğranırken hiç bir üzüntü duymadılar. Çünkü yapanı biliyorlardı. O'nun uğruna varlığını harcayan, yaptığı ufak darlığa dayanamaz mı? Halk, o büyüklerin dilinden emindir. Onlardan hiç bir kula eziyet gelmez.

Büyük insanlar, karıncayı dahi incitmezler. Bu sözü o büyüklerden biri demiştir. Çünkü o karınca ufacık hâli ile çalışmaya bakar. Büyük insan, o karıncanın halkla iyi geçim ettiğini görür. Kendi aralarında yine hoş geçim üzere olduklarını görür. Hâli böyle büyük olan küçük mahlûka eziyet edilebilir mi hiç?..

Büyük insanlar her şeyle iyi geçinirler. Bu yüzden Hak yakınlığına ererler, hoş olurlar. Öbür âleme göçünce, cennetin güzel nimetlerini görürler. Allahü Taâlâ'nın kelâm sıfatının tecellisini orada seyrederler. O'nun zâtına varır, verdiği armağanı kabul ederler.

Ey zavallı, anlattığımız büyüklerden sana bu hâlinde nasip gelmez. Tevbe ile uğraş. Günah kirlerini yıka. Rabbına karşı seni rüsvay edecek şeyi bırak. Onun yasak ettiği şeyleri yapma. Kötülük etme, cür'etini bir yana at.

Allah'tan utanılır; kullardan onun kadar utanılmaz. Her şeyden önce O'nun varlığı vardır. Bütün varlığın sahibi olandan utanmalısın. Varlığı sonsuz olan zâttan utanarak hatalarını bırakmalısın. O Kerimdir; zulmü sevmez. Zalimlik sıfatı başkalarına yüklenir. O'nun zenginliği sonsuzdur. Kâinatta olan her şey O'na muhtaçtır. O'nun âdeti vermek; başkalarınınki ise almak... Bütün ihtiyaçlarını O'na arzet. Başkasından istemek iyi olmaz. O, hepsinden yücedir. Yaptığı işler delilin olsun. Çizdiği yolları aşma. O'nun takva yoluna koş. Takva üzere olursan O'na varırsın. Yapılmış şeylere gönül kaptırma. O'na varmak için delil ara. Yalnız O'nu an; âhireti de bırak. Dünya ve âhiret metaından sana meyilli olan gelir; seni kaybetmez. Hakk'ın zâtından gayri şeyleri bir yana at. O'na güven; kalbini üzüntülerden temizle.

Kalbin, Yaratan'a götürecek delili sana göstermiyorsa akılsız bir yaratıksın. Bulunduğun karanlık âlemi bırak; akıllı olan kişileri ara. Onları, akılları Mevlâ'ya götürmüştür. Aklın ne olduğunu onlardan öğren. Onların gösterdiği akılla nefsini tanı.

Ömrün sona eriyor, bundan haberin yok; yazık sana. öbür âlemden ne zamana kadar yüz çevireceksin? Dünyaya daha ne kadar sarılacaksın? Sana yalnız acınır. Yiyeceğini başkası almaz. Yerin cennet ise ne âlâ, gidersin; cehennem ise ona da gidecek yine sensin. Gaflet seni tapuladı. Hevâya esir düştün. Bütün derdin yemek, içmek, evlenmek, uyumak ve kötü arzularına kavuşmak...

Çalışman, münafık ve müşriklerinkine benziyor. Tek karnın doysun; ister helâl, ister haram olsun; düşünmezsin. Sanki kalbini diriltecek bir dine sahip değilsin.

Zavallı, nefsinin perişanlığına ağla. Bir çocuğun ölse, kıyamet kopmuş gibi göz yaşı akıtırsın. Kalbindeki inancın ölürse hiç düşünmezsin; ne ağlar, ne de aldırış edersin. Aklın yok; olsaydı dinsizliğe ağlardın.

Sermayen var; fakat hiçbir zaman onunla iş tutmak aklına gelmedi. Kalbindeki haya duygusu ve başındaki akıl birer sermayedir. Sen, onları iyilik için kullanmaya hiç bir zaman kalkmadın.

Bilgi ile amel etmedin. Aklından fayda almadın. Yaşaman boş. O hâlde hikmet-i vücudun nedir? İçinde durulmayan eve benzersin. Yeri bilinmeyen hazine gibisin. Yenilmeyen İyi yemek neye yarar?

Sen kendi değerini bilmezsin; fakat ben bilirim. Din aynası bende vardır. O ayna ile zahire bakılır; hüküm verilir. İlim aynası da bende var. Onunla da iç âlemin hükmü verilir.

Gaflet uykusundan uyan. Ayıklık suyu ile yüzünü yıka. Hâline bak. İslâm mısın, yoksa, kâfir mi? İman sahibi misin, yoksa münafık mı? Allah'ı biliyor musun, yoksa O'na şirk mî koşuyorsun? İçinde gösteriş arzusu var mı? Yoksa ihlâsa sarılmış mısın?..

Allah'ın emirlerine uyuyor musun, yoksa muhalefet mi ediyorsun? Mevlâ'dan razı mısın, yoksa O'na darılıyor musun?..

Aziz ve Celil olan Hak, senin razı olmana ve dârılmana bakmaz. İkisinin de faydası sana aittir.

Allah, Sübhan, Kerîm ve Halîm'dir; her şeyi lutfu ve rahmeti deryasına almıştır. Eğer bize O'nun lutfu ve keremi olmasaydı helak olurduk. Bizim yapmakta olduğumuz hatalara karşı tam mukabele etseydi, topumuz birden yıkılırdık.

*

Ey evlâd! Nifak, gösteriş ve unutkanlıkla ibâdet edersin, bu ibâdetinde iyilik umarsın. Hata ile işlediğin şeylere lütuf beklersin. O uygunsuz hâllerinle iyi kulların yanında kalmak dilersin. Sen nerede, onları anmak nerede?.. Onlar gibi marifet dâvasına girmek sana çok ırak.

Ey sahibinden kaçan, dağınık ve perişan adam, hâlin nice olur? Şu büyük ümmetin ihlâs sahiplerinden de ayrıldın.

Sana ağlanması için ağla. Musibet işlerine otur ağla. Onları gidermek için üzüntü duymazsan, yazık olur. Kötü işlerini öldür, sonra taziyeye otur. Başkaları da sana, taziyeye gelir. Senin gözlerinde perde var; bundan haberin var mı? Bazı büyükler şöyle buyurmuşlar:

- Hak nurundan perdelenmiş oldukları hâlde hâlini bilmeyenlere yazıklar olsun.

Kalbin nerede? Aklın kime takıldı? Kime hâlini şekva ediyorsun? Kimden yardım istiyorsun? Kiminle bu kadar uyuyacaksın? Herhangi bir darlığa düştüğün zaman, kime dayanacaksın? Bu hâlinle hep yalnız kalacaksın. O büyükler, gafletin için, sana yardımcı olmayacaklar.

Ne dilersen söyle. Her sözünü bilirim. Onların yalanını, doğrusunu çıkarırım. Sen ve bütün yaratılmışlar, bana göre bir kurbağa kadar küçüktür.

Sizden doğru olanın, hizmetçisi ve kölesi olurum. O isterse, beni alır, çarşıda köle gibi

satabilir. Beni kendine mal etmek isterse, çalışır kıymetini öderim. O doğru İnsan üzerimden elbisemi alsa, sesimi çıkarmam. Dilendirmek isterse yaparım. Tecrübesi kolay, arzu ediyorsa hemen yapsın.

Seni neylerim; doğruluğun yok. Sözünü tutman kabil değildir.

Tevhid ve imana yanaştığın yok. Oluk kapatan ot kadar kıymetsizsin. Ayrık otuna benzersin. Kurumuşsun, yalnız yanmaya yararsın.

*

Ey cemaat! Dünya biter, ömür tükenir. Ahiret yakında gelir; ona karşı düşünceniz nedir? Ne gibi hazırlık yapmaktasınız? Onu düşünmediğinizi görüyorum; bütün gayretiniz dünyada...

Siz Allah'ın nimetine düşmansınız. O'ndan işinize gelmeyen bir iş gelirse, her tarafa yayarsınız. İyiliği gelecek olsa saklar kimseye göstermezsiniz. Allah'ın nimetini saklar kimseye vermez, şükrünü de edâ etmezseniz yakında elinizden alır. Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- **«Allah, kullarına verdiği nimeti açıktan görmek diler.»**

Allah yolcuları, bir gaye beslerler, kalblerine bir şey saklarlar, birçok şey değil... Onlar, ibâdetlerini görsünler, işitsinler şüphesinden beri kılarlar. Siz nifakın kulu ve desinlerin kölesisiniz.

Onlar, yaptığı bütün kulluğu Rablarına verdiler. Kullara kulluk etmektesiniz, övülmek için iyilik yapmaktasınız. Tam kulluk yapacak kimse, içinizden çıkamaz. Ancak kul, Allah'ın dilediğini yapandır.

İnsanlara bakıyorum; sanki bana şöyle bir şeyler deniliyor:

- Şuna bak: Dünyaya ibâdet ediyor; dünyada kalmak istiyor. Kıyamet kopmasından ödü kopuyor. Şuna bak: Kullara kulluk ediyor, onlardan yardım diliyor. Bir de dön şuna bak: Ateşe tapıyor, cehennemden korkuyor. Şu da cennet için kulluk peşinde. O, ateşe taparken Yaratan'ı düşünmüyor. Bu da cenneti isterken Sahibini aklına getirmiyor.

Halk nedir ki? Cehennemin ne Önemi var? Hakk'ın gayri neye yarar? Allahü Taâlâ şöyle buyurur:

- **«Onlar, yalnız Hakk'a kulluk ve O'nun uğrunda pâk, temiz ve ihlâsla ibadet yoluna girmeye emrolunmuşlardır.»** (Beyyine/5)

İrfan sahibi bilgin kişiler, yalnız Hakk'a kulluk ederler. Başkasını bilmezler. Yaratan'ın hakkını verirler. Hakk'a yaptıkları kulluk, O'nu sevdikleri ve emrine uydukları içindir. Başka mânaya gelmez. İbâdet eder, O'ndan yardım isterler.

Siz suretten ibaretsiniz. Yalnız dış görünüşte varlık sahibisiniz. İç âleminiz boş, ama o büyüklerin iç zenginliği vardır. Siz binanın dışı olabilirsiniz, onlar içi. İç yönü onlar istilâ etmişlerdir. Siz sadece bağırıp şamata edersiniz, onlar iç âlemlerine çekilir, dururlar. O yolcular, peygamberlerin sağında ve solunda yürürler. Peygamberlerin çevresini onlar sarmıştır. Peygamberlerin tattığı taamı onlar da tadar. İçtiği şarabı

onlar da içer. Peygamberlerden öğrendikleri bilgi ile amel ederler; bu yüzden onlara vâris olurlar. Peygamber (S.A.) efendimiz bu mânaya işaret olarak şöyle buyurur:

- **«Alimler, peygamberlerin vârisleridir.»**

Bu veraset peygamberlerin yoluna giden ve ilmi ile âmil olan her iman sahibine nasib olur. Bu nasib sayesinde peygamberlerin vârisleri olabilirler. Bu hâle ermek yalnız dış ilimle olmaz. Ona bir iç eklemek lâzım olur. Senetsiz dâva isbat edilemez. Amelsiz ilmin yararı olmaz.

Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- **«İlim ameli çağırır; icabet ederse pekâlâ; aksi halde gider. Geriye yalnız ders zahmeti kalır.»**

Yalnız kabuğu kalır, içi bozulur.

Ey ameli bırakanlar, hâlinize beliğ şairin süslü sözü ne fayda verebilir? Onun derin mânasına nüfuz etmedikten sonra neye yarar?

Kalbini temizlersen, bütün duyguların pâk olur. Kalb bütün duyguların şahıdır. Padişah iyi olursa, iyilik bütün halka geçer, tüm kabuk, amel onun özüdür. Kabuk özün saklanması için durur. İç de yağı alınması için saklanır. İç olmazsa kabuk neye yarar? Özün yağı olmayınca onu saklamak neden gerekli olsun ki?..

İlim gitmiş sayılır. Amel olmadıktan sonra ilim de yok sayılır.
Bir şeyin varlığı ondan faydalanmaya bağlıdır. Faydası olmayan var, yok gibidir.

Ey bilgin kişi, bildiklerini iyiye kullan. Dünya ve âhirette hayır bekliyorsan, bilginin gereğini yapmaya bak. Bildiklerini İnsanlara belletmekten sakınma.

Ey zengin, dünya ve âhirette iyilik bekliyorsan, malından fakirlere dağıt. Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- «**Hak katında insanlar bir aileden ibarettir; içlerinde hangisi fazla iyilik yapıyorsa o daha sevgilidir**.»

İnsanların ihtiyacını insanlarla gören ve bu hususta hüküm veren Allah Sübhandır.

Ey zengin, benden kaçma, senden bir şey alıyorsam senin içindir. Ondan gelecek büyük hayır sanadır. Bana senin malından bir şey gelmez: Allah beni varlığı ile zengin kıldı ve sizin derdinizi görmek için gönderdi.

İbrahim Edhem, fakirlik hâli için nefsinde sabırsızlık sezer ve şöyle derdi:

- Ya Rabbi,bize bol dünyalık ver, ama kalbimizi koru. Bizi öte atıp dünyalığa rağbetimizi arttırma, onu ararken yıkılırız.

Allah'ım, verdiğin hüküm ve kader işlerinde bize lûtfunu bol eyle!

***

30. MECLÎS

Bu konuşma, sabah üzeri Ribat'ta yapıldı. Konuşma tarihi: Hicri, 26 Cemaziyelâhir 545 (Milâdî 1150).

Allahü Taâlâ'nın nimetlerini görüp varlığını itiraf edene saadetler olsun. Her varlığı O'na bağlayana saadetler olsun. Nefsini bir yana atarak sebepleri, gücünü, kuvvetini Hak Taâlâ'ya verene saadetler olsun...

Aklı başında olan odur ki, yaptığı işin hesabını Yaratan'ına sormasın, O'ndan mükâfat istemesin... Her hâlini buna uyduran akıllı insandır.

Sen yaptığın ibâdetin mânasını bilmeden ibâdet edersin. Zâhidlik yolunu anlamadan tutarsın. Dünyaya sarılırsın, fakat ne olduğunu bilmezsin... Bu hâl kalbine perde üstüne perdedir. Felâket üstüne felâkettir. Bu hâle gelen, hayırla şerri ayırd edemez. Sen de hayrını şerrini ayırd edemezsin; lehinde ve aleyhinde olanı çıkaramazsın; düşmanla dostunu fark etmen kabil olmaz. Bu başına gelenler, cehaletinden oluyor. Büyük önderlere hizmet etmediğinden çıkıyor,

Her şeyin bir önderi vardır. Bilginin önderi, yapılacak işlerin Önderi ayrı ayrıdır. Onların her biri, kendi çapında Hakk'a delâlet ederler. Her kimi terbiye edecek olsalar önce sözle yola getirirler, sonra yaptıkları işle çağırırlar. Hakk'a vasıl olman, onların vasıtası ile olur. Hakk'a vasıl olan, bilgi ve zühd yolu ile olur. Bu zühd yolu, hem kalb, hem de kalıpla olur.

Kendini ilk defa zâhidlik yoluna verenler, dünyayı ellerinden çıkarırlar. Bir zâhid vardır, zâhidlik hâlini varlığına yerleştirdikten sonra dünyayı kalbine koymaz. Bunlar büyük kişilerdir. Kalbleri ile zâhid oldukları için zühd onlarda hâl olur. İçleri, dışları ona bürünür.

Tabiî hâllerinin ateşi söndü. Boş gururları kırıldı. Nefisleri itminan derecesini buldu; şerri gitti.

*

Ey evlâd! Bu zühd öyle şeydir ki, elle yapılmaz. Elini attığında tutabileceğin gibi de değildir. O birkaç adımdır. İlk adım, dünyaya olduğu gibi bakmaktır. Bu görüşte, peygamberlerin ve geçmişte yetişen velî kulların tutumu esas olmalıdır. Onların ibâdetten yana boş zamanı olmamıştır.

Dünya görüşünün, onların görüşüne uyması şarttır; onlara uymak böyle olur. Sözde, işte, gizlide, aşikârede. Hasılı surette ve mânada onlara uymalısın. Onlar gibi oruç tutmalısın. Onlar gibi namaz kılmalısın. Dünyadan alacağını onlar gibi almalısın. Bir şeyi seversen onlar gibi sevmelisin ve bıraktığını onlar gibi bırakmalısın. Onlara, anlatıldığı gibi uyarsan, Allahü Taâlâ sana bir nur ihsan eder.

Nefsinin ayıplarını onunla görürsün. Başkalarına da o nurla bakarsın. Hem senin, hem de başkalarının ayıbını onunla görürsün.

Her şeyin değerini O verir, ama zâhid olursan... Bu ki sabit oldu, kalbine yakınlık nurları dolar; böylece iman sahibi, ikan sahibi, arif ve âlim olursun. Her şeyin asıl suretini ve manevî yolu görürsün. Dünyaya baktığın zaman görüşün, geçmiş büyüklerin görüşüne uyar. Onlar dünyadan kalblerini çekmişlerdi. Sebebi, dünyanın ihtiyar, porsumuş görünüşü ve çirkin bir hâlde oluşu... Bu, o Allah yolcularının görüşüdür. Onlara uyarsan, görüşün onlarınkine benzer. Onlar gibi olmayan mülk sahipleri, dünyayı yeni gelin gibi görürler. Halbuki bu hâl, Allah yolcularının katında olmaz, dünya onlara zelil ve hakir gelir. Onun üstünü başını yırtar; saçlarını yolarlar.

Yüzünün etlerini diderler. Dünya onlara kısmet vermek istemez. Fakat onlar, inadına hisselerine düşenleri alırlar. Dünyalık alırken öbür âlemi unutmazlar; zaten bütün hâlleri öbür âleme dönüktür.

*

Ey evlâd! Dünya için yapacağın zühdü, iyi yapmaya güçlü isen yap. Gönlünden kopan arzu ve istekle yap. Halka karşı da aynı duyguları besle. Onlardan alacağın herhangi bir şeyi Allah'ın emri ile al. Onlardan korkma; bir şey umma. Nefsini de zühd gözü ile gör; sözlerini ona göre tart. Bu yola koyulursan, ilham ve rüya âleminde sana, yaratılmışlardan kaçma duygusu aşılanır. Dikkatli ol, İlâhi duygularda kalbin sakin olması lâzımdır. Elde edilmesi gereken en üstün şey, kalbin sakin olmasıdır. Kalbe sükûn hâli yerleşmesi için, nefsin sabırlı ve şahsî şeylerin yok olması lâzımdır. Bu olunca kalb, Hak yakınlığı ile dirilir.

Bu yolda ölüm ve sonra dirilmek var. Allah dilerse seni diriltir. Kullara iyilik için gönderir. Sen de kullara döner, yararlı işlerini görürsün ve onları Hak Taâlâ'nın kapısına götürürsün. Artık dünya sana zarar vermediği için ondan kısmetini çekinmeden alırsın.

Sana kuvvet gelir. Halkın kalb karanlığını giderirsin; düştükleri dalâlet çukurundan çıkarırsın. Onlar arasında İlâhî emrin mümessili olursun. Bazen bu vazife arzuya bırakılır. Sen de böyle bir vazife istemezsen, Hak yakınlığı sana yeter. Bilcümle, esma ve sıfat âlemlerini bırakır, zatî tecellinin yeterliği ile yetinmeye bakarsın.

Yaratıcıyı bulduktan sonra yaratılmışları neylersin ki?.. Her şeyden önce eşyayı Yaratan'a bakarsın. Zaten cümle yaratılmışlardan önce O vardı; kâinatta her ne ki var, O yarattı.

Yağmur gibi günahınız yağıyor; buna karşılık her anınız tevbe ile geçmeli.

Yazık sana, sadece göğsünü kabartıp gezmeyi biliyorsun. Şehevî arzunla çok hoşsun. Bakılıp ibret alınacak bir hâldesin. Kabirde yatıp kalanlara bak. İman dilinle onlara hâlini sor; perişan hâlini onlar sana bildirirler.

*

Ey evlâd! Hakk'ın irade sahibi olduğunu iddia etmektesin. Bir taraftan böyle yaparken, öbür yandan velî kullara varlık vermektesin. Allah istediğini yapar. Ayrıca velî kullar da istediğini yapar diyorsun. Bu hâlin şirk olur. Seni davet ediyorum, yola gel!.. Tecrübe etmeme lüzum yok; bu hâlini anlıyorum.

Allah tarafından size âmir olarak gönderildim, içi dışına uymayanların sözünü keseceğim. Onların sözlerini, işlerini yüzlerine vuracağım. Âdeta bir zaptiye gibi başınızda bekleyeceğim, ey münafıklar!.. Ben vazifeyi bilhassa yaşlılar için yaptırmaktayım; İşi yapmam için önce onlardan başlıyorum.

Ey yeryüzündekiler, işlerinizin hamuruna tuz katmadan yoğurunuz; sonra bana geliniz ve tuz alıp katınız. Ey tuz ektirmek sevdasında olan, bana yaklaş.

Ey münafıklar, hamurunuza tuz katılmamış; onunla ekmek olmaz. Ona bilgi unu katmalısınız, ihlâs tuzunu da ektikten sonra yoğurmalısınız, o zaman ekmeklik olur.

Ey münafık, sen iki yüzlü olarak yoğruldun. Yakında bu hâlin ateş olacak. Kalbini o hâlden kurtar. Kalbini zorla temizlemeye bak. Onu temize çıkarırsan, diğer duyguların da onunla birlikte temizlenir. Kalb, diğer duyguların uyması gereken bir şahtır. O doğru olursa ona uyanlar da doğru olur. Kalbin iyi olması, diğer duyguların olgun olmasına sebeb olur. Kemâle eren bir iman sahibi ise, ehline, komşularına ve ülkesinde bulunan halka, örnek olur. Herkes ona uyar. Sağlam seciyeli iman sahibi yükselir. Kul, iman kuvveti arttıkça yükselir ve Hak yakınlığını bulur.

*

Ey cemaat! Allahü Taâlâ ile hoş olunuz. O'nun verdiği emri yapmadığınız takdirde, kendinizi koruyunuz. Her hükmünü yerine getiriniz. O'nun verdiği hükümler, yapılacak işlere dayanır. Zahirde belirli işleri yapmak varken kaderinizin önce vermiş olduğu hükümle meşgul olmaktan korkunuz.

Şu anda elimizde îlâhî ahkâm mevcuttur. Onun hakkını ödeyiniz. Onunla iş tutarsanız elinizden tutar; kimin için iş yaptınızsa onun kapısına vardırır. O kapıda bilmediğinizi o dem öğrenirsiniz. O kapının sahibi bilgi yoluyla sizinle olur. Halk da onun vermiş olduğu hüküm sayesinde sizinle kalır. Sen:

- Şu veya bu... deme.

Önce ip tut. Sonra onu ara. Başka türlüsü yoktur. Önce ayakların yer tutmalı; sonra başka işlere bakarsın. Tahsil çağındaki yavrular nasıl bilgi edinirler, hiç görmedin mi?..

Şimdiye kadar boşa yol aldın; geriye dön. İlim tahsil et. Sonra amel sahibi ol. Daha sonra da ihlâs yolunu bul. Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurdu:

- **«Başladığın işe dair bilgini derinleştir, bitir... Başka işlere sonra...»**

İman sahibi, kendine gerekeni öğrenir; sonra kulları bırakır, Yaratan'ın hizmetine koşar. Halkın iyi olmayan taraflarını anlar, sevmez. Mevlâ'nın yüce yönünü bilir, sever. Her işinde ona talib olur. Halkı da O'nun yoluna vardırmak ister. Halkın zayıf tarafı o zâtı üzer ve kaçırır. İman sahibi, kullara ilk zaman, sevgi duyar.

Aradan zaman geçer, İlâhî bilgiye yakınlık bulur; kullar gözünden düşer. İnsanları çok iyi anlar. Bilir ki, onların vasıtası ile gelse de ellerinde hiç bir kuvvet yoktur.
Ne yapıyorlarsa Allah tarafından oluyor. O hâlde kullara yaslanmanın ne faydası var; onlara yakın olmaktansa uzak durmak daha hayırlıdır...
Ve kaçar...

Her şeyin özünü seçer, öze döner. Teferruatı bırakır. Teferruatın çok olduğunu, aslın bir olduğunu anlar, ona yapışır.

Fikir aynasını karşısına alıp bakar. Bir kapıda beklemenin kapı kapı gezip dilenmekten daha hayırlı olduğunu görür. Bunu iyi bildiği için kulları bırakır. Hakk'ın kapısında durur.

İman sahibi, ikan ve ihlâs yollarını tutarsa, aklın özüne sahib olur. Bu akıl sayesinde fâni kulları bırakır. Onların birer zavallı olduklarını anlar; onlara yüz vermez.

***

31. MECLİS

Bu konuşma, öğle zamanı medresede yapıldı. Konuşma tarihi: Hicri, 18 Cemaziyelâhir 545 (Milâdi 1150).

Yapılan öfke, Allah için olursa iyi sayılır. Başka sebeplerle duyulan öfke iyi sayılmaz.
îman sahibi, hiddetini Allah'ın emri olmadan göstermez. Nefsi için hiç bir hiddete kapılmaz. İslâm dininin zaferi için hiddet eder; fakat nefsin arzusunu yerine getirmek için sertleşmez. îman sahibi, dinî emirlerin biri zedelenecek olursa sonsuz hiddete kapılır; onun hiddeti şiddetlidir. Evi elinden alınan bir kaplan, belki onun kadar hiddete gelemez.

Şüphesiz, Allahü Taâlâ de öfkelenir. İman sahibinin öfkesi, İlâhî öfkeye benzer. İmanı bütün olan Yaratan'ın darıldığı şeylere darılır, hoşlandığı şeylerden hoşlanır, sevinç duyar.

*

Aslında nefsin için olan fakat dışta Allah için olduğu görülen hiddeti etme. Sonra münafık olursun. Münafık olmasan bile benzersin. Allah için olan şey devamlı, ömürlü olur. Başkası için yapılacak hiddet az zaman durur, sonra geçer.

Bir işi yapacağın zaman, nefsini bırak. Şeytanî ve uygunsuz duyguları at; yalnız Allah için yap. Ve Allah'ın emirlerine uy. Allah tarafından verilmiş bir emir olmadan hiç bir işe el atma. İlâhî emir, ya şeriat veya ilham yolu ile gelir. Hangi yoldan gelirse gelsin. Kalbine sahib olmalısın.

Kendi varlığına, halka ve dünyaya güvenme, rahat edersin. Hak'la ülfet etmeye rağbetli ol. Rahat yalnız O'nunla olmaktadır. Ülfet, yalnız O'nunla olur. Ruh serinliği, yalnız O'nun varlığı ile olmaktadır. O'nu bulma işi, nefsin hastalıkları geçince başlar. Onun safiyet hâline geçmesinden, şahsî varlık ve kötü arzuların kirini ondan giderdikten sonra olabilir.

Varlığını Hak yoluna vakfeden kimselerle ol. Onların kuvveti ile kuvvet bul. Görüşlerini onların görüşlerine uydur. Bunları yaparsan Yaratan, onları övdüğü gibi seni de över. Seni meleklere medheder. Daha başka tâbirle, seninle övünür. Her şey zıddından ve sevmediği şeyden kaçar. Kuvvetler çeşitlidir. O zıtlar arasında kudsî kuvvetler ve onun karşısında kudsî olmayan kuvvetler vardır; sana düşen îlâhî kuvveti alıp aksini bir yana atmak... Varlığını Hak varlığı ile doldur. O kudsî varlığı yitirirsen, hiç bir şey bulman kabil değildir. Görürsün... Sonra yine O'nu görürsün... O'nun dışında varlık görmek mümkün olmaz... Yeter ki, varlığını temizlemen kabil ola... Neler görmezsin ki?.. Ancak temizlik şarttır. Bir padişahın katına dış pisligi ile girilmediği gibi mukaddes varlığa da derûnî kirle girmek mümkün değildir.

İçin boşalmış, orayı aç kurtlar doldurmuş. Seni neylerler?.. Ruhunda bir inkılâb yap, temizle. Ancak bundan sonra şahın katına girebilirsin.

Kalbin irfanla dolu olmalı; halbuki orada, halkın korkusu, onlardan gelecek şeylerin sevgisi yatıyor. Dünya ve içindeki varlığı seni manen çökertti; çünkü onların sevgisini kalbine koydun. Bunlar kalbin temiz olmadığına delildir.

Sözü bırak. Nefsini ıslâh etmedikten sonra sana söz hakkı vermezler. O nefsi yüklen; doğruluk teneşirine kadar götür. Oradan başka yere bırakma. Bu hâlde kalırsan dünyalık metalar seni yıkamaz; çünkü onlar elinde ve kesende kalır; kalbine girmez. Halkla oturmak da sana zarar vermez. Çünkü sen halk diye bir şey bilmezsin. Onların

varlığını Hak'tan ibaret görürsün. Sakın ha sakın, onlara varlık vermek duygusu kalbine geldiği zaman yanlarına yanaşma. Hakk'ın kudretini görmedikçe onların verdiğini kabul etme. Onların vermesini Hakk' ın kudreti ile gör; sonra al.

Hak yakınlığı dehşet verir. Şayet bir dehşet duymuyorsan, sakın O'nun yakınlığından dem vurma, sonra yalancı olduğunu yüzüne vururlar. Kulların işiyle gönlünü eğlendirmektesin. Onların sana gelip el öpmelerini bekliyorsun. Onlar gelip bir şeyler versinler diye kapıda bekliyorsun. İstediğini yerine getirmedikleri zaman üzüntü duymaktasın. Övülünce yüzün gülüyor. Kötülüğünü söyleyen olursa yüzün buruşuyor. İnsan, iyi tevbe ederse imanı sıhhat bulur ve artar. Ehl-i Sünnet kelâmına göre, artar ve eksilir. Hakk'a itaatla çoğalır, isyanla da zedelenir. Bu avama göredir. Havas tâbir olunan büyük insanlara göre imanın artıp eksilmesi başka yollardan olur. Onlar kalblerine halkı koyarlarsa, imanları zayıflar, azalır. Hak tecellisini yerleştirince de imanları tam olur, çoğalır.

O büyükler Hak varlığında sakin olurlarsa, imanları artar. Kullara güvenir, onların geçici metalarına koşarlarsa perişan olurlar, imanları kuvvetten düşer. Ama onlar hiç bir zaman yaratılmışlara dayanamazlar. Yaratanlarına güvenirler, O'na tevekkül ederler. İstinad noktalan Hak'tır. O'ndan korkarlar. Bir şey bekleyecek olurlarsa yine O'ndan beklerler. Çünkü er geç gidecekleri yer orasıdır. Tevhid ehlidirler. Şirk yolunu bilmezler bile... Düşkün oldukları hâl budur. Tevhidleri kalblerinde yer etmiştir. Halkla sohbet eder, iyi geçinirler. Kendilerine karşı bir cahillik eden olsa onunla bir olmazlar. Hak Taâlâ onların bu vasfını şöyle anlattı:

- «**Cahiller onlara söz attıkları zaman, selâm derler.**» (Furkan/63)

Sus; cahillere yumuşak davran. Cahil kişinin yanlış hâli seni üzmesin. Onların tabiatında mevcut olan huysuzluk yüzünü buruşturmasın. Nefis ve şahsî arzularının sapık tezahürü seni üzmesin. Ama bir günah işledikleri zaman da susma, konuş. Hatalı işlere karşı susmak yasaktır. O zaman konuşmak ibâdet sayılır. Gücün yeterse, iyiliği yaptır. Kötülüğe mâni ol. Bu babda kusurlu olma. O kapı bir hayır kapısıdır. Kendin için bir ganimet bil, içeri girmeye bak.

*

Hâlinizde ne var? İsâ (A.S.) peygamber sahra bitkilerini yer, onlardan sıkılan suyu içerdi. Mağaralara sığınır, harabelerde yatardı. Uyuduğu zaman ya bir taşa başını koyar; ya da kolları üzerinde yatardı. îman sahibi böyle yapsa ne var? ölüm gelince bu hâlde ölse, Yaratan'ına böyle kavuşsa ne çıkar?.. Sanki kısmeti kendine gelmeyecek mi?.. Dağlara, sahralara çıksa, dünyalıkları kaçırır mı? Yook... Hiç bir şey kaybolmaz. Giyeceği şeyleri giyer. Nefsine bol bol her şeyini verir. Kalbi de Hak'la olur. Ne gelirse gelsin, iman sahibi renk değiştirmez.

Zühd hâli iman sahibini kaplarsa dünyanın gelişi kalbini bozmaz. Onun getirdiği maddî gıda ve ruhî duruma tesir etmez.

İman sahibinin imanı olgun hâle geldikten sonra dünyayı sevse; içindekilere kapılsa da tadlarına dalsa; zaman olsa ondan bir an bile ayrılmasa, bu hâlde Allah'ı az hatırlayacak olsa, imanı olduğu için bu kötü hâlinden kurtulur. Allah kayıplarını ona gösterir. Kötü işlerde geçirdiği günleri ona hatırlatır; o da tevbe eder. Kitaba koşar, Peygamber (S.A.) efendimizin sünnetini tutar. Zühd hâlini tam bulur. Her bir kötü işi sezer, fâni olduğunu bilir, bırakır. îmanı olan, pek kötülüğe giremez ya; neyse...

Dünyanın ömrü nedir? Nimeti ne kadar sürer? Bir gün mevcud olan güzel hâli, ikinci

gün oluyor mu ki?.. İman sahibi bunları iç âleminde sezer.

Dünya çirkin huyludur. Elinde karası bulunur. Her sözü zehir taşır. Tadı hemen gider. Ve bir daha dönmez. Hiçbir vaadinin aslı çıkmaz. Ahdine vefa etmez. Ona güvenip üstünde köşkler kurmak, su üstünde ev yapmaya benzer.

İman sahibi dünyayı tutmaz. Onda yerli olmayı aklına koymaz. Bu sebeple derecesini artırır. Hak irfanına sahib olur. Mahlûk şeyleri sevmez. Bu yüzden öbür âlemi de istemez. Kalbini ona da kaptırmaz. Yalnız Hak tecellisi öbür âlemde olacağı için âhireti ister.

İman sahibinin büyük işi kalbini yapmaktır. İç âlemi için binalar kurar. Kalbi sağlam olunca dünya binaları da kursa zarar etmez. Çünkü yaptığı işi kendisi için değil, başkaları için yapar. Allah'ın emrine uyarak kullara hizmet eder. Bu hâlde bin bina kursa kalbi bozulmaz, biri bile kalbine girmez.

İman sahibi, kader hükümlerine uymayı bilir. Yaratılmışların iyiliğini ve rahatını düşünür. Ona göre, bir iman kardeşinin huzur duyması, kendi huzurundan daha iyi ve daha önemlidir.

İman sahibi, karanlığa lâmba ile girer. Mutfaktan alacağı ekmeği elinde tuttuğu ışık ile bulur. Yanına ortak almadan sofraya oturmaz. Kendi yemeği olursa yer; nereden alındığı bilinmeyen yabancıların sofrasında oruçlu olur.

Zâhid olan yemek ve içmek arzusunda şiddetli duyguyu bırakır. İrfan sahibi Ma'rûf (Allah) dan başkasına oruçludur. Doktorunun verdiğini yer, başkasını almaz. Hastalığı, ondan uzak olunca başlar, yakın olunca biter.

Zahidin orucu gündüz olur. Arif hem gece, hem de gündüz oruçlu bulunur; Yaratan' ına kavuşuncaya kadar iftarını açmaz.

Arif, yılların orucunu tutar, her zaman ateşler içinde kalır. Orucu tutan kalbi olur. Sır âlemi hastalıklar içinde kalmıştır. Onun şifası, ancak Yaratanına kavuşmakla olur. İrfan sahibi için acaba, başka şifa ola mı ki?..

*

Ey evlâd! Felah istiyorsan yaratıkları kalbinden at. Onlardan korkma; iyilik bekleme. Onlarla manen ülfet etme. Kalbini onlara bağlama. Her şeyden kalbini kaçır. Kalb yüzünü onlara buruşuk tut. Onları ölüler gibi gör. Bu söylenenleri iyi öğren. Bunları öğrenirsen Hak katında olmak kolay olur. Başkalarını andığın zaman sıkıntı duyar, Yaratan'ı andığın zaman ise huzura kavuşursun.

***

Fihrist'e dön

32. MECLİS

Bu konuşma, cuma sabahı medresede yapıldı Konuşma tarihi: Hicrî, 11 Cemaziyelâhir 545 (Milâdi 1150).

Emre uy, yasaklardan kaçın. Şu belâlara sabırla karşı koy. Nafile –sünnet- ibâdetleri yapmaya çalış; sünnet olan işleri yapmaya gayretli ol; ismin «Uyanıklar» defterine yazılır. Yaratıcı'dan sana başarı gelir. Yaptığın çalışma boşa gitmez. Zorla huzur bulunmaz; bu sevdayı bırak. Amel kapısına yapışırsan o da senin için sonuna kadar açık kalır.

İsteyeceklerini O'ndan iste. O'nun kudret eli Önünde boynunu eğ. İbâdet yollarının açılması için Hakk'a- karşı boynu bükük olacaksın. Yaratan bir şeyi dilerse sebeplerini hazırlar. O, sana çabuk yürümeyi emretti. Hele adımlarını aç, başarıyı görürsün.

Dıştan emir verilir. Başarı kuvveti iç âlemden gelir. Açıktan, günah işlemek yasak edilir. O'nun hamiyetine sığın. O esirgerse, hataları bırakırsın. O'nun vereceği kuvvet sayesinde sabırlı olursun.

Yanımda akıllı durunuz. Bana sebatla bağlanınız. Niyetinizi tam tutunuz. Azimet sahibi olunuz. Beni töhmetle yâd etmeyiniz. Hakkımda iyi düşününüz. Böyle yaparsanız sözlerimin yararını bulursunuz; dediklerimin mânasını anlarsınız.

Ey beni töhmet altına almak isteyen, yarın her şey açığa çıkar. Hâlimi olduğu gibi anlarsın. Aman, beni zahmete sokmayınız. Hâlime bırakınız beni.

Kalb hâlin beni kahra uğratmak istiyor. Beni mağlûp etmek istiyor. Halbuki dünya işleri başımı aştı. Ahiret işleri kalbimi sardı. Allahü Taâlâ'nın büyük tecellisi, sır âlemini kapladı. Sizlerle uğraşacak hâlim mi var?..

Bana yardımcı yok mu? Bana iyilikle yanaşacak kişi nerede? Kendi öz düşüncesi ile hâlimi soracak kimse yok mu? Yardımcım olduğu için kim Allah'a hâmd eder?

Herkes gibi benim de yardımcıya ihtiyacım olur. Hak Taâlâ'dan gayrı herkesin yardıma ihtiyacı vardır.

Akıllı olunuz. Allah yoluna girenlere karşı iyi edeb tavrı takınınız. Onlar, aşiretlerin bölüşmesi imkânsız olan kişilerdir. Beldeler onların hürmetine durur. Kullar onlar için esirgenir. Yeryüzü onların şerefine muhafaza edilir. Onlar olmasa sizin gösterişli hâlinizi kim neyler? Nifak ve şer hâliniz bir günde bu ülkeyi yıkar; batırır.

Ey Allah'ın düşmanı münafıklar, Peygamberin (S.A.) sevmediği kimseler ve ateşe yanacak odunlar, sizin ne kıymetiniz var?

Allahım, tevbemi kabul et. Onlara da tevbe nasib eyle. Beni ve onları ayıktır. Hem bana, hem de onlara acı; rahmet nazarınla bak.

Kalbimizi ve duygumuzu Sana hasret. Başkalarına çalışacak tarafımız olacaksa, dış duygularımız ve çocuklarımız dünya için olsun. Özümüz âhirete, kalbimiz sır âlemine yönelsin, Sana olsun.

*

Ey evlâd! Senden hayır çıkmıyor. Halbuki hayır yapman lâzım. Huzuru bulman gerekirken hiç bir iş yaptığın yok.

Ey evlâd! İşe sarıl; bina yapılması için çalışmalısın. Çalışmaya devam edersen, başarı seninledir. Çalışma olduğu takdirde, başarı bulunur. Başarı arzulayan Allah için çalışmalı. Koşarak işleri bul. Başarı onun iyiliği olarak seni bulur.

Yazık, halkın korkusu ile nefsini bağladın. Onlardan beklediğin şeyle iş tutmaktan kaldın. Onların bağını nefsinin ayağından çöz. Onu Yaratıcı'nın hizmetine kaldır. O'nun katında itminan sahibi eyle. Nefsin itminan derecesine çıkarsa, dünyalık zevklerden elini çeker. Ancak geçmişte yazılı şeyleri alır. Onlar, beklenmeden gelen şeylerdir zaten...

Nefse verilen şeyde senin dahlin yoktur. Kadere senin hükmün geçmez. Sana düşen, duyguların kontrolüdür. Niyetin temiz tutulması, sana düşen vazifeler arasındadır, Bunu yaparsan, Hak tarafından iyi kimseler arasına yazılırsın. Kısmetler kaybolmaz.
Gücüne, kuvvetine ve elinde bulunan fâni mala güvendiğin zaman gayb âleminden bir şey bekleme.

Allahım, sebeplere dayanmaktan sana sığınırız. Heveslere dalmaktan bizi koru. Boş alışkanlıkla olmayı bize nasib etme. Bütün hâllerde Senden Sana sığınırız.

«Rabbımız, bize dünyada iyilik ver. Ahîrette iyiliğini esirgeme. Bizi ateşe atılmaktan koru.» (Bakara/201) Amin!

***

33. MECLÎS

Bu konuşma, pazar günü sabah üzeri Ribat'ta yapıldı. Konuşma tarihi: Hicri, 13 Cemaziyelâhir 545 (Milâdi 1150).

Bir kimse, Allah'ı seveni görürse, kalbi İlâhî tecelliye kavuşur. İstidadı varsa, sır âlemi ile Hakk'a vasıl olur.

Rabbımızın varlığı görülür. Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyururlar:

- **«Rabbmızı, güneş ve ayı görür gibi göreceksiniz. O'nu görmek bir karşılığa bağlı değildir.»**

O'nu sevenler bugün kalbleri ile görürler. Yarın baş gözleri ile... O'na benzeyen yoktur. Gören O'dur, işiten O'dur.

O'nun sevgili kulları, yalnız O'nun rızasını gözetirler. Başkası onlar için önem taşımaz. Yardımı yalnız O'ndan beklerler. Başkalarına karşı kusurlu olurlar.

Dünyanın çaresizlik acısı onlar için bir tad olur. Dünyalıkları bol da olsa azla yetinirler; fazlasını dağıtırlar. Yeter ki, Yaratan razı olsun, ötesi onlara hiç gelir. Nimetleri ve her şeyi O'nunla almak onlar için âdet olur.

Hak'la olmak onlar için en büyük zenginliktir; Hak onlara hastalık verirse nimet sayarlar. Yalnız bırakırsa ülfet bilirler. Halktan uzak olurlarsa Hakk'a yakınlık sayarlar. Allah yolunda yorulmak onların rahat hâlidir.

Size mübarek olsun, ey nefislerini ve boş heveslerini bırakanlar. Hak'tan razı olup, O'nda yok olanlar!..

*

Ey cemaat! Bilgisi ve aklı sizden fazla olana akıl satmayınız; bilgiçlik taslamayınız. Hak Taâlâ şöyle buyurdu:

- **«Her şeyi Allah bilir; siz bilemezsiniz.»** (Bakara/216)

Hak Taâlâ'nın emirlerine uyunuz. Sizin için ve başkaları için yaptığı şeye razı olunuz. Size bir şey olursa sonunu bekleyiniz. Başkalarına da olunca dilinizi tutunuz. Olan işler O'nundur; sizi ilgilendirmez. Yardım etmeniz kabilse ediniz.

İlâhî bilgiye ermek arzusunda iseniz, akıl ve bilgi yönünden iflâs ayağı ile Hakk'ın önünde durunuz.

Düşününüz; fakat bir şey seçmeyiniz. Hayrete dalınız, İlâhî bilgi gelir.

Önce hayrete dalmak, sonra bilgi edinmek, daha sonra bilenlere ermek. Sonra kasd; kasdin sonu maksada ermekle biter. İrade sahibi olunca murada varılır.

İşitiniz ve amel ediniz. İpliğinizi lifler hâlinde açığa çıkarıyorum. Çürük iplerinizi açıyor; kopma ihtimali olanları yeniden bağlıyorum. Sizin derdinizden başka derdim yoktur. Yalnız sizin üzüntünüzü gidermek istiyorum. Ben bir kuşa benzerim. Uçtuğum yere giderim. Yitirdiğimi hemen bulurum. Arzu sizindir; ey atılan taşlar; ey kan yükü tembeller ve nefsin bağladığı kişiler; ey aklını her şeye yoranlar, hâlinizi siz düşününüz.

Allahım, rahmetini bana da ver, onlara da...

***

34. MECLİS

Bu konuşmanın tarihi yoktur; bundan önceki meclisin devamı olabilir.

O gün hayli konuştu; sonra şöyle devam etti:

- Allah yoluna can koyanlar, varlıklarını dağıtırlar, işleri, halka huzur getirmektir. Ganimet toplar, halka dağıtırlar. Onların aldığı ganimet, Allah'ın fazlıdır. Onu alır, ihtiyaç sahiplerine karşılıksız verirler. Darda kalmışları sıkıntıdan kurtarırlar. Borcunu ödemekten çaresiz kalanlara yardımda bulunurlar; borçlarını öderler.

Onlar şahlardır; lâkin dünya şahı değil. Dünya şahları ganimet toplar; fakat kimseye vermez. Halbuki Allah yoluna baş koyan cemaat, mevcut olanı başkalarına dağıtır, henüz ellerinde olmayanı da dağıtmak için beklerler. Bir şey alacakları zaman, Hak ve hakikat eli ile alırlar. Halkın onlara karıştığı yoktur. Zaten kendileri halka iyilik yapmaya çalışır; ayrıca onlardan yardım almaya tenezzül ederler mi? Onlar, dış varlıkları ile halka; iç varlıkları ile de Hakk'a koşarlar. Boş şeyler ve uygunsuz duygular, onlara tesir etmez. Nefsin garazı onları tesiri altına alamaz. Övülmek, onları yoldan alıkoyamaz.

Kibri at; ne kullara ne de Hakk'a karşı büyüklük sat. Kibir azgın kişilerin hâlidir. Allah onları yüzüstü cehenneme atacaktır. İlâhî öfkenin önüne duran olamaz. O bir defa darıldı mı, her şey yerle bir olur. Sen hangi hâlinle O'na büyüklük tavrı takınıyorsun?

O'na karşı yaptığın büyüklük birçok yollardan gelir. Ezan okunduğu zaman yerinden sıçramıyorsan Hakk'a büyüklük satıyorsun. Kullara yaptığın zulümle Hakk'a büyüklük satıyorsun.

Tevbe et. İhlâs sahibi ol. Seni en küçük yaratığı ile öldürür. Nemrud'u küçük sinekle öldürdü. Birçoklarını aynı şekilde öldürmüştür. Allah, kibir ehlini, dilerse göze gözükmeyen yaratıkları ile de helak eder. .

Dünyalık sahiplerini Allah, büyüklük sattıkları için çok kere zelil etti. Her şeye sahip iken bir pula muhtaç kıldı. Nimet içinde yüzdükleri hâlde en çaresiz kişi oldular. Dipdiri yaşarken ölüp gittiler. Nasıl öldüklerine kimsenin aklı ermedi.

Muttaki olunuz. Şirk ehli olmayınız, içinizi dışınızı temizleyiniz.

Dıştan putlara taparak iç âleminizle Hakk'a şirk koşmayınız. Halkı yaratıcı bilip Hakk'ın ortağı tanımayınız. İnsanlara dayanmayınız. İyiliği ve kötülüğü onlardan beklemeyiniz. Sizin elinizde bir şey olmadığı gibi onlarda da bir şey yoktur.

İnsanlar arasında öyle kimseler vardır ki, elinde dünyalık olduğu hâlde kalbi sevmez. Dünyalığı hizmetçi yapar. Fakat kendisi hizmetçi olmaz. Dünyalığı parça parça eder, dağıtır. Fakat kendisi parçalanmaz. Dünyalığı kendine mal eder. Ona mal olmaz. Dünyalığı ardından koşturur; fakat kendisi onun ardına düşmez.

Dünyayı takdirle anma. O kimse gibi ol ki, dünyayı tasarrufunda tutar, fakat hiçbir zaman onun tasarrufu altına girmez.

Peygamber (S.A.) efendimizden iki Hadîs-i Şerif rivayet edilmiştir. Biri şudur:

- «İyi insan için, temiz mal ne hoştur.»

Öbürü de şudur:

- «Dünya malında hayır yoktur. Ancak malını alıp şu, şurada yapılacak hayır içindir, şu da, şurada yapılacak iyi işler içindir, diyebilen hariç.»

Dünyalığı elinizde saklayınız. Kulların iyiliği için harcayınız. Ama onu kalbinize koymayınız. Şüphesiz böyle olan mal hayırlıdır. Zarar vermez. Dünya nimeti sizi aldatmasın. Onun sözüne kanmayın. Yakında dünyadan taşınacaksınız, peşinizden de o nimetler...

*

Ey evlâd! Kendine güven vermekle yetinme, batarsın. Kendi görüşü ile yetinen batar. Zelil olur. Düz yolda ayağı kayar. Kendi görüşünü beğenen, hidayetten mahrum olur. Kimse seni himaye etmez. Çünkü sen kimsenin reyini almadın. Ve hiç kimsenin fikrini dinlemedin. Bilgi sahiplerinin bilgisi beni ilgilendirmez, diyorsun. İlim iddiasında bulunmaktasın. Hani amel? Boş dâvanın ne tesiri olabilir? Hani bu davanın tasdiki?.. Yapmakta olduğun dâvanın sıhhati, gereğini yapmakla anlaşılır. Amel etmelisin; ihlâs sahibi olmalısın. Âlim olduğunu bunlarla ispat edebilirsin.

Belâ geldiği zaman sabırlı olmak, ilmin faziletini belirtir. Bir darlık anında yüzün bile buruşmamalı. Hakk'ı halka kesme. Tam İlim sahibi olsan dediklerimi yaparsın.

Gözlerin görmüyor; basiret iddiasında bulunuyorsun? Senin anlayışın kıt; neden anlayıştan dem vuruyorsun? Bu yalancı dâvalardan vazgeç. Allah'a yalvar.

Sen başkasını bırak, O'na dön. Her şeyin karşılığını O'ndan bekle. Cümle şeyin Yaratan'ını ara.

Nefsin özelliklerini anla. Tatmin olman ve Yaratan'ı bilmen, onu bilmenle kabil olur. Nefsi anladıktan sonra başkalarını görebilirsin.

Allah'ın dilediği geniş yoldan yürü. Dünya ve âhirette onunla olmayı dile. Takva sahibi ol. Zat âlemine geçebilmek için sıfat illetinden sıyrıl. Nefsini, yalnız emir ve yasakları yaparken tanı. Aslında nefsine sebat kuvveti veren yine O'dur.

Ey erkekler ve kadınlar, içinizden kimde ki zerre miktar ihlâs var, takvaya o kadar sahib olur.. Kimde ki, zerre kadar sabır var, şükür yolunu o kadar tutuyor demektir ve kurtulacak kişi odur. Dikkat ediniz; sizi iflâs halinde görmekteyim.

***

35. MECLİS

Bu meclisin de konuşma tarihi yok, az ara ile bir evvelkinin devamı olsa gerektir.

Geylânî Hz. devam etti:

- Ey kibirliler, size yazıklar olsun. Yaptığınız ibadet sizi yerde bile tutamıyor. Yücelere nasıl çıkabilirsiniz?.. Allahü Taâlâ şöyle buyurdu:

- **«O'na varan, temiz sözdür; iyi işler O'na yükselir.»** (Fatır/10)

Aziz ve Celil olan Rabbımız, yaratıcı ve besleyici sıfatını Arş'a kadar yükseltti; oraya yerleştirdi. Bütün varlığı ihtiva etti. O'nun bilgisi her şeyi kuşatmıştır.

Kur'an-ı Kerimde belirtilen **yedi âyet**'in yaratanı O'dur. Kat kat olan yedi kat sema onun eseridir. Senin cehlin onları bana inkâr ettiremez. Onları bana inkâr ettirmen kabil olmaz. Elindeki paslı kılıç beni yere seremez. Elinde bulunan malı bana sevdirebilmen kabil olmaz.

Ben yalnız Allah'tan korkarım. Bir ümidim varsa, o da O'ndan olur. Eğer yaptığım kulluk varsa, o da O'nun içindir. Yalnız O'nun için çalışırım. Rızkımı O'nun hazinesinden beklerim. Her şey O'nun kuludur; O'ndan gayri mülke sahip çıkan olmaz.

En az beş yüz kişi önümde İslâm dinini kabul etti. Yirmi binden fazla kişi kötülüğü bıraktı. Allah'a döndü, tevbe etti. Bunlar benim değildir. Peygamber (S.A.) efendimizin ruhaniyeti, bereketi ile olmuştur.

Allah gaybı bilir. O'ndan başkası gayba âşinâ olamaz. Ancak razı olduğu Resuller hariç... Onlara da yine O bildirdi. Gayb, Hakk'ın indindedir. Peygamber (S.A.) efendimiz ona yaklaştı. O kadar yakın oldu ki, Hakk'ı gördü. Katında mevcud olanları anladı.

*

Yuvandaki halkı bırak. Ülkeni kalbinden ırak eyle. Kalbin Allah sevgisini taşımalı. Oradan, hanım sevgisini çıkar. Dışını onlara ver. Kalbini Hakk'a ver. Her faniyi bırak, baki olan varlığa yönel.

Hakk'ın kapısına vardığın zaman, oranın hizmetçileri ile uğraşma. Oranın sultanı ve şahı ile olmaya bak.

Ona varırken yoluna duran her şeyi reddet. Tabakla yemek sunarlarsa yeme, hücre verirlerse oturma. Hanım verilirse evlenme. Bunlar mâna âleminin gölgesidir. Hiç birine aldanma, yoluna devam et. Ta O'na varıncaya kadar...

Üzerinde yalnız önce giymiş olduğun elbise olsun. Yorgunluğunu geçirmeyi düşünme. Üzerine konan toza bakma. Allah yolunda toza belenmiş insanlar daha makbuldür. Bu toz zahirde anladığınız toz değildir; erenler bilir.

Devam et. Hak sana yedirir. Heyecanını O dindirir. Sana O ülfet verir. Her darlığını giderir. Yorgunluğunu O geçirir. Korkunu emniyete çevirir. O'nun yakınlığı sana en büyük nimet sayılır. O'nun rüyeti en tatlı taam olur. Yemen, içmen hep O'nun varlığında tamam olur.

Halkın sana yönelmesi ne gibi bir mâna taşır ki... O'nu bilmek, O'ndan dilemek, O'nun katında sakin olmak, O'nun ülkesine göç etmek... En önemli şey bunlardır. Halkı

O'nun uğruna sev; o dem sana yönelen halk kitlesi, Hak tarafından gönderilmiş olur. Halkın sana gelişi O'nun varlığı ile olmalı, öyle görmelisin. Halkın idaresini ele almak böyle olur. En önemli şey, bunu anlayabilmektir.

***

Fihrist'e dön

36. MECLÎS
Bu konuşma, salı günü medresede yapıldı. Konuşma tarihi: Hicri, 2 Recep 545 (Miladi 1150).

Bu dünya bir pazardır. Bir saat sonra dağılır; kimse kalmaz. Azıcık karanlık basınca herkes evine döner.

Çalışkan olunuz. Bu çarşıda işe yaramayan şeyleri almayınız. Kimseye yararı dokunmayacak şeyi satmayınız. Yalnız bugünü değil, yarını da düşününüz. Belki bugün iyi gözükür. Ama yarın ne olur; biraz da onu düşününüz. Asıl âhiret pazarında geçen şeyleri arayınız. Sikkecinin anlayışı kuvvetlidir. Hakk'ı tevhid etmek, O'nun için iyi işler görmek öbür âlemin geçerli metaı arasındadır. Ama bunları yapan aranızda azdır.

*

Ey evlâd! Aklını başına al. Aceleci olma... Acele ile eline fazla bir şey girmez. İvedi hareketle sabahı getirmen kolay olmaz. Sabahı beklerken acele etme. Başka şeyle uğraş. İbâdet et. O kendiliğinden gelir.. Gündüzleri kendine meşgale bul; akşam kendiliğinden gelir; arzu ettiğini bulursun. îz'an sahibi ol. Kullarla iyi geçin. Kullara zulüm etme. Hakkın olmayan şeyi ellerinden almaya kalkışma. Onlar birer vekildir. Sahipleri onlara:

- Ver!., derse onlar verirler.

Emir vâki oluncaya kadar bekle; vermek nasıl olurmuş görürsün. Zorla kimsenin malını almanın cezası ağırdır. O cezaya dayanmak kolay değildir.

Vermek elinde iken ver. Verebiliyorsan vakıaya uygun olarak vermiş olursun. Yâni, mevcut emre... Zira emir almadan kimse zerre veremez. Sana da bir şey vermezler. Kimseden bir şey alman kabil olmaz. Ne zerreyi, ne de denizi, deryayı, hiç bir şeyi, ama hiç bir şeyi, alman kolay değildir... Ancak Allah'ın izni ile... Allah, kalblere ilham verir. O ilham sayesinde gönüllere rikkat gelir. Sana gerekeni verirler. Akıl bu hikmetleri anlamaktadır. Aklın varsa bunları anla... Yerinde dur. Sağa sola kıpırdama. Yiyecek ve giyecek vakitleri bölünmüş olup Hak Taâlâ'nın katında ve kuvvet elindedir.

*

Yazık sana, yarın hangi yüzle O'na varacaksın?.. Bu âlemde onunla çekişme yoluna gitmektesin. Daima ondan kaçmaktasın. Kullara gitmektesin. Şirk etmektesin. îhtiyaçlarını senin gibilere arz etmek zilletine düşüyorsun. Darda kalınca, kullara dayanıyorsun. Halka ihtiyaç arz etmek bir belâdır. Allah'a dayan ve çalış. Sen de onlar gibi insansın. Dilencilerin çoğu, yaptığı hata yüzünden o hâle düştüler. Onlardan pek azı dilenmek zorundadır. Dilencilerin az kısmı hatadan salim olarak dilenir. Elin, ayağın, aklın var oldukça dilenmek sana yakışmaz; yaparsan rezil olursun. Gittiğin kapıdan kovarlar.

*

Ey evlâd! Perişan haline en uygun şey, bendedir. Söyleyeyim: Hiç kimseden bir şey alma. Kimsenin vergisini bekleme. Anlayamadığını kimse anlatamaz. Göremediğini gösteren yiğit çıkmaz. Bir şeyler vermeğe güçlü olduğunda, hiç kimsenin verdiğini alamazsın. Gücün varsa kendine hizmet ettirme. Kendin yap. İşlerini elinle görmeye bak. Allah yolcuları onunla çalışırlar. Yaratan onlara acayip işleri her dem gösterir. Lutfunu onlara esirgemeden verir. Onları her kötülükten korur...

*

Ey evlâdl İslâm dinine girmediysen iman sahibi değilsin. İmanı olmayanın ikanı

yoktur. İkan sahibi olmadan Hak ilimlere ittilâ kazanamazsın. Marifet ehli olamazsın. Bunlar, derece derecedir. Biri bitmeyince Öbürü olmaz. Basamağın birincisi olmayınca ikinciye çıkmak kabil değildir.

İslâm dininin emirlerine boyun eğmeyen, emrin esas sahiplerine teslim olamaz. İslâm ol. Bütün varlığını Allah'a teslim et, şeriatın emirlerini yerine getir. O'nun emirlerine uy. Sen ve başkaları için Hakk'a teslim olmalısın.

Nefsine zulmetme. Başkalarına da zulmetme. Zulüm dünya ve âhirette insanı bataklığa atar. Zulüm kalbi karartır. Yüzü siyaha çevirir. Amel defterinin beyazlığını giderir. Zulüm yolunu bırak. Zalime yardım etme.

Bu hususta Peygamber (S.A.) efendimizin şöyle bir Hadis-i Şerifi vardır:

- **«Kıyamet günü olduğunda şu ses işitilir: Nerede zalimler? Onların yardımcıları n'oldu? Onlara yataklık edenler nasıl? Az da olsa onlara hoş bakanlar hani?.. Hepsini toplayınız, bir tabut içinde cehenneme atınız.»**

Halkı bırak. Zalim ve mazlum olmamaya gayret et. Dayanabilirsen mazlum ol. Sakın zalim olma. Kimsenin hakkı sende kalmasın. Kalırsa seninki kalsın. Kimseye kahretme; sana. yapılsın, korkma, Allah mazlumlara yardım eder. Hele kullardan yardım eden çıkmazsa... Peygamber (S.A,) efendimiz buyuruyorlar:

- **«Zulme uğrayan kimse, Allah'tan gayri yardımcı bulamazsa, Hak tarafından ona şöyle hitap, gelir:**

- **Sana muhakkak yardım edeceğim. Geç kalırsa üzülme, ne zaman olsa yaparım...»**

Sabır, yardımı çağırır; insanı yükseltir. İnsanı aziz kılar.

Hak'la aranıza duran vasıtaları atınız. Vasıtalara dalmak bir hevestir. Şahı, sultanı, zenginliği ve azizliği bırakınız. Bu sıfatların hepsi Hakk'a aittir.

Allah'ım. Seninle sabır istiyoruz. Takva ver. Yeterlik ihsan eyle. Herşeyi atıp Seninle olmayı nasib eyle. Aramızdaki perdeyi kaldır.

*

Ey münafık, ne zamana kadar, gösteriş hevesine kapılacaksın? İçin ne zamana kadar bozuk olacak? Ey içinde olanın gayrini gösteren adam, bu halin sana ne verebilir? Hem bundan eline ne girebilir?

Yazık sana; Allah'tan utanmıyorsun. O'nun karşısına çıkacağını neden aklına getirmiyorsun?.. Yakında O'nun huzuruna çıkacaksın. Yaptığın işin özü başkasına ait oluyor; ama dıştan O'nun içinmiş gibi yapıyorsun!.. Allah'ı kandırmak istiyorsun. Yaptığın işlerle bir şeyler taleb ediyorsun. Ama bilesin ki, Hakk'ın bilgisi seninledir. O, seni her zaman bilir.

Dön; işlerini düzelt. Nefsini, Allah için kıl. Çalış ki, attığın her adım, aldığın her lokma, yaptığın her iş iyi niyetle olsun... Ve Hakk'a yararlı olsun. Niyetin tam olursa yaptığın her iş güzel olur. İşlerin Allah için olur. Ve artık işlerini zorluk çekmeden yaparsın. Kulluk, yapılan ibadeti Allah için yapmaktır. Böyle niyet haliyle düzelir. Ona tam teslim

olup ibadet ettikten sonra Hak o kula sahib olur. Hak Taâlâ bir kula sahib olursa kulların kötü emelinden onu saklar, onlara muhtaç etmez. Onların derdinden azad eder.

Allahü Taâlâ'yı isteyip arzuladıkça, yollar açılır ve onun yakınlık evine girmiş olursun. Zorlukları yok olur. Kalbinde Hak'la ülfet pe da olur. Yakınlık derecen her an artar.

Yakınlık dereceleri yavaş yavaş yükselir. Kulluğun yerinde oldukça kulluk yakınlığın büyür. Sonra daha büyür. Bu hal büyümekte son bulduğu an kalbin Allahü Taâlâ'nın nuru ile dolar. Oraya başkası yol bulup giremez. Ve orada başkaları için bir boşluk kalmaz.

Bu anlatılan hale ermek için Hakk'ın emrine uy. Yasaklarından kaç. O'na teslim ol. Hayır ve şerde O'na bağlılığını bırakma. İyiliği düşkünlüğü, zenginliği ve fakirliği bilhassa O'ndan bil. Arzularını yerine getirdiğin zaman dikkatli ol ki, bunların hemen çoğu dünyaya aittir. Dünyalık şeyler, çok dikkatle alınmalıdır. Dünyada Allah için yaptığın işlere karşılık isteme. Mükâfatı O'na bırak, verir. Bilmeden az bir şey istersin, mükâfatın o olur. Asıl büyük mükâfat O'nun sana yakınlığıdır. O da sana verilmiş. Ne istersin başka?.. O'nun yakınlığı, dünya ve âhiretin en büyük nimetidir. Dünyada O'na yakın olmak, kalb yönünden olur. Öbür âlemde ise, hem dış ve hem de içten olur. İşlerini yalnız O'nun için yap; ufak tefek şeyleri içine karıştırıp, niyetini kirletme... Yaptığın işleri görme. Dış duygularını harekete geçir. Kalbini Hakk'a ver. Kalbini O'na verebilirsen kalb âlemine pencereler açılır.. Onlarla hikmetlere bakarsın. Mâna, suret olur. Gayb âlemine geçen şeyler dışa çıkar. Haber olarak söylenen, açıkça görülür.

Kul Allah için iyi olursa her uygunsuz hâlden esirgenir. Hali iyiye çevrilir ve hâlden hâle geçilir. Her an mânalar diyarına uçar. Kalbini imanla doldurur. Marifet hâli artar. Yakınlık ve müşahede ülkelerine geçer.

Bu hâl ehli için gece yok, gündüz var. Karanlık yok, ışık var. Keder yok, iyilik var. Nefis yok, kalb var. Yokluk var, varlık yok. Hazır hâli olmayan bir gayb âlemi var...

Bunların temeli, Allahü Taâlâ ile ülfet halini bulmaktadır. Söz neye yarar; Hak'la aranda ünsiyet peyda olmadıktan sonra...

Halkı denedin, ne olduğunu sezdin. Hele bir adım at; fayda ve zararları artık kalmadı. Nefsi de bırak. Ona uyma. Onu geç. Elinden geldiği kadar, Yaratan' ın sevdiği şeylere çek. Onu da denedin. Bulunduğu hâli de öğrendin.

Halk ve nefis, iki ateş denizidir, insan bilmeden düşerse, yıkılır. Azmet ve o denizleri aş. Yolunda önce hastalık çıkar. Sonra şifa gelir. Sen ne hastalığa, ne de şifaya güven. Bütün hastalık ve şifası Hak Taâlâ'nın katındadır. Hak Taâlâ'dan başkası hastalık vermez, şifasını gönderemez.

Tek olmaya alışırsan, Bir olandan ülfet ve birlik gelir. Fakirliğe göğüs gerersen, zenginlik gelir.

Dünyayı terk et, sonra öbür âlemi ara. Daha sonra Hak yakınlığını iste. Halkı bırak, Halika koş. Anlayışsız olma, yaratık ile Yaratıcı bir arada olmaz. Dünya ve âhiret bir kalbde olmaz. Bunların birleşmesi, tasavvur dahi edilemez. Onları birleştirmek hayaline kapılmak caiz değildir. Ancak dışta halkı, içte Halik'ı düşünmek gerek.

Dünyalık şeyleri elinde tut. Âhiret işlerini de kalbinde sakla. Ama bunlar, hep bir arada kalbe yerleşmez.

Nefsine bak, ona yarayanı al. Dünyalık istiyorsan âhireti kalbinden at. Âhireti istiyorsan dünyayı oradan çıkarman gerekir. Hangisi nefsine yararsa onu seç. Şayet Mevlâ'yı istiyorsan, kalbinden hem dünyayı, hem de âhireti çıkar. Kalbinde dünya ve âhiretin gayri de kalmasın. Madem Mevlâ'yı diliyorsun, O'nun zâtından gayri şeyleri kalbinden atmalısın. O'ndan gayri kalbinde zerre miktar bir şey kalsa Hakk'a yakınlık duymazsın. Hakk'la ülfet ve onun katında sakin olmak sana nasib olmaz. Kalbinde bir dünyalık lifi kalsa öbür âlemi kalb kapısına getirmen kabil olmaz. Âhiret sevgisinin zerresi kalbinde yaşasa ilâhî nur senden uzak durur.

Yazık, kullar görmesin diye perde arkasına çekiliyorsun. Ama Yaratan'ı gördüğün yok. O'ndan nasıl saklı bir iş tutabilirsin ki?.. Yakında bütün perdeler yırtılacak. Bütün sırlar fâş olacak. Yaptığın işlerin sonucu cebinden ve evinden çıkacak. Bugün parçalamaya kıyamadığın her şişe, yarın parça parça olacaktır. Hele daimî içtiğin şarap çanağın... Onun parçalanmasını bir görsen...

Her iyilik yarın meydana çıkar. Belki de sen, onlardan mahrum olursun.

Ey zehir yutan, yarın belirtisini vücudunda göreceksin. Haram yemek, din cesedine zehirdir. Nimetleri saklıda bırakmak, dinin için öldürücü zehir sayılır. Yakında Hak Taâlâ seni hesaba çekecek. Nimetin kadrini bilmediğin için seni fakre düşürecek... Halk arasına dilenci yüzü ile çıkacaksın. Halkın kalbi sana acıma duygusu taşımayacak.

Ve sen, ey ameli bırakan âlim. Yakında ilim seni bir yana atacak. Kalbinde bilgi mutluluğunu bulamayacaksın.

Ve ey cahiller, eğer O'nun kudret ve kuvvetini bilseydiniz, hesap vermeyi de düşünür, hata işlemekten korkardınız.

Hak Taâlâ'ya ve kullarına karşı edebinizi takınınız! İşinize yaramayan lâfları bir yana atınız. Lüzumsuz şeylere karışmayı bir zât şöyle tarif eder:

- Geziyordum, bir genç gördüm; sıkı bir şekilde yer kazıyordu. Ona kendimce şöyle dedim: «Bu ağır işi bırak; hafif işlere bak.» Bu sözümün cezasını çok ağır ödedim. Altı ay gece namazına kalkamadım. Bu benim için çok ağır bir ceza. oldu.

Ey evlâd! Asıl meşgale, işe yarayan şeylerle uğraşmaktır. Nefsin isteklerini kalbine koyma; asıl hayır sana o zaman gelir. Nefsin istekleri birer derttir. Yalnız kendi dert olsa neyse, girdiği yeri de derde sokar. Hayır, ancak nefsin arzuları çıktıktan sonra gelir.

Kötü hâlini bırak. Allahü Taâlâ ondan sonra sana yeni ve iyi hâlleri gösterir. Allahü Taâlâ şöyle buyurdu:

- **«Allah hiç bir cemaatin halini değiştirmez. Ta onlar kendi hallerini değiştirinceye kadar.»** (Ra'd/11)

Ey insan, işit. Ey insanlar, işitiniz. Ey mükellef varlıklar dinleyiniz. Ey akılca baliğ olanlar duyunuz. Allahü Taâlâ'nın kelâmı, sözlerin en doğrusudur. Verdiği haberler

sağlamdır. Sözlerin en güzelini O'nun kelâm sıfatı getirir. O'ndan daha yüce kelâm sarf eden yoktur.

Nefsinizi değiştiriniz. Yaratan'ın sevmediği huyları aradan atınız. Yaparsanız, sizin de sevdiğiniz gelir.

Yollar geniş, fakat' size ne?.. Ey kötürümler, ayağa kalkınız ve yürümeye teşebbüs ediniz. Çalışınız, gafil olmayınız. Madem ipin ucu elinizdedir, bırakmayınız. Ve size yarayacak şekilde kullanınız.

Nefsinize yükleniniz, aksi hâlde o size biner. O daima kötü şeyler emreder. Dünyada:

- Yap!., der.

Öbür âlemde ise:

- Niçin yaptın? diye sana çıkışır.

Yırtıcı hayvandan kaçar gibi, sizi Hakk'tan gafil edenden kaçınız. Allah için çalışınız. O'nunla çalışan kâr eder. Allah, seveni sever. Dileyeni diler. Hak, yaklaşmak isteyeni yaklaştırır. İrfan sahibi olmak isteyene marifet verir."

Beni dinleyiniz. Sözümü kabul ediniz. Benden daha güzel söz eden çıkmaz. Yeryüzünde benden daha sağlam ve güzel söz eden bulamazsınız. Fakat bunları benden bilmeyiniz. Kuvvetim Hakk'ındır. O'nun kuvvet dili ile halkı çağırırım. Ve bunları halk için yaparım. Benim için değil.

Âhiret âlemini istiyorsam yine kullar için istiyorum. Her kime ki, bir konuşma yaparım, o konuşmam Hak Taâlâ içindir.

Dünya neme yarar; âhireti neylerim? Dünya ve âhiretin içinde olanlar neme gerek? O benim doğruluğumu bilir. Bütün gaybı en çok bilen O'dur.

Bana yanaşınız. Ülkeler benim emrimdedir. Darphaneleri ben işletirim. Kalp akçayı anlarım.

*

Ey münafık, hezeyanın ne vakte kadar sürer? Daha ne kadar;

- Ben benim; sen kimsin? diyeceksin.

Kâinatın her şeyini gördüğün hâlde:

- Ben, dersin

Hak'tan gayri şeylerle uğraşırsın. Ama dara düşünce:

- O'nunla ülfet etmekteyim, diye konuşursun.

Nefsinin Hak işlere razı olduğunu söylersin, ama o her şeye muarızdır. O nefsinin sabra alıştığını iddia ediyorsun, halbuki hâdiseler karşısında sıkılıyor ve küfre giriyorsun.

Sözle olmaz. Dert ve kederden etlerin hücresi ölüme mahkûm olmadıktan sonra seni erenler kabul etmez. Dert ve keder makasları etini doğramadıktan sonra Hak'la ülfet âlemine geçmen kabil olmaz. Başına çöken âfetler, kalbini Hakk'a yöneltir. Dünya

çıkar, âhiret bağlılığı yok olur. Dünya ve âhiret sevgisi babında kalbin yokluk ancak emir ve yasaklar önünde olmalı.

Sen Hakk'a teslim ol. O seni harekete geçirir. Sen, ondan gayri sanırsın kendini; ama değilsin. Bu hâli kendinde toplamadıktan sonra hiç bir makama sahip olman kabil değildir.

Aziz ve Celil olan Hak, kulun servetini taleb etmez. Mânasını sorar. Kulun mânası ise, tevhid, ihlâs, dünya sevgisinin azalması, âhiret sevgisinden zerre olmaması hâlleridir. Bütün eşyanın kalbden uzak durması elzemdir. Bu uzaklık tabiatiyle mânendir. Bu işlerin sonunda kul, Allah'a vasıl olur, Sevilir, ona yakınlık verilir. Her varlığın üstünde tutulur.

*

Ey tek olan, bizi Senin için birliğe kavuştur. Bizi kulların şerrinden kurtar. Senin için halis kıl. Fazlın ve ihsanınla duamızı halis eyle. Rahmetinle kalbimizi temizle, işlerimizi kolay et. Ülfetimiz Seninle olsun. Korkumuz varsa Zâtından başkasına gitmek hususunda olsun. Maksadlarımızı bir eyle, o da Zâtın... Senin yakınlığın olsun... Dünyamız ve uhrâmız, hep yakınlığında devam etsin.

«Rabbımız, bize dünyada iyilik ver. Âhirette iyilik ver. Ve bizi ateş azabından koru.» (Bakara/201) Âmin!..

***

37. MECLİS

Bu konuşma, cuma sabahı medresede yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî, 5 Recep 545 (Milâdi 1150).

Peygamber (S.A.) efendimizin şu Hadîs-i Şerifi, içinde yaşadığımız âlem için büyük mânalar taşır:

- «Hastaları ziyaret ediniz. Cenaze törenlerinde hazır bulunmaya gayret ediniz. Çünkü bunlar bu âlemin ötesinde bir başka âlemin varlığını hatırlatır.»

Peygamber (S.A.) efendimiz, bu kelâmı ile:

- «Âhireti düşününüz,» demek istiyor.

Halbuki siz ondan kaçmaktasınız. Önünüzde peşin serilen şeyleri bekliyorsunuz. Ve önünüzde hazır olan şeylerle avunmak sevdasındasınız. Yakında her şeyle aranız açılacak, ayrılacaksınız. Bu ayrılış size danışılmadan yapılacak. Sizi ferahlandıran cümle eşya yürüyüp gidecek, giderken sizden izin de almayacak. Göçtüğünüz âlemde yorulacaksınız. Yüzünüze bakan olmayacak, öbür âlemin güçlükleri sizi yoracak. Ferah yüzü göremeyeceksiniz. Bunların sebebi, öbür âlemi hatıra getirmediğiniz oldu.

Ey zavallı, uyan! Çünkü sen yalnız dünya için yaratılmış değilsin. Asıl yaratılış sebebin öbür âlemdir.

Ey gafil, sana lâzım olanı ara. Sana öbür âlem lâzımdır. Halbuki bütün gayretini bu âleme harcettin. Şehvet ve lezzet seni yıktı. Paranı gizli tuttun. Duygularını oyuncaklara verdin. Halbuki, ölüm:

- İşlerim sıkıştı, yakında başına çökeceğim... diyor.

Asıl anılacak ise öbür âlemi anlatan şeydir.

Ölüm alâmetleri, çeşitli şekilde sana göründü; sen hiç birini anlamak istemedin. Saçların ağardı, korktun, kopardın... veya beyazlanan saçlarını siyaha boyadın. Bunları şimdi yaparsın, ama ecel geldiği zaman ne yapacaksın?.. Ölüm meleği, yardımcıları ile başına çöktüğü zaman hangi gücünle onları atman kabil olur? Onları yolcu etmen kabil oldu diyelim, tükenen rızkını nasıl telâfi edeceksin?..

*

Boş hevesleri bir yana at. Dünya çalışmak üzerine kurulmuştur. Çalışan kazanır. Ücretini bol alır. Çalışmadığın takdirde sana bir şey vermezler. Bu dünya, çalışmak, sabırlı olmak dünyasıdır. Bu âlem, insanı yorar, rahat öbür âlemde başlar.

İman sahibi bu âlemde nefsini yorar. Şüphesiz öbür dünyanın iyiliği de ona gelir. Ama sen onun gibi yapmadın. Acele ettin. Burada rahat aradın. Tevbe etmedin. Bugün, yarın derken, hataları uzattın gitti. Hele bir daha keyif çatayım, sonra bırakırım dedin, fakat aradan yıllar geçti. Ama sen ne uyandın, ne de hataları bırakabildin, Ömrün de bitti, tükendi; pişman da oldun, ama iş işten geçti.

Her ne zaman ki, uyanıp öğüt tutup tasdik ettiysen olmadı. O nasıl uyanış ve nasıl öğüt tutuş bilmem; bir türlü olmuyor.

Yazık, ömür duvarın çatladı; belki de yıkılmak üzere... Ey aldanmış, hayat duvarın yıkılmak üzere. Bunu sen harabeye çevirdin, Aslını değiştirdin. Perişan oldun. Hâlini değiştirdin, öbür âlemi iste. Ayakların istikameti öbür dünyaya dönsün. Ayak deyince

toprağa bastığın ayak aklına gelmesin, öbür âleme ileten ayak, iyi iş tutmaktır. Onları yap. Dünya mallarını öbür âleme sal. Oraya gittiğin zaman fazlası ile bulursun.

Ey dünyanın aldattığı adam... Ve ondan başka hiç bir şeyle meşgul olmayan kimse... Kervanı bırakıp hizmetçilerle meşgul olan adam, yazık sana; öbür âlemin işleri böyle görülmez. Onu ararken kalbini buraya vermek yakışık almaz. Dünyalık işleri at. Atarsan kalbine öbür âlemin nasıl yerleştiğini görürsün. Dünya ırak olup kalbini âhiret sevgisi istilâ edince Hak yakınlığı sana sesini duyurur. O ses gelince âhiret de yolcu olur. O da giderse, eski hâllerini arama; Hak yakınlığını ara, O'nu bulursan kalb sağlığını bulursun, iç âlemin o kez temizlenir.

*

Ey evlâd! Kalbin sıhhat bulursa İlâhî bilgi ona öbür âlemde şahitlik eder. Hak ilmine sahib olanlar da sana şahid olurlar. Senin kendi iyiliğin için şahadet etmene lüzum kalmaz. Hem dâvacın, hem de şahidin kendiliğinden olur. Bu hâlinle dağlar gibi olursun. Fırtına, kasırga seni yerinden oynatamaz. Atılan oklar seni yere seremez. Yaratılmışları görmek seni Yaratan'dan alamaz. Onlarla karışıp otur mak, seni bulunduğun hâlden çekemez. Hiç bir tırmalama kalbini gıdıklayamaz. Ve hiç bir keder, iç âlemini bozamaz.

*

Ey cemaat! Yaratılmışın ikbali temennisi ile tutulan her şeyi bırakınız. Halkın dönüşünü bekleyen, Allah'tan kaçan kul, Allah'ın nimetlerine düşmandır. İyiliği inkâr yolunu o tutar. Mel'un olan o olur. İlâhî nurdan perdelenen o kimsedir.

Halka kalbini kaptırma. Onlar kalbini söker alır; hayır bırakmazlar. Dinini çalarlar. Kendilerini Hakk'ın ortağı tanıtırlar. Yaratan'ın, besleyenin büyüklüğünü unutturmlar. Seni senin için istemezler, kendileri için isterler. Halbuki Aziz ve Ceîil olan Hak, seni senin için diler. Seni senin için arayana talib ol. Onunla meşgul ol. İyiliğin için arayanın olmak, şahsî menfaati arayandan daha iyidir. Eğer aramak icab ederse ara, ara... Her şeyi onda bul... Kullardan bir şey umma.

Allah'ın en sevmediği yaratık, yaratılmışlara avuç açandır. Yardımı Allah'tan iste. Asıl zengin O'dur. Halkın hepsi çaresizler grubudur; hepsi O'na muhtaçtır. Halk, ne kendine ne de başkalarına bir fayda temin edebilir... Zarar da vermesine imkân yoktur.

O'nun sevgisini ara. O ezelden beri seni arar. O'nu dilersen mürid olursun, murad O'dur. Kabiliyetin varsa sen de murad olabilirsin. Bu kez mürid O olur. Yavru önce annesini arar. Büyüyünce annesi onu ister. Hak Taâlâ sağlam iradeni bilirse seni diler. Doğru olarak sevgine inanırsa seni sever. Yoluna deliller salar. O deliller, seni yakınlığa götürür.

Nasıl iflah olabilirsin; nefsin, tabiî arzuların ve şeytanî duyguların elini kalb gözüne saldırttın. O elleri kalbinden ırak eyle ki, eşyayı olduğu gibi görebilesin. Nefsini cihadla, muhalif olmakla bertaraf et. Tabiat ve şeytan elini bir yana bırak ki, Hakk'ı bulasın. Bu elleri parçalarsan perdeler sana açılır. Rabbınla aranda hicab kalmaz. Hak'tan ayrı şeylere onun varlık gözüyle bakarsın. Nefsini olduğu gibi görürsün. Başkalarını yine öyle seyredersin. Nefsin hatalarını görür, bırakırsın. Başkalarının kötülüğünü anlar kaçarsın.

Bu duyguları benliğinde duyarsan İlâhî nura yakın olursun. Orada sana gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, insanın bu maddî duygu ile sezemediği şeyler vardır.

Bu hâlden sonra kalb kulağın iyi şeyler işitir. Sır gözün parlak olur. Basiretin açılır. Onlara nurdan kisveler giydirilir. Keramet süsü takılır. Hak saltanatı ile sana sultanlık verilir. Velayet derecesine çıkarsın. Hak Taâlâ sana yardımcı olur. Her mülk emrine girer. Artık seni rahatsız eden bir mahlûk çıkmaz. Her şey kalbine bekçi olur. Melekler sana hizmete gelir. Hak Taâlâ, sana peygamber sevabı verir; onların ruhaniyetini gösterir. Yaratılmışların her gizli tarafı sana ayan beyan görünür.

*

Ey evlâd! Bu makamı ara. Asıl gayen anlattığımız şey olsun. Dünyayı aramayı bırak. Dünya seni doyurmaz. Bir alırsan beş daha istersin. Hakk'ın gayri nesneler, senin manevî huzursuzluğunu gidermez. Hak'la ol; seni O'nun nuru doyurur. İlâhî varlığın nuruna erince her şeyi bulmuş olursun. Dünya ve âhiret zenginliğini de bulursun.

*

Ey gafil, seni isteyeni iste. Seni seveni sev. Sana İştiyak duyana âşık ol. Hak Taâlâ'nın kelâmını işitmedin mi:

- **«Allah onları sever; onlar da Allah'ı severler.»** (Maide/54)

Yine bu mevzu ile alâkalı şöyle bir kudsî hadîs vardır:

- **«Ben sîze kavuşmayı daha çok arzularım.»**

Yaratan, seni ibâdet için yarattı. Neden oyuncakla oynarsın?.. O, seni kendine arkadaş etmek ister. Başkalarını neylersin?.. Hak'tan gayri ile uğraşma. Kalbine Hak sevgisinden gayrisini koyma. Hak'tan gayrisini sevecek olursan, şefkat ve merhamet duygusu ile sev. Nefsin her şeyi sevmesi caiz olur. Ama kalbin ve sırrın Hak'tan gayrini sevmesi ve bağlanması asla caiz olmaz. Âdem peygamber kalbi ile cenneti sevdi, ondan ayrıldı; oradan atıldı. O, daimî kalacağını sanıyordu. Haliyle sevgi bahane edilip başka sebep gösterilmedi. Başka yollardan atıldı. Meyve bahane oldu. Sonra kalbi Havva'ya meyletti; hayli zaman da ondan ayrı kaldı. Aralarında üç yüz senelik yol uzaklığı oldu. Biri Serendip'te, biri Cidde'de yaşadı. Bu mesafe aslında azdır. Üç yüz sene değildir. Ama, Hakk'ın yardımı olmasaydı, üç yüz değil, üç bin yılda dahi buluşmak kabil olabilir miydi?

Yakup peygamber kalbini oğluna bağladı. Araları açıldı; uzaklara düştüler. Peygamber (S.A.) efendimizin kalbi az da olsa Ayşe anamıza meyletti, aralarında geçen macera onları bir müddet ayırdı. Bühtanlar atıldı, iftiralar oldu. Günlerce onu görmeden yaşadı.

*

Nefsini bırak, Hak'la meşgul ol. Hak'tan gayri şeylerle meşgul olma. Kimse ile ülfet etme. Kalbine yaratılmışlar sokulmuşsa onları bir yana at; Hak sevgisini yerleştir.

Ey battal ve tembel kişiler ve ey sözümü kabule yanaşmayan kişiler, kabul ederseniz sizin için, etmezseniz gene sizin için... Yıkılmaz ve perişan olmak sizi bekler. Allahü Taâlâ şöyle buyurdu:

- **«Nefsin yaptığı iyi olursa kendisi içindir, kötü olursa yine kendi aleyhine olur.»** (Bakara/286)

Yine buyurdu:

- **«Eğer iyilik yaparsanız kendiniz için olur; kötü olursanız yine size...»** (İsra/7).

Bunlar şimdi pek bilinmez. Hepsi yarın meydana çıkar. Yapılan iyi işlerin neticesi, cennet olur. Kötü işlerin sonucu ise cehennem...

Yaptığınız işleri dikkatle yapmalısınız. Peygamber (S.A.) efendimizin şu Hâdîs-i Şerifi ne kadar hoştur:

- **«Yiyecek verirseniz, Allah'ın emrini bilen kişilere veriniz. Giyecek vereceğiniz zaman, Allah'a inanmış kimseleri seçiniz.»**

İttika sahibi olana dünya işinde yardımcı olursan daha rahat kulluk yapar. Yaptığı işin bir misli sana ecir verilir. İman sahibine yedirirsen yine sana yaptığı amel misli mükâfat verilir.

İman sahibinin üzerinden dünyalık bir yükün kaldırılması çok önemlidir. İmansız ve riyakâr kişilere yapılan her iyilik de aynı şekilde mukabele görür. Yardım edersen kötülük yapması için yapmış olursun. Aynı şekilde sana da kötülük yapılır. Yaptığı şerli işler bir gün senin başında patlar.

*

Ey cahil! İşlerini bilgi ile yürüt. Bilgisiz işte hayır yoktur. Bilginin olmadığı yerde ne iman, ne de ikan olur. Öğren ve çalış. Bunu yaparsan, dünya ve âhiretin kurtulmuş olur. İlim tahsil edip amel etmeye dayanmayacak kadar sabrın yoksa nasıl kurtulabilirsin?.. Sabırlı ve anlayışlı ol. İlmin hepsini birden kavraman kabil değildir. Bütün varlığını ilim yoluna harcarsan ancak bir parça öğrenebilirsin.

Büyüklerden birine ilmi nasıl tahsil ettiği ve tahsil yolunu nasıl bulduğu soruldu; cevap verdi:

- Kuşların erken kalkması, devenin tahammülü, domuzun hırsı, köpeğin yaltaklanması üzerimde derin tesirler yaptı. Onları gördüm, bir hayvan oldukları hâlde yaptıkları işe baktım. Ben de insanım, onların hareketinden ibret aldım. Kuş gibi erken kalktım. İlmin bütün ağırlığını çektim. İlme karşı bir ihtiras duydum. İlim sahiplerinin kapısında günlerce yalvardım.

Ey ilim taleb eden, işit bu sözleri. O büyük zâtın kelâmını iyi dinle. Bilgi ve kurtuluş istiyorsan böyle yap. İlim hayat, ilimsizlik ölümdür. İlmi ile âmil olana ve bilgiyi öğretmek için sabredene ölüm yoktur; maneviyatı ölmez. Hak Taâlâ'nın ilim sıfatına iltihak eyler. Hayatı onunla devam eder.

Allah'ım, bize bilgiyi ve ihlâsı nasib eyle. Amin!..

***

38. M E C L İ S

Bu konuşma, pazar sabahı Ribat'ta yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî, 7 Recep 545 (Milâdi 1150).

Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- «Şeytanın boynunu, (Allah'tan başka ilâh yoktur, Muhammed Allah'ın resulüdür) kelâmı ile kırınız. Sizden biri, nasıl düşmanına seri şekilde vurarak yahut fazla yükü boynuna takarak belini bükerse, şeytan da bu ulvî kelâm karşısında öyle susar ve siner.»

*

Ey cemaat! içinize sinen manevî şeytanın boynunu, kelime-i tevhidi ihlâsla söyleyerek kırınız. Mücerred kelime ile yetinmeyiniz. Tevhid kelimesi şeytanı yakar, fakat onu tam söyleyebilmek mesele... O büyük kelâm, iman sahiplerine nur, şeytan tayfasına ateş olur. Kalbinde binlerce ilâh yattığı hâlde nasıl:

- **«Yalnız ilâh olarak Allah vardır»** diyebilirsin?

Her dayandığın ve güvendiğin nesne senin putundur. Kalbin şirkle dolu olduğu hâlde dilden tevhid getirmen sana fayda vermez. Kalbin pis olduktan sonra kalıbın temiz olması, ruh temizliğine yetmez...

İman sahibi, şeytanı sindirir. Şirk ehlini de şeytan ürkütür.
İhlâs bütün sözlerin özüdür. Kabuk yalnız ateşte yanar. İhlâsa sahib ol. Tevhid ilminin özüne er.

Sözlerimi iyi dinle ve onlarla amel et. Ağzımdan çıkan her söz, hırs ateşini söndürür. Nefsin saltanatını yıkar. Sözümün dinlendiği her yuvada tabiat ateşi yanmaz. Tabiat ateşinin yandığı yerde ne din, ne iman kalır. Sözlerim bırakılıp nefsin ve şeytanın havası estikçe din gider, iman kaybolur ve ikan yok olur.

Yapmacık işlerin peşinde koşanların sözünü dinleme. Oyuncak ve düzme şeylere düşenlerin peşine takılma. Çünkü insan tabiatı, düzme şeylere heves duyar. İçi bozuk kişilerin sözü tadsız hamur gibidir; yiyenin midesini fesada uğratır.

İlim, şahsiyet sahiplerinin ağzından dinlenir. Şahsiyet sahipleri, Hak yoluna baş koyan kimselerdir. Onlar ittika sahibidirler. Kötü işleri onlar bırakır. İrfan sahibi onlar olur. İhlâsı ve ihlâslı ameli onlar yapabilir.

Takva hâlinden gayri şeyler boş hevesten ibarettir. Velayet hâli dünyada ve âhirette, muttaki kimselere hastır. Hem temel, hem de bina onlar için yapılır. Allahü Taâlâ, ittika sahibi kullarını sever. İhsan sahibi ve sabırlı kimseleri sever. İyi hatıralara sahib olan onları bulur, seversin. Her zaman onların arkadaşlığını ararsın. İyi hatıra, kalb marifet nuru ile parladıktan sonra gelmeye başlar.

Marifet sahibi olmadıktan sonra hatıralarına aldanma. Bir hatıra ki, sana hayrı ve şerri göstermiyor, o sağlam değildir.

Gözlerini harama açma. Kötü şeylere nefsini itme, tut. Varlığına helâl yedirmeyi alıştır, iç âleminden de Hakk'ı murakabe etmeye çalış. Dış hâlini Peygamber (S.A.) efendimizin özüne uydurmaya gayret et. Bunlar yapılırsa, içinden sana iyiliği hatırlatacak kuvvet verilir. İrfanın tam olur. Asıl beslemeye ve büyütmeye değen, kalb ve akıldır. Nefis ve tabiî arzu büyütülmeye değmez.

Ey evlâd! Bilgi sahibi ol. İhlâs yoluna koyul. Nifak tuzağından ve içi bozuk olma durumundan bunlarla kurtulabilirsin. Bilgiyi yalnız Allah için iste. Dünya için ve halkın sana yönelmesi için isteme.

Allah için tahsil edilen bilgi, yasak ve emir karşısında insana bir heybet verir. Yasakları yapmaktan kaçınırsın, emri yaparken de tam olup olmadığını düşünerek üzülürsün. İlmi Allah için tahsil ediyorsan, daima onun varlığını gözetiyorsan, nefsini onun önüne serebilirsin.

İlmin sahibi olursan halka tevazu gösterirsin. Bu hâlinle onlardan bir talepte de bulunamazsın. Onların malı ve mülkü seni ilgilendirmez. Allah yolunda doğruluğunu gösterirsin. Başkaları için doğruluk yapamazsın. Hak yolu bırakıp başkası için doğruluk yapmak, Hakk'a karşı düşmanlık sayılır.

Hakk'ın zâtından gayri şeylerin önünde durmak, yokluğu gözetmektir. Hak Taâlâ'dan gayri kimselerden bir talepte bulunmak, mahrumiyetin ta kendisidir. İlmin gerektirdiği bazı sıkıntılı durum olur. Onlara sabırla karşı koyman gerekir. İlmin bir nimettir, ona şükretmen yerinde olur.

Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- **«İlim ikiye ayrılmıştır. Biri sabır, öbürü de şükürdür.»**

Güçlüğe sabredemiyor, iyiliğe şükür yolunu tutmuyorsan, İman sahibi olabilmene imkân yoktur. İslâm dininin özü, İlâhî emir ve hükme boyun eğmedir. Bunu yapmaya gücün yetmezse, imana sahip olman kolay olmaz.

Allah'ım, kalbimize, sana güvenmesi için tevekkül yolunu göster. Sana tâat etmek ve ibâdet etmekle ruhumuza canlılık ver. Emirlerine uymak ve seni tevhid etmekle kalbimize dirilik ver.

Kalbinde tevhid ve tevekkülü yaşatan büyük insanlar olmasa bu hayatın ne önemi olur ki? Yeryüzünü onlar tutar. Onlar olmasaydı, helak olurdunuz. Hak Taâlâ onların duası bereketiyle azabı kaldırır. Peygamberlik surette kalkmıştır; fakat mânada devam etmektedir. Bu devamı o büyük zevat yürütür. Peygamberliğin manevî bayrağını onlar taşımamış olsalardı bu âlemin kıymeti olmazdı. Her şey söner, kül olurdu. Her devirde o yüce ruhaniyet bayrağını taşıyan kırk kadar zât bulunur. Onlar arasında öylesi vardır ki, kalbi Peygamber (S.A.) efendimizin ruhaniyeti iledir. Onların bir kısmı, İlâhi tecellinin ve yeni bir dinle gelen peygamberlerin halifesidir. Dinî meseleleri inceler, onlardan ahkâm çıkarırlar. Üstaddan kalan halife makamı onlara hastır. Bu duruma işaret eden Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- **«İlâhî bilgi sahipleri, peygamberlerin vârisleridir.»**

Onlar, her bakımdan peygamberlere vâristir. İlim tahsil eder, ezberlerine alırlar. Sözde ve işte peygambere vâris olduklarını gösterirler. Söz, amelsiz olunca hiçbir şeye yararlı değildir. Senetsiz iddia, hiç bir karşılık getiremez. Amel olmadan lütuf ummak da boş ümit gibidir.

*

Ey evlâd! Herhangi manevî bir hâle sahip olmak için kitap ve sünnete devam etmek

lâzımdır. Onlarla amel etmedikten sonra iş yoktur. Çıkmaza girilmiştir. Ayrıca yapılan işlerde ihlâs sahibi olmak da gereklidir.

İlim sahibi olarak geçinen kimselerinizi cahil görmekteyim. Zühd ve takva sahibi gözüken kimseleriniz ise dünyalık peşindedirler. İnsanlara ve fâni varlıklara güvenen kimse zâhid olamaz. Allah'tan gayri fâni kimselere dayanmak, O'nun yüce varlığını unutmak lanet getirir. Bu durumu en güzel anlatan Peygamber (S.A.) efendimizin şu yüce kelâmıdır:

- «**Mel'undur, mel'undur, kendi gibi bir yaratığa dayanan kimse mel'un** -Allah'ın rahmetinden uzak- **dır.»**

Yine buyurur:

- **«Bir fani kişiye dayanarak azizlik satan, zelil olur.»**

Yazık ne kadar anlayışın kıt. Anlattığımız şeyleri yapmayı âdeta kendine bir suç saymaktasın. Kulları kalbine almazsan Hak'la olursun. O, nurunu sana verirse lehinde ve aleyhinde olacak şeyleri bilirsin. Sana yarayanı ve başkaları için olan şeyleri öğrenir geçersin.

Sana Hak kapısında sebat etmek gerek. Bütün sebepleri kalbinden atmalısın. Her varlığın sahibi olan Hakk'ı bilmelisin, bunları yaparsan dünyanın ve âhiretin şimdi veya sonra hayrını görürsün. Bu öyle bir iştir ki, halkı ve onlara gösterişi kalbinde besledikçe bulamazsın. Zât-ı ilâhîden gayri şeylerin zerresi kalbinde kalsa, yine bu yolu ikmal etmen kabil değildir. Sonra bir şey daha var ki, o da sabırdır. Sabrın yoksa bu yola girmiş sayılmazsın. Sonra iman sermayesini de bitirmiş sayılırsın. Birçok bakımdan imanın gelişmesini sabır sağlar. Peygamber (S.A.) efendimiz:

- **«İman için sabır, vücut için baş gibidir»**,

buyururken anlatmaya çalıştığımız hâli daha güzel anlatmıştır.

Sabrın mânası, hâlini kimseye kesmemek ve sebeplere bağlanıp belânın kalkmasını onlardan beklememektir. Herhangi bir darlığı kötü görmemek, sabırlı kişinin işidir. Ve onun hemen gitmesini beklemek sabrı olmayanın kârıdır. Sabırlı iman sahibi, ne belâyı kötü görür, ne de hemen darlığın kalkmasını ister. O her şeyin bir vakti ve zamanı olduğuna inanır.

Bir kul, düştüğü darlık ve sıkıntı hâlinde arzusu bulunmadığı için sabır yolunu tutarsa, kötü hâllere kendini itmezse, karanlık yollara çıra ile girerse, bu çıra ile onun darlığı genişliğe çevrilir. Hata karanlığını ibâdet lâmbası aydınlatır; el emeği ile çalışıp yemek, rızık yollarına ışık tutar. Bu vesile ile rahmet nazarı o kula gelir. Dünyalık ve öbür âlem için nasibi ummadığı yollardan verilir. Bu mevzuda şu Âyet-i Kerime'yi zikretmek yerinde olur:

- **«Bir kimse hatalardan sakınırsa Allahü Taâlâ onu darlıktan genişliğe çıkarır. Ummadığı yerden rızkını gönderir.»** (Talak/3)

Sen bir kan almakla hastaları iyi edene benziyorsun. Başkalarının hastalığını çıkarıyorsun. Fakat senin hastalığın, içinde saklı kalıyor. Sende, öyle feci hastalıklar var ki, hiç aldırış ettiğin yok.

Zahirdeki bilgin artıyor, iç bilgin zayıflıyor. Dışın bilgili, ama kalbin cehalet yuvası... Halbuki, Tevrat'ta:

- **«İlmi artanın korkusu da artar,»**

kelâmı derin mânalar ifade eder.

Bu korkuyu Kur'ân-ı Kerîm şöyle ifade eder:

- **«Allah'tan ancak âlim kulları korkar.»** (Fatır/28)

Kullara karşı engin gönüllü olmak, yaptığı hatalar için İlâhî azabın inmesinden korkmak, ilim sahibinin işidir. Bu duyguya sahib olacak kadar bilgin yoksa hemen öğrenmeye koyul. Amelin, ilmin, ihlâsın, edebin yoksa ve büyük insanlara karşı iyi düşünceye sahib değilsen, anlattığımız hâllere neyinle erebilirsin? Bütün gayretin, dünya malı toplamaktan ve onun geçici metâ'ına göz dikmekten ibarettir. Yakında seninle o sevdiğin şeyler arasına duvarlar gelecektir.

Seninle büyük insanların yaptığı işler arasında uçurumlar kadar fark var. Onların tek gayesi vardır; o da Hak Taâlâ'yı öz varlıklarına yakın bilmek ve ona göre iş tutmak... Dışlarını temiz tuttukları gibi içlerini de temiz tutarlar. Anlattığımız temiz duygulara sahib oluncaya kadar bu hâlleri devam eder. Maddî arzular baştan sona kalblerini terk eder. Kalblerinde tek arzu yaşar, o da Allahü Taâlâ... O'na yakın olmaktan ve O'nu sevmekten daha yüce duygu ne olabilir?.. Onlar da bunu bilir ve gereğini yaparlar.

Israiloğulları hakkında şöyle bir hikâye anlatılır:

- Benî İsrail'in başına bir darlık geldi. Aklı başında bir heyet, zamanın peygamberine koştu ve şöyle sordu:

- Başımıza gelen bu belâ neyle def olacak?

O da Hak Taâlâ'dan haber bekledi. Gelen vahiy şöyle oldu:

- «Onlara de ki: Benim hoşnut olmamı istiyorlarsa zavallı kimselerin gönlünü alsınlar. Onları darıltmasınlar. Onları hoşnut etmek beni hoşnut etmektir; onları darıltmak, beni darıltmaktır.»

Bu hikâyeyi iyi dinleyiniz. Sizler her gün zavallıların kalbini kırmaktasınız. Bu hâlinizle de Allah'ın rızasını istiyorsanız, elinize böyle bir şey girmez. Boşuna ümide kapılmayınız. Allah'ın dargınlığı için dolaşıp devretmektesiniz. Sözlerimin sertliği sizi gücendirmesin. Kurtuluşunuz ancak sözlerimi iyi dinlemek ve dediklerimi yapmakla olabilir.

Büyüklerin sözünü dinlemeyi hiç bırakmadım. Onların sert sözü beni incitmedi. Her şeye bu yolda dayandım. Üzerime kaderin icabı bazı âfetler geldiği zaman dilsiz ve âmâ gibi oldum. Neler çekmedim ki?.. Sen büyük insanların acı sözlerine bile dayanamıyorsun, nerede kaldı ki, o âfetlere dayanasın?.. Olmaz. Her güçlüğü sabırla yenmedikten sonra iş yoktur.

Kadere uy; yoksa felah bulamazsın. İster lehinde, ister aleyhinde olsun, mutlaka ona uymalısın. Sana nasib olan şeylerde büyük zâtları itham etmeden sohbetlerine devam et. Her hâlde onlara uymalısın. Onlara uyduğun zaman, dünya ve âhiretin

felahı kapında olacaktır.

Sözlerimi anlayınız, sonra onunla amel ediniz. Amelsiz anlayışın faydası yok gibidir. Yaptığınız işe de ihlâs katınız. İllâ şu şeyler benim olsun gibi fenalık taşıyan arzu sahibi olmayınız. Sanatkâr, yaptığı işi yalnız maddî kaygı ile yaparsa faydasızdır. Bir insan her şeyi nefsinde toplamak isterse, halk ona kıymet vermez. Gözde olanlar fedakâr olanlardır. Anlattığım yolda yürümen, senin kıymetini arttırır. Her ücreti Hak Taâlâ'dan bekle. O'nun yoluna sabırla devam edersen şaşırtıcı lutuflarını görürsün. Yusuf Peygamber, evinden alınmaya, kuyuya atılmaya, köle olarak satılmaya, ayrıca bir sürü hakarete tahammül edip sabır göstermeseydi, o büyük devlete sahib olabilir miydi?

O, Rabbının işlerine boyun eğdi, razı oldu. Bu yüzden zilleti, izzete tebdil edildi. İyi niyeti meydana çıktı. Sarsılmaz bir mülk sahibi oldu. Öldürülmek istenirken daha sağlam bir hayata kavuştu.

Sen de, İslâm dininin emirlerine uyar, yasaklarını bırakırsan her işinde İlâhî fiillerin tecellisini sezerek sabra devam edersen... Nefsine ve şeytana uymazsan, bulunduğun şimdiki kötü hâlden kurtulursun. Yalnız Hak'tan korkar ve O'ndan ümid beklersen, sevmediğin her güçlük kalkar, yerine sevimli hâller gelir.

Çalış. Kuruntuya kapılma. Sen kendini kurtaracağını umma. Sadece çalış; hayır kendiliğinden gelir. Bir kimse iyiyi arar, o yolda emek harcarsa emeğini bulur.

Helâl yemeye çalış. Kalbini o nurlandırır, Kalbinden bütün karanlığı o atar. En güzel akıl, sana yarayanı bildiren akıldır. Allah'ın nimetlerini anlatmayan akıl, akıl değildir. Aklın iyisi, Allah'ın vermiş olduğu iyiliği anlatan ve şükür yolunu gösteren akıldır.

*

Ey evlâd! Bir kimse, iman gözü ile her şeyi yerli yerinde takdir edenin Allah olduğunu bilirse, O'ndan bir şey taleb etmeye utanç duyar. Bilir ki, her. şey vaktine göre olmuş ve yapıcı işini bitirip çekilmiş, artık ne dilesin?., Bu durumda, sadece dilini boş sözden alır, ibâdet yolunu tutar. O zâtın kısmeti başkasına gitmez. İşte bunu bildiği için sessizliğe gömülür ve şükür yolunu tutar. İyi edeb sahibidir; itiraz etmez. Başına bir darlık gelirse kullara şikâyetçi olmaz. Ne az için, ne de çok için... Kalbini sıkıntıya sokmaz. Dili ile kimseye darlık vermediği gibi kalbi ile de vermez. Kalbden duyulan sıkıntı ile dilden duyulan sıkıntının bir farkı yoktur. Dilden çıkması ayıp olan hata, kalbden de çıkmamalıdır. Bana göre, hakikatta dille kalbin, bir farkı yoktur.

Ayıptır, yalnız Allah'tan dile. Başkasından bir talepte bulunmakla utanç duymaz mısın? Neden O'ndan dilemezsin; halbuki O, sana kullardan daha yakın... Bari istediğin şeylere tam ihtiyacın olsa, neyse?..

Hazinelerini gizli tutmaktasın., Fakirlere bir habbecik bile vermeye elin varmıyor; hâlin n'olacak?.. Yakında öleceksin. Malın pay edilecek. Her gün hakkında kötü söylenecek. Sakladığın malın sorgusuna nasıl cevap vereceksin? Sana lanet gelecek. Eğer aklın olsaydı iman kazanırdın. Dünyalığın çokluğu imansıza ne sağlar ki?..

Aklın başında olsaydı, Allah'ın salih kullarına gider, onlarla sohbet eder, sözleri ve işleri ile terbiye alırdın. Her vesile ile Hak Taâlâ seni felâket çukuruna. düşmekten

korurdu. Yarın O'nun katına ak yüzle varırdın. Kalb yönünden edebin tamam olurdu kurtulurdun., Fakat, hiç birini yapmadın. Yaramaz işler peşinde koştun.

Ey riya putlarını kalbinde taşıyan, bu hâlinle, Hak yakınlığı kokusunu almak sana nasib olmayacak. Ve ey kullara dönen, onları bırak. Yaratılmış fâni şeylerin elinde zarar ve fayda imkânı yoktur. Bunu bilmiş ol. Onlar ne dünyada ne de öbür âlemde bir iş yapabilirler. Kalbini onlara verme. Yaptığın bu işlere şirk derler. Bu şirkte iken tevhid âlemine ermen kabil olmaz. Öbür âleme geçtiğin zaman da elin boş olur.

***

39. M E C L İ S

Bu konuşma, cuma sabahı Ribat'ta yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî, 12 Recep 545 (Milâdî 1150).

Dünya ve âhirette mülk istersen, cümle varlığını Allah yoluna harca. O kez, emîr ve reis olursun. Bu hâlin, kendi özünde her zaman, başkaları için de zamanla olur.

Sana nasihat ediyorum; nasihatimi iyi dinle: Beni tasdik edersen, doğruluğunu ilân ederim. Yalan ve iftiralar atacak olursan, yalancı olduğunu tasdik ederim, bir daha kurtulman kolay olmaz. Her zaman yaptığının karşılığını bulursun.

Benden hasta hâline şifa al; aldığın ilâcı kullan. Şuna kat'î olarak inan: O ilâçla afiyet hâlini bulabilirsin.

Geçmiş insanlar, bir iyi kul bulmak için şarkı garbı dolaşırlardı. Bu dolaşma, gönüllerini açtırmak içindi. Bir tane bulacak olsalardı hemen manevî hastalıklarına şifa ister, alırlardı. Halbuki bugün sizin öyle bir şey aradığınız yok. Aramak değil, kapınıza dahi gelse, kovar oldunuz. Çok sevmeniz icab ederken bilgi sahiplerine ve fıkıh âlimlerine öfke duyarsınız. Şeriat bilgini olanlar velî kullardır; edeb ve terbiyeyi onlar öğretir.

Şüphesiz, elinizde hiçbir ilâç durmuyor; benim bilgim, tıbbî tecrübem sana ne fayda sağlar? Sana her gün bir temel kurarım, hemen yıkarsın. İlâç vasıflarını sayarım, ne çare ki, kullanmayı bir türlü istemezsin. Sana:

- Şu lokmada zehir gizlidir, derim ama yemeye çalışırsın.
- Şunu ye, onda şifa vardır, derim ondan kaçarsın.

Daima bana muhalefet etmektesin. Aksine şifalı şeyleri iter, zehirli şeye el atarsın. Yakında mâna yapında hâlin açığa çıkacak, iman hâlin de kendini gösterecek.

Sana nasihat ediyorum: Beni paslı kılıcınla bertaraf etmeye yeltenme... Senin ayrılıp gitmeni istemiyorum. Bir kimse Allah'la olursa onu kimse ürkütemez. Ne cin tayfası, ne de yırtıcı hayvanlar... Hiç biri o büyük zâtı korkutamaz. Hiçbir yaratık o kişiye dokunamaz.

İlim sahiplerini sıkıştırmayınız. Siz ne ilim sahiplerini, ne peygamberi, ne de Allahü Taâlâ'yı tam mânası ile bilmektesiniz. Siz bunların cahilisiniz. İyi insanları bulunuz. Onlar, Hak Taâlâ'nın bütün fiillerine razı olurlar. Onlara yakın ol. Ve hâllerini öğren. Çünkü bütün selâmet kazaya rıza göstermektedir. Emellerin kısılması da önemlidir. Dünya işlerine pek gönül kaptırmamak iyi olur. Nefsinizde bir hastalık sezince, hemen emellerinizi kısaltınız ve ölümü hatırlayınız.

Peygamber (S.A.) efendimiz, bir kudsî hadîsi şöyle anlatır:

- **«Kullara farz kıldığım ibadet yapıldıktan sonra, kullarım bana ne ile en çok yaklaşır, bilir misiniz? Evet, kulum daima bana yaklaşır. Bu yaklaşma, farzla başlar, nafile ile de gelişir. Bana yaklaşınca, onu severim. Her kuvvetini ben veririm. Benimle işitir, benimle tutar ve benimle görür.»**

Son kısmın şöyle bir tefsiri vardır:

- **«Beni işitir, beni tutar, beni görür.»**

O kulun bütün işleri Hak için ve Hak ile olur. Kul, yaptığı ibâdetlerle gücünü ve kuvvetini harcar. Nefsini görmez ve bilmez. Öyle zaman olur ki, zerre miktar kuvveti

kalmaz. Ve kendisini halka karşı kuvvet sahibi bilir. Nefsini bir yana atar, kendisini Yaratan'ın tâatına harcar. Şüphesiz bu ibâdet, kendisini Hakk'a yakın kılar. Ve Allah sevgisini getirir. İman sahibi uysallıkla kendisini sevdirir. Günah ve hata ile kendisini buğza uğratır. Ve Hak yakınlığından kovulur. Ülfet ibâdetle olur. Vahşeti masiyet doğurur. İnsan, kötülüğe dalınca iyi işleri yapmaktan kaçar. Çünkü iyi işler güzellik doğurur. Kötülüğü arzulayan, hayrı neylesin? Bir kimse ki, İslâm dinine kendini vermez, o helak olan kimselerle yıkılır gider.

Çalış ve cehd eyle. Yalnız amele de güvenme. Yaptığın işlerde Hakk'ın kudretini gör. Ameli bırakan sadece ümitle yaşar. Amele güvenen kendini beğenir ve gurura kapılır.

*

Cemaat vardır, dünya ile âhiret arasında döner. Cemaat vardır, cennetle cehennem arasında kalır. Cemaat vardır, yaratılanla Yaratıcı arasında kendisini kaybeder.

Zâhidlik hâlinde isen dünya ile âhiret, korku sahibi isen cennetle cehennem, irfan sahibi isen yaratılanla Yaratıcı arasındasın. Bir defa Hakk'a döner, sonra kullara bakarsın.

Allah yolcularına, öbür âlemin işleri bildirilir. Onlar her şeyi sine gözleri ile görürler. Onlar yalnız haberle yetinmezler.

Allah yolcuları, bütün günlerini Hakk'a kavuşmayı düşünmekle geçirirler. Onlar ölüm korkusu geçirmezler, çünkü ölümle ebedî sevgililerine kavuşacaklarına inanmışlardır.

Sonunda ayrılman mukadder olan şeyi şimdiden bırak. Nasıl olsa sonunda veda edeceğin kimselerle şimdiden vedâlaş. Yanlarından ne zaman olsa göçmen gereken şeyleri şimdiden terk eyle; isterse bunlar ehlin veya halk olsun. Sen kabre atılınca onların sana ne yararı dokunabilir ki? Hakk'ı unutup uygunsuz arzu ile sarıldığın şeyleri bir yana at, tevbe et.

Ey cemaat! Verâ sahibi olunuz; yâni kendinizi kötülükten beri alınız. Bu verâ hâli, dinin kisvesidir. Dininizi bezemek için benden kisve isteyiniz.

Bana uyunuz; çünkü ben Peygamber (S.A.) efendimizin çizdiği yoldayım. Ben daima ona uymaktayım. Onun yediği gibi yerim, içtiği gibi içer ve evlendiği gibi evlenirim. Diğer hâllerde yine ona uyarım. Her neye ki işaret etmiş, onu durmadan yaparım. Böylece Allah'ın murad ettiği şeye nail olurum.

Ben Allah'a hamd ederim; senin övmen ve kötülemen benim için bir mâna ifade etmez; vermen ve alman bana bir iş görmez. Hayrın da şerrin de senin olsun, gelmene veya gelmemene bakmam; çünkü sen cahilsin. Cahile kimse aldırış etmez. Sen kendi kuruntunla ibâdet eder, iyilik bulduğunu sanırsın, ama yarın yüzüne vururlar. Çünkü cehaletle kulluk eyledin. Cahillik hâlinde yapılan kulluk, fesattır.

Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- **«Bir kimse, cehaletle iş tutarsa, yıktığı yaptığından çok olur.»**

Sen kitap ve sünnete uymadıktan sonra felah yolunu bulman kabil değildir.

Bazı büyükler şöyle der:

- Büyük bir önderi olmayan, şeytana uyar.

Kitap ve sünnetle amel eden büyük zâtlara uy. Onlara uymasan bile haklarında iyi düşün. Onları gördüğün yerde saygı göster. Onlarla iyi geçin, felah bulursun.

Kitaba uymayan, sünneti tanımayan, irfan sahiplerinin verdiği vazifeleri benimsemeyen, ebedî felah bulamaz.

- «Kendi görüşü ile yetinen şaşar.»

Bu yüce kelâmı işitmedin mi?

Senden daha bilgili kimseleri dinleyerek özünü terbiye et. Nefsin ıslâhını tamamla, sonra başkalarına başla. Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- «**Nefsini ıslâha başla; o bitince diğerlerini!..»**

Yine buyurur:

- **«Yakın kimseleri ihtiyaçtan inlerken yabancılara sadaka vermek yakışmaz.»**

***

40. MECLİS

Bu konuşma, pazar sabahı Ribat'ta yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî, 14 Recep 545 (Milâdi 1150).

Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- «Allah bir kulu hakkında hayır dilerse, onu din ilimlerinde anlayışlı kılar. Nefsinde mevcut ayıpları görmeyi kendisine nasib eder.»

Din işlerinde derin bilgiye sahib olmak, nefsin bilinmesini sağlar. Dolayısiyle Yaratan'ın kuvvet ve kudretini... Onun yaratıcı ve besleyici kuvvetini bilen, bütün eşyayı olduğu gibi görür ve bilir. Kulluk bu bilgi ile olur. Başkalarının boyunduruğu altından bu bilgi ile çıkılır. Senin için ne kurtuluş, ne bir felah çaresi düşünülebilir; ancak yukarıda anlatılan bilgi ve görgüye sahib olup Hak Taâlâ'yı diğer var görünen cümle eşyaya tercih ettikten sonra...

Şehvet duygularını, din işlerinden sonraya bırak. Âhiret işlerini dünyadan önce düşün. Yaratılmışları, Yaratan'ın emrinden sonra düşün. Yıkılışın, şehevî duygularını din işlerine tercihle başlar, dünyayı âhiret işlerinden üstün tutunca ve Yaratan'ı yaratılmışlardan sonra anmanla olur. Sözlerimiz büyüktür. Bunlarla amel edersen, sana yeter.

Önce gözünü kapayan perdeyi arala, sonra yalvar. Sen Hak'tan böyle perdeli kaldıkça yaptığın duaya icabet olmaz. İcabet ancak yalvarana olur.

Hak Taâlâ'nın emrine uyarak iş görürsen, O da yaptığın duayı kabul eder, arzunu yerine getirir. Harman, ancak ekim işi yapıldıktan sonra beklenir. Ekini biçebilmek için bunu yapman gerekir. Bu durumu, Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle beyan eder:

- «Dünya âhiretin ekeneğidir.»

Bu dünyada bütün varlığınla ekim işine çalış. İman tohumunu kalbine ve bütün varlığına saç. Ona iyi işler suyunu dök, büyüt. Bu kalb yumuşak, merhamet ve şefkat dolu olursa bitki biter. Sert, haşin ve kuraksa, ondan bitki bitmez. Kayaların üstüne saçılan tohum, yokluğa daha yaklaşır. Bu ekim ilmini öğren, kendi reyinle yetinme. Peygamber (S.A.) efendimiz buyurur ki:

- «Her sanatı ehlinden öğreniniz.»

Sen yalnız dünya işleri ile olmaktasın, öbür âlemin işlerini bir yana atmaktasın. Âhiret işlerini istiyorsan, bu dünyanın işlerini kalbine sokma. Hak Taâlâ'yı arzu ediyorsan, âhireti kalbinden at. İyi sayılmayan bütün kötü nazları benliğinden çıkar. Bunları yapabilirsen dünya ve âhiret sana gelir. Çünkü, esas seninledir. Gelecekler ise ona uyar.

Akıllı ol. Aklına ve zekâna sahib çık. Aklın bir şeye ermiyor, seçme kabiliyetin çok az. Bütün hâlin halka yanaşık; onları Hak Taâlâya ortak kabul etmektesin. Bu hâline tevbe edip dönmediğin takdirde ölürsün; manevî yönden çürür, Allah yoluna girenlerden ayrılmış olursun. Onlara bu kötü hâlinle yakın olma. Onlara zahmet etme. Kapılarını bırak. Onlara kalbinle girersen olur. Kalbini onlar neylesin? Nifaklı hâlin onları üzer. Bir takım geçici çağrı onları sıkıntıya sokar, içinde bulunduğun boş heves onlara ayan olur. Kalb ve sır hâlinle onlara gidersen iyi olur. Faydayı kalbinle alabilirsin. O zâtların kapısı tevekkül ve sabırlı kişileri içeri alır. Onların kapısı kısmetine razı olanlara açılır.

Ey evlâd! Şeklini değiştirme. Hakk'ı sev. Üzerine çeşitli belâ okları bile yağsa sesini çıkarma, sevgi ve muhabbet hâline devam et. Fırtına seni yerinden kaydırmasın. Yağan yağmur seni kaçırmasın. Atılan oklar seni incitmesin, içini ve dışını halkın giremediği bir makama çıkar. Orada dünya olmasın... Orada âhiret olmasın... Mevhum hakları orada aramaya kalkma. Kötü nazlarını o yerde isteme, orda üzüntü duyma, şekil arama. Hakk'tan başka şeyin olacağını umma. Halkın zahirdeki halini görüp üzüntü duyma. Ailenin geçim sıkıntısı seni derde sokmasın. Eline dünya malı az geçince üzülme, şeklini değiştirme. Çok olursa hâlini çirkin etme... O makam büyüktür. Sakın o makama çıkarsan övülme bekleme. Kötüleyenlere darılma. Hepsini boş gör. Zaten oraya yerli olursan bu işler kendiliğinden olur. Ve sen tam bir yokluğa gömülürsün. Eğer elde edersen bulunduğun o hâle, insan ve cin, cümle yaratılmışlar içinden bir tanesi bile akıl erdiremez. Zaten akıl bunları idrâkten âcizdir.

Bazı büyükler şöyle der:

- Doğruluğun tamsa bize yanaş, yoksa uzak ol.

Bu söz ne kadar güzeldir. Sabır, ihlâs, doğruluk, anlattığım makam için esastır.

Beni isteyip geliyorsun. Ben de sessiz duruyorum. Hâlini anlamaz gibi tavır takınıyorum. Bir nevi iki yüzlülük yapıyorum. Bütün çirkinliğine rağmen yumuşak konuşuyorum. Sen de kendini bir şey sanıp ferahlıyorsun. Nefsini büyütüyor, kendini beğeniyorsun. Yazık, anladığın gibi değil. Ben ateşim; bende yalnız ateşe dayanabilenler kalabilir. Ateş içinde dönen böcekler, varlığımda yaşayabilir. Sen de onun gibi ol. Mücahede ve ufak sıkıntı ateşlerine dayan. Sıkıntıyı görmeyen, genişliğe pek alışamaz. Başını kader ve keder çekici altına koy. Korkma, bir şey olmaz. Sadece sabrı öğrenirsin. Sözüme, ancak öyle dayanmayı öğrenirsin. Sabra alışırsan sert sözlerimi dinlersin. Onlarla amel etmeyi, sana sabır öğretebilir, için ve dışın sabırla temizlenir. Gizli halin onunla temizlenir. O temizliğin tesiri ile dış halin güzelleşir. Sonrası öyle bir güzellik olur ki, çirkin yerin kalmaz. Bakanlar nuruna boğulur, hayran olur. Felah, böylelikle gelir. Âhiret ve dünyanın iyiliği, ruh temizliğinden sonra başlar. Bunların hepsi, Allahü Taâlâ'nın takdiri ve dileği ile olur.

İlâhî kuvvet ve kudret elinin uzandığı hiçbir şeyi kendim için kılamam ve sevemem. O'nun zatına has olan her şeyden ayrılırım. Kulları için yapacağı şeye karışmam. Ben de onlar arasına girmeye gayret ederim. Kendi benliğimi de O'na vermeye bakarım. Hangi hakla bir şeye sahib olmayı arzulayabilirim ki, kendi özüm bile benim değildir. Hakk'ındır. Bu yüzden ölüme de dirime de dokunamam; sahibine bırakırım, kadere uyarım.

Bazı büyükler şöyle der:

- Kulların Hakk'a uymasını sağla. Hak Taâlâ kullara uymaz; buna çalışma. Hakk'a kafa tutanları ez. O'na cebir kullanmak isteyenlere sert ol.

Ben sana kıymet vermem. Çünkü Hak Taâlâ'ya karşı çirkin tavır takınmaktasın. Emirlerini küçük görüyorsun. Verdiği her hükme itiraz ediyorsun. O'nun varlığı bütün haline sinmişken düşmanlık etmek sevdasındasın. Gecen ve gündüzün iyi olmayan şeylerle geçer. Bu hâlinle Hak katından kovuldun. Hakkında lanet hükmü çıktı. Sana yazık oldu. Hak Taâlâ geçmiş peygamberlerin bazısına şöyle vahyetti:

- «Bana itaat edersen, razı olurum. Razı olursam üzerine bereket yağdırırım. Bereketimin sonu yoktur. Bana isyan edersen, öfkelenirim. Öfkemin sonu lanetle biter. Ben bir kimseye lanet edersem, yedinci çocuğuna kadar ulaşır.»

Fihrist'e dön

Zamanımız öyle bir hâl aldı ki, dinî şeyler, adî dünyalığa değiştirilir oldu. Ümitlerin ardı arası kesilmiyor. Hırslar kuvvet yarışında... Yapmakta oldukları hiçbir kötü işi bırakmadan yaptılar. Fakat sonunda hepsi heba oldu. Toz yığını gibi dağıldı, gitti. Sen sakın bu zümreden olmayasın. Allah rızası için yapılmayan her şey boştur.

Acırım sana. İçini belki cahil kişilere saklı tutabilirsin. Fakat ilim ve tecrübe sahibi kimselere karşı nasıl saklayacaksın? Onlar her hâlini olduğu gibi görebilirler. Sarraf cahil değildir, ona hâlinden saklı şey olmaz. Hele İlâhî bilginin verdiği kuvvete sahib olanlara asla saklı şey olmaz. Beyaz perde üzerine konan siyah lekeler gibi her şeyi bütün inceliği ile seyrederler.

Çalış, ihlâs sahibi ol. Hak Taâlâ'nın emirlerini yerine getirmeye çabala. Dünya ve âhirette sana faydası dokunmayacak şeyleri bir yana at. Kendi işine yaramayacak şeyler boştur. Sana, iç âlemini iyiye götürecek şeyleri aramak gerek. Nefsine tesir edebilmek için onun terbiye yollarını ara. Nefsine tesir etmen önemli şeydir. Onu binek yap. Dünya boşluklarını aş. Âhiret âlemine ulaş. O uçakla halkı geç. Hakk'a ulaş. Bunlar kolay olmaz. Ancak nefis yola geldikten sonra olur ki, o da, ancak Allahü Taâlâ'nın emrine tâbi olduktan sonra yola gelir.

Nefsini yola getir, halkı arkaya at. Dünyalık kötü işleri bir yana it. Mevlâ'yı her şeyden önce an. Hikmet lokmalarını ye. Bunları yapmaya muvaffak olduğun zaman ağzından çıkan şeylere dikkat et, tevilli konuşma. Tevilli konuşman tecavüz olur. Halktan korkma, onlardan bir şey ümit etme. Aksi hâller iman zayıf lığından doğar.

Himmetini yüce tut; yükselirsin, korkma. Hak Taâlâ himmetin kadar sana kıymet verir. Doğruluğun ve İhlasın kadar bu yolda derece alabilirsin.

Çalış, çabala; yapış, bırakma. Sana lâzım olan şey kendiliğinden gelmez. Rızkını kazanmak için nasıl çabalıyorsan, manevî çöküntüden kurtulmak için de öyle çabala. Kendini iyi işler yapmaya zorla. Kendini şeytandan koru. O, insanları elindeki oyuncak gibi oynatır. Evinizde bulunan bir binek hayvanına nasıl hâkimseniz. o da size öyle hâkim olur. Kalblere yalandan vurulan kilidi sökebilir. Arzu ettiği hizmetini yaptırır. Birçok âbidleri mabedinden çıkarttı, harab âlemlere çekti. Bu hâllerde nefis de şeytana yardımcı olur. Şeytanın arzu ettiği şeyleri yapabilmesi için, sebepler hazırlar. O şeytan nefsi de kendine yardımcı aldı mı, cenk meydanından çekip emrine tahsis edemeyeceği mücahidi sağ bırakmaz.

*

Ey evlâd! Nefsini şehvetten kes. Yersiz lezzeti ona tattırma; bunlardan yana onu aç ve susuz bırak. Bunlar, nefsi yıldıran birer kamçıdır, elinden bırakma. Nefsin boynuna vur. Kalbini Allah korkusu ile ayık tut. Daima Hak Taâlâ'yı gözet.

Her hâlinde günahların örtülmesini iste; âdetin bu olsun. İç âlemini istiğfarla pâk eyle. İstiğfar her tarafı yıkar. Her hâlinde Cenâb-ı Mevlâ'ya uy, peygamber âdetlerine uymak senin için en büyük gaye olmalı.

Ey anlayışı kıt adam, madem ki, kader hükümlerini itmek elinde değil, değiştirmeyi ve yok etmeyi yapmaya güçlü değilsin, niçin çırpınırsın? Muhalefet hâlinde elinden iş gelmediğine göre, boşa yorulmanın mânası nedir? Bu hâlde sana düşen, onun arzusu dışında bir talepte, bulunmamak olmalı değil mi? Ancak, onun arzu ettiği şey sana geldiğine göre senin herhangi bir şeyi dilemen lüzumsuzdur. Bir şeyi arzu ettiğin

zaman, yola gelmezse nefsini o yolda fazla yorma. Kalbini tazyik altına alma. Hâline bırak; her şeyi Rabbına ısmarla. O'nun rahmet eteğine yapış. Tevbe elinle O'nun rahmet kapısını çal. O'nun rahmetini istediğin müddet, dünyalık şeyler için telâşa kapılmazsın. Kalb gözün, sır gözün açılır. Dış gözün de onlarla olur. Dünya sıkıntısı senin için şekva konusu olmaz. Varlığın belâ anında, Firavun'un hanımı Asiye Hatun gibi olur. O iman etmişti. Hep varlığını Yaratan'ına teslim etmişti. Eline demir bukağılar vurmuşlar, ayrıca ayaklarını da sarmışlardı. Durmadan kamçı vuruyorlardı. O bu arada Hakk'a teslim olmuştu. Manevî köşkünü gördü. Ölüm meleği ona müjde ile geldi. O hiç birinin farkında değilmiş gibi gözlerini ötelere dikmiş, sessiz yatıyordu. Bir ara şu duayı okuduğu işitildi:

- **«Ya Rabbi, katında bana bir bina yap.»** (Tahrim/11)

Sen de onun gibi olabilirsin. Yalnız belâ ve sıkıntılara sabır gerek. Yılmadan usanmadan çalışmak icab eder. Kalbini ve bütün .varlığını Hak yolda kullanman lâzımdır. Bütün kuvvetini Allah yoluna harca, bütün gücünü O'na ver, teslim ol. O'nun kuvvet eli altında uyu. Ve emirlerine uy. Kendin ve diğer kullar için yaptığı işlere hata yükleme. O'nun yaptığı tedbirde ikinci işi düşünme. O'nun emri ile yetin. O'nun hükmü dışında hüküm vermeye kalkma. O'nun seçmiş olduğu şeyi bir yana itip keyfince şeyler seçme. Bu hâli benliğinde duyan başka hâl arayamaz. Onun için Hak Taâlâ'ya sığınmaktan başka çare bulunmaz.

Aklı başında olduğunu iddia eden, bu hâli nasıl aramaz? Hakk sohbetini nasıl dilemez? Çünkü O'nsuz hiçbir işin sonu bulunmaz. Ve yapılan işlerden tad alınmaz.

***

41. MECLİS

Bu konuşmanın tarihi yoktur. Bundan önceki meclisin devamı olması mümkün.

Bilesin ki, bütün eşya, ilâhî kuvvetle hareket eder ve aynı kuvvetle sükûnet bulur. Bir kula bunu anlamak nasib olursa, kullarda kuvvet bulmaktan istiğna duyar. Ve onları Hakk'ın kudretine ortak etmez. Ayrıca kullar da ondan rahat ederler. Çünkü yeryüzünde o, kimseyi ayıplamaz ve kimseden bir talepte bulunmaz.

O kullar, büyük derecelerin sahibidir. Onlar, önlerindeki plâna göre hareket ederler. Dinimizin çizdiği çerçeve dahilinde yürürler. Dinimizin emri onlara yeter. Onun verdiğini almak onlara kâfi gelir. İlim yolları ile kullara yol gösterirler. Karihalarından kimseye bir şey demezler. Kullara bir şey söylerken ilimle hikmeti de birleştirirler.

Allahü Taâlâ, kulların yaptığını görür; buna inanmak icab eder. Hiçbir hüküm o görmeyi bozamaz. O'nun görmesi asıldır. Sonra O'nun görmesi, aklı bütün olan herkes tarafından arzu edilen şeydir. O'nun görmesi olmasa yaratılmışların hâli nice olur?

Hak Taâlâ yaptığından sorumlu değildir. Kullar hep sorumludur. Hak Taâlâ kulların yaptığını görmese, bilmese, neyi soracak?.. Hak Taâlâ, her şeyi bütün inceliği ile görür. Bu, her iman sahibinin mutlaka inanması gereken bir mevzudur. Tevhid ehli ve Allah'ın kudretine ikan yolu ile iman eden ve razı olan kişi, kalbi ile bunları tasdik eder. Kadere ve verilen hükme uyan kişi, kendisi ve başkası için olan her şeye boyun eğer. Sabırla karşı koyar. Kullara değil, Hak Taâlâ'ya sığınarak kurtuluş çarelerini arar.

Cenâb-ı Hak, senden de, yapacağın sabırdan da müstağnidir. O yalnız senin tutumunu gözetir. İman yolunda tuttuğun dâvanda doğru musun, yoksa yalancı mısın?

Sadık sevgi sahibi, herhangi bir şeye sahip olmaz. Her şeyini sevgilisine bırakır. Sevgi ve dünyalık toplamak, bunların ikisi, bir kalbe sığmaz. Hak Taâlâ'yı seven de böyle olur. Madem ki yalnız O'nun sevgisini kalbinde taşıyor, o halde nefsini, malını, sonunu, O'na bırakır, ne kendisine ne de başkasına seçtiği bir şey olur. İman sahibi bilir ki, kendisinin ve başkasının sahibi Allah'tır. O hâlde ne ister? Bir şey yapılacaksa Hak Taâlâ en iyisini yapar.

*

Hak Taâlâ'yı yaptığı işler için itham etme. Aceleci olma. Cahil olma, cimri olma. O'nun katından çıkacak bir şey varsa, sana gelir. O'na teslim olmayı bil.

Bütün yönler kapanır. O'nun kapısı açık kalır. O'nun kapısına girersen bütün kâinata sahib olursun.

Senin sevgin gelişemez! Ancak bir şartla; o da, Hak Taâlâ'dan gayri bütün ciheti kendine kapalı tutmak... Sana yalnız O'nun ciheti kalmalı. Sen O'na yönel ve yalnız O'nu sev. O sevgilin, kalbini temizlemeyi iyi bilir. Arş'tan yerin derin katına kadar inen yaratılmışların hiçbiri sana tesir edemez. Hepsi sevgili kudreti ile atılır, gider.

Dünyayı sevme, âhireti isteme. Onlar kalbinden uzak dursun. Dünyada çalış, öbür âleme göç ettiğinde cennete koyarlarsa gir.

Mecnun gibi olmalısın. O, kalbinde sevgi yer ettiği zaman halk arasından çıktı. Yalnız

olmayı istedi., Vahşî hayvanlarla yaşadı. Şehirleri terk etti, harabelere gitti. Halkın ne övmesini dinledi, ne de kötülemesine kulak astı. Kulların konuşması ve sorması ona farksız oldu. övmeleri hiç olduğu gibi, kötülemeleri de sıfıra düştü...

O Mecnun öyle anlar geçirdi ki, sordular:

- Sen kimsin?

Söyledi:

- Leylâ...

- Neredensin?

- Leylâ...

- Nereye?

- Leylâ...

Başkalarını gözü görmüyordu. Başkalarını işitmeye kulağı dayanmıyordu. Artık o bu hâlinden dönemezdi. Yüz çevirenler, onun Mecnunluk hâlinden anlamadılar.

Şu şiir ne güzel söylenmiş:

Bir ülkede ki, nefisler koşar boşa,
Halkı, soğuk demiri döver daim boşa.

Bu kalb Hak Taâlâ'yı bilirse, sever. O'na tam yakınlık duyar. Yaratılmışlar onu ilgilendirmez. Ve ruhuna huzur veremez. Maddi olan her şey ona ağırlık verir. Yemek, içmek v.s. şeylerle tatmin olmaz. Şehir hayatı onun için önem taşımaz. Kalbi huzur içinde olduktan sonra, harabeler de ona çok gelir. İlâhî emirler dışında hiçbir şey, Hak irfanına sahib olan kalbi bağlayamaz. Her hâli bir prensibe bağlıdır. Fiil tecellisi onu garketmiştir. Sadece kaderin gelişine bakar; başka şeyleri bilmez.

Allah'ım rahmet elini bizden çekme; dünya denizi bizi boğar. Mevhum varlığımız bizi yere serer. Ey keremi bol, reyinde isabetli ve geçmiş hükümlerin sahibi, bize yetiş.

*

Ey evlâd! Sözlerimi iyi anla ve amel et. Dediklerimi anlamak kolay değildir. Ancak bilfiil tatbikat yapmak lâzımdır. Tatbikat her şeyde elzemdir. Yapılmasını sevdiğim şeyleri yapmayan, sözlerimin devamını dinleyemez ve anlayamaz. Hakkımda iyi düşünce beslemeyen, sözlerimin doğruluğuna inanamaz. Bir sözle ki, iş yapılmaz, o söz ne ile ve nasıl anlaşılır?

Ebu Hüreyre (r.a.) Peygamber (S.A.) efendimizden işittiği şu Hadîs-i Şerifi rivayet eder:

- **«Bir kimse, Allah'tan hoşnut olarak sıtmalı bir gece geçirse, anadan doğduğu gün gibi günahtan çıkar.»**

Bu günlerde sana bir şey gelmez oldu. Yola gelmen için biraz daralman lâzımdır. Başka türlü olmayacak.

Ashab-ı Kiram'dan Maaz (r.a.) bazen ince ve derin dinî meselelere işaret eder, şöyle derdi:

- Geliniz, bir anımızı imanlı geçirelim.

Bunun mânası:

- Geliniz, bir anlık olsun zevk âlemine dalalım; geliniz, o yüce kapıdan bir anlık olsun içeri girelim.

Bu kelâmı ile Maaz (r.a.) her şeye esas nazarla bakılmasını ve yakîn gözü ile görülmesini isterdi. Zahirde her İslâm adını alan, iman sahibi olamaz. Derin, ince ve önemli meselelere akıl yorması ve anlaması lâzımdır. Benliğinde ilâhî bir yakınlık duymayan da iman sahibi olmaz. Maaz (r.a.) bunları iyi bilirdi. Sözlerini bilgisine göre söylerdi.

Sözü, Peygamber (S.A.) efendimize şikâyet yollu duyuruldu:

- Sanki imanımız yok mu da, bize Maaz böyle diyor?

Bunun üzerine Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurdu.

- **«Maaz'ı haline bırakınız.»**

Ey nefse ve şeytana tapan, dünyaya kul olan, senin kullar yanında kıymetin yok; Hakk katında da önemin kalmadı. Salih kullar yüzüne bakmaz oldular. O salih kişiler âhiretin nimetine tapanı bile sevmezler; sen dünyaya tapar oldun; bakarlar mı yüzüne?..

Yazık, hâline acı; işin dil kalabalığı ile geçiyor. Onunla eline geçen şeyi alma. Sözü bırak, işe bak. Sen başkalarına göre yalancısın, ama doğruluktan dem vuruyorsun. Şirk ettiğin bilindiği hâlde, tasdik ettiğini vehmediyorsun.

Doğruluk, karışık işler arasında olmaz. İşlerin çürük ama, her işini cevherli sanmaktasın.

Şu anda seninleyim; senin iyiliğin için meşgul olmaktayım. Yalan söylemeni yasak ediyorum. Doğru söylemeni emrediyorum. Elimde üç âlet var. Her şeyi bunlarla ölçmekteyim. O ölçüler, kitap, sünnet ve kalbimdir. Bunlarla bütün iyiyi, kötüyü bilirim, anlarım. Kalbimle, kalıpların durumunu sezerim. Yaptıkları işe bakarım. Bir kalbin her şeyi olduğu gibi bilmesi için, kitap ve sünnetle amel etmesi icab eder. İnsan, kâmil olabilmesi için, Peygamber (S.A.) efendimize tam uymalı; Kur'an yolunu tutmalıdır. Başka kurtuluş yolu yoktur.

Bilgi ile amel etmek, ilmin süsüdür. Bilgi ile amel kalbi sağlam kılar ve temizler. Kalb sağlam olursa, bütün duygular sağlam olur. Kalb temiz olunca da bütün duygular ona uyar. Kalbe süsler açılınca, dış duygulara da verilir. O öyle bir et parçasıdır ki, sağlam olursa bünye de sağlam olur.

Kalbin sıhhati, Yaratan'la kul arasındaki muamelenin dürüstlüğüne bağlıdır. O muamele bir sırdır. Bazen bir kuş gibi uçar gider. Kalb bir kafestir, sağlam olursa kuşu tutar. Kalb de bir kuştur; onun kafesi ise bünyedir; sağlam olursa kalb orada durur. Bünye de bir kuştur; kafesi ise kabirdir. O öyle bir kafestir ki, ondan kaçıp kurtulmak imkânsızdır. Herkes oraya girer. Oranın darlığından kurtulanlar ise, iman sahipleridir.

***

42. MECLİS

Ba konuşma, cuma sabahı medresede yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî, 19 Recep 545 (Milâdi 1150).

Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- **«İnsanların en iyisi olmak isteyen; kötülüğü düşündüğü zaman Allah'ın kuvvetini hatırlasın; ittika üzere olsun. İnsanların en güçlüsü olmayı dileyen, Allah'a güvensin, tevekkül etsin. İnsanların içinde gani gönüllü olmayı dileyen, gözünü Hak Taâlâ'nın hazinesinde saklı olana diksin.»**

Hakk'ın katında olana bak. Keramet istersen, O'nun kudret elinden kendini koru. Çünkü Hak Taâlâ buyurdu ki:

- **«En iyiniz, takva yönüyle en ileri olanınızdır.»** (Hucurat/13)

Keramet; iyilik, takva sahibi olmaktadır. Halk arasında rüsvay olmak ise, isyan bayrağını çekmektedir. İman yolunda kuvvet sahibi olmayı dileyen Aziz ve Celil olana dayanmalıdır. O'nun kuvvetine sığınmalıdır. Hakk'a tevekkül, kalbi sağlam kılar; kalbe kuvvet ve ona dayanmak hasleti getirir. Allah'a güvenen, kalbini terbiye eder ve hidayete götürür. Ve hikmetli işleri görmeye kabiliyetli kılmaya çalışır.

Parana ve altınına güvenme. Bunlar bir gün biter. Elinden gidince pişmanlık duyarsın. İçin bozulur. Harab olursun. Sebeplere dayanmak insanı manevî duygulardan mahrum eder. İmanı zayıflatır. Allah'a tevekkül eyle; O sana kuvvet verir. İşlerinde sana yardım eder. Lûtuflarını bol bol yağdırır. Allah'a güvenirsen, ümit etmediğin yollardan sana kapılar açar. Kalbine öyle bir kuvvet verilir ki, dünyalık olan her şeyden mahrum olsan bile, yine de manevî çöküntüye uğramazsın. Halkın sana gelişi ile gidişi aynı mânayı taşır. Bu hâllerde insanların en güçlüsü sen olursun. Fakat sebeplere ve dünyanın fani şeylerine dayanacak olsaydın, şöhreti bir geçim vasıtası saysaydın, hepsi giderdi; elinde bir hiç kalırdı. Çünkü Hak Taâlâ fani şeylere kıymet vermedi. Sen de O'nun kulusun, onları önemli görmen doğru olmaz; görürsen elindekini alır; eli boşlardan olursun.

Dünyanın gani gönüllü kimseleri, Hak Taâlâ'nın azabından korkarak kötü işlere dalmayan kimselerdir. Bu hâle ermek isteyen, her şeyi kalbinden atsın. Kalbini O'nun kapısına bağlasın. Fani kimselerin kapısına koşmaktan utansın. Gözlerini Hakk'tan gayri kimselerin malına baktırmasın. Burada anlattığım göz kalb gözüdür. Kalıbın gözü tabiata batar. Dikkat et, kalb gözün kalıp gözünle bir olmasın.

Elinde bulunan maddî ve fani varlığa nasıl dayanırsın? O, nasıl yaparsan yap elinden çıkıp gidecek. Gidici şeye dayanıp Hakk'a güvenmeyi bırakmak caiz olur mu? Hakk varlığına güven. O'nun varlığı bitmez, tükenmez. Seni bu hâle sürükleyen bilgisiz hâlindir. Cahilliği bırak. Hakk varlığına güvenmek en büyük zenginliktir.

Ey takva hâlini bırakan, keramet dünyada ve âhirette senden ırak oldu. Ey sebeplere ve fani varlıklara güvenen, kuvvetin gitti. Hakk'la aziz olmak sana dünya ve âhirette uzak oldu. Ey ne zaman olsa elinden gidecek fani menfaate aldanan, Hakk zenginliğini kaybettin. Bu hâlinle O'na karışamazsın. Dolayısiyle âhirette de bulamazsın.

*

Ey evlâd! Her hayrın esası olan bir şey var: **Sabır.** Bunu birçok yerde söyledik. Yine sırası geldikçe söyleyeceğiz. Allah'a güvenen, itimad eden ve O'na bağlı olan, sabırlı

olmalıdır. Sabra niyet ettin mi, yalnız Hakk'ı dile... Bunun mükâfatı sana O olur. Sabrı Hak Taâlâ için yaparsan, kalbine sevgisini koyar, dünya ve âhiret yakınlığını verir. Sabrın asıl mânası Hakk'ın kaza ve kaderine boyun eğmektir. O'nun hükmüne boyun eğmek gerekir. Çünkü, olacak işler geçmişte yazılmıştır. Bu arada sana sabırla dayanmak düşer. O'nun hükmünü tağyire, hiçbir kimse güçlü değildir. Bu hâlde sana da sabırdan başka ne düşer ki? Bu hâl iman sahibine göre müsellemdir. Bu sebeple hakkında verilen hükme boyun eğmekten başka çare yoktur. İman sahibi ihtiyarı ile sabırlı olur. Sabır ilk devirlerde zorla yapılır. İman kemâle erince de severek yapılır.

Sabırlı olmayan, iman iddiasında bulunamaz. İmanın zayıf, çünkü sabrın yok. Boş yere iddiaya kapılma. Marifet sahibi de olman kabil değildir. Çünkü, Hakk'ın fiillerine rızan yok. Bunlar büyüklerin işidir. Mücerred iddia ile olmaz.

Konuşma. Sana söz hakkı yok. Kapıyı görmekten lâf etme. Kapıya var. Eşiğine başını koy. Kader ayağı seni çiğner ve başını alır; buna da sabırlı ol. Zarar ve fayda ayakları da üzerinden geçer; buna da dayan. Bunlar kalb varlığında mevcut pasları siler. Dış varlığın olduğu gibi kalır; ezilecek diye üzülme. Güzelliğinin bozulması aklına gelmesin. Her şey kendiliğinden olur, hem de yerinde. Cesedin gitmiş gibi bir ruhanî âleme dalarsın. Bu işler sükûn ister. Huzur ister. Maddî şeylerin kalbden çıkmasını ister. Bu hâllerin gerçekleşmesi için kalbe sahib olmak lâzımdır. İç ve mâna âlemini, sırrını ve kalbini fani varlıklara bağlama. Mademki artık iman sahibi olmak istiyorsun, bu söylediklerimi yap. Ah ne kadar çok ilâç tarif ediyorum; fakat hiçbirini kullanmıyorsun. Benim günahım ne?.. Arz ve tul yönünden meseleyi açıyorum; şerh ediyorum. Fakat yine anlamıyorsun. Size öyle öğütler veriyorum ki, hayret, hiçbir öğüdü tutmuyorsunuz.

Kalbiniz ne kadar kararmış... Yaratan'a karşı olan bu cehalet ne? Eğer ona iman edip irfan sahibi olsaydınız, ölümü ve sonrasını düşünmek zahmetine katlansaydınız, bu hâle düşmezdiniz. Yaratan'ın karşısına nasıl olsa bir gün çıkacağınız aklınıza gelseydi, bu durum sizden uzak olurdu.

Her gün şahlarınızdan biri yolcu olmakta; buna şahitsiniz. Bu hâl size öğüt vermiyor mu?.. Babanızın ölümü de mi gözönünüze dikilmiyor? Her gün size dualar okuyan ve ardınızdan göz yaşları akıtan ananızın ölümü de mi sizi uyandırmıyor? Her an beraber yaşadığınız çocuklarınız ve hanımınızın ölümü de mi size ders vermiyor?

Bunlardan öğüt alınız. Ve nefsinizi biraz terbiyeye çalışınız.
Kalbinizi yoracak kadar dünyaya bağlanmayınız. Orada daimî kalan olmadı; devamlı kalmaya heveslenmeyiniz.

Kalbinizi temizleyebilirsiniz. Onu kötü hâlinden çekip almak sizin elinizde... Halkı kalbinize sokmayabilirsiniz. Siz hâlinizi iyiye çevirmek isterseniz, Hak Taâlâ da size yardım eder. Hak Taâlâ şöyle buyurur:

- **«Allahü Taâlâ hiç bir kavmin halini değiştirmez... Taa, onlar kendilerinde bir değişiklik yapıncaya kadar.»** (Ra’d/11)

Söylediğiniz hiç bir işi yapmadınız. Birçok işler yaptınız; fakat ihlâs sahibi olmadınız. Akıllı olunuz. Hak Taâlâ'nın azameti önünde edebli durunuz. Hâlinizi kuvvetlendiriniz. Hakikat âlemine eriniz. Hak Taâlâ'ya dönünüz. Ve tefekkür sahibi olunuz. Bugün içinde bulunduğunuz hâl öbür âlemde sizi kurtaramaz.

Siz nefislerinize karşı cimri davranmaktasınız. Eğer öyle olmasaydı, ona yarayan şeyi temine çalışırdınız; âhirette onu kurtarmaya yarayacak şeyleri şimdiden verirdiniz. Halbuki siz, daima geçici şeylerle meşgul oldunuz. Bu yüzden devamlı kalacak şeyler elinizden çıktı.

Mal toplamayı, kendinize ve çocuklarınıza sahib olmayı kalbinizden atınız. Yakında onlarla aranıza açıklık girecek.

Dünyalık olan geçici şeyleri bir yana at. Halka azizlik satma. Halka büyüklük satmak neye yarar? Büyüklük satanları halk pek sevmez. Sonra, bir âfete düşersen tutup kaldıran olmaz.

Kalbin şirkle pislendi. İlâhî kudret hakkında şüpheler besliyorsun. Ve onu itham ediyorsun. O'nun kudretine taarruz etmek sana yakışmaz; yapma. Bu, hâlinde görülüyor; olmaz... Hakk'a karşı tutumun değişirse salih kulların kalbi sana karşı öfke ile dolar, köpürür.

Büyüklerden biri, zamanın hâline göre, çarşıya çıkmazdı. Çıkmaya mecbur olduğu zaman gözlerini bir örtü ile kapatırdı. Yavrusunun elinden tutar, çarşıya çıkardı. Sebebi sorulunca 'şöyle anlatırdı:

- Allah'a isyan bayrağı çeken ve onun iyiliğini inkâra kalkan kimseleri görmek istemiyorum.

O zât bir gün yine çıktı. Gözlerini açmıştı. Korktuğu şeyleri gördü, düştü bayıldı. Çünkü yapılan işler küfür ehlinin yapacağı işlerdi.

- Allah'a nasıl kulluk edilmez? O'na nasıl şirk edilir?. Kullara nasıl köle olunur?., diyerek üzülürdü.

Siz her gün O'nun nimetini yemektesiniz. Ama inkâr hâliniz gene üzerinizde... Siz bunu anlamıyorsunuz. Her gün küffarla sofralar kurarsınız. Onlarla oturur eğlenirsiniz. Çünkü kalbinizde iman nuru kalmadı. Hak için bir gayrete sahip değilsiniz.

Tevbe ediniz. Hatalarınızın bağışlanmasını taleb ediniz. Hak Taâlâ'dan utanınız. Utanç elbisesini giyiniz. O'nun huzurunda tertemiz kalbinizle durunuz. Dünyanın haram ve şüpheli şeylerini terk ediniz. Daha sonra lüzumu olmayan mubah şeyleri de bir yana atınız. Ömrü boşa gideren kötü arzulara kapılmayınız. Boş yere yemek ve yersiz, aşırı duygular peşinde koşmak, insanı Hakk'ı anmaktan alıkoyar.

Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- **«Dünya iman sahibi için zindan sayılır.»**

Zindanda yatan adam hiç ferahlık duyar mı? Yüzünden sevinçli olsa bile kalbi sızlar. Dışından sevinçli gibi durur. Ama içi âfet ve belâ ile parçalanır. Belki yabancıların yanında gizler, ama halvete çekildiği zaman sızlanır. Dışında elbise vardır; onun altı keder yarası ile doludur. Tebessüm gömleği ile iç âlemini perdeler. İşte bu yüzden Hak Taâlâ meleklere bu kulu över. Nur parmakları o kula uzanır ve kudsî bir ses meleklere şöyle hitab eder:

- «İşte benim asıl kulum budur.»

Bu bahadır kişi, dinin kahramanı olur. İlâhî varlık onu sever ve över.

Büyük insanlar Hakk'a sabra alışıktır. O'nun hükmü icabı gelen âfet acılarını seve seve tadarlar. Bunu yapmakla sevilmek dilerler. Zaten:

- **«Allah Taâlâ sabırlı kulları sever**.» (Al'i İmran/146)

Âyet-i celilesi bu mânaya gelir.

Sen bir darlığa düşersen sevildiğin içindir. Her ne zaman ki, emri tutar, yasaktan kaçarsın, o zaman sevgin artar; hem sever, hem de sevilirsin. Başına gelecek bazı darlıklara sabırla karşı çıkarsın, Hakk'a karşı yakınlık nurun çoğalır.

Bazı büyükler şöyle konuşurlardı:

- Allah kuluna azab etmez; yalnız imtihan kabilinden bâzı âfetler gönderir ve onun sabrını dener.

Peygamber (S.A.) efendimiz bazı Hadîs-i Şeriflerinin sonuna şu cümleyi eklerdi:

- **«Sanki dünya hîç yok ve sanki âhiret de sonsuz...»**

Ey dünyayı seven ve ona talib olan, yaklaş bana... Dünyanın kötü yünlerini görmüyorsun. Yanıma gel, sana onun ayıplarını anlatayım. Hak yolunu sana göstermek ve seni yalnız, Hakk'ın vechini dileyenlerin safına katmak istiyorum. Sizler heves peşindesiniz. Ciddi meseleleri ele aldığınız yok.

Sözlerimi iyi dinleyiniz. Onunla amel ediniz ve ihlâs sahibi olunuz. Dediklerimi yapar ve o hâlde ölürseniz, manevî makamların yükseğine erersiniz. Oraya gittiğiniz zaman bakar, sözlerimin aslını orada bulursunuz. Oradan bana selâm verir, yanınıza çağırırsınız. Çünkü sözlerimin doğruluğunu anlamış olursunuz.

*

Ey cemaat! Bana karşı ithamlı konuşma yapmayınız. Kalbinizi benim için kötü etmeyiniz. Ben ne oyuncakçı, ne de dünya talibiyim. Ancak, Hakk'ı söyler ve onu gösteririm.

Ömrümü iyi kimselere hizmetle geçirdim. Onlar hakkında daima iyi düşündüm. Umduğum bir fayda varsa, o da, bundan olacaktır. Sizden bir şey beklemiyorum. Yaptığım nasihata bir karşılık istemiyorum. Sözümün ücreti amel etmektir. Sözlerimi tutar, amel yoluna koyulursanız, bana en büyük ücreti ödemiş olursunuz.

Bu sözler açık söylenmemeli, halvet yerlerde anlatılmalı. Halvette yapılan amel ihlâsla olur. Nifak, gizli işlere diş geçiremez. Hilekârlık ve sebeplerin bittiği yerde nifak da tükenir. O dem iman görülür ve ikan hasıl olur. Orada nefis ve boş şeyle ömür tüketmeye yer kalmaz. İman sahibi günlerini daima ibâdetle geçirmek ister. Ayrıca iman kardeşlerine yardım etmekten geri durmaz.

Bugün tesiri altında kaldığınız boş temenni ve hevesleri bir yana atınız. Allah'ı anmakla meşgul olunuz. Ağzınızdan çıkacak her söz, yararınıza olsun. Size zarar getirecek sözleri bırakınız.

Herhangi bir sözü konuşacağın zaman, düşün, düşün... Niçin konuşuyorsun; o sözden ne gaye güdüyorsun ve niyetin nasıl?.. Bunları düşün, sonra konuş... Bu durumu işaret için bazı büyükler şöyle der:

- Cahilin dili, kalbinin önündedir. Âlim ve akıl sahibinin dili, kalbinin arkasında saklıdır.

Bırak, pek konuşma, İlâhî kudret senin konuşma zamanlarını yazmıştır; ona bak. Konuşman gerekse konuş. O kuvvet dilerse seni konuşturur. Hakkında olacak bir iş varsa, sebepler önüne çıkar. Çorap söküğü gibi işlerin durmadan açılır.

Hak'la sohbet ehli olmaya bak. O'nunla sohbet, tam manasıyla sessizliktir. O öyle bir sessiz âlemdir ki, her söz orada açılır. İç âlem bununla donatılınca konuşma başlar. Allah dilerse, konuşursun. Dilemezse eski hâlin devam eder. Âhiret âlemine geçinceye kadar konuşmayanlar vardır. Bilinmez, belki sen de onlardan biri olursun.

Bu hâl en çok irfan âlemi derinliğine erenlerde bulunur. Peygamber (S.A.) efendimiz bu hâle işaret ederek şöyle buyurur:

- **«Hakkın kudretine marifetle eren kimsenin dili tutulur. »**

Dil tutulması, sadece ahras (dilsiz) olmak mânasına gelmez. Sonra, yalnız zahirdeki dil demek de değildir. Asıl mânası, Hakk'a itiraz etmenin yersizliğini anlayıp susmaktır. Hiç bir hususta irfan sahibi, Hakk'a itiraz etmez. Bütün hâlinde onun emirlerine uyduğunu ilân eder.

İrfan sahibi, İlâhî kudrete teslim olur. Kalb gözünü Hak'tan gayri şeylere yumar. İç âlemine bir yabancı sızsa onu hemen dışarı atar. Şan ve şöhret budalası olmaz. Malının fazlasını ihtiyaç sahiplerine dağıtır.

- Hak benimle olduktan sonra neyleyeyim dünyayı; neyleyeyim ukbayı?.. der.

Şöhret için asılan resmini ve taşlara kazılan ismini siler. İlâhî bir emir olursa meydana çıkar. O kudrete ererse yokluk âleminden varlık âlemine geçer. Bir başka yaratılışla dirilir. Yokluk eli onu yok eder. Varlık eli de dilerse diriltir. Bu diriliği bulunca, kendini hâlden hâle geçireni ister. Zaten onlar da, bu arzuyu duyurmak için olur.

Bu durumu benliğinde sezen zâtlar, Hakk'a dâvetçi olurlar. Halkı bulundukları fakirlik hâlinden zenginliğe çağırırlar. Asıl zenginlik Hak'la olmakta ve O'na manevî bağla kul ve köle kesilmektedir. Asıl fakirlik ise, Allah'ı bırakıp âciz ve fâni kullara koşmaktır. Zenginlik, Hak yakınlığı için, kalbi nefisle cenge çıkarmak ve zafer kazanmakla olur; fakirlik ise, bu duygunun sönüşüyle başlar.

Anlattığımız zenginliği dileyen, dünyayı, âhireti ve cümle fâni şeyleri kalbinden atsın. Kalbine giden maddî şeyleri parça, parça çıkarmaya gayret etsin.

Bugün elinizde az mevcud olan şeye kapılmayınız. Bu elinizde dursun, yolculuğunuzda lâzım olursa kullanırsınız. Bu maddî olan az şeyler, kalbe konmak için verilmedi. Hak yolda yürümenize yardımcı olsun diye verildi.

Siz bu maddî sofranın misafirisiniz. Misafir, ancak doyuncaya kadar yer. Doyduktan sonra ceplerini doldurması ayıp sayılır.

Allah'ın yaratmış olduğu şeylerin hepsi zâtına götürür. Onları delil sayarak yola devam ediniz. Nimeti yerken sahibini düşünmek yerinde olur. Bir şeyin bilgisini elde edince yapmak ve hakikatına ermek gerek.

Hak Taâlâ'nın size öğrettikleri ile amel ederseniz hidayet yolunu bulursunuz.
Allah'ım, kalbimizi varlığına ilet.

«Dünyada bize iyilik ver. Ahirette iyilik ver. Ve ateş azabından koru.» (Bakara/201) Amin!

***

43. M E C L İ S

Bu konuşma, pazar sabahı Ribat'ta yapıldı. Konuşma tarihi: Hicri, 11 Recep 545 (Milâdi 1150).

Ey evlâd! Nefis ıslâh olmayınca kötülük yapar. Onun karşısında daima muhalif kal. Kurtuluş istersen bunu yap, Hakk'a uy. Nefse muhalif ol. Nefsi Hak Taâlâ'ya itaat etmesi için yola getir. Hakk'a isyan edecek olursa hemen karşısına dur.

Nefsin kötü hâllerine kapılırsan, halka karışamazsın ve onların hâlini bilemezsin. Şayet yalnız halkı görür, öteye geçemezsen, Halik'ı bilemezsin. Nefis oldukça, Hakk'a karşı irfanlı olamazsın. Halka taptıkça İlâhî marifet sırrına ermen kabil değildir. Dünyaya daldıkça, âhireti unutursun. Âhireti düşünüp kaldıkça, onu yaratandan gafil olursun. Mülk ve mal sahibi bir arada kalamaz. Nasıl ki, dünya ile âhiret bir arada sevilemez. Aynı şekilde Yaratan ile yaratılmış bir tutulamaz.

Nefis daima kötülüğü emreder. Bu huy onun cibilliyetinde vardır. Hilelerini Hak yoldan açar, o kendini o kadar iyi tanıtır ki, kalbe dahi zaman zaman hükmeden odur. Her hâlde onunla cihad et...

Bir Âyet-i Kerîmede şöyle buyurulur:

- **«Hak Taâlâ, ona kötülüğünü ve iyiliğini ilhanm etti»** (Şems/8)

Bazı yoldan sapanlar:

- iyiliği de kötülüğü de nefse Allah yaptırıyor... derler.

Bu söz nefis tarafından gelir. Bu kelâmı hüccet olarak alma. Hak Taâlâ kuvvet ve kudretin sahibidir. İşler kimin elinden çıkarsa, sorumlu odur.

Nefsini cihad potasında erit. O, ancak varlığı eridikten sonra kalbin arzularına boyun eğer. Maddî duyguları atar. Manevî âleme geçer. Sonra sır âlemine... İşte topluluğun mânevi şarabı buradadır. Her şey nefsin ıslâh olabilmesinde... O ıslâh olursa şu fermanı kalb canibinden duyarsın:

- **«Nefsinizi öldürmeyiniz; Allah size rahmeti ile tecelli eder.»** (Nisa/29).

Bu hitap, nefis kirden beri olunca gelir. Nefsin şerrinden kurtulan her zat, bu hitabı can kulağı ile dinler.

Hak Taâlâ'yı anmak, kalbin kuvvet yağıdır. Tâat ve ibâdet yolları tutulursa kalbe kuvvet gelir, nefsi alt eder. İbâdet ve tâat yoluna giremeyen kimse, Hak yakınlığı dilemesin. Nefsin şerri ve her cins kötülüğü ile nasıl yakınlık olur? Ona yakın olabilmek için, her cins hatalardan beri olmak lâzım gelir.

Nefsin boş ümitlerini kes. Onun, arzularına uymasını diliyorsan, bunu yapmaya çalış. Peygamber (S.A.) efendimizin şu Hadîs-i Şerifini dinle, ona Öğüt ver:

- **«Sabaha erdiğinde akşam olacağını nefse hatırlatma. Akşama kavuşunca da ona sabaha çıkmayı hatırlatma; çünkü, ismin nasıl çağrılır, bilemezsin.»**

Nefsine herkesten fazla şefkat göstermen gerekirken onu yıktın. Onun bu yıkılışına acaba kim acıyabilir?.. Kötü hâlden onu kim esirgeyebilir. Fazla hırsın ve uzun boylu ümitlerin nefsi yıktı, perişan etti.

Boş emellere dalıp kafanı yorma, hırsını azalt. Ölümü düşün. Daima Hak Taâlâ'yı kendine yakın bil. Geçmişteki büyüklerin himmetlerini dilemek suretiyle mânevi hastalıklarını tedavi et. Onların temiz kelâmı, saf anlattıkları ile ruhunu tedavi eyle. Geceni gündüzünü sıkıntıdan kurtar. Nefse daima şöyle de:

- İyi yapsan da sana, kötü yapsan da sana...

Kötü iş yaparsan, hiç kimse seninle iş tutmaz, yaptığı işe seni ortak etmez.

Her hâlde çalışmak, nefsi yenmek gerek. Dostların seni kötülükten alıkoyandır; düşmanın ise seni azdıran...

Sen daima kulların kapısında hazır oldun. Hakk'ın kapısından kendini uzak tutmaktasın. Nefsin hakkını mümkün olduğu kadar ödüyorsun. Kullara borcunu veriyorsun. Ama Hakk'a olan borçların aklına gelmiyor. O'nun nimetini alırken şükrü başkalarına yapar oldun. Bugün içinde gezindiğin nimeti sana kim verdi? Hak'tan başkaları mı verdi ki, onlara taparsın?

Elindeki nimetleri Hak'tan biliyorsan, hani şükür ve hani ibâdet? Seni yaratanın O olduğuna iman ettinse, nerede O'na kulluk ve emirlerini tutmak? Hani yasaklardan kaçmak ve O'nun gönderdiği güçlüğü hoş karşılamak?

Doğruyu bulmak istiyorsan nefsinle cihad et. Allahü Taâlâ şöyle buyurdu:

- **«Yolumuzda çalışanlara hidayet yollarımızı açarız.»** (Ankebut/69)

Yine buyurdu:

- **«İlâhî emirlerin yerine getirilmesine yardımcı olursanız, Allah da size yardımcı olur ve dizlerinize kuvvet verir.»** (Fetih/7)

Nefsi kolay işlere koşma, ona itaat etme; iflah olursun. Nefsin yüzüne gülme. Sana bin kelime söz etse ancak birine cevap ver. Ancak bu yolda iyiye döner ve iyi kanaat hasıl olur.

Nefis, maddî arzulara dair bir şey dilerse iptal et. Onun isteğini tehir eyle ve ona:

- Sabırlı olursan öbür âlemin güzelliği senin içindir... de.

Nefse, arzusunun yerine gelmemesi acı gelir. Bu acıya dayanırsa iyilik bulur. Sabırla nefsi sabra yöneltmeye çabalarsan ilâhî tecellilere mazhar olursun. Çünkü bir Âyet-i Kerîmede şöyle buyurulur:

- **«Allah sabredenlerle beraberdir.»** (Bakara/153).

Nefsin tüm işleri şerdir. Onun ne sözünü, ne de işini kabul et. Ancak, iyi tetkik ettikten sonra kabul edebilirsin. Nefsin sualine cevap vermen gerekse, muhalefetle cevap ver. Nefse muhalif olmak, onun yararınadır.

Nefis Celâl sıfatının tecellisine mazhardır; en çok onda bu tecelli görülür. Ama Hak Taâlâ onu sevmez. O'nun sevdiği daha çok Cemâl sıfatının tecellisidir. Bu sebeple iki tecelli bir arada olmaz.

Bilinmelidir ki, dünya âhiretten evvel gelir. Dünya bittiği an öbür âlem başlamış sayılır. İkisi bir arada yürümez. Nefisle dost olan Hakk'ı kaybeder. Âhireti unutup dünyaya dalan, âhiret âleminden nasib alamaz. Peygamber (S.A.) efendimiz bir Hadîs-i Şeriflerinde şöyle buyururlar:

- **«Bir kimse, dünyayı severse âhiretini yitirmiş olur, âhireti sevecek olursa dünyayı yitirmiş olur.»**

Sabra alış. Sabra tam alışan, hâline razı olur. Fâni varlığını sabırla iyileştirir. Fena -yokluk- hâlin tam olunca, kötü şey bulamazsın. Her şey iyi olur. Hoş gördüğün şeyleri översin, bu hâlin şükür olur. Uzak kaybolur, yakınlık gelir. Şirk kaybolur, tevhid âlemi açılır. Halk arasında zararlı şey bulamazsın. Her şeyi Hak'tan bildiğin için halkın faydasını da bilemezsin. Birbirine zıd olan iki şeyi seçmen kabil olmaz. Bu âlemde her şey aynıdır ve eşittir. Bütün kapılar bir olur. Gözüne tek yön görünür; o da, Hak Taâlâ... Bu âlemi halkın çoğu bilemez. Bunu bilmek az kişinin nasibidir. Milyonlarda ancak bir tane... Zaman biter, nefesler tükenir, bu âlemi tam mânası ile bilen, sezen ancak bir kişi, bir tane çıkar.

*

Ey evlâd! Çalış; Şurada, Hakk'ın önünde ölmeye bak. Varlığını ona bırakmaya koyul. Şu anda, ruhun bedeninden çıkmadan önce manevî ölümü bul. Fâni, kötü hâllerini yok eyle. Tam bir marifet ehli ol. Kötülüğünü sabırla öldür; nefsine muhalefet eyle, onu öldür.

- Bu nasıl olur? deme.

Sonu çok iyidir. Sabrın da zamanı geçer. Sabır âlemi nihayete erer. Fakat, şunu iyi bil ki sabrın sonu çok iyidir ve mükâfatı bakidir.

Bir zamanlar ben de çok güçlükle karşılaştım, fakat sabrettim. Gördüm ki, sabrın sonu çok iyi... İrademi öldürdüm; Hak beni diriltti. Kendimden geçtim; sonra bana Hak ayıklığı geldi, varlığa erdim. Onunla helak oldum ve onunla diriliğe geçtim. Kendi arzularımı tatmin etmeyi bıraktım. Arzu ettiğim şeyi yapmayı terk ettim. İşte bugünkü hâlim ondan hasıl oldu... Kader eli beni çeker oldu. Hak iyiliği bana yardım etti. Fiil tecellisi beni harekete geçirdi. Gayret-i İlâhiye beni bütün kötülükten korudu. İlâhî irade beni öz varlığına itaat ettirdi. Ecel dili beni Hakk'a takdim etti. Aziz ve Celil olan Allah, beni yücelere çıkardı.

Yazık sana, benden kaçmaktasın. Senin otağını ben esirgiyorum. Yerin katımdadır, saklıyorum, aksi hâlde helak olursun.

Ey cahil zavallıcık, hacca benden başla. Bana gel, sonra Kabe'ye git. Haccın kapısı benim. Bana gel, haccın yolunu, erkânını sana anlatayım, öyle git. Haccetmek nasıl olur, sana öğreteyim. Sana sözler öğreteyim; onunla Kabe'nin Sahibi'ne hitab eyle.

Hâlinizi iyi düşünün, şimdi belli şey yok; yarın toz kalkar, kimin atlı ve kimin yaya olduğu görülür.

Ey siyaset adamları, yerinizde oturunuz. Aklınız varsa bana koşunuz. Allah tarafından bana kuvvet verilmiştir.

İlâhî emir tekellüfünden beri olan yoktur. İlâhî âleme geçmiş olanlar bile, bu kalıpta

durdukça mükelleftir. Size verilen emir, onlara da verilmiştir. Sizin yasak edildiğiniz şey, onlara da yasaktır. Onlar bütün emri eksiksiz yerine getirirler. Bu sebeple onlar, size nasihat etmek için vazife almışlardır. Onlar, kendilerine emanet edilen şeyi yerine getirmeye çalışırlar.

Burası hikmet âlemidir. Her yapılan iş bir hikmete mebnidir. Çalışınız. Kudret âlemine çalışmakla geçilir.

Dünya hikmetlerle doludur; âhiret ise kudret âlemidir. Hikmet için birtakım âlet ve sebepler gerekir. Kudret için âlete ihtiyaç yoktur. Kudret, ancak Hakk'ın fiil tecellisi ile olur. Allah her şeye kadirdir. Sebepsiz hikmetler yaratabilir. Ancak kudret âlemi ile hikmet âleminin ayrılması için bunları yapar.

Ahiret âleminde her şey sebepsiz hareket eder. Burada konuşmak için dile, dişe ve havaya ihtiyaç vardır. Orada duygular dilsiz ve dişsiz konuşur. Çünkü, tekvin sıfatı tecelli eder. İlâhî kudret kendisini gösterir. Orada duygularınız, hatalarınızı anlatırken sebeplerin dili tutulur. O gün bütün sırlar fâş olacak, perdeler açılacak ve yıkık viraneler meydana çıkacak. Bu isteseniz de, istemeseniz de olur. Kaçmak ve kurtulmak olmaz.

O gün cezalar kesilir. Cehenneme, kalblerini günahlarla üşütenler girer.

Bugün kitabınızı fikir dilinizle okuyunuz. Kötülüğü görürseniz tevbe ediniz. İyilik bulursanız şükre koyulunuz. İsyan kitabınızı yakınız, satırlarına tevbe eli ile vurunuz.

*

Ey evlâd! Elimde tevbe ettin. Benimle sohbet ettin. Bu arada sana birçok öğütler verdim; fakat faydalanmadın. Bunda benim ne suçum var?

Sohbetin ve tevbenin sana ne zararı olur? Daima işin dış cephesini kolladın; iç âlemine bir türlü geçemedin. Benim tam sohbetimi dileyen, sözlerimi iyi dinler ve gereği ile amel eder.

Benim gibi devredeceksin. Aksi hâlde benimle yaptığın sohbetin faydası bulunmaz. Dediğimi yapmayanın zararı, kârından çok olur.

Ben herkesin göz diktiği sofrayım, lâkin kimseye benden yemek nasib olmaz. Kapım herkese açıktır; ama kimse giremez... Siz de oraya giremezsiniz, ne yapayım size!.. Size o kadar söz ettim ki, hiç birini dinlemediniz. Sizi kötü hâlden almak için davet ederim; bundan bana yorulmak kalır. Esas kârımı Hak verir. Bu öğüdü sizden çekindiğim için yapmıyorum, bir şeyler de beklemiyorum. Benim için harabe yerler ile mamur şehirler eşittir, ölü ile diriyi ayırt etmem. Zenginle fakiri ayırt etmek istemem. Mülkle o mülke sahib olan kişinin benimle hiç bir ilişiği yoktur. Bu işler bir başka elden döner. Sizin elinizde mühim bir şey olduğunu sanmayınız. Bu hâli anlamak için dünyayı kalbimden çıkardım.

Tevhid ilmi, dünya sevgisi taşımayanlaradır. Kalbinde dünya sevgisi kaldıkça, tevhid âlemine geçmen kabil olmaz. Peygamber (S. A.) efendimiz bir Hadîs-i Şerifinde buyurdu ki:

- **«Dünya sevgisi, bütün hataların başıdır.»**

Bunu hiç duymadın mı?..

İç âlemini ve ahlâkını düzeltme yolunda devam ettiğin süre, dünya sevgisi senin için baş hata sayılır. Tekâmül ettiğin zaman sana lâzım olan sevdirilir. Hak yakınlığını bulunca kısmetini arzu eder, alırsın, öbürlerine bakmazsın.

Ezelde sana yazılmış olanı alıp harcaman için kısmetini sever, alırsın. Aldığın kısmetle kanaat eder, başkalarına göz dikmezsin. Bu arada kalbin, daima Hak'la kaim olur. Dünyada hâlin daima döner. Cennet ehli cennette ferah gezdiği gibi kalbin sahibine bağlı olarak dünyayı da gezer. Fena şeyler ona zarar vermez. Hak'tan seni ayıran olmaz. Bir şey dilersen O'nun için dilersin; arzularını O'nun arzusuna uyarak yaparsın, O'nun kudreti ile devreni tamamlar, İlâhî nura uymayan her şeyi kesersin.

Dünya senden uzak durur. Bir şey yiyecek olursan O'nun için yersin, benliğin karışmaz.

İçi bozuk olan münafık, yaptığı işle kendini beğenir. Gündüzleri desinler için oruç tutar, geceleri işitsinler diye namaz kılar. Onun hem içi, hem de dışı karanlıktır. Bu kadar ibâdet eder, ama kalbi Hak Taâlâ'ya bir adım yaklaşmaz. Güzel giyer, iyi yer, ama hava...

Onun perişan hâlini büyük velîler ve salih kullar bilir. Hakk'a bağlı olan zâtlar, onları iyi anlar.

Bugün münafıkları seçme kullar bilir; yarın herkes görecek. Seçme kullar onları görünce üzülürler ve yüzlerine bakmak istemezler. Bu dargınlık hâllerini içlerinde saklı tutarlar. Çünkü Allahü Taâlâ böyle emir vermiştir.

Kalbin bozuk, nifak hâlindesin. Bu hâlinde büyük insanlara zahmet verme. Henüz içini temizlemedin.

Sana söz hakkı verilmez. Belindeki zünnarı kesmedikten sonra ikan sahiplerinin yanına gelmen kabil olmaz. Belindeki zünnarı kes. Derûnunu temizle. Tevbeni kalbinden yap. İçinde boğulmakta olduğun tabiat âleminden ayrıl. Boş şeyleri bir yana at. Esas varlığa koş. Şahsî yararını düşünme, yalnız sana gelecek zararı hesaplama.

Söz hakkın olamaz. Meğer ki, nefsini ve hevanı, uygunsuz, tabii arzularını bırakasın. Bu gibi şeyleri kapıda bırak. Kalbini dehlize at. Sır âlemini hile ile çalıştırma. Esasa koş, teferruatla uğraşma. Temeli iyi yaptıktan sonra binaya başla.

Esas nedir bilir misiniz? Dinî meselelere ait incelikleri öğrenmektir. Kalbine yarayan şeyleri iyi öğren; dilden çıkacak şeyler seni kurtaramaz.

Kalb âlemine dair, ince meseleleri iyi öğrenirsen, Hakk'a yakın olursun. Dilden olan, kalbe yararı olmayan şeyleri öğrenirsen yalnız. maddî ve fâni varlıklara yanaşabilirsin.

Kalbe dair bilgiler, seni fâni köşkünden alır, Hakk'ın yüce tâatına götürür.

Yazık sana; ömrünü ilim tahsili için harcadın. Ama hiç amel etmedin. Şahsî heveslerine kapıldığın için cahilsin. İşin daima Allah düşmanlarına hizmet etmek oldu.

Onları Hakk'a ortak koşarsın. Halbuki Hak Taâlâ senden ve ortak koştuğun kimselerden çok zengindir.

Senin şirk etmen hoş görülmez. Çünkü kul olduğunu anlıyorsun. Yakan efendinin elindedir. Kurtuluş istiyorsan kalbini Hakk'a bağla. O'na tevekkül et, O'na hizmet et. O'nu her şeyde ithama kalkışma. O itham edilemez. O her şeyi senden çok iyi bilir. Sana yarayanları gönderir. Senin bilmediğin çok şeyleri O bilir. O'nun kudreti önünde sana susmak düşer.

Sesini kes, gözlerini yum, başını eğ, lâl ol; izin gelinceye kadar bekte. Konuşma zamanı gelince seni konuştururlar. O'nunla konuşursun, ama o zaman varlığını yitirmiş olursun. Ve o zaman konuşmaların bütün dertlere deva olur. Ruhî hastalıklara tutulanlara, konuşmanla şifâ bulunur. Her konuşman akıllara nur saçar.

Allah'ım, kalbimizi nurlandır. Kalbimiz için Zâtına varma yolunu eöster. İçimizi temizle. Sana yakınlık ver. **«Dünyada bize iyilik ver. Âhirette de iyilik ver. Ateş azabından bizleri koru.»** (Bakara/201). Amin!..

***

44. MECLİS

Bu konuşma, salı günü öğleden sonra medresede yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî, 13 Recep 545 (Milâdi 1150).

İman sahibi, dünyalık adamlar arasında bir garip kişidir. Zâhid olan, âhirette bir zavallı gibidir; çünkü onun arzusu âhiretin güzelliği değildir, efendisidir. İrfan sahibi ise, Zât-ı İlâhîden gayri her şeyi bir yana atar.

Bazı iman sahipleri dünyada bir zindan hayatı yaşar. Rızkı dar değildir. Çocukları mal içinde yüzer; etrafında dolaşır gülüşürler. Ama kendi iç âlemi hüzün içindedir. Dışından onlar gibi güler. İçi ise kederle doludur.

O insan dünyayı kalbi ile bilir, ne olduğunu anlar. Bu yüzden ona yol verir. Dünyanın tümüne birden yol vermez, sıra ile yapar. Birinci defa yol verir; bekler, bazı güçlüklerini yenebiliyorsa ikinci kısmını da bırakır. Buna da güçlü olduğunu anlayınca üçüncüsüne geçer ve bir daha kalbine koymamak üzere yol verir. Bütün varlığını öz âleme çevirir. Bu hâlinde samimidir. Samimiyeti sayesinde, Hak Taâlâ'nın nuru bir anda varlığını sarar. Dünya ona:

- Beni niye bıraktın? Diye sorar.

- Bu gayet basit, senden daha iyisini buldum da, ondan... deyince dünya bir daha sorar:

- Beni niçin bıraktın?

O da tekrar şöyle der:

- Sen sonradan yaratıldın; fânisin, ömrün ölçülüdür. Sana bir suret verilmiş. Dışın süslü, ama için bozuk. İç âlemin bir başka. Onu anlıyorum. Seni terk etmemin yegâne sebebi budur.

Bu anlayışla o irfan sahibi, marifetin aslını bulur, hür olur. Dünyada gezdiği hâlde kalbini dünyadan alır; bir garip kişi olarak gezer. Zaman olur âhireti de bırakır, her şeyi bırakır.

Artık dünya o zâta hizmet eder. Dünyayı, bütün tebaası ile hizmet eder görür, sevinir. Bu hizmetten daha fazla hizmet istemez. İyi işler tutmak için dünyadan faydalanır. Kat’iyen ziynet eşyalarına gönül kaptırmaz. Hiç kimsenin yanına süslü olarak gitmez. Sebebi ise kimsenin dikkatini üzerine çekmemektir. Bu arada tek gayesi, Yaratan'ın gözüne girmektir. Büyük zâtlar bir şahsı severlerse ona hediyeler yağdırırlar, o bunu bilirdi. Ama esas maksadı hediye değil bizzat efendisi idi. Efendisinin sevgisini kazanmak, onun yegâne sevdiğidir. Efendisi onu sevince her şey onun olur... Kendi varlığı için seçer, her şey olur.:. Kendi varlığı için seçer, başkalarına vermez... O iman sahibi bunları iyi öğrenmiştir.

Rabbına dön. Bütün kalbinle O'na koş. Gelecek günü, geçmişin yanına bırak. Yarının gelmesini düşünme. İşlerini bugünden bitir. Yarın, sabah olduğunda, bu hayata veda etmiş olabilirsin.

Ey zengin, zenginliğin seni aldatmasın. Yarın, bütün malın telef olabilir; sen bir pula muhtaç fakir kişi olabilirsin.

Her şeyi bırak, hâlen bağlı olduğun şeylerin Halik'ı ile ol. O'na benzeyen yoktur. Kendini boş şeylerle avutmaya çalışma. Seni O'ndan gayrisi sevindiremez. Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- «İman sahibi, Yaratan'ına kavuşuncaya kadar rahat yüzü göremez.»

Kullarla aran açıldığı zaman Hak'la hoş olmaya bak; senin için seçtiğine itiraz etme. Hak Taâlâ'nın işlerine sabırla bakan çok hikmetli lûtuflarını görür. Her şey sabırla hallolur. Fakirlik hâline sabreden bir gün zengin olur. Fakirlik hâline sabır, para kazanmak yolunda çıkan güç işlere dayanmakla olur. İyi düşünülürse, peygamberlerin çoğu çobanlık etti. Ve velî kulların ekserisi, kölelik yaptı.

Herhangi bir kul, Allah için gönlünü engin kılarsa, o yükselir. Hak için tevazu eden büyür. Aziz eden O'dur. Zelil eden O'dur. Yükselten ve yere batıran yine O'dur. Başarı veren ve işlerde kolaylık gösteren yine O'dur. Ne yazık ki, biz O'nun yüceliğine ermek için marifet sahibi olamıyoruz.

Ey yaptıkları işleri beğenenler, ne kadar cahilsiniz. O'nun başarı yardımı olmasa, siz nasıl o işleri yapardınız?.. O size yardım etmemiş olsaydı, ne oruç tutabilirdiniz, ne de namaz kılabilirdiniz. Şimdi, bulunduğunuz hâl, şükür makamıdır; kendini beğenme makamı değildir. Kulların çoğu yaptığı ibâdeti görür. Kulların övmesini bekler; ibâdeti, dünyalık toplamak için yapar. Bunun sebebi, nefsi ve boş duygusu ile yapmasıdır.

Dünya nefislerin sevgilisidir. Ahiret ise kalblerin... Aziz ve Celil olan Hak ise, sır âlemlerinin sevgilisidir.

Hükümler verildikten sonra, kalbinize yerleşir. Evvelâ bir şey için hüküm verilir. Sonra, yerine gider. Hakkında bir hüküm verilmeyen hiç bir şey makbul değildir. Her hükmü şeriat verir. Onda yer almayan şeyleri yapmak, dinden sapmaktır. Hak Taâlâ'ya Kitap ve Sünnet kanadı ile uç, elini peygambere vererek, Hak kapısından gir. Akıl danişmendin ve hocan O olsun. O'nun elini tutma; bırak saçlarını tarasın. O'na taarruzu bırak. Ruhlar âleminin terbiyecisi O'dur. Allah yolunu dileyenleri, o yetiştirir. Bütün yolcular, ilk seferlerini O'na tahsis ederler. Salih kulların şahı O'dur.

Bütün hâli, makamı ve ruhaniyet hâllerini o büyük Peygamber (S.A.) kullar arasında böler. Bu vazifeyi Hak Taâlâ O'na vermiştir.

Padişah tarafından gönderilen hediyenin, kumandan tarafından askere taksim edildiği bir vakıadır.

Allah'ı tevhid etmek bir ibâdettir. Kulları Hakk'a ortak koşmak herkesin âdeti oldu. Sen âdeti bırak, ibâdete devam et. Âdeti yıkarsan, senin için âdetlerin üstünde şeyler zuhur eder. Gayretli ol. Yanlış işlere karşı iyi duygu besleme, Allahü Taâlâ da, seni o kötü şeylerden korur.

İç âlemini kötü hâlden al. Bugünkü perişan hâlini iyiye tebdil et. Bunu yapmayı arzu etmediğin zaman, Hak Taâlâ seni bulunduğun hâlden zor kurtarır.

Bir Âyet-i Kerimede şöyle buyrulur:

- «Allah hiçbir topluluğun halini değiştirmez; ancak onlar hallerinde bir değişildik yapmadıkça.» (Ra'd/11).

Nefsini ve yaratılmışları kalbinden çıkar. Yerlerini Hak Taâlâ'nın varlığı ile doldur. Bu sayede sana tekvin sıfatı tecelli eder. Bu hâl gece namazı ve gündüz orucu ile

gelmez. Kalb temizliği ve sır safiyeti ile gelir.

Bazı büyükler şöyle der:

- Oruç ve namaz, bazı yemekler için kullanılması zarurî sirke ve yeşillik gibidir; tam gıda sayılmazlar. Asıl gıda bunlardan başkası olur ki, o Doğruluktur. Oruç ve namaz her şeyden önce var olmalıdır. Ama yalnız bunların oluşu yeterli sayılmaz. Hiç bir zaman doğruluğu elden bırakma. Namaz ve orucunu doğrulukla kılarsan faydası olur. Yemeğini ye. Yemeği hoş yemek için onu renklendirmeye bak. Sofranı güzel hazırlarsan iştahla yemek yersin.

Doğru ol. Namazını kıl, orucunu tut. Bunlar senin için baş gıdadır. Gıdanı aldıktan sonra her yanını nurda yıka. Çünkü Hakk'a vasıl olma faslı başlıyor. Ona hazırlık için iç âlemini, yâni kalbini temizle. Bu arada hayli uzun yolculuk başlayacaktır. Ülkeleri katedeceksin. Sana hayli güç vazife verilecek. Bölgeler sana teslim olacak. Bir kulun kalbi saf ve temiz olursa ona verilmeyecek şey yoktur. Hak yakınlığını benliğinde duyan zât, yeryüzünün sultanı olur. O kul, halkı Hakk'a davete memur edilmiştir. Onların ezasına sabırla karşı koymak vazifesidir. Hakk'a ve hakikate vakıf olan zât, yeryüzünde mevcut bâtıl işleri Hakk'a çevirmek için elinden geleni yapar.

O kul, halkı zengin etmek için mal dağıtır. O, bir kimseye iyilik yapınca sonsuz zengin olur.

Onun kalbi hikmetlerle doludur. Hak Taâlâ'nın tecellisi, salih kullarının kalbini donatır. İrfan sahibi kulların iç âlemlerinde hikmet çağlayanları coşar. Arş ve ilim denizinden kaynaklar geçer. Oradan kaynayan kaynaklar, ölü kalbleri diriltir. Hayata kavuşturur. Hak'tan kaçan tenler, o çağlayan ve ırmaklar sayesinde diriliğe erer.

Ey evlâd! Haram yemek kalbini öldürür. Helâl yemek ise varlığına can katar. Bir lokma vardır, kalbini karartır. Bir lokma vardır, derûnuna nurlar saçar. Bir lokma vardır, yeyince dünyaya dalarsın. Bir lokma vardır, yeyince bu âlemin ötesine geçersin. Ama bunlardan daha üstün bir lokma vardır ki, onu yiyen dünyayı da âhireti de bırakır. İşte bu lokma seni tabiatın Yaratıcısına ulaştırır.

Haram yemek, seni dünya ile uğraştırır, hataları sevdirir. Mubah olan şeyleri yemek, kalbi âhiret âlemine iter ve tâatla meşgul eder. Helâl yemek ise, Yaratan'a yaklaştırır. Bu yemekler irfan duygusu ile bilinir. Hak Taâlâ için kalbimle irfan duygusu taşıyanlar, bunu benliklerinde sezerler.

Marifet kalbde olur. Defter ve kitaplarda olmaz. Bu marifet duygusunu Hak Taâlâ verir. Kullar veremez. Bu duygunun kalbe yerleşmesi için Hakk'a ibâdet etmek gerekir. Doğru olmak ve doğruluğu tasdik ettirmek irfan duygusunu arzulayan için çok önemlidir. Ayrıca fâni varlıkları kalbden atmak en lüzumlu bir iştir.

Sen, yalnız yemeyi, içmeyi v.b. kötü arzularını tatmin etmeyi düşünmektesin. Bu durumda sana irfan sahibi olmak nasıl nasib olur ki?.. Kaldı ki, yediğin ve içtiğini nereden temin etmek zorunda olduğunu bilmez olmuşsun.

Peygamber (S.A.) efendimiz bir Hadîs-i Şerifinde şöyle buyurur:

- «Bir kimse ki, yediğini ve içtiğini nasıl elde ettiğini düşünmez, Hak Taâlâ ona rahmet nazarı ile bakmaz. Cehennemin hangi kapısından girerse girsin, düşünmez.»

Kâinatta var olan hiç bir şeye kalbini bağlama. Kalb yüzünü onlara tebessüm dahi ettirme. Seni Hak'tan alıkoyan olmasın. Halk seni alıp Hak'tan kaçırmasın. Kullar arasına pek girme. Yalnız, kulları iyiye çağırmak için dilinin döndüğü ve onların anladığı kadar konuş. Ufak tefek hataları olursa itiraz etme, idare et. Onlarla iyi geçin.

Peygamber (S.A.) efendimiz buyurur ki:

- «İnsanlarla iyi geçinmek sadakadır.»

Allah'ın sana verdiği iyi huyları kullara da öğret. Sana verilen güzel şeyleri onlara da ikram eyle. Onlarla iyi arkadaş ol. Yumuşak davran. Allah'ın kullarına karşı dik omuzlu olma.

Huylarını daima güzelleştir. Bütün işlerin Allah'ın emrine uygun olsun.

İnsanlar için iki önder vardır; biri ilim, diğeri ise hikmet taşır.

Kullar arasından çıkacak herhangi bir önder, ancak Hak kapısı yakınına götürebilir.

Senin için, iki kapı vardır; bunların ikisinden de geçmen lâzım: Hak kapısı ve halk kapısı... Bunlara, dünya, âhiret kapısı da denebilir. Birini diğerinden ayırt etmek mümkün değildir. Yalnız, evvelâ Hak kapısı, sonra halk kapısı gelir. Birinci kapıya geçersen, ikincisi kendiliğinden açılır. Kalbinden dünyayı atarsan ukba âlemine vara-bilirsin.

Hikmetler taşıyan öndere uyarsan, ilim deryası sahibine gidersin. Hakk'a marifet sahibi olmak istiyorsan halkın fâni varlığını kalbine koyma.

Anlatılanlar, derece derecedir. Biri diğerinin zıddıdır, iki zıt birleşemez. Bu zıtların arasını birleştirmeye yeltenme. Boşuna yorulursun; eline bir şey geçmez.

Kalb, Hakk'ın tecelli yeridir. Oraya, O'nun varlığından başkasını sokma. Düşün, melekler suret olan eve girmezler; Hak Taâlâ putlarla doldurduğun kalbine nasıl tecelli eder?.. O'nun gayri olan her şey puttur. O putları kır ve kalbini temizle. O kez Hakk'ın tecellisini orada görürsün. Önceleri görmen kabil olmayan hikmetli şeyleri görmeye başlarsın; yeter ki kalbin temiz olsun...

Allah'ım, razı olduğun şeyleri yapmaya bizi ulaştır. **«Dünyada bize iyilik ver, âhirette iyilik ver, bizleri ateş azabından koru.»** (Bakara/201). Âmin!..

***

45. MECLİS

Bu konuşma, sabah üzeri medresede yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî 16 Recep 545 (Milâdî 1150).

Resulullah (S.A.) efendimiz şöyle buyurdu:

- **«Bir kimse ki, kendi gibi yaratılmışa dayanır, o mel'undur.»**

Mel'un: Lanete uğramış, herkesin nefretini celbeden kimse, demektir.

Hayret. Çoğu kimseler, bu lanet halkasına takıldı, hayret. Halkın çoğu aynı yolda... Allah'a dayanan, bir tane denecek kadar az... Bir kimse, Allah'a dayanırsa kopmaz halkaya yapışmış olur. Her kim ki, kendi gibi bir yaratılmışa dayanır, o elini suya açık daldırıp' kapalı çeken gibidir ki, eline bir şey girmez.

Yazık sana, kullar sana ne kadar yardım edebilir? Onlar yardım edecek olsa. bir, iki, üç gün, bir ay, bir sene veya iki sene yardım eder... O da dünyada... Âhirete gidince hepsi senden yüz çevirir.

Sana, Hak'la sohbet gerekir. Bütün işlerini O'na ısmarla. O, senden yüz çevirmez, dünya ve âhirete dair ihtiyacını vermekten imtina etmez.

Allah'ı tevhid etmiş olan bir iman sahibi için ana, baba, ev halkı, dost, düşman, mal, şöhret ve herhangi bir şeye güvenmek yoktur; onun için cümle eşya yokluğa gömülüdür. Bu hâli benliğine sindiren zât, Hakk'a dayanır ve O'nun iyiliğine güvenir.

Ey altununa ve gümüşüne güvenen, yakında onlar elinden çıkacak, sana cezası kalacak... Onları harcettiğin yerler sorulacak. Onlar vaktiyle başkasının elindeydi, sonra sana geldi. Sebebi, onları Hak yola sarf edesin; Mevlâ'nın yolunda sana yardımcı olsunlar... Halbuki sen, onları özüne put kıldın.

*

Ey bilgisiz! İlmi Allah için öğren; ayrıca amel et. Öğrenmek ve amel etmek, insanı edep sahibi eder. İlim hayattır, cehalet Ölüm sayılır. Ölümün en yakın dostu bilgisizliktir. Bilgisizlik insanı cemiyet defterinden siler.

İlim birkaç bölüme ayrılır. Biri herkesçe müşterek ilim ki, onu herkes öğrenir. Bir de hususî ilim vardır; o da, her şahısta değişir. Buna da:

- Kalb ilmi, sır ilmi... derler.

İkinci ilmin deryasına dalarsan, Allah yolunun sultanı olursun. Seni yolunda sultan kılanın emri icabı, yasak olanı yasak eder, yapılması gerekli olanı yaptırırsın. Verilecek yere verir, verilmeyecek yere vermezsiz. Halk arasında da sevilirsin.

Yeryüzünde, Allah'ın sultan kıldığı kimseler vardır. Allah'ın emrini yaptırır, yasak ettiği şeyleri yaptırmazlar. Hak'tan bir şey alınacağı zaman Allah'ın emri varsa halk arasında İlâhî hükümle gezerler; iç âlemlerinden alırlar; yoksa almazlar. Vermeyi de aynı şekilde yaparlar. Kopup gelen bilgi ile olurlar. Hüküm kapıcıdır; kapıyı bekler; ilim evin içinde durur. Hüküm umumî verilir. İlim her şahsa göre değişik şekil alır.

İlim sahibi Hakk'ın kapısında durur. Marifet bilgisi ona verilmiştir. Bütün işlere karşı anlayış sahibi olur ki, bu hâle başkası eremez. İrfan sahibi emirsiz hiç bir iş görmez. «Ver» denilirse verir, «Verme» dendi mi kimse ondan bir şey alamaz. İrfan sahibine

«ye» denir, yer. «Yeme» denirse yemez, aç kalır. İrfan sahibi, yapacağı işleri vicdanının emri ile yapar. Bir şahsa gidileceği zaman vicdan emri esas olur. Gidilmeyeceği zaman yine vicdan emri gözönünde bulundurulur.

İrfan sahibi vicdanına danışmadan kimseden bir şey alıp diğerine vermez. Yardım görmek isteyen, irfan sahibine yardımcı olur. Rezil ve rüsvay olmak isteyen, ona zahmet verir.

Allah yolunda çalışanlar, kendi menfaatlerini değil, sizin iyiliğinizi düşünürler. Size gelmelerinin sebebi de budur; kendi ihtiyaçlarını düşünmezler. Onlar kullara ihtiyaç beyan etmezler. Onlar, kulların çözülen iplerini bağlar, harabe evlerini yaparlar. Ve bir baba gibi şefkat gösterirler. Hak Taâlâ onlara ezelden irfan duygusu nasib etmiştir, o duygu sayesinde her şeye karşı anlayış sahibi olurlar. Hangi işi sizden beklerse, o sizin içindir, kendileri için değil. Onlar daima kullara öğüt verir; bu vazifeden yorgunluk duymazlar.

Bir iş ki, Allah tarafından olur, onun sonu gelmez, sabit olur, ömürlü olur. Başkalarınınki ömürsüz ve geçici olur. İlme çalış. İlim rahiplerine ve bildiğini iyi yolda kullananlara hizmetçi ol. Bu uğurda, uğrayacağın ufak tefek güç işlere sabırla karşı koy. İlk başta ilme sabırla çalış; sonra faydasını bulursun; dolayısıyle saygı görürsün. Sana hizmet edenler de sabırlı olur. Çünkü sen de o yolda sabretmiştin. İlim yolunda sabırlı olursan kalb bilgisine sahib olursun. İçin nurla dolar.

*

Ey cemaat! İşlerinizi Hakk'a ısmarlayınız. İşleri, O sizden daha iyi bilir. Size yarayan en iyi şeyi O verir. Hakk'ın yardımını gözetiniz. O'nun yardımı, an an gelir. Her işinizde O'nun hizmetçisi olunuz; rahmet kapısının açılmasını gözetiniz. Halka açılan kapıları kalbinize kapatınız. Bu dediğimi yaparsanız hesabınızda olmayan, garibinize gidecek şeyleri gösterir.

Yazık sana, dediklerimi anlamıyorsun; Allah, kullarının eli ile sana her şeyi gönderir ve onların eli ile zarar gelecekse yine gelir.

Her şeyi emre uyar kılan O'dur. Kalblere yumuşaklık veren yine O'dur. Kalbleri yine O karartır. O diriltir. O verir. O alır. O aziz eder. O zelil eder. O hasta eder. O şifa verir. O doyurur. O aç koyar. O giydirir. O üryan eder. O ihsan eder. O korkutur. O, Evvel'dir ve Âhir'dir. Şu söylenen şeylerin hepsi O'nundur. Bu işlerde başkasının dahli yoktur. Kalble bunlara inan. Halkla muaşeret âdabını iyi yap.

Salih ve ittika sahiplerinin edebi böyledir. O ittika sahipleri Allah'a karşı hatalı olmaktan çekinirler. Halkla iyi geçim yoluna giderler. Halk arasında konuşurlarsa ancak onların aklına göre söz ederler; kalb istidadlarına göre konuşurlar. Daima iyi huylu olurlar. Ahlâk örneklerini Kitap ve Sünnetten alırlar. Kitapta -Kur'ân'da- ve Sünnette ne varsa onu konuşurlar. Sözleri kabul edildiği zaman, Allah'a şükür yolunu tutarlar. Şayet sözleri dinlenmez olursa, oradan kaçarlar. Söz dinlemeyen kişiler onlar için dost olamaz. Onlar, kullar arasında, Allah'ın emrini yerine getirmek için dolaşırlar; yasak işleri yaptırmamak için halk içine girerler.

*

Kalbini mescid eyle; orada Hakk'a kulluk et ve yalnız Allah'ı çağır, başkasını anma.

- **«Mescidler Allah içindir; orada Allah'tan gayrısına dua etmeyiniz.»** (Cin/18)

mealine gelen Âyet-i Celilenin mânâsını düşün.

Kul, derece derece yükselir. İslâm olur, sonra iman'a kavuşur. Sonra ikan'a, marifet hâline, sonra ilim tecellisine, sonra sevgiye, sonra sevilmeye, daha sonra aramaya başlar. Daha sonra bunu da bırakır, artık aramaz, aranır. Artık bu kul, kemâl sahibidir, aklına aldığını bırakmaz. Anmakta olduğu herhangi bir şeyi unutmaz. Gaflet uykusuna dalarsa uyandırırlar. Kötü bataklığa düştüğü zaman ikaz edilir. Herhangi bir emir tevdi edilirse yapar ve ikbal kazanır; daima konuşturulur, susması istenmez. Bu zât, her hareketinde ayıktır. Kalb aynası saf ve temizdir. Çünkü, o daima kalbini kirlerden beri kılar. O zâtın dışına bakılsa derhal ruhundaki temizlik sezilir. Bu temizlik ona Peygamberinden veraset yoluyla gelmiştir; dışı uyur, ama kalbi uyumaz. Peygamber (S.A.) efendimizin gözleri uyurdu; ama kalbi her an ayık dururdu. Her yanı nur olmuştu. Önden geleni gördüğü gibi arkadan geleni de görürdü. Bu hâl herkese hâlince nasib olur. Hiç kimsenin hâli öbürüne uymaz. Peygamber (S.A.) efendimiz, bu mânayı söyle dile getirdi:

- **«Hiç kimse diğer kimse gibi ayık olamaz; karakter bakımından biri, diğerine uymaz.»**

Şu var ki, büyük velîler ve varlığını Hak varlığına katanlar, hep birden, Peygamber (S.A.) efendimizden artan sofraya konuk olurlar. İçtiği İlâhî şarabın kalanıyla doyarlar. O ummandan bir katre, iç âlemlerini coşturmaya yeter. O keramet dağından tozan bir zerrecik varlıklarını yükseltmeye kâfi gelir. Çünkü bunlar, onun vârisleridir. Çünkü bunlar, O'nun yoluna canla başla girmişlerdir. O'na varlıklarını vererek yardım ederler. Her yolunu kaybedene, o büyük Peygamberi (S.A.) gösterirler.

Halka din ilmini öğreten onlar, her iyiliği yapan yine onlar olur. Allah'ın selâmı onlara olsun, sevgisi onlara olsun. Ayrıca o büyük zâtlardan, gelenek yolu ile kıyamete kadar fayda alanlara da olsun.

*

İman sahibi tecrübelidir. Zekidir. Onu kimse kandıramaz; dünyayı işaretle çağırır. Yalandan sevgi gösterir, dünyanın her şeyine sahib olur. Kalbini kaptıracağı an hemen boşar; bir daha ona yakın olmaz. Sonra âhirete döner, onun tadını alır. Kalbini de az meylettirir; fakat sıkı bir bağlılık bulduğu an terk eder. Yaratan'dan beri edeceğini hissettiği dem kökten boşar. Âhiretin şöyle bir yanından tutar, dünyanın kucağına oturtur:

- Hesabınızı beraber paylaşın, der ve farz ibâdetlere döner.

Hak Taâlâ'nın kapısına koşar. Otağını o katta kurar; her an o eşiğe başını koyar ve yatar.

İbrahim (a.s.) peygamberin milletine uy. O dosttu. Ona selâm olsun. Önce yıldızla yetindi, sonra ayla, sonra güneşle... Bunların sönen hâllerine baktı:

- Ben böyle sönücü şeyleri sevmem, gönlümü kaptıramam, dedi.

Onların Yaratıcı'sına döndü. Ve şöyle dedi:

- Ben yüzümü yeri göğü yaratana, pâk ve temiz olarak çevirdim; ben müşrik değilim...

İbrahim (A.S.) peygamber, Hak Taâlâ'nın rahmet eşiğine yatmaya devam etti. Hakk'ı talepte doğruluk gösterdi. O'nun bu hâlini Yaratan anladı; dolayısıyle kapılarını ona açtı. Kalb yolu ile rahmet deryasına girmeye izin verdi. Bütün varlığı ile o sevgili peygamber ilâhî varlık âlemine alındı. Hak ondan hâlini sordu. Her hâlini çok iyi bildiği hâlde, bir de ondan dinlemek istedi. Sordu, söyledi; sordu söyledi. Konuşturdukça daha fazla sevdi, sevdirdi. Her çeşit süsleri ona yağdırdı. Ondan razı olduğunu bildirdi. Kalbine hikmetler doldurdu. Kimsenin sezemediği bilgiler verdi. Dünya ile hâlini sordu ve hepsini terk etmek kudretine sahib kıldı. Dünya ve âhiret ile yeni bir anlaşma yapmayı emretti. Bu arada dünya için, peygamberine eziyet etmemeyi şart koşturdu. Âhirete de aynı şartı bildirdi. Her ikisi için, o sevgili peygambere hizmeti söyledi ve şarta ilâve etti...

Dünya ve âhiret o peygamberi sevdi, eziyet etmedi; kısmetini kesintisiz gönderdi. O peygamber ise her şeyi aldı, yerinde kullandı; Hak Taâlâ'ya hizmet yolunu tuttu, kalbi daima Hak katında durdu. O Hak hem Aziz hem de Celildir... Zat-ı İlâhî'den gayri her şeyi kalbinden beri kıldı. Bu hâl, onu hür olan bir köle eyledi; yalnız Allahü Taâlâ'nın kulu oldu; başkalarına köle olmaktan kurtuldu. Yerde ve gökte ne varsa boşadı. Hiçbir şey ona sahib olamadı. Ama o her şeyin sahibi oldu:

- Çünkü mülkün sahibini sevdi. Mülkün sahibi de onu sevdi. Öyle bir şey oldu ki, ona yalnız şah sahip çıktı. Her kapı ona açıldı. Kapucu ona mani olamadı. Perdeci ona perde kapayamadı.

*

Ey evlâd! Allah yolcularının kölesi ol. Dünya ve âhiret onlara hizmet eder; her ikisi de onların emrine hazır durur; istedikleri an dilediklerini yaptırırlar. Hak Taâlâ'nın izni ile arzu ettiklerini alırlar.

Onlarla olunuz. Size dünyadan suret, öbür âlemden ise mâna verirler.

Allah'ım, o büyük insanlarla aramızı bul. Aramızda olan ayrılık farkını bize anlat. Dünya ve âhirete dair görüşlerimizi birleştir. Âmin!

***

46. MECLÎS

Bu konuşma, pazar sabahı yapıldı. Konuşma tarihi: Hicri, 18 Recep 545 (Milâdi 1150).

Dünya, her gün bir yerde açılan pazara benzer. O, bir çarşıdır; satış yapılır, yakında da kapanır. Ona gönül kaptırma; kalb gözlerini ondan çevir. Halkı varlık sahibi görme; asıl hak sahibini görmeye gayret sarfet. Kalbin daima temiz kalmalı. Çalışmak ve kazanmak onun safiyetine halel getirmesin; kötülük geleceğini umduğun kapıyı kapa. Hak yakınlığına ve sır âleminin kapılarına toz atacak yönlerini çevir. Size has olanlara dikkat ediniz, öz varlığınızı ilgilendirene bakınız; asıl önem buradadır. Başkaları için elinizde pek bir şey yoktur. Onları sahibi korur. Size ait olan işleri seçiniz. Herkesin işine karışacak olursanız belki kendinizi kaybedersiniz; şayet bu yolda olgun olsaydınız bir şey denemezdi. O zaman hep halkın iyiliği için işler yaparsınız. Olgun hâlinizde çalışmanız başkaları için faydası yine başkaları için olsun; ama bu arada size düşen, Allah'ın fazlını aramak olur. Nefsinizi dünyaya atınız. Kalbinizi öbür âleme veriniz ve iç âleminizi de Mevlâ'ya teslim ediniz. Ve orada, hâl dilinizle şöyle deyiniz:

- Biz neler istiyoruz, onu muhakkak biliyorsun; buna inanıyoruz.

Allah yolunda toplu olanlar, peygamberlere bedeldir. Onlar size bir emir verirse tutunuz; çünkü Allah'ın emri icabı size emir verirler. Peygamberin emri üzerine yasak eder ve işe koşarlar. Konuşmaları peygamberin sözleri ile başlar. Herkese iyilik yapar, kimseden bir şey beklemezler. Nefis ve kötü arzu, onları hareket ettiremez. Şahsî görüşleri ile Hakk'a ortak koşmayı akıllarına getirmezler.

- **«Peygamberin getirdiğini alınız, yasak ettiği şeyleri yapmayınız,»** (Haşr/7)

mealine gelen Âyet-i Kerime, o.büyük zatların can kulağı İle işittikleri mânalardır.

Peygambere uyunuz. O'na uyarsanız peygamberlik sıfatını verene sizi takdim eder. Büyük insanlar, peygambere uyduklan için Hakk'a yakın oldular. Lâkap -şöhret ismi- onlar için verildi. Süslü kisveleri takındılar. Hak onları halka âmir kıldı.

Ey içi bozuklar, dini bırakılmış sanmaktasınız. Emirleri de, önemsiz görmektesiniz. Ne sizde bir iyilik var, ne uyduğunuz şeytanlarda, ne de yakın olduğunuz kötü arkadaşlarınızda...

Allah'ım beni ve onları zatına ulaştır. Sana dönmeyi nasib eyle. Onların nifak ve şirk bağından bizi kurtar.

Aziz ve Celil Hak Taâlâ'ya ibadet ediniz. Helâl kazancı, ibadet için yardımcı biliniz. Allahü Taâlâ, ibadet eden ve hakikat karşısında boyun eğen, helâl kazanç yiyen kulları sever. Allah, helâl yiyeni ve amel edeni sever. Yiyip içip kulluk etmeyen sevilmez. Allah, kazancını yiyeni sever. Hileli iş göreni sevmez. O ki, halkın sırtından geçinir, onu Allah sevmez. Tevhid ehli, Hak tarafından sevilmiştir, müşrik sevilmez. Allahü Taâlâ, emirlerine teslim olanı sever. Başkalarına kulluk edeni sevmez. Sevginin baş şartı uymak, uysal olmaktır. Dik kafa sevilmez. Düşmanlığı doğuran baş âmil, uymaz olmaktır.

Yaratan'ınıza teslim olunuz. O'nun tedbirlerine boyun eğiniz, dünya ve âhiret işlerinde O'na baş kaldırmayınız.

İlk devrelerimde, bazı sıkıntılara uğradım. Duâ ettim, açılmasını istedim, daha arttı. Şaştım; bu arada kalbime bir ses geldi:

- Sen ilk zamanda bize, hâlinin teslimden ibaret olduğunu söylemedin mi?

Bunun üzerine edebimi takındım, sesimi çıkarmadım.

Yazık sana, Allah'ın sevgisini iddia ediyorsun; halbuki kalbinde bir sürü yaratılmış sevgisi var. Temizlik, O'nun sevgisi... Keder ise O'ndan başkasına bağlı olmakta... Hak sevgisini başkaları ile kirletirsen bütün zararı sana olur. Böyle bir iş yaptığın takdirde, İbrahim (a.s.) peygamberin başına gelen senin başına da gelir. Yakup peygamberin çektiği darlığı benliğinde duyarsın... Onlar yavrularını sevdiler; Hak sevgisine halel geldi. Her ikisi de o sevgi yüzünden nelere uğradılar, bilirsin.

Peygamber (S.A.) efendimiz, torunları Hasan ile Hüseyin'i severdi. Cibril yetişti, Peygambere (S.A.) sordu:

- Onları seviyor musun?

- Evet...

- Onların biri zehirlenecek, öbürü kıtal yolu ile şehit edilecek.

Onların sevgisini az da olsa bu hadise üzerine kalbinden attı.

Hakk'a ibadete koyuldu; fakat onların hüznünü unutamadı.

Hak Taâlâ, peygamberlerin, sevdiği velîlerin ve sâlih kulların kalbine sahiptir. Oraya başka sevginin girmesini istemez.

Ey dünyayı isteyen, elini aç, hele bir bak. İçinde bir şey var mı? Bu nifakçı hâlinde ne elde etmeyi bekliyorsun?

Yazık sana, çalışmakta bir yeterlik duyuyorsun. Beri yanda halkın malında gözün var. Dinini satarak, onlardan bir şeyler bekliyorsun. Çalış! Çalışmak bütün nebilerin yaptığı şeydir. San'atı olmayan hiçbir nebi bulunmaz. Halktan bir şey alan varsa o da, Allah'ın izni ile alır.

Ey dünya şarabını içerek şehvet batağına girenler, sarhoş olarak kötü heveslere kapılıp kalmanın felâketini mezar çukurunda anlarsınız.

***

47. MECLİS

Bu konuşma, salı günü medresede yapıldı. Şaban ayı hilâlinin ilk göründüğü gündü. Hicri, 545 (Milâdî 1150).

Öğren, iş yap, ihlâs sahibi ol. Varlığından çık. Halkı kalbinden sil. Sonra Allah de. öteyi bırak, şaşkınlıklarında kalsınlar. İbrahim (a.s.) peygamber gibi şöyle söyle:

- **«Onların hepsi bana düşman; dostum, ancak âlemlerin Rabbı'dır.»** (Şuara/77).

Halk âleminden hicret eyle. Allah'a kul olmayanlara kalbden öfkelen. Halkı bir kuvvet sahibi sandığın süre, yanlarında oturma. Onların kuvvetini sahibine verdiğin an, onlarla olabilirsin; çünkü tevhid ehli oldun. Kalbinden şirk uzaklaştı; halka dön, onlara karış ve sende olan iyi şeyleri onlara dağıt. Halka ilim öğret ve onları Yaratan'ın kapısına ilet.

Havas -seçme kullar- ölüm bilmez; onlar cümle halkı kalbden siler, seçme ve isteme hâlini bırakır. Onların ölümü budur. Bu ölümü benliğinde toplayan için ebedî ve sonsuz bir hayat vardır; her zaman Yaratan'la olurlar. Bu ölüm manevîdir. Herkes kolayca yapamaz. Buna:

- Ölmeden evvel ölmek... derler.

Zahirdeki ölüm, bir anlık duraklamadır, baygınlıktır ve uykudur; sonrası ebedî ayıklık... Anlattığımız ölüme ermek dilersen, marifet ve yakınlık tohumunu benliğine ek. Aziz ve Celil olan Hakk'ın eşiğine yat; işte o dem sana rahmet, ve minnet eli gelir; ebedî ve sonsuz hayatla diri kılar.

Nefsin kendine göre yiyeceği vardır. Sır âlemi kendine göre taam alır ve kalb, istidadına göre yer. Herkes varlığına göre kabiliyeti kadar gıda alır. Peygamber (S.A.) efendimiz bir Hadîs-i Şerifinde şöyle buyurur:

- **«Ben Rabbımın katında gecelerim. Beni yedirir ve içirir.»**

Yani, sırrıma mânalar doldurur... Ruhumu ruhanî gıdalarla besler; velhasıl özüme has olan şeyleri yedirir.

Peygamber (S.A.) efendimiz, ilk defa kalbi ve kalıbı ile miraca çıktı: Sonra dış varlık yok edildi. Kalbiyle Yaratan'ın katında oldu; halbuki kendisi halk arasında dururdu. Hakikaten o büyük peygambere vâris olanlar da aynı hâli taşır; kalblerini Yaratan'a verirler. Onlar ilim ve amelin arasını bulur, ihlâs sahibi olurlar. Ve bildiklerini halka öğretmekten çekinmezler; peygamberler de böyle yapardı.

*

Ey cemaat! Allah yolunda çalışanların artığını alınız, onların kablarında kalan şaraplardan içiniz.

Ey ilim iddiasında bulunan, ilmine değer verilmez; çünkü amelin yok. Ameline de değer biçilmez; çünkü ihlâs yok. Çünkü yaptığın işler heykele benzer; ruhu olmayan ceset gibidir. İhlasın işareti olur. Halkın övgüsüne dönme. Kötü demelerine üzülme. Onların elindekine bakma. Bunlar ihlâsa işarettir. Sana düşen, Yaratan'ın hakkını vermektir. Nimet için değil, sahibi için çalış. Mülk için değil, malik için al. Bâtılı bırak, hakkı tut. Halkın elindeki kabuktur; Halik'ın katında olan ise öz... Ne zaman ki, bu yolda doğruluğun tamam oldu, ihlâsı buldun ve Hakk'ın katında olanı anladın demektir. İşte o zaman bütün özlerin özü sana verilir. Özün özünü, sırrın sırrını,

mânaların mânasını, anlarsın. Bu kez Hakk'ın gayri cümle eşyadan soyunursun. Bu soyunma kalbe aittir, cesetle ilgisi olmaz. İnsan, yeterlik duygusunu kalbden alır, bu duyguyu ceset veremez. İnsan sırrını halktan kaçırabilir, dış varlığını asla... Kalb gözü mâna âlemlerine bakar, dış yapılara bakmaz. Asıl bakış, halka değil Hakk'a olmalı. Esas mesele, O'nunla olmandır, halkla değil...

Size göre bir gün dünya bitecek. Hakk'ı bulunca da âhireti istemeyeceksiniz. Sanki dünya yok, âhiret yok ve sanki O'ndan gayri her şey boş ve cümle varlık O'nun olmuş...

Allah sevgilileri sevgi nimetini tadarlar. Bu tadı alanlar seçme kullardır. İptilâya uğramayan hâlleri mi kaldı ki?.. Küffar kılıcı ile şehit düşenler, büyük nimetler alır. Acaba sevgi kılıcı ile şehit düşenler nasıl olur?.. Ve ne gibi ecir alırlar; tahmin edilemez.

Bak, görmez misin, birçok harap yerler vardır, o yerleri, o yer ehlinin hatası bozmuştur. Hatalar ülkeleri harab eder, ehlini yokluğa gömer. Böylece bir hata işlediğin an bünyen yıkılır. Çünkü orası da bir beldedir. Her ne zaman hata işlersen önce vücuduna bozukluk gelir, sonra dinî varlığına... Hatalar seni kör eder, kötürüm kılar, kulaklarını tıkar, kuvvetin gider, aklına gelmedik çeşitli hastalıklara tutulursun. Hata fakirlik getirir; evin dağılır, dostuna, düşmanına avuç açarsın.

Yazık sana, ey münafık adam! Hakk'ı kandırma. O Aziz'dir, Celil'dir. Bir iş tutarsın, dıştan Hak için olduğunu gösterirsin; halbuki değil... Halka gösteriş yapmaktasın ve bozuk hâlini saklayarak onların kapısında bükülmekte ve Rabbını unutmaktasın. Yakında dünyadan çıkacaksın, elin boş olacak. Ey iç hastalığına tutulan, şifa ara; bu şifa ancak salih kulların yanında olur. Allah'ın iyi kulları senin derdine çare bulur. Onları ara, şifa ilâcını al ve kullan. Onu kullandığın an, sana devamlı afiyet gelecek ve ebedî sağlık bulacaksın. Mânan düzelecek, kalbin sıhhat bulacak, sırrın mânalar taşıyacak, her halvetin Rabbınla olacak... Bu hâllerde kalb gözlerin açılır; Hak Taâlâ'nın rahmet deryasına o gözle bakarsın; doğrusu erenlerden olursun. O'nun kapısına anlayışla girenler zatından başkasına bakamazlar. Bir kalb ki, onda kötü icadlar yaşar, onun gözü Hakk'a nasıl bakar?..

*

Ey cemaat! Uymayı biliniz, icad çıkarmayınız. Muhalefet iyi sayılmaz; iyisi uysal olmaktır. İtaat ediniz, isyan bayrağı çekmeyiniz. Şirk ehli olmak iyi değildir. İhlâsa sarılınız. Hak Taâlâ'yı birleyiniz ve O'nun kapısından bir an bile ayrılmayınız. Her derdinizi O'na açınız... İhtiyacınızı O'ndan isteyiniz, her yardımı O'ndan dileyiniz. Başkasına, kalbden yardım dileyerek koşmayınız. Her hâlinizde O'na tevekkül ediniz. Başkasına dayanmayınız...

Ve ey seçme kullar! Size gelince; varlığınızı O'na teslim edin. O'nun her tedbirine razı olun. Bir şey istemeyin, O'nu anmakla meşgul olun. Hak Taâlâ geçmiş peygamberlere indirdiği bazı kitaplarda şöyle buyurur:

- «Bir kimse Beni anmakla uğraşır ve bir şey istemeye zaman ayıramazsa; ona verdiğim, durmadan ihtiyaç beyan edenlerden daha artık olur.»

Bu yüce kelâmı işitmedin mi, ne kadar güzel... Ey O'nu anmakla uğraşan ve kalbini O'nun uğruna engin kılan, vergisine razı değil misin ki, o seninle oluyor. Bu hâli şu kudsî hadîs bize anlatır:

- **«Ben, Beni ananlayım.»**

Yine buyurur:

- «Ben, kalbi Benim uğrumda mahzun olanlarla olurum.»

*

Ey evlâd! O'nu anman kalbini O'na yaklaştırır. Ve yakınlık evine girersin, misafiri olursun. Her misafire ikram edilir, bilhassa padişahın misafirine... Ne zamana kadar bu şahı bırakacak, bayağı mülk ve dünya sahipleri ile olacaksın?.. Yakında onlar ile aran açılacak, mülk ve sahipleri gidecek. Yakında âhireti görürsün ve o zaman sanki dünya hiç yokmuş gibi, âhiret ise sonsuz olur.

Benden kaçmayınız; elimde dünyalık yok. Fakat yanımda çok zenginler var. Onlar hem sizden hem de şarkta, garpta bulunanlardan zengin... Ancak sizi istemem sizin için oluyor; iplerinizi bükmekteyim.

İcatçı olma, Allah'ın dininde olmayan şeyleri yapmaya çalışma. Elinde iki adil şahit olsun; biri Kitap, öbürü de Sünnet... Bunlar seni Rabbına ulaştırır. Ama sen bunu anlamadan icat çıkarmaktasın. Elinde iki şahidin var: Biri zayıf aklın, öbürü de şahsî arzun... Şüphesiz bunlar seni ateşe iter; Firavun, Haman ve onların tebaasına katar.

Kaderi hüccet olarak ele alma; bunu kimseye kabul ettiremezsin. Sana en çok gereken ilim mektebine girmek, öğrenmek; sonra amel etmektir. Daha sonra da ihlâs... Bir şey ki, sana lâzım olduğu hâlde gelmiyor, onu ara. Bütün gücünü ilme ve amele harca. İlmini ve amelini dünyaya harcama. Bu gücün, her zaman devam etmez, tükenir. Kuvvetini faydalanacağın şeylere harca.

- Bu arada biri kalktı, vecde kapılmıştı. Mevzu dışı sordu:

- Şu gelinin bahtı için ona gerekeni söyle...

Şu cevabı aldı:

- Sevgi şahtan başlar, sonra zifaf...

*

Ey evlâd! Kendini Hakk'ın rızasına ver. Gayretli ol; O'nun rızasına kavuşursun, senden razı olur. O senden razı olunca sever. Geçim kederini kalbinden at. Allah rızkını gönderir. Bir şey seninse yormadan gelir. Bütün maksatları kalbinden çıkar. Bir gayen kalsın, o da Aziz ve Celil olan Hak... Bunu yaparsan O, her derdine yeter. İstediğin, en çok yarayan şey olmalı. Himmetin dünyaya olursa onunla kalırsın, âhirete olursa âhiretle kalırsın; halkı istersen zaten onlarla berabersin, şayet arzun Hak Taâlâ olursa dünya ve âhirette O'nunla beraber olursun.

***

48. MECLİS

Bu konuşma, salı günü öğleden sonra medresede yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî, 8 Şaban 545 (Milâdi. 1150).

Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurdu:

- «Bir kimse, insanlara karışacağı zaman, sevsinler diye süslü gider de, Allahü Taâlâ'nın huzuruna -ibadet anında- sevimsiz durursa öbür âleme göçünce Hak Taâlâ, onu dargın ve öfkeli karşılar.»

Ey içi bozuklar, âhireti dünyaya tercih edenler ve ey Hakk'ı halka değiştirenler, sonsuzu verip faniyi alanlar, peygamberin kelâmını işitiniz. Hâliniz nice olur?.. Ticaretiniz yok oldu; sermayeniz gitti. Size yazık, kendinizi Allah'ın azabına atmaktasınız. Hâliniz O'nu darıltmakta. Bir kimse, yalnız insanlar için süs takarsa, Allah onu huzurundan kovar.

Dışını İslâm yolu edepleri ile beze, içinden halkı çıkar, Hakk'la süslen. Halkın kapısını kapa, kalbine Hakk'ın kapısını aç. Onları kalbinde yok bil. Sanki onlar hiç yaratılmamış ve sanki onlar iyilik yapamaz, zarar veremez bir haldeler... Sen kalıbı bezedin, ama kalbin bezeğini unuttun. Kalb, tevhid, ihlâs ve Allah'a dayanmakla hoş olur ve O'nu anmakla başkasını unutmakla süsünü bulur. İsa (a.s.) peygamber şöyle buyurur:

- «İyi iş odur ki, yapılan işin övgüsü beklenmeye.»

Ey âhirete nisbetle ahmak ve deli, dünyaya nisbetle akıllı olanlar! Bu akıl size fayda sağlayamaz.

İman tahsili için çalış. Çalışırsan imanı bulursun. Hatâlardan dön, özür dile, yaptığına pişman ol, göz yaşlarını yanaklarından akıt. Çünkü Allah korkusundan akan göz yaşları isyan ateşini söndürür. Hak Taâlâ'nın öfkesini geçirir. Doğru tevbenin nuru insanın yüzüne vurur.

*

Ey evlâd! Gücün yettiği kadar duyduğun mânevi zevki sakla; güçlü olursan bunu yap. Duygulara alt olursan mazur sayılırsın. Sevgi, perde ve örtüleri harab eder, haya duvarını yıkar, vücut yapısını bozar, halkı görmeyi yok eder. Halk sevgisi kalbden zorla çıkarılmalıdır. Hak sevgisini kalbine yerleştiren, o sevginin mağlûbudur. O sevgi ayağından çıkan tozu sürme yap, gözüne çek. Bu sayede her gördüğün şeye, içinden kopup gelen her duyguya:

- Bu nefisten geliyor, bu kalbden geliyor, bu halktan geliyor ve bu da Hakk'tan geliyor, diyebilirsin.

Çalış, işlerde sen olmayasın; yapan ve eden O ola. Çalış, başına bir kötü hâl geldiği zaman, gitmesini isteyen olmayasın. Fayda almak için harekete geçmeyesin. Şunu doğru olarak bil ki, anlattığım hâli benliğinde duyduğun an Hak sana hizmet edeni gönderir ve her kötülüğü def eder. O'nunla ol!.. Hâlin, yıkayıcı önündeki ölüye benzesin ve Cibril'in sessiz çevirdiği Ashab-ı Kehf'e dönsün. O'nunla ol... Varlığın yok olsun. Seçme kabiliyetin olmasın. Cümle tedbiri bırak. O'nun önünde iman ayağınla dur; nefsini görme. Nefsini kaza ve kader anında ortaya at. İman, kader hükümlerine uyulduğu takdirde ayakta durur: İlâhî kaderin, her hükmü ona kuvvet verir. Münafık kaderden kaçar, her gün ve her gece iman bünyesi zayıflar; nefsi, kötü arzusunu semirtir, sır ve kalb gözü kör olur. Münafık'ın kapısı hoş görünür, evinin içi harabdır.

Hakk'ı dilden' anar. Kalbden anmaz. Öfkesi nefsi için olur, Rabbı için olmaz. İman sahibi, münafıkın aksinedir; Allah'ı anması hem kalbi, hem de dili ile olur. Vakitlerin çoğunu kalbî zikirle geçirir, dili sessiz olur. Bir şeye darılacak olsa, Allah için ve Peygamber için darılır. Nefsini, şahsî ve tabiî arzuları, dünyayı ona katmaz. İmanlı kişi, kimseye hased etmez, dolayısiyle hased edeni olmaz. Zevk ve keyf sahiplerinin içine karışmaz, dolayısiyle onlarla niza çıkarmaz.

Ey evlâd! Sakın ha sakın, dünya zevki için kimse ile çekişmeyesin. O zevkler verilir, alınır, geçer gider; fakat sen arada yok olursun. Zelil ve rüsvay olursun. Dünyalık bir şey için çekişme, bu sana ne kazandırır? İlâhî hüküm geçmişte verilmiştir, bozulmaz. Çekişecek olursan, Hak'la çekişmiş olursun. Bu da seni gözünden düşürür, dolayısiyle bütün bildiklerin elinden gider, boşa yorulursun. Allahü Taâlâ senin gibilere: **«Boşa yorulanlar»** damgasını vurur. Şu anda tevbe et, Allah'a dön, hatasız insanlar zeki olur. Hak sana bir belâ verirse kalkması için O'na kızma, ibâdet et, kendiliğinden gitmesini bekle. Hiç bir zaman ümitsiz olma. Bir anın tecellisi öbürüne uymaz. Bir an darlık, diğer an ferahlık duyabilirsin. O her an bir başka tecellide olur. Bir topluluğu bir an içinde başka yapar. O'nunla sabret. Kaderine boyun eğ. Bilemezsin, şu hâlinden sonra bambaşka bir hâl tecelli eder. Sabredersen belâ hafifler, kurtuluş yolunu görürsün. O seni sever, sen de O'nu seversin. Bağırır çağırırsan derdin artar; O'na itiraz ettiğin için azab gelir.

Hakk'a itiraz etmenizin ve çekişme yolunu tutmanızın sebebi nefse uymanızdır. Boş şeylere kapılıp dünyalık uğruna koşmanızdır. Hele dünyayı sevmeniz ve onun geçici metaını toplamaya çalışmanız yorucu olur ve Hak Taâlâ'yı darıltır.

*

Ev cemaat! Olmasını arzu ettiğiniz şey varsa şu olsun: Dış varlığınız dünya kapısında kalsın, kalbiniz öbür âleme dönsün. İç âleminiz de Mevla, kapısından ayrılmasın. Bu hâl, dış varlığınız kalbe uyuncaya ve onun tattığını tadıncaya kadar devam etsin. Kalb, sır olsun, sırrın tattığını tatsın. Sırrınız da fena –yokluk- âlemine varsın, ne zevk alsın, ne de bir şeye zevk versin. Bu hâlde ölmüş olur... Sonra O'nun için dirilir, başkası için değil... Bu hâle eren sır, kimya olur. Bu kimyanın bir kuruşu bin altın yerine geçer. Bin altın demek bir benzetmedir. Aslında ona paha biçilemez; çünkü asıldır, küldür ve devamlıdır. Saadetler o kimseye olsun ki, sözümü anlar, iman eder, sözümle amel eder... Ve ihlâs sahibi olana saadetler olsun. Mübarek olsun o kimseye ki, doğru iş tutar, dolayısiyle yaptığı iş onu gayesine ulaştırır.

Ey evlâd! Ancak öldükten sonra beni görür ve anlarsın; öldüğünde beni sağında ve solunda görürsün. Seni yüklenir gezdiririm, yaramaz şeylerden beri kılarım, hattâ senin için dilenirim bile.

Ne zamana kadar halkı Hakk'a ortak edecek ve onlara dayanacaksın? Halktan herhangi birinin elinde hayır ve şer, iyilik ve kötülük olmadığını bilesin. Bu sana vaciptir. Onlar hep eşittir, zengini, fakiri ile; azizi, zelili ile birdir. Sana Aziz ve Celil olan Allah gerek. Halka dayanma, çalışmana güvenme. Gücüne ve kuvvetine bel bağlama. Allah'ın yoluna koş. Çalışmanı kim nasip ettiyse ona güven ve çalışma yolu ile rızkı verene bel bağla. Bunu yaparsan yolculuğun O'nunla olur, O, sana kudret ve ezelî bilginin hikmetlerini gösterir. Kalbin O'na vasıl olur. Sonra geçmiş günlerini düşünürsün. Bu hâlin, cennet ehlinin, dünyada geçen hâdiseleri hatırlamasına benzer.

Sebep tuzağını aşarsan sebebin yaratıcısına ulaşırsın. Âdetleri bırakırsan âdet harici hikmetler görürsün. Hizmeti gönüllü yapana hizmet edilir, itaat edene itaat olunur. İyilik eden iyilik bulur. Yakınlık isteyen yakınlığa erer. Tevazu eden yükselir. İyilik etmek isteyene iyilikler gelir. Terbiyesi güzel olan, şaha yaklaşır. İyi edeb, dosta yaklaştırır; kötüsü uzağa atar. En güzel edeb, Allah'a itaattir. Edebsizlik ise O'na isyan...

*

Ey cemaati Nefsinize dönmeyi ertelemeyin; onu muhasebe etmeyi tehir etmeyin. Âhiret başlamadan bu işi dünyada yapın, acele edin...

Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- «Allahü Taâlâ, dünyada kötülükten çekinen kulunu öbür âlemde hesaba çekmek istemez, haya eder.»

Sana düşen, kötülükten beri olmaktır, aksi hâlde rüsvaylık halkası boynundadır. Dünyâ işlerinde dikkatli ol, aksi hâlde bütün duyguların dünya ve âhirette kötülüğe döner.

Altın, ateş yuvasıdır. Para dertle doludur. Bilhassa bunları haram yoldan kazanırsan ve aynı yola sarf edersen... Yarın bu söylediklerim sana anlatılır; bugün sen hem kör, hem de sağırsın. Çünkü dünyalık şeyleri haddinden fazla seviyorsun. Halbuki Peygamber (S. A.) efendimiz bunu şöyle anlattı:

- «Bir şeyi sevmen, seni kör ve sağır eder.»

Kalbini dünyadan soy, aç bırak, susuz bırak. Hak Taâlâ onu giydirir, yedirir ve içirir. İçini ve dışını O'na teslim et. Hiç düşünme, bu sayede belki sensiz O olursun. Her hâlinde bir işçi gibi çalış, efendine uy. Ücret isteme. Dünya çalışma yeridir, âhiret ise, ücret... İyilik ve hediyeler evi orasıdır. Bu hâller çok kere salih kullarda görülür. Onların dünyada çalışmayanı azdır. Âhiret başlamadan Hak Taâlâ onlara rahatı, iyiliği, merhameti icabı verir. İbâdet olarak yalnız farzı kıldırır, nafile ibâdetleri onlardan alır. Farz ibâdet hiç bir hâl ve makamda düşmez. Anlattığımız bu hâle eren pek azdır, azdan da azdır...

*

Ey evlâd! Yetinmeyi öğren, boş ümitlerden dön, çabukça rahata kavuşursun. Dünyadan sana bir kısmet varsa onun gelmesi kafidir, kısmetlerin gelir. Sen azizsin, şerefli ve sorumlusun. Nefsinle yeme, alacağını boş yere alma. Bu sana perde olur, kalbine Hak Taâlâ'dan perdeler iner.

İman sahibi, ne nefsi için, ne de nefsi ile yer. Giydiğini de onun için giymez ve onun emri ile mal yığmaz. İbâdet işlerinde kuvvet bulsun diye yer, hak yolda ayaklarının titrememesi için gıda alır. Dinin emri ile yer, boş hevese uymaz. Allah'ın velî kulu, O'nun emri ile yer. Bedel ki, kutbun veziridir, bu da İlâhî fiil tecellisine uyarak yer. Kutub ise, yemesinde ve bütün işlerinde Peygamber (S.A.) efendimiz gibi olur? Neden onun gibi olmasın? Olur... Çünkü onun evlâdı, vekili ve ümmeti için halifesidir. Kutub, Peygamber (S.A.) efendimizin halifesidir; Allahü Taâlâ'nın halifesidir. Bu hilâfet gizlidir. Müslümanların başına geçen halife ise zahirdedir. Hiç bir Müslüman ona uymayı terk edemez, saygıyı bırakamaz. Denilir ki, Müslümanların başında bulunan padişah âdil

olursa, zamanın kutbudur. Bu padişahın işlerini kolay sanmayın. O, başınıza getirilmiştir. Zahirdeki işlerinizi o tanzim eder. Bâtındaki kutub ise, derûnî işlerinizi tanzim eder.

Sizden herkes, kıyamet günü hesap meydanına getirilir. Yanında, dünyada iken defterini tutan melekler bulunur. Onlar, o kulun dünyada iyiliğini ve kötülüğünü yazarlar. Meleklerin elinde doksan dokuz sicil defteri vardır. Sicillerin her birinde göz kırpmak dahi yazılıdır; iyilik veya kötülükten yana her şey belirtilmiştir. Kulun bütün hareketi o defterde toplu durur. Defter kula verilir, okuması için emredilir. Şayet iyilik görmeyecek olursa okuyamaz, mahcub olur.

İyiliğini okuması için dünyada çalışması lâzımdı; çünkü dünya hik met yeri, âhiret ise kudret...

Dünyada âletler ve sebepler konuşur; âhirette bunlara ihtiyaç yoktur. Sizden biri, o hesap günü defterini okumak istemezse, duyguları konuşmaya başlar; her duygu dünyada yaptığını anlatır.

Siz büyük işler için yaratıldınız, ama haberiniz yok. Allahü Taâlâ şöyle buyurdu:

- **«Siz bize dönmeyeceğinizi ve başı boş yaratıldığınızı mı sandınız?»** (Mü'minun/115).

***

49. MECLİS

Bu konuşma, cuma günü medresede yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî, 11 Şaban 545 (Milâdî, 1150).

Abdullah b. Mübarek (R.A.), den naklederken şöyle bir hikâyesini anlatırlar:

- Günlerden bir gündü, bir dilenci geldi. Az yiyecek istedi. Yanında on yumurta vardı. Hizmetçiye emir verdi, hepsinin, dilenciye verilmesini bildirdi... Hizmetçi dokuzunu dilenciye verdi, birini sakladı.

Akşam olmuştu; biri geldi, kapıya vurdu. Oracıkta bulunan yumurta selesini istedi. Hizmetçi vermek istemedi. Abdullah b. Mübarek geldi, seleyi hemen uzattı. O yabancı kişi seleyi iade ettiği zaman içinde doksan yumurta vardı.

Bunun üzerine Abdullah b. Mübarek hizmetçiyi sorguya çekti. Önce gelen dilenciye dokuz yumurta verdiğini, bir tanesini akşam iftarına sakladığını öğrenince,

- Sen bize on yumurta zarar ettirdin, dedi.

İşte büyük insanların Hak ile muamelesi böyledir. Verdikleri bire karşı on alırlar. O büyükler Kur'ân'da ve Peygamber (S.A.) efendimizin sünnetinde ne varsa inanır, tasdik eder ve gereğini yaparlar. Onlar Kur'ân'ın hükmü içindedir. Hiç bir hareketleri ve durmaları, vermeleri ve almaları ona aykırı olmaz. Bütün işleri Aziz ve Celil olan Hak'la olur. O'nunla yaptıkları muamelede kâr ederler. O'nun hoşnut olduğu işleri yapmak için hiçbir fırsatı kaçırmazlar. O işlerin hangi kapısını açık bulsalar oradan girerler. O'nun zâtından gayri cümle kapıları kapalı görür, kaçarlar. Cümle eşyayı O'na uydurmak isterler; O'nun herhangi bir şeye uymasını beklemezler. O'nun sevdiğini sever, sevmediğini sevmezler. Bu sebeple bazı büyükler şöyle der:

- Allahü Taâlâ'yı halka uyar sanma; cümle halkı O'nun yoluna iletmeye bak.

Hakk'a karşı geleni yık. O'nun yolunda zorluk göstereni ez. Allah yolunun hakikî yolcuları Hak tarafındadır. Hak için nefislerine ve başkalarına yardım ederler. Bu hususta hiç bir kınayıcı onları yolundan alamaz. Ve dinin emirlerini yerine getirmek için hiç kimseden korkmazlar.

*

Ey evlâd! Hâlen içinde bulunduğun hevesi bırak. Sözde ve işte büyük yolculara uy. Yalancı dâva ile onların ermiş olduğu makama varacağını sanma. Onlar belâya sabrettikleri gibi sen de sabret; onların hâline böylece erebilirsin.

Tecrübe kabilinden gelen belâ olmasaydı insanların çoğu âbid ve zâhid olurdu. Lâkin onlara belâ gelir, sabredemezler. Bu hâl onlara Yaratıcı'dan perde getirir. Bazı acı hâllere sabırla karşı duramayana bir şey verilmez. Sabrı ve razı olmayı bırakırsan Hakk'a kul olmaktan çıkarsın. Sebebi ise sabırsızlığın ve razı olmayışın... Hak Taâlâ bazı kitaplarında şöyle buyurdu:

- «O kimse ki, hükmüme razı değildir, tecrübe yollu gönderdiğim belâya sabretmiyor, kendisine benden başka ilâh arasın.»

Onunla kanaat sahibi olun ve başkasını bırakın. Mukadder olan ister lehimizde olsun, ister aleyhimizde, gelir. Ne ise olur. İmana ermek için teslim olmanın hakikatine varın. İkan -tam iman- yolunu bulmak için imanın hakikatine ermeye çalışınız. Bu hâllere erince daha önce görmediğiniz şeyleri görürsünüz. Hak Taâlâ, her şeyi size olduğu gibi gösterir. Haber olarak duyduğunuzu açıktan seyre dalarsınız. İkan, sizi Hakk'a götürür ve cümle eşyayı O'ndan gösterir. Kalb, Hak kapısına varınca keramet elleri

uzanır, başına iyilikler yağdırılır. O iyiliği bulan kerîm ve her şeyden üstün olur. Halk arasında iyilik bakımından üstün tanınır. Hiç bir manevî hâl ondan esirgenmez. Kalb, Hak ıslâh etmiş ise kerîmdir. İnsanın iç âlemi kirlerden uzak olursa, hoş olur. İnsan bu hâllere erebilir. Çünkü insana iyiliği, iyilik yapanların en iyisi yapmaktadır.

*

Ey cemaat! Size iyilik yapmak düşer. Hakk'a tâatı her şeye tercih ediniz. O'na isyana atılmayınız. İyilik ve nimetin kadrini biliniz; hangi iyilik ki kötüye harcanır, o az zamanda biter, tükenir. İbâdeti elden bırakmadan çalışmaya koyulunuz. Hak yakınlığını ancak bu yolda bulabilirsiniz. Hakk'a tâata devam ederseniz, her kaygınız O'na olur. Kasdınız orada toplanır. Her hâli O'nunla olan, başkasına gidemez ve başkası ile olamaz. Hem ibâdet eder, hem de rızkınızı helâlden kazanmak için çalışırsanız, yemeğiniz O'nun fazilet tabağı ile gelir. Rızkınızı aklınızın keşfedemediği yoldan bulursunuz.

Maddî kaygı peşinde koşanlara nefis hicab olur. Vasıtalar aradan kalkınca nefis ıslâh olur. Dolayısiyle perdeler zail olur. Bu hâli Bayezid-i Bistamî çok güzel anlatır:

- «Rabbımı rüyamda gördüm, «Ey Yaratıcı Hûda, Sana yol nereden gider?» dedim. Şu cevabı aldım:

- Nefsini bırak gel.

Yılanın kılıfından sıyrıldığı gibi nefsimi bir yana ittim. Her hakikati olduğu gibi gördüm. Anladım ki, nefsin ötesi Hak... Hakk'ın emri ise nefse ait isteğin aksi.»

Dünya ve içindekiler, Hakk'ın zâtından gayri cümle şeyler, nefse uymuşlardır. Dünya nefsindir ve nefsin sevgilisidir. Ahiret de onun sevgilisidir. Çünkü Hak Taâlâ, onu şöyle bildirdi:

- **«Âhirette gözlerin istekle bakacağı, nefislerin haz duyacağı şeyler vardır.»** (Zuhruf/71).

Hakikî varlığı bulanlar başkadır. Onlar, gündüz olunca halka iyilik için dolaşır, gece olunca da Hak Taâlâ'ya ibâdet ederler, İç âleme döner, Hak'la olurlar. Böyle etmek bir gelenektir. Bunun gibi padişahlar da gece olunca vezirlerini ve sevdiği kimseleri yanlarına alırlar; gündüzleri rastgele saray halkı ile uğraşır dururlar, halkın ihtiyacını görmeye koyulurlar.

Allah'ın rahmeti sizlere olsun, sözlerimi kalbinizle dinleyiniz. Sözlerimi zihninize alınız; söylediklerimle amel ediniz. Sözlerimi Hak'tan alırım, konuşmamı O'nunla yaparım. Öğüt yollarını hakikate uygun olarak seçerim. Hakikî yolları size vasfetmekteyim. Sebebi, o yola koyulmanız... Bana:

- İyi ettin ve güzel söyledin, demeniz yetmez.

Bu sözler benim için kâfi değil... Ancak bu sözleri kalbinizle derseniz olur. Sözlerimle amel ederseniz sevinirim. İhlâs sahibi olursanız zevk duyarım. Sözlerimin tesirini sizde görürsem, en iyisini yapmış olursunuz.

Ne zamana kadar nefsine, dünyana ve âhiretine tapacaksın? Ne zamana kadar bunlara ibâdet edecek, kullara ve fâni eşyaya namaz kılacaksın. Halk nefsine perde oldu. Nefsin kalbini örttü. Kalbinin derûnî varlığını kapladı.

Halkı tanı, dış âleme daldıkça varlığını göremezsin. Halkı bir yana attığın an, nefsini görebilirsin. Ve nefsin Hakk'a karşı olan düşmanlığını anlarsın. Nefsinle daima harb et. Hak Taâlâ'nın emrine boyun eğinceye dek onu bırakma; sonra yine ondan ayrılma, azabilir. Nefsi, Hak'tan korkar, O'na inanır bulmayınca başıboş salma. Nefis Hakk'ın emrine uymalı, yasaklarından kaçmalı. Bilhassa kadere uymalı. İşte bu hâllerden sonra kalbin perdesi kalkar, sır âleminin gözleri açılır. Gerek kalb, gerekse sır âlemi, önce göremediklerini bundan sonra görmeye başlarlar. Yaratıcılarını anlar, daima O'na koşarlar. Sır âlemini ve kalbi Hak'tan gayri şeyler eğlendiremez.

İrfan sahibini hiç bir şey eyleyemez. O, her hâlinde eşyanın Yaratıcısı ile olur. Uyku ona tesir edemez. Onu Hak'tan alıkoyan olmaz. Sevilmiş insan için kendine has varlık yoktur. Sevilmiş olan, kader yaylasında gezer, ilim deryasında yüzer. Deryanın dalgası onu bir aşağı bir yukarı kaldırır, indirir. Ulvî denizin dalgaları irfan sahibini bir defa boşluğa iter, sonra en ücra köşeye... Kendinden geçmiş bir hâldedir, aklına sahib olamaz. Kulağı maddî ve kötü şeyleri duymaz, dili konuşmaz, gözleri de görmez. Her işinde Hakk'ı görür, başkasını görmez ve bilmez. İrfan sahibi Hak önünde teslim olan bir ölüdür. Dirilmesi mukadder ise Hak ona can verir. Ezel bilgisi, can verilmesi gereken kimseyi bilir.

İrfan sahipleri, hüküm perdeleri ardında yaşar, haklarında bir hüküm verilince gereği için açığa çıkarlar. Perdelerin açılması emredilince hemen halka koşar, hâllerini hikâye ederler. Bu sebeple halkı Hakk'a çağırmış olurlar. Onların hâli böyledir, ama daha söylenmeyen kısmı da vardır...

*

Ey cemaat! Hâliniz nedir?.. Heves uğruna ömrü tükettiniz. Zamanınızı değersiz işlere harcettiniz. Hak Taâlâ'nın kudsî tecellileri arasına dalınız ve sabırlı olunuz. Bu dediğimi yaparsanız dünya ve âhiretin iyiliğini bulursunuz.

İslâm dininin özüne varmak dilersen bütün varlığını ona teslim et. Hak Taâlâ'ya yakın olmayı istiyorsan O'nun kudret eli Önüne seril.

- Niçin, neden ve nasıl? gibi sözleri sakın deme.

Hak yakınlığı böylece bulunabilir. Herhangi bir işi dilemek doğru olmaz. Çünkü Hak Taâlâ iyi kulları için şöyle buyurur:

- **«Onlar ancak, Allah'ın dilediğini dilerler.»** (İnsan/30).

Madem şu âlemde istediğini yapamıyorsun, o hâlde neden boş talepte bulunuyorsun? Bırak, olan kendiliğinden olsun. Hak Taâlâ'nın fiil tecellisi için niza-çekişme- yolunu tutma. Şerefin, şöhretin gider. Ama malın ve evlâdın bile elinden gitse üzülme. Hak Taâlâ'nın kader yüzüne bakarak tebessüm et. Hak Taâlâ'ya yakınlık diliyorsan, gönül safası arzuluyorsan bunları yap. Kalb âleminin o canibe ermesi, bu yolda iyi yürüdükçe hasıl olur. Üzüntüde hayat yoktur. Dünyada iken iyi hâl sahibi olmak dileyen dediklerimi yapmalı.

Kederli hâlini gizle. İnsanlara daima güler yüzünü göster. İnsanlarla daima iyi geçinmeyi öğren. Peygamber (S.A.) efendimiz, iman sahibini şöyle anlatır:

- **«Mü'minin sevinci yüzünde olsa da, hüznü kalbinde yaşar.»**

Kederli hâlini kullara şikâyet edip kendine acındırmayı arzu etme. Hakk'ı kullara kesmeye kalkarsan O'nun gözünden düşersin. Ayrıca derdin de azalmaz.

Yaptığın işlerin hiç biri seni kibre düşürmesin. Kibir ve kendini beğenme hâli, cümle işini fesada uğratır; yapanı helak eder. Yaptığı işlerde Hak Taâlâ'nın başarı verdiğine inanan kimsede kibir kalmaz ve o kişi kendini beğenmez. Yaptığı işlerin hiç birini özüne mal etmez.

Bütün gayeni O'na yönelt. O rahmetini sana iletir. Ve yüce varlığa vüsul yollarını açar.

Hâlini sen kıymetlendir. Yalan hâlinle O'na varmak dileme. Gerek işinde, gerekse sözünde yalana sapmaktasın. Bu hâlinle gayen O olamaz. Kulların övgüsünü bekleyen ve onların kötülemesinden çekinen Hakk'ı gaye edinemez. Hak Taâlâ'nın yolu doğruluktan ibarettir. Allah yoluna girenlerde yalan bulunmaz. Onların bütün hâli doğruluktur. Doğruluk, ama içinde hiç kimseye gösteriş olmayan doğruluk...

Büyükler var ya... İşte onlar söze önem vermez; işe bakarlar ve işleri daima sözlerinden çok olur. Onlar Hak tarafından halka gönderilen vekillerdir. Hak Taâlâ'nın kullara halifeleridir. Herkese onlar sahib olur. Kullar darda kalınca onlara koşarlar. Allahü Taâlâ onları seçmiş ve kullar arasından özetleyip çıkarmıştır.

Ey içi bozuk adam, onlara karışmak senin nasibin değildir. Bozuk hâlinle onlara karışmayı dileme. Bu öyle bir hâldir ki, ne izbelere çekilmekle, ne de dedikodu ile elde edilir...

Allah'ım, bizi doğrulardan eyle. **«Dünyada bize iyilik ver; âhirette iyilik ver ve bizi ateş azabından koru.»** (Bakara/202).

İsimle büyük insanlara karışılmaz; onlar gibi süslenmek ve onlar gibi söz etmek yetmez. Hâlin böylesi ile yetinme. Sözde onlara uyup işte onlara muhalif olmak yakışmaz.

Sende safiyet yok; kederler dolusun. Halk her yanını sarmış. Hak her hâlinde senden elini çekmiş. İçinde sadece dünya sevgisi yaşar, öbür âlem yok. Her işin bâtıl. Hakikî hâl senden çok uzak. İçin kara, dışın iyi, ama neye yarar?.. Söze gelince herkesi geçersin, iş olunca kaçarsın. Bazı işler de yaparsın, ama İhlasın yok. Kur'ân-ı Mübin'in emirlerine uymayan, Peygamber (S.A.) efendimizin sünnetine uymayan her iş boştur, makbul olmaz. Bugünkü yalan hâlinle, belki kendini kullara beğendirirsin, fakat Hakk'ı nasıl kandıracaksın? O kalbleri bilir. Böbürlenme; sikkeci görür. Aziz ve Celil olan Allah suretinden çok kalbine bakar. O elbisenin ötesinde olanı görmek diler, halkın arasında olduğun zamana değil, yalnız kaldığın zamana bakar.

*

Ayıptır, halkın göreceği yerleri süsleyip, onların görmediği tarafı karartmak yakışmaz, yapma. Kurtulmayı diliyorsan yaptığın cümle hatayı bırak. Onlara bir daha yanaşma. Tevbeni iyi yap, ihlâs sahibi ol. Halkı Hakk'ın işlerine ortak gördüğün için tevbekâr ol. Her işini Allah için yap. Onun rızası dışında hiç bir iş görme.

Bütün hâlini hata içinde görmekteyim. Dünya etrafını sardı. Nefis benliğini kapladı. Boş işlerden kendini alamaz oldun. Dünyaya kapıldın, pis arzular seni yıktı. Bir tutam yeşillik için hiddete kapılır oldun. Elinden çıkan bir lokma seni öfkeye düşürür oldu.

Nefis seni alt etti. Ona uyar oldun. O darılınca darılır, sevinince sevinir oldun. Sen onun kulu oldun. Yakanı ona kaptırdın. Sen bu hâlinle Allah'ın iyi kullarına yanaşamazsın. Sen neredesin, onlar nerede?..

Hakk'a kulluk, onlara nasib olmuştur. Bu nasibi onlar kazandılar. İlâhî işlere razı olurlar. Âfet ve tecrübe yollu belâlar indiği zaman onlar dağlar gibi olur, yerlerinden kıpırdamazlar. Hangi âfet gelirse gelsin, onlar uyarlık ve sabır gözü ile bakarlar. Dış varlıklarını daima gelmekte olan maddî sıkıntılara attılar. Kalbleri ile de Hakk'a uçup gittiler. Onlar, içinde maddî varlık beslenmeyen otağa benzer. Onlar, içinde uçup gidecek kuşu olmayan kafes gibidir. Ruhları Hak katındadır. Ve bu âlemde oldukları müddet, O'na ibâdet için dış varlıklarını yine O'nun önüne sererler.

Ey Yaratan'dan kaçanlar ve O'ndan yüz çevirenler. Bana yaklaşınız. Sizi ona ileteyim ve aranızdaki anlaşmazlığı halledeyim. İyiye götüreyim, sizin için O'ndan af isteyeyim. Sizin için O'ndan bir eman kâğıdı alayım. O'nun önünde diz cokeyim ve elden çıkarmış olduğunuz Hakkın iadesini taleb edeyim.

*

Allah'ım, bizi Sana çevir. Kapında sebatı nasib eyle... Bize, Sende, Seninle ve Senin için olmayı nasib eyle. Sana hizmette razı olmayı bize bahşeyle. Vermemiz ve almamız Senin için olsun. Zâtından gayri her şeyden içimizi temizle. Yasak ettiğin işleri bize gösterme, yapılması gerekli şeyi de bize kaybettirme. Dışımız, Sana isyan-da olmasın, içimiz Sana şirk koşmakta kalmasın. Nefsimizi öz varlığına al, her şeyimiz Sen olasın. Gayri şeyleri atıp Seninle zengin olalım. Seni unutturan şeylerden bizi ayık eyle; daima Sana tâat edelim ve Sana yalvaralım. Kalbimize ve iç âlemimize yakınlığını tattır. Günah işlerle aramız, yerle semâ arası kadar uzak olsun. İbâdet ve tâata yakınlığımızı ise göz karası ile beyazı gibi yakın eyle. Sevmediğimiz şey olunca Yusuf Peygamberle Zeliha gibi olalım. O günahla aramızı, o iki insanın gibi ayır.

*

Kötülüğe karşı kendinizi **daimi oruca** alıştırınız. Akla uymayan kötü işlerden kurtulmak için öz varlığınızı **daimî namaza** yâni eksiksiz ve kesintisiz huzura alıştırınız. Ve bu uğurda sabrı hiç bir zaman elden bırakmayınız. Nefsinizi böylece eziniz, tabiî arzularınızı ıslâh ediniz, boş arzularınızı kırınız. Bir kula, nefsi boş arzudan almak ve tabiî isteklerini söndürmek nasib olunca, Mevlâ'sını o dem bulur.

Zahmet çekmeden O'nun rahmetine erer. Kalb olur, sır olur. Darlık ondan uzak olur. Afiyet daim olur. Hastalık yanaşamaz.

Akıllı olunuz, yararlı işler görünüz ve ihlâs sahibi olunuz.

*

Ey evlâd! İlmi önce halktan öğren, sonra Halik'ten... Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- **«Bir kimse bildiği ile amel ederse, bilmediğini de Allah verir.»**

İlâhî hüküm kâfidir. Bilgi ilk başta kullardan alınır, sonra Yaratıcı'dan... Buna:

- **Ledünnî** -Allah vergisi- ilim, denir.

Bu bilgi kalbi ilgilendirir. Bu bir sırdır ki, ancak varlığın özü ondan faydalanır.

Burası hikmet âlemidir. Hocasız hiç bir ilim elde edilemez. Tahsile başla, ötesini Hakk'a ısmarla. İlmi taleb etmek herkes için farzdır. Allahın emridir. Peygamberimizin ilim hakkında buyurduğu şu Hadîs-i Şerif ilmin değerini daha güzel anlatır:

- **«İlim, Çin'de dahi olsa, arayınız.»**

*

Ey evlâd! Nefisle cihad için yardımcı bul. Bu yardımı sana kim yapacaksa onunla arkadaş ol. Nefsinden yana olup seni yenecek kişi ile arkadaş olma. Sonra perişan olursun.

Kalbini imanla dolduran, olgunlaşır; dünyaya önem vermeden âhirete bakar. Vasfı anlatıldığı gibi olanların sohbetleri âhirete tahsis edilmiştir, dünyaya vakit ayırmazlar.

Bir ihtiyar var ki, nefse kapılmış, şahsî ve kötü arzularına hizmet eder, dünya arkadaşıdır. Bir ihtiyar var ki, kalb sahibidir, feragat sahibi olmuştur, onun sevdiği âlem âhiret olur. İç âlemi zengin olur. Keza bir başka ihtiyar ise, bizzat Mevlâ'sı ile sohbete devam eder. Asıl önemli olan bunlara katılabilmektedir. Ey kendini onlara benzetmeye özenen kimse, yazık, bu hâlinle onlarla olamazsın. Nefsinle ve kötü arzularınla oldukça, dünyaya taptıkça onlara katılman kabil değildir. Bari onlara zahmet verme. O halis kulları uygunsuz hâlinle üzme. Henüz sen, bu yolun çocuğu sayılırsın. Kendini temizle, sonra onlara karışırsın. O büyük insanlara karışmak kolay olmaz, bulması da hayli güçtür. Onlar bu âlemde yetişen ender şeylerdir. Azdan da azdır.

Bir nefis düşünün, dünyayı bırakacak, ama bu bırakış arzu ile olacak, zorla değil. Sonra kötü hâlini bırakıp kalbe uyacak. Bunu yapacak çok azdır. Böylesini kolayca bulmak mümkün olmaz. O hâle gelen nefis çok uzaklardadır.

Nefsin hak işlere boyun eğmesi kolay olmaz. Olgun olması için dünyayı görmeyecek, âhireti benliğinden silecek. Hak Taâlâ'dan başka hiçbir varlık bilmeyecek... Bunlar olursa, nefis ıslâh olur.

Kul Hakk'a yakın olduğunu duydukça korkusu artar. Bu mânaya bir misal olarak derler ki: İnsanların en tehlikeli durumda olanı padişahın veziridir.
Çünkü padişahın öfkesine ilk o hedef olur.

İman sahibi, ancak ihlâs yolu ile Hakk'a vasıl olabilir. O vuslat sonunda tehlikeli bir duruma düşer. Bir an bile korkudan vareste olamaz. Tâ, bu âlem bitip öbür âlem başlayıncaya ve Yaratan'a kavuşuncaya kadar... İrfan yolu ile Hak Taâlâ'yı anlayanın korkusu artar, şiddetlenir, peygamber (S.A.) efendimiz bu hâli benliğinde sezmiş, ümmetine anlatmak için de şöyle buyurmuştur.

- **«Allah'a karşı en büyük irfan duygusunu taşırım, bununla beraber en çok da korkarım.»**

Hak Taâlâ sevdiği kulların safiyetini arttırmak için onları ufak yollu imtihan eder. Bu sebeple o kullar ebedî bir çekinme ayağı üstünde dururlar. En çok korktukları şey, hâllerinin kötülüğe çevrilmesi ve iyi olmayan hâlin gelmesidir. Bir emniyet duygusu

gelince üzülürler, çünkü hemen nefisleri ile çekişme yoluna koyulurlar. Nefsi, yaptığı işlerin her zerresinden hesaba çekerler. Hak o kulları öz varlığına yerleştirdiği an uçarlar. Verdiği zenginlik kadar ihtiyaç beyan ederler. Korkuları, dışta ne kadar yok görünürse görünsün, yine de korkarlar. Hattâ, daha çok korkuya alışıktırlar. Şayet onlara bir sükûn hâli gelecek olsa, yerlerinde ne kadar sağlam kalacakları belli olursa olsun, yine de korku onlarda esastır. Hak onlara ne kadar verse, yine de:

- Yeter demez, durmadan almak isterler.

Her gülüşleri bir ağlamanın eseridir. Herkes onları ferah görür, ama onlar ferahı buldukça içinde üzüntüyü ararlar. Hak'tan gayri her şeyin değişmekte olduğunu bildikleri için korkar ve sonlarını düşünürler. Son demlerinin imansız geçmesi korkusu, onlara en büyük korkuyu verir. Bu olmayacak iş değildir. Bunu onlar da bilir. Hak Taâlâ dilediğini yapar, yaptığı işten O'nu kimse sorguya çekemez, ama kendileri daima mes'uliyet altındadır.

Ey gafil, senin hâlin nicedir? Her an isyan bayrağı çeker, Hakk'a muhalefet edersin. Sonra da her hâlinin emniyette olduğunu söylersin. Bu ne iştir?.. Yakında ümitlerin boşa çıkacak, emin hâlini korku sarmış bulacaksın. Bu genişlik hâlin de kalmayacak, darlık olacak. Sağlığına güvendiğin için de bir garip hastalığa tutulacaksın. İzzetin kaybolacak ve zillet gelecek. Tahtın çökecek, yüksekten alaşağı edileceksin ve zenginliğin elden gidecek, fakir olacaksın.

Sana şunu anlatmak isterim: Bilmelisin ki, dünyada Allah'ın azabından emin olduğun kadar öbür âlemde korku bulacaksın. Bu âlemde ondan çekinip hata işlemediğin kadar orada emniyet hâli bulacaksın.

Lâkin sizler hiç bir şey değilsiniz. Dünyanın kötü denizinde yüzmektesiniz. Gaflet uykusunun en alt köşesinde kalmaktasınız. Şüphe yok ki, yaşamanız vasat bir insan yaşayışı değildir. Hayvani bir yaşama hâline benzer. Yemek, içmek, kadın almak ve uyumaktan başka bir şey bildiğiniz yok. Hakikî kalb sahipleri yanında hâliniz aşikârdır. Hırsla dünyaya sarılmanız, rızkınızı uygunsuz yollardan aramanız, sizi Hak yoldan perdeledi, O'nun kapısını göremez etti.

Ey hırs yüzünden rüsvay olan! Neden böylesin?.. Yeryüzünde yaşayanlar bir araya gelse sana kısmet olmayanı veremezler. Hangi yiğit kısmetinde olmayanı sana takdir edebilir? Hırsı içinden at, kısmetinde olan şey için hırs atına binme. Kısmetinde varsa hırsın boş, yoksa yine boş... Aklı başında olan, elinden gideceği mukadder olan şeyi niçin zorla kapmayı düşünsün? Ve nasıl olursa olsun elinden çıkacak şey için uzun boylu yorulman neye yarar ki?..

Yaratılmışı kalbine sokma, orası Yaratıcı'nın yeri olmalı. Kulların yaptığı iyiliği Hak'tan bil. Kullar kendiliğinden iyilik veya kötülük yapamazlar. Onlar verme ve alma işinde yalnız Hakk'ın emrine tâbidir. Arzuları ile yapamazlar. Seni övüyorlarsa O'nun emriyle, seni kötülüyorlarsa yine O'nun kuvvetiyle... Verdiği iyi şey Allah'ın malıdır. Onlardan gelecek bir ihanet yine O'nun izni ile oluyor. O dilemese kim sana yakın olabilir ki?.. Seni şerefle karşılayan olursa Hak'tan bil. Sana yüz vermeyen olursa, hataların için oluyor, yine Hak yaptırıyor.

İyilik ve kötülüğü Hak tarafından bil, hayrı ve şerri O'nun elinde say. Onlar zahirde kulların elinden geçer, hakikatte onları yaptıran Hak Taâlâ'dır.

Bu hâlleri benliğine sindirmek şerefi ile işin hakikatine erebilirsin. Kulları Hak tarafına davet edersin. Hak'la halk arasında bir sefir olursun. Yolunu yitiren kulların elinden tutar, Yaratan'a götürürsün. Sen kendi varlığını Yaratan'a teslim eden bir kulsun artık. Cana bütün fâni eşya yokluk içinde görünür. Hâlin güzelleşir, her şeyin aslını öğrenirsin. İsyankâr olanların cümlesini bir delilik içinde bilirsin. Bu bilgi ile onların durumuna çareler arar, şifa bulursun. Bu arada onlardan göreceğin ezayı sabırla karşılarsın. Bilgisiz hâllerine gücenmezsin. Çünkü cahiller bilgisizdir. Akılları ermez. Bilgisi ve aklı olan Allah'a kulluk eder. Akıllı olanlar, ibâdet ve tâat yolunu tutanlardır. Cahiller ise, isyankâr ve delilerdir. İsyankâr, Yaratan'ın kuvvetini ve kudretini bilmez. O yüzden isyan eder, şeytana uyar ve onun uygunsuz hâllerine tâbi olur. Hakk'a kafa tutar. Ona bilgi lâzımdır. Bilgisi olsaydı Hak Taâlâ'ya isyan etmezdi.

Bir insan nefsinin kötülüğünü bilse ve onun daima kötü şeyler emredeceğine inansa, ona uymasına imkân olur mu? Elbette olmaz.

Sana iblis ve onun yardımcılarına uymamayı tavsiye ettim. Onlardan hayli çekindirdim. Ama bir türlü ayrılmadın ve onların bütün dediklerini kabul ettin. Şeytanın yardımcısı çoktur. Nefis, şeytana yardım eder, dünya onunladır. Uygunsuz şeyler ve kötü arkadaşlar şeytanın baş yardımcılarıdır.. Bunların hepsinden çekin. Hep birden sana düşmandırlar. Seni yalnız Allahü Taâlâ sever, senin iyiliğini yalnız O ister. O, seni senin için diler, başkaları ise şahsî çıkarları için...

Nefsini yitirip Hak yolcuları ile birlikte halvete çekilirsen o halvetin Hak'la ünsiyet olur, o yalnız kalan benliğine Hak ülfeti dolar. Nefsin ve onun yardımcısı olan diğer duyguların peşinde gidecek olursan sana halvet âlemi açılmaz, dolayısiyle Hak'la ünsiyet peyda edemezsin. Yine de o halvet ve Hak'la ülfet âlemi senden uzak olamaz. Nefsini dünyaya, kalbini öbür âleme yerleştirirsen, iç âleminin derinliğine de Hak sevgisini yerleştirirsen her şeyin Allah için olur, ülfet hâlini bulursun. İç temizliği, kalb, Hakk'ın zâtından gayri yabancı şeylerden temizlenince başlar. Onu bulmak için maddî olan her şeye arka çevireceksin.

Temizliğe, hoşluk âlemine ermek ve erenleri bulmak için ne zaman benliğini hatalardan salim kılacaksın? Hakk'ı tasdik edenleri bulmak ve sen de onlardan biri olmak için ne zaman Hakk'ı doğrulayacaksın. Hak kapısında bekçi olanları görmek ve kapıya ermek için ne zaman ihlâs yoluna gireceksin?..

*

Düşün, işin hakikatine ermedikçe Hak erlerini bulamazsın, erince bulursun. Çalış, Hakk'ın kapısına varmaya bak. O kapıya varınca oranın sadık hizmetçilerini ve azat kabul etmeyen kölelerini bulursun. Hakk'ın baş kapıcısı, rahmeti bolca herkese dağıtmaktan çekinmez. Sen bir göz işareti kadar bile o kapıcıya yakın olamadın, içeride bulunanları nasıl görürsün? Kapıyı buluncaya kadar konuşma; kapıyı geçtikten sonra hizmetçileri içeride seyredersin. Allahü Taâlâ'nın kuvvet ve kudretini sezinceye kadar sesini kes. O kudreti görünce doğru olursun, ama daha önce doğruluğu bulsan nasıl olurdu? Doğruluğu önceden bul. Çünkü seni o kudrete iletecek tek şey doğruluktur. Seni o ayıktırır; yalancılık ve yanlışlık ise aksine batırır, her iyiden uzak kılar. Doğru olmak insanı ayık kılar, yanlış yolu tutmak gaflet uykusu verir.

Doğrularla ol. Onlar Hak'la nasıl oluyorlarsa seni de öyle alıştırırlar. Sözünde ve işinde doğruluğu elden bırakma. Bütün hâlinde sabrı atar olma. Asıl doğruluk, tevhid ehli olmak, ihlâs sahibi olmak ve tevekkülü bilmekle olur. Tevekkülün tam mânası ise,

bütün sebepleri bir yana atmaktır, yaratıcı ve besleyici olarak fâni varlıkları kökten silmektir. Tevekkül sahibi olmak diliyorsan gücünü ve kuvvetini unut. Sır âlemine kendi kuvvetini değil, Hakk'ın kuvvetini yerleştir. Hak Taâlâ'ya vâsıl olmayı dilersen fâni şeylere batanları bırak. Onlarla aranı aç. Kendi fâni varlığını da bırak öbürlerini de...

Sonradan yaratılmışları kalbinden atabilirsen, onların Yaratanına varırsın. Kendi varlığını bildikçe, fânilere bağlandıkça felah bulamazsın. Hak yakınlığı... Bunun zahmetine binde bir kişi dayanamaz. Yaşayan insanlar ve tükenen nefesler sayısınca sözümü ancak bir kişi anlayabilir. Bir kişi dediğimi yaparsa öbürleri kendi aldanışına ve bataklığına dalar. Ayık olmayanlar arasında yetişenler Hak huzuru ile mest olurken öbürleri kendi heveslerine dalar, gider.

Dünya iman sahibinin zindanıdır. İman sahibi zindan hâlini unutursa, buranın geçici rahatını bulur, iman sahibi zindan hayatı yaşar, irfan sahibi ise şükür yolunu tutar, irfan sahipleri zindan hayatını aşmıştır. Hak Taâlâ onlara aşk ve şevk şarabını içirmiştir. Ariflerin ülfet şarabı onları sarhoş etmiştir. O kadar şarabı içince can kalmaz. Bu sebeple irfan sahipleri canlarını, zindanları ve zindanda olanları unuttular. Yalnız Hak'la kaim oldular. Onların cenneti de, cehennemi de burada verildi.

Şayet şaşar, olan işler için niza yolunu tutarlarsa yerleri cehennem olur. Hak ayıklık verince hükme boyun eğer, cennete girerler. Onlar için gaflet ateş, ayıklık ise cennet sayılır.

*

Kıyametin olması ve hesaba durulması, umumî mâna taşır, özlenmiş olanlara kıyamet çoktan kopmuş ve huzura durulmuştur. Onlar yalnız azar işitir, hataları yüzlerine ya vurulur, ya vurulmaz. Onlar dünyada iken nefislerine boru çalıp kıyameti kopardılar. Dövülmeden önce ağladılar. Bu ağlama onlara yaradı. Sopa zamanı bu ağlama, onları sopadan kurtarır; çünkü sopalık iş etmediler.

Bir gün Süfyân-ı Sevrî'yi (R.A.) rüyada gördüler:

- Hakla muamelen nasıl oldu?.. diye sordular.

Şöyle cevaplandırdı:

- Beni huzura aldı ve «Benim Gafur ve Rahîm olduğumu bilmiyor musun?..» dedi. Bu kelâm beni çok ağlattı; korkumdan ağladım. Daha sonra, «Benden utanmadın mı, hatalar yaptın?» dedi.

Kötü arzundan uzak ol. Boş arzularını bırak. Şeytanı yanından kov. Bu uygunsuz duygulara uymayasın. Bu dediklerimi yaptıktan sonra kötü arkadaşları da bırak. Onlara dostluk yüzü göstermezsen sana uymaya bakarlar.

Tevbeyi kalbden yap. Kalbden tevbe etmek bir saadettir. Tevbe etmek, bulunduğun uygunsuz hâli bırakmaktır. Tevbe edip kötülüğe devam eden yalancıdır. Kötü hâlini değiştirirsen iyi olursun. Hak Taâlâ şöyle buyurdu:

- **«Bir topluluk nefislerini değiştirmedikçe, Allah onlarda bir değişiklik yapmaz.»** (Ra'd/11).

Dünyada hiç bir kula zulmetme. Yaptığın zulüm öbür âlemde seni hesaba çektirir.

Dünyada adalet üzere ol. Bu adalet seni cennete doğruca götürür. Aksini yaparsan cennet yolundan saparsın. Zalim kişiler, adaleti bıraktıkları için adalet sahiplerinin bulunduğu yere alınmazlar. Her şeyi yerinde yaparsan Hak Taâlâ'nın huzurunda yerin olur.

Bu zaman, âhir zaman oldu. Bütün işleri değiştirdiniz. Bir garip hâl aldınız. Korkarım perişan olacaksınız. Yaptığınız başınıza inecek ve acıklı bir duruma düşeceksiniz. Tebdil edilmesi gereken varsa, bir şey değiştirilmek isteniyorsa, helâl yollardan olsun.

Ey Allah'ın yarattığı kullar, sizin salâha ermenizi ve iyilik bulmanızı istiyorum. Sizin için cehennemin bütün kapıları kapalı dursun ve daha istiyorum ki, Allah'ın yaratmış olduğu hiç kimse ateşte yanmasın. Ve cennetin kapısı sonuna kadar açılsın, oraya girmekten geri kalan olmasın. Bu dileklerimi, Allah'ın, kullarına olan rahmet ve şefkatini bildiğim için yaparım. Diğer bir sebebi ise, sizin iyiliğinizi düşündüğüm için bu âlemde dururum. Söz değişikliği ve konuşmaların güzel olması için bu sözleri sarf etmem.

Sert sözlerimi dinlemekten kaçmayınız. Beni Allah yolunda terbiye eden sertlik oldu. Sözlerim serttir. Kuru ekmek yerim. Benden ve benim gibi konuşanlardan kaçan, ebedî felah bulamaz. Karşımda dine karşı bir edepsizlik edersen iyi ettiğini diyemem ve seni hâline bırakamam. Bu hâli yaptıktan sonra yanımda olmuşsun veya kaçmışsın, üzülmem. Ben Hak'la hizaya gelirim, bu iş için sizden emir beklemem. Her işimde emri O'ndan beklerim. Ben sizin sayınıza dahil değilim, yaptığınız hesap beni ilgilendirmez.

Benim hâlim, zahirdeki dille değişmez. Sağ, sol, ön ve arkada olan da bana tesir etmez. Bana, kalbler tesir eder. Yalnız peygamberlere ve geçmişte gelen büyüklere uyarım. Hiç bir hâlde onları bırakmam. Taa Hak yakınlığını buluncaya kadar...

Yanlış işleri bırakınız. Edebe uymayan uygunsuz hâlinizi bırakınız. Tevbe ediniz ve bu tevbe içinizde yer etsin.

Yaptığım binaları yanınızda kurarım. Sizin için evler yaparım, şeytanın yuvasını yıkmaya uğraşırım. Rahman'ın binasını yapmak isterim ve sizi Mevlâ'nıza götürmek dilerim.

Ben özle olurum, dış kabukla işim yoktur. Şu dış kalıp kabuktur, öz onun içindedir. Dış cepheniz beni pek ilgilendirmez, onun gelişmesine bakmam. Benim için önemli olan öz varlığınızda. Dış kabuğunuzu bir yâna atar, özünüze bakarım. Peygamber kaynağına varmaya lâyık oluncaya kadar sizi bırakmam.

*

Ey evlâd! Benimle dünya için konuşmayınız; benimle sohbetiniz âhiret için olsun. Benimle olan sohbetiniz tam olarak âhiret için olursa dünya size uyarak gelir ve cümle rahatınızı temin eder. Siz de dünyadan nasibinizi yeterlik eliyle alırsınız. Dünyadan zühd eli ile alacağınızı alırsanız, öbür âlemde işinizin hesapsız biteceğine söz veriyorum. Tavsiye ettiğim yollardan alınan bir dünyalık için hesap verilmez.

Âhireti dünyadan üstün tutunuz. İç âleminize dünyadan daha çok önem veriniz. Hak, daima bâtıldan üstün gelsin. Devamlı olan, fâni şeyden üstün görülmeli..

Bırakınız, sonra alırsınız. Bir şeyi alırken şahsî isteğinize uyarak almayınız. Nefis tarafından verilen hiç bir şeyi alma.

Alacağınızı kalb ve sır eli ile alınız. Halkın elinden bir şey almayınız, Yaratan'dan görerek alınız.

Peygambere itaat üzere olunuz, emrini yerine getiriniz. Yasaklarını yapmayınız ve her sözünü kabul ediniz. Hak Taâlâ bu mânada şöyle buyurdu:

- **«Peygamberin size** -yapılması için- **getirdiği şeyleri alınız; yasak ettiğini de bırakınız.»** (Haşr/7).

Allahü Taâlâ'nın emri yapılacağı zaman, kendinizi şiddetle ona veriniz. Herhangi bir yasak iş yapılacağı zaman, hasta gibi olunuz. Kaza ve kaderin hükmü icra edileceği anda yokluğa karışınız. Hep beraber halkla iyi geçinmeye bakınız. Hak Taâlâ'nın ezelî ilminin sizin için bir hüküm vermemiş olduğu şeyi istemeye yeltenmeyiniz. Gerek sizin, gerekse başkasının hakkında verdiği hükme sessizlikle boyun eğiniz. Olacak şeylerin önüne geçmek kabil olmadığı gibi olmayacak işi de yapmak mümkün değildir. Her şey evvelden yazılmıştır. Bu durumu Peygamber (S. A.) efendimiz şu Hadîs-i Şerifi ile anlatır:

- **«Hak Taâlâ kalemi yarattı, yaz dedi. Ne yazayım, deyince kıyamete kadar kullara hükmümü yaz buyurdu.»**

*

Ey kalblerini öldürüp nefislerini diriltenler, kalbiniz çoktan öldü. Onun başına gelecek belâ, diğer uzuvlara olacak felâketten daha fena olur.

Kalbin en büyük ölümü, Allah'tan ve O'nu anmaktan gafil yaşamasıdır. Kalbini diriltmek isteyen, oraya Hakk'ın zikrini zerk eylesin. Bütün ülfetini Hak'la kılmaya baksın. Gözlerini yalnız O'nun saltanatına ve büyüklüğüne çevirsin. Halk üzerinde yaptığı tecelliyi ve tasarrufu gözetlesin.

*

Ey evlâd! önce kalbinle Hak Taâlâ'yı an. Sonra da dilinle... Yalnız şunu unutma. Bir defa dilden anarsan bin defa kalbinle an. Bilhassa başına gelecek âfetlere karşı Hakk'ı an ve sabırlı ol. Hele dünyalık olan bazı kötü şeylerin terki için Hakk'ı anmaktan gayri çare yoktur.

Âhiret sana kabulü için gelirse Hakk'ı an, kalbini ona meylettirme. Hak'tan gayri gelecek cümle âfetler için Hak Taâlâ'yı anmaktan gayrı çare yoktur.

Nefsin dizginini elden bırakırsan seni kapmak ve seni her kötülüğe atmak ister. Şüphelileri bırak, bunu bırakmakla nefse dizgin vur. Dedikoduyu bırak.

Ölümü düşün, ölümü anmak kalbe cila verir; dünyayı kalbe koymamak için de yardımcı olur. Halkın teveccühü seni yolundan almaz.

Ölümü düşünmek ve ona göre hazırlık yapmak, kalbinden perdeleri açar. O dem halkı âciz, zayıf, helak tehlikesi içinde görürsün, onlardan zarar ve yarar beklemeden Hakk'ın kudret eline yapışırsın.

***

50. MECLÎS

Bu konuşma, cuma sabahı medresede yapıldı. Konuşma tarihi: Hicri 18 Şaban 545 (Milâdi 1150).

Kötü hâllerini ıslâh et, iyi olmaya bak. Özünden ve sözünden dedikoduyu at. Bunu Peygamberimiz emreder ve şöyle der:

- **«Gücünüzün yettiği kadar, sıkıntı veren dünya işlerini bırakınız.»**

Ey dünyayı bilmez! Dünyanın içini bilseydin onun kötü, şeylerini almaya bakmazdın. Onun bütünü bir derttir; gelse insanı yorar, gelmeyecek olsa üzer. Hakk'a karşı irfan sahibi olsaydın, her şeye O'nun emri ile bakardın. Lâkin O'na karşı cahilsin. Ne Resul (S.A.) efendimizi, ne de diğer nebileri iyi tanıyorsun. Hele O'nun velî kullarını hiç bildiğin yok.

Yazık sana, senden önce gelenlere dünya neler etti, çoğunu bilmektesin; ama hiç birinden öğüt aldığın yok. Dünyanın içinden çıkılmaz sıkıntılı işlerinden kurtulmaya bak. Allah'tan bunu iste. Dünyanın verdiği kisveyi çıkar ve hemen kaç. Nefse ait libası da çıkar. Hakk'ın kapısına yürü. En güç iş, nefsin elinden kurtulmaktır; ondan kurtulunca, siva -Hakk'ın zâtından gayri- da kendiliğinden silinir. Bu hâl, sivayı nefsin özü olarak anlarsan olur. Böyle ise nefsi bırakınca Rabbini oracıkta bulursun. Orada, hemen nefsini O'na teslim et. O'na teslim olunca selâmeti bulursun.

Bütün işlerini Hak uğruna yap, hidayeti bulursun. Şükür yolunu tut, nimetin artar.
Halkı ve bütün varlığını O'na bırak. Hakk'a, sana yapılan işlerde itirazcı olma.

Allah yolcuları, Aziz ve Celil olana karşı herhangi bir talepte bulunmazlar. O'nun arzusuna karşı herhangi bir arzu izhar etmezler. Onlar dünyadan nasib almak için hırsa kapılmazlar. Başkalarının kısmetine de bakmazlar. O yolculara katılmayı dilersen dünya ve âhirette onlarla olmayı arzularsan, sözde ve işte onlarla ol. Onların arzusuna ve dileğine uy.

Her şeyi aksine yapar oldun, işleri ters ettin. Hakk'a muhalefet; ve O'na karşı çekişme sana âdet oldu. Gece ve gündüz hâlin böyle... Sana emir veriyor ve:

- Şu işi yap! diyor.

Fakat yapmıyorsun. Bir acaip hâl aldın. Sanki O kul ve sen efendi!.. Bu ne hâldir! Böyle bir cesareti nereden alıyorsun? Hakk'ın hilmi olmasaydı sana acımadan vururdum, hiç acımazdım. Arzu ettiğin her şeyin aksini benden bulurdun.

Kurtuluş istiyorsan O'nun önünde eğil; içini ve dışını huzura boğ. Kötü hâllerin bende saklı; bir ruhsat hâli sayıyorum; yoksa hâlin fena olur. Emri yap, yasaktan kaç, kadere uy. Hakk'ın huzurunda olduğunu bil, hiç konuşma, içini de sakla, dışını da... Bunları yaparsan dünya ve âhiretin iyiliğini bulursun.

Halka avuç açma; onlar âciz ve ihtiyaç içinde kıvranan kimselerdir. Kendileri için bir şey yapmaya güçlü olmadıkları gibi başkaları içinde yapamazlar.

Her şeye Hak'la sabret. O'ndan bir şey istediğinde acelece olmasını dileme. O bir şeyi geç verince, cimrilikle ithama kalkma... Ve töhmet etme. O sizi sizden daha iyi düşünür. Sen kendini O'nun düşündüğü kadar düşünmezsin. Bazı büyükler, Hak Taâlâ'nın kuvvetini, kudretini kendi özlerinde sezip anladıktan sonra:

- Bana ne iş kaldı?.. derler.

Fihrist'e dön

Yâni: Bütün tasarruf O'nun; beni benden iyi düşünüyor. Bana ne güç kalıyor, ne kuvvet, demek isterler.

Size düşen, Hakk'a uyar olmaktır. O size yarayanı sizden daha iyi bilir. O, içinde iyilik bulunanı size bildirmez, ama kendisi bilir. Hak Taâlâ bu hâli anlatmak için şöyle buyurur:

- **«Bir şeyi kötü görürsünüz, ama onda sizin için iyi şeyler olabilir. Bir başkasını da iyi sanırsınız, ama onda da size yaramayan bir şey olabilir. En iyisini Allah bilir, siz bilemezsiniz.»** (Bakara/216)

*

Bir kimse Hak yola girmek isterse önce nefsini terbiye etmeli. Nefis, kötü edeblidir ve her zaman kötüyü emreder. Hakk'a karşı huzurun nasıl, O'na nasıl yol almaktasın?.. Nefsini terbiye et ve hâlini düşün. Nefis Hakk'a boyun eğinceye kadar çabala. Hakk'a uyarsa vanına al, Hak kapısına götür. Sakın nefse uyma; ancak çeşitli yollardan ıslâh ettikten sonra.. Ve Hakk'ın vereceği mükâfat ve cezaya inandıktan sonra...

Nefis, Hakk'ı görmez... Sağırdır ve aklı bir şeye ermez. Ayrıca Yaratan'ın kudretini de bilmez ve O'na düşman olur... Devamlı çalışma ile onun gözlerini açmak kabil olur. Devamlı mücadele, nefsin kulağına Hakk'ı duyurur ve diline de söyletir. Mücahede iledir ki nefis, akla erer ve cehli yok olur; Yaratan'ına karşı düşmanlığı kaybolur.

Nefsinle cenk için azme, sebata ve mertliğe ihtiyaç vardır. Mücahede, anbean günbegün ve senebesene sürekli olmalıdır. Bir zaman mücahede edip sonra serbest olmak neye yarar? Bir gün akşamlı sabahlı mücadele edip bir an başı boş bırakmak, her şeyi yıkar, ele bir şey geçirmez. Hem bu çalışma, bir disiplin de sayılmaz.

Nefse açlık kamçısını vur, kötü isteklerinden alıkoy. Hakkı olanı da ver. Onun sırtına bin, kılıcından ve bıçağından korkma. Onun kılıcı kuru ottur, çelikten değildir. Nefisten korkma, o kuru gürültü ile lâf atar. Yalan söyler, doğruluk etmez. Ahdi vardır, vefası bulunmaz. Onda sadakatle sevgi eseri olmaz. Nefsin bütün hâli akar gider. Devleti, saltanatı olmaz.

Nefsin şahı iblistir. Doğru olan hiç bir iman sahibine iblisin dişi batmaz. Ne muhalefet edebilir ne de düşmanlık... İblisin hâli böyle olunca emrinde gezen nefis, nasıl iman sahiplerine dokunabilir?..

İblisi kendi kuvvetiyle cennete girdi ve Âdem Peygamberi oradan çıkardı sanma. Aziz ve Celil olan Hak, ona kuvvet verdi ve bu çıkarma işine sebep kıldı. Esasta onun geçerli kuvveti yoktur, hepsi Hakk'ındır.

Ey akıldan az nasib alan, Aziz ve Celil olan Hakk'ın kapısından kaçma. Sana verdiği tecrübe yollu belâ, O'na karşı gönlüne soğukluk düşürmesin. Sana yarayanı O daha iyi bilir. O'nun sana gönderdiği belâ bir hikmet ve kaideye bağlıdır.

Belâ gelince olduğun yerde kal... Ve hatalarını ara; bulunca, tevbeyi, istiğfarı artır. Sabır iste, tevbeyi tutmak için sebat dile. O'nun kudret eli önünde dur, rahmet eteklerine yapış; o dar hâlin gitmesini dile ve o hâlde bulunan iyiyi ara.

Kurtuluş ararsan, Allah'ın hükmünü bilen zâtı bul. Onun bilgisi sana bilmediğini

öğretir, terbiye eder ve Hakk'a giden yolu tanıtır.

Hak yola gitmekte olana bir önder ve delil gerek. Hak yolcusu, akrep ve âfetlerle dolu, susuzluğu çok, yırtıcı hayvanları bol bir sahradadır. Önder o yolcuyu alır; suyu, ağaçları ve meyvesi bol olan yere götürür. Yalnız başına yola çıkan hemen herkesin, yırtıcı hayvan, yılan ve akrep nevinden haşerata rastlaması mümkündür. Ve bir çok âfetler insanı sarabilir.

*

Ey dünya yolunda giden, sakın kervandan ayrılma; delili ve iyi arkadaşlarını bırakma. Aksi hâlde malını ve mülkünü verdiğin gibi canı da elden çıkarırsın. Ve sen ey âhiret yoluna revan olan, önderi bırakma; gideceğin yere kadar onun peşini takip et. Ona karşı iyi davran. Onun sözünden çıkma. Onun görüşünü benimse. O sana her şeyi belletir. Ve Hak Taâlâ'nın yakınlığına vardırır. Sonra kendisi aradan çıkar, seni vekil eder. Bunlara sebep temiz olman, doğru olman ve işlere sükûtla bağlanmış olmandır. Ve arz edilen sebepler yüzünden sen de yolculara emir olur, cümle kervan ehline sultan kılınırsın.

Kafile delili, seni vekil tayin eder, bineğine seni bindirir, Peygamberin kapısına varıncaya kadar ondan indirilmezsin. Ayan gözüyle Peygambere teslim edilirsin; Peygambere tam yakınlık nurunu taşıyanlardan olursun. Daha sonra kalblere sultan olursun. Hâllerin tercumanı, mâna âleminin tefsircisi ve Hak'la kullar arasında bir elçi olursun. Bu hâller devam ederken Peygamber (S.A.) efendimizin nurunda, terbiye edilen bir köle olursun. Bir defa kullara gelir, sonra Yaratan'a uçarsın. Bu yüce varlık arasında varlığını kaybeden bir fâni olursun.

Anlattığımız şeyler, dış temizliği ve boş temenni ile olmaz. Kalblere yerleşen nur var ya, işte onunla olur. O nurun yerleşmesi için kalbi temiz etmek gerek. Onun temizliğini de amel gösterir. Amelin, yâni yapılan işin tasdikinden geçmeyen kalb temizliği boş ümitten başka bir şey değildir.

Canı ve başı ile Hak yoluna koyulmuş olanlar, kabileler halkı arasında paylaşılmaz bir kıymet olur. Onu çıkaran, milyon kabileden biri olabilir. Nefsin veya nefesin sonu gelince, cihan ancak bir zat yetiştirebilir.

O büyük zâtlar, Hak kelâmını kalb yönünden işitirler, mâna âleminde duyarlar. Ve onu, duygularını işe vermek sureti ile benliklerine tasdik ettirirler...

Ey cahiller, tevbe yolu ile Allah'a dönünüz. Doğru zâtların geçtiği caddeye iç âleminizden yöneliniz. Sözde ve işte o büyüklere tâbi olunuz. Yolunu sapıtan ve nereye gittiğini bilmeyen içi bozuklara bağlanmayınız. Âhireti bırakıp dünyaya talib olan kimselerin bataklığına dalmayınız. Onlar Hak caddeyi bir yana bırakanlardır. Onlardan önce gelen iyilerin yoluna koyulmadılar. Solu takip edip gittiler, olmayınca geri döndüler. Bir türlü önce gidenlerin doğru yoluna koyulmadılar. Geçen büyük zâtların yolu, Hak Taâlâ'nın kurmuş olduğu büyük caddedir. Asıl marifet onu bulup gitmektedir. Esas caddeye girdikten sonra o yolu bulmak da güç değildir.

*

Ey evlâd! Şu dünyada içlerine girip hoşbeş ettiğin kimseleri yarın görmen kabil değildir. Onlarla aran açılacak. Bu hâli görmeden kötü arkadaşlarından ayrılmak istemezsin. O kötü kişiler, seni Hak'dan ayıranlardır. Hakk'ın yabancısı olan onlardır.

Mutlaka halkla temas gerekli ise şüpheli işleri dahi yapmayan, zâhid, irfan sahibi ve bildiği ile amel edip Hakk'ı dileyenleri ara. Ve Hakk'ın arzu ettiği zâtları bul.

Seni kullardan kurtaran ve Hakk'a götüren kimselerle ol; Hak yakınlığını sağlayan kimseleri bul. Seni kim bataklıktan çıkarır, doğru yola koyarsa onu dile. Gözlerini dünyadan çeviren ve âhirete açtıran zâtı sor. Dünyanın katlarını gözünden silip öbür âlemin köşklerini göstereni iste. O kimse ki, seni perişan hâlinden çeker ve nurlu âlemin hoşluğuna götürür, işte sana o yarar. Saydığımız vasıtaları benliğinde taşıyan kimseleri ara ve arkadaş ol. Sözleri acı da gelse dayanmayı bil. Emrini ve yasağını kabullen; hayrın peşinini ve geleceğini hemen görürsün. Kahraman ol, sabırlı kişi kahramandır.. Şecaatin, bir anlık sabırdan ibaret olduğu malûmdur.

Seleyi sepeti al, amel kapısında otur. Çünkü bugün yaptığın iş kadar yarın işleme tâbi tutulursun.

Sebeplerin hakkını öde. Tevekküle düş, işler nerede yapılıyorsa oraya koş ve orada kal. Elinde taşıdığın ve üzerinde tuttuğun şeyleri alıp karşılığını vermezlerse üzülme. Yerinden kıpırdama. Seni bir bayağı kimse işine çağırırsa kendini tevekkül denizine at. Sebeple, onları Yaratan'ı bir gör. Hocana karşı iyi edepli ol; sessiz hâlin, sözünden çok olsun. Bu hâl, öğreneceğin şeyler için daha yararlı olur; sana bilmediğini öğreten zâtın kalbine daha yakın kılar.

İyi edeb seni arzularına daha yakın kılar, kötü edeb ise uzak kılar.

Sen bu hâlinle edebi nasıl bulabilirsin ki, hiç edeb sahipleriyle bir olduğun yok. Hocanı memnun etmiyorsun. Neyi öğrenebilirsin ki. Onun için kalbinde iyi duygu beslemiyorsun.

***

Fihrist'e dön

51. M E C L İ S

Konuşma tarihi: Hicrî, 20 Şaban 515 (Milâdî 1150).

Dünya, önden sona hikmetle doludur ve çalışma yeridir; âhiret ise, kudret âlemidir. Dünya hikmete mebni olup âhiret ise kudrete... Hikmet âleminde çalışmayı bırakma. Kudret âleminde işleri Hak görür, O'nun kudretini küçümsemek aklına gelmesin.

Bu hikmet âleminde O'nun hikmetine göre çalış; işlerin görülmesini O'nun kudretinden bekleme. Kadere güvenip nefsin hatası için özür arama. Kaderi bir hüccet sayıp iş yapmayı bırakma. Kaderin hükmünü öne sürmek tembellere hastır. Kadere geçmek, ancak emir ve yasaklar dışında olur. Herhangi bir emre bağlı olmayan işte kadere uyman olur.

İman sahibi, dünyaya kapılmaz, onda olan geçici şeylere bakmaz. Ancak ondaki kısmetini alır, kalbini Hakk'a verir. Burada işi bitinceye kadar durmak zorundadır. İş tamam olursa göçer, gider. Dünyanın ateşli işleri ondan beridir.

Yakıcılığa giden dünyaya kalbin girmesi için izin verilir.

İman sahibinin iç âlemi, elçiler evine benzer. Sır kemâle erince, kalbi himayesine alır. Kalb de, bu yolda ergin olursa maddî telâşı bırakmış olan nefsi emrine alır. Ayrıca bütün duygulara da fermanını geçirir.

Bu işler böyle devam ederken iman sahibinin beslemek zorunda olduğu kimseler, muhtaç durumda olmazlarsa onlardan ayrılır. Böylece halkın şerrinden kurtulur. Hattâ onları Hakk'a itaat bile ettirir.

Bu iman sahibinin, maddî bakımdan kullarla arası açık olur. Bu sebeple tek başına Hakk'a kulluk yolunu tutmaya bakar. Bir kendi, bir de Rabbı kalır. Bu da geçer, O'nunla olur. Sanır ki, halk hiç yaratılmamış... Tabiî bu duygu o iman sahibine göre olur. Zamanda öyle duygulara kapılır ki, iç âleminden Hak yalnız kendisini yarattı sanır ve yalnız kendisi var gibi hisseder. Kendisini ezelî varlığın akıntısına atar. Yapan Hak, kendisi ise bir âlet... Ortada bir **matlûb** kalır, kendisi ise **tâlib** olur. Görünürde bir asıl vardır, kendisi de onun uzanmış bir kolu... Bu hâlde, O'nun gayrini anlamaz ve O'ndan başkasını görmez.

Hak Taâlâ iman sahibini halktan beri alır. Sonra dilerse gönderir. Onların arasında değilmiş gibi meydana atar. Aralarına girince iyiliklerini düşünür ve onlara yarayan ne ise onu yapar. Onları hidayete götürür. Zahmet verirlerse sabra devam eder. Çünkü Yaratan'ın rızasının bu yolda olduğunu bilir.

Velayet makamına tam sahib olan zâtlar, kalblerin ve sır âleminin bekçileridir. Onlar Hak'la kaim olur, başkasını bilmezler. İşlerini başkaları için değil, Hak için yaparlar.

Ey içi bozuk, bunlardan haberin var mı? İmandan ne haber? O da yok... Hak'la ülfet kabilinden bir şey bildiğin var mı?.. O da yok.. Yakında öleceksin; ölümden sonra yaptıklarına pişman olacaksın. İyi kelâm etmek seni aldattı. Dilin güzel söze alıştığı için söyledin ve aldandın; halbuki kalbin hiç bir şeyden anlamaz ve kekeme... Bu hâl seni kurtaramaz. Fesahet ve güzel konuşmayı kalb yapmalı. Dilin iyi lâflar etmesi faydasızdır. Bu hâlde nefsin üstüne eğil ve ona bin defa ağla; halka da bir defa...

Ey ölü kalbli, Allah yolcularını bulamayan ve kendi başına işler açan, tedbirler kuran, fâni varlığını ve yaratılmışları Hak varlığına perde eden adam, ağla; bin defa ağla...

Halka bir acırsan, kendine bin defa acı ve ağla...

İlâhî, ben dilsizim, konuşturanım Sensin... Halka sözümden fayda ver; onların iyiliğini elimde bitir. Aksi hâlde beni yine lâl eyle...

*

Ey cemaat! Sizi, kırımızı gül kadar renkli ve tatlı ölüme davet etmekteyim. Bu ölüm; nefs, renk, tabiat, şeytan ve dünya ile savaş; Hakk'ın zâtından gayri sayılan şeyleri terk ve halkın arasından manen sıyrılmaktır. Bu hâllerde savaşa devam ediniz. Mağlûb olma ümidi sizi sarsmasın. Aziz ve Celil olan Hak, her an yeni bir tecelli ile kâinata nazar eder. O'nun kudreti sonsuzdur; o sonsuz kudretten yardım dileyiniz. İşin hikmet tarafını değil, kudret tarafını isteyiniz. İsteklerinizi sizin bilginize değil, onun bilgisine göre ayarlayınız. Arzularınızı O'ndan isterken sır âleminiz ve kalbinizle isteyiniz; dil gürültüsüne dalıp bir talepte bulunmayınız. Sizin bilginiz dışında kalan ve gücünüz yetmeyen şeyleri isteyiniz. O'nun karşısına iflâs ayağı ile çıkınız. Yaptığınız iyi işleri. O'na saymayınız. Gücünüzü, kuvvetinizi O'na anlatmak arzusuna kapılmayınız. Hakk'a akıl öğretmek hevesine düşmeyiniz. O'nun tedbirini bir yana atarak kendi tedbirlerinizi cahillere beğendirmek sevdasına kapılmayınız.

Bilgi ile iş yapmayan cahildir. Hafızası kuvvetli de olsa, içinden gelen bazı şeylerle amel de etse, yine cahil sayılır.

İş yönünü tutmadan kuru bilgiye kapılmak, seni ancak halka iletir. Halbuki bildiğinin gereğini yapmak, seni Hakk'a götürür. Bilginin icabına göre hareket, kalbe dünya sevgisini koymaz, iç âlemini sana gösterir. Bilgi ile amel, dış âlemin süsünden geçirir, kalbe süsler verir; kalb güzelliği yolunu gösterir. Kalbiniz temiz, için nurlu olunca, Hak'tan sana saltanat gelir. Çünkü sen Hakk'a lâyık bir kul oldun. Ve yararlı bir hâl aldın. Bir Âyet-i Kerimede bu mâna şöyle anlatılır.

- **«Salih kulları, Hak idaresi altına alır.»** (A'raf/196)

Hak Taâlâ iyilerin dışını ve içini saltanatı altına alır, dışlarını da hikmet eliyle terbiye eder. Hâl böyle olunca onlar, yalnız Hak'dan korkarlar. Başkasında herhangi bir işi ümit etmezler. Alacaklarını Hak'dan alırlar. Bir şey verecekleri zaman O'nun rızası için verirler. Hak'dan gayri her şeyden kaçarlar. Hak'la ülfet ederler. Bütün sukûn hâllerini onda bulurlar.

Bü zaman sona ermekte... Çeşitli değişik hâller ortalığı sardı. Âdeta bir fetret devri... Nifak zamanı oldu. İç bozukluğu her yanı sardı, îşler de bozuk, içler de...

Ey içi bozuk, sen dünyanın kölesi oldun. Halka da gösteriş yaparsın; işlerini onlara göre tutarsın. Hak Taâlâ'nın sana nazarını unutuyorsun ve âhiret için işler yaptığını göstermek yolundasın. Bu hâlinde ne yaparsan hepsi dünya için olmakta... ve bütün gayen o... Bu mevzuda, Peygamber (S.A.) efendimizin şu Hadîs-i Şerifi ne ka dar kesindir:

- **«Bir kimse, kalbinden istemediği ve gönülden dilemediği halde âhirete dair işleri dıştan yaparsa, ismi ve künyesi okunarak gök ehli tarafından lanetlenir.»**

Ey içi bozuk münafıklar, sizi anlarım; bu anlayışı ilim ve hikmet yönünden elde ederim. Lâkin ayıbınızı yüzünüze vurmam, Allah'ın emri ile örterim.

Yazık sana, görünür duyguların hatayı bırakmadı, dıştaki kirleri atamadın, ama iş temizliğinden anlatırsın. Kalb temiz olmayınca sır âlemi nice temiz olur?.. Kullarla dahi iyi geçinme yolunu bulamıyorsun. Hak'la nasıl geçinirsin? Kulların yanında iyi edeb takınmayan, Hakk'ın katında nasıl edeb yolunu bulur?.

Öğreten senden hoşnut değil, O'na edebli davranmıyorsun! O'nun emirlerini tutmaz oldun. Yastığa yaslanır, göğsünü çıkarırsın. Sözü bırak. Tevhid imanın ayak üstüne duruncaya kadar sözü terk et. Ta ki sen, vücut yumurtasını kırasın; çıkasın; lütuf ve kerem hücresine giresin. Ülfet kanatları altına sığmasın, ihlâs sevgisini bulasın, doya doya müşahede suyundan içesin ve bu hâlde bir beka bulasın, işte o zaman çevresine ses işittiren biri olursun. Etrafına sevgi aşılarsın ve çevrenin muhafızı olursun. Tâbir caizse, etrafını iyi kollayan ve himayesine alan, her varlığı esirgeyen bir varlık olursun.

İşte bu anlatılan hâller sende başlarsa söyle, konuş. Çünkü sen yüce kimse oldun. Halkı uyandırırsın. Onlara ezan okursun. Gaflete düştüklerinde ayık kılarsın. Gecen ve gündüzün, insanları ayıktırmakla geçip gider. Halkı Hakk'a tâata davet eylersin.

*

Ey cahil, elinden defteri at, bana gel. Tek başına dize gel. Bilgi, Hak erenlerinin ağzından alınır, defter köşelerinden değil... Hemen her çeşit bilginin esası, bilgi sahibinin hâlinden alınır, sözünden değil. Tam bilgi, halktan geçen, Hak varlığı ile var olandan alınır.

Asıl önemli iş, kendini yok etmekte, halkı yok görmekte ve Hak varlığı ile vücut bulmaktadır.

O'ndan gayri her şeye karşı yok ol... Sonra O'nda var ol ve O'nunla diril. Hakk'a hizmetçilik eden erlere arkadaş ol. Onlar Hakk'ın kapısından gayri durmazlar. Bütün işleri onun emrine uymak ve yasaklarını yapmamak... Ve O'nun kaderine sığınmak.

Hak yola hizmet edici olanlar, Hakk'ın dilemesi ile halk arasına girer ve fiil tecellisi ile kullarla olurlar. Onlar için kullara dalıp Hak'la niza çıkarmak usulü yoktur. Az oldu veya çok oldu gibi şeyler için itiraz etmek onlara yakışır şey değildir. Yüksek olmak veya altta kalmak onlar için önem taşımaz. Bu yüzden, verene çıkış yapmazlar.

Hak yola hizmeti bir yana itip nefsinle olma. Nefsin arzularını tatmin için Hakk'a kulluktan yan çizme...

Velî kullar, halka hizmet buyurunca şahsî arzularını katmazlar. Onlar için halka bir iş yapmak veya yaptırmak, bir rahmet ve şefkat eseridir. Yapılacak bir iş, onlara işaret yolu ile bildirilir de öyle yaparlar. Hiç bir velî, nefsi için kullardan bir iş talebinde bulunmaz. Onun nefsi itminan derecesini bulmuş, yaramaz inadı ve kötü isteği kalmamıştır; dünyaya meyilli hâli yoktur. Sen nefsini onlarınki gibi sanır, hizmet edersin. Halbuki senin nefsin cahildir, bir şey anlamaz. Hâl böyle iken sen ona uymaktasın ve tasarrufunu onun dileğine, kötü arzularına harcamaktasın.

Senin için en uygun iş;odur ki: Nefsin her uygunsuz arzusunu cevapsız bırakmak gerektiğini bilesin ve onun ses duvarına perde çekesin. Onu elde etmek dilersen böyle yap.

Nefsin sözünü dinlerken ona aklı olmayan bir deli nazarı ile bak. Şehvet, lezzet, atak kelâmlarını işitme. Senin ve nefsin helaki ondan gelen sözü dinlemekte, dediğini yapmakta olduğunu keza bilesin.

Nefis, Allah ü Taâlâ'ya itaat ederse rızkı bol gelir; elini her attığı yerde rızkını bulur. İsyan eder, zulüm yolunu tutarsa sebepler ondan yüz çevirir; zahmet verici işler başına çullanır. Bu hâlinde o, dünya ve âhiretin yaramaz metaı hâline gelir.

Bir nefis ki, itaatli ve yeterlik duygusuna sahip olur, onun sahibi her yerde sevilir ve elini attığı yerde, yüzünü çevirdiği yönde kısmetini bulur. Böyle bir nefse sahib olan hâlinden memnun olduğu gibi her şey de ondan razı olur. O zât farzı eda eder. Farz ibâdetleri yaparken gönlü hoştur. Yaptığı ibâdeti özüne bir külfet olarak kabul etmez. Kalbi, masivâdan âri olur. Dünyalık toplamaya koyulmaz.

Dünyanın ne artığını, ne de eksiğini kalbden taleb eder; bu bapta cümle duygusu sakindir.

Ey nimete belenen, eline girenleri şükürle karşıla. Aksi hâlde hepsini yitirirsin. Nimet kanatlarını şükürle bağla; yoksa uçar, elinden gider.

Asıl ölü, dışta diri de olsa, Yaratan namına arzuları yönünden ölebilendir.
-«Ölmeden evvel ölünüz,» Hadîs-i Şerifine işaret- İnsana, dış varlığı ne önem verir? Bir insan ki, hayatını boş şeylere, maddî lezzet, şehvet uğruna harcar, onun hayat tadı nasıl olur? Hayatının ne mânası kalır? Asıl diri olması gereken iç âlemi ölüdür. Sureti yerinde durur, ama neye yarar?

Allahım, bizi seninle diri kıl; Zâtından gayri şeylere karşı öldür.

*

Ey yaşta büyüyen, ama huyca çocuk kalan adam, bu çocuksu tabiatın ardından daha nice sene yol alacaksın? Dünyanın yaramaz huylarını daha ne kadar izleyeceksin? Bütün kasdını o kötülüklere harcadın. Neden anlamaz oldun? Himmetini önemli olana harcaman gerek... Yakayı kime kaptırır, peşinden gidersen onun kölesi olursun. Dünyaya kapılırsan onun kölesi olursun. Hakk'a kapılırsan O'nun bendesi ve kulu olursun. Nefsin arzularına kapılırsan halka düşersin, onların kölesi, hizmetçisi olursun. Kendini izle; kime bağlı isen onun oldun sayılır.

Sizin çoğunuz dünyayı diler, pek azı da âhireti... Dünya ve âhiretin Rabbını isteyen ise nadir sayılır. İşte sana bu zümreyi bulmak düşer. Onları bul ve edebli ol. Onlarla çekişme ve niza çıkarma.. Onların hâlini eksik bilme, sonra manevî hâlinde noksanlık ortaya çıkar. Onlara karşı kötü edeb tavrı takınayım deme, helak olursun.

Akıllı olunuz; siz yaptığınız işlerde Hakk'a düşmanlık taslamaktasınız. Halbuki O'nun yanında değeriniz, bir sinek kanadı kadar kıymete dahi değmez. Meğer ki, bütün hâlinizde, bilhassa yalnız kaldığınızda, işleriniz ihlâslı olsun... İşte o zaman değeriniz artar.

Bitmeyen bir hazine var. O da doğruluk, ihlâs, Allahü Taâlâ'dan korkmak... Ve O'ndan ümitli olmak... Ve O'na dönmek... Bütün hâllerde bunlar olmalı.

Sana iman gerek... Seni, Hak erlerine iman götürür. Onlara vardığın zaman

kanatlarını ser. Onu hâline bırak, olduğu gibi kabul et. Onun önünde sus. Kötü edeble O'na eziyet etme,; Bilmediğin şey önünde ses etmemen ilimdir. Ve ilminin yetmediği şeyde, o bilgin kişiye teslim olman, İslâmiyet sayılır. Bilgiyi ve İslâmiyeti o sana belletir. Yeter ki noksanını bilme irfanına sahib olasın...

Ey imanı zayıf adam, dünya yok, âhiret yok... Sana göre varsa iyi edebli değilsin. Bilhassa, büyük zâtlara vardığın zaman bunları gönlünden at. Dünyayı sevmek, âhirete gönül kaptırmak, Hakk'a karşı iyi edebli olmamak, sayılır, velî kulları ve peygamber makamına kaim olan bedelleri töhmet sayılır. Onları peygamber makamına Hak çıkardı. Peygamberlerin vazifesini onlara verdi. Onları bildikleri ve işleri ile bırak. Hak Taâlâ onları nefis şerrinden ve kötü arzudan temizledi; zâtıyla kaim eyledi ve daima huzurunda tutar. Zâtından gayri her şeyden kalblerini beri etti. Dünya, âhiret ve halkı onların idaresine verdi. O büyüklerin görüşü, Hakk'ın kudretidir. Bildikleri O'nun hükmüdür, ilmidir. Onlar için Hak'la kuvvet şu kelimenin sağ mânasından gelir:

- «Şiddet ve kuvvet, bizzat ulu ve bizzat yüce olan Allah'ındır.»

İşte o büyükler bu sözü tasdik ettiler. Bütün güçlerini, kuvvetlerini bu uğurda harcadılar. Halkın kuvvetini de o kuvvete verdiler. Sıkı bir şekilde Hakk'ın kuvvetine ve kudretine sarıldılar. Maaz -ashab'dan olan Maaz değil- şöyle dedi:

- «Allah'ım, beni istediğim gibi yapmazsan, dilediğin hâle çevir.»

Allah ona rahmet eylesin.

*

Ey evlâd! Bir sürü çekişme sonunda, dünyadan hırsla lokma almaktansa, İlâhî hükme boyun eğip kısmete düşeni almak hepsinden evlâdır. Kazaya rıza lokması, doğruların kalbine en tatlı gelen şeydir. Bu hâl, dünya malı almak için kalbi hırsla doldurmaktan üstündür. Çünkü dünya geçimine en çok tat katan bu hâldir. Bütün değişen cinsler için kazaya boyun eğmekten gayri ne çare var ki?..

İnsanlara, ilim, ihlâs ve amel ile konuş. Onlara amelsiz ilimle konuşma. Çünkü bu konuşma ne sana, ne de başkasına fayda sağlar.

Peygamber (S.A.) efendimiz bir Hadîs-i Şerifinde şöyle buyurur:

- «İlim amele uzaktan nida eder, duyar da cevap verirse, pekâlâ, aksi halde göç edip gider.»

İlim, bereketini alır; sana da yükü, vebali kalır. O kez sen, ilmi yüzünden fitne fesada uğrayan olursun. Ağaç sende kalır, onun meyveleri uçar gider.

Allahü Taalâ'dan, kendi katında hâl ve makam vermesini iste. Bunu nasib eylemesini dile. Ve sen, o bulduğun hâlin açığa çıkmasını sevmeyesin. Hak'la aranda olan işlerin dışa çıkmasını seversen helakine sebep olmuş olursun.

Sakın yaptığın işlerde ve bulduğun manevî hâlde kendini görmeyesin, büyüklük satmayasın. Bu hâl, sahibini azdırır ve Hak Taâlâ'nın rahmet nazarından uzak kılar. Sakın sözünü dinletme ve kabul ettirme hevesine de kapılmayasın. Bu da sana zarar getirir, fayda getirmez.

Hak tarafından bir nur almadan ve o nur kalbinden diline çıkmadan ve işlerini de ona göre yürütmeden hiç bir kelâm sarfında bulunma. Sen, evinde sofraları hazır etmedin; halkı neyinle yemeğe çağırırsın? Bu işler önce temel ister, sonra üzerine bina...

Kalbin derinliğini kaz ki, oradan hikmet gözleri kaynasın. Sonra ihlâs, mücahede ve iyi işlerle yükselt. İşte bundan sonra halkı o köşke davet et.

Allah'ım, Zâtından gelen ihlâs ruhu ile amel kalıplarımıza can kat.

Halkın sevgisini kalbinde taşıdıktan sonra, onlardan ayrı yaşaman ne fayda sağlar? Kalbin onların arzusu ile dolu oldukça ne sende, ne de yalnız kalmanda bir iyilik olur.

Halvet -huzur için yalnız durmak- hâlinde halkı kalbinde saklarsan tek başına ve huzursuz sayılırsın; Allah ile ünsiyet sana uzak sayılır. Bu hâlde senin ünsiyet ettiğin, nefis, şeytan ve kötü arzuların olur.

Allah île ünsiyet etmeye bak; O'nunla olmayı arzula. Kalbine O'nun sevgisini yerleştir. Kalbin Hak'la olup halktan temiz olunca, dış cephen ehlin ve akraban arasında olmuş, ne zararı var?

Kalbinde hakikî ünsiyet yerleşirse vücut yapını yıkar, basiret gözlerini açar, Hakk'ın fazlını ve fiil tecellisini görmeye başlarsın. O'nunla razı olur, başka bilmezsin.

Bir kimseye manevî hâllerden biri geldiğinde, dinî emirleri yerine getirerek o hâlin kalmasını, gitmesini, aşağısını veya üstünü istemezse, ona rıza makamı verilmiş sayılır. Muvafakat ona nasib olmuş olur ve kulluk, onun bulunduğu hâl demektir.

Sana yazık oluyor; yalan söyleme. İlâhî hükme razı olduğunu söylersin, ama bir lokma, bir kuru ot ve kendine has saydığın bir şeref mevzuu şeklini değiştiriyor.

Yalan söyleme, yalan sözlerini işitecek hâlim yok. Onunla iş tutmaya da niyetli değilim. Hele hiç bir yalana doğruluk damgasını katiyyen basamam.

Halk arasında, kalbine hayır ve şer cinsi şeylerin ilhamı gelen bir tek veya bir ferttir. Kalblerine hayır ve şer cinsini bilmek için ilham yollu kelimeler düşen azdır. Bu ilhama lâyık olan büyükler eksik olmaz. Niçin lâyık olmasınlar ki, onlar sözde, işte ve bütün ahvalde peygambere uymuşlardır. Peygambere melek vahiy getirirdi; bu aşikâr gibiydi, herkes bilirdi. Ama bunlara gelen ilhamdır; gizli gelir. Kalbleri o ilhama lâyıktır. Çünkü peygamberlerin vekilleri, vârisleri olmuşlardır. Ve her hâlde ona uyarlar. Peygambere uymanın sahih olması için ölümü hatırla. Ölümü hatırlamak nefsi yenmekte sana yardım eder. Şeytanı yıkar, kalbinden dünyalık hevesini çıkarır, ölümden öğüt almayan için azad yolu yoktur. Peygamber (S.A.) efendimiz bu mânayı şöyle anlattı:

- **«Öğüt için, ölüm yeter.»**

Kısmet için üzüntünün ne yeri var? Ondan uzakta da olsan gelir, yakında da... Kalbini kısmet sevgisinden yana alırsan aziz olursun; kısmetin de gelir. Kalbini dünyalığa bağlarsan aziz olamazsın. Dünyalığı da sıkıntı ile alırsın.

Münafık, halk yanında Allah'tan korkar gibi görünür ve hareketlerini öyle ayarlar.

Ama, halktan ayrılınca Hakk'a karşı elinden geldiği kadar kötülük yapmaya bayılır.

Sana yazık; imanın sağ olsaydı, Hakk'ın sana nazır olduğuna inansaydın, sana yakın olduğunu ve daima seni görmekte olduğunu bilseydin, O'ndan utanırdın.

Şunu kati bilesiniz ki, ben daima Hakkı söylerim. Sizden ne korkarım, ne de bir şey beklerim. Bana göre siz, bir sinek kadar küçük, zerreler kadar da ufaksınız. Ben hakikaten hayrı ve şerri Allah'tan görürüm; sizi bu hususta yetkili göremem... Köle ve efendileri yanımda eşittir.

Kötülemeniz gerekeni, dinin emri ile kötüleyiniz. İster sizin ister başkasının olsun, dinî bir hüküm olmadan nefse, şeytana, kötü isteklere ve tabiatın kuvvetine dayanarak herhangi bir şeye karşı durmayınız. İslâmî emirler bir şey için konuşuyorlarsa ona uyunuz, susuyorsa siz de onunla susunuz.

*

Ey evlâd! Başkasında bulunan bir hatayı defetmek istersen nefsinle yapma, imanınla yap. Kötülükleri iman yıkar. Yakın ise bütün, pislikleri giderir. Rabbin ise işlerinde sana yardımcı olur. İyiliğe yönelirsen, sana yardım eder ve meleklere över. Anlatılan mânalar aşağıdaki Âyet-i Kerimelerle şöyle ifade edilir:

- **«Eğer Allah yardımcı olursa, size galib gelen olmaz.»** (A'li İmran/160).

- **«Hak işlerde yardımcı olursanız Allah yardımcınız olur, bü uğurda dizlerinize kuvvet verir.»** (Muhammed/7).

Bir kötülük gördüğünde, kalbine düşen İlâhî bir gayretle onu. yok etmek istersen, Allah sana yardım eder. O kötülüğü yok etmen için sana arkadaş olur. Kötülükleri senin için ezer, yok eder. Ve herhangi bir işi, nefsine kapılarak, desinler ve keyif için gidermek sevdasına kapılırsan rezil olursun, Hak yardımcın olmaz... Bu yüzden onu yok etmeye güçlü olamazsın.

İman, kötülükleri yok eder. Hangi kötülük imanla yok edilmezse o mevcud kalır. Yâni, kötülüğün giderilmesinde iman ölçüleri kullanılmazsa, kötülük yıkılmazsa, kuvvet bulur ve devam eder. Belki de öncesinden daha fazla şahlanır.

Kötülüğün yok edilmesinde, senlik dâvası olmayacak; Allah için isteyeceksin. Gerçi bir kötülüğün giderilmesi kulların yararınadır, ama sen onu Allah için dileyeceksin. O'nun yolu için olacak, nefsin için değil... Her işin O'nun için olsun, senin için değil... Hevesi bırak, İşlerinde ihlâs sahibi ol.

Ölüm seni bekliyor. Onun sıkıntılı izini takib etmek elbette gerekli, senin için elzem. O hâlde seni rüsvay eden bu hırsı bırak. Sana gerekli olan, seni bulur. Sana ait olmayan, sana varmaz. Allahü Taâlâ ile ol. Senin için olanı arama. Başkasına olacak şey, sinene sıkıntı yağdırmasın. Hak Taâlâ Peygamberine (S.A.) şöyle emretti:

- **«Onlardan bir sınıfa, fitneye düşürmek için verdiğimiz dünya ziynetlerine gözlerini dikme.»** (Ta-Ha/131).

İşlerin en zoru, irfan sahibi olduktan sonra, avam tabakası ile oturmak ve onlarla konuşmaktır. Bir ülkede belki bin kadar irfan sahibi olur, ama içlerinden ancak biri konuşabilir. O da peygamberlerin gücüne sahiptir. Ona elbette peygamber gücü

lâzım olur, çünkü halkın her cinsi ile oturur ve aklı erenine, ermeyenine anlatır. Her çeşit mü'min ve münafıkla oturur, konuşur. Bu hâl büyük güçlük getirir. Ama o, sabra devam eder. Mahfuz olduğu için onların kötülüğü o irfan sahibine zarar vermez. Allahü Taâlâ kötülüğe girmemesi için o irfan sahibine yardım eder. Çünkü o, kullara iyi şeyleri tebliğ ederken Hakk'ın emrine uyar. Nefsi, isteği, şahsî düşüncesi ve iradesi ile konuşmaz. O, konuşmak için manen zorlanır, bu yüzden kötülükten esirgenir.

Allahü Taâlâ'ya arif olmak dilersen, halkın kıymetini gönülden sil. Evet, onlardan gelecek iyiliği de, kötülüğü de... O'na karşı ancak böyle yakınlık elde edebilirsin...

Yazık, dediklerimi anlâyamıyorsun. Dünyalık elde olur, cepte olur. İyi ve yararlı binalar yapmak için caiz... Ama onları kalbe sokmak olmaz. Dünyalığın kalb kapısında beklemesi olur, ama içeri girmesi asla... Dünyalıktan geçici şeyleri kalbin köşesine yerleştirirsen, sende de hayır kalmaz.

Anlattığımız vasfı benliğinde taşıyan bir kul, varlığını siler, halkı yok bilirse, yokluğa ve mahva ulaşır. Bu ulaşmada, iç âlemine gelen âfet ve kederler onun ruh âlemine zarar vermez. Bir âfet geldiği zaman onda İlâhî bir emir olursa yapışır, yasak görürse çekinir. Her hangi bir şeyin gelmesini temenni etmez ve bir şeye karşı da hırs beslemez. Kalbine Tekvin sıfatının tecellisi gelir. Her şeyin aslındaki oluşu ve şekil değişmesi, ona teslim edilir.

Ey ilim ve amel yönünden hıyanete dalanlar, sizinle o büyükler arasında dağlar var. Ey Allah'ın ve peygamberlerin düşmanları ve Allah'ın kullarını kesenler, siz açık bir zulüm içindesiniz. Nifakınız açık. Ey bilginlik taslayanlar, bu nifak hâli ne zamana dek sürer?.. Ve ey zâhid geçinen zavallılar, dünyalık kapmak için valilere ve sultanlara daha ne kadar nifak alâmeti ile boyun bükeceksiniz? Dünyanın geçici lezzeti ve aşağılık şehveti için onlara daha ne kadar ağız eğeceksiniz? Şu zamanda yaşayan şahlar ve sizin çoğunuz zulüm çarkını çalıştırmaktasınız, zalimsiniz. Allah'ın kullara verdiği malı gasbetmektesiniz.

Allah'ım, münafıkların saltanatını yık... Ve onları yaptıkları kötülük için utandır ve onlara tevbe yolunu göster. Zalimlerin belini kır, onları, yeryüzünden temizle, ya da ıslâhlarını kolaylaştır. Âmin!

*

Ey efendiler ve hizmetçiler, ey zalimler ve âdiller, ey ihlâs sahipleri ve münafıklar, dünya bir zamana kadar uzar, âhiret ise sonsuzdur.

Hak'tan gayri her şeyden ayrı ol. Mücahede ve zühdünle, kalbini Rabb'ından gayri cümle eşyadan temiz eyle. Sakın, seni Hakk'ın gayri hapse koymasın; O'ndan gayri bir avcının tuzağına kapılmayasın ve seni O'ndan alıkoyan olmasın. Kısmetlerin gelince emir ve uyarlık yolu ile al, ye. Alacağın herhangi bir şeye hırsla sarılma; yeterlik duygusunu kalbinden atma. Dünyalık şeyleri seçme ve kalbini dünyalığa sevgi ile verme.

Zühd hâli bir kimsede devam ederse, kalbe manevî bir hüzün dolar, bünyede uçukluk hasıl olur. Bu uçukluk ve hüznün sonunda, Hak tarafından kurtuluş ve ferahlık gelir ve ona karşı irfan duygusu hâsıl olur; hüzün ve keder kaybolur, gider.

İman sahibi, kalbini yaratılmışlardan, ehilden, evlâddan ve maldan almıştır. Onun kalbi, şahın elçisini bekler, dışı ise dünyalık şeylerle meşgul olur. O şehrin kapısını geçmeyi özler. O ehli arasında oturduğu hâlde hepsini kalbinden atıp Hakk'a emanet etmiştir. İman sahibi, sonuna kadar varlığını emanete vermiştir ve elinde ne varsa onlar da kendisine emanet bırakılmıştır. İman sahibi halk arasındadır. Ama onları sahibine bırakmıştır. Kullara bir zerre bağlılığı varsa da asıl bağlılığı Yaratan'adır.

Tevhid hâli kalbe yerleşirse dıştan yapılan işler sahih olur. Tevhid hâli, içi ve dışı eşit eyler. Zenginliği ve fakirliği aynı kalır. Halkın gelişini ve gidişini bir gösterir. Övmelerini ve kötülemelerini aynı yapar. Neden halkın övmesini ve kötülemesini kalbinden atmayasın ki, yaptığın büyük kârla kalbin onları sevmez. Sen onları atmak istemesen bile kalb kötü şeyleri sezer, dışa atar. Kalbin Aziz ve Celil olan Allah'la olur. O'nun zikri ve O'nun şevki kalbine yerleşir. İşte bundan sonra orası Hakk'ın saltanat yeri olur.

Dediklerimizi yap; seven olursun, hakikî sevilen olursun, öğreten, bilgin, iyi bir hakim, yakınlık içinde bir yakın bulan ve edebli bir edib olursun. Halktan gına duyarsın; onlara karşı kalbinde yeterlik duygusu bulunur.

Ey cahil! Bilgin, cehlinden geliyor. Öğrenmeyi bir yana attın, öğretmeye kalktın!.. Yorulma, senden bir şey çıkmaz. Hiç kimse elinle felaha varamaz. İyi olmayan bir kimse, nefsinin dahi terbiyecisi, öğreticisi olamaz, nerede kaldı ki, başkalarına muallim olsun...

*

Ey cemaat! Allah'ın kudretini âciz görmeyiniz; sonra küfür ehline katılırsınız. Hükümlere göre çalışınız. Bu çalışma sizi ilme ulaştırır. İlmin hakikati sizde tahakkuk ederse kudreti görürsünüz. İşte o kez tekvin sıfatı, kalb ve sır elinizle tecellisini gösterir. Şayet kalb cihetinde Hak'la aranda perde kalmamış olursa... O seni tekvin sıfatı için güçlü kılar; sır hazinelerine muttali olursun. Fazilet taamını yersin. Ülfet şarabını içersin. O'nun yakınlık sofrasına oturursun. Bu hâller, kitap -Kur'ân- ve sünnetle yapılan amellerin meyvesidir.

Kitap ve sünnetle amel et. Onların dışına çıkma. İlmin sahibi, elinden tutup zâtına götürünceye kadar devam et.

Hikmetler hocası hazakatle, kendi kitabına göre iyiliğine şahadet ederse, ilmin esas kitabına iletir. Onda da hakikati bulduğun takdirde, kalbini ve mânanı kıyama kaldırır.

İşbu hâllerde nebi, kalbin, iç âlemin sohbet arkadaşıdır; elinden tutar, doğruca şaha götürür ve der:

- «İşte siz; işte Rabbınız.»

***

52. M E C L İ S
Bu konuşma, cuma sabahı medresede yapıldı. Konuşma tarihi: Hicri 10 Ramazan 545 (Milâdi 1150).

Ey cemaat! Allah'a koşunuz. Halkı, dünyayı ve O'nun zâtından gayri her şeyi bir yana atınız, O'na koşunuz.

- **«Bütün işlerin sonu Allah'a varır.»** (Şura/53)

Âyet-i Kerimesini işitmediniz mi?..

*

Ey evlâd! Halka beka gözü ile bakma. Onların yok olacağını düşün; öyle bak. Onlardan fayda ve zarar bekleme. Onları âciz ve zelil olarak bil. Hakk'ı tevhid et. Ve O'na tevekkül eyle.

O'ndan gelen şeyler yüzünden hezeyana kapılma. Dünya ve dünyada zuhura gelenler Hak'dan gelir. Yaratılmışlar ve onlarda dönüp duranlar, O'nun tecellisi ile oldu. İman sahibinin kalbi, bunların hepsinden beri durur. Çünkü onları Hak'tan memnun ve vazifelerini yapan olarak görür. Hele o iman sahibi, bir de kalbini sebeplerden temizlerse, sebeplerin güçlüğüne ve ayal derdine uğradıkta Hak'dan yardım görür; onların sıkıntılı hâllerine dayanmak için kuvvet bulur. İşlerini kendiliğinden görürlerken o kalbini hiçbirine vermez. Yaratan'ına bağlar. O'ndan bir an dahi ayrı olmaz. Hâlinde değişiklik istemez?: Çünkü verilen bir hüküm var; o değişmez. Kısmet biçilmiştir, eksilmez, artmaz. Bu yüzden eksilmesini veya artmasını talep etmez. Kısmetinin geç kalmasını ve süratle gelmesini de beklemez. Çünkü o, her şeyin tayin edilmiş bir vakti olduğunu bilir. Bu hâli isteyen kişiler, asıl akıl sahibidirler. Artma, eksilme, geç kalma ve er gelme gibi şeyleri dileyenler ise akıldan noksan olanlar; delilerdir.

Allah'tan hoşnut olan kimse, bütün hâlinde O'na uyar; bu uyarlığı başkalarına yapılan işlerde de gösterir. Allahü Taâlâ'dan razı olan anlayışlı olur ve O'nun cümle işlerini sever, ömrünün bir miktarı uymaz yolda geçmiş dahi olsa, kalanını O'nunla devam ettirme yolunu arar ve O'nun dilediği yolda geçirerek tüketir.

Hak Taâlâ onun anlatılan hâlini sever ve her şaşırdığı an:

- **«Rabbın benim,»** der.

Aynı kelâm tecellisini, Musa (A.S.) peygambere de yapmıştı. Peygamber (S.A.) efendimize ve Musa (A.S.) peygambere bu tecelli açıktan oldu. İrfan sahiplerinin kalbine de manevî cihetten gelir. İrfan sahibi, o kelâm tecellisini bir rahmet ve lütuf olarak görür. Hak Taâlâ, o yüce tecelliyi Peygamberine açıktan bir iyilik ve mucize olarak bahşeylemiştir.

Peygamberlerin mucizesi aşikârdır. Velîlerin kerameti ise çok kere gizli olur. Yâni velîlere gelen manevî hâller iç âlemde belirir. Peygamberlerinki ise açıktan.

Velîler, peygamberlerin manevî vârisleridir. Allahü Taâlâ'nın kurduğu yolu korumaya çalışırlar. O dini, insanların ve cin tayfasının şeytan tiplerinden saklarlar.

Sen, Allah'a, peygamberlerine ve velîlerine karşı açık cehalet beslemektesin. Bu yüzden sözümüz hoşuna gitmiyor. Allah yolcuları sana ne anlattı? Onların içinde bulunduğu hâli ve onlara aykırı şeyleri kimden öğrendin. Sen Kur'ân-ı Kerîmi

okumaktasın, fakat ne okuduğunu bilmiyorsun. Çalışırsın, fakat tuttuğun işin farkında değilsin. Bulunduğun hâl, yalnız dünyadır, âhiret yok... Hâl böyle iken o büyük zâtlara gürültü ile hücum edersin.

Akıllı ve edebli ol. Sus ve tevbe et. Hak Taâlâ'ya dair sende bir haber yok. Onun peygamberlerinden de bir haberin yok. Evliya hakkında da bir malûmatın yok. Hak Taâlâ için bilgi ve O'nun yarattıkları hakkında toplaman gereken malûmattan da sende bir eser yok.

Tevbe ve sükûta sarıl. Ölümü düşün; kendini sırta alınmış kabre doğru yol almakta gör. Bunları düşün ki, bilgiler elde edesin. İşlerini Hak'la göresin ki, O da sana dünya ve âhireti görecek nuru versin.

*

Sözlerime dönünüz ve içtihadınızı ona göre yürütünüz. Geçmişle ilgiyi bırakınız; çünkü o sizi bir heves olarak sarar ve yıkar. Ayrıca geçmişe dayanmak tembellere gerekir. Geçmişin –kaderin- verdiği hüküm bizim aleyhimize değildir. Onu bir yana atalım, vasıtalara iyi sarılalım ve öyle çalışalım. Dedi, diyorum, niçin ve nasıl gibi sözleri bir yana atalım. Allahü Taâlâ'nın ilmine girmeliyiz. Bizden çabalamak. Fiil tecellisini O dilediği gibi yapar. Hak Taâlâ şöyle ferman eder:

- **«O yaptığından sorumlu tutulamaz, ama öbürleri yaptıkları işlerin hesabını vereceklerdir.»** (Enbiya/23).

Bir gün işin sona erer. Hakk'a yakın olursan kalbin sahih olur. Bu hâl senin için dünya ve âhiretin zühdü sayılır. Bundan sonra ismin, Hak yakınlığı kapısına yazılır; hem de nasıl, bilir misin;

- «Falan oğlu falan, Allah'ın azad ettiği erenlerdendir,» diye...

İşte bu hâl değişmez, artmaz, eksilmez. Bu kere senin hayrat işlerin artar, şükrün çoğalır. O'nun önünde tâat ve ibâdet yollarını tutarsın.

Her şeye rağmen, hâlin ne olursa olsun, korku elini kalbinden çekme. Hakk'ın kudretini âciz bilme ve şu âyetlerin mânasını anla:

- **«Allah dilediğini imha eder ve dilediğini bırakır. Kitabın aslı O'nun katındadır.»** (Ra'd/39).

- **«O yaptığından sorumlu olamaz; öbürleri sorumludur.»** (Enbiya/ 23).

Ezelde yazılan yazı üzerinde durma; onu yazan, bozmaya da kadirdir. O ki, bir binayı yapmaya kadirdir, yıkar da...

Daima korku, ümit, çekinme ve tâat üzere ol. Selâmet ayağı ile burayı bırakıp öteye geçinceye kadar böyle kal. Ölüm gelinceye dek korkuyu, tâatı ve kötülere karşı çekinmeyi bırakma. Ölümü iyi geçirip selâmete erdikten sonra korkma, artık değişme ve tebdil hâli olmaz.

Ey cehil nifakı ile sıkışıp kalan adam. Dünyayı arayan, onu kapmak için başını her derde sokan ve durmadan haram yiyen kimbse... Kalb nurunu, gönül sefasını ve hikmetli sözler etmeyi nasıl umuyorsun? Zavallı, onlar sana nasib olur mu?

Allah yolcuları zaruret icabı konuşurlar. Uykuları, istiğrak âlemine dalanın hâline benzer. Yemeklerini de bir hasta gibi yerler. Kitabın hükmü, sona erinceye dek böyle giderler. Hak Taâlâ'nın meleklere dair buyurduğu şu Âyet-i Kerimenin hükmü, sanki o büyükler için de caridir:

- **«Allah'ın emrine karşı gelmezler, emrolundıklarını yaparlar.»** (Tahrim/6)

Onlar meleklere benzerler. Hayır, onlardan daha üstündürler. Melekler onların hizmetçisi gibidir. Dünya ve âhirette, onların içinde durduğu köşkü melekler taşır.

*

Ey cemaat! Sözlerim hâlinizi değiştirmiyorsa inanarak ve doğruluğuna kani olarak dinleyiniz. Sözlerimin kalbe bir yüzü vardır; kalbinizi ve sırrınızı o yüze vererek dinleyiniz. Kalbinizle dinlenen sözlerim içinizi ve dışınızı rahata erdirir. Nefsin ve kötü arzunun saltanatını kırar. Şehvet ateşinizi söndürür. Sizin için şehvetin en kötüsü odur ki: Dünyayı size sevdire; fakir hâli için öfke duyura ve böylece helak çukuruna düşüre...

Bazı büyükler şöyle der:

- Takvanın (kötülükten sakınmanın) doğrusu odur ki: Kalbinde ne varsa, hepsini bir açık tabağa koyasın; böylece bütün pazarı gezesin, içinde seni utandıran şey bulunmaya...

Ey cahil, neyle yetinmektesin? Halbuki, ittika sahibi de değilsin. Sana: «Allah'tan kork,» dense kızarsın.

Hak söylense işitir, fakat tembelce davranırsın. Yaptığın bir kötülük hatırlatılırsa kinin kabarır, öfken açılır. Hz. Ömer (R.A.) şöyle buyurur:

- «Bir kimse Allah'tan korku üzere olursa, onun kini kabarmas.»

Hak Taâlâ, peygamberlerine indirdiği bazı kitaplarda şöyle buyurdu:

- «Bana itaat ettiğiniz süre sizi severim; karşı gelmeye başladınız mı sevmem.»

Hak Taâlâ'nın sizi sevmesi, size ihtiyacı olduğu için değil, size rahmeti icabıdır. O seni seviyorsa, senin için seviyor; kendisi için değil. Tâat üzere olmanı sever, çünkü faydası sana... Sana gereken seni senin için sevenle olmak, kendisi için sevenden de uzak durmak...

İman sahibi, Mevlâ'sını hatırlar ve her şeyi unutur. Bu hatırlama dolayısiyle yakınlık bulur, O'nunla yaşar, hayatı O'nunla devam eder. Tevekkülü sahih olur; dünya ve âhiretin darlığı için O'na sığınır. O da yeterlik sıfatı ile tecelli eder.

İman sahibinin tevekkülü sahih -tevhid hâli tam- olursa Hak Taâlâ, İbrahim Peygambere yaptığı iyiliği ona da yapar. O kula, mânasını, hâlini, hattâ lâkabını verir. Varlığı taamından yedirir, zâtından şarap içirir. Kendi evinde o kulunu iskân ettirir. Sakın burada, aynı makama çıkar mânasını almayasın. Hâl böyle olunca, mâna cihetiyle İbrahim peygambere nisbeti doğru olur. Tabiî bu hâli dış cephesi ile beklemek caiz olmaz; manevî bir hâldir, eren bilir.

*

Utanmaz mısın, hırsın seni yükledi öyle bir hâle getirdi ki, zalimlere hizmet etmekte ve haram yemektesin. Ne zamana kadar haram yiyecek ve şahlara (!) hizmet edeceksin. Hizmet etmekte olduğun kimselerin yakında saltanatı yıkılacak. Ve sen, Hakk'ın hizmetine ister istemez gireceksin. O'nun mülkü devamlıdır. Sonu yoktur.

Akıllı ol. Dünyanın azıyla yetin; âhiretin çok şeyi gelinceye dek az dünyalıkla yetinmeyi elden bırakma. Böyle olursan yediklerini yeterlik duygusu içinde alırsın. Kısmetini, dünyada dünyanın eli ile ve tabiat, heva, şeytan, avam, halk ve sultanlarla değil, yüce Mevlâ'nın kapısında durarak, O'nun kudret ve fiil tecellisi, O'nun zâtı ile alır yersin.

Dünyalığı alıp yediğin zaman kalbin Rabb'ının kapısında olursa, melekler ve peygamberlerin ruhları etrafında olur. Bir grup Hak'la yer, diğeri maddiyata düşkün... Bu iki grup arasında ne azîm fark var.

Allah yolcuları akıldan ibarettir; onlar şöyle der:

- Biz dünyalığımızı, ne sokakta, ne de evimizde yeriz; ancak O'nun katında, yâni Hakk'ın indinde yeriz.

Zâhidler yemeklerini cennette yer, arifler O'nun katında... Halbuki onlar dünyada dururlar. Muhabbet ehli, ne dünyada yer, ne de âhirette...

Onların taamları ve şarapları, Hak yakınlığı ve O'nun rahmet nazarıdır. Onlar, dünyayı âhiretle sattılar. Âhireti ise Hak yakınlığına verip kurtuldular. Bu anlatılan şeyler sevgi ehlinin vasfıdır.

Hak sevgisinde doğru olanlar, dünyayı ve âhireti birden onun aşkına verip çekildiler. Bu hâlde yalnız O'nu dilediler, başkasını değil... Bu alış veriş bittikten sonra, Hakk'ın kerem sıfatı onlara galebe etti: Dünya yeniden verildi; âhiret yine önlerine çıktı. Bunlar birer mevhibe olarak verildi. Hak Taâlâ onlara dünyayı ve âhireti almak emrini verdi. Onlar da mücerret emirle doyuncaya ve artırıncaya kadar dünyalık aldılar. O kadar bol aldılar ki, artık her ikisinden de gına'geldi onlara... Bunları kadere uyarak aldılar. Kadere karşı itiraz etmemek ve İyi edeb sahibi olmak ne iyi...

Dünya ve âhirete ait şeyleri alırken şöyle derler:

- Biz bunları alıyoruz, ama niyetimizin ne olduğu Sana malûm.. Bilirsin ki, senin her şeyine razıyız; başkası için bu duyguyu taşımak bize gerekmez. Açlığa razıyız; susuz kalmaya, zillete, çıplak kalmaya ve her cins güçlüğe razıyız. Yeter ki, kapında olalım; ötesi bize hiç gelir.

Vakta kî, o büyükler razı oldular, nefislerini de bu hâle alıştırdılar, işte o zaman onlara rahmet nazarı gelir. O anda zillet içinde olanlar aziz olur. Fakir iseler zengin olurlar. Artık, dünya ve âhirette Hak yakınlığı, onlara iyilik olarak verilir.

İman sahibi, dünyaya hırsla kapılmaz. Onun bu hâli, iç kirini, pisliğini ve kederini giderir. Âhiret hâli tecelli eder. Kalbi dünyayı bıraktığı için ona çabuk meyleder. Sonra Hakk'ın gayret eli gelir; onu da kalbden siler, süpürür; âhireti sevmenin de bir hicab olduğunu anlatır. Âhirete bağlı olmanın, Hak yakınlığına zararı olduğunu anlayınca bilcümle yaratılmış şeylerle uğraşmayı bırakır. Dinî emirlerin gereğini yapmaya başlar. Avam kullarla, kendi arasında bulunan malûm hududu muhafaza ederek

vazifesini yapmaya koyulur. Basiret gözleri açılır, o gözle nefsinin ayıplarını görmeye başlar. Yaratılmışların hatasını görür. Rabbın gayrına bağlanmaz. Başkalarından bir şey işitmez. Başkalarına aklı ermez. Hakk'ın vaadinden gayrisi onu avutamaz ve O'ndan; gayri kimsenin tehdidi korkutamaz. Onunla meşgul olur, başkasıyla uğraşmaz. Bu hâlleri benliğinde toplayan kimse, hiç bir gözün görmediği, kulağın işitmediği ve beşer kalbinin hatırlamadığı bir varlık olur...

*

Ey evlâd! Nefsinle uğraş, ona faydalı ol, sonra başkasına... Mum gibi olma ki, kendisi yanar, biter, bir fayda alamaz, başkalarına aydınlık olur. Herhangi bir işe atılırken, nefsinle, şahsî ve bencil isteğinle atılma. Allah bir şeyi dilerse onu senin için hazırlar. Kullara faydalı olacaksan, haberin olmadan onların arasına atar. Onlarla uğraşmak için sebat verir; kötülüklerine tahammül kudretini kalbine aşılar. Kalbin genişler; onlarla iyi geçinirsin. Sinen açılır; oraya hikmetler saçılır. îç âlemin tatlı mülâhazalarla dolar. Sır âlemin sırra kadem basar. Ve sen, O olursun, sen olmazsın. Hak Taâlâ'nın şu kavlini işitmedin mi?

- **«Ya Davud, biz seni yeryüzünde halife yaptık.»** (Sad/26)

Yukarıdaki kelâma dikkat et ki:

- «Sen kendini halife ettin,» denilmiyor.

Varlığını Hak varlığına katmış olanlar, irade ve arzu sahibi değillerdir. Onlar, Yalnız Hakk'ın emrine tâbi olurlar. Onun fiil, idare ve tedbir tecellisine kapılmışlardır.

Ey Hak yoldan şaşan ve sapan, herhangi bir şeyi kendine hüccet etme. Senin için herhangi bir hüccet mevcut değildir. Haram açıkta., helâl ise meydandadır. Hakk'a karşı saygısız olmaya seni götüren ne oldu?.. O'ndan ne kadar az korkar oldun?.. O'nun seni görmekte olduğunu, ne kadar küçümser hâle geldin?

Peygamberimiz şöyle buyurur:

- **«Allah'ı görür gibi kork. O'nu görmesen de O seni görür.»**

Ayık olan kişiler Hakk'ın tecellisini kalbleri ile görürler: Bu görüş ile dağınık hâlleri toplanır, birleşir ve tek şey olur. O büyük tecellinin sahibi ile aralarında perde kalmaz, kalkar. Dış yapıları yıkılır, iç âlem kalır. Ayrılıklar kesilir, putlar temizlenir. Ve nihayet onlar için Hakk'ın gayri kalmaz. Bu anlatılan hâl, onlar icin tam olmayınca hareket etmez, ferah duymazlar. Bu hâl ki tamam oldu, onlar için iç bitmiş sayılır.

Onların ilk kurtulduğu şey, dünya ve onun köleliğidir. Daha sonra bilcümle masivâ... Hakk'ın gayri sayılan her şey masivâdır.

Hakla aralarında geçen cümle işlerinde iptilâ üzere olurlar. Bununla Hak Taâlâ onları tecrübe eder; nice iş tuttuklarını seyreder.

Bir insanın iç varlığı şahtır, kalb ise onun veziri... Nefis, dil ve diğer duygular ise, onların hizmetçisi...

Kalbin susuzluğunu sır giderir. Mutmainne olan nefis ise, kalbden suyunu alır. Dil ise nefis yolundan sulanır. Arkada kalan duygular ise, dilden su ihtiyaçlarını alırlar.

Dil sağlam ise, kalb de sağlamdır. O fâsid ise, kalb de öyledir. Bu hâlde dilini takva ile gemlemelisin ve hezeyan cinsi kelâmdan, dilini tutmalısın; tevbe etmelisin. Hele nifak hâlinden... Kalbin iyi olmasını dilemek sureti ile dilin fesahat kazanır. Dolayısiyle kalbin... Dilin sağlam olunca kalbin sağ demektir. Kalb sağlam olunca onun iyilik nuru bütün duyguları sarar.

Bundan sonra konuşmalar, Hak yakınlığını kazananların konuşması gibi olur. O yakınlık hâlinde dil yoktur, dua yoktur, anma yoktur. Duâ, zikir, kelâm, uzaklıktadır. Yakınlık hâline gelince orada sükût ve sessizlik vardır. Orada, bir nazar yeter. Geçim için o kâfi...

Allah'ım, bizi, dünyada varlığını kalb gözü ile görenlerden eyle. Ahirette ise baş gözü ile bakanlardan kıl. **«Dünyada iyilik ver, âhirette de iyilik ver. Ve bizi ateş azabından koru.»** (Bakara/201) Âmin.

***

53. MECLÎS

Bu konuşma, salı günü öğlende yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî, 7 Ramazan 545 (Milâdi 1150).

Deneme ve tecrübe yollu iptilâ gereklidir. Bilhassa iddia sahipleri için... İptilâ ve deneme olmasaydı, halkın çoğu velayet iddiasında bulunurdu. Bu sebeple bazı büyükler, «Velayet iptilâ iledir. Tâ Ki, iddia olunmaya...» demişlerdir.

Velî kulun başlıca işareti, halktan gelen eziyete sabırla karşı koymasındadır. Bir de, onların hatalarına göz yummasında...

Evliya zümresi, halktan gördükleri şeye göz yumarlar. Ve onlardan gelen sese kulak vermezler. Ve halkın arzusunu halka bırakırla.

Bir şeyi sevmen, seni kör ve sağır kılar. Onlar Hakk'ı sever, bu yüzden başkasının hatası onlara gözükmez. Halka guüzel söz söylerler. Onlarla iyi geçinirler. Yumuşak davranırlar. Bazen Allah için darıldıkları da olur. Bu darılmaları, Hakk'ın öfkesine uyar.

Onlar doktorlardır. Her hastalığı ve şifasını bilirler. Doktor, bütün hastaları tek ilâçla tedavi etmez.

Onlar, kalb ve mâna ciheti ile daima Hakk'ın elinde olurlar. As hab-ı Kehf e benzerler. Sanki onları Cibril, bir sağa, bir sola çevirir. Sevgi eli onların kalbini hâlden hâle geçirir. Dünyayı, dünya isteyenlere verirler. Âhireti, âhiret dileyenlere bağışlarlar. Hak Taâlâ ise kendilerine kalır. Hiç bir hâlde cimrilik etmezler. Ellerinde dünyalık varsa verirler; âhiret sevabına dair bir şeyleri varsa onu da esirgemeden verirler. Dünyayı, dünyalıktan mahrum fukara zümresine dağıtırlar. Âhireti ise onu aramakta kusurlu kimselere verirler.

Olan işleri yapana bırakırlar. Olmuşları da halka verirler. Kabuk sayılanları halka hibe ederler. Hakk'ın zâtından gayri her şey kabuk sayılır. Hakk'ı aramak ve O'na yakın olmak ise, üzdür.

Bazı büyükler:

- **«İçi bozuklara ancak irfan sahipleri güleryüz gösterir,»** der.

Evet, o gülen yüzün bir hikmeti vardır; emir verir, yasakları yaptırmaz. Bunlar kolay iş değildir. Bu ağır işe ancak o irfan sahibi dayanabilir. Zâhid geçinenler, kulluk ediyorum sevdasına düşenler ve kendilerini Hak arayıcı olarak kabul ettirme hevesine kapılanlar; iyiliği söylemek ve yasakları yaptırmamak zahmetine katlanmazlar.

İrfan sahipleri merhamet üzeredirler. Hal böyle olunca, niçin âsi insanlara rahmet ve şefkat nazarı ile bakmasınlar. Onların makamı, tevbe ve istiğfar makamıdır.

İrfan sahibi, Hak ahlâkı ile huy güzelliğini bulur ve bütün çabası ile isyankârı, şeytanın ve nefsin elinden kurtarmaya bakar. Sizin biriniz, yavrusunu kâfir eline düşmüş görünce nasıl kurtarmak isterse, İrfan sahibi de hatalı kulu aynı şekilde kurtarmak ister. Halkın cümlesi, irfan sahibinin evlâdı sayılır.

İrfan sahibi, halka hitab ederken hikmet dilini kullanır. Her iyiliği söyler. Sonra kullara bakar, kader ve kazanın hükmünü onlarda görünce hâllerine acır. Hakk'ın fiil tecellisini onlarda seyreder, kullara rahmetle bakmaya başlar. Her gördüğünü ilim ve

hikmetler kabına aktarır; lâkin bu hâlinden kimseye söylemez. Hâl böyle devam ederken yine de hikmeti icabı kullara emri, yasağı söyler, ilim cihetine gitmez, yâni işin sır yolunu açıklamaz.

Hak Taâlâ, hikmeti icabı peygamberler gönderdi, kitaplar indirdi, korkuttu, çekindirdi. Sebebi, kullara bir hüccet yüklemekti. Hâl böyl iken onların cümle hâli ona malûm idi.

Burada dur. Fazla ileri gitme... Hakk'ın hikmetli işlerine itiraz etme. Bunda hikmetler vardır. Bu işte tekrarlar ve kaçmalar olur. Bunu bilmek ve sebat etmek gerek. Sen ve başkaları için hüküm, müşterek olur. Bir şeyler bilmek istersen has ilimle yetişmen gerek.

Sizden biriniz, zahir ilimle amel ederse, Peygamber (S.A.) efendimiz ona bâtın ilmini gayret beklemeden verir. Kuş yavrusunu beslediği gibi Peygamber de (S.A.) o şahsın iç âlemini, hikmetleri ile besler. Kul, Peygamberin sözünü doğrular ve getirdiği ile işler tutarsa, Peygamber de ona hikmetler kaynağını açar. Zaten kulun, hikmet alemine geçip nasib almasına, Peygamber (S.A.) efendimizin zahirdeki kelâmı, yâni şeriatı ile iş tutması sebeb olur.

Âdemoğlu, bir defa ruh sıhhatine ererse, artık sıhhat vereni olmaz. O bir defa, safa âlemine geçerse başka safa âlemi olmaz ve bir defa Hakk'a yaklaşınca artık ona kimse yakınlık vaadinde bulunmaz.

Cahil, baş gözü ile bakar. Akıllı kişi akıl gözü ile görür. İrfan sahibi ise, kalb gözü ile... O cevher ve âlimdir. Halkı tümü ile bir lokma gibi yutar. Halkın cümlesini, iç âlemine gömer. O irfan sahibinin katında Hak'tan gayri her şey yok olur. O anda o kul, şöyle der:

- «Evveli O, âhiri O, zahiri O, bâtını yine O.»

Hak, onun zahiri, bâtını, evveli ve âhiri olur. O kulun yanında O'ndan başkası olmaz. Böyle olunca da dünya ve âhiret O'nun sevgisini benliğinde devam ettirir. Bütün hâlde O'na uyar. O'nun hoşnutluğunu diler, başkaları ona darılsa da aldırmaz. O kulu, hiçbir kınayıcı yolundan alamaz. Bazı büyükler der:

- Halkı Hakk'a uyar kılmaya bak; Hakk'ı kullara uyar yapmaya çalışma.

Şeytandan, nefisten ve şahsî şeylerden hangisi olursa olsun, yıkmak isteyeni yık. Kahra uğratmak isteyenlere kuvvetini göster.

*

Düşmanların... Onlardan çok sakın, onlar seni helake atmasınlar...

İlme çalış, öyle bir ilme çalış ki, düşmana nasıl karşı konacağını bilesin... Onlardan sakınma şekline aklın ere... Ve Rabbına ibâdet nasıl edilir, onu bilesin... Çünkü, cahilin ibâdeti makbul olmaz. Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- **«Cehalet hâli ile ibâdet edenin, ifsadı ıslâhından çok ulur.»**

Cahilin işi, hiçbir şeye denk gelmez. O tam mânasiyle fesat için dedir. Baştan sona karanlık içindedir. İlimsiz yapılan ibâdet böyle olur. İlim sahibi de amel etmezse onun da hâli perişandır. Ayrıca yapılan amelin ihlâsı olmayınca, onun da hayrı yoktur. Hangi

iş olursa olsun, ihlâs olmayınca ne faydası olur, ne de kabul olur. Ve bilip de amel etmezsen, o bilgi boynuna yük olur. Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- **«Cahil bir defa azap çeker, âlim ise yedi.»**

Cahile, niçin öğrenmediği sorulur, âlime ise bilgisi ile niçin amel etmediği... öğren, amel et ve öğret... Senin için hayır böyle toplanır. Bir kelime öğrenir, onunla amel eder ve öğretirsen, iki yoldan mükâfat alırsın. Biri öğrendiğin, öbürü de öğrettiğin için...

Dünya karanlık içindedir; ilim ise onun nurudur. O kimse ki, cahildir, şu zulmet âleminde batmaya mahkûm sayılır ve yıktığı yaptığından çok olur.

Ey ilim iddiasında bulunan; nefsin, tabiî arzuların ve şeytanın elini bırak... Kendi vücudunu da at. Riya, nifak hâlini bir yana it. Dıştan zâhidlik gösterisi yaparsın, ama iç âleminde her şeyi toplamak hevesindesin... Bu boş bir zâhidliktir. Ve böyle bir zâhidlik sana mükâfat değil, ceza getirir. O, senin içindekileri, saklıda yaptığın hataları bilir. Kalbinde olan şeyler O'na örtülü değildir. O'nun için ne açık, ne de kapalı vardır.

Hem söyle, hem de ağla.

- Vah, uyanmazlığıma! Vah yüzsüzlüğüme! Vah, felâketime!., diyerek.

- Eyvah! Hak, her hâlime vâkıf. Gece gündüz yaptığım cümle iş, O'na ayan!.. Hâl böyle iken O'ndan nasıl oluyor da utanmıyorsun?., diye kendini kınayarak.

Yaptığın edeb dışı hareketleri terk et. Farz ibâdetleri yap; yasakları da bırak ve O'na yakın ol. Bunlar seni yaklaştırır. İç ve dış hataları bırak. Açık olan hayırlı işleri yap. Ancak O'nun kapısına böyle varabilirsin. O'na yakın olursan, seni sever, kullara sevdirir, halkın ötesine de sevdirir. Sonra halkın arasına katar.

Seni Allah ve melekleri severse, bütün halk sever. Yalnız kâfir ve münafıklar seni sevmez. Çünkü onlar, Allah sevgisinde sana iştirak etmezler. Her kim ki, kalbinde iman taşır, o iman sahibini sever ve her kim ki, küfürle doludur, o da iman sahibine öfke duyar.

Kâfirlerin birçoğunda fikir denen şey yoktur. Münafıklar ve şeytanlar fikirsiz ve dilsiz olurlar. Ancak küfür, nifak ve şeytanlık dili ile lâf ederler; onlar insandan azma şeytanlardır.

İmanını kalbine yerleştiren tam mü'min, kalbi, sırrı ve mânası ile halktan ayrıdır. O öyle bir hâle gelir ki, nefsi için bile halktan gelen zararı atmaya gücü yetmez, hiçbir iyiliği celbe kadir olamaz. Hakk'ın kudreti önünde, güçsüz ve kuvvetsiz olarak serilir. Kendine has ne kuvveti, ne kudreti vardır. Bu hâli bulan iman sahibine her şeyden iyilik yağar.

*

Canları ve başları ile Hak yola girenlere zahmet verme, mücerret iddia ile onların karşısına çıkma. Uzlete geçmek ve boş temenni etmekle bu hâl elde edilmez. Sebeplerden kör oluncaya kadar söz yok. Halkın kapısına gitmeye karşı ayakların kesilinceye ve onlara koşmaya karşı kötürüm oluncaya kadar sus. Kalbin, aklın ve yüzün halktan ayrılıp Hakk'a dönünceye kadar sesini çıkarma. Halka arkanı, Hakk'a ise yüzünü vermedikten sonra sana söz hakkı yoktur. Dış varlığın zahirdeki şekli, kullara olacak, iç âlemin ve özün ise Yaratan'a... İşte hâlin böyle olunca, kalbin

meleklerin kalbi gibi olur. Kalbini peygamberler doyurur, içtikleri mâna şarabını içirir ve o cins taamları yedirirler.

Söylenen bu işler, kalb, sır ve mâna âlemini ilgilendirir, dışla anlaşılmaz ve bilinmez.

Allah'ım, halkın aklı ötesinde cereyan etmekte olan, Zâtınla aramızdaki işleri safiyete erdir. Ve sırlarımızı temizle, kalbimizi de pâk eyle.

*

Ey burada hazır olanlar ve olmayanlar, yarın kıyamet olduğunda, münafıkların dahi hakkı için münazaraya tutuşacağım. Onlar için münazara ettikten sonra iman sahipleri için nasıl yapmam; onların hakkını nasıl görüşmem?.. Bu hâlimi çok tuhaf bulacaksınız orada.

*

Allah'ım, beni Seninle zengin eyle, başkasına terk etme. Muallimi çocukların eline bırakma. Öğretmenler yavruların evindekine göz dikmesinler. Öğretmenin evi öğretme yeri olmakla beraber, her cins maddî nimetlerle de süslü olsun.

Allah'ım, sana ayan, bu sözler beni alt etti, söyledim. Ağzımdan çıkıp ortaya saçılan bu sözlerdeki hâlimi mazur gör. Bunları çocuklara has sayıyorum. Yolcuların ve uyanların faydası için bunları söyletirsin. Bunları söyleten sensin. Bulunduğum hâlin kolay olmasını içimden gelerek gönül rahatlığı ile senden diliyorum.

*

Ey cemaat! Siz öyle sanırsınız ki, alacağımı sizden alırım ve sizi görürüm. Hayır, bildiğiniz gibi değil. Bütün alacaklarımı Aiz ve Celil olan Allah'tan alırım, sizden değil... O, elinizde olan şeye baktığımda, kalbim kayarsa, beni ikaz eder.

Sizinle birlik olduğum an sizi bilmem; sizi bir yana atıp aranızdan ayrıldığımda anlarım.

Ben münafıkları suya daldırırım, îrfan sahiplerini denerim. îçi bozukları bıçakla vurup kesmem, su ile terbiye ederim.

Soframı sizin için sererim; siz ayrıldıktan sonra yemeğimi yerim. Nevalem sizinkine uymaz. Siz çıktıktan sonra, hizmetini yapmakta olduğum Sahibim, yemek tabaklarını bana sunar...

Ey basiret sahipleri, hâlimi bilmez misiniz? Kollarım sıvalı, salman elbisem de bir yanda bağlıdır; böylece efendime hizmet ederim.

«Hak Taâlâ'nın peygamberlere elçisi Cibril idi. Velîlere kim elçilik eder?» diyene şöyle denir:

- Açıktan vasıta yoktur. Rahmet, lütuf ve iyilik tecellileri, O'ndan gelen manevî ilham ve onların kalbine konan şevkat nazarı, başlı başına birer Hak elçisidir. Velîler tecelliye her zaman erer. Ayık hâlleri devam ettikçe, iç âlemleri temiz oldukça, kalb gözleri O'nu görür.

*

Ey cemaat! Dünyaya olan hırsınız ve onu sevmeniz, sizi Allah sevgisinden ve O'nun

dostlarına bağlı olmaktan alıkoydu. Dünyada çoğalma ve ondan çok şey alma sevdası, sizi yıktı. Kerem sahibinin iyiliğine güvenerek dünyayı bırakınız ve âhireti düşününüz.

Allah'ım, güzellik ve cömertlik senin sıfatındır. Bizler de senin kölelerin... Onlardan bir zerre olsun bize ihsan eyle. Âmin!

***

54. MECLİS

Bu konuşma, cuma sabahı medresede yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî 10 Ramazan 545 (Milâdi 1150).

Ey evlâd!.. İki adımdır, onları at, muhakkak erersin... Birinci adımı, dünyadan at; öbürü âhiret olur. Bir adım nefsinden, bir adım yaratılmışlardan... Ötesi malûm. Şu dışı bırak; hemen iç âleme geçersin. Bu işin bir başlayışı, bir de bitişi vardır. Sende başlar, tamamı Allahü Taâlâ'dan biter... İpini, seleni bir yere at; amel kapısına otur. Bir taleb sahibi olursan yapılan işten daha yakın olursun.

Yatağında oturma, yorganın altından çık ve kilitli kapılarını aç. Sonra amel etmeyi iste ve çalışma yolunu ara. Kalbini zikre yakıttır Ona en çok dirilme gününü hatırlat. İnsana bir ibret levhası olan kabirleri düşün. Düşün: Hak Taâlâ bu kulları o gün nasıl bir araya toplayacak ve kudreti önünde durduracak?. Bu düşüncelere devam edersen kalbinin karartısı gider, kederli hâli temizlenir. Bina, sağlam temel üzerine kurulursa sabit olur ve yerleşir. Herhangi bir bina sağlam temel üzerinde değilse onun yıkılması mukadderdir.

Hâlini zahir hükümlere göre yaparsan kulların hiç biri onu yıkmaya güçlü olmaz. Şayet zahir hükme bağlı değilsen, yâni dinî emirlerin dış hükmünü yerine getirmez isen hiçbir hâlin sebat bulmaz ve hiçbir makama sahib olamazsın. Doğruların kalbi, sana dargın bakar ve seni görmeyi istemezler.

Yazık sana ey cahil, sana göre din oyuncak. Karışık bir şey... Hayır, anladığın gibi değil. Kafanda keramet yok.

Ey karıştırıcı ve korkutucu adam, kendini söze haklı gördün. Halbuki sende öyle bir ehliyet yok. Bu ehliyet, insanlar arasında sayılacak kadar tek olanlara verilir. Bu hak ayrıca iyiler arasında bazı fertlere tanınır. Onlar ehliyet sahibi olmadan konuşmazlar. Aksi hâlde âdetleri susmak olur. Onlar şifreli konuşur. Söze pek önem vermezler. Onlar arasında söylemek emrini alan nadirdir. Emir alınca konuşur, konuşmaya başlarlar, ama ne hâllerle... Artık o konuşma sonunda haber olarak verilen şeyler, açık bilinir. İşlerin, sırrına ve kalbine izafesi zevahiri kurtarmak için olduğu anlaşılır. İşte bundandır ki, Hazret-i Ali (R.A.) şöyle buyurdu:

- **«Perde açılsaydı, yakinim artmazdı.»**

Yine buyurur:

- **«Görmediğim Allah'a kulluk etmem.»**

Yine söyler:

- **«Rabbim, kalbimi gösterdi.»**

Ey cahiller, bilgin kişilere karışınız ve onlara hizmet ediniz. Ve ilmi onlardan belleyiniz. İlim Hak erenlerin ağzından alınır. Bilgi sahipleri ile otururken edebinizi takınınız. Onlara itirazda bulunmayınız. Onlardan maddî şeyleri taleb etmeyiniz ki, bilgilerinden fayda alasınız... Ve bereketleri üzerinize yağsın... Ve yararlı hâlleri sizi sarsın... İrfan sahipleri huzurunda susarak oturunuz. Zâhid kişilerle otururken kalb âleminizi güzel tutunuz.

İrfan sahibi öyle kimselerdir ki, her an mesafe alır; bir an öncesini geçer. Onun, her dem Yaratan'a karşı korkulu saygısı artar. O'nun varlığı önünde boynunu eğer. O daima kendini gözetenden çekinir; başkasından korkmaz. Onun saygılı korkmasındaki artma, yakınlık duygusunun artmasından ileri gelir. Fazla susması, onun müşahede hâlinin fazla olmasındandır. Hak Taâlâ'nın kudsî sıfatları, arif olan

kimsenin nefsini, tabiatını, şahsî istek ve âdetlerini, hattâ mevhum olan varlığını dahi yokluğa batırır ve artık konuşamaz hâle getirir. Kalb hâli ve makam, dili ise konuşur, ama kendisi yoktur. Nimetlerin inzalini anlatır. Elinde mevcut nimetleri kendine mal etmeden, Hakk'ın nimetlerini belirtir. Onlar, hazır nimetten fayda almak için sessiz oturur, kalblerinden akıp gelen şarabı içerler.

Bir kimse, irfan sahipleri ile oturmaya fazla rağbet ederse nefsini anlar. Yaratan'ına karşı boynu eğik olur. Bu yüzdendir ki, derler:

- Nefsini bilenin Rabb'ına karşı boynu eğik olur.

Yine bundandır ki, nefsini bilen, anlayan, Rabb'ını bilir.

Nefsinin ne olduğunu anlayan zât, Allahü Taâlâ'ya ve O'nun yarattığı kullara karşı gönlünü engin kılar. O nefis, kulla Yaratan arasında bir hicap sayılır. Onu iyi anlayan çekinir ve Yaratan'ının şükrü ile uğraşır. Şükrünü devam ettirdikçe Hak Taâlâ, nefsi hakkında o kula yeni bilgiler ihsan eder. Ve o insan bilir ki, Yaratan, ancak dünya ve âhiret için hayrı emreder ve onu öğretir. Bundan sonra, o iman sahibinin dış âlemi şükürle meşgul olur; iç âlemi ise hamde devam eder. Dış hâli her ne kadar dağınık olsa da iç âlemi topludur. Bulunduğu iç hâli örtmek kasdı ile dıştan hüzünlü görünür, ama iç âleminde seviçlidir. İman sahibi için durum böyle olsa da, irfan sahibi için böyle olmaz; onun içi hüzünle doludur. Sevincini dıştan göstermek ister. Çünkü o şiddetli bir arzuya sahiptir; kapıyı bekler. Hâl böyle iken neler geleceğini bilemez, üzülür. Ve düşünür ki: Yaptığı red mi olur, yoksa makbul mü?.. Acaba kapı açılacak mı, yoksa yüzüne mi vurulacak?..

Nefsini anlayan iman sahibinin hâli, irfan sahibine benzemez. İman sahibi bir hâle sahiptir, o hâlle avunur. Halbuki hâl daima değişir. O, bunu pek anlayamaz.

İrfan sahibi makam ehlidir; makam ise sabit olur. İman sahibi, hâlinin değişmesinden korkar, imanı zevale erecek' diye üzülür. Bu sebeple kalbinin hüzne boğulduğu olur. Bu arada dıştan güler yüz gösterdiği de olur. O, korku anında içinde saklı hüznü göstermemek için güler, konuşur. Yüzü güler, ama kalbi korku ile kesilir gibi olur.

İrfan sahibi, bazen halka sert ve hüzünlü yüzle çıkar. Sebebi onlara emir ve yasakları bildirmek içindir. Halka emri ve yasağı bildirirken bir peygamber vekili olarak konuşur. Allah yolunda olan büyük zâtlar, işittikleri iyi şeyleri yaparlar. Yaptıkları iş onları Hakk'a yaklaştırır.

*

Yaptıkları yararlı iş sonunda kalb kulakları ile vasıtasız O'nun öğüdünü dinlerler. Bu hâl, uyku gibi bir hâle geçip yaratılmışlardan uzak, Hak ayıklığına erdikleri zaman olur.

Kalbin sıhhat bulursa halkı. kaybeder, onlara gözünü yumarsın ve Hak tarafından sana ayıklık hâli gelir; O'nu dinlersin. Bu hâl gizlide ve aşikârede devam eder.

Açıkta olursun, İlâhî varidat sana gelmeye başlar... Ve O'nun hükmü sır âlemi yolu ile sana gelir. Ve kalbi sırlarla doldurur. O hikmetli işler, kalbden iyileşen nefse, oradan da dile gelir. Dilden ise, halka... Halka konuşmak isteyen bu yoldan konuşmalı, bu yol kapalı ise susmalı...

Allah yolunda can koyanların cinneti, tabiata kulluk etmemek, nefse ve havaî şeylere akılsız olmak, şehvet ve geçici tadlara karşı kör olmaktır. Onların deliliği budur. Bayağı aklını yitiren delilere benzemezler; ama onlara da deli denir.

Bir soruya cevap veren Hasan-ı Basrî (R.A.) şöyle der:

- Siz onları görseydiniz, deli derdiniz, onlar da sizin bu hâlinize baksalardı, bir an bile Allah'a inanmamış olduğunuzu söylerlerdi.

Halkı bırakıp halvete çekilme hâlin iyi olmadı. Burada halvetin asıl mânası kalbi bütün fâni şeylerden temiz tutmak, iç âlemi, dünya, âhiret ve Hakk'ın zâtından gayri her şeyden temizlemektir. Bu hâl, geçmişteki velîlerin, iyilerin ve peygamberlerin hâlidir. Onların gittiği yol budur. Tek başına emr-i ma'rûf ve nehy-i ani'l-münkerde bulunmak, bin kişi ile gizliye geçip ibâdet etmekten benim için daha sevimlidir.

İman sahibi nefsine baktı; gözlerini yumdu. Ümitlerini kesti ve uygunsuz arzusunu reddetti. Tâki nefsin görüşleri kendi helakine sebeb olmasın. Nefsin yaşaması, ancak kalb ve sırra uyması sonunda olabilir. Nefse ve sırra uyulması, görüşlerinin dışına çıkılmaması ve her bakımdan birlik olunması şartı ile olur. Sır ve kalbe uyan nefis onların emirleri gereğince emreder, yasak bildiklerini yasak sayar ve onların seçtiği dışında bir seçme yapmaz. İşte bu nefse, mütmainne nefis denir. Bu nefis, sır ve kalb bir talebde birleşirler. Her üçünün de bir maksadı vardır. Nefis bunu kazanınca ona gereken şey devamlı mücadelenin azaltılmasıdır.

Hak Taâlâ'nın sende ve diğer yaratılmışlarda yaratmakta olduğu fiil tecellisi dolayısıyla münazara etme; kendi şahsî görüşlerini ortaya atma. Hak Taâlâ'nın şu ulvî kelâmını duymadın mı:

- **«O, yaptığı işten sorumlu değildir; öbürleri yaptıklarından sorumludur.»** (Enbiya/23)

Hakk'a tâbi olmak senden hayli uzak. Edebini takınırsan pekâla; aksi hâlde şu hoş yerden kötü bir şekilde atılırsın. Edebini iyi eder, uyar olursan, o güzel yerde yerli olur, ikram edilirsin. Allahü Taâlâ'yı seven, O'nun katında misafirdir. Misafir, hiç bir zaman için ev sahibinin arzusu dışında herhangi bir şey yemeye, içmeye ve hattâ giymeye yetkili değildir. Bütün hâlinde onlara uyması, sabırla, uysallıkla onun emrini dinlemesi icab eder. O, bu hâle devam edince denir ki:

- Her gördüğün şey sana müjdecidir ve daima Hakk'a arif olanlarla karşılaşacaksın.

Bu hâli devam ettikçe o kulun kalbinde dünya, âhiret ve Hakk'ın gayri her şey yok olur.

Bütün konuşman Allah için olmalı, aksi hâlde susmak senin için daha iyidir. Yaşaman Allah için olmalı. Olmuyorsa ölüm senin için daha hayırlıdır.

Allah'ım, bizi tâatında diri eyle; öbür âlemde tâat ehli olanlarla dirilt. Âmin!

*

İman sahibi, nefsini itici olur. Sonra, terbiye eden ve öğreten bir eren kişi ile de sohbet eder, küçük yaşından ölüme kadar onun elinde bilgiler edinir ve terbiye alır.

O eren kişi, iman sahibine ilk zamanda Allah'ın kitabını okutur ve ezber ettirir. İkinci hâlinde ise, Peygamberinin sünnetini öğretmeye başlar. Bunları yaparken o iman sahibini daima başarı takib eder. Bu yüzden bildiği ile amel eder. Yaptığı her iyi amel Hakk'a yaklaştırır. Her ne zaman ki, bildiği iyi işi yapar, Allahü Taâlâ ona bilmediği şeylerin tılsımını ihsan eyler. Bu yapılan ameller içinde kalb, daima Hakk'ın kuvvet kademinde durur. İman sahibinin ihlâsı onu Hakk'a yakın kılar.

Yaptığın her ibâdet seni Hakk'a yakın eylemeli. İbâdetin tadını almalısın. Hak'la aranda ünsiyet peyda olmalı. Bunlar olmuyorsa, bilesin ki, ibâdet edemiyorsun. Yaptığın ibâdetlerde karışıklık var. O karışık şeylerin ne olduğunu bilir misin? Onlar, gösteriş ve nifak alâmetidir. Dıştan Allah için yapar görünüp kalbinde halka gösteriş ve onlardan maddî bir taleb bulunmasıdır...

Ey amel sahibi, sana ihlâs gerek, bu yoksa boşuna yorulma.
Sana daima Hakk'ı murakabe ve O'nun varlığını özüne yakın bilmek düşer. Gizlide aşikârede bu hâli benimse. Bilhassa Hak'dan ayrı kaldığın zaman Hakk'ın yakınlığını düşün. Yalnız halk arasında olunca Hakk'ın yakınlığını anlatmak, içine kurt düşen nifak sahiplerine has olup bilhassa gizli ve halkın bulunmadığı yerde O'nun yakınlığını duymak ihlâs sahiplerinin hâli olur.

Güzel bir kadın veya seni yoldan alacak herhangi bir şey görsen, gözlerini yum. Bilhassa şahsî arzu ve tabiat gözünü... Hakk'ın sana nazarını hatırla. Şu âyeti düşün:

- **«Hangi hâlde bulunursan bulun ve ondan, yâni Kur'ân'dan ne okursan oku... Ve sizler hangi ameli işlerseniz işleyin., ki o işlerden birine daldığınız zaman Şahid olarak üstünüzdeyiz.**

Yerde ve gökte, zerre ağırlığında bir şey Rabb'ından gizlenmez... Hattâ, daha büyüğü de... Daha küçüğü de... Hepsi Kitabı Mü bin'de yazılıdır.» (Yunus/61)

Haram olan şeylere bakmaktan gözünü yum. Bir an bile nazarı senden ayrılmayan, bilgisi bütün hâlini kuşatanı daima an.

Hakla görüş teatisine girişmez ve niza yoluna kapılmazsan yapmacık kulluğun ölür; yerini hakikî kulluk alır ve şu Âyet-i Kerimede bahsedilen zümreye katılırsın:

- **«Muhakkak, kullarıma senin sultanlığın olamaz.»** (Hicr/43)

Daima Hakk'a şükret; O'na karşı yaptığın şükür tahakkuk ederse halkın kalbi seni sever ve dilleri seni över. Seni herkese karşı sena ederler. O zaman şeytan ve yardımcıları, sana sataşma yolu bulamazlar.

*

Duâ etmemek güçtür; duâ ile olmak bir ruhsat yoludur. Dua, batan kişi için bir nefestir; zindan ehli için bir pencere hükmünü taşır. Batmak üzere olanlar, bir nevi zindan hayatı geçirenler, kurtulup şahın huzuruna çıkıncaya kadar duâ ile olurlar.

Akıllı olunuz. Siz duayı terkle iyi etmiş olmuyorsunuz. Duâ etmekle de iyi bir iş tuttuğunuzu sanmayınız. İyi niyet, akla, ilme ve ma'rûf olan şeye muhtaç olmayan hiçbir iş yoktur. Duâ etmek ve etmemekte niyetinize bakınız, ancak ilme ve ma'rûf şeylere tâbi olmak gerekir.

Siz, Allah'ın katında ve iyi kulların elinde neler vardır, bilemezsiniz; bu yüzden edebinizi iyi etmeniz mümkün olmuyor. Kötüleşiyorsunuz. Ve onlar hakkında kötü zanda bulunmaktasınız.

Dinî reislerinize karşı neticesi kötü olacak şeylere girmeyiniz. Onlarla olan hâllerinizi düzeltmeye gayret ediniz. Onların hiçbir tasarrufunu itirazla karşılamayınız. Şeriat onlara hata isnad etmiyorsa siz hata çıkarmaya kalkmayınız. Onlar her an iç ve dış cephe ile Hak Taâlâ'nın kuvveti, kudreti önündedir. O kulların hangisi olursa olsun, daimî bir korku taşır. Bu korkunun dehşeti, ona ne maddî bir sükûnet verebilir, ne de şahsına özel bir selâmet yolu seçebilir.

Ey Allah'ın kulları, bana geliniz; öyle şeyler öğreteyim ki, sizde onlardan hiçbir haber mevcut değildir. Kitabımın hükmüne katılınız; öyle şeyleri belleteyim ki, onlardan sizde bir parça bile yoktur.

Her şey için bir kitap vardır. Kitap var, kalbler için... Kitap var, sırlar için... Kitap var, nefisler için... Kitap var, duygular için... Bunlardan her biri, derece ve makama bağlı olup sayılı kademeleri vardır. Biri bitmeden öbürüne geçmek kabil olmaz. Senin için henüz birinci makam sahih olmadı; ikinciye nice varırsın?.. Henüz İslâm oluşun sahih değil; iman faslına nasıl varırsın? İmanın kuvvet bulmadı; ikan hâlini nasıl bulursun? İkan hâlin kâmil olmadı; marifet ve velayet hâlini neyle bulursun?

Akıllı ol; henüz hiçbir şey değilsin; hiçbir hükme sahib olmadan her biriniz halka baş olmak sevdasında; bu nasıl olur?.. Halka baş olmak için onların elinde bulunan şeylere göz atmamak, nefse, tabiî ve şahsî arzulara uymamak ve onları tümden bırakmak gerekir. Bilhassa insanın benliğini gösteren, ıslâh olmadığı takdirde kötü yola saptıran iradeden masun olması şart... Halka baş olmak emri yücelerden gelir. Yerden bitmez. Velayet hâlini Hak verir, kullar böyle şey yapamaz.

Riyaset sevgisini kalbine yerleştirme. Uymaya bak. Sana uyulmasını dileme, bekleme... Sahib olmaya bak; herkesin sana sahip çıkmasını bekleme. Zillete ve nefsini alçak görmeye razı ol. Hakk'ın katında bunun aksi senin için mukadderse o zamanı gelince sana erişir. Sana gereken teslim olmak ve bütün işleri O'na bırakmak. Sana, gücü kuvveti terk gerek. O'na itiraz etmek, halkı O'na karşı çıkarmak, nefsi şirke belemek senin için iyi olmaz.

Senin için en yararlı iş kulluğa devamdır. Kulluk, emri tutmak, yasakları bırakmak, şu âlemin bir icabı olan âfetlere sabırla karşı koymakla olur... Bu işlerin, temeli ise Tevhid olup, onu sebata erdiren ise, iyi işlerdir.

Henüz temeli kuvvetle oturtmadın; ne üzerine bina çıkarsın? Henüz niyetin temiz olmadı; ne konuşursun? Sessizlik devren bitmedi; ne söylersin?..

Bu söylenen sözler, peygamberlere vekâleten halka söylenir. Peygamberler, İlâhî hatipler idi; onlar gidince Hak Taâlâ ilmi ile âmil olan bilgin kişileri onların yerine getirdi, makama oturttu, onların mâneviyyatına vâris kıldı.

Her kim ki, peygamber makamına oturmak diler, ona, halkın en temizi ve zamanın en üstünü olmak düşer. Ve o zamanda İlâhî hükümleri en iyi bilen kişi olması gerekir. İlmi ve ameli ile zamanında temayüz etmesi, birinci derecede şart olur. Bu işi siz

kolay sanırsınız, fakat bildiğiniz gibi değildir.

Ey Allah'ı, peygamberini, salihleri ve velîleri bilmeyenler! Ey nefsini, tabiatını, dünyasını ve âhiretini bilmeyenler. Size yazıklar olsun! Susunuz, konuşmayınız; söz hakkı alıncaya, omuzlar üstüne çıkıncaya, ayağa kaldırılıncaya ve yürütülünceye kadar olduğunuz hâlde oturunuz.

Bir kimsenin ki, ilmi, şahsî arzularına galip gelir, o faydalı bir ilimdir. O ilim, niçin faydalı olmasın ki, halk kapısını kapadı. Hak kapısını açtı. İşte, en büyük kapı orasıdır ki, ona da erdi. Bu kapanma ve açılma bir kulun benliğinde sıhhat bulursa ondan zahmet gider, halk içinde halksız yaşama zevkini anlar. O kalbe süsler gelir, rahmet saçılır. Ve o kulun kalbinde durmadan fetihler (açılmalar) olur. Kabuklar dağılır, öz meydana çıkar. İyi olmayan heva yolları, kapanır, kahra uğrar ve mağlûb olur. Hak yolu açılır ve hakikatin bulunduğu cadde aydın olur. O cadde, Hak Taâlâ'nın dilediği caddedir. Ve o cadde, peygamberlerin ve velî kulların yürüdüğü yoldur. Onlar, hep aynı yoldan gittiler.

O ulvî yolu biraz anlatayım: Orası kedersiz bir safa yoludur. Orası halkın olmadığı bir Hak yoludur. Orada şirk olmayan bir tevhid vardır. Orada teslimiyet olur, niza olmaz. Orada yalnız doğruluk yaşar, yalan bulunmaz. Orada yalnız sebepleri Yaratan'ın hükmü geçer, sebeplerin sözü olmaz.

Ve nihayet o cadde, din şahlarının ve sultanlarının yürüdüğü yoldur ki, onlar marifet âleminin de sultanlarıdır. Dinin sahibi, marifetin ehli onlar olup Hak erleridirler. Onları Hâk seçer, kullar arasından çıkarır. Onlar Hak dinine yardım ederler ve onda durmadan ilerlerler. Hakk'ı severler. Yazık sana, onların yolunda olduğunu nasıl iddia edersin? Sen halkı, nefsini ve başkalarını nasıl O'na ortak edersin. Senin imanın yoktur. Yerdekilerden korkarsın ve onlardan bir şeyler beklersin!.. Bu sıfatı taşıyanlar iman iddiasında bulunamazlar. Senin için zühd lâfı edilemez; dünyalık talebindesin. Senin için tevhid lâfı da boş; yolunda ondan başkasını görmektesin. İrfan sahibi bir başka hâl içindedir; dünyada ve âhirette o bir garip kişidir. Hak'tan başka hiçbir şeye rağbeti yoktur. Hem dünya hem de âhiret işlerinde yeterlik hissine sahiptir.

*

Ey cemaat! Beni iyi dinleyiniz! Kalbinizde töhmet altına alacak bir şey varsa atınız. Beni nasıl itham eder ve gıybetimi yaparsınız? Halbuki size çok şefkatli davranmaktayım. Bütün ağırlığınızı alırım; yapmakta olduğunuz işlerin açığını kaparım. Yaptığınız iyi işlerin kabul olması, hatalarınızdan geçilmesi için Hak katında şefaatçi olurum. Beni anlayan, ölünceye kadar yanımdan ayrılmaz. O'nun lezzeti, arzusu, yemesi, içmesi, giymesi olurum. Onun her şeyi olurum. Benimle yetinir, başkasına gitmez.

*

Ey evlâd! Beni nasıl sevmezsin? Seni senin için isterim; benim için değil. Şu öldürücü ve aldatıcı dünyanın elinden kurtulmanı dilerim. Daha ne kadar onun ardından gideceksiniz? Yakında size dönecek ve öldürecek. Hak Taâlâ zâtını seveni bir lâhza bile dünyaya bırakmaz. Ö, sevdiği kulları dünyaya emanet etmez ve ona ısmarlamaz. Hattâ zâtından gayrına da bırakmaz. Belki O, sevdiği kullarla beraberdir ve o kullar da O'nunladır. Onların kalbi, ebedî O'nu anar, Ve O'nun önünde hazır olur. Onların kalbi başkasından kaçar, yalnız O'na ikbal eder. Hak onlarla bile olup muhafaza eder ve onlara ülfet hâlini verir.

Allah'ım, bizi de onlar gibi eyle; onları esirgediğin gibi bizi de esirge... **«Dünyada bize iyilik ver. Ahirette iyilik ver. Ve bizi ateşten koru**.» (Bakara/201)

*

Ey münafık! Allahü Taâlâ dilerse kulların arasından herhangi birini izhar eder. O dilerse, kullarını zâtına çağırır. Ve o dilerse, bütün kulların kalbini bir kulu üzerinde toplar. Yaratılmışları dilediği kulun emrine veren O'dur. Sen bu nifak hâlinle kulları emrine almak dilersin; bu boş temenniden bir fayda gelmez.

*

Ey evlâd! Şehvetini ayak altına al. Bütün kalbinle ondan geç. .Şehvet kısmından sana bir nasib varsa vakti olunca gelir, üzülme. O gelince istememek bir şeye yaramaz. Allahü Taâlâ'nın bilgisi değişmez; kısmetini, senin yerine başkasına vermez. Vakti gelince, sana' kısmet olan, yeterince rahat ve temiz olarak gelir. Onu, izzet eli ile alırsın, zilletle değil... Bununla beraber, gelen şeyden yeterlik duygusuna sahib olduğun için, Hak katında mükâfata lâyık olursun. Ve iyilik nazarı ile sana bakılır. Çünkü sen, herhangi bir şeyin gelişi için hırsa kapılmadın, ısrar etmedin. Kısmet olan şeyden ne kadar kaçsan sana takılıp peşinden gelir. O gelen şeyi almamak ve bir nevi zâhidlik taslamak makbul olmaz; çünkü kısmettir. Bununla beraber, gelmeden önce istememek, hattâ kaçmak doğru olur.

Zühdü ve geleni alıp yemeyi benden belle. Köşene geçip cehaletinle oturma. Her şeyi gereği gibi bil... Hayrını, şerrini öğren, sonra köşene çekil... İlâhî hükümde derin bilgiye sahip ol, onunla amel et. Sonra her şeyi bırak, ayrıl. Ancak, Allah için bilgi sahipleri vardır ki, bir tek ve bir fert olur; işte onlarla ol. Onlarla sohbet et. Onlara karışman ve onlarla sohbet etmen, bir köşeye çekilip oturmaktan daha iyidir.

Büyük insanlardan birine rastlarsan, hayrı ve şerri ondan öğren, ona yapış, bırakma. Hak Taâlâ'nın ilim sonsuzluğuna ve marifet âlemine o vasıta ile varabilirsin. Onlardan bir şey dinlediğin zaman iyi anla ve derine in. Şunu bil ki, bilgi o büyüklerin ağzından alınır. Bil-gi, İlâhî hükümle ve bildiği ile âmil olan zâtlardan alınır. Bunlardan alacağını aldıktan sonra ayrıl. Nefsi, şeytanı, şahsî nevayı, tabii âdeti ve halka gösterişi bir yana at; bunda da başarı kazanırsan, melekler, salih kulların ruhları seni sarar. Halkı bırakacaksan, bu hâli bulduktan sonra bırak. Bu hâli bulmadan ayrılman nifak alâmeti sayılır; boş şeyle ömrünü geçirmiş olur, dünya ve âhiretin ateşinde yanarsın. Dünyada belâ ateşi seni yakar; öbür âlemde ise münafık ve kâfirlere hazırlanan ateşte yanarsın.

Allah'ım, bize affı, gufranı, hatalardan bağışı, suçlarımızın gizli kalmasını ve tevbeyi ihsan eyle... Hicabımızı yırtma. Günahlarımızla bizi sorguya çekme. Ya Allah! Ya Kerim:

- **«Kulların tevbesini O kabul eder ve kötülükleri affeder.»** (Şura/25) diye buyuran Sen'sin. Tevbeyi nasib eyle. Hatalarımızdan geç...

Yazık sana, bilgi iddiasındasın; fakat cahiller gibi darılır ve onlar gibi sevinirsin. İman sahibinin ferahı yalnız Allah'la olur; başkası iman sahibini sevindiremez. Dünyada ferahlanacak bir şey varsa, sevin. Şayet dünyayı Hakk'ın tâatında kullanıyorsan ve dünyalık sayesinde Hakk'a hizmet yolunu tutuyorsan sevin. Kulları, yaptıkları tâatta iyiye yöneltebilirsen sevin. Gece gündüz korkuyu bırakma. Tâ sırrına ve kalbine:

- **«Korkmayın, ben sizinleyim; işitiyorum ve görüyorum.»** (TA-HA/46)

Müjdesi gelinceye kadar korkmayı bırakma. Bu kelâm, Harun ve Musa peygambere Hak tarafından söylenmişti.

Sen o büyüklerden olamazsın; çünkü öğrenirsin, amel etmezsin. Şüphesiz bu hâlde o büyüklere vâris olman kabil değil. Veraset, ancak bilgi ve amelle olur. İhlâsla gelişir. Haddini bil. Kısmetinde olmayan şeylere uzanma. Hakk'ın takdir ettiği şeylere uy. O şüphesiz, seni iyi şeylere ulaştırır ve başarı verir. Sana lûtfunu yağdırır, omuzundan ağırlığı alır. Dünyada ve âhirette şefkatini eksik etmez.

İman sahibinin imanı kuvvet bulursa; artık ona: **«İkan sahibi»** denir. İkanı kuvvetli olursa ona: **«Arif»** denir. İrfanı sağlam olana: **«Âlim»** denir. İlmi son haddine varana: **«Muhabbet ehli»** derler.

Muhabbeti tam olan ise mahbûb olur. Bu da sağlam olursa cana yakın ülfet ehli olur. Hak ona bu kere hikmet ve ilim sırlarına karşı anlayış verir. Zât âlemine geçme bilgisini, emir ve kader gizliliklerini o kula belletir. Bu hâller, kulun kabiliyet ve istidadına göre tecelli eder. Kalbin kuvvetine ve genişliğine göre bu hâller kula verilir. Bu hâlleri benliğinde bulan o kul, Hak'la kaim olur. Kalbi ile halk âleminden ayrılır.
İlâhî bilginin ezelî sırrı, bir kula ezelden mukadder olan nasiple gelir. Bu nasib, yemek, içmek, giymek ve evlenmeye dair olabilir.

Hangi kul için gelmiş ise onu bulur. Bir nasibin gereği hangi kulda infaz edilecekse onu bulur. Başkasına gidemez. Nasip sahibi nerede olsa, Hak Taâlâ onu bulur. Bulamadığı takdirde, İlâhî bilginin hükmü iptal olunur ve kıymeti kalmaz; bu da imkân harici bir şeydir. Kulun kısmeti gelince, Hak tarafından verildiği için alır, yer. Yersiz varlığı yok olur. Ve yeni baştan dirilir. Manevî bir hayat dahi yaşasa, geçmişte hüküm veren bilginin gereği için diriltilir. İlâhî ilmin icabına noksan gelmemesi için bu işler böyle yapılır. O kul irade ve arzularını kaybetmiş bir durumda ise, bir sibyana yedirilen lokma gibi yedirilir. Nasıl bir ana, hurma ezmesini yavrusuna yedirirse o kulun kısmeti de kendisine öyle yedirilir. Kısmetler iner, o iradesiz yemeğe devam eder. O kulun hâli, hasta adamın habersiz ilâç içip kuvvet aldığı gibidir. Nasibini yer, içer, kuvvet alır. Bu hâllerde iman sahibini ezelî ilim terbiye eder.

İş bu sıfatlar; iman, irfan, ikan sahibi olan ve Hakk'ın zâtına varan, iyilik ve kötülüğü almaya ve atmaya gücü yetmeyen bir kişinin sıfatıdır. O kişiyi rahmet eli çeker. Sağa ve sola o el çevirir... Daha açık tâbirle, onu sadece lütuf coşturur ve her yanını ihata eder.

Eyvah! Hak irfanına sahib olmayanın heybetine... Ve O'nun rahmet eteğine yapışmayanların acıklı hâllerine...

Vah! Hak'la muamelesini kesen ve güya sırrı ile O'na bağlanmak isteyen, O'nun rahmetine, iyiliğine güvenen zavallıya...

*

Ey cemaat! Allahü Taâlâ doğruların terbiyesini uhdesine almıştır... ilk devirlerinden son demlerine kadar onları terbiye eder. Her ne zaman onlara bir iyilik etmek dilerse, bir belâ ile dener ve yakınlığı zevkini ihsan eyler; sabırlı hâllerine bakınca zâtına daha çok yakın kılar. Belâ onları kahretmez. Ve içinde boğmaz. Belâ geçer, onların kalbi

ise meleklerin kanadı üstünde uçar. Kalbleri eziyet diye bir şey duymaz.

Vah! Kalbini eziyete düşürenlere... Vah! Allah'ın dargınlığına çarpılanlara... Vah! İlâhî öfkenin pençesine düşenlere...

*

Ey evlâd! Allah yolcularının çocuğu ol. Onların önünde hizmetçi ol. Bu hâle devam edersen efendi olursun. Bir kimse, Allah ve O'nun iyi kulları için engin gönüllü olursa, Hak Taâlâ onu dünya ve âhirette yükseltir. Bayağı bir topluluğa hizmet eden, günün birinde onlara baş olur. Bu böyle olunca, salih kullara hizmet edenin hâli nasıl olur, düşün...

Allah'ım, dilimizden ve elimizden hayırları akıt. Bizleri lütuf ve yardımına erenlerden eyle... Amin!

***

55. MECLİS

Bu konnşma, cuma sabahı medresede yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî, 17 Ramazan 545 (Milâdi 1150).

O kimse ki, Allah'ın hükmüne rıza duygusuna sahib olmayı diler, ona gerektir ki: Ölümü düşünmeye devam ede... Ölümü düşünmek, belâ ve musibet acılarını hafifletir.

Nefsine, malına ve yavruna taraf çıkarak Hak Taâlâ'yı itham etme. Sana gereken; «Bu işi Rabbim daha iyi bilir,» demektir.

Sana düşen budur. Buna devam edersen, razı olmanın tadı sana gelir; uyar olmayı sevmeye başlarsın. Âfetlerin parçası da, aslı da temelden sökülüp gider. Onların karşılığı, nimet ve güzellik olarak sana gelir. Her ne zaman ki, uyar oldun ve belâ içinde razı olmanın tadını aldın, her yandan ve her yerden nimetler sana doğru akmaya başlar.

Sana yazık oluyor, ey gafil, başkasını aramak suretiyle O'nu birakma. O'ndan daha ne kadar rızık genişliğini dileneceksin? Olur ki, bu isteğin fitneler çeker. Halbuki sen O'nu anlayamazsın. Biz hayrın hangi yolda olduğunu bilemeyiz. Bu sebeple sus; O'ndan razı olmayı dile... O'nun yaptığı işleri itirazsız kabul etmeyi bil. Diğer hâl-lerinde ise şükür yolunu tutmayı arzula. Şükür yolu tutulmadan, bol rızık istemek fitnedir. Sabır olmazsa rızkın darlığı da fitnedir. Şükür, elindekini artırır, seni Rabbına yakın kılar. Sabır ise, kalb ayağına ve iman bağına kuvvet verir, manevî yolda yardım eder. Sabrın sonu çok hayırlı olur. Dünya ve âhiret iyiliği getirir. Hak Taâlâ'ya itirazda bulunmak, kalbi ve yüzü karartır. Hakk'a itiraz haramdır.

Ey cahil, Hakk'a itirazla meşgul olma, nefsini itiraza alıştırma. Hakk'a duacı olmaya bak. Nefsi duâ ile meşgul et ki, belâ acıları gide... Âfet ateşleri söne... Aksi hâlde sana yazık olur.

Ve ey iddiacı, senin hâline gelince, Hakk'ın iradesi, İlâhî rahmet hazinelerine vâkıftır. İlâhî rahmet ise o iradeye bağlıdır. O iradeyi iste; iddiayı bırak. Eğer yolda yürümek istiyorsan, ona girmeden önce:

- Hayrette kalanların delili, bana delil ol, de...

Tecrübe yollu bir belâya uğrarsan ve sabırdan yana acı içinde olursan şöyle yalvar:

- Allah'ım, bana yardım et, sabrımı arttır. Bu sıkıntılı hâli benden al.

Ama vuslata erer ve vuslat hâli kalbinde yerleşirse, Hakk'ın yakınlık duygusunu bulursun; istemek kalmaz, dil yok olur; ama iş oraya varmakta... Belki de senin için, orada en uygunu sükût olur. Müşahede âlemine geçer, misafir olursun. Misafir herhangi bir iştihaya kapılmaz; iyi edebli olur ve oturur. Önüne geleni yer; takdim edileni alır. Ancak:

- İştahlı ol, denirse o dem emre uyar; İştah ve arzuya kapılır.

Bu arada kendine has bir arzuya kapılmaz. İnsan, herhangi bir şeyden ayrı olunca ister. Aradığı şeyi bulunca neyi isteyebilir ki?.. Susar.

Allah yolcuları, Hakk'ın zâtından başkasını bilmezler ve onlar için putlar yakılmıştır. Sebepler, onların kalbinden silinir. Onlar, günlerce, hattâ aylarca yemeseler, içmeseler, aldırmazlar ve renkleri değişmez. Çünkü onların gıdasını Hak manen verir; hangi gıdayı arzu ediyorsa, o sevgili kullara yedirir. Herhangi bir kul, Allah sevgisini

iddia etse, sonra da başkasından dilense, sevgisinde yalancı olur.

Herhangi bir kimse, sevilmiş ve ermiş olursa ona, yakınlık derecesi olan bir konuk muamelesi yapılır. Onun varlığı Hak varlığına karışır ve kendisine şöyle denir:

- İstek duy; arzu ettiğini söyle. Hürsün, istediğini yaparsın. Seven tutulur. Sevilmiş olan hür olur. Seven için mahrumiyet olabilir, sevilmiş için asla.

Ona verilir. Kul sevgi içinde oldukça, şaşkınlık, dağınıklık, parçalanmak, çalışmak daima karşısında durur. Hele çalışmak... Onun vazifesidir.

Gün gelir, nöbet değişir, sevme hâli sevilmiş olursa, hakkında yürütülen hüküm de değişir. Naz devri başlar. Refah gelir. Sükûn hasıl olur. Rızık genişler, kullar hizmetine koşar. Bunların hepsi, sevgi hâlindeki sebatından ötürü verilir.

Hak Taâlâ'nın kuluna olan sahipliği ve sevgisi, bayağı bir kimsenin diğerine olan sevgisine ve sahib olmasına benzemez. Rabbımız Aziz ve Celil'dir. O'na benzeyen yoktur. Gören ve işiten O'dur. O, insanlar anlasın diye birçok misaller getirir.

O'ndan anlayış isteyin ve kalblerinizin O'nunla hoş olmasını taleb edin. Çünkü kalb güzelliğini dilediği kimseye bolca ihsan eder. O dilediği kimse için, kalbe dair gıdaları çoğalır.

Allahü Taâlâ'nın sevdiği kullar arasında birinci gelenin öyle geniş kalbi vardır ki, semâ ve zemin bütünü ile oraya konsa, yine boşluk kalır.

O kimsenin kalbi, tıpkı Musa peygamberin asasına benzer. Musa peygamberin asası ilk zamanda bir hikmet eseri idi; sonra kudret eseri oldu. Musa, yükünü taşıyamadığı zaman ona yüklerdi. Yürümekten yorulduğu zaman yine o asaya binerdi. Musa'ya, oturma hâlinde ve uykuda bir eza gelse, o asa def ederdi. Bir meyve dilerse, hemen ondan alır yerdi. Güneşte uyuduğu zaman ona gölgelik ederdi. Allahü Tâlâ kudretini ona asada gösterdi. Ve o vasıta ile Musa'ya ünsiyet ve ülfet hâlini bahşetti.

Vakta ki, Hak Taâlâ Musa'yı peygamber etti, ona yakınlık verdi, konuştu ve birçok şeyler teklif etti.

Hak Taâlâ ile arasındaki konuşma şöyle oldu:

- **«Elindeki ne ola, ya Musa?»**

- «Asamdır; ona dayanırım, koyunlarıma yaprak dökerim ve onunla daha birçok işlerim var.»

- **«Onu yere at, ya Musa!»**

Onu yere attı; aniden korkunç bir yılan oluverdi. Ondan kaçmaya başladı. Bu kez, Hak Taâlâ şöyle buyurdu:

- **«Onu al, korkma; yine eski hâline çevireceğiz.»** (Ta-ha/17-21)

Hak Taâlâ'nın böyle yapmasından kasdı, kudretini peygamberine göstermek. Firavun'un fâni mülkünü, peygamberinin gözünde küçültmek idi. Firavun ve kavmine karşı nasıl harb edileceğini öğretmekti.

Hak onların katli için Musa'yı hazırladı ve harika olan birçok âdetleri ona öğretti. Musa peygamberin kalbi, ilk devrede dardı ve gönlü sıkıntılı idi. Ona peygamberlik verdi, bilgi öğretti, kalbini açtı.

Ey cahil, kudreti böyle olan, isyan edilir ve unutulur, öyle mi?..

Seni unutmayanı unutma. Bir an bile senden uzak olmayan için gaflete düşme... Ölümü düşün, ölüm meleği, bütün canlıların ruhunu almak için Hakk'a vekâlet eder. Gençliğin, malın ve bugün içinde bulunduğun bolluk seni aldatmasın. Yakında bütün bunlar elinden çıkacak.

Tembelliğini düşün; şu güzel günleri boşa harcettiğini hatırla; pişman olacaksın, ama faydası olmayacak. Yakında ölürsün ve sözlerimi kabirde hatırlarsın. O kabirde benim için dersin:

- Yanında olsaydım onun ve sözlerini dinleseydim... Ah!..

Dünyada ve âhirette benimle olmak dilersen, sözlerimi dinlemeye ve amel etmeye çabala... Sözlerimin faydasını almak dilersen hakkımda iyi düşün. Nefsinden başka herkes için iyi zanda bulun. Nefsin kötülüğünü düşün. Böyle yaparsan fayda bulur, yararlı hâle gelirsin... Başkaları da senden faydalanır.

Hakk'ın zâtından gayri şeylerle olduğun süre, dertten ve kederden salim olamazsın. Şirkten ve ağır yükten kurtulman kabil olmaz. Halkı kalbinden at, Hak'la bir ol. Göreceksin ki, hiç kimsenin hatırlamadığı, hiçbir gözün görmediği ve hiçbir kulağın ismini duymadığı şeyler sana verilmiştir.

Mademki bu kötü hâldesin, işlerin hiç tamam olmaz. Ne yazık ki, temel sağlam değil. O temel bir mezbele hâline gelmiş; işlerin onun üzerinde yükselmekte...

Allah'a dön. Bulunduğun uygunsuz hâlin değişmesini O'ndan iste... İçinde bulunduğun dünyalık talebinin ve âhirete dair şeylerin gitmesini Hak'tan dile...

Yazık, Hak Taâlâ senin için fakri daha iyi buluyor. Halbuki sen, zengin olmak için çırpınırsın. Bilmiyorsun, Hakk'ın seçtiği şeyi kötü görmektesin. Bu ne hâldir? Hak Taâlâ'nın seçtiği şeyleri kötü görenler, nefis, şeytan, kötü arzu, iyi olmayan arkadaşlardır. Bunları bırak... Çünkü bunlar, Allah'ın arzusuna uymaz. Onlara sakın uyma. Onlara ne dönüp bak, ne itirazlarına aldırış et... Onların Hakk'a darılmasına bakıp onlar gibi olma. Kalbine ve iç âlemine dön, O ne derse öyle yap. Kalb ve sır, iyiliği söyler, kötülüğü yasak eder. Bugün içinde bulunduğun fakirlik hâline dayan; ona sabırla dayanman zenginliğin tâ kendisidir. Bu hâl masumluk hâlidir. Sen onu takdir edemezsin. Arzu ettiğin şey karşına çıkarsa, belki hatalarla dolar ve helak olursun. Hak seni fakir ederse, hatalara karşı âciz olur, bir şey yapamazsın. Haberin olmadan Hak seni esirgemiş olur.

Hakkın arzusu üzerine sabra devam edersen, O'nun katında sana öyle iyilik olur ki, onu saymaya ve anlamaya gücün yetmez. Hattâ, Hakk'ın arzusuna uyman sonunda alacağın kazancı, bütün yer ehli toplansa yine hesaplayamaz.

Acelecisin. Acele eden kimse, eline ne gibi şeylerin gireceğini bilemez, ne istediğini anlayamaz. Aceleyi şeytan verir. Dikkatli hareket, Hak tarafından ilham olunur. Aceleci olursan şeytanın askeri olursun, onun birliğine girersin. Olanlara uyar,

bulunduğun hâle sebatla bakar, sabra devam edersen, Rahman'ın askeri olur, Hak topluluğuna katılırsın.

Takvanın iç yüzü, Hakk'ın fiil tecellisine uyarak emrini yapmak, O'nun: «yapma!» dediği şeyleri yapmamak... O'nun bütün işlerine, kaderine, vesair belâlarına, âfetlerine sabretmektir.

Siz yalnız halksınız, her yanınız nefis olmuş. Tabiatla dolmuşsunuz. Ne Allahü Taâlâ'dan, ne de O'nun irfan sahibi kullarından haberiniz var. İrfan sahiplerine nisbetle siz deliler gibisiniz. Onlar akıl sahibidirler. Onların Hak uğrunda cinnete tutuldukları olur. Hak uğrunda cinnete düşenin hâli had safhaya varınca o hâlden kurtulur. O bir harekettir. Hareketin sonunda sükûn gelir. Hastalık gider, yerini sıhhat ve hikmet alır.

Sen âhiretten ayrı ve dünya ile dolusun. Hâlin beni üzüyor. Hele salih kullarla arandaki fark beni düşündürüyor. Hele onların meclisini bırakıp indî görüşünle yetinmen, beni ne hâle getiriyor, bir bilsen... Bilmiyor musun ki, görüşü ile giden mutlak batar. Hiçbir âlim yoktur ki, bir başka âlime muhtaç olmasın, ilminin artmasını istemesin. Hangi ilim sahibi olursa olsun, mutlaka ondan daha, âlim vardır. Hak şöyle buyurur:

- **«Size, ancak ilimden, azı verildi.»** (İsra/85)

Sana o büyüklerin topluluğu lâzımdır. Ve onların erdiği **Süvad-ı Azam** makamı gerektir, onu ara... Hakikî yola gir. Yolun hakkını ödemek için uyar ol, ayrılığı bırak.

Uyunuz; Hakk'ın emri dışında yeni icatlar çıkarmaya kalkmayınız. Yeterlik hâlini böyle bulursunuz. Bu yola, nefisle ve kötü arzu ile gidilmez. İlim ve hikmet bir yolun malzemesidir. Gücü, kuvveti terk etmek bu yolun icabıdır. Bu yolda cehalet göstermek olmaz. Teslim olmak, O'nun önünde serilip kalmak, acele etmemek, teenni sahibi olmak, bu yola girenler için elzem olur. Bu hâl öyle bir şeydir ki, acele ile olmaz. Yola giren bir tutanağa ve er kişiye muhtaç olur. Sabır, güçlüğe dayanma ve mücahede, bu yolun gerçeğidir.

Üzerinde taşıdığın ağır yükü vermen ve marifet âlemine geçmek için irfan sahipleri ile olman gerekir.

Bir zaman, o zâtın dizinde yoluna devam edersin. Rahatsız olursan sırtına alır, arkasına alır, yola devam ettirir. Sevgi ehli isen arkada gidersin. Sevilmiş biri isen önde ve köşkte yürürsün; öbürleri senden sonra gelir. Bu hâli ancak tadan bilir.

Ehliyet sahibi kimselerle oturmak bir' nimettir. Ağyar ile oturmak, belâdır ve sıkıntılıdır. Hele nifak ehli arasında oturmak...

Sana her an için vazife olan, Hak yakınlığını düşünmek ve daima onu murakabe etmek... Hakk'ın ve halkın hakkı olanı nefisten istemek... Nefsin yapması vâcib olan şeyi yaptırmak...

Dünya ve âhiretin hayrını bilmek dilersen, bunun yolu, Hak Taâlâ'nın seni iyi bildiğini düşünmek ve nefsi amele koşmaktır, derim. Nefisten, Allah'ın emirlerini yapmasını iste. Yasaklarından kaçmasını taleb et.

Âfetler geldiği zaman, onu sabra alıştır. Kaza ve kaderin hükmü gelince razı olmayı ona öğret. Nimet geldiğinde ise şükrü bellet. Bunları yaparsan, Hak yolda önüne çıkan mâniler zail olur, Hak yoldaki sohbetin iyi bir istikamete girer. Yolunda iyi arkadaş bulur, yardımcıya rastlarsın... Ve öyle bir hazineye kavuşursun ki, hangi yöne dönsen o seni takib eder. Artık o hazineye erdikten sonra aldırma, nerede olursan ol. Çünkü sen, yitirdiğini aynı yerde bulursun. İlim, hikmet, kader, ins, cin, melek, sana hizmetçi olur. Allah'tan korktuğun için her şey senden çekinir. Allah'a itaat ettiğin için her şey sana itaat eder.

Allah'tan korkan kimseden her şey korkar. Allah'tan korkmayan, her şeyden ürker. Allah'a hizmet edene herkes hizmet eder. Allah, hiç bir kulun yaptığını karşılıksız bırakmaz.

Ne edersen onu bulursun. Nasıl olursanız idarecileriniz de öyle olur.

Allah'ım, bize keremle, ihsanla, hatalarımızdan geçmekle muamele eyle... Dünya ve âhirette bize lütuf ver**. «Dünyada iyilik ihsan eyle, âhirette yine iyilik ver. Ve bizi ateş azabından koru.»** (Bakara/201) Âmin!

***

56. M E C L İ S

Bu konuşma, pazar sabahı Ribat'ta yapıldı. Konuşma tarihi: Hicri 19 Ramazan 515 (Milâdî 1150).

Ey evlâd! Uğruna ömür tüketmekte olduğun işlere bakıyorum: Hakk'ı murakabe edenlerin işlerine benzetemiyorum. Hiç bir işin ondan korkanların işine benzemiyor. Şer ve fesad ehli ile birleşmekte, velî ve temiz insanlardan ayrılmaktasın. Kalbin Hak'dan yana boş... Dünya ve dünya ehlinin sevgisi ile ferahyâb olup kalbini onlarla doldurmaktasın.

Dünya sevgisi ile dolup taşmaktan kork, onun ne demek olduğunu bilmez misin? Bir kalbin içinde yaşayan korku, oranın muhafızıdır. Kalbe nur verir. Kalbin içinden çıkamadığı ve tefsiri güç şeyleri açıklar. Korkuyu kalbine yerleştirdiğinde oraya dünya ve âhiretin selâmetini yerleştirmiş olursun.

Öleceğini düşünmüş olsaydın, dünya ile şâd olman azalırdı. Mümkün olduğu kadar ona karşı yeterlik duygusu beslerdin. Bir kimsenin ki, sonu ölümdür, onun için ferahlık nasıl olur?..

Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- «Her çalışmanın bir sonu vardır. Her dirinin sonu ise, ölümdür.»

Hüzünlerin ve sevinçlerin, zenginliğin ve fakirliğin, darlığın ve genişliğin, hastalığın ve ölümün sonları ölümle biter. Bir kimse ki, ölür, işte onun kıyameti kopar; onun hakkında uzak sayılan işler yakın olur.

İçine belenmiş olduğun bütün şeyler bir hevesten ibaret... Kalbin, sırrın ve iç âleminle bugünkü hâlinden soyun. Dünya, bilinen bir zamana kadar devam eder. Âhiret ise sonu malûm olmayan bir vakte kadar uzar gider... Dünyada yaşaman, bilinen bir vakte kadardır; öbür âlemdeki ömrün ise sonsuzluğa kadar uzar. Buna göre, bütün hâlinin tâatle geçmesine dikkat et. Bunu yapabilirsen bütün varlığın Allah için olur. Mâsiyet denilen nesnenin asıl mânası nefsin varlığı olup tâat ise onun yokluğa karışmasıdır. Şehvetle bir şeyi almak, nefsin varlığını isbat eder. Şehvetin erimesi, nefsin ıslâh olduğuna işaret sayılır.

Şehvet arzularından kendini çek. Onları ancak kadere uymak şartı ile yap. Kendi arzun ve ihtiyarınla yapma.

Hayvanı arzuları yık. Zühd ile alıp yemek, seni gönül zenginliğine iletir. Hayvani arzuları şehvet eli ile alıp yemek, seni nefsin kucağına atar. Kendi hâlini bilmeden önce zâhidlik yolunu tutmak lâzımdır. Karanlık zamanlarda alıp yediğine dikkat et. Işık olduğu zaman rağbet ehli olursun; korkmadan alırsın.

İşte şu an karanlıktır; dikkatli ol. Bu hâli atlatınca ışığı bulursun. Kudret âlemi sana karanlıktır; mukadder olan şeye vâkıf isen karanlık kalmaz.

İlk işin karanlıkla başlar. Hak tarafından bir keşif yolu bulur, bu hâlini onun katında tasdik ettirirsen, işlerin açığa çıkar; yolun aydınlık olur. Marifet ayının nuru doğunca kader gecesinin karanlığı zail olur. İşte o zaman etrafını görür ve senden uzak kalanları seyre dalarsın, önceleri müşkül olan şeyler sana açık ve vazıh olur. Senin için kirli ve temiz ne ise kendisini gösterir, anlarsın. Hem senin için hem de başkaları için olanı... Hakk'ın istediği sana açılır; bunları kendiliğinden ayırt edersin. Hak kapısı

sana anlatılır. Ve o zaman hiçbir gözün görmediğini, kulakların işitmediğini, beşer kalbinin hatırlayamadığını apaçık görür olursun.

Kalbin müşahede taamı yer; ünsiyet şarabını içer. Hak katına kabul olma nişanları kalbine takılır. Sonra halkın iyiliği için aralarına girersin. Onları isyan hâlinden alırsın. Yaratanlarından ayrılık duygusunu taşımaktan kurtarırsın. Ve onlar, sayende hisar içinde hisara girerler. Onlar senin sayende kötülükten devamlı ve sonsuz selâmete ererler.

Ey aklı ermeyen ve bu anlatılanlara inanma gücünü benliğinde bulamayan, sen içi boş bir kabuksun. Dayak olan bir ağaç gibisin ve çürümüş sopasın... Ancak ateşe yararsın. Bundan kurtulmak için tevbe etmeli ve anlattığımızı tasdik etmelisin.

Yazık, tevbenin neler getireceğini anlamıyorsun? Tevbe eder, dinî ahkâmı tasdik edersen, içinde tad bulur, hoş olursun. Hayra ve selâmete erersin. Söylediğimi yapamazsan, için cıncık ve boncukla dolar. Onlar dilini keser ve ciğerini parçalar; perişan olursun. Sözümü kabul et; ben, senin yumağını sarmaktayım. Sözlerimi dinle, bana düşmanlık etme. Seninle olan düşmanlığımız nereden geliyor? Ben, namazgahınım; pisliğini ve kirlerini gidermeye çalışırım. Hâl böyle olunca, düşmanlık için ne sebep var?.. Senin için yollar açmaktayım; orada yemek, içmek hazırlamaktayım. Bunları senin için yaparım; yaptığım işlere senden mükâfat istemem. İstediğim ve arzum başka yerdendir. İhtiyacımı senden başkasından alırım. Bütün uğraşmam Hak talipleri içindir. Onlar için çalışırım. Hakk'ı araman doğru olursa, emrine girerim; hizmetçin olurum. Bir kulun kasd ve talebi ki, Hak içindir, bütün eşya onun için çalışır.

*

Ey evlâd! Sen kendin için öğütçü ol. Benimle ve başkası ile çekişip durma; bizi hüccet olarak kabul etme; kendine bak... Benim söylediklerim dış cephen için; nefsine vereceğin öğüt ise, iç âlemine tesir eder.

Ölümü durmadan hatırlayarak nefsine öğüt ver. Bütün ilgilerden, sebeplerden kesil; hâlini düzelt. Kendisini yaratıcı tanıtanların Yaratan'ı ile ol. O büyük Yaratıcı, yüce ve âlimdir. Onun rahmet eteğine yapış, başkası ile uğraşma. Başkası ile uğraşırsan yarın utanırsın. İyi ol, felah bul. Sizin biriniz elimde ıslâh olursa, en büyük ferahı o zaman duyarım. Biriniz söylediğim şeyi tutmazsa, ona da üzülürüm.

Bana yaklaşınız; benden uzak olmayınız. İman sahibi bana yakın olur. İçi bozuk olan ise benden kaçar.

Ey münafıklar, ben Hak Taâlâ'nın size darılmasında O'na uyarım. O, beni üzerinize yaman bir ateş etti. Tevbe eder, sözlerimi tutar, ayrıca sözlerimin sertliğine de dayanırsanız, ateşim sizin için soğur ve selâm evi olur.

Yazıklar olsun size, utanmaz oldunuz. Dıştan tâat gösterisi yaparsınız; fakat içinizden hata, isyan bayrağı çekersiniz. Yakında ölüm ve hastalık eli ile tuzağa düşeceksiniz. Sonra Allah'ın ateşten zindanına atılacaksınız.

Ve siz, ey amelde kusur edenler; bu hâlinizden utanmaz mısınız? Gece ve gündüz tembellikle ömür tükettiniz ve ona da razı oldunuz. Bu kusurla beraber Allahü Taâlâ'dan iyilik umarsınız.

ELLİ ALTINCI MECLİS

Fihrist'e dön

İyi işler etmeye yöneliniz. Nefsinizi de, o işlere alıştırınız. Bu yola ilk giren bir dehşete ve hayrete düşer; sonra işler aydınlanır ve kederler gider.

Kötü hâlinizden tevbe ile dönünüz. Tevbeniz işin önünden sonuna kadar olsun.

Ey efendisinin hizmetinden kaçanlar ve peygamberlerin, salih kulların, evliyanın görüşünü bir yana atıp kendi görüşü ile yetinen kimseler ve ey Hakk'ı bırakıp halka güvenen kimseler, hâliniz nice olacak?.. Peygamber (S.A.) efendimizin şu kelâmını duymadınız mı:

- «Mel'undur, mel'undur o kimse ki, kendi gibi bir mahlûka dayanır.»

Dünyayı kalbinle isteme, ondan herhangi bir şeye de darılma; böyle yaparsan kalbin fesad olur. Şirk kalbi perişan ettiği gibi, dünya sevgisi de kalbi batırır.

Yazık sana... Dünya sevgisini ve kibri kalbinde bir ettin. Bunlar öyle şeylerdir ki, tevbe edilmediği takdirde sahipleri mahvolur.

Akıllı ol. Sen kimsin ve nesin? Düşün. Ve neden yaratıldın, niçin yaratıldın? Böbürlenme. Büyüklük satma. Büyüklük satan, Allah'ı bilmeyendir. Peygamberini tanımayan, iyi kulları bilmeyen büyüklük satar.

Ey akıldan yana nasibsiz! Kibirle büyüklük elde edeceğini umarsın. Bu düşüncen yanlış. Aksini yaparsan isabet etmiş olursun; çünkü Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- «Bir kimse ki, Allah için tevazu eder. Allah onu yükseltir ve bir kimse ki, kibir yolunu tutar, Allah onu düşürür.»

O kimse ki, âhirete inanır, yüksek olur. Azla yetinene çok gelir. Zillet hâlini sabırla karşılayana izzet gelir. Bulunduğun alt hâle razı ol, işlerin aniden değişir. Bağırıp çağırma. Verilmiyor diye bağırırsan, verilince utanırsın. Bir kimse kader önünde boynunu eğer, elinde hazır olana razı olursa her şeye gücü yeten Hak Taâlâ, onu her şeyin üstüne çıkarır. Tevazu sahibi olmak ve iyi edeb tavrı takınmak seni arzularına yakın kılar; büyüklük satmak ve üstelik edebsiz olmak, seni arzuladığın şeylerden uzak eder. İtaatli olmak, seni sevdirir ve sevdiklerine yakın eder. İsyan ise seni perişan eder; arzu ettiğin iyi şeylerden uzak tutar.

*

Ey evlâd! Dinini yemişle değişme. Dinini dünya sultanlarının verdiği tatlıya verme. Zenginlerin ve dünya adamlarının verdiği şeyle dinini değiştirme. Haram olan şeyleri almak için dinini bırakma. Aldığın şeyi dininle alırsan, kalbin kararır. Niçin kalbin kararmasın ki, halka taptın. Ey her şeyini yitiren adam, kalbinde ufacık nur olsaydı haramı, şüpheliyi ve mubahı ayırt ederdin. Ve kalbini karartanla nurlandıranı anlayabilirdin. Kalbini Hakk'a yakın kılanla ondan uzak edeni anlardın.

İmanın ilk devrinde, çalışarak kazanmak ve onu yemek gerek... İman kuvvet bulunca da Hakk'ın emri ile olmak icab eder ki, o zaman aradan vasıtalar kalkar. Seninle O'nun arasında vasıta kalmaz artık.

Kalb tam kuvvet bulursa, halkın eli üstünde Hak'tan nasib gelir.

Vasıtaların kalkması şeklindeki sözümün mânası şudur: Kalbin vasıtalara

bağlanmaması, Allah'ın emrini temsil eden şeylere bakmak ve bu uğurda şirke kapılmamak, halktan alınan fâni bir şey için övülmeyi beklememek ve onların kötülemesine aldırış etmemektir. Bunların hepsi kalbe göredir. Halktan bir şey gelirse onda, Allahü Taâlâ'nın fiil tecellisini görmek gerek... Vermezlerse yine öyle...

Kalbleri ile hak yola girenler, Hakk'ın zâtından gayri her şeye karşı kör, sağır ve dilsiz olurlar. O kulların yanında yalnız «O» vardır. Allah yolcularının vereni, alanı, yardım edeni, etmeyeni, zarar vereni ve faydalı olanı hep «O» dur. Onların yanında kabuksuz iç vardır. Safa üstüne safa onlarda vardır. Güzellik üstüne güzellik onların elinde bulunur. İşte bundandır ki, onların kalbinden, Allah'ın zâtından gayri her şey çıkar. Bu çıkış, yalnız Hak için olur, başkası için değil...

Allah'ım, zâtını bildiren ilmi bize nasib eyle...

Yazık sana, kendini güçlü sanmaktasın. Bu hâl nefsini kabartıyor. Verilmiş hüküm olmasaydı tepene inerdim. Ey içi bozuk, seni rezil ederdim. Kendi başına kalıp hakkımda kötü düşüncelere dalma. Ben, yalnız Allah'tan ve salih kullardan utanırım. Bir defa Hakk'a karşı marifet sahibi olunca, halk kalbinden çıkar. Kuru yaprak daldan düştüğü gibi halk iyi kulun kalbinden ayrılır. O kul, tek başına halksız kalır. Onlara gösteriş yapmaktan kör olur. Sağır olur, onların sözlerini işitmez. Bu hâl, kalb ve sır gözü ile olur. Bir nefis ki, itminan derecesine çıkar, bütün duygular ona teslim edilir. Sonra kalble birlikte yola düşer; Hakk'a konuk olur. Sonra dünya gelir, nefse seyis olur ve hizmetinde durur. Bu, Hakk'ın âdeti olup zâtını dileyen kullarına böyle yapar. Dünya, Hakk'ı isteyen kullara bir nasib vereceği zaman, perişan ve derbeder bir hâlde gelir, vereceğini verir, hizmetlerini görür... O kullar ise, dünyanın verdiğini alır ve yüzüne katiyen bakmazlar.

*

Ey evlâd! Kalbini Hak için eyle. Nefsini ve diğer duygularını evlâdın için çalıştır. Bu işleri böylece Allah'ın emri ile yapar, Hakk'ın fiil tecellisine uyar, yavrularının geçimini sağlarsın. Hakk'ın kudreti önünde sessiz durmak ve O'ndan bir şey taleb etmemek, sabırlı olmak, razı olmak, duâ ile bir şey isteyip ısrarda bulunmaktan daha evlâdır.

Bildiklerini O'nun bilgisinde yok et. Tedbirini O'nun tedbirine bırak. İradeni O'nun iradesi uğruna kes. O'nun hükmü ve kaderi geldiği zaman, aklını azlet. Eğer Hakk'ı bir yaratıcı, terbiyeci, yardımcı ve teslim olmaya lâyık görüyorsan böyle yap. O'nun kudreti önünde teslim ol; O'na vuslat arzusunda isen böyle et.

İman sahibinin hatırladığı ve uğrunda gayret sarfettiği şeyler, bir merkezde toplanır. O da Hak... İman sahibinin kalbine Hak'tan gayri bir hatıra düşmez. Bu sebeple o imanlı kimse, Hakk'ın yakınlık kapısına vâkıftır. İman sahibinin kalbinde marifet yerleşirse, Hak kapısı yüzüne açılır. Dolayısiyle kapıların ötesinde görülen işleri seyre dalar. Orada öyle şeyleri seyreder ki, düşünceler o hâlleri kalbe anlatamaz; bu imkânsızdır. İşaret, sır âlemi için gizli bir kelâmdır; buna ancak erenlerin aklı erer.

Nefsinden, şahsî olan kötü arzularından, iyi olmayan huylardan kurtulan ve halkı kalbiyle terk eden için, sonuç çok iyi ve çok güzeldir; nimetler boldur. Bu hâlleri benliğinde derleyen bir insanı, Hak, sağa sola çevirir ki, Ashabı Kehf'i de böyle yapar. Hak, Ashab-ı Kehf hakkında şöyle buyurdu:

- **«Biz onları bir sağa, bir de sola çeviririz.»** (Kehf/18)

Ey evlâd! Bu sözleri işit! Bu sözlere inan. Onları yalan sanma. Hayır, hangi yönden gelirse gelsin, nefsini ondan mahrum kılma.

***

57. M E C L IS

Ba konuşma, cuma sabahı medresede yapıldı. Konuşma tarihi: Hicri, 17 Ramazan 545 (Milâdî 1150).

Evlâdlar! Zerre miktar dahi olsa, sözlerimi tasdik ediniz. Siz evinizde ve mülkünüzde istediğiniz gibi hareket etmekte serbestsiniz. Sizden yalnız doğruluk ve ihlâs istiyorum. Bunun yararı sizedir. Sizi, sizin iyiliğiniz için istiyorum; benim için değil...

İç ve dış konuşmalarınızı bir kayda bağlayınız. Çünkü sizi daima gözeten melekler var. O melekler daima dışınızı murakabe eder. Hak ise içinizi...

Ey daireler ve köşkler yapan, ömrünü dünyayı tamirle geçiren adam! İyi niyete sahip olmadan hiçbir iş görme. Dünya binasını yapmanın temeli, iyi niyettir. Nefsinle, kötü arzunla yaptığın binadan hayır gelmez. Cahil kişi, binasını, kötü arzusu, tabiî isteği, nefsi, iyi olmayan alışkanlığı ile yapar; hikmete, İlâhî hükümlere, kazaya ve İlâhî fiil tecellisine uymaz. Bu yüzden iyi bir arkadaşa sahip olamaz. Yaptığı evde de rahat edemez. Kendisi yorulur, yapar, başkaları oturur. Sonra, kıyamet olunca onu:

- Bunu niçin yaptın, kime iyilik ettin, ettinse neye ettin?., diye iğneden ipliğe hesaba çekerler.

Razı olma yolunu ara. Hâli hazır kısmetinle yetin. Senin olmayanı arama. Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- «Allahü Taâlâ'nın, kuluna dünyada en büyük cezası; kulun kendine has olmayanı aramasıdır.»

Yanıma geliyorsun; fakat hakkımda iyi düşüncen yok. Bu yüzden sözlerimle felaha ermen kabil olmuyor.

Yazık sana, Müslüman olduğunu iddia edersin, halbuki Hakk'a karşı itirazların var. Ve Allah'ın iyi kullarına karşı duruyorsun; dolayısiyle dâvanda yalancısın.

İslâm demek, Allah'ın kaza ve kaderine teslim olmak ve O'nun fiil tecellisi önünde sessiz durmaktır. Ayrıca kitabın hüküm hududunu aşmamak ve Peygamberin (S.A.) âdetlerine uymaktır. Peygamberimize salât ve selâm olsun. Kitaba ve sünnete uyman sahih olduğu takdirde İslâm kelimesi sana yakışır.

Uzun emelli olmanın şomluğu odur ki: Seni Allah'a isyana ve O'nun emrine muhalif hareket etmeye iter... Ümitlerini her ne zaman kırarsan hayır gelir; ona yapış. Kurtuluş, felah istiyorsan, emelini kısalt ve hayrı görünce de yapış, bırakma.

Kader hangi şeyi getirirse onu almak, azına çoğuna bakmadan razı olmak iyidir. Ki, şeriatın da buna uygun şekilde bir emir vermiş olması elzemdir. İslâm dininin hoşnut olduğu bir işte, nefse, hayvani arzulara, hevese ve şeytana yer yoktur. Bu sözle nefsin tamamen yok olacağını kasdetmiyorum. Nefis ve diğer hayvani arzular baki kalır. Ancak kula bu uğurda yardım gelir; nefsini ve diğer iyi olmayan duyguları yener. Çünkü içimizde peygamberlerden sonra masum olan kimse yoktur.

Hak Taâlâ'dan yardım gören kimsenin nefsi, hak isteklere uyar olur. Tabiat ateşi söner. Şeytanı hapse atılır, eline bir şey verilmez. Ve o kulu kandırmak için çevresinde gezemez.

Tevekkülün asıl mânası odur ki, sebeplere vukuf olmaya... Yâni işlerde sebebin sözü

geçmeye... Tevhidin de hakikî mânası odur ki, iyilik ve kötülükte Hakk'ın kudretinden gayri kimsenin sözü geçmeye...

Sen ki, nefis, boş arzu ve bir sürü yersiz âdetle dolusun; ne tevhidden haberin olur, ne de tevekkülden... Önce acılık, sonra tatlı... Kırılmak... Sonra cebir, sonra ölüm, daha sonra sonsuz hayat... önce zillet, sonra izzet; önce fakirlik, sonra zenginlik... Tam bir yokluk, sonra icad... Şu hâlde sana bir şey yok. Ancak saydıklarımız bitince olagelen bu hâllere sabırla karşı koyarsan Hak'dan istediğin her dilek yerine gelir. Aksi hâlde senin için bir şey olmaz.

Hangi şey ki, seni Hak'dan ayrı kılar, o senin için şomdur. İsterse namaz ve oruç nevinden olsun... Ancak farz ve sünnet bundan hariç... Farz olan orucu yerine getirdikten sonra, nafile olarak kalbinde huzur olmadan, aç ve susuz kalarak oruç tutarsan, sana fayda sağlamaz. Hakk'ı daim kendine yakın bilmeden ve O'nunla hoş hâl bulmadan, O'nun sohbetinde kendini toparlamadan her işin boş olur: Perdelere, halka, nefsine ve harama köle olursun.

İrfan sahibi olmaya bak. Marifet âlemine geçen insan, Hakk'ın yakınlık bayrağı altında bulunur; ilmi ve sırrı, O'nun kaza ve kaderinde deveran eyler. Güçsüz durumda kendi hareketi olmadan işleri çevrilir, hareketi olmadan hareket ettirilir. Kendi isteği olmadan sükûna erdirilir. Hulâsa o kul, haklarında:

- **«Biz onları sağa ve sola çeviririz.»** (Kehf/18)

Buyurulan zümreye dahil olur. O kullarda, bir acizlik olunca, hemen hareket kudreti verilir. Hareket kudretle olur. Güçsüzlük anında teslim olmak ve sessiz durmak icab eder; Hakk'ın kudreti o zaman yetişir.

Varlığın varsa hareket edersin; yoksa sükûna gömülür beklersin. Beklemen de olmaz. Hükümde hareket vardır; bilgide ise sessizlik...

Nefsi, hevayı, tabiatı, bütün halkı bırakırsan, özün sıhhat bulur.
Senin kârına ve zararına malik olmayan halka bağlanma. Râbbından başkası sana nasip veremez. Sonuna kadar O'nun hizmetinde kal. O'na itaat et. Yasaklarını sakın yapma, Hak'dan gayrisi kalmasın; böylelikle halkın en zengini hâline gelirsin... Ve herkesten aziz,. Âdem peygamber gibi olursun. Her şeye emir verilir, sana secde ederler. Bu, halkın ötesinde bir iştir. Avam halkın buna aklı ermez; bu iş onların aklının ötesindedir. Avamın aklı ermediği gibi havasdan da çoğunun aklı ermez. Bu hâl Âdem'deki varlığın bir zerresi olup onun tüm varlığından bir parçadır.

Ey aklı az, her şeyi derinliğine düşün, anla, sonra al. Allah yolcuları halka karıştı, öğrendi; sonra onlardan ayrıldı. Yanlış anlama; kalbleri ile ayrıldılar. Halkın ıslâhı için onlar halkla olur, dış yönlerini halka verirler. İç âlemlerini ise Hakk'a hizmet için harcarlar. Onlar, hikmet icabı halkla yaşar, onlarla olur ve onlarla tevbe ederler; ama kalb âlemleri onlardan tamamen ayrıdır. O zâtların kalbi, halktan ve bütün eşyadan soyunmuştur. Zahirdeki meşgaleleri, hikmetlerin hükmüdür. Her ne zaman giydikleri kirli olsa yıkarlar, temizler ve koku sürerler... Ve her ne zaman bir yerleri yırtık olsa, diker ve iliştirirler. Onlar halk arasında hoştur. Sanki düz ovada yükselen bir dağ... Kalbleri daima Yaratan ile... Kendilerini Hakk'ın kudret eli önüne serer, O'nun ilim deryasında yüzerler.

Allahım, gıdamız zikrin olsun. Zenginliğimiz ise yakınlığın... Âmin!

*

Sen ölü kalblisin; keza sohbetin, kalbi ölmüşlerle.. Sana diriler,, necib insanlar ve varlığını bir başka varlığa değiştirenler lâzım...

Bir mezara benzersin; gittiğin kimseler de senin gibi... Ölüsün,, senin gibi ölüye gidersin. Ayakların kötürüm, aynı şekilde bir kötürüm kişiye gidersin. Körsün, seni yola götüren de kör... Bu hâllerden kurtulmak için iman, ikan sahibi ve salih kimselerle ol. Onlardan gelen acı söze dayan. Sözlerini tut, dediği ile amel et, iflah olursun. Büyüklerin sözünü dinle... İşlerini ona göre ayarla. Onlara saygı göster,, saygı göstermekte kusurlu olma. Kurtuluş istersen yol budur.

Benim bir büyüğüm var. Hangi iş beni güç duruma soksa ve kalbime bir şey gelse, onların yolunu bana anlatır, söz etmeme hacet bırakmaz. Bu hâl, ona karşı edebli ve saygılı olmamdan ileri geliyor.

Tasavvuf ehli cimri olmaz. Çünkü cimrilik yapması için elinde bir şeyi yoktur. Çünkü o, her şeyi bıraktığı iddiasındadır. Birine bir şey verse Hakk'ın rızası için verir; kendisi için değil... Onun kalbi,, varlıklardan ve suretlerden temizlenmiştir. Tasavvuf ehlinin verdiği kendi malı olsa cimrilik eder. Halbuki o, bütün varını bir başkasına adamıştır. Kendisine ait olmayan şeyde nice cimrilik eder? Onun dostu da, düşmanı da olmaz; bu yüzden ne övenin sözüne sevinir, nede söğene üzülür. Vermek, almak onun için bir mâna taşımaz; zarar ve kâr onun için önemli değildir. Hepsini Allah'dan bilir. Yaşamakla ferahlık duymadığı gibi ölümle de üzüntü çekmez. Ona göre ölmek Hakk'ı darıltmaktır, hayat ise onu hoşnut etmek mânasını taşır. Halk arasına girdiği zaman sıkılır, çekinir, yalnız kaldığı zaman ferahlar ve Hak ülfetine geçer. Onun gıdası Hakk'ın zikri olup içkisi ise ülfet şarabıdır.

Şüphesiz o, dünya malı için cimrilik etmez. Çünkü onun yanında dünya malından çok üstün şeyler var; onlarla zengin olur.

«Rabbımız, bize dünyada iyilik ver; âhiret âleminde de ver. Ve bizi ateş azabından koru.» (Bakara/201)

***

58. MECLİS

Bu konuşma, Şevval ayının ilk cuma sabahı yapıldı. Konuşma tarihi: Hicri, 545 (Milâdi 1150).

Daha ne kadar ilme çalışacak ve ameli unutacaksın? İlim defterini biraz dür; amel defterini açmaya başla. Yaptığın işler ihlâslı olsun; olmazsa, felah bulamazsın. Bilgi toplamanın yeterliğine inandın; onu yeter bildin.

Sen Hakk'a kafa tutar oldun; yaptığın işler bunu gösteriyor. Gözlerinden haya duygusunu attı. Hak daima seni görmekte iken, uzaktan bakıp göremeyen eyledin; zannın böyle oldu.

Boş arzularını ele aldın. Bir şeye mâni olmak için, kötü arzularına kapıldın. Ve o arzunun emriyle hareket eder oldun. Bu hâle göre o boş arzular seni yıkacak; bunda şüphen olmasın. Bütün hâllerinde Allah'tan utan, O'nun hükmüne göre amel et. Zahir hükümlere göre işlerini yürütecek olursan o amel, seni Allah'a yakın kılar.
Allah'ım, bizi gafiller gibi unutma; koru. Âmin!

*

Günahlara belenirsen âfetler gelir, üzerine yıkılır. Tevbe eder, istiğfara devam edersen onlar sana gelmez; etrafına düşer.

Elbette insana belâ gelir. Ondan kurtulan azdır. Sana düşen, Allah'tan sabır dilemektir. Belâ ve âfet geldiği zaman, beraberinde sabrın bulunmasını, uyarlığı da birlikte getirmesini dile. Ancak Hak'la aranda selâmet böyle olur. Böyle olunca da kalbinde karışıklık olmaz, dış kalıbında olur. İç âleme geçemez, dışta kalır. Zahirdeki fâni mülke zarar olur, dinine bir zarar gelmez. Dolayısiyle gelen tecrübe yollu beliyye, nimet olur, felâket olmaz.

Ey içi bozuk, Allah'a inanman, Peygambere (S.A.) uyman bir isme dayandı; mâna bakımandan iflâs ettin. Bu iflâsla yetinmeye kaldın. Bu hâl, içini de, dışını da yalanladı. Şüphesiz dünyada zelil yaşadın, âhiret işlerin de dolayısiyle öyle olur.

Âsi adam, nefsini, perişan eder. Âsi adam, kendini rüsvay eder.

Ey bilgin, ilmini dünya yapıları ile kirletme. Azizi zelile değişme. İlim azizdir. Zelil, halkın elinde duran dünyalığa denir. Nasibinde olmayanı, sana vermeye halkın gücü yetmez. Ancak kısmetin onların elinden geçer, gelir. Sabırlı olur, nasibini beklersen, muhterem olduğun hâlde gelir. Yazık, anlayışın kıt. Rızık alan, hiç kimsenin rızkını vermeye güçlü değildir. Bir kimse ki, almaya muhtaç, o kimseye zerre veremez. Allah'ın" tâatı ile uğraş. O'ndan bir şeyler istemekten utan, yapma. Bir şeye ki ihtiyaç vardır, o sana öğretilir ve anlatılır. Yararına olan şeyler sana gelir. Hak Taâlâ, bazı kelâmında şöyle buyurur:

- «O ki, zikrimde olur, benden dilekte bulunamaz. Ona verdiğim dilekte bulunana verdiğimden daha çoktur.»

Kalbin karışmadığı dil zikri, fayda getirmez, o zikirde fayda yoktur. Asıl zikir, kalbin zikri, sırrın zikridir; dilin zikri ondan sonra başlar.

Hakkı anmanın hakikî zevkini bulduğun zaman:

- «Beni zikrediniz, sizi zikredeyim; bana şükrediniz, küfre düşmeyiniz.» (Bakara /112)

mealine gelen âyet-i kerimenin sırrı zuhur eder.

O'nu an ki, seni ansın... O'nu an ki, hataların, günahın kalmasın... Tâat sahibi olasın, isyanın olmasın... İşte o zaman seni anar. Sen de, halkı bırakır O'nunla olursun. Ve O'nu anmak, seni bir şey istemekten alıkoyar. Bütün maksudun O olur. O zaman cümle arzunu bırakırsın. O, senin bütün arzu merkezini teşkil ederse O'nun ilim hazinelerinin anahtarı eline teslim edilir.

Allah'ı seven kimse, başkasını sevemez. Hak sevdirmez; Zâtından gayri şeylerin sevgilerini kalbinden çıkarır.

Bir kulun kalbinde Hak sevgisi yerleşirse, başka sevgiler kendiliğinden çıkar, gider. Hak Taâlâ sevgisini kulun bütün duygularına içirir. Artık içi ve dışı O'nunla meşgul olur. Hem sureti, hem mânası O'nunla olur. O, kulunu, kendi Zâtı için hazırlar, âdetlerden çıkarır, ümran şehirlerden dışarı atar. İşte asıl sevgi bundan sonra başlar.
Senin aklın yok mudur ki, O'na konuk olmaya hazır olmadın sen; hiç bunu düşünmedin mi?..

Bir gün sıran gelecek... Ölüm meleği gelip hayatını yerinden oynatır. Ehlinden ve sevdiklerinden ayrılırsın. Çalış, ruhun alındığı zaman Allah'a kavuşmayı sevmez olmayasın.

Âhirette sana lâzım olan şeyleri ara. Ölümü bekle. Bunu yapacak olursan, Hak katında dünyada gördüğün şeylerin en iyisini görürsün.

«Rabbımız, bize dünyada iyilik ihsan eyle. Âhirette de iyilik ver. ve bizi ateş azabından koru.» (Bakara/201) Âmin!

***

59. MECLÎS

Bu konuşma, cuma günü yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî 9 Recep 546 (Milâdi 1151).

Kulların elinde bulunana göz diken kimsenin sözü yağcılıktan hali kalmaz; dereceli konuşur, nabza göre şerbet verir. Onun için hakikî sebepleri görmek' mümkün değildir. Onun konuşması özünden ayrılan kabuğa benzer. Yalnız dış görünüşü olur, içi de boş.

Tama' -Arab harflerine göre- kelimesindeki harflerin içi boştur. İşte, tama'kârın işi de öyledir; boştur. **Tı** boştur. **Mim** boştur. **Ayn** boştur.

*

Ey Allah'ın kulları, sözlerimi tasdik ediniz; yapınız bunu; felah bulursunuz. Denir ki:

- Doğrunun himmeti yücedir. Hiçbir sözcünün sözü, ona zarar vermez.

Allahü Taâlâ, işlerinde daima galiptir. Seni bir iş için kullanacaksa ona hazırlar. Karşısında duran kişiden hatalı, edeb dışı bir söz çıkarsa onun cevabı doğruluk olmalı. Beni bulunduğunuz hâl konuşturuyor. Yalan hâliniz beni susturuyor. Ne kadar alırsanız o kadar salarım.

*

Ey evlâd! Bilgi ağacın meyve vermiş olsaydı, sultanların kapısına koşmazdın; nefsin için bir sığınak ve onun kötü arzularını tatmin yolunu aramazdın. Zaman adamlarının kapılarını aşındırmazdın. ilim sahibi için halkın kapısına koşacak iki ayak yoktur. Zâhid geçinen kimsenin ise, halktan dünyalık alacak iki eli yoktur. Allah'ı sevenin halka bakacak gözleri olmaz. Allah sevgisinde doğru olan kimsenin, bütün halk karşısına çıksa bakışları tad vermez; o, sevdiğinden gayri kimseye bakmaz. O zâtın baş gözünde dünya büyümez. Âhiret ise, onun kalb gözüne büyük gelmez. Sır gözünde ise, Mevlâ'dan gayri büyük olamaz.

Akıllı kimseler olunuz, siz hiçbir şey üzerinde değilsiniz. Çoğunuz zehirleyici kimselerin ve mâna âlemini öldüren kişilerin peşine düşer. Söz edenlerinizin çoğu ise dilden atar; kalbinden bir şey diyemez.

İçi bozuk adamın sesi dilden gelir; iman sahibinin sözü ise kalbden... İman sahibinin kalbi, Yaratan'ın kapısında durur, sırrı ise ondan içeride... Kapıdan içeri girinceye kadar Hak kapısından ayrılmaz.

*

Allah'a kasem ederim ki sen yalancısın; bütün işlerin yalan. Allah'a giden yolu bilmiyorsun; anlamıyorsun. Hangi hakla önder olmak istersin; gözlerin görmüyor, başkalarını nice götürmek istersin. Boş arzun, tabiî olan kötü arzuların ve nefsine uyman seni kör etti.

Dünya sevgisi, riyaset sevgisi ve şehvet arzuları başını döndürdü; iyi olan hiçbir şeyi göremez oldun.

Mademki isyan kalbine geçmedi, bana gel, çare bulayım. Kalbini sararsa, hataları bırakamazsın, devam edersin, ısrar edersin. Hatalar üzerinde ısrar etmek hakikati inkâr ettirir, küfre düşersin.

Hakkın kelâmını dinlemek için, O'nun kulluğunda yerli olmalı. Musa peygamberin,

Fihrist'e dön

Hak kelâmını işitmek için götürdüğü yetmiş kişinin hikâyesi malûmdur. Kavmi, Musa peygamberin Hak'la konuştuğuna inanmadı. Yerinde tahkik etmek üzere yetmiş kişi seçtiler. Hakk'ın kelâmını işitince bayılıp düştüler. Musa peygamber tek başına kaldı. Hak Taâlâ onları ayılttığı zaman:

- «Biz, Allah'ın kelâmını dinlemeye güçlü değiliz, ya Musa! Sen aramızda vasıta ol,» dediler.

Musa peygamber konuştu. Arada vasıta oldu. Hem onların sözlerini dinledi, hem de Hakk'ın emrini onlara söyledi. Musa (A.S.) kuvvetli imana, tam kulluğa ve Hakk'a karşı tâat sahibi olması hasebiyle o sözü dinlemeye kuvvet sahibi oldu. Halbuki onlar, imanlarının zafiyeti yüzünden o yüce kelâmı işitmediler. Tevrat vasıtasıyla geleni kabul edip emir ve yasaklarda itaat etmiş olsalardı, hatalı sözlerine cesaret edemez ve Allah'ın kelâmını işitebilirlerdi.

Ben, bütün yalancı, içi bozuk ve deccâl kılıklı kimselerin üzerine musallat olurum. Ben, bütün isyankârlara sataşırım. Onların en önde gideni şeytan, en sonraya kalanı ise fâsık kimsedir. Kat'î olarak bilinmelidir ki, bütün dalâlette kalan ve kaldığı yere ünleyen kimselere harb açarım.

Bu işte kuvvet ve kudretim yok, ancak Âlî ve Azîm olan Allah'ın kuvveti ve kudreti ile yaparım. Ben iyi işin yardımcısıyım.

Nifak kalbine yer etti. İslama, tevbeye ve riyayı kesmeye muhtaçsın.

İçinde bulunduğum hâli deneyiniz; nereden geldiğini anlayınız. Bakınız, Allah'tan geliyorsa, durumum büyür ve yükselir, ayağa kalkar, iki ayak üstünde durur, kanatlanıp halkın üstünde uçar. Halkın bulunduğu evlere girer, onlar da gözleri ile görürler. Kalbleri ile anlarlar. Şayet bulunduğum hâl nefsimden geliyorsa üzülmeyin, yakında dağılır, atılır, küçülür ve uzaklaşır, parçalanır, kesilir, erir. Çünkü Hak Taâlâ yalancıya bulunduğu hâl için kuvvet vermez. Münafıklara yardım etmez. Kötü yolda koşana bir şey vermez. Şükrü bırakana artık ihsan etmez.

Her kim ki, nefsini nifak hâli ile konuşturur; ondan hayır gelmez. Onun nifak hâli ateş olur, dinini yakar.

Ey müridler! Sizlerle konuşurum; lâkin siz benden kaçarsınız ve dediklerimi yapmazsınız.

Bu ülkenin dışında ismim lâldir. Ben delilik alâmeti gösteririm, lâllik yaparım... Bilmez gibi gözükmek isterim; ama onlar benim için iyi olmaz. Beni kader size gönderdi. Bir ambar dibinde yatmakta idim; beni oradan çıkardı kürsüye oturttu.

Yalancı olma. Sana iki kalb verilmedi. Sinen bir kalb taşır. O bir şeyle dolunca ikincisi sığmaz. Allah, şöyle buyurur:

- **«Allah bir kişinin sine boşluğuna iki kalb yerleştirmedi.»** (Ahzab/4)

Bir kalb ki hem Hakk'ı, hem de halkı sever; o sıhhat bulamaz. Bir kalb ki, içinde hem dünya sevgisini, hem de âhiret sevgisini tutmak ister, o da sağlık bulamaz. Kalb, Hak sevgisi ile dolar, dış yüzünü halka yöneltirse, o olur. Halkın iyiliğini düşünerek

merhamet için kalbin onlara yönelmesi, ülfet etmesi olabilir, caizdir.

İnsan, bilgi kıtlığında yolunu sapıtır. Allah'ı bilmeyen ve O'na cahil olan, nifak yoluna sapar, gösteriş yapar. İlim sahibi bunları yapmaz. Ahmak olan Allah'a isyan eder; aklı başında olan Hakk'a tâat kılar.

Dünyayı toplamak için hırsa kapılan, gösteriş yapar. içinde olanın gayrini gösterir. Hırsa kapılmayan, dünyalık emellerini kısan, onun yaptığını yapmaz; gösterişe kapılmaz. içinde ne varsa onu gösterir.

İman sahibi, farzları eda ederek Hakk'a yaklaşır ve nafile yoluna girerek kendini sevdirir. Allah'ın öyle kulları vardır ki, önce farz ibâdeti yaparlar, sonra:

- Bu da bize farzdır. Çünkü o nafile ibâdetleri yapmaya gücümüz var... Sonuna kadar ibâdetle uğraşmamız gerek, çünkü zamanımız bize onların yapılması gereğini bildirdi... derler.

Nafile diye bir şey bilmezler, hepsini yapmanın farz olduğunu bilip söylerler...

Allah'ın sevgili kullarını uyandırıcı vardır; hata anında uyandırır. Muallimleri vardır; bilmediklerini onlardan öğrenirler. İlim vasıtalarını Hak Taâlâ onlara öğretir. Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- «İman sahibi bir dağ başında dahi olsa, Allah onun bilmediklerini öğretmek için, bir bilgin gönderir..»

Salih kişilerin sözlerini ezber edip kendi sözün gibi halka yutturma. O söz ancak bir emanettir. Emanete hiyanet etme. Emanet mal saklı tutulmaz. Elinde malın varsa harca, emanet şeyi kendine mal etme.

Pamuk tarlanı elinle ek, elinle sula... Çalış, büyüt. Sonra bak, iplik yap, libas edip giy. Başkasının malı ile sevinme, gayrının libasını giyip böbürlenme... Sana ait olmayan bir sözün kendine ait olduğunu iddia edersen o büyük insanların gönlü kırılır, sana darılırlar.

Yaptığın bir iş yoksa, sözün de yok sayılır. Her şey yapılan işle ölçülür. Allah, şöyle buyurur:

- **«Yaptığınız işlere göre cennete giriniz.»** (Nahl/32)

Hakk'a karşı marifet sahibi olmaya gayret ediniz. Marifet, Hak'la gizlilik âlemine geçmek sayılır. Ayrıca O'nun kader, kudret ve ilim âlemine ermek demektir. Daha açık tâbirle, onun fiil tecellisi ve hükmü altında yokluğa geçmek sayılır.

Sözlerine dikkat et. Kalbinde olan diline gelir. Dil, kalbin tercümanıdır; Kalb ki, karışıktır, sarf edilen söz, bazen iyi olur, bazen de kötü... Hiç bir şeyi değiştirmeye gücün yetmez. Ama işler elinde olmadan değişir. Kalbin sağ olmasına çabala. Kalbin karışık durumu geçerse, dil sağlam konuşur.

Kalb, şirk gidince iyileşir. Şirke düşünce de halka uyar. Şekli değişir. Güzelliği gider. Dürüst yol alamaz; ayağı tökezler. Konuşulan sözleri alır, kendininmiş gibi satar;

yalan söyler. Kalbden konuşanların sözünü yalandan alır, kendininmiş gibi nefsini aldatır; sözünü yalan ederek konuşturur.

Büyüklerin bir kısmı, kalbden konuşur. Bir kısmı da iç âlemine dalarak konuşur. Bazı şaşkınlar ise, nefsine, şeytanına ve şahsî arzularına uyarak konuşur.

Allah'ım, bizi sana inananlardan eyle; münafık kılma.

Bir kişiyi sevmek, öbürüne de kızmakla karşılaşırsan, nefsine göre sevme ve onun arzusu ile kızma. Bunları yaparken tabiî arzunla yapma. Her iki hâli de kitaba -Kur'ân'a- ve sünnete arzet. Sevgi işine uyarlarsa sev; uymazlarsa dön. Yine kızmak için uyarlık gösterirlerse, uy; aksi hâlde hemen dön. Şayet kitap ve sünnette bir hüküm bulamazsan, doğru zâtların kalbine yönel, onlara sor, hâlini öğren. Onların kalbine müracaat et; o kalbler doğrudur. Kalb iyi olursa, Allah'a en yakın olan olur. Kalb, kitap ve sünnetle amel ederse Hakk'a yakın olur. Yakın olunca, iyiliğine ve kötülüğüne olan şeyleri öğrenir. Hak için ve Onun zâtından gayri şeyler için olanı öğrenir. Hakk'ı bâtılı beller.

İmanlı olmanın ilk derecesinde bulunan kimsenin dahi bir nuru olunca, imanda derece alan ve sıddîk mertebesini bulan kimse için nasıl nur olmaz ve o nurla iyiyi kötüyü nasıl seçemez?.. Peygamber (S.A.) efendimiz, iman sahibi için şöyle buyurur:

- **«İman sahibinin ferasetinden** (bir şeyin özünü kavramasından) **sakınınız; çünkü o, Allah'ın nuruyla bakar.»**

Bu nur, Hak yakınlığını bulan irfan sahibinde bulunur. O nurla, Hakk'a yakınlık mertebesine bakar, görür. Ve kalbi cihetiyle Hakk'a nice yakınlığı olduğunu anlar. O irfan sahibi, meleklerin, nebilerin ruhlarını görür. Doğru kimselerin kalbi ona ayan olur. Onların ruhî durumlarını sezer. Ve onların hâllerini, makamlarını bilir. Bunların hepsi, kalbin safiyeti ve Hak tarafından verilen, süveyda –siyahçık- tâbir edilen bir noktadan ibaret kanla olur. O irfan sahibi Yaratan'ı ile sonsuz bir ferah içindedir. O irfan sahibi, bir vasıta olur, Hak'dan alır, halka dağıtır.

İman ve irfan sahiplerinden bir kısım vardır, kalbleri hikmet deryasıdır; dilleri onu halka aktarır. Onlardan bir zümre vardır, kalbleri ilim hazinesidir, dilleri peltek olur, halka lâf edemez.

Münafıkın bütün bilgisi dilindedir; kalbi peltek olur, bir şey diyemez. İşte bu yüzdendir ki, Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- **«Ümmetim için en korktuğum şey, dili bilgin, içi bozuk** (münafık) **olmaktır.»**

Hiçbir şey seni aldatmasın. Allah, dilediği işi yapar. O'nun yapacağı işe bak ve hâline ağla. Bu mevzuu aydınlatan küçük bir fıkra var: Bir salih kişi arkadaşını ziyarete gitmiş ve şöyle demiş:

- Kardeş, yaklaş da hâlimize ağlayalım. Hak bizim için neler düşünüyor ve neler biliyoruz?

Bu fıkra, irfan sahibi bir zât tarafından anlatılmıştır.

İrfan sahibi bir zâtın hâlini anlatırken bir arif de, şöyle der:

- Biri vardı. Peygamber (S.A.) efendimizin şu Hadîs-i Şerifini okur, ağlardı:

- «Sizden biriniz cennet ehlinin yaptığı işi yapar. Cennetle arasında yarım kol kalır, şekavet hâli yetişir; onu cehennem ehli eder. Ve sizden biriniz, cehennem ehli işini yapar, saadet hâli yetişir, bulunduğu hâlden onu kurtarır, cennet ehli eyler.»

Bazı salih kullara şöyle bir soru vaki oldu:

- Rabbını görebiliyor musun? Buna karşılık o da şu cevabı verdi:

- Görmesem yerimde duramam.

Sonra biri:

- Onu nasıl görüyorsun? diye sordu.

Cevap olarak şunu dedi:

- Kul halkı kalbinden atar, Hakk'ın zâtından gayri şey kalmazsa dilediği gibi O'na yakın olur.

Başkaları zahir gözü ile nasıl görüyorsa, o da bâtın gözün ile öylesine görür. Peygamber (S.A.) efendimiz Mi'rac gecesi onu nasıl gördüyse o da öyle görür. Bir kul uykuda kendini nasıl görüp konuşuyorsa o kul da Yaratan'ını öyle görebilir. O kulun kalbi ayık olarak Kelâm sıfatı tecellisine erer ve konuşur. O kul varlık gözünü kapatınca aynen O'nu görür. Bu görüş şüpheden beridir, zahirde nasıl görülürse kalb âlemi ile de aynı görülür..

«Kul O'nu görür,» sözüne bir başka mânâ da verilebilir. Şöyle ki:

- O'nun yakınlığına erer; sıfat tecellisine mazhar olur; kerametini, fazlını, ihsanını, lûtfunu görür. O'nun iyiliğini ve varlıkta çok olduğunu görür... mânaları da verilebilir.

Bir kul, marifet âleminde hakikati bulunca, Hakk'a itham yollu görür veya göremez babından lâflar sarf edemez. Bana ver, şuna verme, gibi lâflar söyleyemez. O kul, varlığından fâni ve Hakk'ın zâtında müstağrak olur. Bu sebeple, anlatılan makama eren biri şöyle demiş:

- İstek benim neme?.. Ben, O'nun kölesiyim. Bir köle için efendisine arzusu ne olabilir ki?

Biri, köle aldı. O köle din ehli ve salih bir kişi idi. Eve götürünce efendi ile kölesi arasında şu konuşma geçti:

- Hangi yemekleri istersin?

- Hangisini yedirmek istersen;

- Hangi elbiseleri giymek dilersin?

- Hangisini giydirmeyi arzu edersen.

- Evimin neresinde kalmayı arzularsın?

- Nerede oturmamı uygun bulursan.

- Ne gibi işleri görmeyi arzu edersin?

-Neyi yapmamı dilersen?

Efendi ağlamaya başlayarak:

- Ben de efendime, Rabbıma karşı senin gibi olsaydım, saadeti bulurdum, dedi.

Bunun üzerine köle dedi ki:

- Efendim, bir kula, sahibinin emri dışında bir istek ve talepte bulunmak yakışır mı? Efendi düşündü ve:

- Seni Allah için azat ediyorum, deyip onu azat etti.

Her kimin ki, kalbi irfan duygusuyla dolar, onun için irade, istek ve dilek kalmaz. Ve o şöyle der:

- İstek sahibi olmak neme gerek?..

*

Hakk'ın yaptığı işlerde kadere sığınma. Kader içinde cereyan eden işlere de elini, dilini karıştırma.

Tek başına oturup, Kur'ân ve hadîsle meşgul olan azdır. Halkı bırakıp Hak'la ünsiyet eden Allah'ın kulları, sayı ile gösterilecek kadar azdır.

Şüphesiz o kulların halka yönelen bir tarafı da vardır, ama onlar, daha ziyade Hakk'a yakındır. Onlar paktır. Halka dönmelerinin bir sebebi de, gerek kendilerine, gerekse başkalarına Allah için iyiliği anlatmaktır. Onlar büyük zâtlardır. Yaptığınız her işi bilirler. Onlardan saklı hiçbir şey yapmanız kabil değildir. Onlar bazen hatırınızdan geçeni söylerler. Evinizde, onlardan saklı cereyan eden hâdiseleri anlatırlar.

Akıllı ol; sonra sana yazık olur. Cahil hâlinle Allah yolcularına zahmet verme. Şahsına göre ahkâm çıkarır, sonra halka karşı konuşursun. Bu o kadar kolay iş değil. Zahir ve bâtın hükümlerini özüne kaplamış olman lâzım. Sonra her şeye karşı bir gına duyacaksın. Daha sonra halka hitab etme yetkisi için iki zaruretten biri olmalı.

O iki zaruretin biri: Bulunduğun ülkede halka öğüt vermeye senden daha lâyık kimsenin bulunmayışı.

Diğer zaruret ise, kalb yönünden emir almış olmak... Bu zaruretlerin mevcud olduğu zaman makamın yükselir, halkı Halik'a götürürsün.

Helak içindesin, saf ve temiz olduğunu söylersin. Halbuki kir içindesini.

Saf odur ki, içini temiz tuta... Dışı da Allah'ın kitabına ve Peygamberin sünnetine uya... Bu yolda olan kimsenin safiyeti arttıkça, vücut denizinden çıkar, idaresini O'nun ihtiyarına bırakır. Yersiz dileği ve isteği bırakmak, iç temizliğinden gelir.

Kulun kalbi temiz olursa, Peygamberi (S.A.) rüyasında görür; Peygamber ona yasakları söyler ve yapılacak işleri de emreder. O kul öyle bir hâl alır ki, her yanı kalb olur. Bünyesinden tüm olarak ayrılır; kalb âlemine geçer. Dışı bırakır, iç âleminden işlerini yürütür. Saf ve temiz olur, kötülüğü kalmaz. Zahirdeki kabuk ortadan kalkar, iç ve öz olur. Mâna yönünde Peygamber (S.A.) ile olur. Kalbi onun önünde durur ve ondan terbiye alır. Eli peygamberin elinde olur. Peygamber, ondan hitab eder. O kul Peygamberin önünde durur. Onun nuruna perdedâr olur.

Kulun kalbinde olagelen hâdiseleri söküp atmak, koca dağları yerinden oynatmak kadar zordur. Bu birçok mücahedeye dayanır. Birçok darlıklara sabretmek, inen âfetlere metanetle karşı koymak icab eder.

Elinize geçmesi kabil olmayanı arama yolunu tutmayınız. Bu söylenen şeylerle amel ederseniz, size ne mutlu, işleriniz düzelir. Beyaz üzerindeki siyah noktalar gibi işleriniz açık görülür, Müslüman olursunuz. Bu söylenenleri yaparsanız, kıyamet günü kâfirler arasında değil, Müslümanlar arasında haşrolursunuz. Bu hâl ne kadar iyidir.

Cennetin içinde, hattâ kapısında olmak ne iyidir. Felâket içine düşme tehlikelerini atlatmış olmanız ne iyi...

Tevazu sahibi olunuz. Gönlünüz engin olsun. Tevazu yükseltir. Böbürlenmek düşürür. Peygamber efendimiz bu mânada şöyle buyurdu:

- **«Bir kimse Allah için tevazu sahibi olursa, Allah onu yükseltir.»**

Kalb, Hakk'ı anmaya devam ederse ona marifet, ilim, tevhid hâli, tevekkül duygusu ve Hakk'ın zâtından uzak olmama hâli verilir.

Daimî zikir, dünya ve âhiretin iyiliğini getirir. Zikrin devamı için kalbin sahih olması gerek. Kalb sıhhatli olunca Hakk'ı daima anar. Ve kalbin sahibi için her yanı ve cümle âzası zikre devam eder. Gözleri uyur, fakat kalbi, Hakk'ı zikre devam eder. Bu hâl peygamberden miras alan kula gelir. Bu hâli Peygamberimiz sadık ümmetine bıraktı. Bazı büyükler, geceleri zorla uyku uyumak isterlerdi. Sebebi sorulunca derlerdi ki:

-Kalbim Rabbımla olacak...

Bazı büyükler de şöyle der:

- İyi uykudan alınan feyz ve ilham, Hak tarafından bir nevi peygamberlere gelen vahye benzer. Bu mevzuda bir Hadîs-i Şerif de vardır. Kulun göz kuvveti, uyku âleminde daha iyi olur, çünkü kalble birleşir.

***

60. MECLİS

Bu konuşma, salı günü öğlende yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî, 3 Recep 546 (Milâdî 1151).

Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- **«İnsanın, İslâmiyetine dair iyilik alâmeti şudur ki: Dünya ve ahirette iyiliğini görmeyeceği işleri terk ede.»**

Her kim ki, İslâmiyeti cihetiyle güzelleşir, özüne yararı olan şeylerle meşgul olur. Hiçbir faydası olmayan işleri bırakır. Lüzumsuz işlerle uğraşmak, battal ve heves düşkünlerinin işidir.

Mahrum odur ki, Hakk'ın emrine göre hareket etmeye ve bu hâlinden de rıza isteye... Ayrıca, Hakk'ın yasakladığı şeyle de amel ede... Bu amel mahrum olmanın tâ kendisidir; ölüm buna derler; İlâhî dergâhtan tard budur.

Dünya ile uğraşıyorsan, iyi niyet sahibi olmalısın; iyi niyet beslemeden dünyaya sarılmak, felâketin tâ kendisidir. Bölük pörçük işlerle uğraşmak, işin kabulünü sağlamaz. Kalbin kirli olduğu hâlde . dışının temiz olması fayda veremez. Dış yönünü Peygamber (S.A.) efendimizin sünneti ile beze; kalbini de Kur'ân'a göre ayarla. Kalbini kötü şeylerden esirge; tâ ki, duyguların esirgene...

Akıllı ol. Yaptığın iş, ölüme inanan ve onun geleceğini bilen kimsenin yapacağı şeyler değil... Hakk'a kavuşmayı bekleyen ve O'nunla muhasebeye oturmaya inanan, işlerin karşılıklı görüşüleceğini bekleyen ve O'ndan korkan kimsenin işi değildir.

Sağlık sahibi bir kalb, tevhid, tevekkül ve yakın doludur. Onda başarı, ilim ve iman vardır. O sahih kalbe Hak yakınlığı verilir. Bu vergi ile halkın âciz, zayıf durumunu görür ve bilir. Ayrıca onları, ellerinde maddî şey bulunmayan fakir kişi görür. Bununla beraber en küçük yavruya bile kibirli ve gururlu olmaz. Ama Allah'a isyan eden kâfir ve münafıkla karşılaşırsa, arslan gibi pençeleşir. Bu işte yalnız Allah için gayret eder. Bu şahıslar, iman sahibinin gözünde birer et parçası hükmünü taşır. İman sahibi, salih mütteki kimseler önünde tevazu gösterir ve engin gönüllü olur. Verâ sahiplerine de tevazu gösterir. Bu Hak yolcularını Hak Taâlâ anlatırken şöyle buyurur:

- **«Onlar, aralarında merhamet ve şefkatle dolu olup küffar karşısında şiddetli ve kuvvetli olurlar.»** (Fetih/29)

*

Ey bid'at yoluna sapan, Allah'dan başka hiç kimse:
«Ben Allahım,» demeye güç yetiremez. Bu kelâm Rabbımız olan Allahü Taâlâ'ya hastır. O, dilsizler gibi, kulların kelâmı gibi lâf etmez; açıktan konuşur:

- **«Muhakkak ben Allahım.»** (Ta-Ha/14)

Derken, Musa peygambere tekitli konuştu. Hak Taâlâ, Musa peygamberle olan konuşmasını şöyle anlattı:

- **«Allah, Musa ile tam bir konuşma yaptı.»** (Fussilet/64)

Hak Taâlâ'nin işitilen ve anlaşılan kelâmı vardır. Allahü Taâlâ Musa peygambere şöyle hitapta bulundu:

- **«Ya Musa, muhakkak ben âlemlerin Rabbı Allahım.»** (Ta-Ha/14)

Bunun mânası şöyledir:

Ben ne melek, ne cin, ne de insim; âlemlerin Rabbıyım... Bu kelâmla Firavun'un:

- «Ben sizin yüce Rabbınızım.»

Sözünü yalanlamış oldu. Ve onu, ulûhiyyet iddiasında boşa düşürdü:

- Benden gayrisi ulûhiyyet iddiasında bulunamaz, çünkü «Allah benim.» Her kim bu dâvaya kapılırsa yalancı olur; bu yalan dâvaya ne Firavun, ne de halktan biri yetkili olabilir.

O yüce kelâmın Musa peygambere tecellisi aşağıda bir nebze anlatılacaktır.

*

Musa (A.S.) peygamber, karanlık gecenin ve doğum sancısı çeken hanımının üzüntüleri içinde idi. Bu sıkıntılar içinde Musa peygamberin iman kuvveti kendini belli etti. Hak taâlâ ona bir nur gösterdi, İman kuvveti icabı gördüğü nurun harika cezbesine kapıldı. Yanındakilere dedi ki:

- «Oturunuz, bir ateş seziyorum, ben bir nur gördüm. Onu kalbim, sırrım, mâna âlemim, özüm gördü. Hakkımda verilen ezelî hüküm geldi. Hidayet yolum açıldı. Halktan bana bir gına geldi. Velayet ve hilâfet geldi. Esası buldum, teferruat gitti. Esas mülke erdim,mülk sahibi olmaktan azad oldum. Artık Firavun'dan korkmuyorum, önce bende bulunan korku şimdi Firavun'a geçti.»

Bu sözlerden sonra nura doğru yürüdü. Onlar, artık arkada kalmıştı. Aramadı, sormadı. İşte iman sahibi böyledir.

Hak Taâlâ, onu kendine yakın kılmıştı. Yakınlık kapısına davet etmişti. Bu hâli pek kestiremedi. Sağa, sola, öne ve arkaya bakmaya koyuldu. Bu bakışı kalbden oluyordu. Her ne kadar baktıysa da Hak'tan gayri her yanın kapalı olduğunu gördü. Bu kere nefsini, hevayı ve duygularını, alışmış olduğu şeyleri, ehlini, bulunduğu hâlin cümlesini karşısına aldı, konuştu:

- «Ben Rabbımın nurunu sever oldum. Ona gidiyorum. Benim için avdet nasib olursa gelirim,» dedi.

Dünyaya, içindekilere ve sebeplere, şehvet arzularına, bütün yaratılmışlara, sonradan olmuşa ve yapılmışa veda etti. Onları yapana koştu.. Bunları yaparken ehlini, yavrusunu ve bütün sebepleri Hakk'a ısmarladı...

Bazı helâl olan şeyler vardır ki, uzak kalanlara saklı tutulur. Buğuz ehli ondan uzak kalır, sevgi ehli onu bulur. O helâl şey, nadiren değil, ekseri saklı durur. Bu helâl dediğimiz iş Hakk'ın kelâm tecellisine mazhar olmaktır.

Şu kalb sıhhat bulur, temiz olursa, her yerden Hakk'ın kelâmını işitir. Bir yönden değil, şeş (altı) cihetten görür, işitir. O kalb, her nebinin, resulün, sıddîkın ve velî kulların gayblerinden gelen kelâmı işitir. Kalb kelâm tecellisine erince, Hakk'a yakın olur. Bu yakınlık hayat verir. Ölümü de, onlardan ayrılıkla başlar. Hoşnud olduğu şey, onunla münacaat hâlidir. Hiçbir şeye susuzluğa, çıplak kalmaya, sonradan olan bazı şeylerin elden çıkmasına aldırış etmez.

Hakk'ı dileyen kimsenin hoşnud olması tâatla hasıl olur. İrfan sahibi ve Hak tarafından arzulanan kimsenin sevdiği ise Hak yakınlığıdır. Ey yapmacık işlerle yetinen, anlattığımız işler, içinde bulunduğun şeylerle olmaz. Bu iş nefsin, hevanın, tabiatın varlığı, gece namazı ve gündüz orucu ile bulunmaz. Halka gösteriş ve cehaletle tutulan oruç fayda vermez; böyle yapılan işlerin yararı bulunmaz.

Yazık oluyor sana; kurtulmak istiyorsan ihlâs sahibi ol. Kuru ekmek yemek ve kaba libasla işler elde edilmez. Doğru ol, erersin. Hakk'a yakın olursun. Himmetini yüce tut, yükselirsin. Teslim ol ki selâmet bulasın. Uyar ol, sana da uyulur. Razı ol, senden de razı olurlar. Süratle yerinden kalk, ötesini Hak Taâlâ senin için bitirir.

Allahım, dünya ve ahiret işlerimizi sen idare et. Bizi, ne nefsimize, ne de halktan birine bırak.

*

Peygamber (S.A.) efendimiz, bir kudsî hadîsi şöyle anlatır:

- **«Hak Taâlâ Cibril'e hitaben şöyle der:**
- **Ya Cibril, falanı ayılt, falan da uyusun.»**

Bu kudsi hadis iki şekilde tefsir edilir:

Hakkında ayıltma emri verilen, sevgi ehlidir; uyutulması istenen ise, sevilmiştir.

Şu adam muhabbetimi iddia eder, onu ayılt. Onunla münakaşa etmek dilerim; tâ ki, Benden gayrisi onun gözünde kalmasın... Onu kaldır; tâ ki, iddia ettiği şeylerin şahitlerini getirsin... Ve sevgi babında hakikati bulsun...

Öbürünü uyut. O yolumda hayli yorgunluk çekti. Zâtımdan gayrinin varlığı onda vücut bulmadı. Sevgisi uğrumda oldu. Dâva ve şahidini kazandı. Ahdimi yerine getirdi. Şimdi sıra Bende. Ona yaptığım vaadi yerine getireceğim. O Benim misafirimdir. Misafirden hizmet taleb edilmez; yorucu işlere sokulmaz. Onu lütuf köşemde uyutacağım. Fazilet soframda oturtacağım. Yakınlık işimi ona vereceğim. Zâtımdan gayri her şeyi ondan yok edeceğim. Onun sevgisi tamdır. Sevgi işini ikmal eden için, zorluk kalkar.

Bir başka mâna daha:

Onun sesini sevmiyorum; uyut ki, sesini işitmeyeyim. Öbürünün sesini duymak istiyorum, onu da ayılt.

Seven kimsenin, Hak tarafından da sevilmesi için kalbini Mevlâ'dan gayri her şeyden âri tutması gerekir. Seven kimse, iman, tevekkül, tevhid ve ikan bakımından kemale ererse mahbûb olur. Güçlük gider, rahatlık gelir. En güç iş, Hak tarafından sevilmiş olmakta, O'nun sevgisi kazanıldıktan sonra her şey kolay olur.

Meselâ, bir kimse düşünelim, gece gündüz yol kat eder. Sebebi, bir şahsın sevgisidir. Yolda bin türlü korkulu dakikalar geçirir, yemeye ve içmeye önem vermez, tâ, o şahın kapısına varıncaya kadar böyle devam eder. Şahın bu gelişten haberi olunca, hizmetçilerini ona karşı çıkarır, ağırlatır. Özel bineklere bindirirler. Sonra hamama götürür, temizler, güzel elbise giydirir, koku sürerler. Daha sonra şahın huzuruna çıkarırlar. Şah da onu karşısına alır, hâlini hatırını sorar. Mülkünde olan en güzel

nimetleri ona verir. Ve onun mahbûbu olur. O seven kişi, bu güzel hâli bulup şahın sevgilisi olduktan sonra yorgunluk, korku duyar ve geldiği yere dönmek diler mi? Nasıl dilesin, dilemez. Çünkü orada yerli oldu. Hayatı emniyet altına alındı. İşbu misal bir kalbedir. Kalb, Hakk'a vasıl olduktan sonra Hak yakınlığından bir yer alır, Hakk'a münacaat eder. O'nun yanında emin olur. O'nu bırakıp başkasına gitmeyi artık istemez.

Kalbin bu makama çıkması için farzları edâ etmesi gerek... Haram ve şehevî şeyleri yapmaması icab eder. Mubah ve helâl olan kısmı ise, varlıkla, şehvetle, heva ile almaması gerekir. Bu hâle ermek için şifa veren vera' hâlini bulmak, tam bir yeterlik duygusuna sahib olmak lâzım olur. Zühd ve vera', bu yolda önce yapılması gereken küçük işler sayılır. Büyüklerine gelince, onlar da, Hakk'ın zâtından gayri şeyleri bırakmak ve nefse, boş arzulara ve şeytana muhalif olmaktır. Baştan sona nefsin halk denen nesneden temiz olması da birinci derecede gelir. Sonra, övülmek, kötülenmek, verilmek, alınmak gibi şeyler o kul için eşit olmalıdır.

Bu yol için bir iki cümle daha söylenir ki, onları da şöyle anlatmak mümkün olur: Bir işin evveli şahadet getirmek, sonrası da sevilmeyi ve kovulmayı bir görmektir. Bu hâlde kalmak kalbin sağ olmasına bağlıdır. Bir kimsenin kalb âlemi sıhhat bulur, Yaratan'ı ile birleşirse, onun için kovulmakla, kabul olunmak aynı mâna taşır.

Övülmek, kötülenmek bir olur. Hastalık ve afiyet aynı olur. Zenginlikle fakirlik fark taşımaz. Dünyanın gelmesi veya gitmesi eşit olur.

Anlattığımız hâller bir kimsede tam olursa, nefsi yok olur. Tabiat ateşi söner. Şeytanı, önünde boynu bükük olur. O salih kalb için dünya ve onun sahipleri küçük görülür ve âhiret büyür. Sonra, esas nura kavuşur, ikisini de bırakır. Mevlâ'ya döner. O sahih kalb için halk arasından Hakk'a vardıran bir yol açılır. Hakk'a oradan yol alır. Sağ, sol onun için ayan olur, yollar o kalb için temizlenir. Her zararlı şey, o iman sahibinin doğruluk ateşinde yanmaktan kaçar ve özünde mevcut heybetten korkar.

Bu hâle eren için Hak kapısından çevirecek ve yoldan alıkoyacak kimse olamaz. Bu hâli benliğinde bulunduran kimsenin savaş erleri, zaferden geri edilemez. Ordusu hezimete uğratılamaz. Kuşu susturulamaz. Tevhid kılıcı için bir hudut çizilemez. Ihlâs adımları yürümekle yorulmaz. Hiçbir iş ona güç gelmez. Hiçbir kapı, önünde kapalı durmaz; açılınca da kapanmaz. Önünde kapılar uçar, kilitler açılır, yönler fethedilir. O, Hak Taâlâ'nın huzuruna varıncaya kadar, kimse durdurmaya güç yetiremez. Bu hâl, Hak tarafından ona bir lütuf olur. Bu lûtfu bulduktan sonra onun köşesinde uyur. Hak, ona fazlından yedirir; ülfet hâlinden içirir. Bunları bulduktan sonra beşer kalbinin hatırlamadığını bulur. Kulakların işitmediğini duyar. Gözlerin görmediğini görür.

Hak Taâlâ'nın fazlını, keremini bulduktan sonra, o büyük insan halk arasına yine katılır. Sebebi, onlara hidayet yolunu göstermesi ve mülk sahibi kılması. Çünkü o kul, sonsuz manevî bir mülke sahiptir. Elinde bulunan cümle şeyi bütünü ile halka dağıtır. Bu öyle bir kuldur ki, Hakk'a vasıl olmuş, onu görmüş ve masivâ denen Hakk'ın zâtından gayri şeyleri bilmiştir. Artık işî, yâni yeni vazifesi, halkla uğraşmaktır. Onlarla uğraşır, düzeltmek için başlarına vurur. Halka önderdir. Hakk'ın kapısını gösteren bir elçidir. Bu zâta melekût. âleminde **«Azîm»** ismi verilir. Bütün yaratılmışlar, onun kalb ayağı altında durur. Ve ondan gölgelenir.

Bu hâlleri işitip heyecana kapılma. Sen, bir iddiacısın. Sana ait olmayan ve yanında

bulunmayan şey için iddia peşindesin. Nefsin seni istilâ etmiş. Halk, dünya hep birden kalbini sarmış. Dünya ile halk, sana göre Allah'tan –hâşâ- daha büyük... Sen, Allah yolcularına karşı haddini aştın ve onların sayısına katılamadm. İşaret ettiğim şeylere ermek dilersen bütün fâni şeylerden kalbini temizlemeye bak. Emirlere imtisal et. Yasakları yapma. Kaderin getirdiği şeylere sabırla bak. Dünyalık işleri kalbinden at. Bunları yaptıktan sonra bana gel. Bu hâlden sonra seninle konuşabilirim ve sonrasını anlatırım. Buna erebilirsen, her arzun yerine gelir. Bu hâli taşımadan lâf etmek, ancak hezeyan olabilir.

Yazık, elinden bir lokma çıksa, bir tane kaybetsen, yahut bir olacak işin olmasa kıyameti koparırsın. Allah'a kızarsın. Hırsını, evinde duran zavallı zevceni dövmekle, yavruna vurmakla çıkarmak istersin. Dinine söversin. Peygambere küfredersin. Eğer ayık kimselerden, akıllı ve Hakk'ı murakabe eden kimselerden olsaydın, Allah'ın huzurunda olduğunu bilir, sükûtu tercih eder, O'nun fiil tecellisini görür, olan işlerin cümlesini kendine birer nimet kabul ederdin...

Eğer niza çıkarmadan dursaydın, şükür yolunu tutsaydın, küfür yolunu tutmayıp razı olsaydın... O'na darlık göstermeden sessizce dursaydın ve şikâyet etmeseydin, sana şöyle denirdi:

- **«Allah kuluna kâfi değil mi,»** (Zümer/36)

*

Ey aceleci, sabırlı ol, nasibini rahat ve kolay alır yersin. Sen Allah'a karşı irfan sahibi değilsin. Eğer O'na karşı irfan sahibi olsaydın, hiç kimseye şikâyet etmezdin. O'nu gayrıya kesme arzusu duymazdın, O'nun önünde sessiz durur ve bir şey istemezdin. O'na ısrarla dua etmezdin. Sana daha çok uyan hâlini alır, onunla sabır yoluna girerdin.

Akıllı ol. Yapılan her işte tezkiye edilmeye ihtiyacın var. Olagelen hemen bütün işlerde tecrübe edilirsin. Nice işler ettiğine bakılır. Ettiğin ahde vefalı olup olmadığın denenir. O'nun daima sana baktığını ve hâlini bildiğini neden bilmez oluyorsun?

Öğrenmedin mi, keşkülünü omuzlayıp şahın evine giren:

- Şunu da ver, bunu da ver... derse derhal kapı dışarı edilir. Herhangi bir istek sahibi, kötü hırsla arzularını tatmine çalışmamalı. Gerçi:

- Her ihtiyaç taleple görülür, derler ama, buna hırs karışmamalı.

İman sahibinin kalbinde hırs, saldırma ve boş talep olursa iman kemale ermez. İman sahibi, yalnız Allah'tan korkmalı ve yalnız O'ndan talep etmeli; aksi olursa iman sahibinin imanı kemale ermez. Böyle olmak, derin bir düşünce sahibi olmak ister. Peygamberlerin ve salih kulların hâline derinden derine bakmak lâzım. Hak Taâlâ, onları düşmanın elinden nasıl aldı ve işlerinde nasıl kurtuluş yollarını gösterdi? Bunları hep düşünmek gerek...

Doğru düşünce ile tevekkül hasıl olur ve dünya kalbe girmez. Cinler unutulur. İnsanlar düşünülmez ve bütün halk fena bulur ve Hak anılır. Böyle olan bir kalbin sahibi, yaratılan yalnız kendisiymiş gibi kalır. Sanır ki, emirler yalnız kendisine... Sanır ki, yasaklar yalnız kendisine... Halkın hiçbirine değil... Sanır ki, bütün nimetler üzerine yağıyor; halka bir şey gelmiyor. Ve öyle bilir ki, bütün teklifler

ve zor işler omuzunda... Teklif dağlarına bakar, her cinsi ile görür; teklif sahibinden bir risale olarak kabul eder; hepsini yüklenir. Bu güçlüğe tahammül etmesinin sebebi, kullakta ve tâaatta hakikate ermek içindir. Cümle halkın işini yüklenir; Hak Taâlâ da ona ait işleri üzerine alır. Kullara tabib olur; Hak Taâlâ da onun tabibi. Hakk'ın kapıcısı olur. Hak ile kullar arasında elçilik vazifesi yapmaya başlar. Güneş olur, halka ışık salar. Yollarına o ışıkla devam ederler. Halkın yemeği, içmeği olur; ondan bir lâhza ayrı olmazlar. Elinde ne varsa halkın iyiliğine harcar; nefsini unutur. Sanır ki, nefis yok, hevası kalmamış, tabiî arzuları da ölmüş... Yemesini, içmesini, giymesini bile unutur. Kendi özünü bir yana atar, Hakk'ın yarattığı kulları düşünür, onların iyi olmasını diler. Halktan iyilik ummak aklına bile gelmez; hele böyle şeyi kalbine sokmak... asla... Bu mevzuda Yaratan'ı ile kalır. Hak Taâlâ nasıl kulların iyiliğini diliyorsa, o da aynısını ister.

Özünü, Hak Taâlâ'nın kaza ve kaderine teslim eder. Bütün varlığını Hakk'a ısmarlar ve her şeyini O'nun dilediği yere bırakır.

işbu anlatılan vasıflar, halkı Hakk'a celb makamında durmayı dileyen kimsenin vasıflarıdır.

Sen hevese kapılmışsın. Allah'a, peygamberlerine ve salih kullarına karşı cahilsin. Zâhidlik iddia edersin; ama herkesten çok arzu sahibisin. Zühd hâlin kötürüm olmuş, ayakları yok. Bütün arzun dünyaya... Halka... Yaratan için hiç bir arzun yok... Hiç bir talebin kalmamış.

Bana yakın ol. Önümde durmak sana uzak değil. Yaklaş. Hüsn-ü zan ve edeb getir ki, sana Rabbın yolunda delil olayım; O'na vardıran yolu anlatayım.

Kibir libâsını üzerinden çıkar, tevazu elbisesini giy. Engin gönüllü ol ki, izzet sahibi olasın. Tevazu göster ki, yükselesin. İçinde bulunduğun ve üstüne aldığın bütün hâller, hevesten ibaret. Hak Taâlâ onlara bakmaz. Anlatılan işler, yalnız kalıbın yaptığı şeylerle elde edilmez. Onlara biraz da kalbin karışması gerek... Evvelâ kalb, sonra kalıp...

Peygamberimiz, kalbini şöyle işaret eder:

- **«Zühd burada, takva burada, ihlâs burada.»**

Her kim ki, felah ister, büyük zâtların ayağı altına toprak olsun. Onların sıfatı nelerdir, anlatalım:

- Büyük zâtlar, dünyayı ve cümle yaratılmışı bırakmıştır. O zâtlar, Arş altından yerin dibine kadar dünyalık işleri ve halkı bırakmışlardır; hepsine veda etmişlerdir.

Onlar eşyayı öyle bırakmış ve öyle veda etmiştir ki, bir daha dönmemek ve bir daha almamak şartı ile... Onlar halkı ve nefsi bıraktılar, Yaratan'ları ile var oldular... Bütün hâlleri, Yaratan ile oldu.

Her kim ki, nefsi ve mevhum varlığı ile Hak sevgisi ister, boş arzu ve hezeyan içindedir. Zâhid geçinenlerin ve ibâdet iddiasında olanların çoğu, halka kulluk eder ve onları Hakk'a ortak koşar.

*

Sebepler üzerinde konuşup onları Hakk'a ortak etmeyiniz. Hak Taâlâ size darılır.

Çünkü sebeplerin Yaratıcısı O'dur. Sebepler üzerindeki tasarruf O'na aittir.

Allah'ın kitabına uyanların ve peygambere tâbi olanların itikadı odur ki: Kılıçta kesme kuvveti yoktur; ondaki kesici kuvvet Hakk'a aittir. Ateşte yakıcılık yoktur; onda yakan kuvvet, Hakk'ındır. Yenen yemek, gıda olmak vasfını haiz değil; onu Allah gıda yapar. Su aslında kandırıcı değildir; o kuvveti Allah verir. İşte bütün zahirdeki sebepler böyle... Cinsleri her ne kadar ayrı da olsa, hepsinde Allah tasarruf eder. Bütün sebepler birer âlettir; Hak, onlarla dilediği işi yapar.

Hâl böyle iken ve bütün işlerde fail O olunca neden O'na dönmezsiniz? Neden bütün işlerinizi O'na havale etmez, muhtaç olduğunuzu O'ndan dilemezsiniz? Ve neden tevhid âlemini hâllerinize yerleştirmezsiniz. Onun bütün işleri aşikârdır. Gizli tarafı yoktur. Her akıl sahibi bunu bilir, anlar.

O ki, kuldur, sahibi asa ile onu döver. O ki, hürdür, ona bir işaret yeter.

O'na itaat ediniz.. O, sizden itaat edeni aziz kılar. İsyankâr olmayınız. O, isyan edeni zelil eder. Yardım da, rüsvay etmek de O'nun elinde... Dilediğine yardım eder, aziz olur. Dilediğini rüsvay eder, o da zelil olur. Dilediğine ilim verir, aziz olur. Dilediğini cahil kılar, o da zelil olur. Dilediğini zâtına yakın kılar, aziz olur. Dilediğini zâtından uzak eder, o da zelil olur.

***

61. M E C L İ S

Bu konuşma, medresede yapıldı. Konuşma tarihi: Hicri, 20 Recep 546 (Milâdî 1151).

Geylânî Hazretlerine biri, hatıradan sordu. O da:

- Hatıraların neler olduğunu sana ne anlattı? Diyerek devam etti:

- Sana gelen hatıralar, şeytandan, tabiattan ve boş arzulardan... Hangi şeyin lüzumuna inanırsan ona gayret sarfedersin. Dolayısiyle hatıraların, uğruna gayret sarfettiğin şeylerden ibaret kalır. Hakk'a dair hatıralar, sivadan -Hakk'ın gayrından- hâli olan kalbe gelir; işlerini orada görür. Nasıl ki, Yusuf peygamberin ağzından şöyle buyurulur:

- **«Biz meta'ımızı kimde bulursak ancak onu alırız.»** (Yusuf/79)

Bunun gibi o temiz kalb kimde olursa Hakk'a dair hatıra onu sarar. Hakk'ın fikri, zikri sende olursa kalbin Hak yakınlığı ile dolar ve şeytanî arzu, heves kaçar gider. Dünyalık şeyler de sende kalmaz...

Her şeyin kendine göre hatıraları, düşünceleri var. Dünyanınki ayrıdır. Âhiretin de kendine has düşündürücü şeyleri var. Malın, mülkün, nefsin ve kalbin de hatıraları var. Hak Taâlâ'nın hatırası hepsinden üstündür. Ey candan Hakk'a talib olan, bütün hatıraları atıp Hak hatırası ile kalmaya muhtaçsın.

Nefsin verdiği kötü düşünceden, boş arzulardan, vehimlerden, şeytan tarafından gelen iğvadan, dünya ve âhiret işlerine ait bazı evhamdan halâs bulursan, meleklere has bir hatıraya kavuşursun. Sonra bu da geçer, Hakk'ın hatırası seni sarar. Bu hâl, son olur ve işin neticesi sayılır.

Kalbin sıhhat bulunca, gönlüne düşen hatıranın yanına dur ve sor:

- Sen nesin, kimden geliyorsun? de.

- Ben şu ve şuyum; Hak'dan geldim, doğru bir hatırayım, diyecek. Daha sonra şöyle diyecek:

- Ben Hak'dan gelen bir öğütçüyüm. Aziz ve Celil olan Hak Taâlâ seni seviyor, ben de O'nu seviyorum. Ben Hak'dan gelen sefirim ve peygamberliğin manevî hâlinden senin için aziz bir duyguyum.

Ey evlâd! Kendini ilâhî marifete arz et, çünkü bütün hayrın temeli ondandır. Marifet âlemine geçmek dilersen tâat ehli ol; o sana marifet hâlini verir. Bu mevzuu teyid için Peygamber (S.A.) efendimizin şu Hadîs-i Şerifini zikredelim:

- «Kul Yaratan'ına tâat kılarsa; Hak Taâlâ ona karşılık marifetini ihsan eder. Kul tâatı bıraktığı zaman, Hak Taâlâ o hâli geri almaz, kalbde bırakır. Kıyamet günü oldukça tâatsiz kula şöyle der:

- Seni marifet hâli ile kullar arasından ayırdım, birçok ihsanda bulundum. Bu hâlleri sen de bildin. Bilginin gereğini niçin yerine getirmedin?»

*

Ey evlâd! Nifakınla, fasih konuşmanla, dilden gelen güzel sözlerle, yüzün sararması ile olmaz. Ve bu hâl, yamalı libâsın başa çekilmesi, omuzların birleştirilmesi ve bel bükmekle elde edilmez. Bu gibi şeylerle, anlattığımızı alacağını sanıyorsan aldanıyorsun. Böyle bir zanla yaptığın işlerin nefisten, şeytandan, halkı Hakk'a ortak

koşmandan ve onlardan dünyalık beklemenden, geldiğini bilesin.

Nefsini tahkir et. İç âlemine dair olan işleri gizli tut.

- «Rabbının nimetini anlat,» deninceye kadar gizlilik hâline devam et.

İbn-i Şem'un, elinden mânevi bir keramet zuhur ettiği zaman:

- «Bu şeytanî bir duygudur,» derdi. Tâ ki, ona Hak tarafından:

- «Sen kimsin, baban kim?.. Hepsi bizim, üzerindeki nimetleri anlat,» deninceye kadar o mânevi hâline sahip çıkmaz, gizlemeye çalışırdı.

Musa (A.S.) bazı münacaatında Hak Taâlâ'dan taleb etti:

- «Ya Rabbi, bana bir tavsiyede bulun.»

Buna karşılık şu cevabı aldı:

- «Sana, Beni ve Beni taleb etmeyi tavsiye ederim.»

Musa (A.S.) peygamber talebini dört defa tekrarladı, hepsinde aynı cevabı aldı. Ona, ne dünyayı arama emredildi, ne de âhiret tavsiye edildi. Bunun mânası şuydu:

- «Sana tâatımı tavsiye ederim. Bana isyan etmemeni isterim. Yakınlığımı aramanı arzu ederim. Beni tevhid etmeyi, gereği ile ameli dilerim; bilhassa Zâtımdan gayri her şeyden uzak durman gerektiğini bildiririm.»

Bir kalb ki, sıhhat bulur ve irfan sahibi olur, o, Hakk'ın zâtından başka her şeyi bırakır. O'nunla ünsiyet eder... İstirahatini ancak Hak'la bulur.

Allah'ım, şahid ol, kulların ıslâhı için vaazlarıma aralıksız devam ederim.

*

Bilesiniz ki, içinde bulunduğum hâl, beni gurura kaptıramaz. Ben, o hâli bilmiyorum bile... Az değişik olarak siz, ondan nasıl yaya iseniz, ben de ondan ayrı dururum. Mâna ve sır âlemi cihetiyle hâlim böyle. Hakk'ın tasarrufu beni sararsa, bende bana has ne kalır; hepsi O'nun.

Ey mabedlerde ve gizli yerlerde ibâdete dalanlar, geliniz, bir harf dahi olsa sözlerimden tadınız. Benimle bir gün veya bir hafta arkadaş olursanız yıllarca faydasını bulacağınız şeyi öğreneceğinizden eminim.

Sizlere yazık oluyor; çoğunuz heves içinde... Hevesle dolusunuz. Bulunduğunuz ibadethanenizde halka kulluk edersiniz. Bu yüce hâller, gizli yerlerde cehaletle kalmakla elde edilemez ki...

Yazık oluyor sana, bu hâlden kurtulmak için yürü. Bu yürüyüşünde, ilmi, ilim sahiplerini ve ilmi ile âmil olanları ara. O kadar ara ki, aranmadık yer kalmasın... Yorulasın ve oturasın... Dizlerinde takat kalmasın.. Yorulduğun o dem otur, sırrınla yürü, sonra kalbinle, mâna âleminle yürü. Bu yürüyüşle yine önceki gibi güçten düştüğün dem, Hak yakınlığı seni bulur.

Bu yolda kalb adımlarının kuvveti kesildiği, tümden kuvvetin gittiği an, yakınlık bulunmuş demektir. Zaten yakınlığın alâmeti, gücün, kuvvetin gitmesidir. Bu hâlinde,

sana gereken teslimdir. Teslim ol; onun önünde seril. Düşünme öteyi. O dilerse yeryüzünde sana bina inşa eder ve dilerse bir harabe yerde oturursun. Dilerse mamur bölgelerde sana yer ayırtır; dünya, âhiret, insan, cin, melek ve bütün ruhlar âlemi de hizmetine koşar.

Bir kul için Hak yakınlığı doğru olursa ona velayet hâli gelir ve şaha nâib olma hâli nasib olur. Hazinelerde saklı cümle eşya ona gösterilir. Yer, semâ ve onlarda yaşayan cümle halk ona şefaatçi olur. Çünkü o, mülkün sahibidir ve iç âlemi paktır. Sırrı temiz, kalbi nurludur.

Çalış. Çalış ki, İslâm ve iman yanında emanet durmaya. Emanet iman taşımadığın belli olursa, namazından hasıl olacak nur artar... Orucun bereketini bulursun ve Hak'dan çekinme duygun arttığı için uyanık olursun, hatalı işlere kolay yakın olmazsın.

İşte bundandır ki, Allah yolcuları, yüzlerini çevirmeden yırtıcı ve zehirli yaratıklara karıştı, vahşi hayvanlar arasına çekinmeden daldı, yer bitkilerine büründü ve onlara katıldı. Onlar, gün ışığını geceye alâmet saydı... Ay ve yıldızlar, onlara lâmba, gece karanlığı gün oldu.

Boş lâfları bırakınız. Dedikodu ile uğraşmayınız. Malınızı boş yere harcamayınız.

Ortada mücbir sebep olmadan konuşmayınız. Yakınlarınız, dostunuz ve tanıştığınız kimselerle fazla oturmayınız. Sebepsiz yere onlarla olmak bir hevesten ibarettir. Lüzum hasıl olmadan onlarla olmak yalan söyletir ve gıybet ettirir size... İki kişi birleşince hatanın ve gıybetin şartı tamam olur ve iş başlar. Ama, yalnız hâlinde bu olmaz, insan, yalnız başına kimseyi çekiştiremez, gıybet edemez.

Zaruret olmadan evinizden çıkmayınız. Her biriniz, kendinin ve evinin zarurî ihtiyacını gidermek için çarşıya, pazara çıksın.

Çalış, çalış ki, söze ilk başlayan sen olmayasın... Sözün cevaptan ibaret olsun. Herhangi bir şey sorulduğu zaman sana ve sorana faydası varsa cevap ver, aksi hâlde verme.

Allah yolcuları, Yaratan'dan korkarlar... Bütün hâllerde çekindikleri şey yapacakları bir hata yüzünden, Hak Taâlâ'nın dargınlığına uğramaktır. Onlar, ellerine geçen her şeyi dağıtırlar, kalbleri uçar. İmanlarının bir emanet gibi durması, onları çok korkutur; bu yüzden bütün gayretlerini onun yerleşmesi için harcarlar. O yolcuların hepsi Hak Taâlâ'nın tam yakınlığını bulmuş sanmayınız; onların da içinde ayırmalar olur. Hakk'ın nimetini tam olarak belki binde biri ancak alabilir. Ve Hak yakınlığına kalblerini dahil edenler bazı fertlerdir. Pek az kısmı, İlâhî yakınlığa geçmek izni alabilir. O makama giren için artık korku yok sayılır. Onlara Hak sahib olur, ülkelere şah kılar. Onlar velî kul olur. Onların her biri peygamberlere bedel ve halkın gözbebeği sayılır.

Hak Taâlâ, o büyük insanları kulların büyüğü, sultanı eyler. Yeryüzünde bir nâib olarak bırakır. Ve Zâtına halife kılar. Bu büyüklük, önce seçilen sevgili kullar arasından birkaçına nasib olur. O nasibi alınca, seçmenin seçmesi olurlar. Hak Taâlâ bilgi hazinesinden onlara ilim ihsan eder, hikmetiyle konuşturur. Keremi, kerameti ve verdiği kuvvetle onları konuşturur. Leh ve aleyhlerine olan cümle şeyi onlara öğretir.

İman ayağını onların kalbine yerleştirir. İman başlarına marifet tacını kondurur. Kader onlara hizmet eder. İns, cin ve melekler, onlara kıyam durur. Bütün vukuat önlerine serilir. Her hâdise, sırlarına ve kalblerine geçer.

Onların her biri, nefsine hâkimdir. Ve nefsi ülkesine şahtır. Onların her biri özel tahtına oturur, memleketin idaresine el atar, askerlerini yeryüzüne yayar. Bu sayede halkın ıslâhını temin etmeye çalışır. Ve iblisin işlerini bozmaya bakar.

*

Ey cemaat! Allah yolcularının izine uyunuz. Bütün kasdınız, yemek, içmek, giymek olmasın. Dünyalık toplamaya koşmayınız. Onlar, bu gibi bayağı işlere önem vermezler. Onların bütün gayesi Allah'a kul olabilmektir. Onlar âdet olan birçok şeyi bırakır.

Hakk'ın kapısını arayınız; bulunca orada otağınızı kurunuz. Bu yolda bazı tecrübe yollu belâlar gelince kaçmayınız. Hak, sizi onlarla gafletten uyandırmak ister. O'nun, belâ, âfet, açlık ve çeşitli hastalıklar göndermesindeki hikmet, sizi Zâtından ayırmamak ve gaflet çukuruna düşürmemektir.

Yeryüzünde, Hakk'ın arzusunu bilmeden gafil gezen kimselerden olmayasmız. Onlardan Hak Taâlâ ne ister; bunu hiçbiri bilmez. Hakk'a ibâdet yoluna önce giriniz, sonra o yolda ihlâs sahibi olmaya bakınız. Hakk'ın ne buyurduğunu duymadınız mı; o hâlde dinleyiniz:

- **«İnsanları ve cin tayfasını, ancak bana kulluk edeler diye yarattım.»** (Zariyat/56)

Artık bu gerçek hepinizce malûm, o hâlde neden kulluğu terk edersiniz? O'nun yolunda niçin böbürlenirsiniz?.

Her kim ki, Yaratan'ına kulluk etmez; o hilkat sebebini bilmiyor demektir. Hak ve hakikat üzere olanlar, yaratılışlarındaki hikmeti bilirler, ibâdet için yaratılmış olduklarını anlamıştır. Onlar ölür, sonra dirilirler. Herhalde onlar kullukta tahakkuk etmişlerdir.

*

Ey evlâd! Sonra iç âleme ait işler başlar. İç âlem, Hakk'a vasıl olmadıktan sonra açılmaz; O'nun kapısına vâsıl olmayınca manevî bir hâl beklemek yersiz temenniden ibaret kalır. Bu yolda tek olanların, yâni seçilmişlerin ve tevbe yolu ile Hakk'a bağlı olanların yeri, O'nun kapısıdır.

Hakk'ın kapısına varır, iyi edeble orayı beklersen, boynunu eğer, O'ndan gelecek emre intizar edersen, O'nun yüce kapısı kalb yüzüne açılır. Ve cezbe işlerini elinde tutan, kalbine bir kıvılcım atar. Kalbleri Zâtına yaklaştıran senin kalbini de yaklaştırır. O, âlemlerin hoşluğunda uyutmaya güçlü olan, sana da tatlı uykular verir. Kalbleri süsleyen O olduğu için kalbini süsler, kalb gözüne sürmeler çeker ve tatlılık ihsan eyler... Ve ferah, emniyet, konuşma duyguları verir. Çünkü, bunları vermek O'nun elindedir.

Ey gafiller, siz neredesiniz? İşaret ettiğim şeye kalbiniz ne kadar uzak duruyor? İşi kolay sanmaktasınız. Yapmacık hareket, zorlama ve nifakla elde edilir

kanaatindesiniz; halbuki öyle değil...

Bu anlatılan hâlin elde edilmesi için, kader çekici altında sabra ve doğruluğa ihtiyaç vardır.

Kendini bir dene... Hâline bak. Hakk'a muhtaç olmadığını sanan, sıhhatli Ve O'na isyan eden biri olsan da, sonradan tevbe edip hatalara nadim olsan, istediğin hemen verilmez. Hakk'ı aramak kasdı ile sahralara düşsen, yine O'nu elde edeceğini sanma. Bu hâllerinde sana tecrübeler gelir. Belâ ve âfetler her yanını sarar. Bunlara da dayanmak kolay değil; Allah'ın kolay ettiği ne kolaydır. Tecrübe edildiğin zaman nefsin içinde bulunduğu dünyalık şeylerin hiçbirini taleb etmemelisin. Ancak böyle olursa bir şeyler elde etmen kabil olur. İmtihan günlerinde nefsin hiçbir arzusunu kabul etme ve ona bir şey verme. Bu uğurda sabrı elden bırakma. Sabra devam eder, nefsini alıştığı kötü itiyatlardan alırsan, dünya ve âhiretin mülkü senin olur. Nefis sabrını kaybettiği an hepsini kaybeder, çektiği zahmetli işler boşa gider.

Ey tevbekâr! İbâdetlerinde sebat et, ihlâslı ol ve nefsini şuna alıştır: Hâdiseler değişebilir, belâlar gelebilir.

Ve nefse şunları da öğret ki; Allah, geceyi gündüz ve gündüzü de gece yapar. Evdeki çocuklara, komşulara, dostlara ve irfan sahiplerine nefis hakkında çeşitli vukuat koyar. Dilerse hiçbirine nefsi sevdirmez. Hiç kimseyi yakın etmez. Her şey, ama her şey O'ndan kaçar. İşte, bunları nefse söyle. Olması mukadder olan bu işlere alışsın. Ve desin:

- Evet, bunlar olur, kabul ediyorum.

Eyyüb (A.S.) Peygamberin hikâyesini işitmedin mi? Hak Taâlâ, onu, Zâtına has kılmak ve sevgi yönünden hakikate erdirmek istemişti. Ve dilemişti ki, o peygamber için Zâtından gayrisi kalmaya... Dinle ki, onu nasıl ehlinden ayırdı, malını yoketti, çocuklarını kaçırdı. Bir mezbele köşesine bıraktı; yanında yalnız hanımı kaldı. Onun için ne ma'mur şehir vardı, ne de başkası...

O kadıncağız gündüzleri hizmetçilik eder; kazandığı para ile kocasının gıdasını temin ederdi.

O peygamberin eti, derisi ve kuvveti yok olmuştu; yalnız gözü, kulağı ve kalbi sağdı. Hakk'ın acaip kudretini görür, dilden zikreder, kalbi ile de Hakk'a münacaat ederdi.

Hak Taâlâ ona kuvvet ve kudretinin hikmetli yönlerini gösterdi.

Melekler ona salât eder, her zaman ziyaretine gelirdi. O, insanlarla ilgisini kesti; Hak'la ünsiyet etti. Sebeplerden, güçten, kuvvetten elini çekti. Hak sevgisinin esiri oldu. O'nun kaderine uydu. O'nun iradesine tâbi oldu. Ezelde yazılan yazıya bağlandı. Hakk'ın ona emri, yalnız:

- **«Sabret,»** olmuştu.

O, bunu yaptı. Sonrası açıktan belli oldu. öncesi acı idi, sonra tatlı oldu. Çektiği belâ içinde bir hoş geçim vardı. İbrahim peygambere de aynısı olmuştu; ateş içinde hoş şeyler bulmuştu.

Allah yolcuları belâ anında sabra sarılırlar. Sizler gibi bağırıp çağırmazlar.

Belânın çeşitleri vardır, her zaman değişik, muhtelif şekillerde gelir. Bazen insanın vücuduna gelir, bazen kalbine... Bir kısım belâ halkla olur, bir kısmı da Yaratan'la... Gelen belâ bir yönden gelmediği gibi tek şekilde de görülmez. Onun gelişinde hikmetler vardır. Sabretmek, dayanmak gerekir. Belâyı görüp onun zahmetine katlanmayanda hayır yoktur. Belâlar, Hak Taâlâ'nın kapışılması gereken nimetleridir. Âbid, zâhid ve takva yolunda olan kimseler için belâ dünyada en büyük keramettir; bu zâtların öbür âlemdeki nimetleri cennet olur.

İrfan sahipleri için en büyük ganimet, inandıkları gibi kalmaktır. Onlar için dünyada bundan büyük nimet olmaz. Öbür âleme geçince ateşten halâs bulurlar. Orada her arzuları yerine gelir; istediklerini önlerinde bulurlar. Belâ güçlüğü onlar için ne önem taşıyabilir ki?.. Hak tarafından onların kalbine belâ anında şöyle denir:

- «Sakin ol, bunda ne var ki... Bulunduğun hâlde sabit kal... Sende iman var, her hâlinde iman nuru parlar. İman sahipleri senden nur almaya, imanlarını canlandırmaya koşarlar. Burada hâlin böyle; öbür âleme gidince şefaatçi olursun; sana da zaten şefaat edilmiştir. Sözün tutulur. Halktan çok kişinin nârdan kurtulmasına sebeb olursun. Şefaatçilerin efendisi olan peygamberin elinde durursun. Belânın gelmesine üzülüp onunla meşgul olma. Bunlar imanın yerleşmesini sağlar. Marifet hâlini geliştirir. Sonunda da selâmet gelir. Peygamberlerin yolunda yürümüş olursun. Resuller arkadaşın olur. Doğru kimselerle sohbet sana nasib olur. Onlar halkın gözdeleridir.»

Yukarıdaki kelâm, irfan sahiplerinin kalbine defalarca söylenir. Her tekrar ancak onun çekinmesini, korkusunu edebini çoğaltır. Ve fazlaca şükretmesine sebeb olur. Allah yolcuları, Hakk'ın buyurduğu şu yüce âyetleri bilip anlarlar:

- **«Allah dilediğini yapar.»** (Hac/14)

- **«O yaptığından sorumlu olmaz; halbuki cümle kullar, sorumludur.»** (Enbiya/23)

- **«Onlar ancak âlemleri var eden Allah'ın dilemekte olduğunu dileyebilir.»** (Tekvir/29)

Ve o Hak yolcuları bilir ki, Allah ancak kendi dilediğini yapar, kulların dilediğini değil... Ve o, her an bir şan alır. Hemen yapar, sonraya bırakır. Yücelere çıkarır ve düşürür. Aziz kılar, zelil eder. İstediğine velayet verir ve dilediğini azleder. O hem öldürür, hem de diriltir. Zenginlik ve fakirlik O'nun elinde bulunur. Vermeyi ve almayı O yapar, Allah yolcularının kalbi için karar yoktur. Hepsi Yaratan'ın kudretindedir. O dilerse değiştirir tebdil eder. Yakınlık verir ve uzaklara atar. Ayağa kaldırır ve oturtur. İzzet sahibi kılar ve zillete düşürür. Aniden bütün feyzini keser ve birden yine verebilir.

Allah yolcularının hâli daima şekil değiştirir. Ama hâl ne olursa olsun onlar ibâdet ayağını hakikati takipten geri almazlar; edebli ve başları eğik olurlar.

Allah'ım zâtında iyi edebli olmayı bize nasib eyle. Hele seçme kullarına karşı edebimizi hiç bozma. Sebeplerle ilgilenmek ve onlara dayanmak hâlini bizden uzak kıl. Tevhid hâlimizi senin için sabit eyle. Sana tevekkülümüz tam olsun. Seninle zengin olalım. Her derdimizi sana açma duygusunu bize nasib eyle. Sözümüzle, işimizle bizi belâya atma onlar için bizi sorguya çekme. Bize kereminle muamele et. Hatalarımızdan geç ve müsamaha ile karşıla. Âmin!

Hak yolda, halk yoktur. Orada sebebin lâfı bile olmaz. Orada malûm olan bir nesne de yoktur. Orada ne kapı, ne de bir yön bulunur. Halkın varlığı diye bir mefhumun sözü edilmez.

İnsanın dış yapısı dünyadan, kalbi öbür âlemden, sırrı Mevlâ'dan ayrı olmaz... Bunların biri nerede ve ne ise öbürü de onunla ve odur. Sır kalbe, kalb itminan derecesine çıkan nefse ve bu dereceyi bulan nefis ise bütün bünyeye, yâni duygulara hâkimdir. Duygular bu yolda sıhhat bulurlarsa bütün halka hâkim olurlar.

Anlatılan hâller, bir kulun benliğinde mevcud olursa, ins, cin ve melek onun kudret ayağı altına serilir. Her şey ona kıyama durur. Halbuki o, Hak yakınlığını bulmuş olur ve yakınlık eli onu ayakta tutar.

Ey içi bozuk adam, bulunduğun hâlle bu gibi işleri elde edeceğini sanma. Nifak hâlinde, yapmacık hareketlerinle, anlatılan yüce işleri elde edeceğini sanmayasın.

Sen kendine göre bir şeref payı saydığın işi geliştirmeye bakarsın. Halka kendini kabul ettirmeyi bilirsin; onların gelip elini öpmelerini beklersin. Sen nefsini dünya ve âhirette kötülük içine attın... Terbiye etmekte olduğun kimseleri de aynı yola atmaktasın.

Terbiyesini üzerine aldığın kimsenin sana uymasını emredersin. Halbuki sen, deccâl, gösteriş meraklısı ve sanki halkın mülküne tahsildarsın. Bu hâlinle bilmen gerekir ki, hiçbir çağrına icabet olmaz ve doğruların kalbi sana yer vermez. Allah seni ilim yolu ile dalâlete attı. Yakında kasırga diner, bindiğin eşek mi, yoksa at mıdır, görürsün... O toz dindiği zaman Hak erlerini at üstünde bulur ve sen, topal eşek üstüne binmiş, onları arkadan takib ederek, uzaklarda kaldığını anlarsın. İşte o zaman, iblislerin ve şeytanların kapanına kapıldığını daha iyi bilirsin.

Çalışınız, tâ ki, kalbinize O'nun yakınlık kapısı kapanmasın. Akıllı kimselerden olunuz. Şu anda içinde bulunduğunuz hâl, hiçbir işe yarar değil. Aklı başında olan, büyük kimse ile olunuz. Allah'ın hükmünü bilen ve O'nun bilgisine inanmış olan zatla sohbete devam ediniz. Felahı bulmuş kimseyi görmeyen, felah yolunu bulamaz. O kimse ki, âlim ve ilmi ile âmil olan zâtlarla olmaz, o ancak bir kesekten -kurumuş çamur parçasından- ibarettir. Onun ne önderi, ne de bir ana merkezi vardır. O ki, Hak ile sohbet eder, onu bulunuz.

Sizden kim olursa olsun, ortalığı gece karanlığı kapladığı zaman, halkın sesi çekildiği ve uyudukları anda kalksın. Abdest alsın ve iki rekât namaz kılsın. Ve desin:

- Allah'ım, kullarından salih olan, Zâtına yakınlık bulan birini bana göster. O, beni Sana iletsin ve Zâtına varan yolu göstersin.

Her biriniz anlatılan zamanda kalkmalı ve bu duayı okumalı. Çünkü sebep gerek. Sebepsiz yol alınmaz. Bununla beraber Allah, kuluna peygambersiz ve öndersiz doğru yolu nasib eder. Akıllı olunuz. Bulunduğunuz hâlin hayrı yoktur. Dalmakta olduğunuz gafletten ayık durunuz.

Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- «**Bir kimse kendi görüşü ile yetinirse yoldan sapar**.»

İman çehrene ayna olacak birini ara. Bir aynaya baktığın zaman yüzündeki rengi, başındaki amameyi -dinî kisveyi- ve saçlarının akını, karasını gördüğün gibi o imanlı kimsenin de yüzüne baktığında iman hâlini öylece görürsün. İşte o iman sahibini ara.

Akıllı ol, bu heves neye?

- Benim muallime ihtiyacım yok, dersin.

Halbuki Peygamber (S.A.) efendimiz herkesin bir öğreticiye mutlaka muhtaç olduğunu anlatmak için şöyle buyurur:

- **«Bir imanlı, öbür imanlı için aynadır.»**

Bir iman sahibinin imanı kemal bulursa, cümle halka ayna olur; din çehrelerini onda görürler. İmanlı, bir konuşma yapsa, halk, ona yakın oldukça kötü hâllerini iyiye çevirebilirler...

Bu nasıl arzudur ki, her yanınızı sarmış. Her an Allah'tan dilediğiniz, yemek, içmek, giymek ve evlenmek... Allah'dan daim bunların artmasını ister oldunuz.

Hele rızık babındaki talepleriniz, hiç de yerinde bir hareket değil. Bir defa bu, ne artar ne de eksilir. Yeryüzünde duası kabul olan herkes bu hususta duaya sizinle beraber katılsa, rızkın, ne zerresini artırmanız kabil olur, ne de aynı miktar azaltmanız!.. Bu işin sonu gelmiş. O babtaki yazı yazılmış, kâtip istirahate çekilmiş. Sizin meşgul olmanızı icab ettiren şimdiki şey emir ve yasaklardır. İşte, onlara koyulun, emri tutun, yasaklardan kaçının.

Mutlaka gelmesi mukadder olan işlerle neden meşgul olursunuz? Hak Taâlâ gelmesi gereken işte kefilinizdir. Kısmetler, belli zamanlarında gelir. Onlarda, hem acı, hem de tatlı vardır. Sevmediğiniz veya sevdiğiniz şeylerin hepsi, belli anlarda kendiliğinden gelir.

Allah yolcuları namazlarını öyle bir hâl içinde kılar ki, orada ne bir talep ne de bir dilek var... Onlar iyiliğin gelmesi için bir talepte bulunmazlar. Onların duası bir emir icabıdır. Bu emir kalb cihetinden gelir. O emre uyar, bazen halk için bazen de kendileri için duâ ederler. Onlar, yaptıkları bu duada kendilerinden geçmiş bir hâl içindedirler, yaptıkları duadan haberleri olmaz.

Allah'ım, bütün hareketlerimizde, Sana karşı iyi edeb sahibi olmayı bize nasib eyle.
Oruç, namaz, zikir ve bütün tâat, Hak yolcusunun varlığına işlenmiştir. Bu hâller, onun etine, kanına karışmıştır. Bu hâli bulduktan sonra Hak onu cümle hâlinde esirger. Hüküm bağı o kulu bir an bile bırakmaz. O, bu hâlinde her şeyin ötesinde yaşar. Sanki o, hükmün gereğini taht yapıp üzerine oturmuş, Hakk'ın kudret denizinde yüzüyor. Evet, o kul, âhiret, lütuf denizi sahiline ve yakınlık iline varıncaya kadar böyle devam eder.

Bu yolculuğunda o kul bazen Hakk'a döner, bazen yaratılmışlara... Kullarla uğraşır, yorulur. Yaratan'a dönünce de rahat bulur.

Yazıklar sana, ey münafık; anlatılan işlerden senin haberin bile yok... Yaptığın işlerin hiç birinde bu hâlleri bulamıyorum. Ey ibadethanelerinde tek duranlar, halbuki halkı kalbinize doldurdunuz. Lehinizde ve aleyhinizde söylediğim hiçbir sözü duymaz

oldunuz. Dilsiz ve sağırsınız. Kalkınız, bana geliniz. Yapmakta olduğunuz edeb dışı hareketler dolayısiyle sizi sorguya çekmem. Allah'ın izni ile ve O'nun verdiği duygu gereğince size şefkat gösteririm; çünkü siz hastasınız. Sert sözlerim sizi korkutmasın ve sohbetimden kaçırmasın; bunlar benden değil, O ne konuşturursa onu konuşurum.

*

Ey evlâd! Allah yolcuları karanlığa ışıkla girerler. Onların ışığı, Hakk'a kulluktur. Onlar korku ve çekinme içinde olurlar. Sonlarının kötü gelmesi ihtimali onları korkutur. Hakk'ın ilmi acaba neyi gerektiriyor, malûmları değildir. Sonları nice olur, bilmezler. Bütün bunları düşünerek karanlığı ibâdet ışıkları ile delmeye çalışırlar. Çekinme, bazı zor işler, ağlamak, onların hâlidir. Namazlarını, oruçlarını, haclarını ve bütün ibâdetlerini gerektiği gibi yaparlar. Hem dilleri, hem de kalbleri ile Hakk'ı zikrederler. Dünyadaki hâlleri böyle geçip gider. Sonra öbür âlemin en güzel yeri olan cennete giderler. Orada Hakk'ın rahmet yüzünü görür, iyiliğini bulur, bu hâllerine şükür ederler:

- **«Allah'a hamd olsun, bizden kederi giderdi.»** (Fatır/34)

Allah'ın öyle kulları vardır ki, onlar üstad sayılırlar. Ayrıca bunları yetiştiren şahları, reisleri, emirleri, sahipleri de vardır. İşte bunlar, hep birlikte yukarıda beyan edilen duayı, öbür âleme göç etmeden burada da okurlar.

Hak Taâlâ'nın o yüce kulları O'nun kapısına vardıkları zaman kapıyı açık bulurlar. İlâhî süvariler onları orada bekler. Hepsi o yüce kulların gelmesini gözetliyordu zaten... Görünce selâm verir ve o sevgili kullar önünde baş eğer, emir beklerler.

Salih kullar, o kapıdan içeri girince hiçbir gözün görmediği, kulağın işitmediği, beşer kalbinin hatırlamasına imkân olmayan kudsî varlıklar görür, şöyle duaya başlarlar:

- «Allah'a hamd olsun; Zâtından ayrı kalma üzüntüsünü bizden aldı. Aramızdaki perdenin verdiği kederi kaldırdı. Bizi Zâtı için seçti, yakınlığına erdirdi. Bilhassa Zâtından gayri şeylerle meşgul olma derdini bizden aldı. Bizi bütün fâni varlıklardan beri edip Zâtı ile olmayı nasib ettiği için Allah'a hamd olsun; Rabbımız hem Gafur, hem de Şekûr'dur. Yaratan'ımız, hatalarımızı bize göstermeden siler ve yaptığımız az kulluğa karşı bol iyilik eder.»

*

Ey evlâd! İman babında kuvvet bulursan, marifet âlemine geçersin. Oradan da ilim deryasına... Oradan fâni varlığını bırakır, halkın mevhum varlığını geçer, halkın, şu veya bu gibi bir varlığın bulunmadığı bir âleme göç edersin. Orada ne sen varsın, ne de halk... Yalnız O var...

İşler bu minval üzere devam ederse, senin için keder lâfı olmaz. Hakkın Hafız (Esirgeyen) sıfatı, sana hizmet eder. O'nun himayesi altına girersin. Bütün işlerin başarı ile sona erer. Melekler önünde baş eğer, çevrende yürür. Ruhlar sana gelip selâm verir. Hak, kulları içinde seninle övünür. Bütün işlerin O'nun emri altında yürür; seni yakınlığına cezb eder. Zâtı ile ülfet ve daima O'na münacaat etme zevkini duyarsın.

Hiçbir özür beyan etmeden meclisimi terk eden, çok şey yitirdi.

Yazık sana, makamımı bana çok görmektesin. Halbuki Hak tarafından bana verilen

makamı takdir edebilmek, sana hayli güç... Beni darıltmakla eline ne geçer ki?... Bu, öyle bir iştir ki, gökten yere iner... Hak Taâlâ şöyle buyurur:

- **«Hangi şey olursa olsun, onun hazinesi katımızda bulunur. Ancak ondan malûm bir miktar indiririz.»** (Hicr/21)

Semâdan yere yağmur yağar, ondan bitkiler biter. İşte bunun gibi yücelerden inen rahmet tecellisi temiz kalblere gelir, geldiği yeri güzel kılar. Her hayrın nebatını yeşertir. Sırlar büyür. Tevhid gelişir. Tevekkül âlemi açılır. Hakk'a münacaat ve O'na yakın olma hâli hasıl olur.

İlâhî rahmetin indiği kalbde, ağaçlar ve meyvalar olur. Orada çıplak ovalar, geniş yaylalar vardır. Denizler, ırmaklar da bulunur. Ayrıca dağlar da var. Hasılı orası bir temaşa yeri olur. İnsan, cin, melek ve bütün ruhların içtima olduğu yer orasıdır.

Bu anlatılan şeyler akılların ötesine aittir. Yalnız kudret işidir ve İlâhî iradenin tesirinden başka değildir. Bunu bilmek ve anlamak, Hakk'ın, kulları arasından seçtiği fertler içinde bazı kimselere nasib olur.

Sözlerimdeki tuzağa düşmeye çalışınız. Oturmam ve konuşmam birer tuzaktır. Sizden herhangi birinin oraya düşmesini beklerim. Önünüze serdiğim sofra Hakk'a aittir, benim bir şeyim yok.

İlâhî rahmete ermek için dâvetime geliniz ve bana uyunuz ki, sizi Hakk'ın kapısına götüreyim. Doğru odur ki, Hakk'a çağırır. Yalancı odur ki, şeytana çağırır.

Hak da görünür, bâtıl da; her biri başlı başına birer şeydir. İman nuruyla nazar eden iman sahibi ikisini de görür ve bilir.

Ey Bağdad ehli, akıllı ve zeki olduğunuzu iddia edersiniz. Hâliniz öyle gariptir ki, yalancı ile doğru birbirine karışır da ayırt edemezsiniz. Hak hangisi, bâtıl nerede, bilemezsiniz.

Hakk'ı tekzib etmenizin cezasını yine siz çekeceksiniz. Benim için bu önemli değil. Hakk'ı dileyen, cenneti ummaz, cehennemden korkmaz, yalnız Hakk'ı diler. Bu dilek de ona yeter. Hakk'ı dileyen, ondan yakınlık umar ve uzak kalmaktan korkar.

Sen şeytana esir oldun; Boş arzular çevreni sardı. Dünya, hâlini perişan etti. Tabiî arzular seni yıktı. Bunlardan haberin yok. Kalbin kötü tuzağa düştü, ama halâ anlamıyorsun.

Allah'ım, o çaresizi tam manasıyla kurtar; bizi de kötü işlerden halâs eyle.

Biraz gayretli olunuz, kolay işleri bırakınız; size bu yaraşır. Bir kimse, gayreti bırakır, kolay işler peşine takılırsa, yolunu kaybetmesinden korkulur. Gayret sahibi olup, çalışmak, erkeklere hastır; çünkü onda bazı güçlükler vardır. Emir almak ve kolay işlere girişmek ise, kadınlara yarar, çocukların harcıdır; çünkü bunda güçlük yoktur.

*

Ey evlâd! Ön safa geç. Kahramanlar ve bahadır kişiler orada bulunur. Geride kalma, orası korkak olanlara has bir yerdir. Nefsini hizmetçi eyle. Onu gayret gereken işlere

sok. Ona yük vurmazsan, en ağır yükü o sana vurur. Onun başından sopayı kaldırma. Sopa kalktığı an uyur ve sırtındaki yükü yere vurur. Ona dişlerin beyazlığını gösterme, gözlerini ona açarken heybet göster ki, bakıp içindeki beyazlığı görmeye. O kötü bir köledir, yalnız sopa zoruyla iş tutar. Onu doyurma, ancak doyurmakla onu azdırmayacağına inanırsan doyur; istediği kadar yesin. Yediği gibi iş görmesi de gereklidir.

Süfyân-ı Sevrî, çok yer ve ibâdet ederdi. O, midesini doyurduğu zaman bir zenci gibi yerdi. Onu gören doymak bilmeyen bir yaratığa benzetirdi. Sonra ibâdete kalkar, sonsuz hazzını ondan alırdı.

Bazı büyükler, Süfyân-ı Sevrî'nin yemek yeyişini gördükleri zaman kızdıklarını ve ibâdet anındaki ağlamasını, sızlamasını gördükleri zaman da acıdıklarını söylerler.

Sen ona yemek işlerinde uyma; ibâdet bahsinde onu izle. Sen Süfyân gibi olamazsın. O nefsini doyurduğu için sen de doyurma. O nefsine hâkim olurdu, ama sen belki olamazsın. Haram işlerden kaçınmaya devam et, helâlin de oldukça azını al. İmanın kuvvet bulduğu an, her şeye karşı bir yeterlik duygusuna sahib olmaya bak. Hele ikan derecesine gelince bu hâli daha çok taşı. Söylediklerimi yaparsan Allah'ın tam kullarından olursun. Zâhidlik hâlin iyi olursa Hak sana, dilerse vasıta ile, dilerse Tekvin sıfatı tecellisi yolu ile vereceğini verir. Bu durumda maddi bir gayret sarfı olmadan kalb elin alacağını alır.

Ne konuşursun, henüz Allah'ın has kullarından olmadın ki! Halkın değil, Hakk'ın has kulu oluncaya dek ses etme. Hele sebepler... Onların da bendeliğinden çıkmak gerek...

Bu yolda sana kolayca söz hakkı tanımaz; tâ ki, dünyaya kul olmayasın. Şehvetler ve şeytanlar çevreni sarmaya. Kulların yanında bir şöhret kapma hevesi seni yere sermeye... Onların varışı ve terki sen bağlamaya. Övmeleri ve zem eylemeleri yolunu Hak'dan çevirmeye... Bu hâller, salih kullarda olmaz.

Kalbini Hakk'a bir adım bile attırmadan; nefsinle, değersiz arzunla oturmakta ve tabiî isteklerine uymaktasın.

Ömrün asra yakın. Bütün ömrü, halka bağlanmak, sebeplere güvenmekle geçirmektesin ki, bu hâlini görmekteyim. Onlara dayanmakla daha nice ömür tüketeceksin? Bana gel, onların kaydından halâs yolunu sana göstereyim, öğreteyim.

Ey cahil, kalbin Hakk'ı nasıl görebilir ki, halk onu doldurmuş. Cami kapısını nasıl görebilirsin ki, evinde oturmaktasın. Evinden çıkarken yavrularını, ehlini bir yana atar, camiye doğru yol alırsan o caminin kapısını görürsün. Demek ki, bir grubu arkaya atmadıktan sonra ikincisini görmek kabil olmuyor...

Halkla olduktan sonra Hakk'ı görmen mümkün olmaz. Dünyayı gördükten sonra âhireti bilmen nasib olmaz. Bir yanında dünya bağı, öbür yanında âhiret sevgisi olursa, onların Yaratan'ını bulmayı nice umarsın? Her fâni varlıktan tamamen sıyrılırsan, sır âlemin Rabb'ınla karşılaşır. Bu dıştan anlaşılmaz, iç âlemin hâlleridir.

Yapılan iyi işler kalbe yarar, mâna âlemini bulmak sırra hastır.

Allah yolcuları, kendi yaptıkları iyi işi görmezler. Yaptıkları güzel işe onlar karşılık beklemez. Şüphesiz bu hâlle onlar, en güzel makama erdiler; Hakk'ın fazlı yetişti, onları yüce makama götürdü. O makamda ne bir yorgunluk, ne de bir geçim derdi bulunur, insan orada ne kesiklik bilir, ne de bir zayıflama... Orada kazanç derdi ve çalışma yoktur.

- **«O makamda, bize nasab değmez.»** (Fatır/36)

Bu âyetteki «Nasab» kelimesini, bazı tefsirci zâtlar: «Ekmek gailesi, onu kazanma derdi ve ayal geçindirme sıkıntısı...» olarak açıklarlar.

Cennet, faziletle, hayırla doludur. Rahat, oranın ayrılmaz vasfı sayılır. Orada hesapsız ihsan yapılır.

Bütün mesele, kalbin huzura ermesindedir. Bu huzur, dünyaya âhirete dayanan bir iş için olmamalı. Hele halka ait bir dilek için hiç olmamalı. Kalbin tam huzura varması için ölüm gerek... Hakk'ın zikrinde hakikata varmak lâzım. Hakk'ı zikirde öyle bir hakikat bulunur ki, neye baksan onu asıl şekli ile görürsün. Herhangi bir şeyi düşünmek de öyledir. Devamlı ölümü düşünsen, baktığın her şeyde onu görürsün; işittiğin her şeyde onu duyarsın. Asıl ölümü düşünmek ayıklığın tâ kendisidir; bunu da unutma. Ölümü düşününce, şehvet arzun azalır. Herhangi bir aşırı ferah anında duygularına sahib olabilirsin. Size düşen daima ölümü düşünmek, çünkü ondan kurtuluş yoktur.

Kalb sağlık bulursa Hakk'ın Zâtından başkasını unutur. Bilir ki, ezelî, ebedî, daimî var olan yalnız Hak'dır; O'nun Zâtından gayri her şey sonradan yaratıldı.

Kalb sağlık bulunca konuştuğu her kelâm hak olur, doğru olur. Onu kimse reddedemez. Onda kalbden ileri bir kalb konuşur. Sırrın sırrı hitab eder. Açıktan açık konuşur. Mânanın mânası, özün özü, doğrunun doğrusu onun varlığından kelâm eder. İşte bu zâttan çıkan sözler, kalblere işler. Onun her sözü yerine ekilen bir tohumdur. O tohumun ekildiği yerler, yumuşak topraklı ve münbit bir arazidir; ona saçılan hiçbir tohum boşa gitmez.

Sağlığını bulan kalbde bir ağaç olur; onun dalları, yaprakları ve meyveleri bulunur; halk ondan faydalanır.

Bir kalbin ki, sağlığı olmaz, o hayvanattaki kalbe benzer... İçi olmaz, dışı olur. İçinde su taşınmayan ibrik o kalbe misal getirilir.

İnsan olsun, melek olsun, sağlam kalbi bulmadıktan sonra, meyvesiz ağaç gibidir. Kuşu olmayan kafes, içi boş eve benzer. İçinde altın, gümüş dolu olan ve kimseye verilmeyen hazine ne ise sıhhati olmayan kalb de öyledir. Kalbi sağ olmayanlar, ruhsuz cesede benzer ve kuru taş gibidir. Taşın dış görünüşünden gayri neyi olabilir ki?..

Allah'tan yüz çeviren ve Hakk'ı inkâr eden bir kalb esas şeklini yitirmiştir. Allah kâfirlerin kalbini taşa benzetti ve şöyle buyurdu:

- **«O taş gibidir; hayır, ondan da katıdır.»** (Bakara/74)

Bu Âyet-i Kerime, Beni İsrail'i anlatır. Onlar Tevrat ahkâmına göre amel etmedikleri için Hak Taâlâ onların şeklini değiştirdi; rahmet kapısından uzak etti.

Ey Muhammed ümmeti, siz de Kur'ân'a göre amel etmez ve onun hükmünü benimsemezseniz kalbiniz iyi şeklini yitirir; Hakk'in rahmet kapısından uzak olursunuz. Bildiği şeyler yüzünden sapıtanlardan olmayınız. Allah, bir çok kimseleri ilim yolunda şaşırttı; sizi onlara karıştırmaması için duâ ediniz.

Her işini Allah için yap. Bir işe kimin için başlarsan neticesi yine onun için olur. İlmini halk için tahsil edersen eline halk geçer. Allah için ilim yoluna koyulursan sonunda O'nu bulursun. Dünyaya dair bilgi toplarsan, dünyayı bulursun. Âhiret işlerini öğrenirsen ona kavuşursun. Hasılı neye çalışıyorsan ona nail olursun... Her şey böyle... Yaptığını görür, ettiğini bulursun. Her kab, içindekini sızdırır. Kabını neft yağı ile doldurunca, gül yağı akmasını beklemek olur mu?

Sende hayır yok. Dünyada dünya için amel edersin. Dünya oğulları uğruna çalışırsın, ama âhiret âlemini de taleb edersin, olur mu? Bugün bütün işlerini halka tahsis ettin; yarın için de Yaratan'ı bulmak emelindesin; bu nasıl olur? Sana göre olur, çünkü varlığında iyilik kalmamış.

O'na bakmak ve O'na yakın olmak için hiç iyi yönün yok.

Söylediklerimiz dış hükümleri ilgilendirir ve galip olan budur. Ama, Hak dilerse, bu hâlinle birçok şeyleri sana ihsan eder, hatalarından geçer; bu O'na ait... Bize göre tâat cennetlik iştir, isyan da cehennemlik.. İşin bundan ötesi sahibine.. Hak Taâlâ'ya... Dilerse yapılan işe karşılık verir; dilerse azab eder. Bizden herhangi birinin Hak tarafından ceza vermek ve dargın yüz göstermek babında işlerimiz bir önem taşımaz. O yaptığımıza bakmadan hem döver, hem de sever. O dilediğini yapar; yaptığından sorguya maruz kalmaz. Şayet o bir peygamberi ve salihlerden birini ateşe atacak olsa zalim olamaz; âdil olur. Mal, mülk, hüküm onun olduğuna göre kim karışır? Herkes mülkünde istediği tasarrufa sahip değil mi?.. Bu hâllerde bize düşen, Hakk'a ait işlerin doğruluğunu tasdiktir. Bizim için, bu nasıl olur, neden ve niçin gibi sözler ve bunun olması caizdir veya değildir gibi lâflar yaramaz.

Allah, bir işi yapıyorsa o adalettir ve haktır.

- Allah bu gibi işleri yapamaz ve böyle işler olamaz, gibi lâfların bize ne yaran olabilir?.

Sözlerimi işitiniz. Ağzımdan çıkan her kelâmın mânasına akıl erdirmeye çalışınız. Şunu kat'î bilesiniz ki, ben, evvel zamanda gelip geçen büyük zâtların çocuğuyum. Onların kudreti ve kuvveti önünde dururum. Onların metaını satmaya çalışırım. Bağırmam, çağırmam, onlarını malını satmak için.. O mallara hiyanet etmem, kendiminmiş gibi göstermek de istemem. İşlerime onların sözüyle başlarım. Onların metaını överim. Yaptığım işlerin bereketini Allah verir.

Peygamber'e (S.A.) uyduğum, anama, babama iyilik ettiğim için Allah bu işlere beni ehil kıldı. Allah, anamın babamın üzerinden rahmetini eksik etmesin.

Babam zengindi, dünyalığı vardı. Fakat ona karşı bir yeterlik duygusuna sahipti. Annem de ona uydu. Yaptığı her işe razı oldu. Hiçbir zaman babamın yaptığına anam itiraz etmedi..

Babam ve annem ehl-i din olup daima iyilik ederlerdi... kalblerinde halka karşı bir şefkat duygusu vardı. Üzerimde gördüğünüz iyilik onlarındır, başkalarının değil. Allah'ın ve Peygamberin (S.A.) huzuruna onlarla birlikte varacağım. Onları ben götüreceğim... Zaferimi onların sayesinde bulacağım. Her hayrım ve bulunduğum nimet onların sayesinde oluyor. Her iyiliğimi onların yanında görüyorum. Hazret-i Resul (S.A.) hariç halkın hiç birinden beklediğim şey yok. Esas Yaratıcımdan gayri kendini yaratıcı tanıtanların hiç birinden umduğum bir şey yok.

*

Ey bilgin kişi, sözün sadece dilde; kalbinden akıp gelen bir şey yok. Her şey suretten ibaret, için bozulmuş. İçinde yararlı hâl taşıyan kalb, dilden gelen, içsiz sözü bırakır, kaçar. İyi kalbe sahib olan, mânâsız sözü duyunca âdeta kafese konmuş gibi çırpınmaya başlar. Münafık mescitte nasıl darlık duyarsa o iyi kalb sahibi de, o sözleri dinlerken o hâli duyar.

Bir mecliste, doğrulardan biri münafık bilginlerden birini görürse, hayat emniyetini oradan kaçmakta bulur. İçi temiz ve doğru olan zât, deccâl kılıklı, bid'atçı ve Allah'ın, Peygamberin düşmanı ile nasıl oturabilir?.. Allah yolcuları içi bozuk münafıkları tanır. Onların çeşitli alâmetleri vardır. Allah yolcusu, münafıkı yüzünden ve sözünden tanır. İçi bozuk adam:

- Bir salih kimseye teslim olup halâs bulmaktansa, arslanın ağzına yem olayım, der.

Şayet bir münafık kişi gelecek olsa, salihin nuru onu yakar. Melekler, içi bozukları, salih kullardan uzak tutar. Onların, doğrular arasında yeri yoktur. Varsa bir geçici payeleri, o da avam halk arasındadır. Avam halk, onları belki bir adam sanır, ama Allah yolcuları katında onlar, yırtıcı bir kediden daha aşağıdır, zerre kadar değer taşımazlar.

Doğru kimse, İlâhî nurla bakar. Baş gözündeki görme duygusu güneş ışığı ve ay aydınlığı onun için önem taşımaz. Güneş ışığı, ay aydınlığı ve gözündeki görme duygusu olmasa da görür. Bu nur, bir nevi umumî sayılır. Bir de özel nur vardır ki, onu ancak Hak, seçtiği kimselere verir. Bu nuru almak için hükümlere uymak, onlara tam iman sahibi olmak kitaba -Kur'ân'a-, sünnete -Peygamberin âdetlerine- göre amel etmek gerekir. Hem kim ki, kitap ve sünnete göre amel etti. Allahü Taâlâ ilmin nurunu ona verdi.

Allah'ım, bizi hilmine ve yakınlığına nasib eyle.. Âmin!

*

Ey içi bozuk münafıklar! Allah size meymenet vermedi... Hayret ne kadar da çoksunuz?.. Bütün telâşınız, halkla iyi geçinmeyi temin için... Dolayısiyle de Hak'la olan bağlarınızı koparmak... Bundan başka hiçbir çabanız yok.

Allah'ım, beni o münafıkların başına sal. Tâ ki, yeryüzünü onlardan temiz kılayım. Şu zamanda münafık adamın işareti odur ki: Yanıma gelemeye ve bana selâm veremeye... Selâm vermek zorunda kalsa, ancak zorlukla vere... O içi bozuk adam ister ki, bu dini çökerte...

Allah'ım, din binasını yapmak için bana yardımcılar ver.

Ey içi bozuklar, bu din elinizle yapılmaz. Sizde onu yapacak iyilik yoktur. Onu nasıl

yaparsınız ki, bina işinden anlamadığınız gibi, onu yapacak âletiniz de yok. Ey cahiller! Din evinizi yapınız.. Size elzem olan önce bu binadır; sonra başkaları..

Bana düşmanlık etmeyiniz, bunu yapacak olursanız, ben de size yaparım. Sonra felah bulamazsınız. Çünkü Allah'ın, Peygamberin yardımı bana kuvvet verir. Yapacağım her işi onlarla yaparım. Düşmanlık etmeye kalkmayınız: Allah yapacağı her işte galibdir. Hatırlayınız. Yusuf peygamberi... Kardeşleri öldürecekti; ama güçleri yetmedi. Nasıl öldürebilirdi ki, Hak katında o bir şahtı ve hak peygamberlerden biriydi. Doğrulardan bir zâttı. Hak Taâlâ ezelde öyle yazmıştı ki, halka onun vasıtasiyle iyilikler ola...

Ey şu zamanın münafıkları bu hikâye sizedir. Beni öldürmek istersiniz, ama bu olmayacak. Böyle bir iyiliği (!) bulmanız kabil değil. Bu babta elleriniz kusurlu. Ezelde verilen bir hüküm olmasaydı, sizi teker teker hesaba çeker, azarlamayı da bilirdim. Her işin kökü hükümledir. Ayakta durmak da hükümle olur, ilmin gereğini yapmak da o ezelî hükme bağlıdır.

Allah yolcuları halktan korkmaz. Çünkü onları Allah kefaletine almıştır. Onları Allah saklar ve idare eder, her kötülükten esirger.

Allah yolcuları da buna inanır; bu sebeple halktan gelecek bir yaramaz işe aldırmaz. Bilirler ki, yakında halkın eli tutamayacak, ayakları yürüyemeyecek ve dili de söz edemeyecek... Halkın âciz olduğuna ve yokluk içinde bulunduğuna inanmışlardır. Bilirler ki, halk öldüremez ve bir paye veremez. Bilirler ki halkın elinde ne fayda ne de zarar vardır.

Hak yolcuları mülk olarak yalnız Hakk'ın varlığını bilirler. Ondan başkasında güç olmadığına, veren, alan, faydalı olan ve zarar veren yalnız O olduğuna inanırlar. Bu imanlarıdır ki onları şirk yükünden alır.

Onları Hak öz olarak seçmiştir. Dolayısiyle daima huzur içinde ve zâtı ile ülfet hâlinde olurlar. Rahatları O'nunladır. O'nun verdiği rahatlık içinde kalır, lûtfuna uğrar, kalbden O'na münacaat ederler. Bu hâli bulduktan sonra dünya olmuş veya olmamış aldırmazlar. Âhiret ister olsun, ister olmasın bir şey ummazlar. Hayra şerre aldırış etmezler.

Allah yolcuları kötü işleri bırakmak için ilk zamanda kendilerini biraz zorladılar. Sonraları Hak onlara acıdı. Kötülüğü terki tabiî kıldı ve bu duyguyu bir hibe olarak verdi.

Hakkın verdiği hedefe varınca, zühdün özüne erdiler. Tabiatın da ne demek olduğunu anladılar. Her şeyi Hak'tan öğrendiler.

Her şeyi o büyüklerden belleyiniz. Şimdilik ibâdeti, içinizden gelmese bile zorla yapınız. Kötü işleri terke gayret ediniz. Yasaklara yakın olmayınız. Bir zaman sonra göreceksiniz ki, zorla yaptığınız işler tabiî bir hâl almış.

Rabbınızın kelâmını anlayınız; anladığınızla amel ediniz; amellerinizde ihlâsı bırakmayınız.,

Ey evlâd! Sen nefis, tabiat ve boş arzudan ibaret kaldın. Yabancı sıbyanla ve yabancı kadınlarla oturmaktasın. Sonra da:

- Ben onlara aldırış etmem, kalbim bozulmaz, dersin.

Bunu nasıl dersin bilmem; yalancı oluyorsun. Bu sözlerinde sana ne din uyar, ne de akıl. Yakında konuk olacaksın. Nereye biliyor musun? Bir ateşten öbürüne... Bir odundan öbürüne...

Din ve iman evin, İslâm yolunu inkârla ışıldamakta... Bunu inkâr etmeye kimsenin dili varmaz. Hâlin böyle olduğunda herkes ittifak eder. Ve derler ki:

- Şunun her yanı inkârla dolu,..

Önce iman ve Hak Taâlâ'ya karşı irfan sahibi ol. Sonra Hakk'a nâib olarak halkı tedavi et, onlara tabib ol.

Yazık sana... Yılanlarla geleceksin. Halbuki, Havva validenin san'atını da bilmezsin. Onların öldürücü zehrine karşı tiryak da alamadın. Bu hâlde halkı nasıl tedavi, edersin? Gözü kör olan halkın gözünü nasıl tedavi edebilir? Dilsiz halka nasıl lâf öğretebilir? Bilgiden yoksun olan, dinin emirlerini nasıl yerine getirebilir? Şaha kapıcı olmayan, halkı ona hangi hakla götürebilir?..

Sen Allah'ı bu hâlinle anlayamazsın. O'nun kudretini sezemezsin; yakınlığını bilemezsin ve halkı idare şekline aklın ermez. Hakk'ın siyasetini ben de bilemem. Onun kudretini benim de aklım zaptedemez. Bunlar ancak teville anlaşılır ki, tevilini de ancak Hak Taâlâ bilir.

Sözlerimi işitiniz ve bana dönünüz. Ben şahın dâvetçisi ve Peygamberin vekili olarak aranızdayım. Halkı dine yerleştirmeye gayret ederim. Allah'ın ve Peygamberin (S.A.) emrini yaparken sizden utanmam. Ben onların fermanı ile çalışan bir tahsildarım ve işlerimi onların kudreti ve kuvveti içinde görmekteyim; intisabım onlaradır.

Şu dünya fena bulup gidecek. Burası âfet ve belâlarla doludur. Hiç kimsenin onda geçimi hoş olmaz. Hele hâkim bir zâtın onda hiç de rahatı iyi değildir. Derler ki:

- Hâkim zâtın gözü, dünyada bir an bile aydın olmaz; onun gözü ölümü bekler.

Bir kimsenin ki, karşısına yırtıcı hayvan dikilir, yaklaşır ve ağzını açar ondan nasıl kaçılır ve göz yumulup uyunur?

Ey gafiller! Kabir ağzını açıyor. Ölüm canavarı ve ejderhası da ağzını açmış. Şu hanın cellâdları kılıcı ellerine almış, emir bekler. Hâl bu iken, nedir bu gafletiniz? Bu işleri tam mânası ile anlayıp gerektiği gibi ayık olan ancak milyonda bir kişi çıkar.

Bulunduğun hâlden kurtulup ayık kimse olman için bazı şartlar lâzım. İlk defa kazanıp yemek için bir san'at sahibi olmalısın. İmanın tam kuvvetini buluncaya kadar bu lâzım. Çalışmaya devam eder, sebat bulursan, Hak Taâlâ seni tevekkül yoluna atar; sebepleri bildirmeden yedirir ve içirir. Ey sebeplerle Hakk'a şirk koşan, tevekkül yolu ile alıp yemenin hoşluğunu tatmış olaydın Hakk'a eş koşmazdın. O'nun kapısında oturur, tevekkül eder, kaynaktan akıp geleni alır yerdin.

Dünya geçimi için iki şeye aklım erer: Biri dış sebepler yolu ile çalışmak, öbürü de tevekküle dayanmak... Yazıklar olsun, çalışmıyorsun, halka yük olup gitmektesin. Bu hâlin için utanç duyduğun yok.. İşin başı çalışmak, sonrası da tevekkül, yâni işi oluruna bırakmak. Sende ne sonu var, ne de önü...

Ben daima gerçeği söylerim; bunu yaparken senden utanmam. Sözümü işit ve kabul et. Bilgisiz hâlîn için benimle çekişme. Öyle yersiz çekişme yaparsın ki, görenler, gerçek senin tarafından olduğunu sanacak...

Halktan yana bir yeterlik duygusuna sahibim. Onların elinde olana göz atmadığım gibi övmelerine ve yermelerine de aldırış etmem. Sizden bir şey alacak olsam, benim için değil, başkası için alırım.

Sözlerim tam yerinde ve zamanında söylenir. Hangi sözü edersem o bana emredilmiştir. Ağzımı açınca, söyleyeceğim sözün gerçek olduğunu önceden kestirmiş olurum. İlâhî hükümleri değiştirecek biri olmadığı gibi onun yerine gelmesini önleyecek biri de çıkmaz.

Yazık oluyor sana. Halkın iyi demesi seni aldatıyor. Halk sana iyi der; halbuki içinde bulunduğun hâlin gerçeğe uymadığını bilirsin. Bu hususta Hak Taâlâ şöyle buyurdu:

- **«İnsan, nefsini çok iyi bilir.»** (Kıyamet/14)

Tuhafsın. Avam halk arasında o kadar güzel (!) oluyorsun ki, hepsi seni övüyor. Ama İlâhî nurla münevver zâtlar arasında hiç de öyle değil. Onlar senin saklamakta olduğun gerçek yüzü bilir, öbür tarafta iyi gözüktüğün kadar burada kötüsün.

Ey dünyaya dalıp gidenler ve onunla ferah duyanlar, hâliniz nereye varır? Dünyaya dalanlar, akıllı olduklarını iddia ederler. Her şeyi iyi kavradıklarını sanırlar.

Yazık oluyor, yapmayın. Siz, Rabbınızın şu kelâmını duymadınız mı:

- **«Biliniz ki, dünya yalancı oyuncak ve geçici süstür.»** (Hadid/20)

Cıncık boncuk kadınlara, mümeyyiz olmayan yavrulara yaraşır; aklı başında olan erkekler onları neyler ki?

Size anlatmak isterim ki, dünya metaı, aklı kıt olan cahil kişiler için olur. Şunu da anlatmak isterim ki, Hak Taâlâ sizi oyuncak için yaratmadı. Âhireti bırakıp dünyanın geçici işleri ile meşgul olan, ömrünü boşa harcamış sayılır. Dünyalığınızı şehvet, nefis ve nefsin eli ile alırsanız, yılan, akrep almış olursunuz. Âhiret işlerine dönünüz. Kalbden Rabbınıza yöneliniz. Onunla olunuz; sonra onun fazlı ve ihsanı icabı size gönderdiğini de alınız.

Hem dünyayı, hem de âhireti düşününüz, anlayınız; sonra ikisi arasında tercih yapınız.

Öğrendiğini mi sanırsın; ne öğrendin ki? Bende bilmediğin daha çok şeyler var, onları da bellemeye çabala.

Ektiğim şeyler yetişti, kol attı. Seninki, bittikçe yanar.

Akıllı ol, baş olmayı bırak; ayrıl. Yanıma gel, cemaatimden biri gibi şurada otur. Sözlerimin, kalbinde yeşermesi için böyle yap. Aklın olsaydı sohbet için yanımda otururdun. Benimle yetinmiş olsaydın, her gün bir lokmacık alır ve sert sözlerimi sabırla dinler, fayda bulurdun.

Her kimin ki imanı var, o yanımda oturur, sözlerimi dinler ve her kimin ki imanı yok, o da kaçar.

***

62. M E C LI S

Bu konuşma, cuma sabahı medresede yapıldı. Konuşma tarihi: Hicrî, 546 Recep ayının sonu, (Milâdî 1151).

Aziz ve Celil olan Hakk'ı tevhid et; her şeyde, her varlıkta O'nun nurunu gör. Şöyle ki, kalbinde ne dâr kalsın, ne diyar... Hattâ iç âleminde, fâni eşyadan zerrenin dahi yeri olmasın...

Tevhid, her şeyi yok eder. Bütün şifa tevhiddedir. Ve bütün şifa tevhide sarılıp dünya ejderinden kaçmaktadır.

Havva ana gelinceye kadar dünya yılanından kaç. O gelsin, dişlerini söksün, zehrini akıtsın, zararsız hâle getirsin, sana yaklaştırsın. Ve bu işin yolunu, bu işteki hünerini de sana belletsin... Sonra o dünyanın zehirli yaratığını sana teslim etsin.

Artık bundan sonra onun sana gücü yetmez, eziyet edemez. Onda istediğin ameliyeyi yaparsın; dokunmaya güç bulamaz.

Hak Taâlâ'yı seversen, O da seni sever. Bu sevgi dolayısiyle dünya, şehvet, yersiz lezzet, nefis, heva ve şeytanların şerrinden seni korur. O'nun bu koruması, sana yeter. Hâl böyle olunca, kısmetlerini zararsız ve kedersiz alırsın.

Ey şahitsiz davacı, kalbinde Hakk'a şirk beslediğin hâlde daha ne kadar tevhid iddiasında bulunacaksın?..

Güçlü isen gel. Sen eline bir silâh al, ben de silâhsız olayım; en korkunç yerlere gidelim. Bu gidiş geceleyin olsun, bakalım orada kim feryadı basacak?.. Sen mi, ben mi? Bakalım, kim kimin cübbesine sığınacak?.. İçin nasıl dışa çıkacak!.. Sen nifakla terbiye oldun, ben imanla...

*

Ey cemaat! Size dünya bir şey versin diye onun ardından koşarsınız. Halbuki o, velî kullara bir şey kabul ettirebilmek için peşlerinde gezer. Onların önüne gelir, başını eğer, onlara bir şey verebilmek için sızlanır.

Nefsine tevhid kılıcı ile vur. Onun ıslâhı için başarı zırhını giy. O nefsi mücahede okuyla yere sermeye bak. Hele takva korkusunu ondan uzak etme. Yakîn -tam iman- kılıcı elinden hiç düşmesin. Nefse, gâh mızrağınla dürt, gâh onu sopanla döv. Sözünü dinler hâle gelinceye kadar bu hâlin devam etsin. Onun üstüne çıkıp ağzına gem geçirinceye ve yularını ele alıncaya kadar tarif ettiğimiz işleri yap. Nefsi, bu hâle getirdikten sonra, onun sırtında denizi, deryayı, karayı dolaşman kabil olur. Nefsi bu hâle getiren kimse ile Rabbı iftihar eder; sonra onu nefsin belini kıran, halâsı bu yolda bilen, başka yol tanımayan kimselere katar.

Nefsini anlayan, ona göç yükünü taşıtır. Ona her ağırlığını vurduğu hâlde karşı gelmez ve emrini dinler; yanlış hareket etmez.

Sende hayır yok. Nefsi, kötü arzulardan beri alıp onu iyi anladıktan sonra hakkını verirsen, hayrını bulursun. İşte bundan sonradır ki, o nefis, kalbin himayesine girer. Kalb nefsin elinden tutar, sırra gider. Sır da onlarla birlikte Hak Taâlâ'ya varır.

Cihad asasını nefsin üstünden kaldırmayınız; onun yalancı iyiliklerine aldanmayasınız. Onun yalandan uyuklaması sizi kandırmasın. Nefsin uyuklaması,

yırtıcı hayvanın uyuklamasına benzer; daldınız mı biner. O kendini uyur göstermeyi sever.

Şu nefis var ya, uyarlık gösterebilir; yumuşak başlı, engin halli olduğunu ve hayrı takib ettiğini belirtebilir; ama biliniz ki, içinde bunların aksini saklar. Nefse karşı daima dikkatli ol. İşlerin hayırla bitmesi için, onu başı boş bırakma.

Allah yolcularının, halktan ırak bir başka meşguliyetleri vardır. Bununla beraber, halka bakmak için onlara vazife verilmiştir. Bu yüzden onlarla oturur, kalkar, emir verir ve yasakları bildirirler.

Halkla Hak yolcularının durumuna şu hikâye bir misaldir. Şöyle ki:

- Birtakım yolcular, deniz aşırı yerlere gitmek istediler. İçlerinde yoldan anlayanlar geçti ve şaha vardı. Öbürleri, önce gidenlerin geçtiği yolu bilmedikleri için tuhaf oldular ve boğulmaya ramak kaldı. Bu durumu iyi bilen şah önce gelenlerden dilediğini yol göstermek üzere geri saldı. Onlar da gelip yol üzerinde durdular ve yolda kalan kulları doğru yola davet ettiler:

- işte yol burada; kurtuluş şurada... dediler.

Bunu duyup gelen elini verdi ve kurtuldu.
Bu hikâyenin aslı Hak Taâlâ'nın şu kelâmına dayanır:

- **«O kimse ki, imanlı idi, gitti ve ey cemaat bana uyunuz, sizi doğra yola götüreceğim, dedi.»** (Gafir(Mümin)/38)

Sizden aklı başında olan, dünya ile ferahlık duyamaz. Çocuklarına güvenemez. Mal, mülk, akraba onun için bir dayanak olamaz. Yemek, içmek, nikâh gibi işler, ona bir sevinç duygusu getiremez. Çünkü bunların hepsi birer hevesten ibarettir. İman sahibi bunu bilir. Dolayısiyle iman sahibinin ferah duygusu, yalnız iman kuvvetinden, kalbin, Yaratan'a vasıl olmasından hasıl olur.

Ayık olunuz ve dinleyiniz: Dünyanın ve öbür âlemin sultanları, Hakk'a arif olup O'nun emirleriyle amel edenlerdir.

*

Ey evlâdl Kalbin ne zaman temiz olur ve sırrın ne zaman safa âlemine geçer ki, hâlâ halkı Hakk'a ortak koşmaktasın. Sen nasıl felah bulabilirsin ki, her gece sabah olunca, kimi şikâyet edecek, kime dert yanacak ve kimden dünyalık koparacaksan onları hesab edersin. Ve kalbinde tevhidin zerresi bile olmadığını bilirsin. Bu hâlinle kalb güzelliğini nasıl arzularsın? Tevhid nurdur; şirk karanlıktır. Sen nasıl iflah olursun ki, kalbinde takvadan zerre dahi yok... Ve sen, Hakk'ı halkla perdeledin. Sebepleri gördün, onların sahibine kapalı kaldın. Halka dayanmakta ve halka güvenmektesin. Bu hâlinle mücerret bir dâvadan ibaretsin... Üzerinden yararı alınan ot köküsün.. Şahid, isbat getirmeden yalnız kuru dâva ile bir şey olacağını sanma.

Hakikî tevhid ve safa âlemine geçmek iki şekilde olur: Birincisi, mücahede, zor işlere katlanıp riyazet yolunu tutmak, nefse ağır gelen birçok güç ibâdetlere katlanmaktır ki, bu, salih kullar arasında ma'ruf ve meşhur bir yoldur.

İkincisine gelince... O İlâhî bir vergi olarak gelir. Bu, nadir olan bir vakıadır. Hak Taâlâ istediği kulun kalbine sevgisini ve marifetini verir. Ehlini alır, san'atını bıraktırır ve o

kulunda, kuvvetini, kudretini gösterir. Bir zamanlar yol kesip eşkıya olan zâtı, az zaman sonra bir mabede müdavim kılabilir. Yakınlık kapısını o kula açar, bulunduğu yaramaz hâllerden onu beri eder. Önce, dünyanın tümü eline girse doyması kabil olmayan bu zât Hakk'ın bir tecellisi sayesinde azla yetinmeye başlar.

Hak, bu kuluna anlayış, hikmet, izzet ihsan eder. Gördüğü her şeyden ibret, işittiği her şeyden öğüt alır. Yaptığı işler, yalnız Hak yakınlığına ileten olur. Bu hâli benliğinde bulduktan sonra hidayet yolunu gösterir, kullara yardım eder. Bu sebeple bir an bile ondan ayrıldığı olmaz. Hak, onu bütün kötülükten korur. Nasıl ki, Hz. Yusuf hakkında:

- **«Biz ondan, böylece kötülükleri beri aldık; çünkü o, bizim hâlis, kullarımızdandı,»** (Yusuf/24) buyrulur.

İşte bunun gibi o kuldan da bütün kötülükler alınır. Ve bütün işlerinde başarı verilir.
İlâhî sevgiye eren ve O'na arif olan kimseden herkes öğüt alır. Her şeyden ve her ilim dalından o zât herkese bilgi dağıtır. O zât, öğüdü ve verdiği bilgileri bazen sözle, bazen hareketleriyle yapar. Bazen de manevî bir himmetle yapar. Kullar onun verdiği öğüdün yönünü bazen tâyin edebilir, bazen de tâyin edemez.

*

Ey evlâd! İman yönünden zayıfladığını duyduğun an, nefsini sigaya çek. Onun iyiliğini bulmaya bak. İmanın tehlikede olduğu an, komşunu, akrabanı, beldeni ve iklimini bir yana at. Çünkü onlar seni kurtaramaz. İman kuvvetini bulunca da durma, ehline git. Halka koş, onlara doğruyu ve gerçeği anlat. Takva zırhına bürünmeden halka karışma. Ayrıca iman kalkanı ile de kalbini koru. Elinde daima tevhid kılıcı bulunsun. Yayında, duâ icabetine ait oklar hazır olmalı.

Başarı kalesine gir. Kement atmayı, kaçmayı, dövmeyi, vurmayı öğren... Bundan sonra Allah düşmanlarına karşı çık. Bunları öğrendikten sonradır ki, her yerden sana yardım eli uzanır. Bu yardım sayesinde halkı şeytandan alır, Hak kapısına götürürsün. Onlara cennet ehlinin yaptığı işleri tarif eder, cehennem ehline has işleri yapmaktan alıkoyarsın. Bu işleri yapman için nereden engel çıksın, çünkü her şeyi öğrendin. Cenneti tanıdın, cehennemi tanıdın, ayrıca onlara has işleri de anladın.

Bu makama çıkanların kalbinden perdeler kalkar. Altı yönden hangisine yönelse, bakışı etrafı deler ve ötelerde cereyan eden işleri görür. Kalb başını kaldırdığı zaman, arş ve semâlara bakar. Aşağı eğilince de yerin dibini görür. Ve oralarda yerleştirilmiş olan cin tayfalarını seyreder. Bunların hepsi iman ve marifet yolu ile olur. İman sahibi, marifet hâline tam erer, hükümlerle amel ederse, bu hâlleri bulur.

Anlatılan makama erince, halkı Hak kapısına davet et. Bu makamı bulmadan yapılan davete icabet olmaz. Halkı davet ederken manevî bir vazifen yoksa, sana vebal olur, büyük bir hata yapabilirsin. Her yaptığın harekette batar ve her yükselme talebinde inersin.

Senin yanında salih kullardan haber yok. Sadece gürültüsün. Dilin var, kalbin yok. Dışın var, için yok. Zahirde bir işler yaparsın, yalnız kaldığında hatalara dalarsın.

Kılıcın kuru ottan, okun kibrit çöpünden ibaret. Korkaksın, cesaretin yok. En ufak bir fiske, seni yere serebilir. Bir kurbağa, senin kıyametini kopartabilir.

Allah'ım, dinimize, imanımıza ve vücudumuza kuvvet ver. Yakınlığın hakkı için dileğimizi yerine getir.

«Bize dünyada iyilik ver. Âhirette iyilik ver ve bizi ateş azabından koru.» (Bakara/201) Âmin!

*

Bir kişi ile oturamam, oturacak olsam iki veya üç kişi ile otururum. Onlarında bana uyar olmasına bakarım.

Allah yolcularına katıl, onlarla sohbet et. Onların öyle nazarı vardır ki, himmetlerini bir şahıs üzerinde toplayıp ciddî bir nazar kılsalar, onu manen diriltirler. Bakılan adamın Yahudi, Nasranî ve Mecusî olması onlar için bir önem taşımaz.

Büyüklerin himmetle baktığı kimse, şayet bir Müslümansa, İmanı artar, yakîni çoğalır, bulunduğu hâlde sebatlı olur.

Bir kalb sağlık bulursa, nazarları da öyle olur. Kalb sıhhat bulunca Hak yakınlığı kazanır. Bir kul bakışlarını marifet ve iman çerçevesi dahilinde yaparsa o bakış Hak'dan olur.

Marifet âlemine geçen bir kulun kalbinde, Hak yakınlığı bulut, bakışları şimşek, yaptığı öğütler ise o yakınlığın yağmurudur. Konuşmaları, kalbinde olanı haber verir.

Dili, bazı kere marifet divitine koşar ve ilim deryasına dalmak ister. Sebebi, ilim ve marifet deryasının bizatihi kendi oluşudur. İçinde ateşler yanar, her kelâmı, her bakışı kalbindeki şimşeğin tezahürü olur. Gerek bakışı, gerekse kelâmı, Hak tarafından geldiği için kavi temele dayanır.

Her kim emirlere imtisal eder, yasakları bırakır ve Peygamberi (S.A.) hoşnut etme yolunu tutarsa... dediklerimiz o zâtta tahakkuk eder. Bu arada bazı hataları kalsa dahi yüzünü Peygamberin (S.A.) yoluna sererse gün olur onlar da gider; ilmi artar ve Hak yakınlığı duygusunu bulur.

Hak Taâlâ'yı gerçekten aramak duygusuna sahib olmak, yapılan iyi işlerin meyvesi sayılır. İyi iş, Allah'a lâyık olan iştir. İçinde şirk kokusu olmayandır.

İyi iş odur ki, seni Hakk'ın dilediği yola koya. Ve sen, sağ sol gözetmeden, kalbin, sırrın ve mâna alemindeki adımlarınla yol almaya bakasın. Her şeyden soyunasın; yanında halk, dünya ve ukba olmaya... Yalnız O'nun vechini dileyenlerden olasın. Hakk'a koşasın; niçin koştuğun sorulunca da şöyle diyesin:

- **«Ya Rabbi, razı olasın diye koştum.»** (Ta-Ha/84)

Hak Taâlâ Musa Peygamber hakkında şöyle buyurur:

- **«Biz ona, bundan önce bütün memeleri haram etmiştik.»** (Kasas/12)

Bunun gibi Hakk'ı candan arayana ve O'nun zâtına talib olana aynı kelâmın tecellisi zahir olur.

Hakk'ı tam seven kulun kalbine bütün mahlûk şeyler haram olur. İlâhî gayret bunu gerektirir. Bütün sütler boğazında yığılsa damlası geçmez. Bu hâlde, olması muhal işler olur. Bundan sonradır ki; kalbi Yaratan'dan ayıracak şeyler bir bir eriyip gider. O kul, kendini sevdiğinden ayıracak şeye bağlanamaz.

İman sahibi bu hâlde devam edince Peygamber (S.A.) efendimiz ondan razı olur. Kalbini Hakk'a götürmek ister. Ve onun önünde bir talebe olur. Bu hâli taşıdığı içindir ki, o Resul, Hak Taâlâ'ya şöyle yalvarır:

- «Bu kulun kalbini sana vardırmam için bana izin ver.»

Kul, bu hâlde hizmetini devam ettirir ve bir gün:

- Ey üstadım, beni şaha ilet. O'nun kapısını göster; beni O'nunla olmaya bırak ve O'nun kapısına kadar götür. Elimi kollarına yapıştır ve öylece terk et. Ve öyle bir yere bırak ki, O'nu göreyim... der.

Bu talep üzerine Peygamber (S.A.) onun elinden tutar, kapıya yaklaştırır. Sonra, Peygamber'e bir hitap gelir:

- «Ey elçi, ey delil ve muallim, beraberindeki kim?»

Buna şu cevabı verir:

- «Sana malûm, hayli zamandır bunu yetiştirdim... Bu kapıya hizmet için onu gönüllü eyledim.»

Ve sonra o kulun kalbine döner:

- «İşte sen ve Yarâtan'ın,» deyip onu oraya teslim eder.

Nasıl ki, Cibril de onu semâya çıkarırken aynı şeyi söylemişti...
Yaratan'a yaklaştırdı ve dedi:

- «İşte sen ve Yarâtan'ın.»

*

Ey evlâd! Ümitlerini kıs. Hırsını azalt. Sana emanet edilen namazları vaktinde kıl.

Vasiyetini yazıp baş ucuna koymadan uyumak, iman sahibine yakışmaz. İman sahibi, her gece vasiyetini yazmalı, öyle yatmalı. Uyanırsa ne âlâ, aksi hâlde ehli onu bulur, faydalanır ve rahmet okur.

Kendini bulunduğun yerde emanet bırakmış gibi gör. Yerken de öyle ol; ehlin arasında varlığın bir emanet gibi olsun. Kardeşlerinle karşılaşman yine öyle olsun. Kalbine, bir emanet olarak gezdiğini tattır. İşini iyiye yöneltmek, kötüye çevirmek gibi şeylere güçlü olmayan, ancak bir emanet olarak yaşayabilir.

Lehine olan işleri bilen, kendinden zuhur edecek şeylere hâkim olan, ölüm anını sezebilen pek az kimse vardır. Onlar da bildiklerini kolayca açıklamaz, kalb hazinelerine yerleştirirler. Onlar, bu hâllere güneşi görür gibi bakarlar. Siz güneşe nasıl bakarsanız, onlar da olacak durumlarına öyle bakar, görürler. Şu var ki, dilleri ondan haber veremez.

Olacak bir işi önce sır duyar, sır kalbe aktarır, kalb itminan derecesine eren nefse bildirir ve iş orada saklanır. Nefsin, bu gibi şeylere ehliyet kazanması için hayli zaman

terbiye görmesi, kalbe hareket edebilmesi için de hayli zaman mücadele ve mücahede yolunu tutması, hayli zorluklara dayanması icab eder. Bu sırra eren zât, yeryüzünde Hakk'ın naibi ve halifesidir. Sırların kapısı, ondan açılır. Hakk'ın hazineleri olan kalblerin anahtarı o zâtın yanındadır. Asıl hazinelerin sahibi odur. Bu hâl, halkın düşüncesi ötesinde olan bir iştir. Her ne ki zahir olur, onun varlık dağında bir zerrecik, onun varlık denizinden bir katre ve onun güneşinden bir ışıktır.

Allahım, ben hâlime mağlûbum, sırlara dair sarf ettiğim kelâm için Sana özür beyan ederim.

*

Bazı büyükler şöyle der:

- Sakın, sonunda özür dileyecek işi yapma...

Ama bu kelâm benim için değil. Kürsüye çıktığım an sizleri göremiyorum. Sözlerimi sarfettikten sonra kalb canibimde kimseyi bulamıyorum. Dolayısiyle hata ettiğim, yüzüne bakamayacağım ve özür beyan edeceğim şahsı göremiyorum. Bu yüzden sözlerimi saklamadan söylüyorum ve yalnız Hak'dan özür diliyorum.

Sizden ilk anlarımda kaçmak istedim, ama kendimi aranızda buldum. İstedim ki, her gece bir yerde geceleyeyim ve bir ülkeden öbürüne, bir diyardan öbürüne geçeyim. Ve ölünceye kadar garip gezeyim. Herkesin gözünden gizli olayım. Bunlar benim arzumdu, ama Hak Taâlâ beni, kaçmak istediğim şeylerin tam ortasına attı.

Bu kalb, iç sağlığını bulur. Hakk'ın kapısına tam durursa, Tekvin sahrasına yerleşir ve o denizde kaybolur. Bu Tekvin sıfatı tecellisi, bazen söz, bazen öz, bazen de gözle kendini gösterir. Buna sahib olan kalb, Hakk'ın fiil tecellisine mazhar olur. O, hem yok, hem de var edebilir. Bu hâli, sizden az kimse tasdik eder, çoğunuz da inkâr yolunu tutar. Buna iman etmek, yapılan işleri buna göre ayarlamak son merhaledir.

Salih kulların ahvaline, yalnız münafık, deccâl ve heves atına binenler itiraz eder.

Bu yola girmek için önce sağlam inanç, sonra amel etmek gerekir. Bir kimse, zahirdeki hükümlere göre amel ederse Allah ona ilim ve marifet ihsan eder. İlâhî marifet âlemine ermek ve gereği ile iş tutmak, bu hâli bulanla halk arasındaki bir hüküm olur. Ama ilim işine gelince, Rabbi ile arasındaki bir mesele olduğunu söyleriz. Marifet sahibinin zahirde yaptığı işler, iç alemindeki işlere nisbetle bir zerre sayılır. Onun duyguları sakindir, ama kalbi daima hareket eder. Baş gözü uyur, kalb gözü uyumaz. O uyur, ama kalbi işleri görür, Hakk'ı anar.

Bazı büyükler, elinde tesbih olduğu hâlde uyur, uyandığı zaman onu yine çevrilirken görürmüş. Dilini de Hakk'ı anar bulurmuş.

Bu kalbe ferman gelir, işler tutar. Sırra emir gelir, manevî işler yapar. Onların bu anlatılan işler dışında birçok işleri vardır, o işleri yaparlar.

Kulların zahirde yaptıkları amel, dış duygularla olur. İç âlemden yapılan işler ise, havassın harcıdır. Bu da, kalbin ve sırrın yapacağı işler meyanında sayılır. Sırrın sırrı asıl kullarla Hak arasında olan bir hâldir. Ayrıca O'na yakın oldukları için korku üzere olmayı bırakmazlar.

Havas kullar, kalbin değişmesinden korkarlar. Hâllerinin, iyi olmayan başka bir hâl olacağı ihtimali onları üzer. Makamlarından düşme üzüntüsü onları manen yıpratır.

Onları üzen şeyler arasında, kalblerinin kötülüğe kayması, güneşlerinin sönmesi, aylarının kararması ve ayaklarının yanlış yola sapması en büyük korku hissini irâs eder. Bu sebeplerle, Hak yakınlığı kapısının halkasına tutunur. O'nun rahmet eteğine yapışır, daima inlerler.

Rabbımız, biz dünyayı, âhireti taleb etmiyoruz. Bizim arzumuz din yolunda bağış ve afiyettir. Biz iman ve marifetimizin bekasını diliyoruz; onu bize ver. Bize rahmet eteğine yapışmayı nasib eyle... İyi dileklerimizi reddedip bizi meyus bırakma. Hakkında zannımız tamdır; bu isteklerimizi bizim için halk et. Çünkü Sen bir şeye «ol» demeyi arzu ettin mi, o olur.

*

Ey cemaat! Allah yolcularına yakın durunuz. Sözde ve işte onlara uyunuz. Onlara hizmetçi olunuz. Onlara her ne verirseniz, o sizin için onların yanında saklanır. O verdiğinizi yarın size teslim eder. Malınızla, canınızla onlara bağlanınız.

Rızkının geniş olmasını dilersin, halbuki sana kısmet olan gelir. Dar rızıklılar arasında yazılmışsan neyi taleb edersin? Doğrusu, sana yazılmayanı taleb etmektesin. Bu hâlin için sana azap gelecek.

Dünyalığın ardından daha ne kadar koşacak ve bu yolda hırsa kapılacaksın? Hâl odur ki, yalnız kısmetine yazılanı alabilirsin.

Allah yolcuları daima tâat üzere olur. Kalbleri de bir çekinme duygusu taşır, halbuki siz isyan bayrağını çekersiniz. Bu durumunuzdan da emniyet hissi duyarsınız. Bu aldanışın tâ kendisidir. Sakının ki, kandırılmayasınız.

Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- **«Her san'atın ehlini bulunuz ve ondan yardım dileyiniz.»**

Yapılan ibâdet bir san'attır; onun ehli ve ustası da ihlâs sahibi kullardır. İhlâs sahipleri, hükmü bilir, işlerini ona göre yaparlar. Hakk'a karşı irfan sahibi oldukları için halk arasına katılmışlardır. Kalb ve sır adımları ile nefislerinden, mallarından, çocuklarından ve Hakk'ın gayri cümle eşyadan kaçarlar. Bünyeleri şehirlerde ve halk arasındadır, ama kalbleri uzaklarda ve yabanlardadır. Onlar, kalblerini terbiye edinceye ve semâlara uçmak için kanatlarına kuvvet buluncaya kadar, o hâlde devam ederler. Onlar, yaptıkları yararlı iş neticesi, kalben uçar, himmet bakımından yüce ve daim Hak katında olurlar. Hak, onlar hakkında şöyle buyurur:

- **«Onlar bizim katımızda seçilmiş ve özlenmiş kimselerdir.»** (Sad/47)

İman ki, yakin derecesine çıkar, yakin ki, marifet hâlini alır, marifet ki, ilim olur: İşte o zaman, Aziz ve Celil olan Hak'dan güzellikler gelir. Ve sen dilediğini yapar olursun. Zengin kişilerden mal alır, fakirlere dağıtırsın. Mutfak sahibi olur, kalb ve sır elinle rızıklar taşımaya başlarsın.

Ey içi bozuk adam, anlattığımız hâli buluncaya kadar hiçbir iyiliğin olmaz. Sana yazık,

hiçbir ermişi bulup onun elinde edeb sahibi olma yolunu tutmadın. Her şeyi inceliği ile bilen, zâhid, İlâhî ahkâmı anlayan birini bulup hâlini düzeltmedin.

Yazık sana, karşılıksız bir şey taleb eder oldun. Dünya ki, bir sürü yorgunluktan sonra ele girer. Hakk'ın indinde olanları kazanmak nasıl kolay olur? Hele bir düşün... Hak Taâlâ'nın Kur'ân'da anlattığı az uyuyan, çok ibâdet eden ve ağlayan kimselerle aranda dağlar var:

- **«Onlar gecenin azını uyur; seherlerde istiğfar ederler.»** (Zariyat/17)

Hak, gerçek kul olduklarını bildiği için ibâdet zamanı gelince onları ayıktırır; derin uykuda dahi olsalar uyandıracak kimseyi onlara salar.

Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- **«Allah, ya Cibril, şunu uyut, şunu da uyandır, diye emir verir.»**

Ayıktır onu ki, kulluğunda gerçek yolu 'tutar, günahtan kaçar. Ondan ağırlığı al ve uykusunu dağıt.

Uyut onu ki, yalancıdır, içi dışına uymaz. Hep bâtıl içinde bulunur. Lanet halkasına takılmıştır. Bütün ağırlığı onun üzerine yık. İbâdet için kalkanlar arasında onun yüzünü görmek istemiyorum.

İkinci mânası da şudur: Şunu kaldır, o sevgi ehli ve Hakk'a talihtir. Sevginin baş şartı yoruluncaya kadar aramak ve bu yolda yorulmaktır. Öbürünü de uyut. Çünkü o tarafımızdan sevilmiştir. Sevilmenin icabı rahata ermek olur. Uyusun ve istirahat etsin. O karanlığı ziya ile açtı, ahidleri yerine getirdi. Ve o sevgi babında gerçeği buldu. O ki, Hakk'a karşı olan ahdini yerine getirdi, Hak da onun iyiliğini ve hoşluğunu diledi. Çünkü Hak, her darda kalmışa yardım eder.

Allah yolcuları, kalb adımları ile Hakk'a azıcık yol alınca, ayık zamanlarında göremedikleri birçok acaip şeyleri rüyada görmeye başlarlar. Kalbleri ve sırları öyle hikmetli işler bulur ki, O'na ayık hâlde ermeleri mümkün olmaz.

Onlar, oruç tuttu, namaz kıldı. Nefislerinin arzusunu kırmak ve ibâdet çeşitlerini yapmak suretiyle cenneti buldular. Bunu ki buldular, bir başka emir alırlar. Bundan başka yol lâzım onlara ki, o, Hakk'ın yoludur.

Onlar, kulluğu daha çok kalbden yapar, Hakk'a böyle varırlar, O'na vasıl olunca yerli olur, durumlarını açıktan görmeye başlarlar.

Bir kimse, yaptığı işin niçin ve ne olduğunu bilirse, o yolda, gücünü, kuvvetini harcamaktan çekinmez. Bilhassa Hak yolda ve Hakk'ın tâatında çalışmaktan hiçbir yorgunluk duymaz.

İman sahibi, esas gayesine varıncaya kadar rahat ummasın. Onun gayesi Rabbı olduğuna şüphe yoktur. Rahat bekleyen, O'na vasıl olmanın yolunu aramalı... Yazık, Beni dilediğini iddia edersin, ama Benden, şenin için zuhur eden şeye karşı tuhaf bir hâl alırsın. Bu hâlde, Benden sana ne fayda gelir? Dâvanda yalancısın.

Bir müridin, hocası önünde sarık, gömlek, altun ve mal gibi şeyler için bir iddiası olamaz. Yemesi için emir verdiği kabından alır ve yer. Kendinden geçer, efendisinin verdiği emre intizar eder. O bilir ki, efendisi her işi için emri Hak'dan alır. Her müridin iyiliği efendisinin elindedir ve çözülen bağlarını o bağlar.

Efendini itham etmekte isen, bir daha ona yakın olma. Onu ithama kalkarsan, onunla oturmak artık sana yakışmaz. Bir hasta ki, doktorunu itham eder, doktorun vereceği ilâç onun nesine yarar? Hiçbir işine yaramaz ve hastalıktan da beri olamaz.

Bir kimsenin halk arasında zâhidlik durumu doğru olursa, halk ona rağbet eder. Sözleri halka fayda sağlar, bakışları onlara hoş gelir.

Halkı. Hakk'ın verdiği bilgi ile ölçer, O'nun ihsan ettiği marifet duygusu ile görürsen, onların maddî vasıfları sana görünmez, ins, cin ve melek senin için önem taşımaz. Kalbine bir başka isim verilir. Sır âlemin, keza bütün maddî sıfatlardan soyunur. Vücudun, Âdemoğulları âdeti gereğince bir kabuk sayılır. İlim ve irfanla dolarsan, bütün maddî yapılar, kalbinden ve sırrından uzak olurlar. Sana hikmetler gelir. Üzerine hikmet gömleğini giyer, nefsine ait işleri onunla görürsün. Halka ait işleri ise, Rabbının emrine uyarak yaparsın. Daha sonra, Rabbani ve İlâhî bir ilme erer, onları kalbine ve sırrına libas yaparsın.

*

Peygamberin (S.A.) getirdiğine, yâni Kur'ân'a, sünnete devam et, çünkü bir kimse onları bırakırsa zındık olur. Ve İslâm bağından kendini salıverir. Ateşli darlık ve azap onun ileride hakkı olur. Ve dünyada iken umulmadık sıkıntılara düşer.

İrfan sahibi, Hakk'ın yakınlık kapısına vukuf peyda edip hükümlerin gereğini yapınca, kalbi için Hak tarafından bir başka hâl verilir. İşbu hâlden sonradır ki. sözü dinlenir ve kendine uyulması caiz olur. Bu sebeple Hak'la arasında bağı olmayana ve İlâhî hükümleri yerine getirmeyene uymak caiz olmaz. Çünkü esas olan, o İlâhî bağa kavuşmaktır. İrfan sahibi, İlâhî bağı, amel ve ihlâsla tahkim ederse, Hak katında ona Azîm adı verilir.

Peygamber (S.A.) efendimiz bu mânada şöyle buyurdu:

- **«Bir kimse öğrenir, amel eder ve öğretirse... melekut âleminde Azim ismi ile çağrılır.»**

Cehaletle uzlet köşene çekilme. Halkı kalbinde taşımak suretiyle uzlet etmek büyük, bir fesattır. Peygamber (S.A.) efendimiz buyurur ki:

- **«öğren, hayrını şerrini bil, sonra uzlet et.»**

Yeryüzünde bir şeyini ümit ettiğin ve çekindiğin bir kişi kalsa, ibâdet köşesinde yalnız oturman doğru olmaz. Senin için korkulacak ve ümit beslenecek tek varlık olmalı, o da: ALLAH!

İrfan duygum yalnız Hak içindir. Ve O'nun yolunda, O'na yakınlık peyda etmek için çalışırım. O'nun dini için ayaklanır, O'nun rızası için yardım ederim. Bu uğurda başka şeye aklım ermez.

Doğru zât, dinîn acıklı çağrısını duydu... Hemen kalbine ve sırrına emir verdi, onun yardımına koştu.

Halk, yasakları çiğnediği, emirleri terkettiği ve her şeyi arkaya attığı zaman doğru zât, onun, yâni dinin nasıl yalvardığını ve Rabbından nasıl yardım istediğini işitir. Bu işitme sonunda hemen kollarını sıvar, başını diker, ona yardıma koşar. Emirleri yaptırmak, yasaklardan sakındırmak için elinden gelen gayreti sarfeder. Halka nasihat eder, dini, onların benliğine eritip akıtmaya bakar. Bu işi, Yaratan' ın kuvveti ile yapar. Nefsini, tabiatını, şahsî isteğini ve bilgisizliğini karıştırmaz. Hele nifak hiç yapmaz.

İbâdet, âdetleri terktir. İbâdet anında, alışılmış olan dünyalık hiçbir âdet yapılamaz. İbâdet yerine gidildiği zaman bütün âdetler bir yana atılmalıdır. İbâdet zamanı, dünya bağlarını iptal ediniz. Halka bağlanmayınız. Hakk'a bağlanınız. Yapamadığınızı yapar gibi göstermeyiniz. İyiyi kötüyü seçen Zât'ın gözleri var... Taşıdığınız hâle göre o ölçüye vurulmadan hiçbir işiniz kabul olunmaz. Benimsediğiniz her şeyi bir yana atınız; onları hesaba katmayınız. Ocağa girmeden, kiriniz, pasınız temizlenmeden durumunuz makbul olmaz... İşin kolay olduğunu sanmayın, sizin hemen hepiniz ihlâs iddiasını taşır, ama ölçüye vurulunca nifak hâliniz ortaya çıkar. Eğer imtihan olmasaydı, ne iddiacı çıkardı, ne iddiacılar!.. Bir kimse halim selim olduğunu iddia ederse, karşısına öfke verecek şeyler çıkarılıp denenir. Cömert olduğunu anlatandan bir şeyler taleb edilir. Her şeyin ki, varlığı iddia edilir, zıddı ile imtihana sokulur.

Hevesi bırakınız, takvaya yapışınız, bütün hâliniz ittika üzere olmalı. Hak Taâlâ ittika sahiplerine sahib olur.

Şirki temelinden yıkınız. Yanlış hareketlerin en ufak parçasını dahi yapmayınız. Kitap ve sünnetin bağını tutunuz ve onu elinizden salmayınız. Bütün hâlinizi iyi etmeye gayret ediniz. Allah, kerimdir... Yalnız Hak'dan çekininiz, başkasından korkmayınız. Samimî bir kulda, iki korku olmaz.

Allah yolcularının korktuğu şeyler yukarı bölümlerde anlatıldı. Onlar, dünyada oldukları müddetçe yemede, içmede, giymede, nikâh işlerinde ve bütün yaptıkları işte bir çekinme duygusu taşır. Bilhassa haram ve şüpheli şeyleri bir yana atar, helâl olanın da azını alırlar. Haramlar için azab varsa, helâl olan için de hesab olduğunu bilirler. Onlar her hâllerinde bir ihtiyat sahibi olmuşlardır. Zâhidlik hâline ermek için her eşyayı bıraktılar. Zâhidlik hâli kemal bulunca marifete çevrilir. Marifet hâlinde de tam olgunlaşma İlâhî ilimlere kalbolur ve halkın başı üstünde taşınır.

Şüphesiz, büyük insanların yanında haram, şüpheli şeyler bulunmaz. Onların yanında yalnız helâl vardır. O da, doğru zâtların alıp harcadığı şeylerdir. Onlar, haram şeyin adını anmadıkları gibi akıllarına bile getirmezler...

Kul dünyayı ve âhireti bir yana atar, Hakk'ın zâtından başka şeylere karşı soğukluk duyarsa, kalbi Hak yakınlığını kazanır. O'nun lütuf ve iyilik evine girer. Bu girişten sonra, maddî geçim için üzüntü duymaz. Yemek, içmek ve diğer işleri için herhangi bir sıkıntıya düşmez. Kalbi, bu gibi şeyleri düşünmez olur.

Hak yakınlığını bulan zâtların kalbi, yakınlık ve ihlâs ilmi kitabı ile beraberdir. Onların kalbi, her maddî eşyadan fena bulmayı ve Hakk'ın önünde serilmeyi bilir. Hâl ki böyle

oldu, Hak onları idare eder ve başkasına bırakmaz. Bu anlatılanlar, yaratılmışın düşüncesi ötesinde kalır. Bu hâller, zahirde görünenlerin çok ötesindedir. Hak o kulları yok eder, sonra dilerse diriltir.

İlk bilgi, ondan sonra hasıl olan ilimle kuvvet bulur. Cehaletten sonra ilim, sonra ihlâs, sonra ikinci ilim ve ikinci amel... Sükûttan sonra konuşmak... Varlığından soyunup O'nunla var olmak... En büyük iş...

*

Ey ölü kalbliler, yanımda niçin oturuyorsunuz? Ey dünyaya ve onun sultanlarına tapanlar ve ey kolaylığın ve kıtlığın kulları, yazık size!.. Buğdayın bir tanesi bir altuna çıksa iman sahibini üzmez. Onun rızkı, yakin kuvveti ile Yaratan'ına dayanmasıdır. Sen kendini bozuk işinle iman sahibi mi sayarsın?.. Sayma. Bütün eşyayı bir yana at. Allah yolcuları ve onun sofracıları öyle yaptı.

Halkı bir yana atmak gerçek iş!.. Yaratan'la olmak ise, en gerçek iştir. Sizi iyiliğini ve kötülüğünü bilmeyen kimselerden görmekteyim.

Size söylemekte olduğum şeyler, tevhide ait delililer, ve büyük insanların sözlerine dikkattir. Onların kelâmı vahye benzer. Hak'tan alıp konuşurlar. O'nun emri bu yiyici halkın emirlerine benzemez; işte o emir gereğince hareket ederler.

Sen hevesten ibaretsin. Sözlerini kitaba bakarak söylersin. Bir gün kitabın kaybolsa ne yapacaksın? Yahut o kitaplarına ateş düşüp yansa hâlin nice olur? Günün birinde lâmban sönse, içinde su olan kabın kırılsa, lâmbanı nasıl yakacak, kibriti nereden bulacak ve kadehi kimden temin edeceksin?.. İşte bunları düşün. Bir kimse bilgi toplar, onunla amel eder ve ihlâs sahibi olursa, kadehini orada bulur; Hak ona yardımcı olur, İlâhî feyiz kaynağından da nurunu alır. Bu nurdan hem kendisi ışık alır, hem de başkaları...

Ey kuru gürültünün çocukları, nefsin ve uygunsuz arzu elleri ile yazılan eserlerin yavruları, onları bîr yana atınız ve ayrılınız.

Yazık size, herkese tahsis edilen şey üzerinde niza çıkarır, helak yolunu tutarsınız. Bir türlü kısmetinize razı olmazsınız. Sizin bu yersiz çabanızla, ezelî bilgi ve onun gereği nasıl değişir? Siz bunu nasıl yapabilirsiniz?

Mü'min ve Müslüman olunuz. Bir Âyet-i Kerimede şöyle buyurulur:

- **«Onlar âyetlerimize inandılar ve Müslüman oldular.»** (Zuhruf/69)

İslâmın gerçek mânası hakikate teslim olmaktır. Allah yolcuları, varlıklarını Hakk'ın önüne serdiler, ve:

- Niçin, nasıl, yap ve yapma... gibi sözleri unuttular.

Onlar, ibâdetin çeşitlerini yapar, ayrıca Hakk'a karşı sevgi ile karışık korku taşırlar. Bu sebeple Hak, onları şöyle vasfetti:

- **«Ve o kimseler ki, Rablarının huzuruna varacaklarını bildikleri için verdiklerini kalbleri çarparak verirler.»** (Mü'minun/60)

Bunun tefsiri şöyle olabilir:

- «Emirleri yerine getirip yasaklardan kaçtılar. Verdiğim belâya sabırla karşı koydular. Verdiklerim için şükür yolunu tuttular. Nefislerini, mallarını, çocuklarını ve her şeylerini, ezelde yazdığım bilgi eline teslim ettiler. Bunları yaparken benden çekindikleri için kalbleri titrer oldu.»

Yâni makbul olup olmayacağı endişesi ile irfan sahibi, âhirete karşı bir istiğna duygusuna sahib olursa ona:

- Beni bırak, Hak kapısına talibim, der. Sen ve dünya benim için aynı şeysiniz. Dünya seni görebilmem için bir perdedir. Sen de Rabbıma karşı bir perdesin. Her ne ki, beni Rabbımdan ayırır, onda iyilik yoktur.

Bu kelâmı iyi dinleyiniz, çünkü İlâhî bilginin özüdür. Halktan ve halkla zuhur eder. İlâhî iradenin de özüdür. Bu anlatılanlar, nebilerin, velîlerin ve salih kulların hâlidir.

Ey dünyaya ve âhirete tapanlar, siz Allah'ı bu hâlinizle bilemezsiniz. Ne O'nun yarattığı dünyayı, ne de âhireti anlayabilirsiniz; hepsinin cahilisiniz.

Sen hissiz bir duvar gibisin. Dünya sana put. Âhiret sana put.

Halk sana put. Şehvet, lezzet sana put. Övülme ve saygı istemen sana put. Halk gelsin, elini öpsün; bunu istersin. Halbuki bu da sana put. Sen bilesin ki, Hak'dan gayri tapındığın cümle eşya, sana put sayılır.

Allah yolcuları dünyayı ve âhireti isterler, ama sizin istediğiniz gibi değil. Onlar dünyayı ve âhireti alır, Hak kapısına teslim ederler. Onları bir tabibe gösterir, onun vereceği tavsiye gereğince hem yer, hem de hastalara verirler.

Ey içi bozuklar, sizin bunlardan haberiniz var mı? İçi bozuk münafık, bunlardan bir harf dinlemek istemez. Asıl kıyamet onun üzerine kopacak; çünkü o gerçeği dinlemek istemez oldu.

Sözlerim bir gerçektir, ben de Hak yolundayım. Sözlerim Allah tarafındandır. Boş yere kelâm etmem; dinî emirlerin gereğini söylerim. Lâkin senin anlayışındaki sakatlık bir âfettir.

Yazık sana, öğrendin ama iş tutmadın. Bildiğinle amel etmeyince ne faydası var?.. Gençlik çağında erenlere koşmadın; ihtiyarlık hâlinde onlara nasıl hizmet edeceksin?..

Her iman sahibinin ölüm anında keşfi açılır, cennetteki yerini görür. Huriler, vildanlar ona gösterilir. Cennetin kokusunu alır. Bu hâller olunca ölüm ve sıkıntıları hafifler. Hak, Asiye Sultana yaptığını ona da yapar. Hakk'a vasıl olanların çoğu, ölümden hayli zaman önce bu hâli sezer. Bunlar, Hakk'a yakın, Hak tarafından seçilmiş bazı fertlerdir.

Yazık oluyor sana, hiç bir işe yaramayan yersiz hezeyanları bırak. Verilen ilâhî hükmü, hiç kimse reddedemez. Onu hedefinden uzaklaştırmaya kimsenin gücü yetmez. Teslim ol, rahatı bul. İşte gece ve işte gündüz. Bunların reddi senin için nasıl imkân dahilinde olabilir? Gece gelince herkes kabul eder; sen ister beyen, ister be-

yenme. Gündüz de aynı şekilde... Senin inadına her ikisi de gelir. İlâhî kaza ve kader de aynı hükmü taşır; lehine ve aleyhine olan her şey gelmeye devam eder. Fakirlik karanlığı üzerine çökünce teslim ol, zenginlik gününü bekle. Hastalık gecesi basınca ona da teslim ol, şifa sabahını bekle. Sevmediğin şeylerin karanlığı basınca sabırla kal; sevilen şeyleri getiren aydınlığı bekle...

Hastalık, darlık, fakirlik ve şeref kıran gecelerde rahat gönülle bekle. Hakk'ın ezelde vermiş olduğu ahkâmı redde kalkma. O'nun kaderine karşı koyma; sonra helak olur, yıkılırsın. İmamın yok olur. Kalbin kararır, sırrın ölür.

Hak; peygamberlerine indirdiği bazı kitaplarında, şöyle buyurur:

- «Ben öyle Allah'ım ki, benden gayri ilâh yoktur. Bir kimse hükmüme teslim olur, verdiğim belâya sabreder, nimetlerim için şükür yolunu tutarsa, onu katımda doğrulardan yazarım. Aksine bir kimse hükmüme boyun eğmez, nimetlerim için şükür yolunu tutmazsa benden başka ilâh arasın.»

Kazaya boyun eğmez, belâya sabırla karşı koymaz, nimetlere şükür yolunu tutmazsan sana Rab yoktur. Başka Rab ara; ama O'n-dan başkası da yok...

Hâl böyle olunca dilersen O'nun hükmüne boyun eğ, dilersen kadere, hayra, şerre, acıya, tatlıya dayan. Hoş, istemesen de olan olacak.

Sana gelecek bir şey, saklanmanla seni kaybetmez. Sana gelmesi imkânı olmayan, aramakla ve çalışmakla bulunmaz.

İmanın tam olduğu zaman velayet kapısına adım atmış olursun. O kez, Hakk'ın tam kulluğunu bulanlardan olursun. Velî kulun en büyük işareti, bütün hâlinde Yaratan'ına uymaktır. Bütün hâli Hakk'a muvafık olur. Niçin ve nasıl gibi sözlere dalmadan emirleri yerine getirir ve yasaklardan kaçar. Şüphesiz, bu hâlde, o kulun Hak'la sohbeti devam eder. Hakk'ın sohbeti olan yakınlık, ne sağ, ne sol, ne de arkada olur; önde ve aranan yerde bulunur ki, bu da yeter. Orada sine olur, sırt olmaz. Yakınlık olur, uzaklık olmaz. Safa olur, keder olmaz. Hayır olur, şer olmaz.

Senin ümidin yaratılmışlarda... Onlardan korkman var ya, işte bu, Rabbına şirk olur. Onlar bir şey verince övmen, vermeyince susman var ya, işte bu da Rabbına karşı şirk olur.

Yazık sana, yaptığın hatalı işlerin hangisi seni erenlere katabilir?.. Sende hayır yok. Tevhid hâlin yok. Kâinatta bulunan her şey Hak'tan alınır ve O'nda bulunur. Hakk'ın katında bulunan eşya için halka gidilmez.

Hak yola dönüş tadından almak, O'nun kapısına doğru hayli yol kat etmeden elde edilmez, İlk başta bazı sebeplere takılmak, sonra da onları bırakıp sahibine koşmak icab eder. Yola ilk giren, sebeplere yapışmalıdır. Düşün ki, bir kuş yavrusu uçabilmek için ana ve babasının yardımını ister. Büyüyüp uçunca onlardan bir talepte bulunmaz. Kanatları kuvvet bulur, rızkını yalnız başına temin eder.

Acaba sizden biriniz, halkı, sebepleri, gücünü, kuvvetini bir yana atarak Hakk'a tevekkül ederek bir lokma yedi mi?

Yazıklar olsun sizlere... Sizde mevcud olmayan şeyin varlığını nasıl iddia

edebilirsiniz? Gücüne, kuvvetine ve halka dayandıktan sonra iman, ikan, tevhid ve İslâm iddiasını nasıl yaparsın? Aklını başına al; bu iş, kuru iddia ile elde edilmez.

Sana acırım, şu yüce makama çıkar, halka öğütler verirsin. Sonra da acaip bir şekilde gülmeye başlarsın. Halkı güldürmek için hikâyeler anlatırsın. Hâl böyle olunca, ne sen felah bulursun, ne de onlar iflah olur.

Vaiz, edebli bir muallim, dinleyicileri ise öğrenmeye muhtaç çocuklar gibidir. Onlara bir şey öğretebilmek için ciddî olmak ve işi çığırından çıkarmamak icab eder. Bu usulün dışında terbiye, pek az kimselere nasib olmuştur. O da İlâhî bir himmete ermiş sayılır.

Sizden çoğu İslâmiyeti dış mânası ile anlar. Âdeta küffar güruhunun dediği gibi:

- **«Hayat yalnız dünya hayatıdır; ölür, diriliriz. Bizim hâlimiz zamana bağlıdır, bizi helak eden odur.»** (Casiye/24)

Küfür ehlinin bu sözünü Hak Taâlâ bize haber verir. Sizin çoğunuz içinden öyle söyler, ama yaptığı bazı işlerle dıştan örtmeye çalışır. Onların yanımda sinek kanadı kadar kıymeti yoktur. Onların her hâli, yarın Hak katında açığa çıkacak. Onların iyiyi, kötüyü ayırt edecek kadar akılları da yok.

*

Hak, Yusuf peygamberin hikâyesini anlatırken onun ağzından şöyle buyurdu:

- **«Biz, metaımızı kimde bulursak onu alırız; başkasına dokunmaktan Allah'a sığınırız.»** (Yusuf/79)

Yâni, Hak Taâlâ, imanı, tevhidi, velayet sırrını kimde bulursa onu katına kabul eder.
Kalb, Allah için iyiliğini bulursa Hak Taâlâ onu sebeplere ve halka bırakmaz. Sebeplere dayanarak alış veriş yaptırmaz. Her yaramazdan alır, halis kılar. Düşük hâllerini ayağa kaldırır; rahmet kapısına oturtur, lütuf köşesinde uyutur.

Yazık sana, İslâm gömleğin yırtık, iman elbisen pis, sen uryan, kalbin cahil, sırrın kederle dolu. Gönlün İslâmiyete açık değil. İç âlemin harap, dışın mamur. Bütün defter sahifelerin günah karası ile dolu. Sevdiğin, dünya yolu. Kabir kapısı açık, âhiret sana doğru. En kısa zamanda işlerini düzeltmeye bak. Gittiğin yeri gör. Bilemezsin, çok kere ölüm şu anda ve şu günde gelebilir. Ümit beslediğin cümle eşya ile aranı açar. O zaman dünyadan ümit ettiğini bulamazsın. Arzularına nail olamazsın. Âhiret işlerinden unuttuğun her şey önüne çıkar.

Allah'ın zâtından gayri şeylerle meşgul olmak bir heves sayılır. O'ndan başkasından korkmak ve O'ndan gayrıya bel bağlamak, boş heves demektir. Allah'tan başka kimse bize zarar getirmeye, iyilik yapmaya kadir değildir. O her şeye bir sebep halk etti. Bütün hükümler sebeplere dayanarak gelir. Bir kimsenin bize iyiliği dokunuyorsa, Hak Taâlâ o iyilik için o şahsı sebep kılmıştır. Zarar da aynı.

Sen hükmü gözet. İşlerini hükümle yürütmeye koyulduğun dem, hazan yaprağı gibi sebepler seni bırakıp gider. Hükümle amel ettiğin an sebep kalkar, ona yarayan zuhur eder. Kabuk ortadan kaybolur, öz kalır. Öz, sebeplere sahib olanı bulmak ve ona bağlanmaktır. Asıl gaye, bir ağaçtan maksut meyvedir ki, o da budur.

Vahdet hâlini bulan zât, daima hâl değiştirir. Her an, bir ileriye geçer. Su kabını bırakır, sakiye koşar. Saki ile de yetinmez, ırmağa ve oradan da denize koşar. San'atı bırakır, onu yapana koşar. Parçayı atar, köke koşar. Çocuğa bakmaz, pederini bulur. Kulu bırakır, efendisine gider. Güçsüzü bir yana atar, güçlünün yolunu tutar. Fakr hâlini iter, Hak varlığı ile zengin olmaya can atar. Zayıflık istemez. Hakk'ın gücü ile kuvvet bulmaya koyulur. Azını terkeder, çokta kaybolmaya gözünü diker.

Bana karşı yükselmeyin, çoğunuz kalbinde iman taşımaz. Sizden birinizin nefsine ait bir dileği varsa, onu sükûtla, edeble gemlesin. Takva zırhı ile onu çevirsin. Nefsin iyiliğe varmasına, Rabbına vasıl olmasına bu hâl sebeb olur.

Hakk'a vusul, iki yoldan mütalâa edilir. Biri, avama karşı, öbürü de seçme kullara göre olur.

Avam halk ölümden sonra Hakk'a vasıl olur. Seçme kullar ise, bu âlemde kalben Hakk'a vasıl olurlar. Bunlar pek az olup vasıfları daima nefisle cihad etmek ve manen halk âlemini bir yana atıp oturmak olur. Halkın zararını görmezler. Bu hâlleri devam ettikçe Hakk'a vasıl olmuş olurlar. Avam halkın ölüm sonunda ereceğine, bunlar ölmeden evvel ererler.

Bu hâl, bir kimsede tam şeklini bulunca onda bir inkişaf olur. Konuşmaya ve zahirdeki ehli ile ilgilenmeye başlar. Bu hâle eren zât der ki:

- **«Cümle ehlinizi bana getirin.»** (Yusuf/93)

Bunu Yusuf (A.S.) peygamber söylemişti. O kuyudan kurtuldu. Zindandan çıktı, zenginliği ve mülkü buldu, sıkıntısı gitti, genişliğe erdi. Çeşitli darlıklara katlandı ve her varlığı eline aldı. Kardeşlerine dedi ki:

- **«Artık, ehlinizi cümleten bana getirin.»** (Yusuf/93)

Bundan önce suspustu. Kuyudan ve zindandan çıkınca, açıklık geldi, konuştu. İnkişaf oldu.

*

Ey cemaat! Her şeyi, Yaratan'dan taleb ediniz. Allah yolcuları Hak yakınlığı için ruhlarını dahi harcadılar. Aradıklarını bulunca buldukları varlık sahibi, verdiklerini fazlası ile ödedi. Bir kimse, yaptığı işi bilirse harcadığı şey fazlası ile eline girer.

Şöyle bir hikâye anlatılır:

Zâtın biri köle pazarına uğradı. Orada güzel bir câriye gördü; kalbi ona bağlandı. Bir türlü bırakıp gidemedi. Altında yüz altın değerinde bir atı vardı. Elbisesi de güzeldi. Kılıfı altın işlemeli bir de kılıcı vardı. Bir de kara kölesi bulunuyordu. Bu ihtişamı ile cariyenin sahibine yanaştı ve kıymetini sordu. Cariye sahibi, o zâta baktı ve şöyle dedi:

- Şüphesiz sen cariyemi sevdin; gerektir ki, seven, sevdiği uğruna sahib olduğu cümle varlığı harcasın. Şu anda neyin varsa bana bırakırsın ve bunu alıp gidersin.

O zât atından indi. Neyi varsa çıkardı. Elbisesini attı, muvakkat bir gömlek kiraladı; neyi varsa cariye sahibine verdi ve cariyeyi alıp gitti... Evine vardığı zaman, başı

kabak, ayağı çıplaktı... Ama cariye onundu.

Bu zât yaptığını bildi ve verdiğinin üstünde bir hakka sahib oldu. Sevgisinde sadık olan, sevgilisi dışında hiçbir şeyle olamaz.

Sizden biri, Hak Taâlâ'nın cennette olan nimetlerini haber veren:

- **«Orada nefislerin özlediği ve gözlerin zevk aldığı şeyler var,»** (Zuhruf/71) Âyet-i Kerimesini işitse ve:

- «Oranın pahası ne ola?» diye sorsa şu cevabı veririz:

- Hak Taâlâ şöyle ferman buyurdu:

- **«Allah, mü'minlerden, cennet karşılığı, nefislerini ve mallarını satın aldı.»** (Tevbe/111)

Nefsini, malını Hakk'a teslim et, her şey senin olur. Bir kimse bana dese:

- Hakk'ın vechini dileyenlerden olmak istiyorum. Kalbime Hak yakınlığı kapısının şafağı çıkıyor. Hakk'ı sevenleri ve Hak kapısından içeri girenleri, onun dışında kalanları görüyorum. O kapıdan alınmış olanların üzerinde şah libası var; buna ermenin pahası ne ola ki?

Ona şöyle deriz:

- Cümle varını harca. Şehvetini ve lezzetini bırak. Kendinden geç, O'nda fena bul. Cenneti ve içindekileri unut, vazgeç. Nefsi, havaî işleri, dünya ve âhiret tadlarını bırak. Cümle maddiyatı geç, bu gibi işlerin tümünü arkaya at. Sonra da oraya gir. Bunları yaptıktan sonra, gözlerin görmediğini, kulakların işitmediğini duyacak ve göreceksin. Ayrıca beşer kalbinin hatırlaması kabil olmayan işleri de öğreneceksin.

Bu hâller bir kimsede tam ve kalb ayağı iman yolunda sabit olursa, hem dünya, hem uhrâ onun olur. Her ikisi de onun eline zahmetsiz girer. Onlar da bir arada kula nimet olarak ihsan edilir. Bunların sonu da Hakk'a yakınlık, O'na nazar olarak tekâmül eder. Dünyada Hakk'a kalben yakınlık duyar, âhirette ise görerek O'nun yakınlığına erer.

*

Ey evlâd! Allah, dedikten sonra kalanı bırak. Söyle:

- Beni O yarattı; hidayetim O'nun elindedir.

Ey dünya zahidi, kalbin ki, âhiret talebi ile dünyadan çıktı. Söyle:

- Beni O yarattı. Hidayet yolunu da gösterir.

Ve sen ey Hakk'ı dileyen, O'na rağbet eden ve O'ndan başkasına perhiz yapan; kalbin Mevlâ talibi olarak cennetten ayrılır, yola koyulursa, söyle:

- O ki; beni yarattı; hidayet de nasib eder.

Yol zorluğunu düşünme, Hakk'ın nasib edeceği hidayeti düşün.

Ey âhiret ve Mevlâ yoluna koyulan, o yola daha önce girenleri delil tut. Oralarda mevcut korkulu yolları öğrenmiş kimseleri bul. Onlar, büyük ve bilginin gereğini yerine

getiren âlim, yaptığında tam ihlâs sahibi kimselerdir.

*

Ey evlâd! Önder zâtın çocuğu ol, ona uy. Bütün yükünü onun önüne dök. Ve onunla yola koyul. Bazen o zâtın sağında, bazen solunda, bazen gerisinde, bazen önünde yola devam et. Sakın onun görüşü dışına çıkma ve muhalifi olma. Böyle yaparsan, maksuduna kavuşursun, sağlam caddeden sapmazsın.

Rabbını birle; her darlık açılır ve her sıkıntı zail olur.

İbrahim (A.S.) peygamber, mancınığa kondu; ateşe atılıyordu. Bu durumda bütün vasıtalar aradan kalktı. O, bu sıkışık durumda, Rabbından gayrına iltifat etmedi. Yalnız Hakk'ın zâtını istediği için, Hak Taâlâ ateşe şu emri verdi:

- «İbrahim için serin ve selâm ol.» (Enbiya/69)

Bu emir şöyle tefsir edilebilir:

- Ey ateş, hâlinden ayrıl. Şeklini değiştir, bir başka ol. Sıcaklığını, şerrini çek. Dişlerini ört. Kılıcını kınına koy. Öfkeni yut. Kıvrıl, bükül ve dürül; serin ol. Eziyet verici olma.
İşte, bu emrin verilmesi, tevhid ve ihlâs bereketi ile oldu. İbrahim peygamberde bunlar vardı.

Kul, Rabbını birler ve onun için ihlâs sahibi olursa Hakk'a ait olur. Bazen onun varlığında fena bulur. Ve tekvin tecellisi içine girer. Bazen de tekvin tecellisi kulun eline teslim edilir, istediğini yapar. Esas varlıkta kendini kaybeder. Bu hâl, kullar arasından bazı kimselere nasib olur. Cennete giren kim olursa olsun, neye «ol» dese olur; ama bu önemli değil. En önemli iş, onu burada yapmaktır. Dünyada o hâli bulanların başında İbrahim (A.S.) peygamber gelir; o, çocukluk anından son çağına kadar tevekkül ayağı üstünde durdu.

Tevekkül ve tevhid sahibi olunuz. Yarın darlık yüzünden halk birbirinden yardım ister, komşular çağrışmaya başlar. Evlâd çoğalır, geçim darlığı kendini gösterir. Cehennem zincirleri etrafınızı sarar. Ve kardeş dediğiniz kimseler, kapıyı yüzünüze kapar. İşte o zaman söylediklerimi hatırlarsınız. Ama, vaktinde hazırlık yapmadığınız için, o andaki hatırlama size fayda sağlamaz.

Sözlerimi işitiniz. Ben Peygamber (S.A.) efendimizin ve onu halka son peygamber olarak gönderenin vekiliyim.

Allah'ım, yapmakta olduğum bu vekâlet için Senden af ve afiyet dilerim. İçinde bulunduğum bu vazifede bana yardımcı ol. Resulleri tarafına aldın, beni birinci safa geçirdin. Orada durur, halkı hizaya sokarım. Bu idimde Senden af ister, afiyet dilerim. İnsan ve cin şeytanlarının ve bütün mahlûkatın şerrinden beni esirge. Âmin!

Ey zâhidler ve ey âbidler! İhlâs sahibi olunuz. Aksi hâlde bana uyduğunuzu iddia etmeyiniz. İyi niyet sahibi olmadan, ihlâsa bürünmeden tuttuğunuz oruç, kıldığınız namaz, giydiğiniz sofi libası, yediğiniz derviş yemeği hoşunuza gitti... Bunları yaparken iyi niyet ve ihlâs sahibi olmalısınız. Sizde bu hâl olmadığı gibi nefsin hazzını, şahsî heveslerinizi yerine getirmeye çalışırsınız. Size yazık oluyor, Allah yolcularının yaptığınız işler dışında işleri var; o işler, kalb işleridir.

Onlar, kaderle hareket eder, hüküm gereği sohbet eder, daima hadlerini bilirler. Zahirde, bâtında, gizlide, aşikârede, halk arasında ve Halik'a karşı edeblerini bilirler. Her fazilet sahibinin fazlını yerine getirirler. Her hak sahibinin hakkını öderler. Allah'ın kitabındaki emri yapar, Peygamber'e (S.A.) karşı olan vazifelerini yerine getirirler. Böylece onların da haklarını öderler. Onların kalbinde İlâhî ilmin de bir hakkı vardır; onun da hakkını verirler. Onlar kimsenin hakkını yemezler. Evlerindeki çocuklarının hakkını, nefislerinin hakkını, kalblerinin hakkını ve halkın hakkını edâ ederler. Onlar, tam bir temkin içinde olur, cümle işlerini Hakk'a ısmarlarlar. Uygunsuz arzularını hapseder, şüphelileri bir yana atar, mutlak olanlara bakarlar. Alınması gerekeni alır, verilmesi icab edince de verirler. Kalblerinin ve sırlarının sınırını çizer, hadlerini aştırmazlar. Halka daima iyilik ederler. Bu işler, mutlaka yapmakta olduğunuz uygunsuz işlerden daha ileridedir. Bildiklerinizin tâ ötesinde olan işlerdir.

İman sahibi, kardeşine öğüt verir de kabul etmezse, şöyle der:

- Yakında dediğimi hatırlayacaksın; yaptığım işi Allah için yaparım.

İrfan sahibi, halkın nefislerine karşı tevhid ve iman kılıcı ile cihad açar; İlâhî esrara ait bir şeyi onlarda sezerse alır, şahın kapısına iletir. O, kullarını bizzat görür.

İman sahibinin sevdiği işler içinde en iyisi ibâdettir. Ve ibâdetler içinde en çok namazı sever. O evinde oturur, ama kalbi müezzini gözetir. Çünkü müezzin Hakk'ın dâvetçisidir. Ezanı işitince kalbini sürür kaplar. Camiye veya mescide uçar gibi gider. Cami civarında bir dilenci ile karşılaşırsa yüzünü ekşitmez. Yanında bir şeyi varsa verir, yoksa hoşça savar. Çünkü Peygamber (S.A.) efendimizin:
- **«Dilenci, Allah'ın kullarına hediyesidir,»** Hadîs-i Şerifini bilir.

Ona bir şey verirken sevinir. Çünkü öbür âlemde verdiğini, Hakona bolca öder. Bu, iman sahibi bir âbidin yapması gereken iştir. İrfan sahibi daha başkadır.

O, şer'î hadleri yerine getirmeye gayret eder. Bilhassa kalbine Rabbından gayri şeyin girmemesi için elinden gelen gayreti sarfeder. Kalbine nazar ettiği zaman, Hak'dan başkasının korkusunu ve ümidini bulmaktan çok korkar. Kalbini halkın ve sebeplerin kirine belemekten çekinir. Halkla karşılaşmayı pek sevmez. Ancak, onları birer hasta kabul ettiği için, doktor olarak kabul eder. Ne dünya hayatını sever, ne âhiret hayatını... Çünkü o, Hak yakınlığı izzetini bulmuştur. Sevdiği, hoşluk bulduğu tek şey odur.

Peygamber (S.A.) efendimiz, bir kudsî hadisi şöyle anlatır:

- **«Kıyamet günü Hak Taâlâ mü'min kullarına, şu hitabı yapar:**

- **Ahîreti dünyanıza tercih ettiniz; bana ibâdeti ise, şehvet duygularınıza tercih ettiniz. İzzetime, celâlime yemin ederim ki, cenneti ancak sizin için yarattım.»**

Bu kelâm mü'minler içindir. Bir de sevenlere hitab var, o da şu:

- «Dünya ve âhiret dahil, bütün yarattıklarıma karşı büyük zâtımı üstün tuttunuz. Halkı kalbinizden attınız. Sırlarınızı onlardan boşalttınız. Bu sebeple işte size vechim, işte size yakınlığım, siz benim gerçek kullarımsınız.»

Velî kulların bir kısmı, günlük ihtiyacını cennetten alıp yer, orada neler var görür.

Oranın şarabını kana kana içer. Onlardan bir kısmı da, yemeyi, içmeyi bırakır. Halkı azleder. Onlara karşı varlığına perde çeker. Bunlar, İlyas ve Hızır Nebi'ye benzer. Bu zâtların çoğu yeryüzünde saklıdır. Halkı görürler, ama halk onları göremez. Çoğu velîler gizliliği tercih eder. Açık gezen pek azdır.

Bu makama varan sayılı miktardadır. Halkın çoğu onlara irşad olmak için koşar. Hak yakınlığını bulmak kasdı ile koşmayı arzularlar. Onlar yüce varlıklardır. Yeryüzü onlar için bitki bitirir. Rahmet onlar için yağar. Halkın üstündeki belâ onların himmeti ile açılır.

Meleklerin yemesi, içmesi, Hakk'ı tesbih ve tehlildir. Onlar bundan gıda alırlar. Tesbih ve tehlilden gıda alan velî kullar, sayılacak kadar az olan bazı fertlerdir.

Size, bu sözleri duymaktan hiçbir fayda gelmez. Sizin çoğunuz, iblisin gözdesi ve kölesidir. Ne sizde bir iyilik var, ne de taptığınız ibliste... Ey şeytana ibâdete çekilenler, iblisin kulluğunu bırakınız, ondan ayrılınız. Kalb adımlarınızla Hakk'a varınız. Bulmak istediğiniz rıza yolunu göstermesini O'ndan taleb ediniz. İsteyiniz ki, zâtına sizi hadim kıla... İsteyiniz ki, sizi sonsuz hazineye erdire... Yorulmayan, yılmayan yardımcı vere... İsteyiniz ki, dünyayı size darılta, âhireti sevdire... Bunu bulduktan sonra âhiretin de darılmasının teminini isteyiniz. İsteyiniz ki yalnız Zâtı için ameli nasib ede ve Zâtını sevdire... Zâtından başka cümle eşyadan halâs vere... Sen halka ve sebeplere kölesin. Eğer Hakk'a kul olsaydın, işlerini O'na bırakırdın. Cümle ihtiyaçların O'nunla görülürdü.

Hâliniz nedir? İşinizin yalanladığı sözü neden söylersiniz. Rabbınızın şu kelâmını duymadınız mı:

- **«Ey iman sahipleri, neden yapamayacağınız şeyi söylediniz. Yapamayacağınız işin sözünü ettiğiniz için Hak katında cezanız arttı.»** (Furkan/2-3)

Yaptığınız hatalara, işinize bağlı melekler de şaşmakta. Hâllerinizde gözüken yalan, onları şaşırttı. Hele tevhid üzerinde oynadığınız yalancı oyun, onları büsbütün hayrete düşürmekte... Bütün sözleriniz aldatmaca ve ruhsatlı işlerle dolu. Zenginlerin ve sultanların sözünü etmektesiniz. Falan giydi, öbürü şöyle yedi. Falan kimse evlendi. Şu zengin oldu, öbürü de fakir... gibi birtakım sözler. Bunlar sizi nereye götürecek?.. Bu sözlerin cümlesi felâket, âfet, azab getirir.

Tevbe ediniz. Yaptığınız hataları bırakınız. Rabbınıza yöneliniz ve O'nun zâtından gayri eşyayı bırakınız. O'nu anınız ve başkasını unutunuz.

Sözlerimi tutup gereğini yapmak, iman alâmetidir. Sözümü bir yere alıp kaçmak ise, nifak alâmetidir.

Ey hakkımda atıp tutan, buraya gel; hâlimi ve hâlini anlatayım. Şeriat ahkâmına göre hepsini beyan edeyim. Bir kimse şüpheli işlere dalar, sarp yola saparsa, onu atmak haktır. Allah'ın adı ile onu yok etmek ve kovmak caiz olur.

Benden saklı durma. Kadınlaşan er gibi kaçıp gizlenme. Sen hiç bir şey olamazsın. Bir hevesten ibaretsin. Yazık sana, yakında fermanın gelir, hâlini görürsün.

Allahım, tevbemizi kabul buyur. Bizi dünya ve âhirette rüsvay etme. Âmin!

Ey evlâd! İşlerin bir temel üzerine oturtulmuş değil; dolayısiyle yakında duvarın yıkılacak. Temeli birtakım icad ve şaşkınlıkla attın. Binayı da riya ve nifak üzere yükselttin. Bu hâlde evini, nasıl sağlam gösterebilirsin? Bu yaptıkların tabiat ve boş arzuların eseridir. Yemen, içmen, nikâh etmen ve mal toplaman, kötü tabiat ve yersiz arzu ile olmakta. Salih niyetin yok. Yapılan işlerin hiçbirinde iyi niyet bulunmuyor, İman sahibinin bütün hâllerinde ve işlerinde iyi niyet olur. Yemesi, içmesi, giymesi ve evlenmesi İlâhî emirledir. Onun dünyası da, âhireti de o emre göre olur. Hak, kuluna dünyada şeriati ile emir verir. Öbür âlemde ise, bütün vasıtaları kaldırır. İman sahibi, dünyanın çabuk fena bulmakta olduğunu görür, perhiz eder. Nasıl olsa kısmetinin geleceğini düşünür, bekler. Gelince dinin şahadeti ile alır ve kalbine tasdik ettirerek yer. Gelen herhangi bir dünyalık için:

- Benim buna ihtiyacım yok, der ve kaçmaya başlar...

Ama, kısmetinde olduğu için onu alıp yemesi icbar edilir. Onun dünyadaki hâli böyledir.

Dünyadaki hâli böyle... Âhirete gelince, oradaki cennetin yüzüne göz atmaz; tâ, Yaratan'a varıncaya kadar... Oradan bir şey alıp yiyecek olsa, kat'î emirle alır. İşaret verilir ve o yöne itilir, ondan sonra alıp yer. Cennetin hakkını ödemek için emri kabul eder. Yine o emir icabı huri-vildânın hakkını öder. Oradaki bütün tadların hakkını da aynı emirle yerine getirir. Bu hususta, peygamberlere, şehidlere, salihlere uyar. Zaman zaman onlarla olduğu olur. Ancak zamanının çoğu, Hak katında geçer.

Hak'tan çekinir, emirlerini yapar ve ittika sahibi olursan O'ndan yardım gelir. Cümle işlerinde onun açık yardımını görmeye başlarsın. Hak Taâlâ'nın şu kavlini işitmedin mi:

- **«Bir kimse Hakk'a karşı ittika üzere olursa, Hak ona kapalı yolları açar. Ummadığı yönden rızkını alır.»** (Talak/2-3)

İşte bu Âyet-i Kerime, sebeplere bağlanıp kalma kapısını kapadı. Zengin kişilerin, şahların kapısını yüzüne örttü ve tevekkül kapısını ardına kadar açtı. Ki, bir kimse, Hakk'ın kuvvetini ve kudretini düşünerek kötü işleri terkederse yolu açılır, kurtuluş bulur. Bol mükâfat verilir. İnsanların kamandığı yerde o kamanmaz.

Sizin hâliniz nice olur?.. Daha ne söylememi ve ne yapmamı beklersiniz. Sizin için neler söylemedim, neler yapmadım ki?.. Şu şiir, hâliniz için ne iyi:

İşittirirdin, hepsini haylasaydım diriye...
Ama ölüdür, benzemez çağırdığın diriye...

Kalbin, iman, İslâm ve ikandan yana yaya... Marifetin ve bilgin yok. Bir hevesten ibaretsin ve seninle konuşulan sözler boşa gider...

Ey münafıklar, tevekkül kelimesini dilden ettiniz, kalbiniz şirkle dolu. Halkı Hakk'a ortak eder oldunuz. Kalbim size karşı öfke ile dolu. Bu öfkemi Hak için yaparım. Susar ve beni sıkışık duruma atmazsanız ne âlâ; aksi hâlde evinizi yakarım. Közleri başınıza düşürürüm. Ey acı ve tatlı suya hıyanet edenler, size neler etmem ki?..

Allah'ım, Sana olan dargınlığımızı hallet. Kaderin için yaptığımız nizâyı bağışla. Sana karşı yapmakta olduğumuz isyanla aramızı aç, rahatlıkla bizi isyandan kurtar. Rahmetinle dileğimizi yerine getir. Âmin!

*

Ey evlâd! Rabbına karşı ittika sahibi isen, O'nu zikreden ve O'na karşı tevhid sahibi isen, daima O'nu gözetiyorsan anlatılan işleri belâ gelmeden yapmakta isen, belâ anı senin için gül gülistan olur. Ateşe atılsan:

- Ey nâr, nur ol, serin, selâm ol, denir ve öyle olur.

Allah'ım, biz hak etmesek de bizi öyle olan kullardan eyle... Bize kereminle muamele et. Bizi cezalandırma. Bizi nimetinden saklı tutma. Bizi şefkatsiz bekletme. Âmin!

Âsi kimseye nasıl tevbe gerekse, irfan sahibine de edeb öyle farzdır. Ona niçin edeb gerekli olmasın ki, halkın Halik'a en yakın olanıdır. Bir kimse, şahın yanında edebsiz olursa, o hâli, ölümü çeker. Ve her kim ki, edebsizdir, o hem halkın, hem de Hakk'ın öfkesine uğrar. Edebsizlikle geçen her an belâlı andır. Her hâlde Hak'la iyi edebli olmak icab eder.

Âhirete dönünüz. Dünyaya kalben arka çeviriniz. Bütün varlığınızla dünyaya abanmayınız. Kâfirler gibi dört elle dünyalık toplamaya çıkmayınız. Onlar, dünyayı bilmedikleri için ona sarılıp kalır, severler.

Kul daima, yaptığı hata için pişmanlık duyar; ona yaraşan da budur. Gündüzleri oruç tutar, geceleri de namaz kılar. Alın teri ile kazanmış olduğu helâl lokmayı yer. Hep işlerini dinin emri ile yapar. Sonra bu hâlinden de terakki edip kazancının azını yer. Verâ sahibi olur, şüpheli işleri bırakır. Harama dalmaktan korkar... Sonra yine terakki eder, zâhid olur; her şeye karşı, istiğna duymaya başlar. Sonra yine terakki eder, arif olur. Kalbini Hakk'a verir, ihtiyaçlarını O'ndan diler. Oturması, konuşması O'nunla olur. Kalbi, halktan yana boş olur. Halktan gına gelir. Hâli böyle olunca Hak, onu, nebileri ve saf kullarının ervahı ile oturtur. Bundan sonra Hakk'a ünsiyet eder, O'na yakınlık duygusu bulur...

İşte iyi bir kulun hâli... Siz bundan ne kadar uzaksınız; hem de ne kadar?

Yazık sana, hâller ilmini bilmezsin; o hâlde neden iç âleme dair işlerden dem vurursun? Hakk'a karşı irfanın yok; nasıl halkı O'na davet edersin?.. Senin bildiğin şeyler zenginlerin yanı, sultanların kapısı... Peygamberle ve onu gönderenle ne ilgin var? Şüpheli şeyleri yer, verâ' sahibi olmazsın. Ancak haram yemeyi bilirsin. Dinini satarak yemek haramdır. Sen münafık, deccâlsın. Ben, münafıklara karşı öfke duyan, onların başında öten ve akılları parçalayan kimseyim. Kazma ve küreklerim onların evini yıkar, imanlarını siler, götürür. İddia ettiği imana sahip çıkamaz. İçi bozuk zâtın elinde silâhı yoktur. Cenge yeter metaı yoktur. İçine sığınacak kalesi, sığınacak yeri yoktur. Halkla Halik arasında döner. Zahirle bâtın içinde dolaşır. Sebeple onu Yaratan arasında kalır. Hükümle ilim arasında bocalar.

İman eseri, belâ ve âfet anında kendini gösterir. İkan işini o zaman belli eder. Tevhid ve tevekkülün gücü o zaman belli olur. Allah'a dayanma o zaman kendini gösterir.

İman, bir dâvanın şahidi sayılır. İman sahibi, kalbden Allah'tan korkan ve bir arzusu olduğunda yalnız O'ndan taleb edendir. İman sahipleri ihtiyaçlarını yalnız O'na

açarlar, başkalarına bir şey demezler. Onlar, yalnız Hakk'ın kapısına koşar, başkalarına gitmezler.

Siz, Rabbınıza karşı ne biçim irfan duygusu taşırsınız, hayret!

Bir kimse, dünyanın aslını anlarsa, bırakır. Âhiretin yapılmış, yaratılmış, sonradan var olmuş olduğunu anlarsa onu da bırakır, onu yapana kaçar, sığınır. Dünya ve âhiret onun kalb gözünde küçülür. Sır gözünde Hakk'ın büyüklüğü peyda olur. Bundan sonra O'nu aramaya başlar, başkasını iter. Halk, önünde zerre miktar kıymet taşımaz. Halka baktığı zaman onları çamurla oynayan sıbyana benzetir. Şahları, bir yana atılmış ve azlolunmuş görür. Zenginleri de aldanma içinde bulur. Geçici işlere dalanları da Hak'dan mahcub bulur.

Sizi Allah'ın kitabı ve peygamberin sünneti ile oynar buluyorum. Salih kişilerin sözünü elinizde birer oyuncak olmuş görüyorum. Bu oyunu cehaletiniz yüzünden yapmaktasınız. Eğer emrine uyup dilediği gibi hareket etmiş olsaydınız, cümle arzunuz yerine gelirdi.

Sabırsız kimsenin başına gelen fakirlik ve belâ hâli, bir felâket olur. Ama sabırlı insan için belâ ve fakirlik nimet ve keramet sayılır.

İman sahibi, belâ hâlini nimet sayar. O fakirlik hâlinde Yaratan' ına yakın olur, O'nunla konuşur, O'na yalvarır, o hâlden ayrılmak istemez.

Kelâm pazarım işlemez oldu; ne tuhaf. Çünkü ortalık, kötü arzu ve havaî işler peşinde koşan nefislerle doldu. Sözlerim onlara yaramıyor.

Bu zaman, âhir zamana benzedi. Nifak çarşısı kuruldu. Halbuki ben, Peygamberin (S.A.), ashabın ve onlara uyanların dinini yerine getirmeye çalışıyorum. Bu zaman, âhir zaman oldu. Çoğunuzun mabudu altun, gümüş oldu. Bu zamanların insanı, Musa peygamberin kavmine benzedi. Buzağı kulluğu kalblerine yer etti. Bu zamanın kalblerindeki buzağı, altun, gümüş oldu.

Yazık sana, şu mülkte niçin şöhret, mal taleb eder ve ona güvenirsin?.. En önemli işlerini ona gördürmek dilersin. Yakında ya her şeyin elinden çıkacak, bir yana atılacaksın, yahut ölüme mahkûm olup gideceksin.

Ona dayanan herkesin, malı yok olacak, mülkü eriyecek, şöhreti sönecek ve tek başına kabre konacak. Orası karanlık, vahşet ve dehşet yuvasıdır. Yalnızlık ve kederle, gamla doludur. Bir sürü böcekle doludur. Ona bağlı olan herkes, saltanattan ölüme gider. Ancak kurtulan odur ki, iyi işleri buluna ve hak için iyi niyet beslemiş ola... O zaman Allah, onu rahmeti ile kaplar ve hesabını hafif kılar.

Dünyada olduğun müddet, ölümü mukadder olana dayanma. Yerinden atılması muhtemel olana güvenme. Sonra ümitlerin söner, dayanağın çöker.

İman sahibinin ümidi, himmeti yücedir. O, arzularını, yerden ve ehlinden, âhiret ve onun uşaklarından yüce tutar. O bilir ki, Allah himmeti âli kimseleri sever. Bu yüzden himmetini yüce tutar; tâ, Hakk'a vâsıl oluncaya kadar..

Oraya varan, himmetini Hakk'ın varlığı önüne serer ve secdeye kapanır. Himmetin

oradan ayrılmasına izin vermez. Sırrı ve kalbi ile duaya başlar. Bu dua sonunda Hak, onlara Zâtından niyabet ihsan eder. Dünyada temekkün, halka baş olma hâlini bulur. Şu âlemde üstün yaşar, öbür âlemde yine öyle olur. Dünyanın şahı, âhiretin şahı olur.

Ey cemaat! Rabbınıza şükrediniz. O'nun verdiğini başkasına ait kılmayınız. O'nun şu kelâmı, elinde ne varsa O'na ait olduğunu açıklar:

- **«Sizde olan nimetler Allah tarafından verildi.»** (Nahl/53)

Sana gelen bir dilenciye bir şey vermeden tetkik et. Sonra vereceğini ver. Sana hilekâr bir nifak sahibi gelebilir. Zengin olduğu hâlde, kendini fakir gösterip bir şeyler çekmek ister. O içi bozuk, yalancı ağlayış ve sızlayışı ile asıl fukara olanların işini sarpa uğratır.

O cins kimse, senden bir talepte bulunursa bir an dur, kalbine danış; belki hakikaten zengindir. Senin ona vereceğin onun hakkı değildir. Zihnini yokla ve özüne danış. Müftüler bir iş için fetva dahi verse, kalbine sor.

İman sahibi, halkı iyi bilir. Halkın onda işaretleri vardır. Kalbi çok duygulu olup bakışları Allah'ın nuru ile olur. O İlâhî nuru kalbinin derinliğine yerleştirmiştir.

Yazık sana, tembelsin. Bu tembellikle eline bir şeyin geçeceği yok.

Komşuların, arkadaşların, akraban, hep yol alıp gittiler. Çeşitli araştırmalar yaptılar, kazılar yaptılar, kıymetli mallar gömdüler. Onların içinde iyi iş tutanlar, bire karşı yirmi kazandı. Onlar geldi, ganimetlerle dönüp gittiler. Sen hiçbir kazanca sahib olmadan yerinde saymaktasın.

Yakında elinde az mevcudu olan da tükenir; sonra halktan mal talebine geçersin. Sana yazık olur sonra. Allah yolunda çalışmaya başla. Onun kaderine güvenip kalma.

- **«O kimseler ki, uğrumuzda cihad ederler, onlara hidâyet yollarımızı açarız.»** (Ankebut/69) âyetini duymadın mı?

Gidilen yola koyul; elbet sana katılan olacak ve çalışman müsbet bitecek. Her şey Allah'ın kudreti ve kuvveti dahilindedir. O'ndan gayri kimseden bir şey taleb etme. Şu yüce Âyet-i Kerimeyi işitmedin mi:

- **«Hiçbir şey yoktur ki, onun hazinesi bizde olmasın. Ama, ancak malûm miktar indiririz.»** (Hicr/21)

Bu âyeti beyandan sonra söylenecek söz kalmıyor. Ne söylenebilir ki?..

Ey altun, gümüş arayan, vakıa onlar bir şeydir, ama onlar Hakk'ın kuvvet, kudret elindedir. Hâl böyle olduğuna göre, onları halktan isteme. Sebeplere itimat ederek şirk dilinle halka koşup altun, gümüş isteme...

Allah'ım, ey halkı yaratan ve ey sebepleri sebeb eden! Halkı Sana ortak ederek yaptığımız şirk bağından bizleri kurtar. Sebepleri Sana ortak kılıyorsak, ondan da kurtar...

Ey Allah'ın kulları, siz hikmet evindesiniz. Elbette vasıtalara tâlib olmanız gerekir. O hâlde durmayıp Mabudunuza yalvarın, kalbinizi şifaya erdirecek doktoru, tedavi edecek kimseleri isteyin. Elinizden tutup O'na götürecek delili taleb edin.

Hakkın terbiyeye muktedir kıldığı kimselere yakın olunuz. Halka edeb, erkân öğretmesi için Hak Taâlâ'nın vazife verdiği kimseleri arayınız. Onun yakınlık perdedârını bulunuz. Onun kapılarını araştırınız.

Nefsinize hizmet etmekle yetindiniz. Boş arzularınıza uyup kaldınız. Tabiî isteklerinizin tatminine razı oldunuz.

Ben huyunuzu güzel etmeye gayret ederim, Hakk'a lâyık olmanız için kirinizi çıkarmak isterim.

Nefsini sevince boğan, dünya sultanları önünde zerreler gibi küçülen; onların önünde zelil ve hakir düşen pespayelere uymayınız. Onlar Hakk'ın emrettiğini demez, onun yasak kıldığını bildirmez. Şayet böyle bir şeyi yapacak olsa dahi nefsi, şeytanı için, nifakı için yapar. Allah o gibileri yeryüzünden alsın. Yeri onların kirinden temiz etsin.

Rabbımız, cümle münafıkı yeryüzünden ya temizlesin, ya da onları ıslâh etsin, tevbe nasib etsin ve hidayet versin. Şu kimseye kızarım ki, dille:

- Allah, Allah... der, fakat başkasında kuvvet görür. Ey Allah'ı anan, kendini O'nun yanında bilerek an. Dilden O'nu anıp, kalbin başkasında olmasın.

Bana dost ve düşman aynı görünür. Yeryüzünde seçmiş olduğum ne bir dostum, ne de düşmanım var. Ama bu hudut, tevhidin sıhhat hâlini bulmasına kadar uzar ve orada kalır. Kim ki, tevhid işinde sağlık bulur, halkı âciz görür ve o benim dostum olur. Ama benim asıl dostum Allah'a karşı ittika üzere olandır. Düşmanım ise, Hakk'a karşı isyan bayrağı açandır. İşte imanımın dostu ve onun düşmanı...

Allah'ım, bu hâlimi gerçeğe ilet. Yolumu açık tut. Doğru yolda bana sebat ver. Verdiğin iyi hâli, bir daha almamak üzere hibe et; emanet olarak verme.

Anlatmak istediğim mevzu mühimdir. Yalnız kuru dâva, boş söz, temenni ile elde edilmez. İsimler almak, lâkablar kullanmak, dil gürültüsünü öğrenmiş olmak bir fayda sağlamaz. Ancak ihlâsa sahib olmak, riyayı terketmek ve nefse, şeytana, boş arzulara karşı savaş açmakla olur.

Akıllı olunuz. Sizde hakikî kalbi bulamıyorum. Kalblerin sahibine karşı irfanı sizde göremiyorum.

Nefisleriniz, güzelleşmiyor, hayrını ve şerrini öğrenmiyor. O, kibirle dolu, azametle kaplı. Hak yol, onun tuttuğu yol değil. Hak yolu arayan:

- Ben, benim için, benimle... demez.

Bu yol, önden sona mahviyet ve yoklukla doludur.
İmanın zayıflık devresinde:

- Allah'tan başka ilâh yoktur, denir.

İman tam kuvvetini bulunca:

- Senden gayrı ilâh yoktur, sözü ile hitab edilir; çünkü iman müşahede hâlini bulmuştur.

Her kim ki, kullara bakar, aradığını onlardan bekler, o Hakk'a karşı kör olur. Halka bakan, Hakk'a dair olan bir şeyi göremez, O'nun kapısına varamaz. Çünkü Hakk'a hizmet etmiyor, O'nun emrini tutmuyor. O'nunla sohbet etmek istemiyor. Eğer ki, gençlik çağında Hakk'a hadim olsa, yaşlı devrinde elbet Hak onu kimseye muhtaç kılmaz. Kul niçin hizmetinin karşılığını almasın ki, Allah kendini bilip hizmet etmeyenlerin bile ecrini ihsan eder; bilerek kulluk edene neden vermesin?..

İman sahibi, yaşını aldıkça, imanını kuvvetlendirir ve halka karşı gına duyar; çünkü Hakk'a yaklaşmaktadır. Elinde zerresi, bir lokması ve bir hırkası dahi olmasa yine kullara el açmaz.

Sözlerimi ayık olarak dinleyiniz. Kelâmımı arkaya atmayınız. Ben halk içinde Hakk'ı yerine getirmek isterim. Sözlerimin her biri tecrübenin mahsulüdür.

Sizin çoğunuz, Hakk'ın nurundan, İslâmın ruhundan mahrum ve onlara karşı perdelenmiş, İslâm iddiasını yapar, ama onun hakikatinden haberi yoktur.

Yazıklar olsun size, İslâmın yalnız ismi size ne fayda sağlar ki, onun adı ile yetinirsiniz. Dıştan şartlarını yerine getirmeye gayret edersiniz, ama hakikatini asla... İşiniz hiç bir şeye denge verecek durumda değil.

Kadir gecesine ait Hakk'ın sâlih kulları yanında alâmet vardır. O kulların bâzısı, kadir gecesi meleklerin nur yüzlerini ve ellerinde taşınan velayet nurlarını görür. Onlar semâ kapılarının nurunu da görürler. Hakk'ın varlık yüzündeki nuru da görürler. Hak, o gece, yer ehline açıktan tecelli eder.

Kul, Hakk'a karşı irfan duygusuna sahib olursa, İlâhî yakınlığın tümünü, vergilerin hepsini, ülfetin cümle ahvalini, izzetin bütün şaşaasını bulur. Hepsini alır. Hak Taâlâ ara sıra kulu ile arasına perde çeker. Sebebi ise, onu denemek, ötelerden onun hâline bakmak ve tecrübe etmek. O, verilmiş olan bütün hâlleri bazen alır, irfan hâlinde ve sebat ediyor mu, etmiyor mu bakar. Yoksa o hâlleri kaybolduğu için, ters istikamete mi gidiyor? Şayet Mevlâ, onda bir sebat sezerse, tekrar perdeyi aralar. Önce ihsan ettiği yüce hâlleri iade eder.

*

Cüneyd Hazretleri birçok zamanlarında şöyle derdi:

- Bende, benim için ne olabilir ki, kul ve elindeki Mevlâsına aittir.

O zat, nefsini Rabbına teslim edip, şahsî arzusunu izâle etmişti. Bütün varlığını ona bırakıp, Hakk'ı kader işinde rıza yolu ile gözetirdi. Kalbi salâh bulmuş, nefsi itminan derecesine ermişti.

- **«Benim sahibim o Allah'tır ki, kitabı indirdi ve salihlere o sahib olur,»** (A'raf/196) kavline göre amel ederdi.

Füdayl b. Iyaz, Süfyân-ı Sevrî ile karşılaştığı zaman:

- Gel, Allah'ın ezelî ilmindeki hâlimizi analım ve ağlayalım, dedi.

Bu kelâm ne kadar hoş. İşte İlâhî irfana sahib olanın sözü... Aynı zamanda ilim ve irfan sahibi idi. O, Hakk'ın tasarrufuna da vâkıftı. Derdi ki:

- Önüme birkaç zümre çıkarsalar, şunlar cennet ehli, deseler aldırmam; şunlar da cehenneme gidiyor deseler önem vermem.

Ve o zât, bütün kabileyi tek açıdan görür, hepsinin arasına katılır, kendisi hangi kabilenin malıdır, bilmez. Allah yolcularını hiçbir şey aldatamaz. Onlar yaptığı işe aldanıp kalmazlar, çünkü yapılan işler, sonucu ile değerlendirilir.

Dünya sultanları halkın çoğuna put oldu. Dünyada zenginlik, afiyet hâli, güç, kuvvet, her biri birer ilâh oldu.

Yazıklar olsun size, dalı tuttunuz, kökü bıraktınız. Halbuki asıl olan köktür. Rızka muhtaç olanı, rızık veren olarak tanıdınız. Kulu, efendi bildiniz. Gücünüzü kavi sandınız. Ölüyü diri gördünüz. Artık sizde iyilik kalmadı. Artık size uyamam. Yolunuza giremem. Ben, sizden ırak ve selâmet düzlüğündeyim, sünnet üzereyim. Bid'ata sapmam. Tevhid yolunu tutarım. İhlâsa sarılırım, Riyayı bırakırım. Nifaka bakmam. Halkı âciz, zayıf vel güçsüz görürüm, ezilmiş bilirim.

Dünyanın zâlim kişileri azıp kudurduğu zaman, o firavunlar fırladığı, o sahte sultanlar köpürdüğü, o zenginler burun kaldırdığı ve Allah'ı unuttuğu gün neden onlara saygı duyarsın?.. Bunu yaptığın için sana, putların kulu, hükmü verilir. Haksız yere kimi büyütürsen, o senin putun olur.

Yazık, putların sahibine köle ol. Göreceksin ki, onların cümlesi önünde zelil olmuş. Hakk'a yaptığın tazim kadar halk sana saygı gösterir, büyütür. Hak Taâlâ'yı ne kadar seversen, kullar da seni o kadar sever ve sayar. Hak Taâlâ'dan çekindiğin kadar, kullar senden çekinir. Hakk'ın emirlerine ne kadar saygı duyarsan, verdiğin emre karşı halktan o kadar saygı bekle... Hakk'a kulluk için ne kadar yakınlık duyuyorsan, halk da emirlerine o kadar saygı duyar. Hakk'a yaptığın hizmet kadar kullardan hizmet bekle...

*

Ölüm düşüncesi nefsin hastalıklarını giderir, şifa olur. Ve onun kötü huylarını yok eder.

Birçok yıllarım ölümü düşünmekle geçti; gecem, gündüzüm öyle tükendi. Onu düşünmekle kurtuluşu buldum. Nefsimi öyle erittim.

Bâzı geceler ölümü düşündüm ve tâ seher vaktine kadar ağladım. O gecelerimde hem ağlar, hem şöyle yalvarırdım:

- Allah'ım, ölüm meleğine ruhumu aldırma. Ruhumun kabzına onu memur etme.

Gözlerim kızardı ve yoruldum. O anda bir ihtiyar gördüm. Güzel siması vardı. Kapıdan girdi, ona sordum:

- Kimsin?

Ölüm meleğiyim.

- Ben, Allah'dan, ruhumun kabzını uhdesine alsın ve seni göndermesin diye niyazda bulunmuştum, dedim.

Bunun üzerine:

- Bu dileği niçin yaptın?.. Benim ne kabahatim var? Ben memur bir kulum. Bâzı kimselere sertlik yapmak için memurum, bâzılarına da şefkat... diyerek başını bana yasladı; ikimiz de ağladık...

Sonra uyandım, yine ağlıyordum.

*

Ahmed b. Hanbel -Allah ona rahmet eylesin- şöyle derdi:

- Bana göre aziz olan kâlbler, dünya sevgisini yaktı ve sinesine Kur'ân'ı doldurdu. Salih kardeşlerden çoğunun vakti namazla geçer. Onlar, rükû, secde halindedir. İyiliği emreder, yasakları yaptırmazlar. Şüpheli işleri o kadar bıraktılar ki, elleri iş tutamaz oldu. Bütün gayretleri Hakk'ı talepten ibaret kaldı. Elinizde bir malınız varsa, onlara infak ediniz. Yarın onlara büyük bir devlet ihsan edilecektir.

*

Biri şöyle sordu:

- Korku ateşi mi çetin, yoksa şevk ateşi mi?

Şu cevabı aldı:

- Mürid için korku ateşi, Murad için de şevk ateşi... Korku ateşi bir şeydir; öbürü de ayrı şey... Ama bunların hangisi sende var?..

Ey sebeplere dayanıp kalanlar, hâliniz nedir? Size fayda sağlayan birdir; zarar veren bir, şahınız bir, sultanınız bir, İlâhınız yine bir... O bire ermek dilemez misiniz? O'na kavuşma vasıtasını neden aramazsınız? Hak Taâlâ'nın şu Âyet-i Kerimesini dinlemediniz mi:

- **«Bir kimse, Rabbına kavuşmak diliyorsa, amel-i salih işlesin; Rabbına yaptığı kulluğa hiç kimseyi ortak katmasın.»** (Kehf/110)

Rabbınla aranda yalnız sen varsın; arala kendini, O kalır; görürsün.

Sorucu devam etti:

- Kendimi nasıl ayırabilirim?

Cevap verdim:

- Nefsini, muhalefet ve mücahede, sözlerine önem vermemek sureti ile aradan çıkar. Onun şehvetini, lezzetini kır. Tembelliğini gidermeye bak. Bu hâl sonunda onu, düşkün ve kalbinden yüzünü çevirmiş bulursun. Bu durumda ortada bir yana bırakılan et parçası kadar hükmü kalır. Hareket kudreti olmaz. Ona sükûnet, itminan ruhu serpmeye başlarsın.

Onun varlık ruhu çıkınca itminan ruhu gelir. O kerre nefse baktığın zaman, kalbi ona terbiyeci görürsün. Her ne zaman nefis itminan hâlini bulursa, ona birinci hâlinde mevcut havanın gayri bir ruh üflenir. Rububiyet ruhu, akıl ruhu, halka karşı zâhidlik ruhu ve Hak'la var olma ruhu üflenir. Hakk'a yönelme ve O'nun zâtından gayri her şeyden bir tiksinme hâline sahip edilir.

Yaptığı işde doğru olan, önder olan büyüklere veda eder. Onların emrine göre öteye geçer. Onlara işaretle hâlini anlatır ve der ki:

- Siz yorulmayın. Ben sizin delâlet ettiğiniz yere varırım.

Erenler anlayış kapın sayılır. Gerekir ki, o kapıya uğramadan öteye geçemeyesin. Bunlar birer misaldir. Hak Taâlâ, kullara bâzı hususu anlatmak için misaller getirir.

Allah'a ve Peygambere iman ediniz. Allah ve Peygamberini tasdik ediniz. Verilen haberlerin gerçek olduğuna inanınız.

Allah'a vâsıl olmanın gerçek yolu, imandır. Hayrın temel kaynağı yine imandır. İhlâs, **nebiliğin** -yeni dinle gelmeyen peygamberliğin- temelidir. Nübüvvet ise, **risâletin** -yeni dinle gelen peygamberliğin- esası sayılır. Risâlet ise, velayetin, bedeliyyet hâlinin, kutub olmanın ve Hakk'ın saklı kullarından olmanın kaynağı sayılır.

Ali b. Fudayl b. Iyaz öldü. Babası rüyasında onu gördü ve sordu:

- Hak sana neler etti?..

Cevaben şöyle dedi:

- Babacığım, bir kul için Rabbından daha hayırlı kimse görmedim.

*

Oğlum, sana Allah gerek. O'nun zâtından gayri ile uğraşma. Ev onun evi. Rızkı çoktan halketti; vaktini bile tâyin etti. Melekler senin rızkını getirmeye tevkil edilmişlerdir. Hayır O'ndandır, şer de O'ndan...

Kula âfet okları atılmaya devam eder. Kula gereken onlara karşı gözlerini kapamaktır. Gözünü yumduğun an, yakınlık, şevk, hayır doktorları gelir; seni kucaklar ve himaye eder. İşlerin ilki daima bir güçlükle başlar. Her şeyin çevresi daima kavi şeylerle sarılı durur. Cennetin etrafı da yırtılması hayli güç işlerle sarılıdır. Cennetin etrafı böyle olduktan sonra, ondan kat kat üstün olan Hak yakınlığı nasıl olur?.. Düşün..

Mü'min dünya içinde şahın tahsildarıdır. Sır ki semâ, kalb ki zemin olur, semâ tabakalarından kalbe yemekler gönderir, ikram eder. Hak dilerse sırla kalbi birleştirir. Kalble sır bir olduktan sonra, irfan sahibi, Allah'ın rahmetini yakınında bulur. Âdeta elini atınca tutacak gibi olur. Sanki o kul, kâinatta mevcut cümle eşya ile başbaşa yaşar.

Ey bu meclisde bulunanlar, yaptığınız hatalar için bize özürünüzü beyan ediniz. Ben hâle bağlıyım, geçmişinizi anmam. Ben bugünü düşünürüm, geleceğe önem vermem. Ben dilsiz olurum, suçunuzu yüzünüze vurmam. Sağır olurum, geçmişte yaptığınız hataları dinlemem. Bunları yaptığım için ceddim benimle iftihar eder. Âdem babamı gördüm; bana şöyle buyurdu:

- Oğlum, neslini korudun.

Hiçbir şeyden çekingen durmayınız. Bir kötü işin geleceği mutlak ise, o gelir. Kaçmakla ondan kurtulmak kabil olmaz.

Ölüm geldiği gün, her sarıldığın şeyden seni ayırır. Her yakınından uzağa atar. Durum böyle olacağına göre onlar seni bırakmadan sen onları bırak, onlardan kesil. Kabir, Hakk'a varan yolun kendisidir. Orası, Hakk'ın tünelidir. Varlığa oradan varılır. O

hâlde ölmeden evvel öl, o yolu tut. Hem kendi varlığından yok ol, hem de ötekilerden... O'nunla, Hak'la dirilirsin. Meyyit gibi olursun. Ezeli kısmet eli sana lokma sunar. Benlik gayretin dışında olarak kısmetini alırsın. Bu hâller tam olduktan sonra hayat gelir. Allah'ın yakınlığı ile canlılık bulunur. Uçan kuşlar bir yana atılır. Artık onun için kıyamet kopsun veya kopmasın, bir önem taşımaz. Ölüm olsun veya olmasın, mühim değildir. O hâlini kemâle erdiren zât için, Hakk'a vuslat tadından başka bir şey yoktur. Ama bilinmeli ki, İlâhî hükümleri kafiyen ihmal etmez. Hak, onu haddi aşma suçundan mahfuz tutar.

Sizi hikmetle yürüten, ilim yolu ile fesahat ve belagat veren zât, Sübhan'dır.

İçinizden bâzı kimseler, salih kisvesine girer ve sofî libâsına bürünür. Halbuki bize göre o, tam bir küfür içindedir.

Bu âlem, bir başka âlemdir. Öyle zaman olur ki, kul kazancını yiyip imanını kavi kılmaya devam eder; bir emir gelir, o kazanç ona haram olur:

- Tekvin hazinesini aç, oradan ye ve iç. İlmi de o hazineden al, emri verilir.

Nedir ki, bu dünya? Hakk'ın kuvveti ve kudreti önünde ne önem taşıyabilir? Bu yüzden,' Peygamber (S.A.) efendimizin şu Hadîs-i Şerifi gereğince dikkatli olmak ve Hakk'ı gözetmek gerekir:

- **«Mümkün olduğu kadar dünya derdinden kendinizi beri alınız.»**

O, böyle buyururken ne kadar derin mânalar anlatmak istiyor...

Ölümü çok düşün. Ondan sonra zuhura gelecek sıratı ve ötesini an. Âhireti de düşün. Ondaki sıkıntıları ve iyilik yapıyorsan bulacağın kazancı hatırla. .

Kalbinizi temiz etmek ve Hak'la olmak suretiyle dünya kederlerini bir yana atınız, ondan uzaklaşınız. Bunda başarı kazanabilmek için nefsinize karşı cihad açınız, şeytana karşı harb ilân ediniz. Her yerde Hakk'ın varlığını arayınız ve her yanı bırakıp O'na mal olunuz.

Hakk'ı tevhid etmek, cümle mahlûku yokluğa gömmektir. Ve tabiî isteklerle arzuların melek huyuna inkılâb etmesidir. Daha sonra melekler âlemini bırakıp bizzat Hakk'a varmaktır. İçireceğini, O sana içirir. Ve O, zahirde yaptığın işler dışında birçok hâller tahsis eder.

İslâm zahirdir, iman ona kuvvet aşılar. İlâhî marifet ise bundan sonra gelir. Daha sonra İlâhî varlığa varmak... Varlığın O'na ait olursa her şeyin O'nun için olur.

İman sahibi kazancını yer ve sebeplere de tevessül eder; ama herhalde o kesbin ve sebebin sahibinin Hak olduğunu bilir. İman kuvvet bulunca hem çalışmayı, hem de sebepleri şöyle bir yana iter. Bu tevekkülü de ondan bilir. Bununla beraber iman ve İslâm hududunu aşmaz, şeklini değiştirmez. Her bir vakıa sonu, bin yıl bir ırmak kıyısında otursa, yine kalbi Hakk'a bağlı kalır ve hâlini bozmaz.

Öğüt al ki, Allah sana acısın... O'na hangi yüzle varacaksın?.. Halbuki sen O'nunla çekişir, O'na kafa tutarsın. Hakk'a karşı çıkma, O'na karşı cidal açma. Üzeyir (A.S.) nebi, Hak'la fikir çekişmesi yaptı. Bu çekişmesi bir yaratma hâdisesi üzerinde

olmuştu. O çekişme üzerine Hak Taâlâ yaratacağını yarattı. Ve Üzeyir (A.S.) nebiye hatasını anlatmak için onu peygamberlik divanından sildi. Yüz yıl o hâlde ölü kaldı. Sonra diriltti ve aldığı manevî hâllerini, peygamberliğini geri verdi.

Dilden istiğfar eyle. Hatalarını kalben itiraf et. Sırrını sükûna alıştır. Zikri önce dille yap, sonra kalbe geçir. Zikir kalbe işledikten sonra, aşk, şevk dilinden taşmaya başlar.

Hak ehlinin birçoğu ile arkadaşlık ettim. Hiçbirinin yüzüme güldüğünü görmedim. Birçok iyi şeyler yerlerdi, ama bana bir lokma dahi vermediler. Çok edebli insanlardı.

Bırak senden başka herkes doysun, sen aç kal, ne çıkar? Başkası aziz olmuş bu âlemde güya, sen zillet içinde kalmışsın n'olur?.. Başkası bu dünyanın zengini iken, sen de fakiri olabilirsin; bunun ne önemi olabilir ki?... İşte ben bu hâlleri öğretmeye çalışıyorum size... Sizi bu yolda yetiştirmek ve böyle terbiye etmek arzusundayım.

Bugün sizden kesildim; çünkü bana faydanız dokunmaz, aynı zamanda bir zarar da vermeniz imkân dışındadır. Rızkımı artırmanıza ve onu eksiltmenize imkân yok. Artık olan olmuştur, bundan sonra ona el sürmeniz mümkün değildir.

Size bunları söylerim ve hükmümü veririm; ama aranızda yok gibiyim. Kendimi bir sahrada ve ovada görüyorum. Sizin her şeyinizden manen o kadar uzaktayım.

Şehvet ve hırsla alınıp yenen şeyler kalbi karartır. Sırrı bağlar. Zekâyı öldürür. Uykuyu çoğaltır. Gafleti arttırır. Kötü arzuları kamçılar. Ümitleri uzatır.

Ey şahsî arzuları içinde hapsolup kalan, kullara kul olan, sonunu bilmeyen, halkı tanımayan! Aziz ve Celil olan Hakkı bilmiyorsun; bunların cahilisin. Aklını toparlayamıyorsun, ölümü düşün. Ölümü düşünüp işleri ona göre ayarlamak her hayrın ve selâmetin anahtarıdır. Ölümü düşünürsen fuzuli işleri bir yana atarsın.

Hırsın zayıflar, boş ümitlerin azalırsa döner, hataları bırakırsın, ve bütün işlerini Hakk'a ısmarlar, rahata erersin.

*

Ey evlâd! Hakk'ın nimetlerini itiraf etmedikten sonra felah bulamazsın. O'nun nimetleri seni tevhid denizinde boğar. Daha sonra, fena hâline erersin, O'nun gayrını görmezsin.

Hakkında durmadan şikâyet edilen ve daima cidal yolu aranan, zât için sevgi nasıl iddia edilir? Durmadan şikâyet et, onunla nizâya. tutuş, sonra da sevdiğini söyle. İşte bu sevgi olamaz. Bu hâlle onun yakınlığı bulunamaz. Bir zât için sevgi sahih olursa, verdiği karar elem getirmez. Sevgiyi benliğine yerleştirirsen, onunla çekişme yolunu tutmaz ve töhmet yoluna girmezsin.

Attığın her adımla, kabre biraz daha yaklaşmaktasın. Şunu iyi bil ki, her an kabre doğru sefer etmektesin.

Bâzı büyükler şöyle der:

- O ki, Hakk'a karşı irfan sahibidir, Hak onu halktan gelen iyiliği görmekten, ayrıca onların reddine, kabulüne bakmaktan ve kötülemelerine üzülmekten beri eyler.

Nefis eriyip gittiği an, İlâhî emir onun yerini doldurur. Kulun gönlünden dünya hırsı kalkarsa, yerini âhiret alır. Âhiret de eriyip gittikten sonra oraya Hak yakınlığı varır, kul onunla ülfete başlar ve rahata erer.

Kılınan namaz, vâracağın yolun yarısı sayılır. Oruç kapıya kadar götürür. Doğruluk gösterir, sadaka verirsen içeri girersin. Buna göre bâzı ermiş zâtlar şöyle buyurur:

- Yol katetmek için, sabırla, namaz kılmakla Allah'tan yardım taleb ediniz.

Salih zât, ne kadar yalnız ve ne kadar garip?. Vah onun yalnızlığına, vah onun garipliğine... Hükümlerin esirgenmesi icab eder. İlâhî emirlerin dışına çıkmak doğru olamaz. O ahkâmın önemi olmasaydı, Bünyamin'in yüküne konan ölçek, usulüne göre aranmazdı. Sadece onun yüküne bakılır, bulunurdu. Ama öyle olmadı; hükme, emre uyularak arandı ve çıkarıldı.

Her şeyin olmasına ilim yolu ile hükmedilmiştir. Aksi hâlde bütün sırlarımız ve gizli işlerimiz açığa çıkar... Hiçbir işin aniden meydana çıkmaması için ilim eteği tutulur ve işler ona göre yürütülür.

Büyük insanlar, nimeti perhiz yolu ile bırakır, onu verenle olur. Gelen nimetlerden kalbini koparır ki, sahibinden ayırmaya... Bir Hak yolcusu, her şeyden beri durup Hak'la olursa, yakınlık hâlini bulur ve tekvin sıfatı ona teslim edilir.

Sözlerimi, sizi görmeden söyler gibiyim. Kelâm sarf ederken varlığınız gözümde küçülür; hattâ yok olur ve erir. İşte bu hâlde, dünyanızdan geçtim. Âhireti bıraktım. Sonra size bir baktım ki, elinizde ne iyilik, ne de kötülük var; ne bir şey vermeniz kabil, ne de aksi... Sizin benliğinizde tam tasarrufa sahib olan zât yalnız Allah... Aklınızca bir şeye zarar vermek istersiniz, ama yapamazsınız. Olursa Hakk'ın izniyle olur... Bunları anladım ve Allah'a döndüm.

Dünyayı gördüm; fâni, geçici, yok olucu buldum. Öldürücü ve aldatıcı olduğuna baktım. Onunla olmaktan tiksindim; çünkü her şeyi çabuk geçmekte. Ne iyiliği devamlı, ne de kötülüğü...

Sonra âhiret âlemine geçtim. Bir an orada durakladım. İşlerine baktım; ayıpları gözüme ilişti. Onun sonradan yapılmış olduğunu bildim ve herkesin ortak malı gibi geldi. Ve Allah'ın orada, nefsin hoşlanacağı, gözlerin sürür duyacağı şeyleri hazırladığını anladım. Bunu bizzat Hak Taâlâ haber veriyordu:

- **«Orada nefislerin hoşlanacağı, gözlerin seveceği şeyler var.»** (Zuhruf/71)

Hâl böyle olduğuna göre, kalbin huzurunu veren nerede, diye aramaya koyuldum. Âhirete ait güzellikleri de bıraktım. Onların Mevlâsı olan Hakk'a koştum. Cennetteki nimetleri yaratana, onları halk ve icad edene yöneldim.

Bir kul, ittika sahibi olursa, cahilken bilgi verilir. Hak varlığa uzaklık duyarken, yakınlık duygusu ihsan edilir. Sessizliği zikre çevrilir. Korkusu varsa, ünsiyet hâlini alır. Karanlıkta ise, ışığa çıkar.

Ey nefis, heva, tabiat ve irade, benden tevhidi kabul etmeli ve verdiklerime kanaat sahibi olmalısınız. Halktan kesilip Allah'a bağlanmanız gerekir. Halkın varlığını

görmemeniz icab eder. Buna alışmanız gerek. Hakk'ın kuvvetini, kudretini görmeden halkın elinden tek şey almam. Hakk'ı görmeden, halktan bir şey almamaya yeminliyim; bir lokma dahi almam. Ne yerim, ne içerim, öldüğüm zaman da Aziz ve Celil olan Hakk'a uçarım.

Peygamber (S.A.) efendimizin kurduğu din binasının duvarları düşme tehlikesi arzetmekte ve yapıcısından imdat istemektedir. O din denizinin suyuna gelince kurumak üzere... O yüce dinin emri gereğince ibâdet edilmesi gereken Zât'a gereği gibi ibâdet edilmemekte... Eden varsa pek az; çoğu ibâdetine riya ve nifak karıştırmakta...

Bu yüce dinin duvarlarını yükseltmek için kim yardım edecek? Küfür ve nifak ehlinin belini kırmaya kim koşacak?

Konuştuğum, bir bilgiye dayanmakta. Öyle bir hâldeyiz ki, hâlimizi daha açık anlatmaya imkânımız yok. Bu durumu, bir dünyalık sahibine öğretmek kabil olmadığı gibi derdimizi ifşa edecek kimseyi de bulamıyoruz.

Musa (A.S.) peygamber gibi bir hak sahibi olan pek az. Onları kimse göremez. Ne şeytan görüp şaşırtabilir, ne. de sultan kahra uğratabilir.

Hak Taâlâ, Tur dağına kasem etti. Dağın bir kıymeti yoktu, ama orada sevdiği peygamberle kelâm etmişti. Böylece bir kalbe Hak irfanı yerleşirse orası yüce olur. O, dıştan görünen bir et parçası, nelere mazhar olmaz ki... Oraya insanlar, cinler ve melekler tümüyle sığar. Hattâ onu Hak'tan alıkoyan hiçbir şey kalmaz, hepsini benliğinde eritir ve yok eder. İşitmedin mi, Musa'nın asasını?.. O, sihirbazların ipini, değneğini hep birden yutmuştu. Bu yutuşta, hiç değişiklik olmadığı gibi, bir ağırlık da görülmemişti.

Hasan-ı Basri şöyle demişti:

- Bir ilim sahibi, dünyalığa karşı hırslı olur da zâhid olmazsa, zamanın ehli için bir belâ kesilir.

Bu kelâmın hikmetini Kâmil Milâh adında biri sordu ve şu cevabı aldı:

- Çünkü o ilim sahibi, ihlâs sahibi değildir. Yaptığı işleri dürüst değildir. Bu yüzden sözü kalblere işlemez. Orada bir yer tutmaz. Dinleyenler gereğini yerine getiremez. Bir kalb ilim nuru ile aydınlanırsa, onunla halkın isyan ateşini söndürür. İman sahibinin nuru öbür âlemde cehennem ateşini söndürmeye yettiği gibi o ilim sahibinin ışığı da isyan ateşini söndürür.

İşte, Hasan-ı Basri'nin buyurduğu kelâmın mânası budur. Derler ki:

- İnzivaya çekilmek, nefsin, şeytanın ve halkın arzusuna muhalefeti öğrendikten, zaferi kazandıktan sonra olmalı.

Ama, en önemlisi, sohbet arkadaşını bulup köşeye çekilmektir. Yalnız kalmak, âhiret yolculuğuna atar. Nefisle yol arkadaşlığı iyi olmaz. Heva da insanı azdırır. Şeytan düşmandır. Bunların hiç biri sohbete lâyık değildir.

Kötü arzulardan sakın. Onların her biri bir felâkettir ki, zekâ gözünü kör eder. Yoldan şaşarsın. Halka da pek aldanma. Onlar, hâl yolunun vurguncularıdır.

Yalnızlık köşesine geçeceğin zaman isteğini bırak, oraya yalnız gel, Bu hâlde dostunu bulursun.

Bir gün Havariler îsa peygambere gittiler:

- Bize en büyük ilmi bellet, dediler.

O da, şunları söyledi:

- Allah'tan korkmak, onun hükümlerine boyun eğmek ve Allah sevgisi..

Sen zındık sayılırsın, yalnız kaldığın zaman isyanla dolar taşarsın; halk arasına atılınca ibâdet, zâhidlik taslarsın. Sanki akıbetinden emin bir hâldesin.

Acırım sana, kısmetlerin tümü Allah'ın kudret elindedir. Horasan'da biri ölür. Onun tek vârisi Irak'ta bulunur, ölen zâttan kalan miras, Iraklının olur. Ve aniden zengin olur. Öen kimin mülkünde yaşadı, bilir misiniz? Iraklı vârisinin... Sonra o, aniden zengin olacağını nereden bilirdi? Elbette bilemezdi.

Siz avam halk tabakası oldunuz. Size has olan, yemek, içmek ve giymek lâfıdır. Hâl bize galip gelir, arzunuz dışında konuşuruz, onu da siz anlamaz oldunuz. Hâliniz n'olacak?..

Kalb, nefsin maddî taleplerini istemez; sebebi ise seni Hakk'a vardırmak... Kalbine bir kimse için darılmak, diğeri için öfke duygusu gelse, neylersin? Tabiî olarak, duygu ölçülerine vurur, öyle seversin veya darılırsın. Bundan hayır çıkmaz.

Her şeyi kitaba ve sünnete arzet. Hareketlerin onlara uyarsa iyi, aksi hâlde dön... Onlara uyan hâlleri ara... Kalbini temizle, işlerini O'nun emriyle yap. Yaptığın işin gerçek olduğuna dair fetva dahi verilse, yine kalbine danış.

Bir kalb, kitap ve sünnet üzere amel ederse, Hak yakınlığını bulur. O yakınlıktan ilim hasıl olur, o ilmi bulduktan sonra lehine ve aleyhine olan cümle şeyleri bilir. Hakk'a ait olanla bâtılı sezer. Rahmani ve şeytanî işlere aklı erer. Aziz ve Celil olan Mevlâ'ya yakınlığını âdeta görür ve Hak ona ebedî bir yakınlık duygusu verir.

O kalb, artık ferah hâlini Rahman'da bulur. Artık büyük sultanın satın alınan malı olur ve halk arasından ayrılır.

Buraya geldiğin zaman ilmî kisveni at, her bakımdan üryan gir. Zühdünü, verâ' hâlini bize göstermeye bakma. Hâllerini de sakla... Çeşitli kisve ile buraya gelirsen mahcub olursun. Kendini bile bırak.

Her şeyini bir yana at, burada bulunanı al. Sendeki mevcut tükenir, ama buradaki bitmez... tükenmez...

Bazı büyüklerin yanına vardım, çeşitli hatıralar anlatıyorlardı. İçlerinden biri bana:

- Şu hâlleri seviyor musun? dedi.

Sevdiğimi söyledim. Devam etti:

- Ben her zaman oruç tutarım ve yalnız seher vakti iftar ederim. Buranın yemekleri de

hoş şeyler değil; onlardan sakın.

Sırrî-i Sakatı, Cüneyd-i Bağdadî'yi anlatırdı. Onun hâlinden bahseder ve bizzat Peygamber (S.A.) efendimizin nurundan alarak Hakk'a kelâm ettiğini işaret ederdi. Ve onun, Peygamberi (S.A.) rüyada gördüğünü:

- «Ancak emrimiz dahilindeki şeyleri kabul ettin,» dediğini anlatırdı.

Onlar Hazret-i Peygamberin ruhaniyetinden istimdat ederek konuşurdu. Ama, sen bir başka hâlde konuşursun. Bir şeyin sözünü edersin, fakat işin ondan hayli uzak. Ve çömlek karası...

Ben, yalnız Hak'dan korkarım, yalnız O'ndan bir şeyler beklerim. Yerdekiler, göktekiler, dünya ve öbür âlemin sakinleri bana bir iyilik veya kötülük yapamaz. Zaten onlardan böyle bir şey ummam.

Bâzı büyüklere:

- Rabbını görüyor musun? diye sordular.

- Görüyorum, cevabını aldılar.

Görüş şeklini sorunca da şöyle anlattı:

- O'nu görmesem yerimde duramam. O'nun varlığı gözlerimi kaplar, gözlerim öylece Rabbımı görür. O cennette nasıl görülmesini diliyorsa, burada da öyle görüyorum, Gözllerim, O'nun varlığını, sıfatını, ihsanını, lütfunu, iyiliğini ve esirgemesini görür.

Ebu'l-Kasım Cüneyd şöyle derdi:

- Benim sofi grubu ile işim yok. Esas mesele insanın kendi varlığından arınmasıdır. O olunca kalben Hakk'a sefir olur. Hiç kimse sofî olamaz. Olması için Peygamber (S.A.) efendimizi rüyada görmesi, ondan emirleri ve yasakları öğrenmesi icab eder. Bu hâli bulunca, kalbi yücelere çıkar, sırrı temiz olur ve şahın kapısına varır. Eli, Peygamber (S.A.) eli ile bir olur.

*

Adem (A.S.) nebinin ilk konuşma dili Süryanî idi. Kıyamet günü halk aynı dille hesap verecek. Cennete girdikten sonra Peygamberimizin dili olan Arapça üzerinden olacaktır.

Bâzı büyükler şöyle temel bir kaide zikretmişlerdir: Allah'a tâat üzere olan kula marifet hâli verilir. İsyan yolunu tutarsa, o hâli elinden alınmaz. Kıyamet günü olunca marifet hâlinde iken yaptığı hataların cezası kat kat artırılır. Ve o marifet, elde bir hüccet olur.
İman sahibinin kalbine, meleklere has bâzı hatıralar gelir. O imanlı zâtın kalbi ayık olduğu için, yanına gelip duran hatırayı anlar ve sorar:

- Kimsin, nesin, neredensin?

Buna karşılık o hatıra şöyle der:

- Ben peygamberlik makamından nasibinim, Hak'dan geliyorum, gerçeğim. Ben sevgilidenim, daima sana yakın olandanım...

Bu konuşma ve anlaşma sonu, o kulun içi nurla dolar. Gözü O'nu görür, kulağı O'nu işitir.

Artık görür ki, o nur halveti seviyor, bulunduğu ülkeden gider. Bu arada peşpeşe bir sürü hâl gelir. Her gelen hâl, bir sıkıntı verir. Tâ, sessizlik kaplayıncaya kadar... O geldikten sonra, tümden konuşma olur. O daima dinler. Bakıldığı zaman, sanki bir yana kulak vermiş, bir şeyler dinliyormuş gibi sanılır.

*

Konuşmalar sırasında zâtın biri kalktı ve dünyalık istedi. Geylânî Hz. ona oturmasını emretti ve şöyle buyurdu:

- Dünya ve âhirete ait işlerin cümlesi için gani gönüllü olmanı isterim. Sonra arzuların için Allah'a duâ et ve çalış. Alacağın şeyleri hırsa kapılarak alma, zâhid ol, Allah sana ihsanını yağdırır.

Allah, İsa peygambere şöyle vahyetti:

- «Dikkatli ol; silerim.»

Musa peygamber, Hakk'a yalvardı ve O'ndan bir tavsiye istedi:

- «Beni dile,» buyurdu.

Yine istedi, aynı cevabı aldı. Bu tavsiye ve dilek dört defa tekrar edildi, aynı cevap verildi.

Sana şimdilik pek söz hakkı tanınmaz; tâ, vücudunu kaplayan kabuk kırılıncaya ve şeriat kanatları seni bağrına basıncaya, işinden ulvî sadalar gelinceye kadar... İşte o zaman fazilet danelerini toplar, onları aldığın için de her şeyden üstün tutulursun. Bu sözlerden sonra, kendini halka üstün tutup onlara karşı sözde yetkili görme. Onları Allah'a çağırmak için manevî bir cezbeye tutulman ve salâhiyet sahibi kılınman gerekir, öğüt vermek için, manevî bir vazife almış olman icab eder.

Zahiren yapılması icab eden işleri ve dış durumu önce tahkim et, sonra bak, Hak yakınlığı tadından neler duyuyorsun ve O'nunla olan münacaatından nasibin nasıl?..

Halk, yalnız taamın âşıkıdır. Konuşmaya devam ederim, yanımda yalnız yokluk vardır. Bana göre, yer ve gök yokluk içindedir. Ve onların ne faydasını, ne de zararını umarım. Zararı ve faydayı yalnız Allah verir.

Geylânî Hazretlerine, biri şöyle sordu:

- Bazı büyükler, Hak yolcusunu, fitnet -keskin zekâ- sahibi olmadan yakalayınız, buyurdu... Mânası nedir?..

Şu cevabı aldı:

- O yolcuyu namazda ve oruçta devamlı etmeye bakınız. Bu hâlinde o, Hakk'a yakınlığını ve O'nun lûtfuna gark olduğunu bilmesin. Şayet bilecek olursa tembelliğe sapabilir. Sen şirkinle maddî eşya talebinle bunu arzularsın. Rastgele herkesi taşlamakla bu hâlin elde edileceğini umarsın.

İnsanların her biri maddî ve geçici şeylerle olmaya baktı. Kimi şöhretin kulu, kimi

parasına tapmış... Kimi başındaki şaha tapar, kimi nefsinin ve giydiği libasın kulu... Bunlar tamamen dalâlet içinde. Bâzı ibâdet eden kullara bakınca onların da tam halis niyeti bulunmadığı görülür. Onların da kimi orucuna güvenir, kimi kıldığı namazın kendini kurtaracağını sanır ve avunur. Bazı kimseler de rivayetlerle geçinir. Bir kısım şahıslar cehennemden korktuğu için necat bulacağını sanır. Diğer şahıslar da, sadece cennet sevgisini bilir ve bunu bir halâs çaresi sayar.

O kimse ki, uyanıktır; kalbi Allah aşkı ile doludur. O'nunladır, varlığını O'na vermiştir, halka karşı ruhen bir istiğna duyar ve dilencilik etmez. İşte böylesi lâzım. Yeryüzünü geziniz. Böylesini bulursanız, hemen bağlanınız.

İman sahibinin hüznü yüzünde, sevinci kalbinde olur. Bu hâl zamanla aksine de döner ve yüzde sevinç, kalbde hüzün olabilir.

Yüzden gösterilen keder gösterisi halka edep belletmek için olur.. Kalbe dolan sevgi ise, kaza ve kaderden gelen müjde ile olur.

Dünya iman sahibi için bir zindan sayılır. Mademki imanlıdır, hâli öyle olur. Takva hâli devamlı olursa, zindan hâlini Hak açar. Sıkıntılı hâlini bilmez olur.

İşte hüccetiniz:

- **«Bir kimse Hakk'a karşı ittika sahibi olursa, kurtuluş yolunu Hak açar ve ummadığı yönden geçimini gönderir.»** (Cuma/2-3)

İman sahibi, vücut yumurtasının kabuğunu kırarsa, hikmet danelerini toplar. Hak yakınlığı kanadı onu sarar, o canibe çeker. Onu sofraların ve şenliklerin sahibi eder.

Ey akılsız, sana şimşekler çakar, ama faydalanman kabil değil. Benliğinde onu tutacak ve sebat ettirecek hâlin yok. Bâzı şeyler sana arz edilir, ama geldiği gibi gider.

Bin defa ölmeye ve yok olmaya muhtaçsın. Sonra hâlinle sebat eder, kalırsın. Geceler olur, gündüzler geçer, sen hâline devam edersin ve durumunda değişiklik olmaz.

Yedi kat yeri tutan bir kuvvet olduktan sonra, bâzı temennilerin olabilir ve gölgende gelişmen mümkün sayılır. Ama bugünkü perişan hâlinle, öyle şeyleri beklemen abestir.

Öyle bir hâlin var ki, bir yeşil sebze için, mideni oynatır ve kıyametini koparırsın. Bir akşamlık sofranda lokma eksik olsa, dünya başına dar olur ve kıyametin kopar.

Olagelen hâlleri serbest kıl, kalbine girsin ve birleşsin. Onlardan hâsıl olan kuvvetle sana uçmak düşer. Bir kuş olursun, şarkı, garbı öyle dolaşır gezersin.

Sen uykudasın. Peygamber (S.A.) efendimiz:

- **«İnsanlar uykudadır, ölünce uyanırlar,»** buyurdu.

O, ne kötü uyanıştır ki, ölümden sonra hâsıl olur. Varlığını Hak yolunda harc eden fakir kimseye o gerekir ki, kainaat örtüsünü örte ve iffet perdesine bürüne... Tâ Hakk'a vâsıl oluncaya kadar onları açmaya... Ve doğruluk ayağı ile Hakk'a koşa; O'nun yakınlık duygusunu bula... Aynı şekilde dünyadan da, âhiretten de geçe... Halkı

bıraka, varlığını bir yana ite... Bunları kalben yapmalı, aksi hâlde kurtuluş yoktur.

Kul, kalbini gerçek yola koyar ve ilerlemeye devam arzusunu duyarsa, Hakk'ın yardımı onu karşılar. O'nun rahmeti, şefkati kucaklar. O'nun cezbesi çeker ve İlâhî nazarları kavuşur, övgüleri gelir. Peygamberlerin, meleklerin süvarileri o kulun yardımına koşar. Ve o .zâta melekler, peygamberlerin ervahı sahib olur. Hakk'ın zevk ve safa âlemlerine götürürler.

Ey kalbi ölüler, cennet arzunuz, sizi Hakk'a karşı bağladı. Ayrılınız, ayrılınız, yaptığınız hatalardan dönünüz.

Kısa emelli olmalısın. Kalbinin Hakk'a yakınlık bulması için maddî emellerden ayrılman icab eder. Sır âleminin halktan temiz ve Hakk'a yakın olması için hemen her arzunun yerine gelmesini dileme...

Ümitlerini kıs ve ezeldeki yazını okumaya başla.. Onları okurken satır satır üzerinde dur. Kelime kelime bak. Her harfi incele. Onlarda vakitlerini, zamanlarını görmeye başlarsın. Hattâ saatini, anını dahi öğrenirsin. O vakit gideceğin yerler sana gözükmeye başlar. Seni kaplayan her İlâhî korku, Hakk'a iletir. O cezbe anında sana düşen, sebat ve olgunluktur. Hiçbir şeyi düşünme, ömrün uzaması veya kısalması, kıyametin kopması veya kopmaması, senin için bir önem taşımasın. Hak sana ister öfke duysun veya dargın kalsın... İster sana bir şey versinler, isterse mahrum bıraksınlar.

*

Sonra Geylânî Hazretleri bağırarak ayağa kalktı, yüzünü elleri ile kapadı ve: .

- **Ey ateş, selâm ve serin ol,** dedi.

Daha sonra duâ etti:

- Allahım, ayıplarımızı yüzümüze vurma.

Daha sonra oturdu ve öğütlerine devam etti. Daha önce anlattığı gibi, Süfyân-ı Sevri'nin, Fudayl b. Iyaz'a söylediği:

- Gel, oturalım, Hak katında bilinen hâlimizi düşünelim ve ağlayalım; sözünü anlattı. Sonra, öğütlerine devam etti:

- Onlar, Hak'tan çekinir ve korkardı. Hak onlara neler verdi ise, onlar da onu dağıtırdı. Kalbleri daima hüzünle dolar ve taşardı. Onlar, yaptıkları işin kabul olmayacağını düşünür ve ağlardı. Son nefeslerinin iyi geçmeyeceği üzüntüsüne kapılır, sızlanırdı. İmam-ı Ahmed son nefesle değişen âlemi anlatırken şöyle derdi:

- O bir başka libastır, bir başta taamdır ve günler gayet azalmıştır...

Ey evlâd! Halka minnet kapısını ört, göreceksin ki, o dem Hakk'ın iyilik kapısı sana açılacak.

Geylânî Hz. ayağa kalktı; sağa, sola hafif hafif sallandı ve öne doğru eğildi; elini göğsüne koydu ve bastırdı. Sonra oturdu ve devam etti:

- Ey gözsüz, işte kapı açık, içeri gir. Kapılar ancak iki tanedir. Onların biri açık, öbürü de kapalıdır. Şu açık kapıdan gir.

Peygamber (S.A.) efendimizin sünnetini ihya için sebepleri bırakma. Bu yoldan yürü ve sebeplerin sahibini bulmaya bak. Bunu yaparken Peygambere (S.A.) uyduğunu bil; onun hâlini benimsediğini sez. Çalışmak onun âdeti, sebepleri bırakıp sahibine karşı tevekkül göstermek ise, onun hâlidir. Bunları yaptıktan sonra, varlığını atmaya gücün yeterse yap. Sebepleri bir yana at. Hâli bırak, işlerini Hakk'a ısmarla; o sana yeter. Seni yükseltir, yakınlığını verir. Ve anlamadığın şeyleri sana anlatır. Her şeyi Allah bilir, halbuki siz bilemezsiniz. Onun kader dalgalarına teslim ol. Artık nerede kalsan, İlâhî fazlı orada bulursun. Ne yana dönerseniz, İlâhî tecelli oradadır.

O'na dön, dönmek iste; yakınlığını, ünsünü ve şefkatini görürsün.

Maddî bir zenginin misali, bir âmânın misalidir. Yemeği gelir, yer, ama nereden geldiğini bilemez. Geldiği yeri öğrenince o tarafa bakar. Yalnız kısmetinin geldiği ciheti açar, öbür yönleri kapar. İç varlığından, mâna zenginliğinden haberi olmayan zengin de âmâ gibidir. Alır, yer fakat hazinesini bilmez.

Kul, aslında manen zengindir. Hazinesi vardır. Ama ondan haberi olmadığı için sadece önüne geleni alır. Manevî gözleri açılmadığı için ötesini göremez. Eğer bir kul, her şeyi kolaylaştıran, rahatlık veren, ihsan eden ve kendi varlığına çevirenin yalnız Allah olduğunu anlayabilse, kalbini O'na bağlar, başkalarını bırakır.

Nefsine âşık oldun. Onun sana düşmanlığını anlasaydın, ona uymazdın, yanlış hareketlerine karşı yanardın. Onu öldürücü düşman olarak tanımış olsaydın, yemek, içmek bile vermezdin. Ancak hakkı olan miktarı verir, ötesinden mahrum bırakırdın.

Sana bugünkü hâlinle zaviye yaramaz. Bir köşeye çekilip oturmak seni ıslâh edemez. Çünkü sen sokaklardan hoşlanırsın. Bu hâlinde de sana Hakk'ın sırrı verilmez. Hakk'ın sırrına ittilâ peyda eden kimse, dilsiz olur. Sır saklamayana, sır verilmez.

Sırrını saklamaya güçlü olmayan, halka uzak durmalı; mağaralara, sığınaklara kaçmalı. Sahillere, ovalara, yabanlara gitmeli.

İlmin ve hikmetlerin asasını bulamayan, her ikisini benliğinde saklama gücüne sahib olmayan, şahın sopasına düşer; İlâhî kamçı ile terbiye alır. Açlık Hakk'ın kamçısıdır. İşler hükme göre yürütülmezse Allah kıtlık verir; şiddetin ve darlığın zuhuru kulların hatasından ileri gelir.

Yazık, İlâhî sevgiyi iddia edersin, ama dünyalık ararsın ve âhiretin güzelliğine tâlib olursun.

Ey ahmak, bir taraftan Hakk'a bağlılığını ve sevgini iddia ederken öbür taraftan da O'ndan küçük işler taleb edersin. Bir zorluk gelince ondan sızlanmaya başlar, iyiliğin gelmesini dilersin. Sen, Allah yolcularından olamazsın; onlara yanaşma. Bu hâlinle onlardan uzak ol. İyi olmak için onlar gibi hareket etmen icab eder. Sen halkın kulu ve kölesisin. Nefse taparsın; boş arzuların ardından gidersin. Şehvet duygularını benimsemektesin.

Yanımızda, sizin durumunuzu ölçebilecek âlet var. Nakkadımız var. Kalp ve bozukluğunuzu meydana çıkaracak kuvvetimiz mevcut. Hâlinizi tahlil eder, size anlatabiliriz.

Ey iddiacı, iş iddia ile bitmez. Söylediğin şeylerin hiçbiri yerinde olmuyor. Her şeyin kendine has bir. zamanı var. Duâ için durumun müsait olması, konuşmak için hâlin olması gerekir. Sessizlik için de daha başka şey gerek. Ona nazar için hâl gerek. Ona karşı göz yummanın da, ayrı bir mânası var. Nerede her şeyi yerli yerince yapan zâtlar ki, onlarla sohbet edelim. Bu sözümüz, doğruların bulunmadığı mânasına gelmez. Doğru iş tutanlar, her zaman mevcuttur; hattâ zamana göre artar bile.. Onlar için ibâdet her hâlde vâcibtir. Nimeti gönderene şükür için ibâdetten ayrılmazlar.. Onlar her nimeti şükürle karşılar, tâatle mukabele ederler.

Bu yol, sana helâlin azını almayı emreder. Bugün, içinde bulunduğun helâli azalt. Çoğaltırsan herkesin müşterek işi olan mubaha dalarsın; senin bir özelliğin kalmaz. Ona da dalınca, şüphelere girmen ihtimal dahiline girer. Şüphelinin sonu ise, insanı harama iter. Haramın sonu ateştir.

Asıl zâhidlik, helâl işlerde kendini gösterir. Zaten haramda, herkes zâhid sayılır.

Her bakımdan kemâl yolunu arayan zâtın kalbine bâzı varidat gelir. O varidatı almak kolay olmaz. Doğum anında, sancıların verdiği acı neticesi üstünü başını yırtan ananın hâline benzer. Akıl onu kolayca idrak edemez. O anda gelen sese dayanılmaz ve onun getirdiği vecde kolay tahammül edilmez.

Bizim hâlimiz, İlâhî vaadi intizardır. Halka karışır, duâ ederiz, ama kalbimiz Hakk'a bağlıdır. O'nun vaadini gözetiriz. Tâ onun fazilet taamını tadıncaya ve orada sebat buluncaya kadar hâlimiz böyle devam eder.

Hakk'ın arzusuna uyma bahsinde zafer umuyorsan, arzularını bırak, dileğini terket. Sevginin şartı, şahsî iradeden ve arzudan geçmektir.

Hâlin yukarıda anlatıldığı gibi olursa, dilin söz ettikçe, kulakların ses aldıkça, gözlerin gördükçe İlâhî lûtuflar ve keremler sana gelmeye başlar. Ve ruh âleminin temizlik haberi, meyveler ve cevherler hâlinde süzülür gelir. Hizmeti ve hizmetçileri bulursun. Her şey sana hizmet eder ve her şey seni över. Hak Taâlâ, senin iyiliğini bütün varlığa ilân eder.

Hak Taâlâ buyurdu:

- **«Peygamberin getirdiğini alınız, yasak ettiği şeylerden kaçınınız.»** (Haşr/7)

Allah'ın ve Peygamberin emirlerine yapışınız, onlarla amel ediniz. Bu yolda benlik dâvasına kapılmayınız. Hakk'ın emrine uyunuz. Bu yolda ben ve biz yok, Sen, Sen var. Evvel, âhir, zahir, bâtın, hep O...

Hak Taâlâ:

- **«Semâ ve yolcusuna yemin olsun ki,»** buyurur.

Bu âyetteki semâ malûm. Yolcusu da Peygamber (S.A.) efendimizdir.

Peygamber (S.A.) efendimiz, yedinci kat semâya kadar yükseldi ve Hak Taâlâ'yı baş gözü ile gördü. Kalbi ile, bütün varlığı ile gördü. Ve Rabbı ile orada kelâm etti.

Peygamber (S.A.) efendimiz yükselmeden evvel yeryüzünde onu kalbi ile gördü.

Çünkü kalbi sahih olan zâtlar, Hak Taâlâ'yı kalbden görür. Perdeler aralanır, semâların varlığı silinir. Hakk'ın zâtı kalır. O dem, himmetler yürür, sırlar yola revan olur.

Doğruların kalbi, âlemleri Yaratan'ın nuru ile parlar. Onların sinesi kâinata ışık saçar.

- **«Mü'minin ferasetinden sakınınız,»** meâline gelen Hadîs-i Şerif bunu anlatır.

Kalb, Hak yakınlığını bulursa semâ olur. Orada ilim yıldızları parlar ve marifet güneşi doğar. Onlardan hâsıl olan nurdan melekler ışık bulur.

Üzerinde Hak tarafından bir muhafızı olmayan şahıs yoktur. O muhafız, şeytanın kapmasını önler. Bâzı fertler vardır ki, onların muhafızı saflar hâlinde durur ve yabancıya kapılmalarını önler. Hak, onların sahibi olup bütün hâllerini kuşatır, başarı ihsan eder.

Güzel konuşmak ve iyi lâf etmek evini yıktın. Daima yerinde saymakta ve dar çemberin içinde dönmektesin. Değirmen devesine benzersin. Mihverini aşmadan orada dur bakalım; sonun n'olacak?.. Galiba bâzı velî kulların intizarını almışsın. Basiret gözün kör olmuş. Hakk'ı unutmuş bir hâlin var. O, seni bir yana bırakmış. Gayret yolun, sabit bir yol olmuş; hep aynı şeyi bilirsin. Boşuna olan gayretin artmış. Maksat kanatların kopmuş. Dünya ile âhiret arasında bir et parçası hâlinde kalmışsın. Seni duası ile diriltecek gerçek ere ihtiyacın var. Onun hayır duasını almak için perişan hâlini itiraf etmelisin.

Hakikaten Allah yolcuları ile ülfete devam et. Sonra meleklere karış, ülfet edersin. Bunlara karışıp anlaşınca, başka kapılar açılır.

Halka karışır, insanlarla sohbete, ülfete devam edersen, neticede onları bırakır, cin tayfası ile ünsiyet yolunu bulursun. Bunun sonunda da, mülke düşer, onların tabiî havasında boğulursun.

Kâinatın içinde mevcud olan eşya aslında hiçbir iş yapmaya kadir değildir. Ateş kendi başına bir şeyi yakamaz; su insanı kandıramaz; ancak Allah'ın onlara verdiği kuvvet sayesinde vazifelerini yapabilirler. Nitekim Nemrut'un ateşi İbrahim peygamberi yakmadı, Ebû Müslüm-i Havelânî'yi ateşe attıkları zaman yanmadı. Ateşin içinde yaşayan semender böceği ateşte yanmaz.

Yaptığın işlerde ihlâs olursa, halkın şerrinden halâs bulur, kalbini onların arasından çıkarırsın. Zaten Hakk'a vâsıl olman, halkın arasından manen sıyrılmana bağlıdır; Aziz ve Celil olan Hakk'ı talebine dayanır.

Senin Hakk'ı araman bir garip kişinin hâline benzer. O, bir sokağa girdi, dostunu arıyordu. Sokağın bir yanından öbür ucuna gidip gelmeye devam ediyordu, bir türlü kapıyı bulamıyordu. Hâli, dostun kapısını tanımamaktan ibarettir. Hâl böyle iken dostu onu gözetliyordu; şaşkınlığını ve hayretini görünce içini sevgi kapladı. Çıktı, yanına gitti, başını başına dayadı ve ona sarıldı. Yusuf peygamber de, kardeşi Bünyamin'e aynı şeyi yapmış ve demişti ki:

- «Ben senin öz kardeşinim.»

Allah, kalb zeminini marifet ve ilim karargâhı kıldı. Hak Taâlâ o zemine gece gündüz

üç yüz altmış nazar kılar. Eğer, orası marifet ve ilim karargâhı olmasaydı, az zamanda parçalanır ve dağılırdı.

Kalb sıhhat bulup Hak yakınlığına erdiği an, yollarından ırmaklar coşar, hikmetler aşar ve yaratılmışlar ondan faydalanır.

Allah'ın büyük kıldığı insanlar vardır. Onlar dini ayakta tutarlar. Onların en büyüğü Peygamber (S.A.) makamına yakın, en küçüğü ise sahabe derecesine yetişkindir. Arta kalanlar ise, tabiîn zümresine dahil sayılır. Onlar, söyledikleri her şeyle amel ederler. Sözle işi birleştirirler. Onlar için gizli ve aşikâr aynıdır. Peygamberler onlara bakar, sürür duyarlar. Hak Taâlâ onları, meleklere karşı över. O büyük zâtlara uyana saadetler ola... Dünya ve ayal yükünü onlardan alana ne mutlu...

Bir kısım cemaat vardır, onlar kazanç yoluna pek gitmez, halkın iyiliği için koşarlar. Halk, onlar için evlâd sayılır. Onlar, dünyaya bağlanmaz. Dünya, nefsini onlara arzetse de kabul etmezler, kaçarlar.

Bugün elinde bulunan senin değildir, müşterektir. Komşuların dahi bir nevi ortaklarındır. Elinde bulunan kazanç sorguyu mucib olduğu gibi elinden alınır da... Allah yolcuları, bugün onların yerine saklamakta olduğunuz şeyleri dağıtmışlardı. Aslında her şey Hakk'ındır, sizin nice iş tutacağınıza bakar. Elinde olandan, az da olsa komşularına dağıt, muhtaçlara ver. Doğruların evi dıştan dar olsa dahi içi geniştir.

Nerede o kimse ki, halka açılan kapıyı kapadı, Hakk'ın kapısına durdu ve bütün dertlerini Yaratan'ına ısmarladı...

Sebepleri kes, putları temizle, sonra neler göreceksin, bekle, O'nun kapısına dur; sabrı, sıkıntılar üzerine yastık kıl. O'nun kaza ve kaderi keser, fakat sen üzülme. Bunlar olunca hikmetli şeyler görürsün. Tekvin sıfatı, hâli ne yapıyor, görürsün. Rahmet eli seni nasıl büyütüyor, anlarsın. Sevgi hâli seni nasıl yükseltiyor, bakarsın.

Dönüp dolaşılacak, sonunda gelinecek tek nokta: Sükût... Bu sükûn, maddî ihtiyacın hitamında başlamalı, zaruret hâsıl olmadan konuşmamalı... Lüzumsuz lâf etmemeli. Kulun lüzum dışı lâf etmemesi Hakk'ın seveceği hâldir. Kul bu hâli benimsedikten sonra Hak; Taâlâ, ona halk sütünü emzirmez, sebepleri siler, onu yakınlığa götürür.

Hakk'ın lütuf kucağından ilettiği ulvî koku sana kâfi... Üzüntü anlarında oradan gelen güzellik sana yeter. O'nun rahmeti seni içine alır. Senin için elbette dar anlarında imdada koşan daha hayırlıdır, başkası daha hayırlı olabilir mi? O'na duâ et, darda kalınca O'na yalvar, sana yetişir. O, duada ısrar etmeyi sever, zâtına her an yalvarılmasını arzular.

Kapıların yüzüne kapanmasına darılma. Hak Taâlâ, sana yakınlık kapısını açmak için bunu yapar. O'nun kapısında devamlı kalman için maddî yönleri örter. Sevenler, O'nun kapısını daima açık olarak bulurlar. Yabancılar, oradan içeri giremez. Bir ana evlâdı için hazırladığı şefkat kucağını başkasına açar mı? Bu da ona benzer... Hak Taâlâ, sevdikleri için hazırladığını başkalarına vermez. Yavrusuna tutkun ana, komşulara tenbih eder. Yavrusunu içeri almamalarını ister. Çünkü kendine dönmesini arzular. O yavru, bu hâlde evden kaçsa cümle kapıları kapalı bulur. Ağlar, sızlar, yine anasına dönmek zorunda kalır.

Hak Taâlâ, bazen kulunu dara atar. Bundan maksadı, kulun kalbi, yaratılmışlara bağlanmasın ve zâtına dönsün...

İçi doğru olan fakir kişiye gerekir ki, nefsine hadden fazla yumuşak davranmasın.. Nefsi için bir şeyler bulması icap ediyorsa, yeteri kadarını bulup almalı.

Sana bir sıkıntılı hâl geldiği zaman nimet bil ve Yaratan'a ibâdet et. Aksi hâlde Hak seni onların içine iyice sokar; bir daha da kurtulman kabil olmaz. Hakk'ın yakınlık duygusu o dar hâllerin içinde gizlidir.

Maddî eşyaya fazla düşkün olma. Onlara gönül kaptırırsan işlerin karışır. Her hâlde Hak yakınlığını ara. Şunu bil ki, O'na yakınlık derecen güç hallerdeki sabrınla ölçülür.

Allah'tan korkmayanın aklı yoktur. Tuzsuz ülkede yaşamak kabil olmaz. Çobansız sürü yutulur. Din korkudan ibarettir. Korkan, hemen sahibinin yoluna çıkar. Hiçbir yerde durmaz, yoluna devam eder. Allah yolcularının son durağı Hak yakınlığıdır. Burada anlatılan yolculuk, bir köy ve kasabaya taşınma gibi değil, kalb yolculuğudur. Sırların yolculuğudur. Asıl yolculuk O'nun yolculuğudur.

Kalb ve sır Hak yolculuğuna çıkıp o yüce kapıya varırsa, içeri girme iznini sır ister, izin verilir. Sonra o âlemde, aldığı ülfet neticesi kalbi de içeri aldırır.

İnsan her hâlini, Peygambere (S.A.) benzetebilmeye çalışmalı. O'nun kalbinde yıldızlar ay, ay da güneş olmuştu. İçindeki nurlar, dışa vurmuş, gizli hâlleri açık olmuştu. Her yan ve yön ona göre tekti.

İnsan, benliğine dikkat etmelidir, o daima bir med ve cezir halindedir... İyilik hâlleri çoğalırsa mâna âlemi açılır, aksi olunca kapanır.

Büyük insanlar, başlarını yakasına eğip sır yuvasına dalınca, bütün varlığı seyre dalar. Deniz dibindeki mevcudu görür ve elini uzatır. Yanındakilere işaretle der ki:

- Sen şunu al..

Sonra öbürüne döner:

- Şu da senindir, âl... der.

Onlar, sultanlardır. Semânın ve zeminin sultanı onlardır. Hakk'ın kuvvet ve kudret eli önünde dururlar. O'na vekil ve halife olmuşlardır.

Ben de şahın kapısındayım. O büyükleri gözetirim. Uykuda ve ayıklık hâlimde size de bakarım. Bu şehirde zahmet çeker, sıkılırım. Onların güç işleri altında sabra çalışırım. Karanlığı ışıkla açmaya bakarım. O ışıkla gamı, kederi gidermeye gayret ederim. Bir sürü fikir zahmeti ve susuzluktan ötürü peyda olan yorgunluğa rağmen, yılmadan olanlara tahammül ederim. Arasıra kaçıp kurtulmayı arzularım, fakat attığım her adım geri çevrilir.

İbrahim Edhem'in, çok ağlamaktan gözleri yorgun düşüp kapanmıştı. Hak Taâlâ ona ilham yollu şu duayı okumasını emretti:

- Allah'ım, kazana rıza yolunu göster. Belâna karşı sabrımı arttır. Nimetlerine şükrü kalbime alıştır. Nimetlerin dahasını, afiyetin tümünü isterim. Sevgi işinde bana sebat ver.

Peygamber (S.A.) efendimiz hani o zaman kalbinde bir ses işitmişti. Ehline haber verdi ve Hıra da'ğına doğru koştu. O dağ, Sina dağından bir parça idi.

Orada vahiy nesîminin kokusunu almaya başladı. Orada bir mağara vardı; içinde bir âbid dururdu. İsmine Ebû Keşbe derlerdi.

Peygamberimiz orada ibâdete devam ederken, rüya gibi bir şey gördü. Sanki ortalığa sabah aydınlığı yayılıyormuş gibiydi... Ve şu nida geliyordu:

- Ya Muhammed, ya Muhammed...

Bu sese dayanamadı; kaçtı kaçtı... Evine geldi... Orada olanlara:

- Beni örtünüz, her yanımı sıkıca kapayınız. Ben «Ya Muhammed,» diye, hatiften –gizliden- bir ses duydum.

Allah dilediğini yapmaya güçlüdür. O örtünmenin ve bürünmenin ne faydası olabilir ki?..

*

Bu kalb var ya, bir avlu içindeki tohuma benzer. O bir evdir, ama tavanı yok... Oranın dört duvarı bulunur. O duvarlar yıkılmaz. Kışın yağmuru, yazın güneşi oraya iner. Orada bitkiler biter, ama kimse onu göremez. Orada dallar yeşerse, ağaçlar meyva verse ve gelişip olgunlaşsa da kimse farkına varamaz.

Oradan bir şey almaya bakınız, ama yol yok ki.. Oranın güzelliğini toplamaya bakınız. Oraya yabancı için yol bulunmaz. Allah dilerse, öyle kalbleri açığa çıkarır ve herkes; oraya yol bulur.

Velayet hâli gizildir. O öyle bir hâldir ki, padişahın otağı sayılır. Padişah, sergisini yayar ve yatar. O hâlin gitmesi için padişahın oradan eşyasını toplayıp bineğine binerek gitmesi icab eder. Allah'a yalvarırken, Zâtından başkasını isteme. Yemek, içmek, giymek gibi geçici şeyleri O'ndan boşuna taleb etme; O'nün Zâtını ister. O zatî varlık senin olunca, senin olmayan ne kalır ki?..

İbâdetini maddî eşyanın talebi için yapma. Hakk'ı bulunca rahmeti neylersin ki?.

Allah'ım, bizi Zâtınla kıl, başkalarına muhtaç etme. Zâtından başkası ile uğraştırma.

Nedir bu hâl?..

Bunu söylerken sert ve haşindi, sonra yüzünü eli ile kapadı, sıçrayıp kalktı. Sonra oturdu, tekrar kalktı ve devam etti:

- En kısa zamanda, durumunuzu öğreneceksiniz... Bâzı büyük zâtlar vardır ki, onlar Hak'dan bir şey taleb etmezler. Hakk'a karşı uygunsuz iş etmesinler diye, O'na karşı bir talebde bulunmazlar. O'na karşı yaptıkları bir yersiz taleble, bağlılığa zarar geleceğini bilirler.

Onlar aşk ve şevk insanıdır. Onların aşkı, adımlarına kuvvet verir. O kuvvet sayesinde Hakk'ın yoluna devam ederler.

Dünyalığa karşı gani gönüllü olursan, ihtiyaç sahiplerine yaptığın ihsanın arkasında gözün kalmaz. Velayet yolu da buradan geçer. Velayet sahiplerinin zâtlarına has işleri vardır. Bâzı hâller vardır ki, onlara akıl ermez.

Varlığı Hakk'a verip bedel (abdal) makamına varmak için Allah'ın kullarına yardımcı olmak ve onların yükünü hafif eylemek gerek. Bedel vasfını haiz kullar böyle yapar. Hak da onların güç işlerini alır, hafifletir. Çünkü bedeller için Hakk'a karşı perde yokdur. Onlar daima Hakk'ın huzurunda bulunurlar. Zahirde bakan bir büyük zâtın kullara yardım edip yorulduğunu görür, ama aslında ona Hak yardımcı olur. Ona yorgunluk yoktur.

Size gereken, anlatılan hâlleri tasdik etmek ve doğruluğuna inanmaktır. Sonra Hakk'a karşı töhmet sahibi olmamaya dikkattir.

Hak Taâlâ, gece ibâdeti için şöyle buyurur:

- **«Nefsin gece ibâdetine kalkması ve onda Kur'ân okuması, daha sağlamdır.»** (Müzzemmil/6)

Bu gece ibâdeti, uykudan sonra başlar. O zaman, halk uyumuş olur. Herkes ve her şey derin bir uykuya dalmıştır. İrade dahi uykudadır. O zaman kalb yalnız kalır. Onun taamı ve şarabı Hak'la münacaat olur. Hele o anda rükû, sücud ve kıyamdan alınan tad hiçbir şeye benzemez. Her şey tabiî âlemin karanlığına dalmışken, Hakk'ın huzuruna çıkmak ne hoş olur.

Görmez misin ki, bir zât Hak'dan alıkoymasın diye dünyayı bırakır. Zât-ı İlâhî'den alıkoymasın diye âhireti de bir yana atar. O diler ki, âhiret yolunda bulunmaya. Çünkü âhiret oldukça tatlıdır; güzelliği açıktır ve bir rahmettir. Ola ki sır ve kalb onunla yetine, esas Zâta varmaktan geri kala...

O zâtın iç âlemi bir başkadır. Dışına çıkan her şey kalbindekidir. O'nun dünya sevgisi sizinkine uymaz. O dünyayı Hakk'a ibâdet için sever. Bunun için de dünyada kalmak diler. Çünkü ibâdet edecektir. Aynı zamanda Hak ile nice işleri vardır. İşte, o işleri için dünyada kalmak diler.

Senin bu hâlin nedir? Hakk'a karşı bir vahşet duygusu taşımaktasın, yakışır mı? Bu böyle ama, halka karşı ne zaman vahşet duygusunu kalbinde bulacak, onlardan manen ayrı duracaksın?.. Ve bütün ülfetin Hak'la olacak?.. Söyle ne zaman?..

Bunlar ne zaman olacak? Kapı kapı dolaşacaksın; O'ndan başkası kalmayacak. Bütün ülkeleri dolaşacaksın; ondan gayrını göremeyeceksin, kalbin için ne bir kapı kalacak, ne yükselecek bir semâ... Böylece kıyamet kopacak ve Hakk'ın huzurunda duracaksın. Bunlar ne zaman olacak?..

Kalb orada iyiliğini ve kötülüğünü okuyacak, defterinde neler var, görecek. Cehenneme atılma tehlikesi belirecek; o zaman kalbin ümitle korku arasında sızlamaya başlayacak. Fakat Hakk'ın inayeti yetişecek, rahmeti ve lûtfu ile onu kurtaracak. Hakk'ın rahmet suyu ile cehennem sönme durumuna gelecek ve o imanlı kalbin sahibine seslenecek:

- «Geç ya mü'min, yoksa ateşin sönecek...»

Hakk'ın yardımı ile o, üç bin yıllık yolu bir anda geçer ve kurtulur.

Bu yolculuktan sonra şahın kapısına varır, aklını, iradesini ve Mevlâ'sına karşı olan sevgi duygusunu harekete geçirir ve der ki:

- Mahbubumu almadan buradan içeri girmem...

Sonra ona:

- Hadi, seni taşıyacak gemi cennetin kapısında bekliyor; durma gir içeri, denir.

O yine istemez ve der ki:

- Annem, babam önce girmeli ve hani komşular, hani hâlimeşahid olanlar?..

Bu direniş, iman sahibinin kâtettiği kalbi yolculuğun sonucudur. Bu bir riyazet hâli idi. Bu riyazet hâli bitince, tekrar dünyaya, döner, kısmetlerin alınması için bu dönüş zaruridir. Tâ ki, İlâhî bilgide değişiklik olmaya. Onun gereği silinmeye ve mahva varmaya...

*

Rabbın, yaratma işinden fariğ oldu. O fasıl kapandı. Herkesin rızkı, kısmeti O'na göre malûmdur. Nasibini tam almadan buradan ayrılamaz.

Allah'ın zâtından kendinizi koruyunuz. Bütün arzularınızı O'nun kapısında toplayınız. Yaratan'ı terkedip yaratılmışlara boyun eğmeyiniz.

Sebepler, Hakk'ın zâtına karşı birer perdedir. Şahın kapısından yüz çevirirsen, sana orası kapanır; sonra hangi kapının açılacağını düşün.

Sır âlemini geliştirirsen nice setleri aşar. Onların aşılması için kendine izafe, ettiğin hiçbir kuvvet yetmez.

İman sahibi, Yaratan'ını taleb ederek tabiî arzularından geçer. Bu yola devam ederken bir âfet belirince günahlarına döner, hatalarını araştırır. Malına, nefsine gelen âfetin, din haddini aştığı için olduğunu anlar. İman sahibi, başındaki âfetin gitmesi için yalnız duâ edip Hak'dan yardım talebinde bulunmaz; ayrıca günahlarını da hatırlar. Nefsine döner, yaptığı yanlış hareketler için onu sigaya çeker. Bunda muvaffak olunca benliğine döner, teslim olur. İşlerini Hakk'ın zâtına ısmarlar. Bunları kalben yapar ve huzurunu bulur. Artık onun bu güzel hâlinden sonra önüne açık kapı çıkar, oradan içeri dalar ve aradığını bulur. Allah'a karşı ittika sahibi olan manevî yollar açılır.

Hak Taâlâ tarafından kula salınan belâ, tecrübe için olur. Onun gelmesiyle kulun hangi renge girdiğine bakar.

- **«Biz, onları, iyilik ve kötülüklerle deneriz.»** (A'raf/168) Âyet-i Kerimesi bu mânayı taşır.

Âdemoğlunun kalbi, hayır ve şer, izzet ve zillet, zenginlik ve fakirlik hâlleri ile istikametini bulur. Bu hâller durmadan değişir. Bu değişiklik arasında kul, bütün nimetin Allah tarafından olduğunu anlar ve şükür yolunu tutar. Burada şükrün gerçek mânası, tam mânasiyle tâattır. Dilin ve diğer duyguların İlâhî kudret önünde sesini kesmesi ve aksülâmel göstermeden bütün hâllere sabırla karşı koymasıdır. İman

sahibi, bunu benimsedikten sonra yaptığı yanlış işleri ve cürümleri itiraf etmesi icap eder. Öyle olmalı ki, tir adımında hata olsa derhal anlamalı ve ikinci adımı iyilik olmalı. Bunlar olunca ona şu müjde verilir:

- İşte şahın kapısı, gir...

İman sahibinin bir adımı şükür, diğeri sabır olursa muvaffakiyet onu takip eder. Ve şahın kapısını hemen görür. Hemen o anda, bu gözün görmediği, kulağın işitmediği, beşer kalbinin hatırlayamadığı şeyleri sezer. Artık bundan sonra iyilik ve kötülük nöbetleri kalkar, İlâhî âlemde karşılıklı konuşma, anlaşma, oturma hâli başlar.

Ey Iraklı, bunlara aklın eriyor mu?.. Ve ey çizilen daire içinde dönen, bunlara aklın eriyor mu?.

Ey ahmak, kalkman ve oturman ihlâs dışı. Halk için namaz kılar ve yine onlar için oruç tutarsın. Gözlerin halkın yemek tabağında ve onların evinde...

Ey insan zümresinden ayrılan ve ey doğruların ve erenlerin safından çıkan, bilmez misin ki, ben sizin büyüğünüzüm. Sizi ayara vurur, neye yaradığınızı ve ne olduğunuzu açığa çıkarırım. Çalış, gayretini arttır; bu hâlini benden uzak et. Kılıcını benden Uzağa at.

Ey cahilcik, hele sen hiçbir hâl üzere değilsin. Hâline acırım, kopuk iplerini bağlarım. Sana daima nasihat ederim. Çünkü ben, zındık, riyakâr ve bir deccâl olarak ölmenden korkarım. Bu işin sonucu olarak da nifak ehlini bekleyen kabir azabı ile karşılaşmandan korkarım. Bunlardan emin olmak için bulunduğun kötü hâlleri kısmaya ve yok etmeye bak; o hâllerden soyun, takva libasına bürün. Yakında öleceğini bil, dolayısiyle takva hâline geç. Bu sözlerimi senin için derim. Aramızda bir düşmanlık yoktur. Bu sebeple sözlerim başka bir maksada dayanmaz. Ölünce dediklerimi hatırlarsın.

Salih insanın görünüşü, hâlini anlatır. Hakk'a tam arif olanın dili tutulur, ama Hak konuşturur. Hak'la zengin olurum, sıkıntılı hâlimi O'na arz ederim.

Küçüktüm,, bulunduğum yerde bana sesler gelirdi.

- Ey mübarek, diye bir ses duyar ve kaçardım. Ben yine gizlice ona benzer sesler duyarım ve bana:

- Seni hayır içinde görüyorum, deniyor. Fakat, hiçbirine önem vermem.

Kurtuluş yolunu arıyorsan bana uy. Sohbetime devam et. Benden kaçan birini görürsen, hemen damganı bas. O münafıktır.

İman sahibinin hem kalb gözü, hem de baş gözü bulunur. Baş gözünü yumduğu zaman kalbi açılır; kalb gözünü kapadığı zaman da baş gözü açılır. Her iki gözü ile Hakk'ın tasarrufunu, hikmetli işlerini ve tecellilerini görür.

İman sahibi tam olursa Musa peygambere gelen hitap ona da gelir. Hak ona:

- **«Sana peygamberlik vermem ve kelâmımı nasib etmemle seni İnsanlardan üstün tuttum; onların üzerine seni seçtim.»** (A'raf/144)

Buyurmuştu. Sonra şu hikâyeyi anlatmıştı:

- «Sen bir gün, koyun gütmekteydin. Onlardan biri kaçtı. Sen ardından koştun. Sen de yoruldun, o da... Tuttun, bağrına bastın. Ve... «Ey mübarek, neden kendini, ayrıca beni de yordun?» demiştin. İşte perdelenmiş olmanın çeşitli sebepleri ve ilâçları var. Onun başlıca tedavisi, sebepleri araştırmak, yapılan hatadan tevbe etmek ve Hakk'a karşı irfan sahibi olmaktır.

Her bakımdan yol almış, masum ve mahfuz zâtlar için, tekvinin lâfı olmaz. Tekvin sıfatı yolda yürümekte olanlara kendini gösterir. Ülkeleri ve bölgeleri aşmadıktan sonra sana söz hakkı tanınmaz. Karayı, denizi geçmeyince sana söz söyletilemez. Halkın ve nefsin toprağını eş. İlim ve hikmet deryasını aş, daha sonra sahile geç ve konuş...

Allah yolcuları için ne gece, ne de gündüz vardır. Onlara göre hepsi de birdir. Yemekleri hasta gibi yerler. Uyumaları bir nevi baygınlığa benzer. Konuşmaları bir zaruret icabı olur. Hakk'a arif olanın dili tutulur, ama o arzu ettiği takdirde, aletsiz, edevatsız konuşturur. Dilediğinin kapalı ağzını açar ve arzu ettiği gibi konuşturur. Tertibin, hastalığın ve mühletin orada lâfı olmaz. Hakk'ın konuşturduğu zât için dilin bulunması şart değil. Hakk'a karşı her şey aynıdır. O'na karşı parmakla dilin ne farkı olabilir ki?.

Öyle kullar vardır ki, onlar için ne perdelerin lâfı olur, ne de herhangi bir bağın... Kapı, kapıcı nedir ki?.. Onlar için izin ne ola ki?.. Sonra tayinin, azlin, şeytanın veya sultanın lâfı mı olur? Ha cennet binaları, ha diğerleri... Hepsi onlara karşı bir... eşit...

Bugünü yitiren, ebedî ziyan içinde sayılır.
İlk adımı atmadan, ikicisini neyinle özlersin? Birinci adım atılmadan, ikinciye sıra gelmez, ilk adım, kendi vücut evinden ayrılmanla başlar. İkinci, Hakk'ın nimeti olarak alacağını alırsın. Ve şöyle dersin:

- **«Âlemlerin Rabbı Allah'a hamd olsun.»** (Fatiha/2)

Sonra O'nun kapısında durur, şu münacaatı yaparsın:

- **«Sana kulluk eder ve Senden yardım taleb ederiz.»** (Fatiha/5)

O'nun tecelli yüzünü görünce secdeye var ve O'na yakın ol. O'nun nimetine erdikten sonra, o nimetleri Hak'dan gayrına izafe etme.

Sen müşriksin ve Allah'ın nimetlerini tağyir etmektesin. Dolayısiyle Allah da sende mevcut nimetleri başka hâle soktu. Küfür zünnarını kopar ve yanlış yoldan dön. Bu hâlde senin dış hâline kim bakar?.. İçten tevbekâr ol. Sırrını Rabbın için temizle.

Ey evlâd, evlâdcık!.. Peygamberi düşün... Ona nübüvvet geldikten sonra, hayli zaman o hâlini sakladı. Yıllarca böyle gezdi. Seneler birbirini tüketti; sonunda:

- **«Rabbından sana indirileni tebliğ et,»** (5Maide/67) emrini aldı ve işe başladı.

Sen bir şey görürsün, fakat saklamasını bilmezsin. Evinde bir kumaş hışırtısı duyacak olsan kapını açar, hemen satışa çıkarırsın. Senin olduğunu nereden bilirsin? Belki o bir komşunun malıdır, sana emanet edilmiştir.

Kalbin felah bulması şu dört şeye bağlıdır:

Birincisi, mideye inen her lokmaya dikkat.
İkincisi, Hakk'a tâat için bir gönül feragati.
Üçüncüsü, elde bulunan iyilikleri korumak, keramet hâlini esirgemek...
Dördüncüsü, Allah'ın zâtından alıkoyan her şeyi terk etmek...

Bunların içinde en çok önem taşıyan, lokma işidir. Onun için de, hiç bir tedbirin yok. Bu hâl, tam şifa veren verâ' hâlini bulmakla hasıl olur. Verâ' sahibi olmak, insanı birçok hatalı işlerden koruduğu gibi Hakk'ın tecellisine dair bâzı şeylere de vukuf peyda eder. Dolayısiyle insana, din hududunu koruma arzusu aşılar...

İman sahibi, yerken, içerken durur, dikkat eder. Kitap ve sünnetin iznini alır, sonra yer. Bir zaman böyle hareket eder; sonra Mevlâsına yakınlık duygusunu bulur. Artık O'nun emrine göre yapar. Yine O'nun emrine göre yapmaz veya yaptırmaz. İman sahibi, daima Hakk'ın dileğine ve emrine uyar. Bilgisi, Hakk'ın bilgisine bağlanır. Bir kimseye yardım etmek isterse, O'nun yardımı ile yapar.

Ölüm kapınızı çalmadan Hakk'a karşı ahdinizi tazeleyiniz. Sonra kasırga diner, toz kalkar ve perişan hâlinizi görürsünüz.

Ey tembeller, cahiller ve gafiller, yakında hâlinizin perişan haberini alacak ve durumunuzu öğreneceksiniz.

Bir sual:

- Nefis ki, hain olarak tavsif ediliyor. Onun verdiği fetvanın gerçeğe uymasını nasıl sağlayabilirim, doğruluğuna nasıl kani olurum?

Bunun cevabı şudur:

- Nefsini öldürüp yeni bir şekilde diriltmeye çalış. Onu, hayrını şerrini bilen bir bilgin ve hayırda tam yer almış olarak bulmaya bak. Kötü şehvet ve tad kapılarını ona kapa... Uygunsuz arzulara karşı onu koru, hapse koy. Tâ o nefsin rengi soluncaya ve arzularını sırrın emri ile alıncaya kadar onu serbest bırakma. O nefis, böyle çetin bir mücadele sonundadır ki, kalbe döner.

Allah yolcuları, çok kerre gecenin gelmesini ve ayalin uyumasını arzularlar. Kalbleri tamamen Allah'da olmasına rağmen, evlâd ve ayal yükü ağırlığını omuzlarında taşırlar. İçten Yaratan'a bağlı olur, ama dıştan sebepleri elden atmazlar. Dış duyguları daima, sebepler içinde oyalanır.

Bir felâketin gelişinden önce Hakk'a kalbini bağlamış isen onun gelişi anında yalnız Hakk'a dönersin. O felâkete, Hak'dan gayri açıcı göremezsin. Ve görürsün ki, hayır ve şer. O'nun katından geliyor. Zarar, fayda, izzet, zillet, zenginlik, fakirlik hep O'ndan oluyor.

*

Bir sual daha soruldu:

- Bâzı zâtlar şöyle der: «Bir şahsın görünüşü ve onun sende bıraktığı tesir, fayda sağlamıyorsa, ondan alacağın öğüdün bir hayrını görmen kabil değildir.» Bu cümlenin hakikî mânası nedir?

Bunun cevabı şudur:

- Büyük zâtlar, öyle kerimdir ki, onların gözünde dünya silinmiş, yerine âhiret gelmemiştir. Kalbleri de aynı duygu ile doludur. Onlar, yalnız Yaratan'larını anarlar. İşte bu zâtları düşündüğün zaman sana fayda gelir.

Bir velayet sahibi kul, kuru bir yere baksa, Allah onun bakışı sebebiyle orayı ihya eder. Onlar sapık dinlerden birine, bağlı olana nazar etseler, o dem hidayeti ve gerçek, yolu buldururlar.

Bir zât şöyle dedi:

- Sizi, kürsü yanında bulunan ağaca dayanıp konuşur görüyoruz, bunun hikmeti ne?

Şu cevabı aldı:

- Ona dayanırım, çünkü o benim yakınımdır. Sonra onun bâzı özelliği var. Her şeyi olduğu gibi görür, fakat bir şey demez. Sonra o, hiç uyumaz. İşte bunun için ona dayanırım. Biz kalbine daha yakınız. Bu sorudan kasdini anlarız.

Ey süt kardeşim, anlattığım vasıfları kendinizde toplayabilmeniz için başta Allah'a karşı ittika sahibi olmalısınız. Her hâlinizde O'nun size bakar olduğunu bilmeniz ve ona göre hareketlerinizi ayarlamanız icap eder. Dediklerimi yapar, O'ndan hem çekinir, hem de O'na talib olursanız sizi sever ve hizmetinizde olurum.

Bir kul, zâhid sıfatına bürünür ve Hakk'a döner, cömertlik vasfını taşırsa; Allah ona hikmet kapılarını açar, Zâtına yakınlık duygusu verir, daha da yakın kılar. İlâhî bilgiye ıttılâını arttırır. Hak Taâlâ kulunu severse, bilgi hazinesi kapısını açar ve ona gösterir.

Her hâlde iyi edeb sahibi olmak icap eder. İyi edeb yoluna ermek için yok olmak, her varı hiç etmek gereklidir.

Allah yolcuları, bütün halleriyle, Hakk'ın sevmediği şeyleri anlatır, kulları onlardan uzak tutmaya gayret ederler. Bu hâli, onların içinden, dışından, kalbinden okumak kabildir. Onlar kendilerini kötülükten koruma kudretine sahip ve Hak katında kerim olarak tavsif edilen zâtlardır.

Sizin her biriniz, ayrı ayrı tahlile konsa, mabudunuzun, altununuz, gümüşünüz olduğu anlaşılır. Böyle olan bir kimsenin elinden bir altunu çıksa, kıyameti koparır. Bir cuma veya cemaat namazını geçirse aldırış etmez. Bir fâcir, fâsık cinsinden evlâdı ölse, günlerce ağlar. Daima halktan biri ile ülfet edip kalmayı arzular. Çünkü melekler onunla olmayı arzu etmezler. Çünkü melekler temiz kalb sahibi ile sohbet ederler. Benliğini kirden temiz eden her kul, meleklerle sohbet eder ve konuşur.

Ey Hak'dan, dinden, imandan uzak olan, ey dünyaya dalan, nefsin, tabiatın ve kötü arzuların peşinde koşan, halka tapan ve Hakk'ı unutan! Elbette bir gün Hakk'ın huzuruna çıkacaksın. İyisi halkı, nefsi bir yana at ve O'na bağlan. Bunu hemen yapmaya koyulursan, emin hâli bulursun.

Zikirsiz, fikirsiz, Hak demek boştur. İlimsiz, irfansız, Hak demek bâtılın tâ kendisidir. Hangi iş olursa olsun, Hakk'ın zâtından başkası için olunca yok olmaya mahkûmdur. Dünyayı arayan çok, âhireti arayan pek az; Hakk'ı arayan da azdan az...

Sen, gece gündüz, dünya ilesin ve ona hizmet etmektesin. Ona taptığın için seni

hizmetçi hâline soktu; halbuki dünya bana hizmet eder. Ayrıca onun içinde dönmekte olanlar da bana hizmetçidir.

Ey tedbirci hâlin nice?.. Yaptığın her işde din eli olmalı. Ve yaptığın işlerin, gerçeğe uygun olması için ilmin fetvası gerek... Ondan alacağın iyilik için emri kabullen, kötülüğe dair tavsiyesini de tut. Dünyanın sana güzel gösterdiğini alma; Rabbına müracaat et, gerçeği ara. Alışında, satışında titiz ol. Yediğin bir lokma dahi olsa dikkatli ol, dur, düşün. Almanda, vermende ve konuşmanda dikkati elden bırakma.

Bir şeyin Allah için olduğuna kani olursan, temiz bil, al.
Bir şeyin O'nun Zâtından gayri için olduğunu anlarsan, onu da bırak.

İnsanda sevgi galip gelince seçme kabiliyeti azalır. Dünya ile âhiret ayırd edilemez. Kabulle red birbirine karışır. Kalbini Hakk'ın sevgisi ile dolduran, hayırda ve şerde mevcut güzelliği birleştirir. Bu hâle gelenin bütün cihetleri bir yön olur. Tek yön olur, o da Hakk'ın Zâtıdır...

Sevgi her şeyi birleştirir. Haberi verilenle, gözle görüleni aynı yapar. Zararlı ile faydalıyı, tek cepheden gösterir. Sevgi taşıyan kalb, daimî bir vecd ve yenilikler içindedir. Orada bir bakarsın, Hakk'ın celâl sıfatı tecelli eder, onun zikri olur. Bir bakarsın cemâl tecelli etmiş ve O'nun zikri başlamış. Onun günleri daima bir dehşet içinde geçer. Her ne kadar yaklaşsa, daha öteye geçmeye devam eder. Aradığını görüp yaklaşmayı arzuladıkça yol uzar, gider. Musa peygamberin gördüğü nur ateşi de böyle idi. Musa (A.S.) görüp yaklaştıkça, o uzaklaşıyordu. Ve nihayet:

- **«Muhakkak ben Allah'ım,»** (Ta-Ha/14) hitabını duyuncaya kadar o ateşin peşinde gitti.

Kalb de böyledir. O yakınlık nurunu görür ve ona doğru ilerler. Ona her adım attıkça uzağa kaçırır. Bu hâl, kitabın yazısı yerini buluncaya kadar devam eder. Adımlar son haddini bulur. İşler değişmeye başlar. O zaman tâlib olan matlûb olur. Gayecinin kendisi gaye olur. Arzu duyup yürüyen, arzulanan zât olur. Çünkü, Hak tarafından cezbe gelmiştir; O'ndan bir cezbe insanların ve cinlerin yapmakta olduğu işlerin tümünden değerlidir.

Hak Taâlâ Hazretleri kuluna baktığı zaman, onu, tabiat yuvasından ayrı, halka veda etmiş, şahsî heveslerini bir yana itmiş bulursa, işte o dem yakınlığını verir. Kul, Hakk'a tâlib olur, O'nun gayretine düşer ve kalkması, oturması O'nun için olursa lütuf bucağına varır. Hak Taâlâ, kuluna baktığı zaman: Onu namaz, oruç, cihad içinde ve yalnız, kimsesiz, aynı zamanda dikkatli ve her karanlığa ışıkla vardığını görürse onu, geçmişte aldığı karar icabı fazilet sofrasına alır.

Sen yükselmeyi arzularsın, ama henüz tohum hâlindesin. Cennete girmeyi dilersin, fakat ona vardıracak işleri yapmazsın. Bâzı büyükler dediler:

- Nefsini ülfet edilmiş şeylerden al.

Tabiatın icabı yeme. Hak'dan vaki bir emir olmadıkça, bir lokma dahi ağzına koyma. Hakk'ın emri dışındaki ilâçları da alma. Olur ki, tıp kitapları fetvası ile alınan deva yüzünden mühim bir mizaç değişikliği olur. Salih kullarına O sahip olur. Salih kulun tabibi O sevgilidir ve her an O'nun hanesindedir, Hak Taâlâ, çeşitli tecellileri ile kulunun gıdasını verir, meşrubatını içirir.

Geylânî Hazretleri bundan sonra heyecanla ayağa kalktı. Sağa, sola ve öne doğru sallanmaya başladı. Hakk'a teslimiyet ifade eden bir hâlle elini semâya doğru açtı. Konunun devamı müddetince ellerini indirmedi...

Sonra, şöyle dedi:

- Vah içimde yanan ateşe, vah başıma gelen musibetlere. Bunları sizin için duyarım.
Sonra elini duâ için uzattı ve duâ etmek için oturdu. Bir müddet konuşmadı. Daha sonra ayağa kalktı, rengi kâh sararıyor, kâh kızarıyordu. Bu hâller içinde konuşmasına devam etti ve şöyle dedi:

- Bir kalb, dünya varlığından açılır, Hak yakınlığına misafir olursa, kullardan bir talebde bulunmaz. Onlardan af dilemez ve masum olduğunu onlara anlatmak ihtiyacını duymaz. ,Yer zemininden yaratılmışların son durağı olan Arş'a kadar dolan halkın hiçbirinden beklediği olmaz. Ona göre her şey Zâttan ibarettir ve mahlûk yoktur. Ve sanki Hak hiçbir şey halketmedi. Varlıkta Zâtından başkası yok. Bu anlayışa sahip olan kalb vahid olan Hak için tektir. Seven ve sevilen O'dur. Tâlib ve matlûb O'dur. Zâkir ve mezkûr yine O... O'ndan başkasını göremez.

*

Geylânî Hazretleri vaazına devam etti:

- Bana, bu beldeye inecek bir belâdan haber geldi...

Sonra, o ülke için duâ etti. Belânın açılmasını Hak'dan diledi. Hâlinde, karşısındakini perişan edecek bir heybet vardı. Devam etti:

- Ömrüme yemin ederim ki, bu ülkede ölüme ve asılmaya müstahak insanlar var, lâkin bir göz için bin göze ikram olunuyor.

Allahım, onlar için bizi helak etmektesin ve onların hatası yüzünden bizi yakalamaktasın, bağışla... Sonra sert bir hâlde şöyle dedi:

- Dostla düşmanı, her şeyi eriten kader ocağına koydum. Eridi ve ikisi de tek şey oldu.

*

Keramet ve mucize kabilinden şeyleri taleb etme. Mucize taleb ederek peygamberlere zahmet verme. Keramet sahibi olmayı arzu edip velîleri üzme. Hakk'a yakın olmayı ve O'nunla sohbet hâlini bulmayı arzularsan böyle yap. Sohbet hâline devam edersen lokmanı o gönderir, yersin. Giyeceğini o gönderir, alır giyersin. Keramet ve mucize gibi işleri taleb etmen sana hicab olur. Sonra keramet ve mucize emrinden gelen şeyleri reddetmen yine bir hicab olur... En iyisi, hiç tâlib olmamak... Bir kimse, velî kulların yolunu tutar, onların yardımıyla Hakk'a kavuşursa, ins, cin ve melek ona hizmetçi olur. Velî kullar, bir yandan kaybeder, bir yandan bulurlar; tâ Hakk'a varıncaya kadar... Tâ dünya sevgisinden doğan ateş sönünceye kadar... Bu hâller ki oldu, cümle varlık onların hizmetinde durur. Lütuf, sevgi bu yoldadır.

Hak yakınlığı kapısına girme izni verildiği zaman, o zâtları âfetler karşılar. O âfetler nefislerini eritip bitirir. O âfetler Celâl sıfatının tecellisidir. Bu tecelli sayesinde, hem nefis erir, hem de bir benlik duygusu varsa yok olup gider.

O âfetlerin geliş şekilleri çeşitli olur. Bazen zahirî nimetler kısılır. Bazen zahirde

giyilen libas cinsi yok olur. Bunlara tahammül edilince kalb her kirden temizlenir ve saf bir iç âlemi olarak kalır. Ülfet şarabı verilir ve fazilet taamı yedirilir. Keramet tacı ve minnet libası giydirilir. Ledünnî ilim ve hikmet bol bol gelir. Sonra şah, o verilen ledünnî ilimle hikmetlerin isimlerini bir bir öğretir. Hak Taâlâ gelmişte ve gelecekte verilen cümle nimetleri ayrı ayrı o kullara tanıtır.

Hak Taâlâ, bütün nimetleri birer isme bürür ve sevdiği kulların ıslâhı için varlık âlemine çıkarır. Dolayısiyle onlar da hidayeti bulur, Hakk'ın sefiri, delili olurlar. Daha sonra o kulların kalbine Tekvin sıfatı tecellisi hakkını yerleştirir. Dillerine duâ ettirir ve icabet husule getirir.

Bu zaman âhir zaman oldu. Nifak ve daimî bir kibir devri oldu. Herkes kendini beğenmekte. Her yerden küfür kokusu geliyor.

Kendini beğenme perdesine bürünmen, seni Hakk'ın gözünden düşürür. Küfürle kibir bu yolun zıddıdır. Her ikisi de Hakk'ın kudsî tecellisinden alıkoyar.

Bir kimse sana nifakın ne olduğunu sorarsa, ona, Peygamber (S. A.) efendimizin şu Hadîs-i Şerifini oku:

- **«Münafık, emanete karşı hiyanet eder. Konuşmalarına yalan katar. Verdiği sözde durmaz.»**

İman sahibini, Hak'dan alıkoyacak tek şey yoktur. Onun için ne libasın önemi, ne yemeğin değeri, ne de evliliğin kıymeti vardır. Ona göre sevinç ve muayyen bir hâlde karar da yoktur. O, manevî âlemdeki yerini görüp orada lâkabını işitinceye kadar sükûn bulamaz ve rahat edemez. Onun rahat edebilmesi için ezeldeki hâlini görmesi, halvet hâlinde ismini işitmesi icap eder.

O tek başına sahralara kaçar ve dağ başlarında uyur. Melekler onun hâlini görür ve birbirine sorar:

- Bu adam kim?..

Diğeri cevap verir:

- İşte bu falandır. O sevilmiş olan kullardan biridir... Ya da kırklardan, yedilerden veya üçlerden bir tanesidir. Onun şöyle, şöyle hâlleri vardır.

O zâtı, kader eli, sağa sola çevirir; yine kader eli lokmasını yedirir. Şu Âyet-i Kerime onlar hakkında buyurulmuştur:

- **«Allah onları kuşatmıştır.»** (Büruc/20)

O kul, sahraları, dağları dolaştığı sıralarda, kalbi hatiften bir nida duyar. Meselâ şöyle denir:

- Artık evine dön. Hazineni esirge, özünü saklamaya bak. Sanki iç âlemin derin bir uykuda. Ve sırrın, kalbin, Hakk'a doğru yükseliyor. Hikmetler kitabı önünde dur ve ilim kitabı içinde uyu. Tâ, baliğ oluncaya kadar, hâlin böyle gitsin. Çocukluk devren geçinceye kadar bu hâli bırakma; o zaman Hakk'ın kudreti sana lokmalar ihsan eder ve İlâhî kisveler giydirir.

Sen bu hâlleri arzularsın ha, olmaz. Sen, tabiat, heva ve şehvetle dopdolusun. Namaza kalktığın zaman içinden neler edersin, bilir misin? Alış veriş yaparsın, yersin, içersin, hattâ damat bile olursun.

*

Biri kalktı ve hastalığının ilâcını sordu. Şu cevabı aldı:

- Haram ve şüpheli şeyleri yememen... ikincisine gelince, nefsin emrettiği yasak işlerden kaçmak. Kul, yasaklardan kaçar ve helâl lokma yerse, ona Hak yardımcı olur. Bu kul, herhangi bir şeyden canı sıkılsa, o sıkıntının sonu ikincisi ile birleşse, bilmeli ki: Onların hepsi Hak Taâlâ'nın izni ile açılacaktır. Bunu bilince sıkıntısı azalır; bunların azalmasından ayrıca manevî bir neşe payı alır. Varlık ona gelir; hidayet, geçtiği yola çıkar. Önünde hiçbir güçlük kalmaz. Onu sebata erdirmek ve sükûna kavuşturmak için önüne çıkan taş toprak seslenir:

- Ey Allah'ın velîsi, arzuladığı ve kendine yakın kıldığı zât.

*

Bir şahıs kalktı ve dedi ki:

- Bana duâ et...

Hazret şu duayı yaptı:

- Allah'ım, beni Zâtından ayıran yaratılmışlardan uzak kıl. Şu şahsı da aynı şekilde yap. Hem onu, hem de beni halka dilencilik etmekten uzak eyle.

Bir kimse halka el açmaktan azat olursa Hakk'ın kapısına koşar. O'nun yakınlık duygusunu bilir ve zengin olur. O'nun yakınlığı ile varlığa kavuşan, daima zikreder. Hakk'a şükreder, Hak'dan gayri kimseden bir talebde bulunmaz.

Sahralarda ve dağlarda dolaşır, haddinden fazla taam işleri ile meşgul olmazsan, gönül evinden hikmet gözleri açılır.

Kalbini şeytandan koru. Onun en önemli silâhı halktır. Onların vasıtası ile seni yere serebilir.

Önce kalbini güzelleştir. Sonra da dış cepheni...

Uğraşılması gereken en önemli iş, halkın içine dalıp manevî hâl üzere sebata bakmaktır. Ayrıca onları da manevî yolda geliştirip sebat etmeye alıştırmaktır.

İnsanı, daima arzuları zindana atar. Yusuf (A.S.) peygamber güzeldi. Kuyudan alındıktan sonra Yakup (A.S.) peygamberi bulmak istedi. Bu taleb uğrunda kaçıp pederini bulmayı dilediği anda, onu gören âşık oldu. Bu olanlar ve onun zindana atılması şahsî talebi yüzünden oldu. Yâni, pederini kendi kasdı ile, İlâhî bir emir olmadan bulmayı arzu etmesi sonunda hâsıl oldu.

Tâyin ettim birini aramızı bulsun;
Varsın âlemle benim aram harab olsan.

*

Halkın nidacısı geldi, onu dinleyiniz. Halkın üzerimize yaptığı binaları yıkınız. Tâ,

yazılan yerine gelinceye kadar bu hâlde devam ediniz.

Şimdilik konuşma. Su çekilsin ve kurbağa açıkta kalsın. Yer Hakk'ın ibâdeti için hâlî kalsın. Sırrın, O'nun katında kudret gemisine yüklensin. İç âlemine, o kudret gemisinde yürümenin ve yükselmenin Allah adı ile olacağını telkin et.

Allah'ın kulları ile sohbet ederken dikkatli ol. Onlarla sohbet etmek, arslanla olmaya benzer. O senin gayrınla doymaya bakar ve seninle meşgul olamaz. Ona gider, yakınına varır ve ona iltifat edersen seni sezer, gerekeni verir. Doğru zâtlar hep böyledir. Onlar, daima bir şahsın sohbetinde bulunmaktan hâlî kalmazlar.

Cüneyd'in arkadaşlarından bir zât vardı. Hatırına bir şeyler getirir ve kimseye demezdi; ama Cüneyd onu anlardı.

Aralarında şu konuşma geçti:

- Kalbinden konuş, dedi Cüneyd.

- Konuştum; söyle bakalım ne dedim? diye sordu arkadaşı.

- Şöyle, şöyle konuştun....

- Hayır, öyle değil.

- Bir daha konuş.

- Konuştum, söyle.

- Şunu, şunu söyledin.

Bu konuşma birkaç defa tekrar edildi. En sonunda Cüneyd Hazretlerinin arkadaşı şöyle dedi:

- Doğrusun; ben, kalbindeki safa âlemini denemek istedim. Haddizatında hepsini bilmiştin.

Onların kalbi, İlâhî iradenin mecraları ve İlâhî bilginin hazinesidir. İlâhî sırlar oradan zuhur eder. Kader hazineleri, yine kader vadisinde dolaşır gelir. O büyük zâtların iç âlemleri, kader tümseklerini aşıp uçtuğu zaman, İlâhî ilim ve esrarı bulur.

Bir kuru sopadan ibaret olan odunla ne iş edilir?.. Mâna âlemi olmayınca dış görünüş neye yarar?.. Bunlar, her bakımdan iflâs içinde oldukları gibi kör, sağır ve anlayışsızdır.

Bâzı insanları anlatırlar:

- Bir dileğinin yerine gelmesi için, zamanın şahına bir yıl durmadan her gün yazmak suretiyle üç yüz altmış hikâye yazmış ve sonunda da arzusu yerine gelmiş. O zât, bunları yazarken bir defa bile usanacak olmamış. Sen günün ve gecenin pek azını ibâdete harcarken usanır, yılarsın. Hakk'ın zâtını bırakır, halk ile uğraşırsın. Bu hâlinle yukarıda anlatılan zâtı hiç hatırlamaz mısın? Mademki halkı kalbinde taşırsın, felah bulacağını umma.

Halkı bırak, Hakk'a dön. Durağın, Hakk'ın yakınlık kapısının eşiği olsun. Orada devamlı duracak olursan sevgi ve yakınlık eli seni o canibe çeker ve oranın yerlisi olursun. Hattâ oradaki güzel basamakları ve yerleri görebilirsen, her yandan sana açıklık gelir; genişler ve ferah bulursun.

Kanatların kuvvet bulur, onlarla gördüğün güzel binaların şeref yerlerini gezersin. O şeref yerleri senin burcun olur. Oraya çıkarsın, düşecek olursan yine oranın avlusuna düşersin. O ev sahibinin eli üstünde döner durursun.

Her çağrısı makbul olan bir dal olursun. Halkın iyiliğini dilersen söylenen işleri yap. Aksi hâlde, boş hezeyanla uğraşma; onlara hiçbir faydan olmaz.

Namaz, halkı kalbden çıkarıp attıktan sonra kılınırsa, Hakk'a vuslat sayılır. O anda cisim ikiye ayrılmaz. O, ya Hak'la birleşir yahut halkla... Varlığını Hak yola harcayan zâtların namazı budur. Diğer kulların namazına gelince, onlar cenneti kalblerinin sağına, cehennemi sollarına alırlar. Sırat köprüsünü önlerinde görür, Hakk'ı da bütün hâllerine vâkıf bilirler.

Sevgi ehlinin namazı ise, daha başkadır. Onlar halk âleminden tamamen ayrılır, Hakk'ın zâtı ile olurlar.

Her şeyin bir belirtisi olur; sonra ona göre iş yapılır. Nefsin açıkça onda bir eziklik sezer, hemen isteğini verirsin. Allahü Taâlâ Hazretleri şöyle buyurur:

- **«Rabbın ona, kötülüklerini ve iyiliklerini ilham etti.»** (Şems/8)

- **«Güldüren O'dur, ağlatan O'dur.»** (Necm/43)

Bu âyetlerin ahkâmı ile amel kolay olmaz. Ancak kalb, şahına vâsıl olunca ilhamını O'ndan almaya başlar. O kez, ilham ve fiil tecellisini görmeye başlarsın, hareketlerin onlara göre olmaya başlar.

Kalbinde sağduyu varsa, tam varlığa ermeden de kalbine gelen şeytanî iğva ile İlâhî duyguları ayırd edebilir, dolayısiyle her şeyin iyi tarafını içinden duyar ve ona göre işler tutarsın.

Allah için bir sohbet arkadaşı taleb ediyorsan, sakin hâlinin avdetini bekle. Gözlerinin uykuya daldığı saati ara. İyi bir abdest al, sonra namaza başla. Yapacağın iç temizliği ile namaz kapısını aç. Namazınla da Rabbın kapısına yanaş. İşte bundan sonra Hak'dan sohbet arkadaşını taleb et.

Yalvar ve şunları söyle:

- En iyi sohbet arkadaşı kim?.. Kimdir bana delil olacak?.. Senden bana kim haber verecek?.. Tek olan zamanın ferdi kim?.. Halife kim?.. Vekil kim?..

O'ndan ümit kesme, çünkü o, Kerîm'dir. Ümidini boşa çıkarmaz. Şüphe etme; kalbine ilhamlar yağdırır, sırrına ondan nidalar olur.: İstediğin yönü açar. Kapılar bir bir açılır. Yollar ışıklanır. Her kim ciddî olur, arar ve çalışırsa arzu ettiğini bulur. Hak Taâlâ, bir Âyet-i Kerimede şöyle ferman buyurur:

- **«O kimseler ki, uğrumuzda çabalarlar, elbette onlara hidâyet yollarımızı açarız.»** (Ankebut/69)

Bu kelâm gerçeğin ifadesidir. Hastalık senin, Hakk'ın kelâmında şüpheye kapılma. Kalbini tek yöne bağla. Bütün cihetleri birleştir. Hepsi Bir için olsun. Böyle yaparsan O'na yakınlık hâli bulursun. Gayen O olsun.

Nefsini düzelt, büyük zâta teslim ol. Onunla sohbet ederken pençeli bir arslanla sohbet eder gibi ol. Ondan sakın. Kalbini ona karşı temiz tut.

Onun fakir hâlini görüp kaçma. Şanlı bir sülâleye mensup olmadığına bakıp kalma. Razı hâllerinde muhtemel hatalara gözünü dikme. Dilinden iyi konuşma çıkmayabilir. Okuduğu ibarelerde tâbir hatası da belki mevcuttur. Bunlar seni meşgul etmesin. Asıl mâna onun derûnunda saklıdır. Dışındaki şeylerle eğlenme. Onun niyetini, zannına göre tevil edip mâna çıkarma. Onun yüzünde kusur arama. Onun karşısına çıktığın zaman hemen söz etmeye heveslenme. Onun karşısında, maneviyata dair hâl izhar etme. Onun hâllerine bak. Rabbından neler alıyor, onu gör.

O, bir kâtiptir, emri başkası verir. O bir sefir, elçidir. O daima işarete bağlıdır. Uyma emri başka yönden gelir.

O, bir işin tâbirini yapar, esas ibare sahibi başkasıdır. Hak onun dilinden neler saçıyorsa kapmaya bak. Onun zevkini bozmaya kalkma. Onun çizdiği sınırı aşma. Başın eğik olsun. Korku ve çekinme hâlini bırakma. Onu ithama kalkma. Sözünde ve işinde kusur arama. Akıllı geçinen zümrenin hepsinden üstün gör onu.

Hakk'ın sana nasip ettiği o zâta teslim ol. Kendine göre seni Hakk'a çeviren o olsun. Onun gayrından gelen hiçbir şeyi kabul etme. Başkaları meyve getirirlerse yeme, bir şey sorarlarsa cevabını verme.

Dış yaratılışımız hayvanların yaratılışına benzer Tabiatlarımız uyar. Ama, bizi bâzı önemli işler onlardan ayırır. Başta akıl, bizi o zümreden tamamen ayrı tutar. Sonra, meşru yola koyulmak, ilim sahibi olmak da, onların zümresinden bizi ayrı tutar. Hak yakınlığı, marifet, tâat işleri, hayvanı zümreden bizi tamamen ayırd eder. Her şeye rağmen aslımız yine Bir'e çıkar.

Bâzı büyük zâtlar vardır. Onlar maddî olarak, halktan biri sayılır. Ama vasfında mevcut ilme sarıldığı zaman, ölünün dirilmesini isterse dirilir. Bir isyankâr, o zâtı candan anıp taam talebinde bulunsa, tabaklar dolusu gelir.

O büyük zât, bazen insanlar arasında gezer, dünyalık alır. Aldığını kendine sarf etmez. Sultanın hazinesine devreder. Onun bütün ihtiyacı Hak tarafından görülür. Vazifesi vardır, onu görür. Kendine has hiçbir iş görmez.

Allahü Taâlâ senin için hayır diliyorsa, ayıklık nasib eder. Nefsine ait kusurları bildirir.
Hâliniz bir acaip. Âlim geçinenleriniz cahil. Cahiliniz bir şey öğrenmez; mağrur durur. Zâhid geçinen kimseleriniz verilen her şeyi alır.

Dinini dünyaya harcayıp bitirme, dini. âhiret için harca.
Hak Taâlâ şöyle buyurur:

-«Rabbınıza tazarru ve sessizlik içinde duâ ediniz; o haddi aşanları sevmez.» (A'raf/55)

Şiddetle, ısrarla Hak'dan bir şey taleb eden zahire dalmış, işin içine nüfuz etmemiş sayılır. Haddi aşan Hakk'ın gayrına tâlibtir ve arzularını O'ndan gayrına arz eder bir duruma düşer.

Fihrist'e dön

Abdullah b. Mes'ud -Allah ondan razı olsun- arkadaşlarına şöyle derdi:

- Siz, kalbimin cilâsısınız.

Her kim dediklerimi Allah için dinler ve ondan faydalanırsa, kalbim hoş olur, açılır. Aksi hâlde onlar yanımda durmasın, çünkü kalbimi karartırlar.

İbrahim Peygamber ateşten halâs bulunca hayli zengin oldu. Malı mülkü çoğaldı. Şam'a gitti, orada büyük bir ev inşa etti. Orada bir münzevî hayatı yaşadı. Parayı bıraktı. Kendini ateşe atan kavmin çaresini aramadı. Onlar, o büyük peygamberin terbiyesini kabul etmediler. Onlar için Hak'la sohbetin, sevginin ve vuslatın bir değeri yoktu.

*

Biri şöyle soruyordu:

- Hâle mi uyulur, yoksa kaale (söze) mi?..

Şu cevabı aldı:

- Söze aldanan ancak avam tabakasıdır. Hâle ise, havas tabakası uyar, o da ehli olanda bulunursa...

Sen kimsin?.. Nabzını bana aç, hâlini bildireyim. Hastalığının neden ileri geldiğini teşhis edeyim, hastalık dereceni söyleyeyim ve ondan kurtulma çarelerini arayayım.

Peygamber (S.A.) efendimizin önemli bir sünneti vardı. Hastaları ziyaret ederdi. Biz sağlara koşuyoruz.

Gayretimize göre, ayaklarımız evlerinize gitmez. Ellerimiz, malınızdan alıp yemez. Bu emri biz hâlden ve kader canibinden aldık.

Bir zât vardı. On erkek evlâdı olmuştu. Ölüm geldi, onu götürdü. Peder, hepsini sevmesine rağmen servetinin, onlardan en çok sevdiği birine kalmasını arzuluyordu.
Neticede kader hükmünü icra etti; on evlâdın dokuzu da birer birer öldü. En çok sevilen hayatta kaldı, cümle servet ona intikal etti. Bu kaderin bir hükmüydü. Olanda bir ayıp var mı? İşler yerini buldu vesselam...

Allah'ım, halkın şerrini bizden uzak kıl. Nefsin şerrini bize uzlaştırma. Hevanın ve tabiatın şerrini bizden ırak eyle.

*

Sen, korkar olduğunu söylersin, ama o korktuğun denizde yüzmektesin. Halbuki korku daha başka olur.

Allah'tan, ancak O'nun bilgi sahibi kulları korkar. Onlar tam bilgi sahibi oldukları için korkarlar.

Bir şeyin zarar vereceğini bilirsem ondan korkarım ve çekinirim. Ölüm sana mutlaka gelecek, işlerini ona göre yap.

Ey evi tavansız, ailesi unsuz, çocukları gömleksiz ve kaftansız, işte kış geldi. Kalk hazırlığını yap. İşte sultan geliyor, adımlarını hızlandır. Yırtıcı hayvan geliyor, ondan

çekin, hele ölüm pençelisinden...

Her zamanda:

- **«Sana ibâdet eder ve Senden yardım dileriz.»** (Fatiha/5) dediğin kelâmın şu demektir:

Sana tâat eder ve seni tevhid ederiz.

Hakk'ı ne zaman tevhid edersen, amelinde ihlâs sahibi olur, halkın elindeki mala göz atmazsan o yüce kelâmın mânasını yerine getirmiş olursun. Riyayı, nifakı bırakıp kalben Hakk'a karşı zelil olduğunu gösterirsen onu tevhid etmiş olursun.

Nefsin kötü isteği seni sıkıştırdığı zaman o hâlini Allah gördüğü için utanarak bırakırsan o yüce kelâmın tecellisi seni sarmış olur.

Şiddetli hırs anında, Yakub (A.S.) nebî'nin sabır parmaklarını ne zaman göreceksin? Saf, temiz ve masum hâlini ne zaman bulacaksın? Masumluk hâli, İlâhî gayretten doğar. Bu hâlleri bulunca:

- **«Sana kulluk eder ve Senden yardım dileriz,»** (1/5) âyetinin tam mânası sende tecelli eder.

Düşün o vakti, hani bir kadın, Yusuf (A.S.) nebî'yi arzulamıştı. Ama o istemedi, kaçtı. Bunu Hak Taâlâ şu Âyet-i Kerimesinde anlatır:

- **«Böylece biz, ondan kötülüğü beri ettik; çünkü o, bizim muhlis kullarımızdandı.»** (Yusuf/24)

Senin hâlin, ne zaman o peygamberin hâline benzeyecek?

O, kendisine teklif edilen şeyi kabul etmedi, Hakk'ın varlık bucağında hapse razı oldu. O tam yalnızlık bulduğu zaman Hak ona masumluk hâlini nasip etti.

Ey Allah'ın" kulları, siz de onun gibi olunuz.
Ey müridler, doğruluk hâlini emaneten de olsa, benimsemeye bakınız ve ona sahip olabilmek için Allah'a yalvarınız, taleb ediniz.

Tevekkül, sebepleri bir yana atmak ve Hakk'ın zâtından başka her şeyi bırakmaktır.
Kalb, İlâhî bir inkılâba uğrarsa melek derecesine yükselir ve onların duyup işittiğini duyar ve işitir, onların anladığını anlar. Sonra, ilerler, melekten de üstün olur.

Geylânî Hazretleri Musa'nın (A.S.) hikâyesini anlattı:

- O bir sırdır, hem de sırrın sırrı. Tur canibinden şuleyi gördü, ehlini bırakıp o tarafa yöneldi.

O neler gördü?.. Ve neler görmedi ki?.. Baş gözü yalnız yanan bir şevk gördü, kalb gözü nur... Baş gözü halkı gördü, kalb gözü de Hakk'ı... Ehlini terk ederken şöyle diyordu:

- Siz burada durun; ben bir şule görüyorum.

Kalbi bir meczub gibi gidiyordu. Ne zevcesi onu Hak yoldan alabildi, ne çocuğu, ne de elindeki malı... O her şeye rağmen ehline şöyle diyordu:

- Siz durunuz; ben bir şule görüyorum.

Ona yüksek çağrılar gelmişti. Kaderin kapıcıları onu yakalamıştı; onların elinden kurtulmak kabil değildi. Onun kavmi geldi, ehlini ve çocuklarını alıp götürdü. Fakat Musa (A.S.) Tur'a çıkmıştı; dışarıda olanlardan haberi yoktu.

Ey hüküm, yerinde dur. Ey ilim, İlâhî sırla beri gel... Ey nefis, sebat et. Ey sır ve kalb, ikiniz de cevap verin!..

Vah, bu sırları anlamayanların başına... Bu hâli göremeyenlere, inanmayanlara... Vah, o dinsizin kaybettiklerine, İlâhî nura karşı benliğine gerilecek perdeye ve çekeceği sıkıntıya...

Ve o peygamber, ehline şöyle diyordu:

- Durunuz, oraya varayım. Size belki bir haber getiririm. Yerinizde durunuz. Oradan yolu öğrenir, gelirim.

Onlar yollarını şaşırmıştı, ortada öncüleri de yoktu; öncü kayıplara karışmıştı. Onlar için yalnız en iyi vekil ve en güzel bir kefil kalmıştı. Madde sönmüş, mâna yolu açılmıştı.

*

Geylânî Hazretleri bir yöne işaretle şöyle diyordu:

- Keşke hiç yaratılmayaydın. Ve mademki yaratıldın, hikmetini bileydin. Kimin için yaratılmış olduğunu sezeydin. Ey uykucu, uyan. Seller çevreni sardı. Önündeki kim, hele bir gör. Yarın kıyamet kopacak, senden defterini isteyecekler, ona neler yazıldığını soracaklar:

- Hocan kim, peygamberin kim? diyecekler.

O gün senin için nesebin önemi olmaz. Bir gün Peygambere (S. A.) sordular:

- Senin akraban kim?.. Şöyle buyurdu:

- **«Kim ittika üzereyse odur.»**

Sesini çıkarma, çünkü aklın ermiyor. Evin deniz kenarında olduğu hâlde susuzluktan ölmek üzeresin. İki adım at, Rahman'a vâsıl olursun. İki adımda nefsini ve halkı O'na bağlayabilirsin. Ey Hakk'ı dileyen, iki adım at, hem dünyayı, hem de öbür âlemi Hakk'ın zâtından ibaret görebilirsin.

Kurtuluş arıyorsan sözlerimin çekici altında sabra alış. Sözlerimin sertliğine dayan. Deliliğim tutunca, seni görmez olurum. Sırrım ve ihlâsım öc almaya kalkınca yüzüne bakmam.

İyilik istiyorum. Kötülüğün kalbinden gitmesini istiyorum. Evinde çıkan yangını söndürmek azmindeyim. Haremini esirgiyorum. Gözlerini açmak ve önüne çıkacak o felâketi anlatmak istiyorum. Ayıl artık; azap askerleri, sorgu-sual erleri çevreni sardı.

Ey ahmak, sana yazık, yakında öleceksin. Elinde her ne ki var, eriyip gidecek. İşte şu adam, çocuğundan ayrılacak ve evini terk edecek. Hanımını bırakacak ve toprağa batacak... Kabre girecek... Karşısına ya azap melekleri çıkacak, yahut rahmet...

Ey yolcu ve ey bu âlemden intikali mukadder olan zât, sizlerden iyiliğini esirgemeyen zât, Sübhan'dır.

Ey manevî yoldan daima ilham alanlar, halbuki siz, o ilhamı görmemektesiniz.

Ey kendi başına tedbirler eden, bana haftada, ayda, hattâ senede bir defa bile uğramazsın; bir habbeciğini bile vermezsin. O hâlde karşılıksız bir şeyler al. Al bunları, saklarsan öbür âlemde bir milyon olur.

Ağırlığımı duyar, sana vurmamdan korkarsın; korkma, korktuğun başına gelmez. Her hâlimde Allah'ım bana yeter.

Benden bir kelime kapmak için bin yıllık yolu kat etmeye azmet. Şu hâlinle senin hayli yol yürümeye ihtiyacın var. Sen zavallı bir cahilsin, ama bu hâlini gidermeye çalışmayan cinsinden... Sana, dünyalık bir şeyler de versem, yine gönlün hoş olmaz.

Dünya senin gibi nicelerini şişirdi, sonra da yedi. Onları şehvetle, çok malla semirtti, sonra da yuttu. Biz dünyanın bir hayrını görmüş olaydık, ondan ötelere geçmezdik. Ayık olunuz, bütün işlerin sonu Allah'a varır. İçinde bulunduğumuz hâlin hepsi, Allahü Taâlâ'dandır.

*

Geylânî Hazretleri kürsüsünden inince bâzı talebeleri çevresini sardı ve vaazın çok sert olduğunu anlattılar. Bilhassa işaretle öğüt verdiği zât için bunların ağır olduğunu belirttiler. Bunun üzerine Geylânî Hazretleri şöyle dedi:

- Eğer vaazım ona tesir ettiyse, bir daha ayrılmaz ve derslerime devam eder.

Ve o zât, bir daha meclisten ayrılmadı, devamlı olarak vaazları takip etti. Daima Hazretin yanına mütevazi bir şekilde oturdu. Allah'ın rahmetini diler oldu.

*

Allah'ım sabır, Allah'ım af... Allah'ım, bize yardım et...

Bir kimsenin elinde bulunana tamaen önünde eğilirsen, Hak sana darılır. Bir kimse, zengine malı için tevazu gösterir, karşısında iki büklüm olursa, din bağının üçte ikisi kopar.

Sen, bütün talebini halka bağladın, yarın Hakk'ın divanına o yüzle çıkacak ve utanacaksın.

Bir adam görmüştüm; hâli vakti iyiceydi. Ama insanlardan bâzı şeyler taleb ederdi. Yine birinden almış olacak, ipekten bir cübbe sattığını gördüm. Yirmi beş altına satmıştı. Peşine düştüm. Döğme aşı –keşkek- yiyen bir zâtın önüne dikildi. O zât dayanamadı, yediğinden ona da verdi. Artık sırası geldiği için:

- Sen biraz önce, yirmi beş altına cübbe sattın; bu hâlin ne? dedim.

Bana döndü, şöyle dedi:

- Senin yüzünden san'atımı bırakamam; bunu terk mi edeyim istiyorsun? Hayır, yapamam.

*

Bir zât, velayet hâlinin sonuna varırsa ona kutubluk hâli verilir. O, bu hâli ile halkın işlerini üzerine alır. O, bu hâlinde halkın cümlesine muadil imana sahiptir. O iman sayesindedir ki, halkın işlerini yüklenir.

Hak Taâlâ, benim uzakta oluşuma ve zahirde giydiğim libasa bakmaz. Asıl libas, ölümden sonra giyilecek olan libastır. Üzerimde gördüğünüz güzel libas bir kefen sayılır. Bu benim için güzel oldu, ama nelerden sonra?.. Katı giydim, kuru yedim ve aç kaldım... Ondan sonra...

Ey Bağdat ehli, benim meşguliyetim yalnız siz değilsiniz. Sizden başkası ile olurum. Akıllı olunuz, her şeyi yerinde anlamaya gayret ediniz.

Ey yer ehli, gök ehli ve sizin bilemediğiniz diğer yaratılmışlar, bu hâliniz tam bir safiyete gitmiyor. Bu gördüğünüz zahir hâlinin doğruladığı bir iç âlem vardır. O iç âlemin de doğruladığı bir dış hâl var.

Sana söz yok; putlarını parçala ve tek Allah'a bağlan. Rabbin bir, sevdiğin bir, yârin bir olmalı. Kalbin tam birlik âlemine geçmeli. Hakk'ın yakınlık otağı kalbinde ne zaman kurulacak?.. Kalbin ne zaman meczub olacak?.. Sırrın O'nun yakınlığına ne zaman erecek?.. Ve sen halkı benliğinden silip Hakk'ın zâtına ne zaman ulaşacaksın?..

Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- «Bir kimse, bütün varlığı ile Allah'a bağlanırsa her derdine o yeter ve bir kimse varını yoğunu dünya bilirse Hak ona dünyayı salar; dünya da, onun üzerinde akla gelmedik oyunlarını icra eder.»

Allah katında olana nail olmak için O'na bağlanmak icap eder. Kalbden O'na bağlanmadıktan sonra işler yolunu bulmaz.

Allah, şöyle buyurur:

- «Bir kimse, herhangi bir işi yapar, onunla Ben'den başkasını dilerse, Bana şirk koşmuş olur; Eline ne geçer ki, Ben onların hepsinden üstünüm.»

İhlâs, iman sahibinin arsası sayılır; yapılan işler ise, onların ağacıdır. Ağaçlar değişebilir, ama arsa değişmemeli.

Her bina takva hâli üzerine yükselir.
Peygamber (S.A.) efendimizin yukarıdaki Hadîs-i Şerifine itiraz yollu:

- Ben Allah'a tam bağlandığım hâlde bana yardım etmiyor, denirse, onun cevabı şu olur:

- Peygamber boşa kelâm etmez; kabahati kendinde ara.

Allahü Taâlâ'nın zâtından haberiniz var mı? Vallahi yok. Siz dünyanın âşıkısınız, onun peşindesiniz. Ve o dünyanın süsüne aldanırsınız.

Eğer dâvanda sadık olsaydın, dünyadan koparacağın bir zerre için çeşitli hile yollarını tutmazdın.

Nefsini kader denizine at. Orada işler yolunu bulunca Hak yakınlığındaki baş dereceni bulursun. İşler böyle olunca dünya ve âhiretin en güzeli seni karşılar. Hak'la aranızdaki sevgi bağı tamam olur. Aranızdan perdeler kalkar, vakıalar kalkar.Hakk'ın kader vadisinden nefsin yardım sesini işitirsin ve oraya emaneten bıraktığın nefsi teslim almaya hak kazanırsın. Ve o zaman sana yaptığım yardım yeter.

O nefis sana oradan şöyle bağırır:

- Ben burada mahbus oldum.

Bu iş hem iyiliğin için, hem de zararın için olabilir. Ona göre dikkatli ol Hareketlerini ayarla.

Nefis yardım talebinde bulunmaya başlayınca sana yakınlık derecesi verebilmek suretiyle ona şefaat edilir, isteklerine cevap verilir. İşte o cevabı aldıktan sonra, hikmet eli sana uzanır. İlim eli seni kendine celbeder, aynı zamanda nefsini de bütün darlıktan kurtarır.

Nefsine muhalefet etmeden, tabiî arzuların aksini yapmaya başlamadan bir şeyler beklemen, sana sadece mahrumiyet doğurur. Dediklerimi yapmadan kendini Hakk'a yakın olan kullardan sayman, aldatıcı bir mahrumiyet peşinde sürüklendiğini gösterir. Hakk'ın sevgili kullarından olmak için iradenin bile üstüne çıkman gerek...

Eğer için İlâhî nurla parlamış olsaydı, dünya tarafından parçalanacağını bilseydin ondan yine bir şey istemezdin. O zaman, dünya senin için daha iyi olurdu; çünkü taleb etmeden, kendiliğinden gelirdi.

Dünyanın şarabı zehirle doludur, ama o tatlı gözükür. O ne şekilde gözükürse gözüksün, ne olduğunu bilmeden acılığını översin. Çünkü aslını bilmiyorsun.

Sen onun kötülüğünü bilmeden övmeye bakarsın. Kalbine girer, iki kanadının arasına alır, öyle bir inkılâb yapar ki... oraya zehir saçar ve seni öldürür.

Eski büyükler, inzivaya çekilmeden önce hatıralarını ayırt ederlerdi. Sizin hâliniz n'olacak, ey nefsin, şeytanın iğvasını anlamayanlar?.. Bu hâlinizde kalblere gelen iyi hatırayı nasıl anlayabilirsiniz?.. Küfürle, isyanla bir sürü hatıralarla, nefsin ve şeytanın dürtmesini nasıl kesebileceksin? Küfrün direğini nasıl yıkacak ve isyan kırıntılarını nasıl temizleyeceksin?..

Meleklerden İlâhî sesin duyulması için tâat lâzım, yararlı iş gerek...

Biri, asılan zâta -yâni Hallac'a- yanaştı ve tavsiye istedi.

O zât, şu tavsiyelerde bulundu:

- Nefsine dizgin vur ve bin. Aksi hâlde o sana yüklenir. Bir gün olur, sultanlarla işret âlemi yaparsan, ayıklığında sahralara kaç. Gizli yerlere kapan. Tâ sarhoşluğun geçinceye kadar orada kal. Tâ ki, onların sırrını ifşa etmeyesin... Onlar, sırlarının açığa vurulduğunu duyarlarsa, seni helak ederler. Onlarla oturmaktansa ayrı kalmak daha iyidir. Bu ayrılıkta, isterlerse seni tâan etsinler. Rabbına kavuşmak istiyorsan şu dünya kervanına katıl. Ona yol buradan gider. Burası öyle yapılmıştır.

Din hükümlerini yerine getirdikten sonra halvet âlemine geçmek, Hakk'ın kapısını bulmak sayılır. Bir iş için yardım taleb edip azimle sarılmak icap eder. Sebebi peşinden gelir. Hakk'ın kapısı böyle bulunur.

İlmin kapısına hükümlerin yolundan gidilir. Hükümler, emir ve yasaklardır. Hükmün, bizde olan emrini kabul ederiz. Onu işitir itaatkâr oluruz. Bunları yaparken de âfetler çevremizi sarar. İşte böyle anlarda, kulun yıkılmaması için bilgi sahibi olması gerekir.
İçimizden biri çıkıp bize şöyle diyebilir:

- Benim kusurum ne, tâat kılıp kulluk ettiğim hâlde başım dertten kurtulmuyor?..

Bu zâta cevap veririz:

- Sana az da olsa ilim gerek... Hikmet sahipleri, daima yığar; ilim sahipleri ise, halka faydalı şeyleri ihraç ederler. Zâhidler, hükümle olur. Doğru zâtlar da ilme bağlanırlar. Sevilmiş zâtlar; Hak'la ünsiyet eden erenler, ilme daha fazla önem verirler.

Zâhidlik, verilen hükme bağlıdır, sevgi ise ilme... Bunların biri insanın dert ortağı öbürü akıl hocasıdır.

Zâhidlik yoluna ilk giren, sıtma nöbetine tutulmuş gibi olur. Tam zâhid olanın belki ateş ciğerlerine işlemiştir, belki ciğerleri de çürümeye başlamıştır. İrfan sahibi için dirilik, ölümden sonra başlar.

O ki, yeni yeni zâhidliğe başlar, şehvet yollarını bıraktığı için nefsi ateşli hastalık nöbetine tutulur. Tam zâhid olan, nefsini bir yana attı, her kötü şeyden elini çekti... Nefis onun bu hâline dayanamadı ve verem oldu. Ona göre dünya öldü. Bu duygu sonunda o zât, kendini Allah'ın lütuf sergisinde buldu. Ve zâhid kişi zühd kapısına tam yerleşirse, taamı, ilim ve hikmet olur. Dağ başlarındaki libaslar bir başka olur. Ve o zât, lehinde olacak işlerin tümünü ikmal etmeden dünyayı terk e tmez.

Kâfir zümresi, asi güruhu, aradıkları şeyin hiç birinde isabet sahibi olmadılar. Daima haram şeyleri aldılar. Ama o zâhid zat, öyle yapmaz. Dikkat eder. Dolayısiyle Allah onu bir başka hâlde diriltir.

Onun etleri yok olmuş, kemikleri zayıflamış, cildi incelmiş, nefsi eriyip gitmiştir. Boş arzularını bir yana atmış, tabiî istekler, artık mağlûp olmuştur. Kalbine gelince, orada marifet, tevhid, mâna ve ruh vardır.

Her tamam olan mülkün peşinden bir manevî âlem başlar; o işlerin cümlesini Hak idare eder. Hak, onu ölümden sonra diriltir. O kulun maddî olan şehveti, lezzeti, manevî ölümle yokluğa gömülmüştür.

İrfan sahipleri için ölümler çeşitlidir. Bir ölüm vardır; İlâhî bilginin gereğidir. Bir ölüm vardır ki, o sıddıklara hastır... Ne şekilde olursa olsun, hepsi Hakk'ın elindedir. O, istediğini dilediği şekilde öldürür, sonra diriltir. Burada öldürür, zatî varlığında neler

vardır onları gösterir, sonra da diriltir.

Bir kimse, varlığını O'nun kapısına atarken bütün irade ve isteklerinden geçerse orada neler görmez ki?.. Bol hikmetler ve sırlar... Askerler ve tebaalar... Orada bulunan Hakk'ın mülkünü gördükten ve oranın sırrına muttali olduktan sonra ruhu ile cesedini Hak birleştirir. İçi ile dışını bir araya getirir. Ve sonra, Zatî varlığı ile var eder. Sebebi, bu âlemdeki kısmetini alması...

O zâhid kişi, bu hâlden sonra rahatla kısmetini alır, yer. İlâhî sırları sezmeden önce bütün kâinatın kısmeti önüne serilse, bir zerresini dahi kolay kolay alıp yemeye cesaret edemez.

Allah tarafından gizli bir irade gelir, evliya, enbiyâ ve havas kullar arasında dolaşır. Onların iç âlemlerinde gezer. Şahsî arzularını perdeler. Kötü isteklerini eritir. Hak'dan gelen irade, o büyük insanlarda irade ve arzu namına tek şeyin bakiyesini dahi bırakmaz. Dolayısiyle onların iç âlemi, Hak Taâlâ için saf ve temiz bir hâle gelir.

Şayet Hak Taâlâ onlar için yapılacak bir işi diliyorsa, yeniden bir varlık verir, yapacakları işi ikmal ettirir. Buna misal olarak İsa nebî'nin hayatını alabiliriz. O evlenmedi, dünyada hiçbir mülke sahip olmadı. Ama, âhir zamanda gelecek, Kureyş neslinden bir kadınla evlenecek ve bir çocuğu olacak. Allahü Taâlâ'nın arzusu budur.

İrfan sahibi, ilmî hükümlerden sonra alacağını alır ve yer. Ayrıca zühdü bırakmaz. O alıp yediğini sizden ayrı bir yerde yemez, sizinle beraber yer. İstekli olduğu şeyleri, şüpheden beri bulduğu zamanlarda kabul eder. Şüpheli şeylerin şüphe durumunu bilirse ona ne mutlu. Soğuk su ve güzel yemek, bâzı zâhidler yanında domuz eti yemek ve şarap içmek kadar hatalı sayılır. Ama bu hâl, bütün zâhidlerde tecelli etmez. Birçok zâhid vardır ki, onun yaptığı zühd hâli, Hakk'a karşı perde olur. Bir çok arif geçinen vardır ki, marifet hâlini görmesi ve ona güvenmesi Hakk'a nazar kılmaya mâni olur. Bizim tam istediğimiz irfan sahibi ve tam zâhid azdır. Her hatadan salim olan zât galiptir.

Gerçek budur ki, dünya oğullarına ne kadar yakın olsan kalbini onlara kaptırsan, Hak'dan o kadar uzak olursun.

Senin için en dürüst yol; âhirete dair işleri yapman ve tâat hâlini bulmandır. Necatın bu yolda umulur. Dünyadaki kısmetin, gelmek istemese de gelir.

Hak Taâlâ, tabiî ahvali bırakmanı ve yerine dinî ruhsat verilen bâzı işleri almanı diler. O işleri de ortadan kaldırır; yavaş yavaş onların yerine kendini biraz güç olan işlere vermeni emreder. O güç işlere dayanabilir, sabrı kazanırsan Allah sevgisi sarar. O sevgi benliğinde yer tutunca velayet hâli gelir.

Eğer aklın varsa, kendini, ehl-i nârdan say. Kendini hatalı sayarsan bu hata için ateşte yanacağını duyarsın; iyilik yapmak zorunda kalırsın. Sonra böyle yapmakla bir zararın da olmaz. Şayet cennet ehli olduğun meydana çıkarsa, şükrünü tâatla eda etmiş olursun.

Evinden ayrıldığın zaman kendini diyâr-ı harbe giden birisi farzet ve bir daha hanene dönmeyecekmiş gibi bil. Allah'a yakın olmak için maddeden bu kadar soyun.

Allah'ın seni çalışmanla bir iptilâ yoluna koyduğunu bil. Onun kudreti, çalışmadan da sana erzak salar, buna da tam inan.

İman sahibi, bir an gelir, dağlar gibi olur ve bir an gelir, esen yelden bile titreyen damara benzer. İlâhî kaderin esen rüzgârı önünde bir dağa benzer; imanı sarsılmaz. Hak Taâlâ ile sohbet âlemine geçince, titreyen bir damar gibi olur. O, kader esintisi geldiğinde dağlar gibi olur; belâ ve âfetle, zerresi dahi bölünmez.

Ey cemaatımız, risâlet ve nübüvvet sizden önce geldi geçti ve onu kaçırdınız. Dikkat ediniz, hiç değilse velayet hâlini kaçırmayasınız.

Mevhum varlığına bürünüp padişahla sohbet etmen kabil olmaz. Kendini bütün maddî varlıktan soyacaksın. Sanki gözün yok, bir şeyi göremiyorsun. Sanki su ihtiyacını bitirmişsin ve bir daha içmeye muhtaç değilsin. Ve bir ölüsün, hareketin yok.

Kendileri İlâhî nurdan yana mahcub oldukları hâlde bu hâllerini sezemeyenlere yazıklar olsun.

Senin bir hayır işlediğin yok. Hayır işleyene yardımda da bulunduğun olmuyor. Sen sadece şersin. Dünyayı seversin, âhirete aldırış ettiğin yok. Dışın var, ama için yok. Bu durumda senin dünya saltanatım ve zengin oluşun ne fayda sağlayabilir? Arkadaşların sana ne yararı dokunabilir ki?.. Hiç... Yakında öleceksin ve zelil bir duruma düşeceksin.

İzzet arayanlar varsa o izzet, Allah'ın, resulünün, velî kulların, salih zâtlarındır.

Dünya bir denizdir, din yolu onun gemisi, gemici ise Allah'ın lûtfudur. Bir kimse, din yolundan ayrılırsa, dünya denizinde boğulur. Bu denizde dine sarılan kurtulur ve kaptana vekil olur. Orada her ne ki var, hepsini teslim alır.

İşte bunun gibi bir kimse, dünya meşgalesini kalbinden atar, İslâm yolunu tutarsa, tuttuğu yolun sahibi tarafından sevilir. Buna ermek için ayrıca bilgi yolunda emek harcaması ve gelecek ufak yollu ezaya sabırla karşı koyması gerekir. Böyle olursan Allah'ın lütfü yetişir ve seni her ezadan kurtarır. Onun marifeti gelir sana has olan bir hil'at giydirir.

Elinden bir şey çıkarsa üzülme, şah kendi mülkünde tasarruf ediyor. Kul ve elindeki cümle emlâk, efendinindir. O, bugün senden bir şey alır, yarın verir.

İlâhî emirler gereğince amel eden için yarın cehennem ateşi:

- «Ey iman sahibi çabuk geç, nurun nârımı söndürüyor,» diyecek.

Bu hâl, dünyada da böyledir. İman sahibinin imanı kuvvet bulursa, kalb yoluna âfet ateşleri gelir, durur. Mücahede ateşi de Allah'ı dileyenlerin yoluna durur. Onlarda bulunan bâzı dünyalık hâlleri yakmak için ateşe tutulurlar, fakat fazla yanmadan:

- Ey iman sahibi geç artık, sendeki nur nerede ise ateşimizi söndürecek... diye, feryad eder.

O ateşler, iman sahibinin kalbinde arta kalan dünya arzusunu ve halkı görmeyi eritip bitirir.

O iman sahipleri, kale ardında durur. Bu sebeple dünyadan atılan oklar, onlara zarar vermez.

Öyle işlere koyulun ki, o işler sizi dünya ve âhiretin ateşinde yakmasın...

Allah'ın bir kısım kulları var ki, onlara **tabibler** adı verilir. Allah, onları afiyet içinde diriltir, öylece öldürür ve afiyet içinde cennetine koyar.

Her kim İlâhî irfana sahip olursa kötü arzuları ve basit dünya tadını bir yana atar, onlardan kesilir. Ancak onun dünyadan alacağı nasibi varsa, onun ifası zaruridir.

İman sahibi için önce komşu hâsıl oldu. Sonra bu dünya evinde mübarek hâle sahip oldu. O, şahtan, bulunduğu hâlde yerli kalacağına dair söz aldı. Şah ona şöyle dedi:

- **«Sen bugün bizim mülkümüzde, yerli ve eminsin.»** (Yusuf/54)

Bir kimse İlâhî irfana sahip olursa Hakk'ın mülkünde olanlara göz atmaz ve onun için bezenip gelene baş kaldırmaz.

Nefis, güzelliğini bulduktan sonra taam ve şarabını şahın yakınlığından alır. O, bütün arzularını, isteklerini Hakk'ın katında bulur. Nefis, tâat ehli olunca, kalble birlikte erir, esas varlığa geçer. Yine kalbin emrinden çıkmaz ve tabiî hâller ona zindan olmuşken kalb ona bir durak olur. Nefsi, kalb bu hâle getirdi. Onu bu hâle getirirken bir zindan hayatı yaşamıştı. Şimdi o hayattan kurtuldu, bir başka âleme geçti.

Kalb hatalardan temizlenip her türlü kirden beri olduktan sonra şah:

- «Onu bana getirin,» (Yusuf/54) buyurur.

Huyu iyi, edebi hoş olduğundan, Hak Taâlâ onu iyi şeylerle karşılar. Ona yakınlık verir, zâtına yakın kılar. Her türlü ihsanı yapar ve rütbeler, nişanlar verir. Bu hâlden sonra ona:

- **«Sen bugün bizim yanımızda emin ve yerlisin,»** (Yusuf/54) buyurur.

Bu hitabı ona vasıtasız yapar. Artık zâtından başkası ile meşgul olmaz.

Geylânî Hazretleri bu arada şiddetli bir ses çıkardı ve üç defa:

- Ya Allah, ya Allah, ya Allah!., dedi.

Sonra öğütlerine devam; etti:

- Sevgili görünmez, gaiplerde... Bir ayak ki, O'nun yolunda meşgul oluyor, onu Hak'dan gayri şeyler meşgul edemez.

Kalbin Hak'la olan sohbet âlemi hayli zaman devam eder. Bu arada önce katettiği yollarda hâsıl olan yorgunluk hâli de gider. Cihad yolunda eriyen eti, yeniden biter. Kemiklerine kuvvet gelir. Oradaki geçimi hoş olmaya başlar. Bir heyecanı ve korkusu varsa, o da geçer.

Ve artık Hakk'ın sırdaşı olur. Hak Taâlâ işlerini onun eli ile görmeye başlar.

Onu velî tâyin eder. Emirlerini onun vasıtası ile yağdırır, bendelerine onu sultan kılar. Ülkelerine şah eyler. Denizlere salar, boğulan varsa ve kurtulması mukadderse, onunla kurtarır. Kara ormanlara salar, yırtıcı hayvanların ağzında yenip yutulmaya hazır büyükleri ve yavruları kurtarır.

Vakta ki, o kalb kendi tabiî yuvasından çıkıp kurtulmuştu, işte o zaman Hakk'a vekil ve O'nun sırdaşı olmaya hak kazanmıştı.

Hak Taâlâ, benliğini bir yana atıp manevî bir hâl almaya istidatlı kulların kalbine, yüksek rütbelerle nişanlar takar. Nasıl ki, aynı rütbeleri, nebilerin ve resullerin kalbine de takmıştı. O büyük zâtların lâkabı: Evliya ve ebdaldir.

Ey tebaalar, burada şahın sırdaşları var. O'nun zâtına haber ulaştıran büyükler bulunur. -Bunu söylerken mecliste bulunan velîleri işaret ediyordu- Hakk'ın melekleri burada hazır. O'nun birtakım kulları var ki, onlar da burada. Ama onları kimse bilemez. Biri şöyle sordu:

- Bast hâli, ne zaman kabza döner ve hezel -ciddiyetin zıddı- ne zaman ciddiyete çevrilir. Yâni, ruhî genişlik ne zaman daralır ve insan için oyalanma faslı ne zaman aşılıp ciddiyete geçilir?

Şu cevabı aldı:

- Hak, senin derununda bir açıklık isterse, kendiliğinden olur. Fakat bir genişlik hâlin varsa, o da güç bir şekle inkılâb edebilir. Çünkü benliğinde pencere açıldı, bâzı şeyler sezmeye başladın. Daha ileri gitmek için çalışacaksın. Dolayısiyle rahatın kaçacak ve yorulacaksın. Artık, hiçbir kolay işin kalmaz. Hepsi çok çalışmaya, çabalamaya kalır. Buna katlanırsan, fazilet ve ülfet âlemine geçersin. O zaman da hiçbiri olmaz; ne yorulmak, ne de yorulmamak... Her şeyden mücerret bir iç âlemi olur, hattâ çalışmaktan bile... Senin bu durumundaki hâline bir misal gerekse şöyle deriz:

- Bir zât var, önüne bir sofra seriliyor... Önce bir kısmını yiyor, sonra şöyle bir emir duyuyor:

- Ondan bıkarsan şu odaya geç. Orada sana hazırlanan diğer sofradan yemeye bak.

Ruhsat, kolaylık kabiliyeti az olanlar için olup, azimetler ise, olgun iman sahipleri için olur. Mülk sevdası ise, fâniler içindir.

Burada kaldığım yer, geçmişte gelen büyük zâtların makamıdır. Hâlim budur. Onların oturduğu yeri arar bulurum; oradan başka yeri arzu etmem. Şu anda huzurumda olanlar ise, bunu yapmaz oldu. Geçmişin hâllerini arayan kalmadı.

Ben şu anda, hâlinin anlatılmasını arzu etmeyen kimselerin içindeyim. Şu iki şeyde iyi edeb sahibi olanı artık göremiyorum: Biri, dünyalığı almak... Öbürü de, terk etmek... Ne dünyalık almanın edebini bilen var, ne de almamanın...

Sende cahillik hâli devam ettikçe halvet âlemini bulman kabil değil. Sen, o halvet tâbir edilen safiyet hâlini, ahlâkını bezemedikçe bulamazsın... Evvelâ, hayrını şerrini bil, fıkıh ilmini belle, sonra başka hâle geç.

Sen, daha ne zamana kadar bu meclise devam edecek ve bir kelime ile dahi amel etmeyeceksin?

Birçokları, velî kula rastladı, yaptığı nasihati dinledi, amel etti... Bu sayede bir beyzade oldu. Sana gelince birçok eserleri incelersin, zikir meclislerinde bulunursun, bununla beraber bir adım dahi ilerlemen mümkün olmaz. Yazık sana... Ayakların, sanki yere çakıldı. Her ne zaman yol sana açılsa, tehir edersin. İşitmedin mi:

- **«İki günü eşit geçen zarardadır.»**

Uyan, uyan da Allah sana merhamet eylesin.

*

Dünya bir anlık sözden ibarettir, ona dayanma.

Birtakım cemaat var ki, onları heybet zayıf düşürdü ve duygularını bağladı. Onların kalbini, halktan yana bir dehşet sardı. Bu yüzden, onlar, bütün hâllerini bir yerde kalmaya icbar ettiler. Her şeyi bırakıp bir izbeye çekildiler. Onların kısmet alma zamanı gelince Hak Taâlâ, lokma vereni gönderir.

Ne geçmişte, ne de gelecekte bu kula itiraz edecek bulunmaz... (Hazret, kendini kasd ediyor.)

Din başını sakla ve esirge, aksi hâlde, seni ne yoluma uğratırım, ne de izime...
Cahil olma; evinde oturur birtakım hezeyanınla avunursun.
Biz, birtakım şifa ilâçları aldık, mâna dolduk...

Sizi, mâna bakımından denemeden geçen şeye delâlet ediyorum. Oğulların ve malın fayda vermeyeceği bir gün gelecek; ondan sakınınız. Mal nedir ki?..

Sen helâl kazancından birçok mal topladın ve onun yarın faydalı olacağını sandın. Zengin olmanın, sana bir imtiyaz sağlayacağına aldandın ve yarın oğullarının seni o gün içine dalınan muhtemel azaptan kurtaracağını sandın. Bunu geçmişteki cahil Arap kavmi de iddia ediyordu; Allah şöyle buyurdu:

- **«O gün, malın ve evlâdın faydası olmaz; ancak selim kalbi taşıyanlar kurtulur.»** (Şuara/88)

O kalbin sahibi özünü, malına ve evlâdına baktırmadı. Kalbini onlara vermedi. O, malın ve evlâdın Hak tarafından vekili olarak yaşadı, gitti. Yaratan'ın emrine uyarak onlarda yaşadı. Ve kalbini, malın ve evlâdın şerrinden korkarak Hakk'a teslim etti.
Burada bir temsilî hikâye anlatmak gerek...

Bir zât, haber aldı: Şah, ona bir cariyesini nikâh etmek ve o cariyenin eli ile onu öldürmek istiyordu. O zât, kendi kendine şöyle diyordu:

- Ben kaçacak olsam, o askeri ile bana yetişir. Ona muhalif hareket edecek olsam, kuvveti beni ezer. Şayet uyacak olsam, cariyesi vasıtasiyle beni öldürür, ne yapmalıyım?...

Vah, bugün benden uzak durana ve yazık o zavallının hâline...

Burada en uygun iş, iyi edeb sahibi olmak ve kalbi korumak şartı ile şahın fermanına boyun eğmektir. O zât da böyle yaptı. Sonra dedi:

- Emrini işittim, itaat ediyorum...

Şahın huzuruna girdi ve nikâhı, hediyeyi kabullendi. Zifafa girdiği gün korunma zırhını aldı. Kalb gözüne ayıklık sürmesini sürdü.

O cariyenin bütün hareketini takip için yapıyordu. Sabah olunca sevinci tazelendi; çünkü o gece ayık durmuştu. Hâl böyle iken, çevresinde bulunan hizmetçiler, onun bulduğu şeyle sevindiğini ve aldandığını sanmışlardı. Gün ağardığı zaman onu zehirlenmiş bulmadılar. Çünkü Hak Taâlâ'nın tavsif ettiği **«Sellim kalbe»** sahipti.

Dünya, o öldürücü zevcedir. «Sellim kalb»in sahibi gaflete dalıp onunla uyumadı ve onunla gizli âlem yapmadı. Bu yüzden öbür âleme göçerken, takva hâli sökülmemiş ve din gayreti sönmemişti. İşte selâmet yolu...

İşte irfan sahibi bu âlemde zâhid geçindi; bütün gücünü öbür âleme verdi. O irfan sahibi saf ve temiz bir hâlde idi. Bilgi elçisi geldi ve şu haberi verdi:

- Allahü Taâlâ dünyadan bir kısım zâtları emrine vermek diledi.

Ve' devam etti:

- Sen o doğruların kalbine hayat olacaksın. Bu bir nevi meşgale, yorulma ve kederdir. Bu âlem bir iltifattır. Bak, nasıl iş tutacaksın ve kalbin selâmetini nasıl sağlayacaksın?.. Sır ayılırsa, kalbi de ayıltır; birlikte şahın kapısına varırlar. Ve şöyle derler:

- Ey şahımız, bizimle ne yapmak arzularsın, bizi zâtından mahcup etmek mi dilersin, kapından kesmeyi mi arzularsın? Yoksa bizi bu hoş hâlimizden kedere mi daldırmak istersin? Bu durumda, zâtından bir ahd ve ferman olmadıkça buradan ayrılıp gitmeyiz.

Bunu söylerler ve Hak Taâlâ'dan:

- «Korkmayınız, ben sizinleyim, görürüm ve işitirim,» fermanını alırlar.

Bundan sonra onlar dünyaya döner. Çevrelerinde bekçiler ve muhafızlar bulunur. İşte bu vasfa sahib olan kalb ve sır, gösterişten, riyadan, nifaktan ve her türlü maddî âfetten beri olan bir «Selim kalb» olarak anlatılır.

*

Ey mürid ve ey kader ovasında varlığını yitiren, seni aldatan şeyleri ortadan kaldırman gerek. Kalbine altun, gümüş, cevahir koyma. Orayı temiz tut; kilitle ve anahtarını cebine yerleştir. Kalbini dünyalık işlerden fariğ kılman icabeder. Şehvet, lezzet ve yaramaz hâllerin oraya girmesi doğru olmaz. Orayı zikre, fikre vermelisin. Bilhassa ölüm ve sonrası düşüncelerini oraya yerleştirmelisin.

Orada az ümitli olmanın kimyasını bulmaya bak. «Ben şu anda dünya hayatını bırakıyorum; gözümü açıkta bırakan şey yok,» diyebilmelisin.

Yapılan işlerin safiyete ermesi, boş emellerin kısılması ile hâsıl olur. Şayet, uzun emelli olursan, gösteriş yaparsın; içinde olanın aksini göstermeye kalkar, nifaka belenirsin.

Ümitleri haddini aşmayan için her şey, kalben bir yana atılmıştır. O her şeyi keser. Zühd ve fena libasını giyer, sonra marifet hâline bürünür.

Peygamberimiz şöyle buyurur:

- «Bana altı şeyi yerine getireceğinize söz verin, cennete girmenize kefil olayım:

1. Hanginiz olursa olsun, söz ederken yalan katmasın.

2. Verilen emanete hain gözle bakmasın.

3. Yaptığı vaadi yerine getirsin.

4. Elinizi yasaklardan çekiniz.

5. Gözlerinizi haramdan alınız.

6. Cinsî varlığınızı kötülükten koruyunuz.»

Bu Hadîs-i Şerifi İmam-ı Tabaranî rivayet etmiştir. Bunun bir başka şekli de şöyle rivayet edilmiştir:

- «Bana altı şeyi yapacağınıza söz veriniz; cennet için size kefil olacağım:

1.Söz ettiğiniz zaman, yalan söylemeyiniz.

2. Size verilen emanete hıyanet etmeyiniz.

3. Bir vaadde bulunursanız, dönmeyiniz.

4. Elinizi.

5. Gözünüzü...

6. Ve cinsî duygularınızı yanlış yollara dalmaktan alıkoyunuz.»

İç âlemin temizlenir, ittihad âlemine geçerse, Rabbının sana çağrısını duyarsın. Bu duyuşta vasıtanın lâfı olmaz.

Korkun ve ümidin bir olunca, Mevlânın sana hitabı gelir.

*

Ey oğul, önümde akıncıların dönüşü görünmektedir. Onlar ya seni ezecekler yahut da dokunmadan geçecekler.

Bir kimse Allah yolunda telef olursa, onun yeniden var olmasını Allah sağlar.

O akıncılar seni geçerse, onlara takılmaya bak. Onların peşinde giderken Hakk'ın kader okuna hedef olursan üzülme. Onun hedefe attığı ok, mutlaka gelir. Korkma, o oklar öldürmez, bir kaşıntı verir, o kadar.

Ey anlatılan iyi şeylerden boş olan, kendini iyi et. Yaptığın iyi işlerin yenisini yapmaya bak. Her şeyini yenile ve güzel şekle koy. Her şeyin kötü taraflarına vur. Ben burada oturup konuştuğum zaman evde yalnız başına oturmana tevbekâr ol. Velayet hâlleri burada, dereceler bu yolda... Orada tek başına oturmaktan ne faydan olacak?.. Buraya gel, bir şeyler al ve hâl sahibi ol...

Ey ayal derdine düşen, zahirdeki çalışman ailen için olsun, fakat kalbin Rabbın için...

Allah yolcuları birkaç kısma ayrılır. Onların kendi hâllerine göre helâl bildikleri yollar vardır. O büyük zâtların bir kısmı, çalışır, kazanır. Helâlin bu yolda olduğunu bilir, Diğer bir kısmı ise, alacağını dua ile elde etmeye çalışır. Helâlin bu olduğuna kanidir. Bunlardan başka bir kısım vardır ki, halktan istemeden gelen şeyi alır. Bunu bir nimet bilir ve helâl olduğuna inanır,

Bunların dışında bir cemaat kalır ki, onlar bir nevi dilencilik hâlini taşırlar. Onların bu hâli, riyazet hâlidir; devam etmez, çabuk geçer.

Birinci derecede anlatılan şahıslar çalışır. Bu sünnettir. Bundan sonra, ikinci derecede anlatılan ise, bir nevi zafiyet hâlidir. Daha sonra üçüncü derecede bahsedilen ise, azimet, zorluk içinde yaşar. Birinci kısımla ikinci kısma nazaran bir kolaylık yoludur. Hiçbir şey yemeden beklemek, bir güç hâldir ki, Hak tarafından gönderilen bir fitnedir. O hâli ile tecrübeye tâbi yaşamaktadır. Dayanabilirse âlâ, aksi hâlde fena...

Diğer riyazet hâli süren ve dilencilik eden zâta gelince Peygamberimizin aşağıda anlatılan Hadîs-i Şerifinde geçen derin ve ince mânaya dayanarak kurtulur.

Peygamber (S.A.) efendimiz buyurur:

- **«Gece dilencilerini ters çevirmeyiniz. Onlar ne insan, ne cin tayfasındandır; Hakk'a mensup kimselerdir. Onların vasıtası ile Cenab-ı Hak içinde bulunduğunuz hâli dener.»**

İşte bu mânaya göre, Hak Taâlâ o kulunu sana gönderir ve bir şeyler istetir. Elinde bulunan bol nimetle ona, neler edeceğine bakar.

Ulema meclislerine devam et. Kabirleri çok çok ziyaret et. Salihleri ara bul. Umulur ki, bu vasıtalarla kalbine dirilik gelir.

Büyük zâtlar, emri tutup yasakları bıraktıkça, kader yollarını açık bulurlar. Meselâ Abdullah b. Zübeyir (R.A.) haftada bir defa yemek yerdi.

İçin ve dışın bir olmayınca tam istikameti bulman kabil değildir. Bu zâtın hâli, kaderde çizilen müsait yola dayanır.

İçindekini daima temiz akıtan bir kalb olmalısın.

Önce içinde ne varsa onu dışa atmak için benliğinden bir yer açmalısın, sonra onu kapatmalısın. İçinde Hızır nebî'nin bulunduğu zavallılara ait gemi, sana bir misal olabilir. O önce bir hata deliği açmıştı, sonra eski hâline çevirdi.

Bir hâl var, ona cem tâbirini kullanırlar. Bir hâl var, ona da fark derler. Bir hâl var, onun adı azlıktır. Bir başka hâl de var ki, ona çokluk, tâbir ederler.

Her kim elimde yetişse; sonra bir hatası için cehenneme gitse, mutlaka ona İlâhî merhamet yetişir.

Allahım, bizi bağışla. Sır saklamayı nasip et. Sebat ver. Rızanı nasib eyle.

*

Hakk'a vâsıl olunca, farzları edâ etmenle iktifa edilir.

Padişahın aşçısı ihtiyar oldu. Aklı gitti. Göremez oldu. Kulağı işitmez oldu. İşareti anlamaz hâle geldi. Bundan sonra onun Hakk'a karşı olan bilgisi hüküm sürmeye başlar.

Ey sadık yolcu, ne zamana kadar kendi bencil hâline kapılıp gideceksin? Kuvvetini bilip ne zamana kadar kendini komşundan üstün tutacaksın? Ne zamana kadar, abana, sarığına aldanacaksın ve daha ne vakte kadar kıldığın namazla arkadaşlarına üstünlük taslayacaksın?..

Şu gördüğün Allah yolcuları, tabiî arzularını, nefislerini ve nevalarını yok ettiler ve içtiklerini de bırakıp manen ölüp gittiler. Onlar manen fena buldular, kader eli ile idare edildiler. Kader yıkayıcısı onları bir sağa, bir de sola çevirir. Kıtmirleri de ayak uçlarında bekler. Onların kıtmiri, nefislerinden kalan bakiyedir.

Duyguların tedavisi, akla uygun olmayan, dine aykırı olan kötü işleri bırakmakla olur.
Elini hırsızlık etmekten koru, kimseyi onunla dövme. Ayaklarını batakhanelere gitmekten esirge. İnsanoğlundan maddî bir taleb için ayaklarını devrin maddî sultanlarına koşturma... Şu göz var ya, onu aslında iyi olmayan, güzelliğe özenenleri iyi görüp şerrine kapılacağı şeylerden beri etmek gerek.

Nefis iyilikten yana uyudu. Esas hükme karşı cahil kaldı. Ama kalb, sevgili yolunda uçar oldu.

Allahü Taâlâ'nın velî kulları, iyi edeb sahibi olurlarsa peygamber vasfına bürünürler. İlâhî hüküm, tabiî işlerle ilim arasında yürür, bir ona varır, sonra döner öbürüne... O, bir nevi şöyle emir verir:

- **«Peygamberin getirdiğini alınız; yasak ettiği şeyleri bırakınız.»** (Haşr/7)

İlâhî hüküm, kalbe gelir. Aradığın ne? Ben seninleyim. Hizmet ediyorum. Seni yormadan arzularını yerine getiriyorum. Sana gelince, şahla bilesin.

Gece, o büyükler için padişah otağı sayılı. Gizli hâli onlar, bir gelin odası sanırlar. Gündüz olunca sebeplere dalar, bir oyalanma hâline düşerler. Musibetler onlarda gizlenir. Ve bir emir:

- **«Yavrucuğum, gördüğün rüyayı kardeşlerine anlatma.»** (Yusuf/5)

Onlar arasında senin için bir azizlik var.

Kitap hükmünü icra edinceye, yazılan yazı sonuna varıncaya kadar çalışınız, arayınız.

Ölünce, kabre girersin; münkir nekir gelir. Beni onlara sor. Onlar, benden sana haber verirler.

İsmin günahkâra çıktı... Adın, muhasebeye ve münakaşaya oturacak kimseler arasında yazıldı. Ve sen, kabirde perişan bir hâle geleceksin.

Bilemezsin, cennet ehli misin, yoksa cehennem ehli mi? Sonun müphem. Bugün belki bir temiz adın olabilir, ama aldanma. Yarın adın kimlerin arasında okunur, bilemezsin. Yavrucuğum, sabaha erince, akşama kalacağını nefsine vaadetme. Akşamı yapınca da sabaha çıkacağını ona söyleme.

Dün geçip gitti, iyiliğine ve kötülüğüne dair olan şeyler orada kaldı. Onlar sana şahitlik edecek. Yarına çıkıp çıkmayacağını da bilemezsin. O hâlde sen, bugünün adamısın. Bulunduğun günü iyi kapamaya bak.

Seni hangi şey gaflete itti? Tam bir gafil olmanın delili, bir sürü gafille oturup kalkmandır.

Ey ahmak, mademki üzerinde bir gerçek işareti bulunmuyor, o hâlde onunla neden arkadaş olursun?.. Temeli, bir hiç üzerine atılanla sohbet etme; hem onunla sohbet ne lâzım. Dışına baksan, mühürlü; içine dalsan ayıpların yerleştiğini görürsün. Ve daima, Hakk'a karşı geldiğini anlarsın.

Gelmesi arzu edilen iyi hâller, omuz büküp oturmakla olmaz. Gözlere ayıklık sürmesini çekmeden bir sürü süs sürmek mâna taşımaz.

Halk çevreni sararsa aldanma; o hâlde bir hikmet bekleme. Zor işleri yapmakla da bir şey ele geleceğini umma...

Ey aklı kıt, bizim işaret ettiğimizi temenni edersin; şu tarafa da döner dilencilik yaparsın. Halkın, çevreni sarmasını istersin. Topladığın şeylerin daha da artmasını umarsın. Bu hâlinle nasıl senin için felah ümidi olur?..

Nedir bu hâlin? Şaha bir kapıcı olsaydın, onu arayanlara, yerinde olduğunu haber vermek şerefini kazansaydın, olmaz mıydı? Ve soranlara onun hikâyesini nakletseydin, olmaz mıydı? Onun vahdet âlemini bulsaydın, olmaz mıydı? Halkı bir aile ocağın sayıp onlardan ayrı bir yerde yaşasaydın; kapına geldikleri zaman kendilerine yarar eşyayı bulup alsalardı, olmaz mıydı?

Senin için ev, halkın gözünden uzak olan âlemdir. Senin için yuva, kalbindir. Senin için yer, iç âlemdir. Senin için yurt, Rabbınla sohbet, emirlerini yerine getirmek, yasaklarından kaçmaktır. Ve O'nun kader icabına, ettiğine uymaktır.

Yaptığın duada ve sarf edeceğin gayrette halkın nasibi vardır. Olur ki, bir göz için bin göze ikram edilir.

Gizli olarak büyük, kerîm zâtlara iyilik edersen, Rabbına tâat etmiş olursun. Allah yolcularına ikram eder, nefsini ortaya atmazsan, sana kerîm sıfatı verilir. Sen kerîm olursan, hürmetine bin göz kurtulur. Aile efradına belâ inmez. Hattâ, senin hürmetine komşuların, bulunduğun ülke halkı bile kurtulur.

Artık nasibin, olmayacak işler peşinde koşmak oldu; durmadan zahmet çekici oldun. Ömrünün sonuna kadar kapı kapı dolaşacaksın. Senin nasibin bu... Hâlin böyle... Ya

senin için ne zaman zahmet çekilecek? Halk, ne zaman sana koşacak ve manevî gıdasını taleb edecek? Halk, senden manevî bir fayda almak için ne zaman kapını aşındırmaya başlayacak?.. Senin için ne zaman ağyara veda edilecek?.. Ne zaman çevrende çadırlar kurulacak? Ne zaman şahın katına bezenip varacaksın?.. Temizliğin, ehliyetin, liyakatin ne zaman açığa çıkacak?.. Şahın huzuruna alınmaya ne zaman lâyık olacaksın?.. İlâhî hazineden ne zaman lâkabın çıkacak?.. Hakk'ın seninle iftihar ettiği ne zaman belli olacak? Ne zaman peygamberin temiz sülâlesine tertemiz olarak katılacak ve onun bereketini almaya lâyık olacaksın?..

İlim sahipleri, sözde, işde, hâlde, Peygamberin (S.A.) vârisleridir. İsim ve şöhretle ona vâris olmak olmaz; yalnız isimle, ondan sırf maddî bir lâkab kapmakla işler yürümez. Nübüvvet bir isim olup, risalet ise, İlâhî bir lâkabtır.

Ey cahil, sen nübüvvet ve risalet hâlini bulamazsın. Bedel olmaya, gayb erlerinden olmaya bak.

Bir Âyet-i Kerimede şöyle buyurulur:

- **«Siz âhiretten geçip, dünya hayatına razı mı oldunuz?»** (Tevbe/38)

Dünya hayatı, nefsin, tabiî hâlin ve kötü arzularındır.

Bu dünya hayatı yok denecek kadar geçicidir. Şehvet ve kederlerle doludur. Ve senin de, onda bir kısmetin vardır. Dünya odur ki, bütün duygularınla sarılır, alırsın; ama hiçbir şey ebedî senin olmaz. Hiçbir mülke sahip olman kabil olmaz. Dünyada mutlak ve kat'iyetle gerekli hemen hiçbir şey yok gibidir. Bütün şehvet alanı senin olsa ne önemi var? Sahip olmak istediğin şeylerin çoğu da bunlar gibi.

Dünyada senin olacak bir yuva olmaz. Her bakımdan seni örtecek bir libası, doyuracak ekmeği bulamaz, sükûneti verebilecek bir zevceye eremezsin.

Dünya hayatı denince, Hakk'ı bir yana atıp halka yüzünü çevirmek akla gelir.

Heva adı ile anılan boş arzu ve aslı olmayan şeylere bağlanmak, imanın, ibâdetin tam tersidir.

Sebeple, onu Yaratan arasında tam bir tezat vardır. Dış âlem, iç âlemin zıddıdır.

Zahirdeki işlerini tahkim ettikten sonra, manevî işleri yapmakla emrolunursun. Verilen hükümleri yaptığın işlerle kavi kılarsan, Hakk'ın kulu olursun; Hakk'a uyar ve onunla manevî sohbet hâlini bulursun. Ve sen tabiî hâlinden ayrılan yeni bünyeli bir zât olursun. Seni ilim bağları sarar, ilân-ı aşk eder. Ve sen, iki ruh arasında bir ruh olursun. Padişahla veziri arasında perdedârlık edersin. Artık dünya da seni sever, âhiret de... Hak Taâlâ da sever, halk da, melekler de... Kalblere bir şenlik olursun.

Bizim bâzı hâlimiz var ki, o hâl, şu anda sizden çok uzakta... Davud nebî bir gün oğlu Süleyman'a şöyle bir sual sordu:

- Oğlum, iflâstan sonra ve ondan beter ne vardır?

Cevabını yine kendisi verdi:

- Bundan daha beter olanı, bir adamın ibâdete devam etmesi, sonra da onu bırakıp boş işlere dalmasıdır.

Davud peygambere, Süleyman peygambere ve bütün peygamberlere, meleklere, velî ve salih kullara selâm olsun.

- **«Âhiretten beri durup, dünya hayatına razı mı oluyorsunuz?»** (Tevbe/38)

Dünya hayatı, senin içinde bulunduğun maddî varlığın olup âhiret ise bundan yok olmaktır.

Himmetler değişir, sırlar değişir. Avam halk değişir. Havas kullar değişir. Bunların her birinin kendine has bir hâli vardır. Bunları anlayabilmek için fena âlemine geçmen gerek...

Dünya, işte bu dıştan görünen sayılır; âhiret ise, içinden açılıp gelen âlemlerdir. O âlem önünde açılınca, aklın ermediği çeşitli şeyler görürsün. Onları ayan olarak görünce hayret edersin.

Sana herkesin düşündüğü şeyleri yaptıran akıl, dünyadandır; .akılların aklını bulduran derin düşünce ise, âhiretten.

Derinliğine dal, oradan ne alırsan âhirettir. Dışında olup bitenler de dünya... Dünyalık hâller Hakk'ın zâtından gayri olanlardır... Âhirete gelince, bu âlemin dedisini kodusunu bırakıp Mevlâ'ya bağlı olmaktır. Hattâ denir ki, âhiret, övülmeyi, sevilmeyi, sövülmeyi ve üzüntülerle geçen günleri eşit görmektedir.

Senin için önemli olan nedir? Bunu anlamak kolay. Bize göre Hak Taâlâ olmalı. Ama, sen bunu düşünmüyorsun. Düşün; önemli bildiğin ne?.. Kasdin neye yönelmiş ise, önemli bildiğin odur. Hak ise, Hak... gayri ise, gayri...

Hakk'ı dilemekte sağlam iradeye sahip olabilirsen, o senin elinden tutar. Kader alemindeki sohbete erdirir.. İraden sağlam olursa, adımların Âdem peygamberin adımı kadar uzun olur. Bu hâli bulabilmek için komşunun dedikodusunu duymaman, iyi edeb sahibi olman gerek.

*

Tüh sana zavallı cahil. Hakk'ın fazlını ve onun kullarına verdiği nimeti bilmediğine tüh... O iyi kullar, Hakk'ın emrini kalbten duydular, itaat ettiler.

Kul, kulluğunda kâmil olunca, levh-ü mahfuzdaki kısmetini görür. Sonra bununla yetinmez, ehlinin orada olan nasibine bakmak ister. İçinden bir ses gelir. Hâline hayret edilir. Hak bir emir verir:

- «Ona dokunmayın; o, bir kuldur ki, kendisine in'am ettik...» (Zuhruf/59)

O kullar, Hak Taâlâ'nın bilinmesini dilediği her şeyi bilirler. Onları anlatan şu Âyet-i Kerime var:

- **«Onlar, katımızda seçilmiş ve özlenmis kimselerdir.»** (Sad/47)

Bu anlattığımız hâli bulmak için ezelde belirtilen kabiliyet esastır; sonra ise, büyük bir zâta uyup peşinden gitmek gerek...

Geylânî Hazretleri bir vecd hâlinde idi. Uzaktan bir kâğıt uzattılar. İçinde dinî bir mesele vardı. Yeni bir mevzu açmak için cemaati hazırladı ve devam etti:

- Nikâh vacib midir, değil mi? Bu mesele üzerinde muhtelif fikirler ileri sürülmüş. Her imam, Kur'ân ve Hadîs-i Şerifin aydınlığında görüşünü açıklamıştır. Onlardan bir kısmı vacib olduğunu, diğer kısmı sünnet olduğunu belirtmiş... Bir kısım zâtlar da nafile ibâdetle meşgul olmayı, ayal derdine girmemeyi iyi bulmuşlar... İmam-ı Şafiî ve İmam-ı Ahmed'e göre nefsine hâkim olmayan için nikâh nafile ibâdetten iyi. Ebû Hanife hazretleri ise, ne olursa olsun, nikâh nafile ibâdetten daha iyi... Onlara göre böyle...

Ama bizim fikrimiz daha başka... Sen, bir Hak yolcusu olduğuna göre, ibâdetle meşgul olman daha iyi... Şayet Hakk'ın tâlib olduğu bir kulsan, o zaman hepsini bırak... Hak seni dilediği yana çevirir. Dilerse, evlendirir. Dilerse evlendirmez, başka şeylerle meşgul eder. Kısmetin bir tutam ot dahi olsa seni bulur. O kısmet gelir, eteğini tutar ve Hakk'a şöyle yalvarır:

- Allah'ım, Sen beni bu zâta nasib ettin; halbuki o benden kaç makta... Hakkımı ondan al. Ben ne yapabilirim; o beni bırakıp gidi yor?

Hak Taâlâ da onun bu duasını kabul eder, sende mevcut olan hakkını öder.

Bir Hak yolcusu için evlenmek haramdır. Tabiî, bu manevî âleme göre... Bir yolcunun fazla gömleği mi olur?.. Onun dört parmaklık yeri mi olur? Hak yolcusu neyler bunları?.. O bir seyyahtır. Bugün burada, yarın başka yerde... Onun ne yeri olur, ne de yelesi... O ev eşyasını neyler ki?.. O her şeyden beri durur. Maksuduna vardığı zaman yolculuğu bitmiş olur. O zaman şahı, dilerse ev, eşya, mülk verir. Kaybettiği şeyleri buldurur.

Ahmakla sohbet eden de bir nevi ahmaktır. Hakk'a karşı irfan bakımından yaya olan dünya hayatına dalar, âhiretten geçer...

*

Ey evlâd! Kısmetin var ya, onu başkası alamaz. O hâlde, tabiî ve boş arzunla yeme. İşine, şeytanın elini karıştırma. Bir an bekle, cennet yurduna gir, Rabbın yakınlığını bul... Senin olan o zaman daha iyi olur.

*

Biri ayağa kalktı, Geylânî Hazretlerine şöyle dedi:

- Benim çocukluğumdan şimdiye kadar devam eden bir virdim var. Hâlâ da aynı işi yaparım. Vaktimin bir anında geçer, ibâdet ederim.

Geylânî Hazretleri cevap verdi:

- İş bununla olmaz. Ezel gözünün işaret vermesi gerek. Senin için bu işaret bir gerçek erin nazarı olmalı... O nazar, seni Hakk'a vardırır.

Geylânî Hazretleri, onun hâlini hoş buldu, arkadaşlarına dönerek şöyle buyurdu:

- Bunu aranıza alın...

Sonra vaaza devam etti:

- Allahü Taâlâ'nın yaşadığınız zaman içinde bazı kudsî tecellileri var; ayık olunuz ve kendinizi o tecellilere arz ediniz.

İşler anladığın gibi değil; kalbin ihtiyar oldu. Şahı, onu yakınlığı kapısına oturttu. Dış cephesi zayıf olmuş ne çıkar, iç âlemi kuvvetli olduktan sonra... Kalbde kemik yok, bu sebeple onun kemik zafiyeti olmaz. Onun cildi inceldi. İlâhî gayret ve İlâhî minnet onu sevindirdi.

Kalbin, Rabbının kapısını buldu ve gördü. Yakınlık duygusu onu sardı ve bayılttı.

Kalbin esirgenmesi için her şeyi varlığı ile meşgul eden zâttan, bir meşgale bulmak gerek. Kalble yapılan zerre miktar ibâdet, zahirde yapılan nice ibâdetten hayırlıdır.

Mademki farz ibâdetleri, sünnetleri edâ etmek sana yazıldı, onları yap. Onlardan kurtuluş mümkün değil... Sonra, yapsan ne mahzuru var?..

Bir gün Cüneyd'in yanına birkaç kişi geldi ve ona:

- Hudrî değirmen taşının üstüne çıkıyor; yemeden, içmeden onunla beraber dönüyor, dediler.

Cüneyd bunun üzerine:

- Namaz zamanında nasıl tavır aldığına baktınız mı? O zaman ki durumu nasıl oluyor? deyince şöyle anlattılar:

- O zaman sakin oluyor ve diyor ki: «Ondan kurtuluş yok.»

Büyük zâtların bir çoğu, doğuşundan ölümüne kadar ibâdeti bırakmaz. Bir kısmı da zayıflayınca nafile ibâdeti bırakır.

Manevî olan kerametler, Hak yakınlığından olursa, ilmî bir değer taşırsa, müşahede ehlinin tasdikini alabilirse bir zararı yoktur. Aksi hâlde o hâller, şeytanın azdırmasıdır. O hâller şeytandan olabilir ve azdırır. Nefisten ise, seni ezer.

Verilen hükümlerin gereğini yapıp onlara sahip olmak bir ilim doğurur. Bu hâle devam eden zâtlar için iç âlemleri neticeye bağlanır. Ve o büyüklere sırların kapısı açılır. Bunlardan haberin var mı?

Şahsî arzularından geç. Hak arzu edince sonra birleşirsin. Birleş, sonra vuslat âlemini bul.

Vay, hırs, aldanış ve boş ümit dükkânlarında oturup geçinenlerin hâline... Sen de böyle yapıyorsan, yakında iç âlemin ölür ve kalbin kararır.

Peygamber (S.A.) efendimiz bir Hadîs-i Şerifinde şöyle buyurur:

- **«Şu kalbler var ya, onlar muhakkak kirlenip paslanır. Onların cilâsı Kur'ân okumaktır.»**

Allah'ım bize hidayet yolunu göster ve doğruluğu nasib et. Bize merhamet eyle ve o duyguyu bize aşıla. Bize irfan duygusu ver ve benliğimize anlat. Her nerede

bulunursam mübarek kıl.

*

Varlıkla bir olmaya alış, ayrılmak istersen ayrıl, sonra yine vuslat âlemine geç. Her şeyi öğren, sonra onu bırak, başkasına bak. Cehaletle ibâdet olmaz. Cehalet hâli ile kim ibâdet etmeye kalkarsa, yıktığı, yaptığından çok olur.

Rabbın çizdiği yolun lâmbasını al, yolunu onunla aydınlat. Hükme boyun eğ, o seni ilim yoluna kavuşturur. Sebepleri kalbinden kes at. Arkadaş ve komşu sevgisini iç varlığına sokma. Sadece, sana gelen kısmetleri, al; onlardan perhizkâr olmak, doğru değildir.

Zevceni kalbinden bir yana at. Kısmetleri de öyle at. Zâhid olmaya çabala. Maddî olan her şeye karşı kalbden gına duy. Daha sonra neyin varsa mezata arzet.

Aç kimseler gibi gördüğün her şeye sarılma. Edebini iyi kıl. Hak Taâlâ'nın zâtından gayri cümle eşyadan ayrıl. Ağyarı bırak, sebeplerde gerçek tesiri görme. Elinde bulunan lâmbanın sönmesi ile karanlıkta kalmaktan kork. Bunları yaparsan, Hak Taâlâ lâmbana yakıt gönderir. Bildiklerinle sana nur verir. Her kim bildiği ile âmil olursa, Hak Taâlâ ona bilmediğini verir. Bir kimse Allah için kırk gününü iyilikle geçirirse, hikmet kaynakları kalbinden fışkırır, diline gelir.

Kul, iyi işleri yapmaya devam ederken Musa peygamber gibi Hakk'ın yaktığı şuleyi aniden görür. Vakta ki o, şuleyi görmüş ve ehline demişti ki:

- **«Siz burada kalın; ben bir ateş gördüm.»** (Ta-Ha/10)

Bu arada sır âleminden coşup kalbe gelen bir ses şöyle diyordu:

- **«Muhakkak, ben senin Rabbınım... Ben Allahım, kulum ol.»** (Ta-Ha/12 -14)

Benden gayrıya zillet gösterme. Zâtıma karşı irfan duygusu taşı, gayrımı bırak. Benimle birleş ve Zâtımdan gayrıdan kesil. Beni ara, başkasından irâz et. İlmime yönel, yakınlığıma dön. Mülküme katıl. Saltanatıma bağlan. Bu hâller sende tamam olursa, Hakk'a kavuşma hâsıl olur.

Bundan sonra olan oldu, Hak Taâlâ:

- **«Kuluna vahyedeceği kadar vahyetti.»** (Necm/10)

Perdeler kalktı. Nefis şahin oldu. Her şey yerine geçti. Lûtuflar erişti. Ve firavuna gitmek zamanı geldi; ona git.

Ey kalb, sen de nefse, şeytana ve hevaya dön. Onların yolunu bana, zâtıma çevir. Hidayetimi göster, cemaatını başına topla ve de ki:

- **«Ey kavmim, bana uyunuz; sizi kurtuluş yoluna götüreyim.»** (Gafir(Mümin)/38)

Birleş, ayrıl, sonra yine birleş, en sonunda vuslat âlemini bul ve kurtul.

Sana gelince ey zavallı, yakında kuvvetin gidecek. Gücün kalmayacak. Kalabalığın

eriyecek. Dostların seni kovacak. Dünyanın fakirlik hâli, öbür âlemin de azabı seni saracak... Kabir sana dar gelecek. Kaburga kemiklerin birbirine girecek, münkir ve nekire cevap veremez hâle geleceksin; dilin tutulacak. Kabrinde şiddetle azap edilecek. Cehennemde sana bir kapı açılacak. Sana oranın sıkıntısı ve zehiri gelecek.

Ey cemaatımız, bu dünyada iyi edeb sahibi olunuz; ancak bu şekilde selâmete erilir. İçiniz ve dışınız, Hakk'ın kıyamına ancak böyle durabilir. O kez gözünden perdeler kalkar. Dilinden kir, pas gider. Kulağından perdeler açılır.

Hak Taâlâ sana lokmalar yedirir, kuvvet üstüne kuvvet bulursun. Basiret üstüne basirete erersin. Bir hayattan diğer hayata kavuşursun. Bir beka biter, öbürüne geçersin. Bu rızkın ötesinde bir başka rızık alırsın. Çalışman hoş olur. İyi edebin övülmeye başlar. Adına âkil, din ehli, sabırlı dendikten sonra şâkir adını alırsın. Hak, senin bütün kötü hâllerini değiştirir. Hak, insanlardaki istidada göre hâllerini değiştirir. Bir Âyet-i Kerimede bu hâle işareten şöyle buyrulur:

- **«Onlar, kendilerinde bir değişiklik yapmadıkça, Allah onların hâlini değiştirmez.»** (Enfal/53)

Büyük insanlar, İslâm dininin emirlerine uyarak yaramaz huylarını değiştirirler... Sonra ilme geçer, daha sonra da kader âlemine girer ve bütün hâllerini değiştirirler. Bu güzel hâlleri, onlara Hak nasib etmiştir.

Sanki onlar, yaramaz ellerini, ayaklarını ve diğer duygularını kötülükten almak için gizli bir âleme dalmışlar. Onlarda, bu değişme anında maddî bir hareket görmek kabil değil. Yemek yerken, sanki yiyen onlar değil de, içlerinde bir yiyen var. Onlar, olur olmaz sözleri, niçin, nasıl gibi lâfları bilmezler. Onlarda beşerî akıl yok olur. O gizli âlem geçtikten sonra akılları yerine gelir. Hak Taâlâ'dan lûtuflar iner. Ve değişik hâlleri kendini gösterir.

O değişik hâl öyle bir hâldir ki... Açlık sonunda taam verilir. Susuzluktan sonra su verilir. Her şeyden soyununca bir başka kisve giydirilir.

Mademki, bir yolcusun ve bu yolda yürüyorsun, azla yetinmen gerekir. Bu azla yetinme hâli, şehevî uygunsuz arzuların sönünceye kadar devam etmeli... Verilen bu emrin hükmünü eda etmelisin.

İslâm dininde yapılması bildirilen işleri ele al ve yap. Yasakları bir yana at ve onlardan kaç.

İçinde bulunduğumuz bu günler geçmekte... Ve her gün, aydın olduğunda, gecenin karanlığı geldiğinde, adım adım Hakk'a yaklaşmaktasın.

Her zâtın kendine has yolculuğu var. Senin yolculuğun onlarınki ile kıyas kabul etmez. Bâzı zâtların yolculuğu bir günde, bâzısının yolculuğu bir aydadır; diğer kısmın ise, seneler sürer.

Zamanını, niçin, nasıl olacak gibi lâflarla harcayıp bitirme. Orta hâlli bir yol bul ve onu kuvvetlendir.

İyi amel sahibi ol. Onun varlığı evinde yapılan iyi işler, seni zâtına has kılar. Bu hâli bekleyebilirsin. Belki de, onun özel cariyelerinden biri sana âşık olur ve seni ona nikâh eder, evlenirsin. Şeklin değişir. Küfen ve testin pazara atılır. Ve sen orada koca bir çiftlik sahibi olursun. Belki daha ileri gider, ülkeleri emrin altına alırsın. Hattâ bunu da aşar, şaha nâib veya vezir olursun. İlâhî bir marifete sahip olan zât için bu hâller ve bu vergiler çok sayılmaz.

Hakk'a vuslat bulduktan sonra iştihan açılır. Yaptığın zâhidlik ve fazlayı terk irfan sahibi oluncaya kadardır; sonrası elinden çıkar. Sen bir şey yapmaya kadir olamazsın. Yaptığın her iş O'na vâsıl oluncaya kadar ve kendi adını, kim olduğunu ve lâkabını bilinceye kadar... Sonrası tam varlık.

Kul marifet âlemini bulup, olup bitenleri anladıktan sonra, bütün arzuları verilir. Elbisesi, kumaşı, evi, ehli, yavruları ve komşuları ona iade edilir.

O irfan sahibi, bütün hâllerinde bir vasat yol bulmuştur. Bir adımı ileri atsa, öbürü geride kalır; dengeyi temin eder. Onun için hazlar ikiye ayrılır. Biri ümit, öbürü de korku.

Cahilin her şeye takaddümü nasıl olur?.. Bu bir irfan sahibi için düşünülür. O lehine ve aleyhine olan şeylerin cümlesini bırakır. Bunları bir yana attığı an, kendini sultanın kapısında bulur. Halbuki, o, böyle bir şeyin olabileceğini bilmiyordu. Bu cehalet boştur.

O, bu hâlinde şahın kapısına varır; onun gılmanı ve hurileri ile olur. Bu işler olurken korkar, bir yandan da ümit besler. Çünkü bu işlerin oluşunda şah onunla neler yapmayı diliyor, bilemez. Halbuki padişah ona bakmaktadır. Onun bütün işlerini bilir. Ve gılmana emir verir:

- Bunu her şeyden üstün tutunuz.

Ve o kul, bundan sonra daimî bir meşguliyet âlemine geçer, Hakk'ın tecellisine zamanla bir perdeci olur. O'nun katında teklerden sayılır. Sırlarına vâkıf olur. Nişan alır. Önünde İlâhî merasim çalgıları çalınır. Nutukları söylenir. Ve saltanat tacı giydirilir.

Sonunda aile efradına mektuplar yazdırılır ve davet edilir:

- **«Ehlinizi toplayınız ve bana geliniz.»** (Yusuf/93) Bu emri gönderirken, Hak Taâlâ'dan:

- Senin bu hâlini değiştirmem, vaadini almıştır.

Bundan sonra O'nun daimî sohbetçisi olur. Daimî dostluk kazanır. Artık bu marifet hâlini bulduktan sonra zühd vs. kalmaz; ama bunu bulan milyonda bir olur. Bu işler, ezelî kabiliyetin, İlâhî bilginin ve bir kader çizgisinin neticesidir.
Allah'ın yemin ederek:

- **«Levvâme nefis,»** (Kıyamet/2) diye ayırdığı kimselerden olma.

İman sahibi daima şöyle der:

- Söylediğim sözle neyi istiyorum? Attığım adımla nereye gitmek niyetindeyim?.. Yediğim yemekten kasdim ne?..

Böylece nefsi karşısına alır ve hesaba çeker:

- Bu işi niçin işledin ve neden yaptın? Bu yaptığın işler kitaba uyar mı?..

Nefsini hesaba çekmeye alıştıktan sonra **yakîn** derecesini bulmaya bakınız. **Yakîn** imanın özü ve hulâsasıdır. Farz olan ibâdetler ancak **yakîn**'le edâ edilir. Dünyadan gönül çekmek için yine **yakîn** gerek. Bu hâli Hak Taâlâ'dan taleb et. Yapacağın her duânın icabet bulması için; sükûn ve bir nişan gerek. Duan kabul olmadığı takdirde, itiraz edersin, ama bu hatadır.

Doğru zâtlardan ol. Onların baş alâmeti, her işte Hak Taâlâ'ya dönmektir. Şayet hâllerinin gizli kalmasını arzu ederlerse halka karışır, alış veriş yaparlar. Onların kalbi Hak'la olduğu hâlde, dış hâlleri halka karışır.

Bu âlemde insanoğluna gereken bâzı işler vardır. O işlerin başında şunlar gelir: ilk defa insanoğlu, kötü tabiatını düzeltmeli. Sonra nefs şeytanı, boş arzuları, hevası ile cihad etmeli. Tâ hayvani duyguları atıp insanî duyguları benliğinde toplayıncaya kadar böyle devam etmeli.

Seni önce topraktan, sonra sudan yaratan, daha sonra insan kılan Rabbına küfretmektesin. Seni bu hâle getirene vereceğin karşılık küfür mü olmalı?.. Ona kafa tutmak mı olmalı?..

Bir hata işlediğin zaman, insanların görmesini arzu etmezsin, utanırsın. Halbuki Allah seni her an görür, ama O'ndan utanmazsın.

Ey velayet iddiasında olan, bu iddian dışta. Hakikatte böyle şeye sahip olduğun yok. İçin Hakk'a isyanla dolu. O'ndan utanmazsın.

Halbuki o bütün sırrına vâkıf ve seni görmekte... Dinini dünya ile satmaktasın...

Nedir bu hâliniz, biraz ayıkınız ve anlayışlı olunuz. Harcamakta olduğunuz bütün nimetler Hakk'ın... Hani, O'na şükrünüz?..

*

Ey evlâdî Bir defa da olsa Yaratan'ı itham etme. Hataya düşebilirsin, doğru da yapabilirsin. Kabahati yalnız özünde bul ki, işlerin düzele.

İyiliğin ve kötülüğün şeklini İslâm çizer, yalnız akılla bulunmaz. Bunlar da zahire taalluk eden şeylerdir. Bir de iç âlemin düzelmesini âmir olan şeyler var ki, o da kalbden gelir. Onları da kalb emreder. Kalbin vereceği fetva din âliminden gelen fetvadan daha ağır olur. Din âlimi içtihad eder, ona göre fetva verir. Ama kalb, kolay yollara sapmayı istemez, biraz ağır şart koşar. Ama bu kalb bütün hatadan beri olursa... ki böyle bir kalb, Hak Taâlâ'nın bizzat rızasını ve muvafakatini ister. Kalbin verdiği fetvaya uymak, ilmin hikmetle karışık fetvâsıdır.

Siz önce, hükümlere bağlanınız. Sonra ilme bakınız; her şeyin aslını belleyiniz. İlmin kölesi olsanız da, esas hükmü mâna cihetiyle elden bırakmayınız

Daima Hakk'a boyun eğiniz, O'nun emirleri önünde benliğinizden geçiniz. Bu zahir şekilde beyan edilen ilmi alınız ve hikmetler âleminde sohbete giriniz.

Hangi hakikat olursa olsun, İslâm dini onun gerçek oluşuna şahadet etmezse, o bir şaşkınlıktır.

Hakikat ehlinin yanına girdiğin zaman oturdukları yere oturmalısın ve yediklerini, yemelisin.

Gizlide ve aşikârede Allahü Taâlâ'ya şükrediniz.

Ey şu ülkenin halkı, sizin içinde bulunduğunuz hâl, benim için kötüdür, ama siz de benim hâlimi kötü bilmektesiniz. Biz, birleşmesi güç olan iki zıt gözükürüz. Aranızda, semâvât sahibinin kudret ve kuvveti ile yaşarız. Kalblerimiz için karar yok oldu, bir yerde duramaz oldu.

Gençliğin, Halik'ı darıltmakla geçip gitti. Hanımını, çocuğunu, komşunu ve zamanın sultanını hoş tutmayı istersin, hattâ yaparsın. Ama melekleri, Aziz ve Celil olan Hakk'ı darıltırsın. Halbuki yolculuk O'nadır.

Ölüm emrine icabet senin için kafidir. Orada babalara analara rastlayacaksın. Eşini, dostunu ve sultan olarak yaşayanları orada bulacaksın. Onlardan tek kişi size:

- Kıyamet ne zaman kopar? diye sormaz; çünkü her ölünün kiyameti de beraber kopmuştur, Allah'ın velî kulları onun yakınlığında olur ve Hakk'a izafetle yaşar.

O büyük zâtlar, bu âlemde birçok yönden öldüler. İlk defa haram işlere girmekle öldüler. İkinci defa da şüpheli işleri bıraktılar. Üçüncü olarak mubah olanı bıraktılar. Dördüncüde, helâl olanı attılar.. Beşincide ise, Mevlâ Taâlâ'dan gayri her şeyi bir kenara atmak suretiyle benliklerinden geçip gittiler.

Bu maddî eşyayı bırakıp kaçan ölüler, onlara bir daha tâlib olmaz, yakın olmak bile istemezler. Sanki onlar, manen bir başka hâle geçmiş ve suretleri yok olmuştur. Sonra onları Hak diriltmistir. Onların ruh âlemlerindeki akışı ve duruşu, Allah'ın yüce adı ile olur.

Kalbler kader denizinde yüzmeye devam ederse, durak yerleri, O'nun yakınlığına ve ilim otağına varır.

Ayıklık bir hizmettir. Uyku bir vuslat âlemidir. Bir kul namaz anında uyursa, Hak Taâlâ onu meleklere överek gösterir.

Bu bünye bir kafes, ruh ise onun içinde bir kuştur.

Halkın cümlesi, bir irfan sahibi katında sinek kadar küçük, ufak bir arı kadar hafiftir. Ve ipek kurdu gibi tartısızdır. O büyük zâtların ahvali kolay anlaşılır cinsten değildir. Onları anlayabilmek için çok akıllı olmanız icap eder.

Hak Taâlâ'ya kim kafa tutar? O'nu yok etmeye kim yanaşır? Böyle şeyi aklına alan akılsızdır, ahmaktır. Yahut helak olmaya mahkûmdur.

Bir kimse sana gelir:

- Neyin varsa, Allah yolunda dağıt, derse o senin dostundur.

Daimî bir fakir sayılan şu halkın malına göz atmayana yakın ol. Çalış, ileriye geçmeye bak. İslâmiyetin mücerret mânasını taşımanla sana yeter, denmez.

Ne zaman gerçeği yapacak ve gerçek yolda çalışacaksın...

Her ne zaman bende bir hareket görseniz, kalbime ateş düştüğünü anlayınız. Ve şu kudsî hadîsi hatırlayınız:

- «Ey dünya, dostlarıma ilk anlarında acı ol; tâ kî, seni sevmeyeler. Son demlerinde ise hizmetçi ol; seninle uğraşıp yorulmayalar.»

İsa peygamberin yanında kıyametten söz edildiğinde, yavrusunu yitiren ana gibi bağırır, ağlardı ve şöyle derdi:

- Sessiz oturmak yakışmaz...

Senin içine hiç aşk ateşi düşmedi. Aşk yoluna girmeye yanaşmadın. Sende his namına kalan hiçbir şey yok; yokluk içindesin.

Büyük zâtlar, dünyada fazla kalmaktan korkar. Çünkü sonucun nereye varacağını bilmezler. Bugün iyi sayılan hâlin, yarın değişmesi ihtimali onları korkutur.

Hacetini halkla bitirme hevesine düşme hâli, Rahman, olandan kapalı olmak; boş arzuların, nefsin, tabiî isteğin ve şeytanın insan benliğine galip gelmesi sonunda olur.

Her kim bu dünyanın mekrinden emin olur, ona tapılanırsa büyük bir bilgisizlik içindedir, cahildir.

*

Ey evlâd! Hakk'a karşı ayık ol, hata edersen O'ndan kork. En çok korkulması gereken O iken, nasıl emin olunur? Böyle şey olabilir mi?.. Ömrüme yemin olsun ki, Hak sana yakınlık verir. Zâtına yakın kılar. Seni tahsis eder. İlâhî lokmalar yedirir. Sırlarına ittıla peyda ettirir. Müşahede âlemine geçirir. Rahmet kapılarını sana açar. Fazilet sofrasına oturtur, her iyiliğini önüne serpiştirir. Fakat bir şey taleb eder: Kalbî hüzün... Çünkü burası hüzün diyarıdır.

Bu arada biri kalktı, bir şey soracaktı, ama sözünü işittiremedi. Sonra Geylânî Hazretleri vaazına devam etti:

- Şimşek bir an çakar, peşinden yağmur gelir. İlâhî şimşek de böyledir. O çakınca İlâhî yağmur yağmaya başlar. Onlar, kulu Aziz ve Celil olan Hakk'a yaklaştırır.

İslâm dininin dış durumu onun kafesidir. Ondan kurtulabilmek için neler etmez ki?.. Eğer bizi serbest etselerdi, ilmin verdiği hâlin dışına çıkar ve bağırırdık. Günahları bir bir anlatır:

- Ey kâfir ve ey fâsık! derdik.

Lâkin zahir ilim ve İslâm dinindeki müsamaha yolu elimizi bağlıyor.

Verilen İlâhî hükümlere hizmetçi olunuz ve ilme çalışınız. Bu şekilde çalışacağınız bir

ilim yolunda size birçok ruhî inkişaf verir.

Önce İslâm dinindeki emirleri, yasakları öğren, sonra ayrıl, başka şeyleri öğren. Eğer sen, Hakk'ın seçme kullarından isen İlâhî ilimlere vukuf peyda edersin.

Kendi benliğin seni Mevlâ'ya ilettiği zaman, O'nun kapısında durdurur. Sonra şahların geçip gittiği kapılardan birer birer geçirir. Nihayet en son kapıya gelirsin. Orayı açık bulunca dalmayı arzularsın, ama sana dur emri verilir. Çünkü üzerinde aile efradının hakkı var. O zaman şöyle hitap gelir:

- **«Gidiniz, aile efradınızı alınız, birlikte Bana geliniz.»** (Yusuf/93)

Sırrına yerinde durmak emri verilir. Kalbe sebat hâli verilir.

Sonra duyguların ve cümle varlığın aynı emri alır. Hâl böyle olduktan sonra kendi başına almak, satmak, kalmak ve bir kasta mebni iş yapılmaz.

Emirler birbirini takip eder.

- Ye, ey bir şey yemeyen. İç, ey bir şey içmeyen.

Kuyuyu, kadem kadem kazmaya devam ettiğin için ondan, kaynaklar fışkırdı. Orası fışkıran bir menba, akıp giden bir kaynak oldu.

Mücahedenin; belâsına, sıkıntısına sabır edemedikten sonra, nasıl irfan duygusunu bulabilirsin?..

Ey zavallı, sabırlı ol; yakında Hakk'ın nazarı sana ulaşır. Seni yükseltir. Yücelik tacı giydirir. Azamet kisvesini giydirir. Sultanlık ve celâl libasını verir.

Allah'ım, bizi maddî işlerden uzak kıl, Sana yakın eyle... Allah'ım, maddî şeylere karşı kalbimize gına ver, onlardan talebimiz olmasın. Bütün ihtiyacımız Sana olsun.

*

Allah'ı tek varlık biliniz; bu bilginizi saklayınız. Başkalarından ayrılınız.

Kalb hâli, vücut karanlığına gömülüdür. Onu, Hakk'ın yakınlığı kapısına kadar vardırabilirsen bilgi şafağı çakar, kalb gözüne, ince ve derin bilgilerin sürmesi çekilir. Ve sen ona kaderin fihristini okutursun. Sonra her şeyi yanında bulursun.

Cennet âlemine geçtikten sonra yemek ve içmek için zorluk olmaz. Hak Taâlâ'nın sevip seçtiği kullar için orada yemek içmek işleri bir güçlük olmadan gelir. Bilhassa Hak Taâlâ'nın sevilmiş seçilmiş kulları için... Her şey onlara boyun eğer, iç âleminde genişlik olur. Ve dersin:

- Ben, Allah'ın velî kullarındanım; O'nun tecelli yolu ile verdiği varlıkla Zâtına çevrilen kimselerdenim.

Bu işler:

- Ah ben de onlar gibi olsaydım, deyip boş arzu ile ele girmez. Hak Taâlâ'nın seçilmiş kulları, O'nun arzusuna bakarlar. Esefle deriz ki:

Sizin bu işlere dair hiç bilginiz yok...

Ey oturumlara devam edenler ve ey dedikodu ehli! Siz, anlattığımdan haberdar değilsiniz.

Bundan sonra Geylânî Hazretleri, avucuna şöyle bir üfledi, etrafına döndü, her yanı süzdü ve devam etti:

- O ki, mal, mülk harcamadan cennet arzular, yalancıdır. O ki, fakir fukaraya karşı şefkat duygusu beslemez ve bununla beraber Peygamberi (S.A.) sevdiğini iddia eder, bu da yalancıdır.

Her şeyin kendine göre, bir vazifesi olur. Baş gözü ile dünya görülür. Kalb gözü ile âhirete bakılır. Sır gözü ile de Mevlâ müşahade edilir.

Halka karşı iyi edepli ol. Şöyle ki, sesin, halkın hiçbirinden daha yüksek olmasın. Edebini ve terbiyeni böylece takınabilirsin.

Yaptığın isyan hareketleri ile Hak'la çekişmektesin. Ve yaptığı işlere karşı gelmektesin. Bu, senin için ayıptır.

Dikkat et, sabahları güneş, yatakta iken üzerine doğmasın. Güneş yalnız cahil kişinin üstüne doğar. Güneş yalnız nefsine ve kötü arzusuna uyan kimsenin üzerine doğar. Erken kalk, güneşin doğmasına hazır ol. O doğduğu zaman, seni gaflet yatağında bulmasın.

Bu anlatılan şeyler biraz akılların ötesini ilgilendirir.

Zorla da olsa, bazen ruh âlemine, bazen de tabiat âlemine boyun eğmek zorundasın. Her ne hâlde olursa olsun kalbin imanla dolu olması gerek. Bilhassa tabiat bataklığına düşüldükte...

Sadık ve gerçek yolcu için kalbe her çeşit varidat gelir. Bu varidatı alan zât, yanlış yola sapmaz. Dıştan yaptığı işleri dinî hükümlere göre ayarlar, o aynada görür. İç âlemini ise ilim aynasına arzeder, kalbini ona göre işe koşar. İşleri, ilim ve hüküm aynasında gerçek yüzünü buluyorsa, kalbini Aziz ve Celil olan Melik'e arz eder. Şayet, iki aynanın biri gerçeğe uyar, öbürü uymazsa şahın katına alınmaz. Böylece kapıda bekletilir.

- İşlerini tahkim et, diye emir verilir. İşlerini dinî hükümlere uydurabilirsen çalışman yerini bulur. Her işin övülür. Aksi hâlde o şaha varman nasıl kabil olur?.

Şahın kapısından, bilgi ile ve gerçek ahkâmı yerine getirmekle girilebilir.

Yaptığın her işi hesap edebilmen senin için kabil olmaz. O kapıyı açan işler öyle şeylerdir ki, iç âlemde saklıdır.

O işin hikmet yönü sonradan sana açılır, onu bir sen bilirsin, bir de Rabbin... Bu hâle, zatî varlığa yakın melekler de akıl erdiremez; İlâhî elçi olarak kullara gönderilen peygamberler de tam bilemez.

Büyük zâtlardan, maddî işlere yarayan akıl gitmiş, akıllara akıl olan bir başka akıl

verilmiştir. Ve onlardan, her şeyin aslına varmak için şart edilen yorgunluk günleri de geride kalmıştır.

Onlar, yollarından hayli aç kalmışlardı, şimdi sofra önlerine açıldı. Susuz kalmışlardı, onlara şimdi su sunuldu. Çok yoruldular, şimdi onların dinlenme demi. Hayli uykusuz kaldılar, şimdi uyku zamanı.

Bu hâlleri geçirdikten sonra o kula oyalayıcı meşgaleler verilir. Bunlar onu Hak'dan ayırmaz. Çünkü Hak onu sırlarına vâkıf kılmıştır. Her İlâhî sırra karşı o kulun sezişi vardır.

Sonra bu hâle eren bir Allah kulu, bulunduğu ülke halkının gizli işlerini de bilir, istediği beldenin ve arzu ettiği ülkenin âlemine vâkıf olur. Şayet ona bir kutubluk hâli verirlerse bütün dünya ehlinin işlerini bilir. Onların rızkını da taksim eder. Kendi iradesine verilen cümle işlere karşı uyanıktır, ayıktır. İlâhî sırların gizliliklerine vâkıftır. Onun için, dünyada olup biten hayrın ve şerrin hiçbiri, gizli değildir. Onun varlığındaki kutluluk, Hak tarafından seçilmesine vesile olmuştur. O, nebilerin resullerin vekilidir. Ülkenin emini odur. O, içinde bulunduğu zamanın bütün işlerini merkez olarak idare eden bir kutuptur.

Kalb meleklerin geçit yeridir. Sır ise daima Hakk'a nazırdır.

Allah, bir kulun kendine yönelmesini dilerse, onu âdemoğullarının içinden alır, yırtıcı ve vahşi hayvanlarla ülfet ettirir. Bu vesile ile insanın vahşet duygusu yok olup gittikten sonra meleklerle ülfet duygusu hâsıl olur. Onların muhtelif şekillerini görür ve çeşitli yüzlerine bakar, sözlerini işitir. Karada, denizde ve ıssız yerlerde onlarla olmaya başlar.

Ey Hakk'a varmak isteyen işit. Ey bu yola tâlib olan ve Hakk'a kavuşmak için karar veren, önce söz, sonra görmek. Önce konuşmak, görme işi sonra... O yüce meleklere kavuşmak için önce sözlerine alışmak lâzım. Sonra yüzlerini görmeye iştiyak duymalısın. Bu iki sıfat bir zâtta hasıl olursa, meleklerle arasındaki perde kalkar...

Allah'ın yaratıkları içinde meleklerden tatlı sözlüsü yoktur. Onlar gibi güzel surette yaratılan olmamıştır. Onların sesinden daha lezzetlisi olmadı.

Hakk'a varmaya istidatlı olan kul, bir zaman o hoş meleklerle vakit geçirdikten sonra; Hak, tarafından meleklerle arasına perde gerer... Zâtı kapısına getirir, Yakınlık duygusunu verir. Varlığı ile ülfet ettirir. O makamda bir zaman sükût hüküm sürer. Sonra olacak olur. O kulun kalbine Musa nebinin anasına olan cinsten İlâhî tecelliler olur.

- At varlığını, korkma... Ey kalb, içindeki sırrın zayi olmamasını istiyorsan denize ve ıssız yerlerdeki sulara sal. Korkma, o seni yine bulur. Onu akraba ve arkadaşlardan ayır.

Yazık, bir kadın senden hayırlı... Yavrusunu denize atıyor. Sen benliğinden sıyrılıp iki adım atmaktan korkarsın. Bu senin, iman bakımından noksan oluşuna bir delil sayılır. Musa nebinin anasına Hak vaad etmişti. Oğlunu yine ona döndürecekti. Senin, o ananın kalbine vurulan iman damgasına inancın yok:

- **«Biz onun kalbine oğlunun döneceğine dair inancı yerleştirmeseydik,»**

kelâmına imanın yok... Varsa da çok zayıf...

Senin içinde bulunduğun kara ülkede bir muradın yerine gelmese, bir alıştığın işten olsan; onlara tekrar kavuşmak için sebepleri kovalarsın. Bu anlarda Hakk'a varmaya tam istidat sahibi isen kalbin, Yaratan'ına bağlanır, hâlinden memnun olursun. Çünkü geride bıraktığın her şeyin daha iyisini vereceğini Hak vaad etmiştir.

Ey tevhid, ilim ve takva hâlinden yaya kalanlar, siz neredesiniz, kötü hâllerden iyiye dönme arzusu nerede?..

Ey kendine indî çareler arayan, dini âlet edip onunla geçim sağlamak nifak işaretidir. Çalışarak yemek, sünnettir; Peygamberin (S. A.) âdetidir. Çalışarak ye, Peygamberin sünnetine sarıl. Tâ imanın kemale erip her türlü san'atı kavrayıncaya, sebeplere ve halka dayanmadan geçimini sağlayacak duruma gelinceye kadar... O zaman, kalbini maddiyata kaparsın. O kez ya ayrıl git, ya da Hakk'ın ilim evinde otur, dur. Orada âmâ ol, sağır ol, maddî şeyleri duyma. Kulağını ilâhî seslere ver, gerçeğin sesini dinle. Hakk'ın fazlını gör. Daha sonra seyahate çıkarsın. Yeryüzünü sultanın verdiği nişanla gezer, dolaşırsın.

Ey avam halk, sizin hiç biriniz, eline maddî bir şey geçince gönül rızası ile bırakmak, gitmek ve kaçmak arzulamaz.

Hak'dan alınan herhangi bir şeyin gerçek yönü var. Ayrıca halktan taleb edilen şeyin de bir hakikati var. Ama bir kul, derecesini bulur, velayet hâli tahakkuk ederse, onun kalbine ne almak gelir, ne de vermek... Eşya kendiliğinden gelir, ama bunları kendinden geçmiş olarak karşılar. Onları almak, yemek o kula kısmettir. Kısmet olan bir şeyden kaçmak imkânsızdır.

Hak Taâlâ Musa peygamberin anasına şöyle buyurdu:

- **«Ey Musa'nın anası, şayet ona bir şey geleceğinden korkuyorsan, denize bırak.»** (Kasa/7)

Sen de dinine bir zarar gelmesine ihtimal veriyorsan kalbini Allah'a bırak. Kalbini ona teslim et. Ehlini ona terk et. Şöyle yalvar:

-Allahım, bu yolculuk hâlimde sen bana sahip olabilirsin. Ve ehlimi, evlâdımı benim için esirge, himaye et.

Hakk'a olan irfan duygun, belindeki kemer gibi olmalı ki, ne yana dönsen o seninledir. Ve hakikaten bir irfan duygusuna sahip olabilseydin, uyumanın kaderin hükmüne göre olduğunu bilirdin. İşitmenin yine kader icabı ve o kudret sahibinin izni ile olduğunu anlardın.

Allah'a yemin olsun, sonra yine Allah'a yemin olsun ki, Allah'ın sevgili kulları olan velîlerin ahvali peygamberlerin ahvâline benzer. Ne var ki, lâkabları ayrıdır.

Yeni bir dinle gelen resullere ve kendinden önceki bir peygamberin yolunu takip eden nebilere ölümden sonra münker ve nekir gelmez. Çünkü onlar yaratılmışların şefaatçısıdır. İşte onlar gibi velîler de sorgu sual görmezler; çünkü onlar da, Hak Taâlâ'nın seçme kullarıdır.

Ey boş arzulara, tabiatın karanlığına dalan ve ona tapan! Ey övülmenin, alâyişin kulu olan! Nedir bu hâlin? Üzerinde ezelin hükmü bulunan ve ezelî bilginin gerekli kıldığı nasibin muhakkak gelir. Lâkin durum bir başka hâl arz etmektedir. Acaba onların gelişi anında sen ne durumdasın? Acaba seni tevhid hâlinde bulmaları kabil olur mu? İşte bu mühim...

Kulun kalbine İlâhî sırlardan öyle bir sır konmuştur ki, ona kimsenin aklı ermez. Ona ne şeytan, ne melek, ne de başkası yakın olabilir.

Mevhum varlığını yok etmek yolu ile Hakk'ın yakınlığını ara. O'nun rızasına ermeye bak. O, senden hoşnut olursa seni sever. Sevince sırların kapısını sana açar, sohbet hâline erdirir. İlmî delillerinle birlikte onun sohbetine devam eder olursun.

Hakk'a daima ibâdet eden kimse O'nunla sohbet ediyor demektir.

Bir Hak yolcusunun hâlini ancak irfan sahibi bilir. Mademki Hakk'ın yolundasın, istesen de istemesin de O'nun ilgi çekici kuvvetine kapılmış sayılırsın. O'na gönülden uyar, izini izlersen, pekâlâ... Aksi hâlde rahmet nazarı sana ulaşmaz, tard olursun.

Biz, büyük zâtların peşinde yürümekteyiz. Onlara göre bir zerre hükmündeyiz. Onlardan arzumuz, şaha varmak için bir kelimeden faydalanmaktır. Hiç kimse kendi keyfine göre yol alamaz. Mutlaka bir büyük zâta tâbi olması gerek... Her kim kendi görüşü ile yetinirse sapar, şaşırır.

Manevî yol işlerinde peygamberin vekiline uymak vardır. O herhangi bir şeyin terki için emir alır, yapar. Ona uyanlar da aynısını yaparlar. Naibi, vekili bulunduğu şahtan ne elde ederse, halka onu vermek zorundadır.

Sen ona uyarsan, sabah aydınlığı gibi her şeyi önüne serer. O kulun daima libası değişir. Bir defa bakarsın varlık almış. Sonra yokluk âlemine geçer. Bir defa da bakarsın tümden yok olup kaybolmuş. Bazen Hak ona ikbal tecellisi verir. Bazen yitirdiği varlığını iade edip zâtından haberler verdirir.

- Ve Rabbım, kalbimdeki susuzluğu giderdi, diye söyletir. Hepsi Hak Taâlâ'nın elinde değil mi? İstediğini peygamber vekili olan o kuluna yaptırır, ettirir.

İç âlemine dalınca, özüne iki kapı aç. Onların biri Hak, öbürü de halk. Böylece hem Hakk'a olan borcunu ödersin, hem de kulların hakkını... Halka karışıp onlarla sohbet ettiğin zaman Hak için yaptığını unutma. Böylelikle, halkın şerrinden emin olursun. Ve Hak yakınlığına ait duygu kalbinde devam eder.

Halk, Hak Taâlâ'nın zâtından başka olan varlıktır. Zahirî olup biraz da maddîdir. Bu halk tâbiri, bütün hâllere şümullüdür.

Halk arasına karışıp onlarla sohbet etmenin buradaki mânası, onlara öğüt vermek ve nasihatta bulunmaktır ki, bu vazife, Hakk'ın varlığını insan benliğinde sezince başlar. Hakk'ın varlık duygusunu kalbine yerleştirir, her an anarsan, O'nunla sohbet etmiş olursun. Bu hâli benliğine sindirdikten sonra halka karışıp onlarla yapacağın sohbet Hak için olur ve sen O'nunlasın demektir. Bu hâle göre halkın varlığı silinip gitmiş demektir.

Kullarla yapılan sohbetin gerçeğe uyması için iyiliği kötülüğü onlardan bilmemelisin.

Onların hepsini Allah tarafından sana salınmış ve emrine verilmiş kimseler olarak bilmelisin.

Asıl saadet bulan kalbler öyle bir hâl aldılar ki, onlar, Hakk'ın fazilet taamını yedi. Onun sesini işitti. Ve onun verdiği yakınlıkla ferah buldu. Bu kalbler büyük zâtlarda bulunur.

O büyük zâtlar, daima Hakk'ın hitabına mazhar olurlar. Dünyadaki o hitabı kalbleri duyar, âhirette ise karşılıklı konuşmalar olur.

Hakk'ın kelâm tecellisine mazhar olarak konuşma asıl öbür âlemde olacak. Aynı tecelliyi bu âlemde bulanlar pek azdır, tek tek sayılabilecek kadar mahdut bazı fertlerdir.

Ebü'l-Kasım Cüneyd şöyle diyor:

- Ben konuşmalarıma, ebdal zümresinden en az dört büyük zâtın hazır olması ile başlarım.

Sonra Cüneyd Hazretleri, o büyüklerin emri ile konuşmaz, o anda Peygamberi de görmek isterdi. Hazreti Peygamberin (S.A.) ruhaniyeti hazır bulunur, şu emri verirdi:

- **«Ya Cüneyd, konuş; konuşma zamanın geldi.»**

Hak Taâlâ'yı taleb ediyorsan söylediğin şeyin gereğini yap, aksi hâlde felâket seni bekliyor.

Namaz kıldığın zaman kıbleye dönersin. Belâ anında da kıbleye dön. Bunun kıblesi Hakk'a bağlanmaktır. Namaz anında kıbleye dönerek halkı geriye nasıl bırakıyorsan, belâ anında da kalbini Hakk'a bağla, halkı unut. Başına bir felâket geldiği zaman halka dönersen imanın bâtıl olur. Belâ anında iman sağlam olursa, o belâ ezilmeye mahkûmdur. İmanlı kalbin o belâyı ezebilmesi büyük bir iştir.

Avam halkın gönül kırıklığı dünya için olur. Has kullara da bu hâl, öbür âlemin zevki dolayısiyle gelir.

Havas kullardan daha ileri bir makamda olan kullarda ise, gönül kırıklığı Mevlâ'ya dair işlerden az şeyin kaybından veya verilen bir keşfin kapanmasından ileri gelebilir.

Herkesin kendine göre bir gönül kırıklığı bulunur. Ama bâzı seçilmiş ve ayırd edilmiş kullar var ki, onlar için gönül kırıklığı, bir hususiyet arzeder. Onlar, yalnız Hak için mahzun olurlar.

*

Geylânî Hazretleri'ne, Peygamberimizin (S.A.) yasak ettiği vezinli, kafiyeli duadan sordular.
Cevap verdi:

- Allah yapmacık, düzenli, kalıplı bir sürü tekerlemeden ibaret duayı kabul etmez. Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurdu:

- **«Ben ve ümmetimin mütteki sınıfı tekellüften, yâni zoraki, yapmacık işlerden beridir.»**

İman sahibinin kalbinde en çok ümit yaşar. Çünkü o, defterine baktığı zaman hatasını bulamaz. Çünkü o, daima iyi yola gitmiştir. Gerek kitaptan, gerekse kitabı okuyandan dinlediği budur. O daima iman mihrabından iyi şeyler dinlemiştir. İman sahibinin bu hâli, bir ateştir; onda hata bırakmaz, yakar ve yok eder.

O iman sahibinin emirler kütüğünde tutulan siciline bakılınca, yapılmadık emir göze çarpmaz. Ama o iman sahibi tam kemal hâlinde değilse bu durum pek iyi olmaz. Bir gurura kapılması ihtimali belirir. Sonra o gurur yüzünden helak olabilir. İman sahibinden bâzı halalar zuhur edebilir. Vakit geçmeden hatasını anlar, tevbe ederse kurtulur. O ufak hata onun ezelî kısmetinde yazılmıştı. İmanı dolayısiyle hiçbir zarar görmez; çünkü ona göre o hata, başına konan bir toz kadar küçüktür. Hak Taâlâ ona tevbeyi nasib eder ve kurtarır.

Hatanın bu şekle bürünmesi tam mânası ile doğru bir iman sahibi için olur. Meselâ Âdem'in (A.S.) hatası gibi... Bu hâl, kaide dışıdır. Herkeste olmasına imkân yok. Dolayısiyle onun gibi olmaya çalışanların işine önem verilmez.

İnsanın benliğinde iki istek yaşar, ikisi de birbirine zıttır. Biri İlâhî olan zatî irade, öbürü de bunun dışında kalan, Hak Taâlâ'nın zâtı dışında olanlara ait irade. Burada iradenin mânası, bahsi geçen varlıkların kendi istidatlarına göre olan arzulardır.

Her iki irade (istek) gerçek yöne sürülebilir ve ıslâhı mümkün olur. İnsan, dilerse bunu kırk yaşına kadar yapabilir. Ondan sonra biraz zor olur. Bu hâli hoş anlatan Peygamber (S.A.) efendimizin şu Hadîs-i Şerifi vardır:

- «Bir kimsenin yaşı kırkı bulduğunda hayrı şerrinden artık olmazsa cehenneme hazırlansın.»

Bu Hadîs-i Şerif köktür. Mânası hayat gerçeklerine uyar.

Ey zahirdeki açık beyanı dinlemekten kaçan; iç âlemi görmek, çoktan uçup gitti. Artık sütten kesilmen lâzım, yavru değilsin.

Mademki Hakk'ın zâtından gayri şeylere karşı irfan (!) duygusu beslersin ve onların peşinde gidersin, gerçek işler için yalnız bir hevesin var. O da boşa...

Nedir bu hâlin?.. Hep maddî işler peşindesin. Bazen hakikaten madde peşine düşersin, bazen de onlara kapılır, zelil ve hakir düşersin. Ama sen, bu hâlin belki de farkında değilsin. Uyan.

Velî kulun baş işareti, kendini Allah'ın varlığı ile zengin bulmak... Sonra Allah'ın zâtiyle yetinip her şeyi bir yana atmak... Ve her nerede olsa Hakk'a dönmek... Bir gün olur da nefsin kendine göre bir velayet iddiasına kapılırsa, ona bu huyları say ve haddini bildir... Çünkü o bir velî değil, yalancıdır.

Bir ilim sahibine, sultanların kapısında dolaşmak yaraşmaz. Ancak kuvvetli imana ve ittikaya sahip olurlarsa o zaman zararı olmaz. Sonra Hakk'a dair olan bilgisi kuvvetli, zühdü iyi, içi marifet hâli ile tam, Hak'la ünsiyet etmiş olmalı. Böyle olursa, padişahların yanına güçlü girer ve sarsılmadan çıkar.

Bâzı zâtlarla sohbet ederdim. Bana, olan ve olacak işlerden anlatırdı. O bir çocukla

gezerdi ve onunla devrin saltanat sahiplerine giderdi. Onun bu hâlinden hoşlanmadım. Hem o çocukla gezmesini sevmedim, hem de saltanat sahipleri yanına girip çıkması beni tutmadı. Kalbime gelen bu hâli anladı. Durumu şöyle izah etti:

- Bu çocuk kimsesizdir. Yolcu konağında yatar, kalkar. Onu orada yalnız bırakmak istemem; başına bir kötülük gelebilir. O saltanat sahiplerinin yanına gidişim ise, başka bir durum arz eder. Benim onlardan bir talebim yoktur. Onlara giderim; nasihat eder ve adalet yolunu gösteririm.

*

Sizin Hak'la olan sohbetiniz karışık, çünkü edebten mahrumsunuz, ama biz, değiliz; edebimizi bozmayız. Aradan biri kalktı ve sordu:

- Yediğimiz karışık olunca, namazımızı ve orucumuzu nasıl sıhhatli kılabiliriz?

Bunun üzerine Geylânî Hazretleri şöyle devam etti:

- Haram meydanda. Helâl da açıklanmış. Ve işte, islâm dininin kurduğu esas. Sonra durulması ve üzerinde düşünülmesi gereken işler de meydanda... Kalbini temizle ve ondan gelen sese kulak ver. Sana bir şeyin olmayacağını anlatıyorsa bil ki, o şey haramdır. Kabul ettiği şey ise, helâldir. Serbest bıraktığı şey de şüphelidir.

O zâtı böylece cevaplandırdıktan sonra devam etti:

- Ülfet ettiğin ve alıştığın şeyleri bir yana atar, nefsini sabra alıştırırsan bunun adı kanaat olur.

Düşünürsen, anlarsın. Hakk'ın katında nice namaz ve nice oruç var. Fakat O, bunların hiçbirine bakmaz. O'nun arzusu, her türlü kötülükten ve Zâtından gayri işlerden temiz olan bir kalbdir.

Dışını gani gönüllü gösterip kendini zâhidlerden sayan, içi bozuk olan kederle doludur. O kendisinin Hakk'a karşı zelil durumunu, iki yanağına akan damlacıkla gösterir. Omuzlarını bükmekle işin biteceğini sanır. Üzerine giydiği cübbeyi yeter bilir. Zühdü yalnız avucundadır. Ama, cebine koydurur. Halbuki içi halktan bir şey koparmak için sızlanır. Nefsi, övülsem, medhedilsem diye, debelenir. Gözü halkın elindekine dikilir.

Ama irfan sahibi böyle değildir. Onun dışı kerametlere bağlıdır. Nefsinin kısmetini de kendine göre verir.

Hakk'ın bölmüş olduğu öyle kısmetler vardır ki, ona yalnız şahın irfan sahibi kulları sarılır. Bizim anlatmak istediğimiz de öyle bir irfan sahibidir. Sanki o, evinin ustası ve askerinin önderidir. Ama onu, ne aile reisliği yolundan alabilir, ne de askerlerine ettiği önderlik. Onun selâmeti içindedir. Kalbi saftır. Daima hazretini görür. İlim dalgaları onu altüst eder. Dünya denizi, hiçbir an kalbine girmez. Yerde, gökte olanların cümlesi dışında kalan her ne varsa hepsi onun engin kalbine göre hiçtir.

Bu anlatılan, bir irfan sahibini tariftir. Tam zâhidleri daha önce anlattık. Bu vasıflar zâhid için de olabilir. Sende bu hâllerden hangisi var?

O hâlde kötü düşünce ile halka neden bir garip zan beslersin?.. Onlar için beslediğin zannı neden diline alırsın? Dilini öyle şeylerden neden kesmezsin?..

Ey dünya sahiplerinden dünyalık kapmaya gayret edenler, bu arada âlet olarak da âhirete dair işleri kullananlar, siz avam halktan daha çok tevbe etmeye çalışmalısınız. Siz bir şeye karışmayan zavallı insanlardan önce tevbe yoluna koyulmalısınız. Ve derhal hatalarınızı itiraf etmelisiniz.

Sizde hayır kalmadı. Ne kazancınız, ne rahatınız, ne de bir necat yolunuz var. Huzurunuz da, hata yüzünden söndü. Dininiz de kalmadı. Dünyaya bağlandınız,' ama o da kalmayacak...

Dünyadan bir şey alırken, iyi duygu beslemezsiniz. Tabiî arzularınızı ve havaî isteklerinizi kullanmaktasınız. Dünyadan bir şey alırken dünyayı kazanmak için alırsınız, âhiret için değil...

Uğraşmam ve sözlerim sizin için; dinleyiniz. Sesinizi kesiniz, bir şeyler öğrenmeye bakınız. Sizden başkası konuşsun. (Bu sözleri Bağdad'da bulunan zahir âlimleri ve vaizleri işaret ederek söylüyordu.) Bu dilim bende emanettir, kalıbım emanettir. Gurbette olmak, iç âleme dalabilmek, Hak yakınlığı için anahtardır.

En olgun hâlini bulduktan sonra, bir köşeye çekilip oturan, oradan artık çık, iyilik senin meydana atılmandır.

Yavrucuğum, ilk zamanda iç âleme dönmek, sonra dış âleme geçmek gerekir. İlk devrede, her şeyi anlayıncaya kadar susmak, sonra konuşmak... İlk zamanda şaha dönüş, sonra onun bendelerine...

Tam helâl, ruhanîler arasındadır. Sen o ruhanî zümresinden olmak dilersen, iyiyi, kötüyü ayırt et, onlara benzemek böyle olur.

İç âleminde yanan lâmba, irfan duygusundan doğan güneş, Hak yakınlığını bulduğun için benliğinde beliren kamer, seni her tecellisi ile besleyen ve büyüten Rabbından gelir.

Haram işlerin doğuşu, nefsanî duygunun varlığından hâsıl olur. Şüpheli işler, zatî varlığı unutup bir nevi kalbine göre iş tutarsan olur. Tam helâlin hâsıl olması için iç âlemin temiz olması gerekir.

Bu hâller biraz akılların ötesine gitmekle anlaşılır. Çünkü yerleri oradadır. Nefsin elinden tutup bir demet yeşilliğe dalaştıkça, haram yemek zorundasın. Kalbin etrafında dolaşıp sahibini unutarak onun verdiğine dalarsan, şüpheli işlere girmen mümkün görülür. İç âlemine girer, orada olup biten İlâhî tecellileri sezersen tam helâl yolunu bulman kabil olur.

Nefsin için emreden niçin, «Daima kötülüğe sevkeder...» demiştir bilir misin?..

Hikmeti şu: O nereden gelirse gelsin, aldırmadan alır, yer de ondan... O tıpkı bir kötü kadına benzer. Kocasına:

- Çal ve beni doyur, der.

O helâl ile haramı ayırmaz. Helâli, haramı ayırt etmek için işin aslına akıl erdirmek gerek. Buna işareten Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyurur:

- **«Sana dinin esası gerek.»**

Ellerin o yolda iyi yetişir, dinin esasına yapışırsan, her şeyi daha iyi anlarsın ve bu anlayış, âhiret işlerinde sana yardımcı olur. Bu da öyle bir anlayıştır ki, helâli, haramı ayırt eden kadına benzer.

Tam helâl olan bir şey önünde hazır olursa -isterse kazancın olsun- dur ve hesap et. Araştır ve kendi kendine sor:

- Bu ekmek nereden geldi ve nasıl pişti?..

Sağlam duyguya sahip ol, kalbine dön. Oradan sırrına geç. Ve onların yolu ile Rabbına dön. O, sana işlerin düzeni için bir melek gönderir. Şayet helâl ise, şu Âyet-i Kerime'nin tecellisi seni sarar:

- **«Size nasib ettiğimiz temiz şeylerden yeyiniz.»** (Ta-Ha/81)

Şayet şüpheli veya haram ise, şu Âyet-i Kerime'nin mânası tecelli eder:

- **«Üzerinde, Allah'ın adı anılmayan şeylerden yemeyiniz.»** (En'am/121)

İşte haram budur; ona yanaşma. O haram şeyden kaçınırsan yerine Hak Taâlâ daha iyisini verir.

Hak Taâlâ'nın kaza ve kaderi önünde dize gel ve teslim ol. Tâ O'nun fazlı yetişip hazzını, kısmetini bol bol verinceye kadar...

Zâhidlik bir anın işi, şüphelilerden çekinme hâli olan verâ' ise iki anda biter. Ama marifet âlemi, ebediyetlerin harcanması ile elde edilir. Marifete çalış, ebedî hayatı kazan...

Durumun geçmişteki büyük zâtlarla kıyas edilince sende, onlarda bulunan ahvalden zerre bile bulamayız...

Nefsini yedirip, diriltin, seninle münazaaya tutulmaya koyuldu. Onun bütün kirli emellerini yerine getirdin, üstüne abandı. Onun kötülük kaynağını kesseydin, kötü âletlerini kırsaydın, olmaz mıydı?.. Sen böyle etmedin. Onun bütün temennisini yerine getirdin. Ve o şeytanına kapı açtı. Şeytan, nefse daima kötü temennileri telkin eder. Nefsin kendine has bir şey talep edecek dili yoktur. Onu, cinler dile getirir. Sonra seni yıkmaya onların da gücü yetmez, insan şeytanlarından faydalanırlar. Hepten birleşip seni yıkarlar. Bir de haddinden fazla şehevî arzulara bağlanırsan...

Nefse, maddî ağır yükler vur. Haram, şüpheli ve işini bozan şeylerden kes. Bunu yaparsan onun kötü ateşi söner. Eğer bâzı mubah olan şeyleri de az miktarda verirsen boş yere âdet edindiğin şeylerin birçoğu erir ve ölür. Kötü şehvet onun varlığından sökülür. Bunun neticesi, korku ve umut ağaçları onun içinde yeşermeye başlar, içindeki karanlık aydınlanmaya başlar. Kalbe bağlanır, olgun bir hâl alır ve ona nida gelir:

- **«Ey mutmainne nefis, Rabbına dön, O, senden hoşnut, sen de O'ndan hoşnut...»** (Fecr/27)

Kalb gözünü açamadan ölüme giden kimseye, son nefesinde şu hitap gelir:

- Sen neredesin, Hak yakınlığı nerede?.. Hani Hakk'ın yakınlık sofrasından nasibin? Ve:

- **«Onlar katımızda seçilmiş ve özlenmişlerdir,»** (Sad/47) âyetinde zikredilen zâtlara yakınlığın hani?.. Neden onların aldığı şeylerden sende bir şey yok...

Nefsini yola getirmedikten sonra kalbine rahat yoktur. Nefsi Ashab-ı Kehf'in kıtmiri gibi Hakk'ın yakınlık duygusu eşiğinde bekletmen gerek... Onu bu hâle getirmeyince kalbini selâmete erdirmeyi umma.

Kalb, daima İlâhî yolculuğa hazırdır. Onun yolculuğa dair işlerini bitir ve yola çıkar, çünkü kalb daima Hak yola çıkma anını bekler.

iman bakımından zayıf olduğun devrelerde, İslâm dininin çizdiği zahirî yolu takip et. Pek güç işlere girmeden devam et. İman bakımından kuvvet bulduğun zaman kolay işleri bırak, biraz ağır ibâdetleri yapmaya bak. En büyük iş, nefsi alt edebilmektedir. Onu alt eder üste çıkarsan, kadere ve uyarlık hâline erersin.

Hallâc için şöyle bir hikâye anlatırlar:

- Asılacağı zaman yanına biri yaklaştı ve nasihat istedi. Ona şu nasihati etti:

- En önemli iş nefsin olmalı. Onu bir işe salıp uğraştırmazsan; seni meşgul eder... Benim ilk devremde, bir elbisem vardı, yeni idi. Birkaç defa pazara satış için çıkardım, müşteri çıkmadı. Bir insana gittim; birkaç kuruş aldım; elbisemi rehin bıraktım. Bayram geldi. O zât da elbisemi getirdi:

- Bunu al ve giy, aldığın paralar da sana helâl olsun, dedi. Almak istemedim.

- Almayacak olursan yakarım, dedi ve beni alıp giymeye mecbur etti. Aldım, giydim. Anladım ki, o, benim bir kısmetimdir; kimseye gitmesine imkân yok. Onu almaktan çekinip zâhidlik taslamam da lüzumsuz.

Bâzı büyüklerin:

- Biz ilmi Allah'ın gayri için öğrendik, sözündeki mâna soruldu. Geylânî Hazretleri, bunun bu şekilde anlaşılmamasını isteyerek:

- İlim, ancak Allah için olur, dedi ve devam etti:

- Bu kelâm dış mânası ile ele alınacak olursa tehlikelidir. İsterse bir velînin ağzından çıksın. Çünkü: «Allahü Taâlâ'nın gayrı için ilim öğrendik,» sözü bir şirktir. Ama biz bunu başka şekle hamlediyoruz. Şayet bununla, âhiret âlemine dair bir şey murad ediliyorsa, o da noksanlık sayılır, fakat bir parça kurtarır. Onlar âhiret işlerine dair işleri öğrenir, ona göre çalışırlar, Hak Taâlâ da onların bu çalışmasını boşa çıkarmaz, yakınlığını verir ve zâtına ulaştırır. Onlar, bu hâlleri ile zahiri aldılar, sonra iç âleme geçtiler. Dala yapıştılar, kökü buldular. Önce avam sofrasına oturdular, sonra fazilet sofrasına yerleştiler. Onlar bir, hâlde iki çeşit taam aldılar. Kendilerine verilen nimet işinde avam halkla ortak oldular.

Çalış, ötesini düşünme. O, senin için bir işi dilerse, sebeplerini hazırlar. Her kim işimin aslını anlar, bununla beraber huzurumdan ayrılır, bir köşeye, çekilip oturursa, o hakikata karşı hatalıdır.

Evvel zamanda öyle büyük zâtlar yetişti ki, onların elinden biri keramet görse ve:

- Elini ver; onda Hakk'ın şahidi var, deseydi ölünceye kadar onunla konuşmazdı. Onlar kerametlerini gizli tutardı. Ne görülmesini severdi, ne de göreni isterdi.

Bir kimse düşünün, günlerce ibâdet eder. Bundan maksadı bir keramet görmektir. Netice, bir gece görür, gündüz çıkar halka anlatırsa, Allah onu elinden alır.

Allah'a yemin olsun ki, insan yaratılışı itibariyle tek başınadır. Aynı zamanda, ilim ve keramet denen nesneler de tek mâna taşır. Bunlara sahip olan herkes, saklamak zorundadır. Şayet İlâhî bir hüküm gelirse kader icabı elde olmadan zuhur eder. O zaman da kalbin, her türlü meyilden esirgenmesi, Hak Taâlâ ile olan iç münasebetini devam ettirmesi gerekir.

Keramet sahibi olabilirsin. Bununla maddî bâzı şeyler elde etmen kabil olacağı gibi dünyalık şeyler de kazanman kabil olur. Kalbine böyle maddî şeyler gelirse hemen oradan kaç.

*

Bu arada bir sual vaki oldu. Nefsi arzusundan kesmenin zor olduğu anlatılmak istendi.

Geylânî Hazretleri bunu şöyle cevaplandırdı:

- Sus, öyle deme; hâline sahip ol... Sütten kesilmek, ancak annesinden başkasını bilmeyen yavru için zordur. O yavru yalnız annesini bilir ve onunla yetinir. Ama aklı başına gelip yemeyi, içmeyi bilen için o sütün ne önemi olur?.. Oradan çıkan iğne ucu kadar bir şeydir.

Allah'a koş. O'nu ara. O'nun kapısını arzulayarak yola revan ol. Belki, bir velî, temiz, saf kullardan olursun. O saf ve temiz kullardan olduğun zaman nefsin şerrini senden alır ve bir yana atar, bununla kalbini temizler. Onun varlığını aklına bile getirmez. Ve sen, ona hasret çekmeyi kaybettiğin için yerine şahın sevgisini yerleştir.

Bu durum öyle bir şekil alır ki, kalb varlığın O'nun sevgisi ile dolar. Ünsiyetin O'nunla olur. Âletlerin hükmü kesilir. Ve nefis sana hizmetçi olarak gelir. O, sana geldiği zaman zırhlı olursun. Aslında o da zehirden beri edilmiştir. Ayrıca sen bu hâllerde muhafızlarla çevrili olursun.

Bundan sonra nefis oldukça ıslâh olur, sevimli bir lisanla sana hitap eder. Çünkü ıslâh olmuştur. Kısmetin nerede ise yerini tarif eder. Senin kısmetin falan adamdadır ve o da falan yerdedir. Ve falanın kızıdır. O, her an sana hizmetini arttırır. İç âlemin böylece dolar, zengin olur.

*

Ey Irak halkı, ey dünya halkı, dünyanın şahları, süsleri, idarecileri! Yanımda çeşitli libaslar var. Onlar evde asılı durur, istediğimi giyerim. Benim sizden talebim yok. Bu bakımdan selâmette olunuz. Aksi hâlde size öyle bir ordu ile gelirim ki, ondan kaçmanız kabil olmaz. Sözlerimi iyi dinleyin, ayık olun vesselam.

Bir şeyi ilk yolculuk anında bırakmak zâhidlik, son durumda almak ise marifet hâlidir. Geçmişteki büyüklerin sözlerini bırak, kendine bak. Onların her biri zamanı için büyüktü.

Zâhidler, irfan sahiplerinin çocuklarıdır. Bir tutam otla yetine bilme hâline sahip olabilmek, dünya ve âhirete bedeldir. Bu hâli bulan tam anlayış sahibidir. Âhiret, tabiî arzunun bir bakiyesidir. Onun da gönülden silinmesi gerek. Onu da bir yana atıp terk edebiliyor musun?..

Zâhid, kalbi ile irtibat kurar; alacağını onunla almaya başlarsa, kalb ve kendi bir başka olur. Sonra kalb artık anılmaz olur. Bir başka hâle geçilir ve zühd nihayet bulur. Yerine marifet hâli gelir. Safa gelir, keder gider; yakınlık gelir, Hak gelir. Sebeplerin sahibi gelir, sebepler kesilir. Bu kez o zâta sebat hâli verilir. Hakk'ın kapısında oturur. O kapıda oturunca şahın emirlerini tebliğ eder. Halka iyiliği söyler, yasakları yaptırmaz.

Hataların, peşine takılmış geliyor. Düşmanlar izinde... Onları alt etmek, muratlarını gözlerinde koymak dilersen, hemen hatalarından dön, âhiretinle ol. Allah senin her hâline şahittir. Ne yana dönersen O'nun tecellileri.. seni sarar.

İbn-i Ata, şöyle dua ederdi:

- Allah'ım, dünyadaki garipliğime acı.

Ölüm iki çeşittir. Biri, umuma şâmil ölümdür, malûm. İkincisine gelince, o da büyük insanlara, Allah'ın seçkin olarak yarattığı kullara hastır.

O seçme kulların Ölümü, boş arzulardan, nefisten, tabiî isteklerden, bayağı âdetlerden bir yana çıkıp onlara karşı kendini ölmüş bilmektir. Bu olunca kalbe İlâhî bir dirilik gelir. Kalb dirilince İlâhî yakınlık duygusu hâsıl olur, bu da olursa sonsuz hayat başlar. İrfan sahibi bu hâli bulunca, malûm ölümle arasında önemli bir şey kalmaz. Zahirdeki malûm ölümü anmaz bile. İç âleminde kendi hoş duyguları vardır. Dıştan halka bakar, onların zahirdeki malûm ölümden bahsettiklerini görür, onlara uyar, ölümü anlatır. O maddî işlere karşı duyguları zaten ölmüştür. Maddî ölümle sadece âlem değiştirir.

Dışınıza baktığım zaman Hakk'ın birliğine inandığınızı görüyorum, ama içiniz tam bunun aksine... Yüzünüzü kıbleye çevrili görüyorum, kalbiniz ise altına, gümüşe dönük...

Korkusu olan uyanık durur, ama hani o korku... Nerede Allah korkusu?..
Allah'ım, kurtuluş yolunu, göster. Şeytan kalbe gelmekte...

*

Yeri, Allah'ın mülkü bilen ve eline alıp Hakk'a duada bulunan azdır; belki de tektir, yalnızdır.

Hakk'ı andığın müddet sevdiğin anlaşılır. O'nun methettiği kullar arasında kendini bulursan sevilmiş olursun. Hakk'ı dilden zikredersen tevbekâr kul sayılırsın. Kalbinle O'nu andığın müddet, irfan duygusuna sahipsin demektir.

Senin için ölçülü bir hüküm var, o da şu: Kötü huylarını temize çıkarmadıktan sonra salih kullarla sohbet etmen kabil olmaz. Lokman ve hırkan aslî hâlini bulmayınca, o büyüklere yanaşma. Bu hâlinle onlarla olan sohbetin, iyilikten ziyade kötülük getirir.

Bu tenbellikleri bir yana at. Hakk'ın gayri sana dost olmasın. O'nun zâtından başkasına saf tutma.

Ey kötülerden kötü, ahmak, bütün kirli işler sende... Nedir bu hâl? Sana göre bir Yahudi, bir Nasranî olan gayr-i müslim benden daha sevgili... Horasan'dan bir deccâl gelse, dışı süslü olup dilinde iyilik görsen, hemen ona tâbi olursun ve benden daha çok seversin.

Ey Allah'ın kulları, daimî sürecek bir hayata geliniz. Yorulmayacak yardımcıya koşunuz. Kapanması mümkün olmayan kapıya yöneliniz. Ebedî geçmesi kabil olmayan gölgeye geliniz. Meyvası eksik olmayan ağaca koşunuz. Bu hâllerin tevilini, tefsirini yalnız Allah bilir.

Ey geçici şehvetin ve lezzetin büyüteni, bunları nasıl yaparsın? Hayır, yaptığın bu işlerde değil, çok ötelerdedir. Onu geride bıraktın. Doğru irademizin ateşi yan. Bunu yaparsan kapılar açılır, perdeler aralanır, Seninle aramızda hicap kalmaz. Bizi gördüğün gibi Hakk'ı görmeye başlarsın. O zaman sana, kısmetlere bürünüp kalmak düşer.

Ey velayet iddiasında olan, iddiayı bırak, onun alâmeti vardır, alnında parlar. Ve baş ucunda biri, sana şöyle der:

- Velayet hâli işlerde kendini gösterir, sözlerde değil...

O bir sır binasıdır, süsleri de kalbin Zât-ı İlâhî ile birleşmesidir. Anahtarları imandır. Onun hakikatına gelince bir şey demiyeceğiz, çünkü bu işlerden haberin yok.

Tek olarak tanınan bâzı zâtlar var, onların peşine takıl. Tam itminan hâlini bulan zâtların varlığını bul ve yapış. Onlardan lokma talebinde bulunma. Tâ ki, giydikleri kisveyi sana da giydireler, ellerinde bulunan varlıktan fayda alasın. Hâllerine vukufun ola... İşaret ettiğimiz zâtı bulur, sohbetine devam edersen Hakk'a yakınlık bulursun. Ve onların sözlerinden aldığın ilhamla bir başka şekle bürünürsün.

O zâtla konuştuğun zaman kalbine bâzı varidat gelirse onu sakın kimseye ifşa etme. Gözlerini yum, hâlini O'ndan gayrına anlatma.

İlâhi varidat o zâtlara çeşitli yönlerden gelir. Onların hâl ve makamlarına göre İlâhî tecelliler hâsıl olur. İç âlemlerinde hâsıl olan değişik hâl yüzünden dışlarında bâzı zuhurat olur. Onların hâlini, anlayışı olan kimseye gerektir ki, o anda işitmez ola, duymaz ola, sağır ola ve sarhoş ola... Büyük zâtın yanında bulunan, sır saklama işindeki maharetini ve gerçek değerini gösterirse, ona varlığında mevcut İlâhî kisvelerden giydirir.

Büyük zâtlar, dış hâlleri ile Hakk'a duâ ederler. Ama iç âlemleri, Musa Peygamberle Yuşa b. Nûn (A.S.) gibi olur.

*

Ey evlâd! Senin elinde bir şey olmadığına göre o, ülken dışında sayılır. Ve o dışarıda olan şey, ya senindir ya başkasının... Yâni, ya senin kısmetindir ya da başkasının... Şayet senin kısmetin ise, uykuda dahi olsan gelir, seni bulur. O hâlde ne bu çaba?.. Nedir bu boşa yorulmak?.. Bu hâlin, din bağlarını zayıflatır. Şayet ilim meclisinde otu-rup din, marifet ehli, iz'an ve fikir sahibi kimselerle sohbet etseydin, senin için dahi iyi

olurdu. O gelecek daha kolay gelir ve sebeplere dayanmayı, maddî güç, kuvvetlere güvenmeyi daha er bırakırdın.

İhlasın ne demek olduğunu anladıktan sonra hangi sebeple olursa olsun bir işi halk için terketmek riyadır, gösteriştir. Ama ihlâs yolunda zafer kazanmak için bir işi halkın görüşünden saklamak iyidir; kurtuluşu ümit edilir.

Mademki Hak yolculuğuna devam etmektesin, zahirde mevcut hükümlere uymalısın. Ve bunlara göre yapacağın işler, seni tam bilgiye ulaştırır. Daha sonra duyguların, kalbin ve iç âlemin, Hak yolunda çalışmaya başlar. İlim, sana hem emir verir, hem de yasaklardan korunmana yardım eder.

Allah'ım, bizden Zâtını arzulayan çok, hemen her birimiz... Ancak çeşitli engeller, bize mâni olmakta... Önümüzü âfetler tıkamakta... Al onları...

*

İlâhî emirleri yerine getirmek borçtur. Güçlü olduğun hâlde onları bir yana atarsan zâlim olursun... Kasden terkettiğin takdirde küfre gidersin.

Dünyalığa ne kadar ihtiyacın varsa o kadar al. Oyun etmek ve yığmak için dünyalık toplama.

Bu yolda tam teslim olarak İslâmiyeti kabul edersen, nefsini O'nun kudret eline ve kaderine terk etmiş olursun.

İslâmiyete girdikten sonra, dışın bir kisve giymiş olur. Ondan hâsıl olacak neticeye göre de için... Ve o hâlde bugün ölürsün, ölümün de şöyle şöyle olur, sonra dirilirsin... Sonsuz hayata geçersin. Sonra birçok şeyler olur. İçinden bütün kötülükler gider. Bütün iç hastalıklarından beri olursun...

Bu hâli bulan insan, her ne zaman halka karışsa, kendini ölü bilir; Hak Taâlâ'nın tecellisine dalınca da dirilir. O zât, halkı gördüğü zaman onları çaresiz, zelil, fakir bilir. Kötü hâlleri bırakması ile hâsıl olan iyi âdetleri, onu halka karşı öldürür. Bu hâl sonunda İlâhî tecelliyi bulursa onunla hayata kavuşur, canlanır, yükselir, halktan tamamen ayrılır. Yâni o kimse, daima Hakk'ın zâtı ile yaşar. Halk arasında kendisini ölü bilir.

Hak yolcularının kendilerine göre kitapları var. Ona, daima müracaat ederler. O kervana her ne zaman yeni bir yolcu katılmak isterse, ona önce mahviyet emrini verirler. O da bu emir gereğince, halkı ve nefsi bırakır, dünyadan, âhiretten geçer. Bu hâlde kemâle erince Hak Taâlâ'nın çevirici kuvveti, onu hâlden hâle istediği yöne geçirir.

Bu makama kadar terakki eder, yükselirsen şüpheli ve haram işlerden korunman gerek... Şüphelilere yanaşma. Bu makamı da aştıktan sonra helâlliği ile haramlığı belli olmayan şüphelileri de bırakırsın. Bu hâlleri kazandıktan sonra mutlak olan helâle sarılmalısın. Mutlak helâl: gerek hükmün icmâ ile ve gerekse ilmin -ki zahirî ve bâtınî delillerin birleşmesidir- helâl dediği şeylerdir. Bunlar da kimsenin mülkiyetinde olmayan, meselâ sahralarda, sahillerde, dağlarda olan şeylerdir ki, sen o kısmetin gelişini beklemezsin. Uykuda dahi olsan, o, seni gelip bulur.

Kalb gözünü açtığın zaman etrafını meleklerle çevrili bulursun. Nebilerin ruhlarını her yanını sarmış görürsün... Onlar sana yedirir. Gerçek ilim, o verilen şeylerin yenmesi için fetva verir. Selâmete ermene delil olur. Bu selâmet gerçekten Hak yakınlığıdır.

Halkı gönlünden at ve ayağa kalk. Onların övmesini, kötülemesini görme. Her şeyi bir yana devret, kendi hâline bak. Yanlışın varsa düzelt. Halkın sureti senin için bir mâna taşımasın. İç âlemlerini de karıştırma. Böyle yaparsan Hak tarafından iyilik gelir ve seni mânen diriltir. Sonra O'nun yakınlığını bulursun, O'nun varlığı ile zengin olursun. Ve Hak'la sohbetin devam eder. Halkın varlığını uzak bilirsen kendi mevhum varlığını bir yana atar, O'nunla olursun.

Hakk'ın varlığına kavuştuktan sonra mahva varmayı taleb ediniz. O varlığı bulunca ondan yok olmayı isteyiniz. Halkın, yakınlığını bir yana attıktan sonra Hak yakınlığını bulmaya gayret ediniz. Bir sürü kederden kurtulma hâlini bulduktan sonra kendinize safa âlemini açmaya bakınız. Maddî olan her şeyden kesilince vuslatı bekleyiniz. Hayli ayrı kaldıktan sonra sizi birden saracak yakınlığı bekleyiniz.

Kalbin sıhhati, Hakk'a uzanacak dilin bulunmaması ile olur. İç âlemin sağlığı, değişme ihtimali olmamasıdır. Ve iç âlemin sağlığı kendine varlık izafesinde bulunmamasındandır...

- **«Orada bütün saltanat Allahü Taâlâ'nındır,»** (Kehf/44) fermanı açıktır.

Böyle olunca Hak dilerse, onu irşad için yine halk arasına salar. Kullarını onun vasıtasiyle ıslâh eder ve Zâtına yaklaştırır.

Ey bâtıl adam, ey heveslerle beslenen, sebepleri gönlünden sil. Putları kır. Bunları yap, hemen vâsıl olursun. Terk edip gittiklerin orada seni karşılar. Kaybın olmaz, korkma. Orada arzu ettiğin taamlar tabak içinde önüne gelir. Gönlün yaralı ise, sevgiliye koş, tabib orada... Onun yakınlık evinde...

Bir şahıs kalktı, bir şey soracaktı. Geylânî Hazretleri cevap vermek istemedi, yerine oturttu ve sözlerine devam etti:

- Bana soracağın sual, nefsinden ve tabiî arzularından ileri geliyor. Böyle tehlikeli oyunu benimle oynamaya kalkma. Ben öldürücü bir kılıcım, Allah sizi zâtı ile uğraşmaktan alıkoymak ister.

Sana gelince ey cahil, azaba uğramaktan Allah koruyor.

Ey has kul, sen de, Hakk'ın zâtı için dikkatli ol. Bu dikkat emri, O'nundur.

Ey hasın hası, sen de hâlinin değişmesinden emin olma.

Ey cahil, senin için tehlikeli bir iş var. Dikkatli ol, o hâl başına gelmesin. Hak Taâlâ, yanlış yol tuttuğun için elinden malını, mülkünü, gözünü, kulağını, gücünü, kuvvetini, ehlini, ayalini alır; bir kütük olarak öbür âleme gönderir. Burada bir şeyi olmadığı gibi öbür âlemde dahi olmaz. Sonra nimetleri yerinde kullanmadığın için, sorguya arz edilirsin. Hak Taâlâ, bu hâle düşmemen için şirk ehli kimselerden çekinmeni ister.

Ey hasın hası olan kul, sen de dikkat et, O'nun zâtından çekin. Dikkat ayağını kullan. Hattâ ve hattâ bir an dahi gaflete dalma; çünkü Hakk'ın tecellisi daima iç âleminde... Dikkat hâline devam et. Ve:

- **Ben Allah'ım, korkma, çekinme,** sözünü işitinceye kadar dikkati elden bırakma.

Bu sözü kalbden duyduktan sonra, üzülme. Her ne kadar korkuya yakın olsan O seni alır. Her ne şekilde korkuya dalmak istersen, O da senin iç âlemine hoşluk katar. Kalb sıhhatinin bozulmamasına dikkat et. Onun sağlığı tam olunca ne yerdeki, ne gökteki melekler sana zarar verebilir.

Ama sanmayasın ki, bu hâller dış temizliği ve boş temenni ile elde edilir. Hattâ zorlama ile de olmaz. Bu bir ehliyet işidir ki, semâdan iner. Kalbini tam zühde alıştırdıktan sonra, yapacağın işler seni yücelere götürür. Senin sayende oturduğun meclise Allah'ın rahmeti iner. Sevimli olursun. Daha birçok iyi hâller çevreni sarar. İyi hâller seni peşpese takip eder.

*

Bir Hak yolcusu, büyük bir zâtın yanına gider, önünde diz çöküp oturur. Ve şöyle der:

- Ben cennetten bir parça yer istiyorum, başka arzum yok.

O büyük, dinler ve şü cevabı verir:

- Ah ne olurdu, âhirete olan bu kanaatkârlığın, dünya için de olaydı...

Eğer senin için ölüm bir gerçekse ve ona inanıyorsan, şu anda iradenle öl. Maddeden soyun. Arzularından geç. Ölüm dur ki, onda Hakk'ın işine karışma olmaya... Almak, vermek olmaya... Ümit bulunmaya... Dostluk, düşmanlık araya girmeye... Orada sükût, orada sükûn ola... Ölü gibi ol. O iyiliği celb edemez, kötülüğü itemez. Sen de öyle ol.

Ölü konuşmaz. Allah dilerse konuşursun. Sen halktan kendi mevhum benliğinden geçersen, ölü sayılırsın.

Bu arada bir şey konuşursan doğru olur. Çünkü ölü, doğruyu söyler, çünkü onu Hak konuşturur.

*

Geylânî Hazretlerine bir kâğıt yazdım:

- Bir sofi zât, bir şey talep ediyor, dedim.

Bana şöyle buyurdu:

- Bir bâtıl içindedir. Sofi, halkı görmez. Onlardan ayrı olur, yalnız Hakk'ı bilir.

*

Bir şahıs, Geylânî Hazretlerine yanaştı ve şöyle sordu:

- Akıldan yana nasibi az olan bir zât, darda kalsa, bir yere sıkışsa ne yapar?

Cevabı şu oldu:

- Uyar bir hâlde sessizce oturur. Kader icabı eline bir şey tutuşursa, belki imkânı nisbetinde faydalanır yahut bir hayır sahibi o hâlinden kurtarır.

Anahtarı yitirirsen, kapısının önünde uyu.

Sen halkın kulu, kölesi oldun. Sağlığın, halkın sana dönmesinde oluyor. Onlar

senden yüz çevirince de perişan oluyorsun. Sen helak olmak üzeresin. Sen şirk ehli olmaktasın. Kalbin tevhid işi için nasibsiz. Sen hayır işlere karşı boşsun. Ve sen sayı dışındasın; ne ilim sahipleri arasında bir yerin var, ne müritle, ne muratla, ne de iyilerle bir ilgin var. Bunların hiç birinden değilsin.

Eğer Allah'tan utanmam olmasa her birinizin kapısına ayrı ayrı varacağım ve Hakk'ın sofrasına konuk olmaya çağıracağım. Eğilip kulağına ne olduğunu bağırıp anlatacağım. Terbiye edeceğim, ıslâh etmeye gayret edeceğim.

Ey, şu ne olduğu belirsiz paraya sahip çıkan ve seven, henüz sarraf onun doğruluğunu tasdik etmedi. O karışıktır, bağlanma.

Yazık sana, benden dünya talep edersin. Halbuki, o şarkta, ben ise garptayım. Ondan aldığım bir şey varsa tevhidle alırım. Benden âhir eti talep et, Hak yakınlığını iste.

Muhammed Aleyhisselâm'ın kurduğu din, size emanet edildi. Siz ona yabancı kaldınız, ona yapışmadınız. Tutmakta olduğunuz dinin duvarları devrilmeye meyyal, temeli sarsılmak, çözülmek üzere.

Ey yer ehli geliniz, yıktığınızı yapalım, eğilmek üzere olanı doğrultalım. Bu işin tamamlanması gerek.

- Ey ay ve güneş, yardıma geliniz, dedim.
- Evet, deyip geldiler.

Fakat sizin gelmeniz gerek. Helâl şeylerden saklanan var. Onların açığa çıkması lâzım. Nedir bu hâliniz? Uyuşmuş ve uyumuş bir hâldeyiz. Perişan hâlde uyumuşuz ve bu kaderin gelmesini bekliyoruz.

*

Geylânî Hazretleri bu arada:

- Allah'ın adı ile... deyip kürsüye dayandı. Elini başına koydu. Gözlerini yumdu. Orada biraz sakin durdu. Sonra kalktı, sözlerine devam etti:

- Siz mecnunlar ve ebleh kimselersiniz. Beni bırakıp evinizdeki köşenize çekilerek oturmanız, sermayenin yitirilmesi demektir. Özür olursa, bir diyecek yok.

Boş hevese kapılma. Şirkin büyük şerri seni sarmasın. Şirk hâlin seni kibre itmesin, işlerini düzenle, yakında öleceksin.

*

Geylânî Hazretlerinin meclisine bir gün İmam İzzeddin b. Reisü'r-rüesa geldi. Yanında hizmetçileri ve köleleri vardı. Ondan önce hiç vaaz meclisine gelmemişti. Toplantılara katılmamıştı. Hazret, onları görünce şöyle hitaba başladı:

- Siz hepiniz, birbirinize hizmet etmektesiniz... İçinizde Allah'a hizmet eden kim?.. Hepiniz yaratılmışsınız. Asıl varlık O'dur...

Ey ölü ve ey toprak. Yakında toprak olacaksın. Kabrini cifenle kirleteceksin. Beşikten başlayan yolculuk, kabirde bitecek. Bu işler niçin olur, bilir misin? Sebebi ne?..

Sende sağırlık var. Sende noksanlık var, aklın kıt. ölüm seni uyarır, ama ondan önce uyan. Nefsine öğüt ver, onu alt et.

Malını elinle dağıt. Sen bir yolcusun. Ne olursa olsun, bu yola gideceksin.

- **«Onların eceli gelince, işleri tamamdır. O ecel, ne öne alınır, ne de sona bırakılır,»** (A'raf/34) âyetindeki derin mânayı anlamaya çalış.

Her şey yok olacak. Sana sahip olan da ölecek. Sana büyüklük satan da ölecek. Kendini senden üstün tutup kabaran da yolcu olacak... Hepsi, hepsi gidecek.

Dostun, kötülüğü senden alandır. Düşmanın ise, aldatıp yolunu şaşırtandır.

Allah'ım, bizi gafil kişilere has olan uykudan uyandır. Birimize, öbürümüzden manevî faydalar sağla. Bize yararımıza olan işleri yaptır. Zâtınla eyle. Tâ ki, nefsimiz ıslâh olsun ve doğru yoldan Sana varsın. Biz de ömrümüzün şu son günlerini iyi geçirelim.

*

Başkasına yapacağın öğüdün şartı, dediğine inanmış olmandır.

Kulun halkı Hakk'a çağırması, ancak O'na vâsıl olduktan sonra hâsıl olur. Buna inan, taklitçilik etme.

Hain kişiye yazıklar olsun. Nefsin, Allah'a ve Peygambere hiyanet ediyor. Emir verir, uymaz. Yasak eder, yasak ettiği şeyden çekinmez. Söz söyler, iş yapmaz.

Omuz büküp yol yol dönüp durmanda, rengini sarartmanda bugünkü hâlinle fayda yok.

İman şuradadır. (Bunu söylerken bir köşede kendi hâlinde duran büyük zâtları işaret ediyordu). Bu takındığın sıfat onlarındır. Onlar bu evin sahibi tarafından tecellilerle sarılmıştır.

Hak ehlinden her birinin kalbinde bir saha var. Orası bir harp otağıdır. Orada daima nefisle tabiat Hak'dan alıkoyan şeyler ve yol kesenlerle harp ederler.

Peygamber (S.A.) efendimiz, bir Hadîs-i Şerifinde şöyle buyurur:

- **«Birtakım insanlar gördüm.. Dudakları makasla kırpılıyordu. Kim olduklarını sordum, ümmetin sahte bilginleri, dediler.»**

Allah'ım, hepsini ıslâh et. Allah'ım, bizi salihlerden eyle. Bizi yararlı hâle getir. Bütün ihtiyacımız sende bitsin. İkbalimiz sana olsun.

*

Kalk, elele verelim, bu harap ülkeden Rabbımıza varalım. Malını, evlâdını ona bırak. Allah için inzivaya çek kalbini... İyi işlere gel. Yakında Hakk'a gideceksin. Yaptığın işleri soracak, ne diyeceksin? Seni tevhid için, zâtını birlemek için yarattı, yoksa, dünyayı tamir için yaratmadı; Âhiret için de yaratmadı.

Dünya seni doyurmaz, susuzluğunu gideremez. O aldatıcıdır, hilecidir. Başına gelen

dert, nefsini görüp ona önem verdiğin için oluyor. Ve başına gelen felâket, nefsini, yaramaz arzularını tatmin için dünyaya yüz vermenden ve ona akıl danışmandan oluyor.

İman sahibinin bütün işleri Hak tarafından yapılır. O, Hakk'ın işine karışıp uygunsuz işleri düşünmez.

Nefsini bir yana atar, iç âlemini ondan temizlersen, kalbinle kelâma başlarsın. Sonra sır da söze karışır. Daha sonra Mevlâ Taâlâ sizi idaresine alır. Bu hâli bulduktan sonra ülkelerin ve kölelerin efendisi olursun.

Şu nefis var ya, onu, ne şekilde olursa olsun azlet, kötü yoldan al, iyiliğe harca.
Bir yaşlı zâtı gördüğün zaman ona saygı duy. İçinden şöyle söyle:

- Benden yaşlıdır, daha fazla ibâdet etmiştir.
Birçok yolunu sapanlara yol göstermiş ve birçok gençlere iyi yolu öğretmiş olduğunu nefsine anlat. Böylece nefsine bir pay çıkarmaktan kurtulur ve dünyalık şeyleri kalbinden atmayı başarırsın.

Bu hâli bulunca kalb gözünü âhiretten çekersin. Âhirete de göz atmayışın, seni Hakk'ın yakınlık kapısına, sultanlık kapısına, azamet, kibriyâ ve celâl kapısına kadar götürür. Ve Hakk'a kavuşmayı arzularsın, âhirete dair şeyler gözünde küçülür.

İman bakımından kemâle erdiğinde dünyaya bakar, onu Allah'ın yaratmış oldukları arasında en sevimsizi bilirsin. Böylece o da kalbinden çıkar. Sana göre ayıpları tam anlaşıldıktan sonra gözünde boşanmış bir kadın gibi olur. Bu hâllerle nefis ve dünyadan uzaklaşırken önüne öbür âlem gelir. O her ne kadar süslü gözükse de ezelden ayıpları açığa çıkar. Onun da sonradan yaratılmış olduğunu anlar ve bırakırsın...

Sen kendine bir başka âlem ara; Hak Taâlâ'nın zâtını... Yahudi ve Nasranî, Müslüman olunca seninle beraber cennete giderler. Aynı yerleri paylaşırsınız. Hiç kimsenin elinden alamayacağı bir âlem ara... Allah'ın zatî yakınlığını... O'na vusulü... O'nunla ülfet ve ünsiyet hâlini...

Şu gördüğün heves düşkünleri ile uğraşma. Onlar dünyayı tanımadıkları için ona yakın oldular.

Ey cemaatımız, kendinizi Hakk'ın öfkesinden koruyunuz.

Allah, bâzı peygamberlerine şöyle vahyetti:

- **«Kendini koru; yokladığım zaman aldanmış olarak bulmayayım.»**

Yakûb nebî (A.S.) ilk zamanlarda oğlu Yusuf (A.S.) için ağladı. Sonra bundan geçti, kendisi için ağlar oldu. Onun varlığına peygamberlik damgası vurulmuştu. Temiz hâlinin gitmesinden çekindi. Onda güzellik ve cemal vardı.

Yaratılmışların çoğu manevî yönden üç bölümün içindedir: Sağır, dilsiz ve âmâ... Sizin yalnız başınızda kulaklarınız var. Onu çalıştırır, kalb kulağınızı çalıştırmazsınız.

Ey ateş kütükleri ve ey avam, manen çökmüşler; siz, sadece bir heves içindesiniz.

- **«Ayıkınız, işlerin sonu, hep Allah'a varır.»** (Şura/53)

Ayık olunuz, ben sizin için bir çobanım, doğru yola sevk ederim, sizin bekçinizim.

Sizin için bir varlık bilseydim, bu makama çıkamazdım. Ne faydanızı görürüm, ne de zararınızı. Bu hâli bulmak için her şeyi tevhid kılıcı ile kestim. Bu makamda sizden gelen övmeyi, kötülemeyi, saygı göstermenizi ve yüz çevirmenizi eşit bildim, bu hâli öyle buldum.

Sizden çoğu, beni hayli kötüledi, sonra döndü, iyi olduğumu söyledi. Her ikisi de Allah'tan... O kuldan değil...

Size bu şekilde alâka duymam, yakın olmam, Allah içindir. Sizden bir şey alıyorsam o da Allah için... Eğer imkân olsa, ölen her birinizle kabre girer, sorgu sual meleklerine, onun yerine cevap verirdim. Bunu size şefkat duyduğum için yapmak istiyorum.

Allah bir kulunu severse, onun kalbini zâtına âşık kılar ve şevk verir.

Bayezid-i Bistamî Hazretleri, hayatında yedi defa bir garip hâle kapıldı. Kendisinden, insana hayret veren hâller zuhur ederdi.

Onlar yüksek zâtlardır. Kalblerine Hakk'ın yakınlık kapıları açılır. Onlar beş vakit namaz dışında halka karışmazlar. İnsanlarla birleştikleri nokta, beşer kisvesidir. Onların sureti insan şeklindedir. Kalbleri kadere bağlıdır. İç âlemleri de, şaha...

Senin ettiğin tâat, yüzündendir. Asıl elbisen, ileride yüze çıkacak hâlin ve iç âlemindedir. Küfrün de iç âleminde saklıdır. Kalbin, nifak, kendini beğenmek, halk için kötü düşünce ile doldu. Seni ancak kılıç temizler, bir de tevbekâr olmak...

İslâm dini bize susmayı âmirdir. Her hâli gizli tutmak ve sır sahibi olmak dinimizin emridir. Bu olmasaydı, senin yakalanmanı işaret ederdim. Yakandan tutar, şu meclisten dışarı atardım.

Sözlerimiz, dışını yapmaya yarar. Kalblerimiz, iç âlemlerinizi düzeltir.

Her kim beni itham eder, yalancı çıkarırsa, Allah onu yalancı olarak tanıtır. Ve o yalancının, elinden malını alır, çocuklarını alır. Doğduğu, büyüdüğü ülkeden de dışarı atar. Ancak, tevbe edip kötü huylarından döndüğü takdirde bağışlar.

Hiçbir namaz yoktur ki, onu insanlara imam olan zâtın ardında kılmak istemeyeyim... Ondan sonra, gelecek vakte kadar da ayrılmak istemem. Her zaman ve her vakit böyle istiyorum.

Allahım, gücümüzün yetmediğini bize yükleme.

*

Daima ferahları arayıp onlarla gitme. Mahzunları ara, onlarla ol. Gülenle gülme, fakat ağlayanla ağla. Yüce himmet sahipleri ile yola devam et. Kısmetlerinizi Hakk'ın kapısında yeyiniz. O'nun yakınlık eşiğinde kısmetinizi alınız.

Sana bir akıl gerek, ama sende yok. Ne kadar mümkün olursa, ao kadar dünyadan kendini çek. Yavrularının geçim derdi sana kalırsa, onlar için dünyalık al, ver, yesinler, kendin için alma.

Peygamber (S.A.) efendimiz, verilen sadakaları alırdı. Ama onu yemez, fakirlere, mücahitlere, düşkünlere verirdi. Sonra hanımlarının dairesine gelir:

- **«Bize bir şey geldi mi?»** diye sorardı.

- Yok... denince şöyle derdi:

- «O hâlde oruç tutuyorum.»

Bununla nefsine hâkim olduğunu ve bu hâkimiyeti de oruçla anlatırdı. Allah'ın velî kulları da böyledir. Onlar bütün hâllerini işaretle anlatır. Bir velîyi uyku sıcaklığı basar, uyumak isterse, bunu çeşitli yollardan anlatmak isterdi. Basamağın sonundaki oda kapısı açıksa, bundan uyumak istediği anlaşılır. Evinin dış kapısı açıksa bundan da sahralara çıkmak istediği ve evden uzaklaşıp yabanlarda dolaşmayı arzuladığı anlaşılırdı.

Nübüvvet hâlinin bakiye izleri halk arasında vardır. Ama onun faydası ve öz mânası, evliya kullarının kalbine taksim olmuştur. Nübüvvet hâlinin bakiyesi, taam ve şarab olarak Allah yolcularına kaldı.

Ey haram ve faiz yiyenler, yanımdan çıkıp gidiniz! Ben, sizin hakkınızda hüküm verip ceza kesemem. Ben tevhid ve ihlâs için terbiye ederim.

Sizin çokluğunuzu neyleyim? Sizin hiçbir yarar haliniz yok. Yaptığınız işler hayır da olsa, şer de olsa, yüzünüzden bağırmakta... En iyisi ses çıkarmamak, belki bu sayede o sesler diner, belki de hayra çevrilir. Gizli hâllerin iyiye döner, yüzündeki karanlık kaybolur.

Bir adam, bu beldeden hacca gitti. Dönüşte bana uğradı. Ona tevbe etmesini söyledim.

- Hacdan döndüm; tevbeye ne lüzum var? Deyince şöyle imâ ettim:

- Anladım, lâkin...

Sonra o zât zina etti. Fuhşa düştü. Bir sürü kötülükler etti. Gün geldi, o şahıs öldü. Namazını kıldırıyordum. Sanki tabuttan çıktı, eteğime yapıştı. Hâline acındırmak istedi...

Şöyle dedim:

- İşte seni bu hâle düşmekten almak İstedim. Fakat anlamadın.

Yaptığınız iddialarda ne kadar yalan var ve yalan şahitliğe ne kadar heves ediyorsunuz.

Senin önünde bir büyüğün olmalı. Ona karşı bir manevî meyle sahip olmalısın. Varlığını ona teslim etmelisin. Böyle olursan o sana bir kitap verir. O sayede tâate karşı zayıf davranmazsın. Hayır işlerden geri durmazsın. Onun sana vereceği terbiyeyi her zaman yerine getirirsin. Ölüm anında ondan istimdat eder, verdiği dersi okursun.

Kur'ân okurken onun tarifi üzerine okur, faydalanırsın.

O gün, sizin için şefaat ricasında bulunacağım. Çünkü o gün gelecek ve herkes o günün hâlini paylaşacak.

Bu ne hâldir, küçüklükten beri tevhid hâlini geliştirmekteyim, ama şu görünen perişan hâlinizde onu yitirecek gibi oluyorum.

Sizden bana bir kapı açılsa, içinde bulunduğum hâl, örter. Sizi unuturum. Sizden ne sevgi, ne de keramet beklerim.

*

Bu arada cemaatten biri, **«Allah»** diye bağırdı. Geylânî Hazretleri ona şöyle buyurdu:

- Yakında bu hâlin sorulacak. Bu Allah deyişinin hesabını vereceksin. Bunu niçin dedin?.. Riya mı ettin, nifak mı yaptın? Bu sözünde ihlâs sahibi misin, yoksa şirk mi? Bugün büyük gücün harekete geçtiği gündür; isteyen otursun, istemeyen çıksın, gitsin...

*

Sonra Geylânî Hazretleri anîden bağırdı. Yüksek bir ses çıkardı. Halk bu sesi duydu. Her duyan ayağa kalktı. Kalkan kürsünün etrafını sardı. Kimi tevbe ediyor, kimi bağırıyor, kimi de ağlıyordu. Bu arada bir serçe kuşu uçarak geldi, hazretin başına kondu. Ve hafif sesle inlemeye başladı. Hazretin başında hayli durdu. Halk kürsü merdivenlerine çıkmıştı. O kuş yerinden tınmıyordu. Meclis halkından biri elini uzatınca uçtu.

Sonra Geylânî Hazretleri duâ etti. Halk onunla beraber ağladı. Hep birlikte duâ edildi, tevbe edildi. Daha sonra kürsüden indi. O hâlde Camii'r-ressâfe (*) ye gittiler. Hayli halk katıldı. Çok ağlayan, bağıran, vecde gelip üstünü yırtan vardı.

Bir müddet sonra Hazret sakinleşti, vaazlarına devam etti:

- Bu zaman âhir zaman oldu. Allah'ım, onun şerrinden Sana sığınırız. Bir şeyler yazıyor, levha hâlinde karşıma çıkıyor. Kaçmak istiyorum, ama kaza ve kadere uymak zarureti hâsıl oluyor.

Dikkatli ol, dünya dinini aparamasın. Yüzündeki haya suyunu sakla. Bütün gayretin bir yerde toplansın, o da Allah kapısı olsun. Hakk'ı bul, O'nun kapısına var ve halka istiğna duy. Sebep sebebi halk edene hitab eder. Zahir bâtınla konuşur.

Her şeyini Allah'ın kapısından al. O'ndan gelen en iyi ve en bol olan şeydir. Oradan alınan şeyde yorgunluk yoktur. Oradan alınan bir sebeptir. O sebep, alan şahsın elinden tutar ve der ki:

- Haydi biz Yaratan'a gidelim; yardımcımıza gidelim; aslımıza dönelim. Kaza ve kaderin yoluna girelim; o yoldan, Hakk'ın ilim kapısına varıp oturalım. Fazilet vadisinin başına çıkalım. Akıp giden nehri takip edelim; kaynağını bulalım.

Nehrin akıntısını izleyip gittiler, asıl kaynağını buldular, O suyu, tam fazilet denizinden akar buldular. Orada oturdular. Bir de kulübe yaptılar. Orada bir yeterlik duygusu ve inayet eli onlara uzandı. Hidayet geldi. Marifet geldi, ilimler geldi.

Bizim için çeşitli kapılar var. İstediğimiz kapıdan gireriz. Bize karışmak istersen edebli olmaya bak.

ibrahim Havas Hazretleri, başından geçen bir vak'ayı şöyle anlattı:

- «Bir çölde birkaç gün kaldım. Orada kimseyi görmedim. Biraz yürümek istedim, bir yere vardım, beni bir korku tuttu. Oracıkta aniden bir genç adam gördüm. Ayakta duruyordu. Hayret ettim... Sonra aramızda şu konuşma geçti:

((*) Dicle kıyılarında bir mesire yeri olduğu tahmin ediliyor. Oradaki camiin Harunürreşid'in babası tarafından yaptırıldığı rivayetler arasındadır.)

- Nerelisin?

- O.

- Nereye gidiyorsun?

-O.

Bunun üzerine ona şöyle dedim:

- Eğer söylediğin gerçekse varlığını O'na feda et...

Bu sözüm üzerine bir bağırış bağırdı; sonra düştü. Yanına vardığımda ölmüştü. Ondan ayrıldım. Biraz taş vs. bulup dönecek, onu gömecektim. Geldim, yerinde bulamadım. O anda gizli bir nida işittim:

- İbrahim, senin aradığın o zâtı ölüm meleği de aradı, bulamadı. Cennet de ona tâlib oldu, bulamadı. Ateş de istedi, bulamadı.

O sese gönlümü verdim:

- Nerede? Diye sordum; şu nidayı duydum:

- Güçlü padişahın otağında; ırmaklar akan cennetlerde.»

*

Ey heves düşkünü, gafleti bırak!..

Evlere kapılarından giriniz. Maddî varlıklarını tâat ve ibâdete harcayıp Hakk'ın varlığında yok olan zâtların kapısından giriniz.

Onlar Hakk'a varan yolcuların durak yeridir. Onlar yakınlık evinde otururlar ve şahın misafiri olurlar. Onlara, tabak tabak gıda verir, sonra bir başka âleme geçirir, rahata erdirir.

Onlara çeşitli libaslar giydirir. Ülkelerini gezdirir ve seyrettirir. Yerlerini, semâlarını temaşa ettirir. Sırlarını ve marifet hâllerinden hâsıl olan kazançlarını gösterir.

Sen bir duvar arkasındasın ki, o duvarın eni bir fersah... Elinde yalnız bir iğne var. Onu delmek senin için nasıl mümkün olur?..

Fakat Allah yolcuları senin gibi değil. Onlar o duvara yakın olunca, önlerinde en az bin parça kapı açılır. İstedikleri yerden girerler.

Nimeti al, fakat verene kaç. O nimet seni bağlamasın. O'na gidince nimeti neylersin? Zaten nimetin ve nimete bağlanmanın orada lâfı olmaz. Nimeti eline aldığın zaman bak, o nedir? Nimet mi, yoksa felâket mi? Yoksa bir rahmet mi?.. Onun dışında aldanma. Onu görüp vereni unutma. Sağa sola bakıp durma. Gözlerini nimet sahibinden ayırma. Dünya eli ile geleni hemen yeme, zehirli olabilir.

Sana dünyadan bir taam gelse, senin için iki vezir olan kitap ve sünnete danış. Hâlini onlara arz et. Onların fikrini al. Onlar iyiliğine fetva verirse hemen sarılma. Yine bekle. Hırsa kapılıp senin olmasını hemen arzu etme. Özüne sor. Müftüler fetva verse dahi, iç âlemine danışmadan bir iş yapma...

Nefsinle cihad eder, onun kötü arzularına baş kaldırırsan kalble beraber iyiliğine yönelir. İkisi tek şey olur. O zaman sana:

- **«Ey mutmainne nefis!»** hitabı gelir. O mutmainne nefis, haberini kalbden alır. Kalb sırra bağlanır, o da Hakk'a... Aralarında daimi bir haberleşme olur.

Şüpheli işlere yakın olma. Bu hâlin hakkını öde, sonra al, ye. Takvayı ve onunla hakikatini bul, sonra ye, iç, aldırma...

Allah'ım, biz Zâtını arzulayan hacılarız. Senin gönüllü yolcuların, arayanların ve sevenleriniz. Sana karşı irfan tahsil eden talebeleriz. Bizden ehlimizi, evlâdımızı ve mülkümüzü al, ama mânamızı alıp rezil etme.

*

Allah'ın Zâtından gayri şeylerle iştigal, oyuncaktır. Nefse uymak isyan, halkla düşüp kalkmak ise Hakk'ın kapısından ırak olmaktır.

Öyle velî kullar vardır ki, melekler onlara secde eder. Ve o melekler ellerini o evliya zümresinin sırtına kor, kuvvet verirler.

Evliya zümresinin hepsi melekleri göremez. Onların içinden ancak birkaçı görebilir.

*

Şam'da zâtın biri mescitte oturuyordu. Açtı... Kalbinden:

- N'olurdu, İsm-i Âzam duasını bilseydim? dedi.

O anda iki şahıs göründü. Yanına gelip oturdular. Biri diğerine sordu:

- İsm-i Âzami bilmek ister misin?

- İsterim.

- O hâlde «Allah» de.

- Ben bunu içimden her zaman söylerim..

- Hayır, öyle değil. O'nu söylemek istediğin zaman kalbinde O'ndan başkası olmayacak...

Bundan sonra yanından ayrıldılar ve semâya doğru yükseldiler.

Zahirini halka ver. Kalbini âhirete daldır. İç âlemini dünyadan âhiretten geçir. Hak'la kıl. Bunu yapmaya kadir olursan ne âlâ; aksi hâlde selâmeti bulman kabil değil.

Fihrist'e dön

Issız yerlere ve sahralara kaç. Halktan saklı yerlere git ve oralarda iman kazanmaya çalış. Onu kazan, sonra halka karış.

Büyük zâtlar kendilerinin gayrı için aldıklarını alırlar. Alırlar, halka taksim ederler. Onlar, manen daima ayakta durur, halkın hizmetini görürler. Senden alır, yine sana sadaka verirler.

Gerçek olan bir mürid, her ihtiyacını bizzat İlâhî kudretten alır. Arif ise, halktan alır. Çünkü o şahın tahsildarıdır. Halktan bir şey almak ona bir eksiklik vermez. O, Hakk'ın vekilidir. O aldığını kendisi için almaz. Başkası için alır. O halktan alır, yine onlara verir. Kendi sofrası şahın katındadır. O kapıların ve perdelerin ötesinde alacağını alır. Şehvet arzuları ayakları altındadır. Halka ayağını, basar, yücelere çıkar.

Onların şeklini hiçbir şey değiştirmez. Tıpkı Musa peygamberin asası gibidir. Her şeyi yer yutar, şeklinde bir değişiklik olmaz.

Elimde felaha ermedikten sonra felah bulamazsın. Öğrettiklerimi, senin bugün içinde bulunduğun makam için öğretmem. Maddî saltanatından ve gücünden çekinip sopamı üstünden çekmem.

Hangi iş seni benden alıyorsa, o sana şomluk getirir. Bu şomluğun yakında aile efradını da saracak. Dolayısiyle senin yüzünden sıkıntıya düşecekler. Salih kul, ehlini, ayalini Allah'a ısmarlar. Münafık ve fâcir kişi ise, parasına ve puluna ısmarlar. Ayalini, malını, mülkünü ölümünde bırakır. Dolayısiyle bu hâlde bırakılan kimselerin sonu fakirlik olur.

Sen cahilsin. Hak Taâlâ seni dergâhından tart etmiş. Kalbine, Beni İsrail gibi dünya danası sevgisini yerleştirdi.

Allah'ım, dünyayı din için isteyene ver, din yolunda kullansın. Zâtın için âhireti isteyene ver. Riyakâr olarak âhireti isteyene verme. Dünyayı dünya için isteyene verme. Zâtın için olmayınca hem dünya, hem de âhiret Sana perdedir.

Ah içinizden biri ıslâh olsaydı, yarın onun eteğine yapışırdık.

Bana bir salih kişi gelse ona şöyle derdim:

- Öbür âlem için iyi bir şeyin varsa, bizimle arkadaş ol. Gittiğin yola bizi davet et. Şayet bizim iyiliğimiz olursa sen de ona nail olursun.

Sözümden yersiz mâna çıkarmaya bakmayın. Onu hâlis olarak alın ve kabul edin. Felah bulursunuz. Sözüm gerçeğe uyarsa, ben de kurtulurum, siz de... Aksi hâlde siz kurtulursunuz, ben de kaybederim.

Halk esas olarak üçe ayrılır: Melek, şeytan ve insan...
Melek tamamen hayırdır, onda şer yoktur.
Şeytan da tam aksi; hep şerle doludur. İnsana gelince ikisinin katışmasıdır. Yaratılışında hem şerre, hem de hayra meyli vardır. Hangi tarafı ağır basarsa o tarafa yönelir.

İnsanın hayrı çoğalırsa meleklere karışır; şerri çoğalırsa şeytana karışır.

Ey cemaat! İslâm dini, elini başına koymuş, şu fakir ve fâsık kişilerin elinden sızlanıyor, ağlıyor. Şu bid'at ve dalâlet ehlinden Allah diyor. Zâlimlerin elinden, yalancılık libasını giyenlerden, kendilerinde olmayan şeylerin iddiasını yapanlardan feryad edip ağlıyor.

Kalbin ne kadar kara?.. Düşün bir kere... Bir köpek, sahibine avda, tarlada, sürü gütme işinde nasıl çalışır, yardım eder, yürürken arkadaşı olur. Uyurken bekçisi olur. Buna karşılık ona verilen şey bir lokmacıktır. Sen her gün Rabbının nimetini bol bol yersin. Doyarsın, ama O'nun sevdiği yola gitmezsin. O'nun hakkını ödemezsin. Emrini reddedersin, haddini aşarsın.

Ey evlâd! Fakra, sabra ve bu hâllerde bulunan selâmete yetişen yoktur. Fakirlik hâlinde Allah'la zengin ol. Şu gördüğün azdı. Rabbını unuttu. Nefsine ve boş arzularına taptı. Tabiî istekleri peşine koştu; Allah'ın emrini bir yana attı.

O zengin oruç yemeyi, tutmaya tercih etti. Haramı aldı, helâli bıraktı. İsyan etti, tevbe aklına gelmedi. Yazık sana, bu hâlinde bütün edeb yerlerin açık. Ey zengin, onları kapa.

Peygamber (S.A.) efendimiz şöyle buyuruyor;

- «Hakkında kelâm edilen şahsı dinlemen, onun yanına gitmekten daha hayırlıdır. Onun yanına gitmek ise, hakkında çeşitli haberler vermekten daha iyidir. Ondan vereceğin haber, onu ve işini yanlış anlatmana sebep olur.»

Bu zaman tercih zamanı oldu. Halkın çoğu abes işlerle ülfet etmektedir. Sana, zahiri yırtıp iç âleme geçmek gerek.

Bir viran eve asılan kilit neye yarar? Kuru odun yalnız ocak tutuşturmaya hastır.

İman sahibi dünyada bir melektir, öbür âlemde de öyle... Hakk'a tâat eder, O'na karşı masiyeti bırakır. Aşikâr ve gizli hâlinde Hakk'ı tevhid eder. O dünyaya dargındır; onu boşamıştır. Dünya onun arkasında kalır ve sızlanmaya başlar.

Yavrucuğum, taamını ve şarabını al. Ama bâzı zâtlar, âhiret kapısını görmeden yeyip içmezler, zehirli olması ihtimalini sezerler.

Anacığım, yanında bulunan cümle eşyayı bırak. Hattâ yemeyi, içmeyi de... Bekle, öbür âlemden bir kahraman gelsin. Yeyip içeceğini teftiş etsin. O zaman ben de yer, içerim. Sen de onun yediğinden yer, içtiğinden de içersin. Âhiret âlemi ile aranıza gerilen dünyadır.

Mâna' yollarını açmaya gayret et. Sen onu yapmaya çabalarken, İlâhî gayret eli seni tutar, izzet eli seni alır.

Beni bırakıp başkası ile sükûn hâline geçmenin âlemi ne? İsterse o almak istediğin bir mahlûk, isterse bir yapmacık şey olsun.

Eve tâlib olmadan önce bize gelseydin olmaz mıydı? Hak Taâlâ sana orada ilim ihsan eder, kisveler giydirir, şarta ülfet ve dünya zehirlerine karşı tiryak verir, başarı zırhını giydirirdi. Sen de bu hâlinle şüpheli işleri bırakır, dinî hududu muhafaza ederdin. Bu

hâlle dünyayı terk edersen sana bir safa yapar. Oradan bütün dünya ve âhiret ehline hitap ederdin.

Neyin var? Elindeki maddî şeyle ne yaparsın? O, sana ne gibi fayda sağlar. Bir anlık ateş sonunda ölüm her şeyini alıp gider. Çok ihtimalle bir an sonra bu hâl başına gelebilir.

Hak erlerine yapış. Onların yanında birçok mecnunlar var. Denizinde boğulanlar var. Hastalar var, onların hepsi tedavi edilmekte. Onlar boğulanları kurtarır. Azap çekenlere onlar acır.

Hakk'a arif olunca O'nun ol. O'na karşı irfanın yoksa niçin özüne ağlamazsın?

Hakk'ın hükmüne razı olan kimselerin yüzüne kader güler. Ve ellerinden tutup şaha götürür. Cümle kapalı kapıları açar, şaha yaklaştırır. Ona yaklaşanlar, Hakk'a erenler zümresinden olur.

Bu anlatılan bir heves değildir. Bunun aslı olgunluktur.

Kadere uyunuz. Hakk'a hasım olmayınız. Hakk'a galip olmak aklınıza gelmesin. Uyarlık... Uyarlık...

*

Yahya b. Maaz, şöyle der:

- Peygamberlere bedel olan ve onların makamında oturan doğru zâtların kelâmı, İlâhî ilhamdır. Onların her sözü Allah'tan, O'nunla ve orada...

Kabristana otur. Oradan ölülere hitap et. Anne ile orada karşılaşman kabil değildir. Hani ev halkın?... Nerede çocuklar?... Nerede evler, nerede mallar?.. Hani o gençler?.. Nerede kaldı, o kuvvet gösterileri?.. Hani yasaklar ve emirler?.. Hani almalar ve vermeler?.. Verilen emre icabet olunmadı. Şimdi o hâl hani?.. Nerede bıraktınız, o geçici lezzetleri?..

Onların dediklerini içten duyarsın, derler ki:

- Biz geride bıraktığımıza pişman olduk, fakat bugün elimizde mevcut bulunan şeyler bizi şâd etti.

Kabirleri ziyaret etmek istediğin zaman böyle ol. Oranın kadından ve erkekten hâlî olduğu zamanı kolla. O zaman git, hem onlara hitap et; hem de onlardan dinle. Oraya giderken arkadaşın da olmasın.

Akıllı olunuz. Yakında hepiniz ölüler olacaksınız.

*

Bir gün Geylânî Hazretlerinin vaazı esnasında cenaze geldi. Ona baktı ve şöyle buyurdu:

- Şunu görmüyor musunuz?.. Ona ölüm gelince ne hâle düştü. Onu dehşet sardı. Anlayışı kayboldu. Akrabalarından, bir ferdi dahi tanımaz oldu. Bundan ibret alınız.

Marifet hâli öyledir. Bir kimseyi marifet hâli sardı mı, o bir heybete dalar, kendisini kaybeder ve Rabbından başkasını tanımaz. Tek şey tanır ve bilir: ALLAH.

Tercümenin bittiği tarihi 27/7/1963 ANKARA

— SON —

İÇİNDEKİLER